



AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ



Emrah BUDAK

TÜRKİYE’NİN AVRUPA BİRLİĞİ’NE ÜYELİK SÜRECİNDE BİR KAMU
DİPLOMASİSİ ENSTRÜMANI OLARAK MEDYANIN ROLÜ: TRT WORLD ÖRNEĞİ

Gazetecilik Anabilim Dalı
Doktora Tezi

Antalya, 2022



AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ



Emrah BUDAK

TÜRKİYE’NİN AVRUPA BİRLİĞİ’NE ÜYELİK SÜRECİNDE BİR KAMU
DİPLOMASİSİ ENSTRÜMANI OLARAK MEDYANIN ROLÜ: TRT WORLD ÖRNEĞİ

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Onur ÖKSÜZ

Gazetecilik Anabilim Dalı
Doktora Tezi

Antalya, 2022

T.C.
Akdeniz Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Emrah BUDAK'ın bu çalışması, jürimiz tarafından Gazetecilik Anabilim Dalı Doktora Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Fatih BAYRAM (İmza)

Üye (Danışmanı) : Dr. Öğr. Üyesi Onur ÖKSÜZ (İmza)

Üye : Prof. Dr . Nurdan AKINER (İmza)

Üye : Prof. Dr. Mustafa ŞEKER (İmza)

Üye : Doç. Dr. Yavuz BAYRAM (İmza)

Tez Başlığı: Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne Üyelik Sürecinde Bir Kamu Diplomasisi
Enstrümanı Olarak Medyanın Rolü: TRT World Örneği

Onay: Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Tez Savunma Tarihi : 04.02.2022

Mezuniyet Tarihi : 24/02/2022

(İmza)
Prof. Dr. Ebru İÇİGEN
Müdür

AKADEMİK BEYAN

Doktora Tezi olarak sunduğum “Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne Üyelik Sürecinde Bir Kamu Diplomasisi Enstrümanı Olarak Medyanın Rolü: TRT World Örneği” adlı bu çalışmanın, akademik kural ve etik değerlere uygun bir biçimde tarafımdan yazıldığını, yararlandığım bütün eserlerin kaynakçada gösterildiğini ve çalışma içerisinde bu eserlere atıf yapıldığını belirtir; bunu şerefimle doğrularım.

Emrah BUDAK





T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ



16/02/2022

TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU BEYAN BELGESİ

Öğrenci Bilgileri	
Adı-Soyadı	Emrah BUDAK
Öğrenci Numarası	20165267004
Anabilim Dalı	Gazetecilik Anabilim Dalı
Programı	Doktora
Danışman Öğretim Üyesi Bilgileri	
Unvanı, Adı-Soyadı	Dr. Öğr. Üyesi Onur ÖKSÜZ
Doktora Tez Başlığı	Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne Üyelik Sürecinde Bir Kamu Diplomasisi Enstrümanı Olarak Medyanın Rolü: TRT World Örneği
Turnitin Bilgileri	
Ödev Numarası	1763675835
Rapor Tarihi	
Benzerlik Oranı	Alıntılar hariç: %2 Alıntılar dahil: %3
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE,	
Yukarıda bilgileri bulunan öğrenciye ait tez çalışmasının a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana Bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam -315- sayfalık kısmına ilişkin olarak Turnitin adlı intihal tespit programından Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esaslarında belirlenen filtrelemeler uygulanarak yukarıdaki detayları verilen ve ekte sunulan rapor alınmıştır. Danışman tarafından uygun olan seçenek işaretlenmelidir: (✓) Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşmıyor ise: Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporunun doğruluğunu onaylarım. () Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşıyor, ancak tez/dönem projesi danışmanı intihal yapılmadığı kanısında ise: Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporunun doğruluğunu onaylar ve Uygulama Esaslarında öngörülen yüzdelik sınırlarının aşılmasına karşın, aşağıda belirtilen gerekçe ile intihal yapılmadığı kanısında olduğumu beyan ederim.	
Gerekçe:	
Benzerlik taraması yukarıda verilen ölçütlere uygun olarak tarafımda yapılmıştır. İlgili tezin orijinallik raporunun uygun olduğunu beyan ederim.	
Dr. Öğr. Üyesi Onur ÖKSÜZ İmza	

İÇİNDEKİLER

TABLOLAR LİSTESİ.....	VII
KISALTMALAR LİSTESİ.....	VIII
ÖZET.....	XII
SUMMARY.....	XIII
TEŞEKKÜR.....	XIV
ÖNSÖZ.....	XV
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ GELİŞİM SÜRECİ ve AVRUPA BİRLİĞİ – TÜRKİYE İLİŞKİLERİ

1.1. Avrupa Birliği'nin Gelişim Süreci.....	5
1.1.1. Avrupa Birliği'nin Düşünsel Temelleri.....	5
1.1.2. Avrupa Birliği'nin İlk Somut Temelleri.....	9
1.1.3. Avrupa Birliği'ne Geçiş ve Bütünleşme Süreci.....	12
1.1.3.1. Tek Avrupa Senedi.....	13
1.1.3.2. Kopenhag Kriterleri.....	14
1.1.3.3. Maastricht Antlaşması.....	15
1.1.3.4. Avrupa Birliği Anayasası.....	16
1.1.3.5. Amsterdam Antlaşması.....	17
1.1.3.6. Schengen Antlaşması.....	17
1.1.4. Avrupa Birliği'nin Genişleme Süreci.....	18
1.1.5. Avrupa Birliği'nin Kurumsal Yapısı.....	23
1.1.5.1 Temel Kurumlar.....	23
1.1.5.1.1. Avrupa Parlamentosu.....	23
1.1.5.1.2. Avrupa Komisyonu.....	24
1.1.5.1.3. Bakanlar Konseyi (Avrupa Birliği Konseyi).....	25
1.1.5.1.4. Avrupa Konseyi (Avrupa Zirvesi).....	27
1.1.5.1.5. Avrupa Adalet Divanı.....	28
1.1.5.2. İkincil Kurumlar.....	29
1.1.5.2.1. Avrupa Merkez Bankası.....	29
1.1.5.2.2. Sayıştay.....	29

1.1.5.2.3. Avrupa Dış İlişkiler Servisi.....	30
1.1.5.2.4 Ekonomik ve Sosyal Komite.....	31
1.1.5.2.5. Bölgeler Komitesi.....	31
1.1.5.2.6. Avrupa Yatırım Bankası.....	32
1.1.5.2.7. Ombudsman.....	32
1.1.5.2.8. Avrupa Veri Koruma Denetmeni.....	33
1.2. Avrupa Birliği ve Türkiye İlişkileri.....	34
1.2.1. Batılılaşma Süreci.....	34
1.2.2.1. Osmanlı Devleti’nden Cumhuriyet’e Batılılaşma Hareketleri.....	34
1.2.2. Avrupa Birliği İlişkileri.....	38
1.2.2.1. İlk Temaslar.....	38
1.2.2.1.1. Ankara Antlaşması.....	39
1.2.2.1.2. Katma Protokol.....	41
1.2.2.1.3. Tam Üyelik Başvurusu.....	43
1.2.2.2. 1990 Yılı Sonrası Gelişmeler.....	45
1.2.2.2.1. Gümrük Birliği.....	45
1.2.2.2.2. Lüksemburg Zirvesi.....	48
1.2.2.2.3. Helsinki Zirvesi (1999).....	50
1.2.2.2.4. Nice Zirvesi.....	52
1.2.2.2.5. Katılım Ortaklığı Belgesi.....	52
1.2.2.2.6. AB Uyum Yasaları.....	54
1.2.2.2.7. Kopenhag Zirvesi.....	56
1.2.2.2.8. Brüksel Zirvesi.....	56
1.2.2.2.9. Müzakere Çerçeve Belgesi.....	57
1.2.2.3. 2005 Yılından Günümüze Kadar Yaşanan Gelişmeler.....	58
1.2.2.3.1. AB-Türkiye Katılım Müzakereleri.....	58
1.2.2.3.2. Müzakerelerde Fasılların Durumu.....	61
1.2.2.4. 2010 Yılından Günümüze AB ile Türkiye İlişkilerini Etkileyen Gelişmeler.....	63

İKİNCİ BÖLÜM

KAMU DİPLOMASİSİ, TÜRKİYE’DE KAMU DİPLOMASİSİ FAALİYETLERİ VE KAMU DİPLOMASİSİ-MEDYA İLİŞKİSİ

2.1. Diplomasi.....	68
2.1.1. Diplomasi Kavramı.....	68
2.1.2. Diplomasinin Tarihsel Geçmişi.....	70
2.2. Kamu Diplomasisi.....	73
2.2.1. Kamu Diplomasisinin Gelişim Süreci.....	73
2.2.2. Diplomasi, Kamu Diplomasisi ve Yeni Kamu Diplomasisi.....	75
2.2.3. Kamu Diplomasisi Kavramı.....	77
2.2.4. Kamu Diplomasisinin Kuramsal Çerçevesi.....	81
2.2.4.1. Güç Kavramı.....	81
2.2.4.2. Yumuşak Güç.....	85
2.2.4.3. Yumuşak Güç ve Kamu Diplomasisi İlişkisi.....	88
2.2.5. Kamu Diplomasisinin Aktörleri.....	90
2.2.5.1. Sivil Toplum Kuruluşları.....	90
2.2.5.2. Hükümet, Dışişleri Bakanlığı, Kültür Bakanlığı ve Elçilikler.....	92
2.2.5.3. Özel Sektör Temsilcileri ve Çok Uluslu Şirketler.....	94
2.2.5.4. Baskı Grupları.....	94
2.2.5.5. Devlet Üstü Kuruluşlar.....	94
2.2.5.6. Kanaat Önderleri.....	95
2.2.5.7. İç Hedef Kitle.....	95
2.2.5.8. Üniversite ve Okullar.....	96
2.2.6. Türkiye’de Kamu Diplomasisi.....	97
2.2.6.1. Türkiye’nin Kamu Diplomasisi Süreci.....	97
2.2.6.2. Türkiye’nin Kamu Diplomasisi Faaliyetleri.....	102
2.2.6.2.1. Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü (KDK).....	102
2.2.6.2.2. Dışişleri Bakanlığı.....	104
2.2.6.2.3. Türk İş Birliği ve Koordinasyon Ajansı (TİKA).....	106
2.2.6.2.4. Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB).....	107
2.2.6.2.5. Yunus Emre Enstitüsü.....	108

2.2.6.2.6. Türk Kızılay.....	109
2.2.6.2.7. Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD).....	111
2.2.6.2.8. Kamu Diplomasisi Faaliyeti Yürüten Sivil Toplum Kuruluşları.....	111
2.2.6.2.9. Kamu Diplomasisi Faaliyeti Yürüten İş Kuruluşları.....	113
2.2.6.2.10. Kamu Diplomasisi Faaliyeti Yürüten Eğitim Kuruluşları.....	116
2.2.7. Kamu Diplomasisi ve Medya.....	118
2.2.7.1. Medya.....	119
2.2.7.2. Medya ve Kamuoyu.....	120
2.2.7.3. Medya ve Kamu Diplomasisi.....	122
2.2.7.4. Kamu Diplomasisi Bağlamında Medya-Siyaset İlişkisi Üzerine Tezler.....	126
2.2.7.4.1. CNN Etkisi Teorisi.....	126
2.2.7.4.2. Rızanın Üretimi Teorisi.....	126
2.2.7.4.3. Medya Diplomasisi.....	127
2.2.7.4.4. Gündem Belirleme Teorisi.....	127
2.2.7.4.5. Çerçeveleme Teorisi.....	128
2.2.7.5. Kamu Diplomasisi-Medya İlişkisine Dünyadan Örnekler.....	132
2.2.7.5.1. Amerika Birleşik Devletleri.....	132
2.2.7.5.2. İngiltere.....	135
2.2.7.5.3. Avrupa Birliği.....	137
2.2.7.5.4. Çin Halk Cumhuriyeti.....	139
2.2.7.5.5. Rusya.....	141
2.2.7.5.6. Türkiye.....	142
2.2.7.5.6.1. Anadolu Ajansı.....	142
2.2.7.5.6.2. TRT.....	144
2.2.7.5.6.2.1. Türkiye'nin Sesi Radyosu.....	145
2.2.7.5.6.2.2. TRT-INT.....	145
2.2.7.5.6.2.3. TRT Türk.....	145
2.2.7.5.6.2.4. TRT Avaz.....	146
2.2.7.5.6.2.5. TRT Belgesel.....	146
2.2.7.5.6.2.6. TRT Kürdi.....	147
2.2.7.5.6.2.7. TRT Arabi.....	147

2.2.7.5.6.2.8. TRT World.....	148
2.2.7.5.6.3. Kamu Diplomasisi Faaliyeti Yürüten Diğer Medya Organları.....	150

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE İLE AVRUPA BİRLİĞİ ARASINDA YAŞANAN SORUNLARA İLİŞKİN TRT WORLD'DE YAYIMLANAN HABERLERİN ANALİZİ

3.1. Yöntem.....	152
3.1.1. Araştırmanın Önemi.....	152
3.1.2. Araştırmanın Amacı.....	152
3.1.3. Araştırmanın Hipotezi.....	153
3.1.4. Araştırmanın Soruları.....	153
3.1.5. Araştırmanın Örneklemi.....	153
3.1.6. Araştırmanın Yöntemi.....	154
3.2. Haber Analizleri.....	158
3.2.1. Sığınmacı Krizinin Tarihsel Süreci.....	158
3.2.2. Sığınmacı Krizine Yönelik Üretilen Haberlerin Analizi.....	161
3.2.2.1. Sorunun Tanımlanması ve Sebepleri.....	162
3.2.2.2. Ahlaki Yargılarda Bulunma.....	164
3.2.2.3. Çözüm Önerileri Sunma.....	167
3.2.2.4. Değerlendirme.....	167
3.2.3. Doğu Akdeniz Yetki Alanları Sorununun Tarihsel Süreci.....	172
3.2.4. Doğu Akdeniz Yetki Alanları Sorununa Yönelik Haberlerin Analizi.....	174
3.2.4.1. Sorunun Tanımlanması ve Sebepleri.....	175
3.2.4.2. Ahlaki Yargılarda Bulunma.....	177
3.2.4.3. Çözüm Önerileri Sunma.....	180
3.2.4.4. Değerlendirme.....	181
3.2.5. Kıbrıs Sorununun Tarihsel Süreci.....	184
3.2.6. Kıbrıs Sorununa Yönelik Haberlerin Analizi.....	186
3.2.6.1. Sorunun Tanımlanması ve Sebepleri.....	188
3.2.6.2. Ahlaki Yargılarda Bulunma.....	190
3.2.6.3. Çözüm Önerileri Sunma.....	191
3.2.6.4. Değerlendirme.....	196

3.2.7. Terör Temelli Sorunların Tarihsel Süreci.....	197
3.2.7.1. Fethullahçı Terör Örgütü (FETÖ) ve 15 Temmuz Darbe Girişimi.....	198
3.2.7.2. 15 Temmuz Darbe Girişimine Yönelik Haberlerin Analizi.....	199
3.2.7.2.1. Sorunun Tanımlanması ve Sebepleri.....	200
3.2.7.2.2. Ahlaki Yargılarda Bulunma.....	203
3.2.7.2.3. Çözüm Önerileri Sunma.....	208
3.2.7.3. PKK Terör Örgütü ve HDP'ye Yönelik Gelişmelerin Tarihsel Süreci.....	210
3.2.7.4. PKK Terör Örgütü ve HDP'ye Yönelik Haberlerin Analizi.....	213
3.2.7.4.1. Sorunun Tanımlanması ve Sebepleri.....	214
3.2.7.4.1. Ahlaki Yargılarda Bulunma.....	218
3.2.7.4.2. Çözüm Önerileri Sunma.....	220
3.2.7.4. YPG Terör Örgütüne Yönelik Operasyonların Tarihsel Süreci.....	221
3.2.7.4. YPG Terör Örgütüne Yönelik Operasyonlara İlişkin Haberlerin Analizi.....	223
3.2.7.4.1. Sorunun Tanımlanması ve Sebepleri.....	224
3.2.7.4.2. Ahlaki Yargılarda Bulunma.....	228
3.2.7.4.3. Çözüm Önerileri Sunma.....	230
3.2.7.4.4. Değerlendirme.....	232
SONUÇ.....	237
KAYNAKÇA.....	245
ÖZGEÇMİŞ.....	292

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1 Sığınmacı Krizine İlişkin Haberlerin Sayısı ve Kaynakların Dağılımı.....	168
Tablo 2 Doğu Akdeniz Sorununa İlişkin Haberlerin Sayısı ve Kaynakların Dağılımı.....	182
Tablo 3 Kıbrıs Sorununa İlişkin Haberlerin Sayısı ve Kaynakların Dağılımı.....	197
Tablo 4 Terör Temelli Sorunlara İlişkin Haberlerin Sayısı ve Kaynakların Dağılımı.....	234



KISALTMALAR LİSTESİ

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AET	Avrupa Ekonomik Topluluğu
AFAD	Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
AFP	Agence France-Press
AGİT	Avrupa Güvenlik ve İş Birliği Teşkilatı
AICO	Ibero-American Association of Chambers of Commerce
AİHM	Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AİHS	Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
AK Parti	Adalet ve Kalkınma Partisi
AKÇT	Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu
AKPM	Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi
Amnesty	Uluslararası Af Örgütü
AP	Avrupa Parlamentosu
AP	Associated Press
APEC	Asia-Pacific Economic Cooperation
AT	Avrupa Topluluğu
BBC	Britanya Yayın Kuruluşu
BDP	Barış ve Demokrasi Partisi
Benelux	Belgium Netherland Luxemburg
BfV	Bundesamt für Verfassungsschutz
BM	Birleşmiş Milletler
BREXIT	Birleşik Krallığı'n AB'den ayrılması
CCTV	China Central Television
CENTO	Central Treaty Organization
CHP	Cumhuriyet Halk Partisi
CIA	Central Intelligence Agency
CNC	The China Xinhua News Network Corporation
CNN	Cable News Network
Commonwealth	İngiliz Uluslar Topluluğu
COREPER	Committee of Permanent Representatives
CRI	China Radio International

DEAŞ	Irak Şam Devleti
DEVA	Demokrasi ve Atılım Partisi
DGM	Devlet Güvenlik Mahkemesi
DPT	Devlet Planlama Teşkilatı
DTP	Demokratik Toplum Partisi
DW	Deutsche Welle
ECU	European Currency Unit
EDPS	European Data Protection Supervisor
EFTA	European Free Trade Association
EURATOM-AAET	European Atomic Energy Community
EUROCHAMBRES	The European Association of European Chambers of Commerce and Industry
EUROPOL	European Police Office
FCO	Great Britain Foreign and Commonwealth Office
FETÖ	Fethullahçı Terör Örgütü
FIFA	Fédération Internationale de Football Association
G-8	Sekizler Grubu
GKRY	Güney Kıbrıs Rum Yönetimi
GSMH	Gayri Safi Milli Hasıla
HDP	Halkların Demokratik Partisi
ICRC	International Committee Of The Red Cross
IFRC	The International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies
IMF	International Monetary Fund
IOC	International Olympic Committee
IŞİD	Irak Şam İslam Devleti
İHD	İnsan Hakları Derneği
İHH	İnsan Hak ve Hürriyetleri İnsani Yardım Vakfı
İKV	İktisadi Kalkınma Vakfı
KDK	Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü
KHK	Kanun Hükmünde Kararname
KKTC	Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti
KPK	Karma Parlamento Komisyonu
MEB	Millî Eğitim Bakanlığı
MHP	Milliyetçi Hareket Partisi

MİT	Millî İstihbarat Teşkilâtı
MSF	Médecins Sans Frontières
MSP	Milli Selamet Partisi
MÜSİAD	Müstakil Sanayici ve İş Adamları Derneği
NAFTA	North America Free Trade Agreement
NATO	North America Treaty Organization
NOS	Nederlandse Omroep Stichting
OHAL	Olağanüstü Hal
OWI	Office of War Information
ÖSO	Özgür Suriye Ordusu
PKK	Partia Karkaren Kurdistanê
PYD	Partiya Yekîtiya Demokrat
RFI	Radio France Internationale
RTP	Rádio e Televisão de Portugal
SEATO	Southeast Asia Treaty Organization
SETA	Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı
SSCB	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
STK	Sivil Toplum Kuruluşları
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TDK	Türk Dil Kurumu
TİKA	Türk İş Birliği ve Koordinasyon Ajansı
TOBB	Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
TRT	Türkiye Radyo Televizyon Kurumu
TÜSİAD	Türk Sanayicileri ve İş İnsanları Derneği
TVe	Television Espanola
UEFA	The Union of European Football Associations
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
UNICEF	United Nations International Children's Emergency Fund
USGS	United States Geological Survey
VOA	Voice of America
VRT	Flemish Radio and Television Broadcasting Organization
WHO	World Health Organization
WTO	World Trade Organization
YLSY	Yurt Dışına Lisansüstü Öğrenim Görmek Üzere Gönderilecek Adayları

	Seçme ve Yerleştirme
YÖK	Yükseköğretim Kurulu
YPG	Yekîneyên Parastina Gel
YSK	Yüksek Seçim Kurulu
YTB	Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı



ÖZET

Devletler, tarih boyunca uluslararası alanda diğer devletlerle iletişim kurarak diplomasi faaliyetlerinde bulunmuştur. Diplomasi faaliyetleri zamanla bir dönüşüm yaşamış, devletlerden devletlere olan diplomasi faaliyetleri devletlerden halka ve halktan halka şekline dönüşmüştür. Bu dönüşüm de yeni iletişim teknolojilerinin gelişmesi ve küreselleşme ile toplumların birbirlerine daha çok yakınlaşması ve birbirinden çok hızlı haberdar olmasını sağlamıştır. Küresel alanda yaşanan gelişmelerin eskisi gibi kapalı kapılar ardında yapılamaması, gelişmeleri artık sadece siyasileri değil halkları da ilgilendirir bir duruma getirmiştir. Bu gelişmeler, devletler için uluslararası alandaki çıkarlarını gerçekleştirmek, ülke tanıtımını yapmak, küresel konulara ilişkin savlarını dile getirmek adına bir fırsat olarak görülmüştür. Dolayısıyla devletlerden halka ve halklardan halka olan bu iletişim anlayışı kamu diplomasisi olarak addedilmiş, devletlerin diğer ülke halklarını etkileme sanatı olarak görülmüştür. Her ülkede olduğu gibi Türkiye de kamu diplomasisi faaliyetlerini sürdürmekte, kamu diplomasisinin faaliyet alanlarından biri de Avrupa Birliği olmaktadır.

60 yılı aşkın bir süredir Avrupa Birliği'ne üye olmayı hedefleyen Türkiye birçok sorundan dolayı tam üye olmayı gerçekleştirememiştir. Yaşanan sorunların daha iyi aktarılması, Türkiye lehinde çözülmesi ve Türkiye'nin AB'ye üye olmasını sağlayacak bir kamu diplomasisi stratejisi önem taşımaktadır. Türkiye'nin de üyelik için birçok alanda yürüttüğü kamu diplomasisi araçlarının başında medya gelmektedir. Bu çalışma, Türkiye'nin küresel alandaki sesi olarak görülen TRT World'ün ürettiği haber içerikleri ile Türkiye'nin AB üyeliği sürecindeki rolünü incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışma, Türkiye-AB arasında yaşanan sorunlar temelinde TRT World'ün ürettiği haber çerçevesi ile yürüttüğü kamu diplomasisi sürecini ele almaktadır. Çerçeveleme analizi ile incelenen haberlerde TRT World'ün Türkiye'nin AB ile yaşadığı sorunlarda Türkiye'nin tezlerini açık bir şekilde uluslararası kamuoyuna aktararak önemli bir misyon üstlendiği gözlenmektedir. TRT World'ün Türkiye'nin tezlerini aktarırken demokratik, çoğulcu ve sivil bir anlayıştan ziyade Türkiye'deki iktidarın söylemlerini dile getiren bir anlayışı da benimsediği saptanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Avrupa Birliği, Kamu Diplomasisi, Kamu Diplomasisi ve Medya, Uluslararası Medya, TRT World.

SUMMARY
THE ROLE OF THE MEDIA AS AN INSTRUMENT OF PUBLIC DIPLOMACY IN
TURKEY'S EUROPEAN UNION MEMBERSHIP PROCESS: THE CASE OF TRT
WORLD

Throughout history, states have engaged in diplomatic activities by communicating with other states in the international arena. Diplomatic activities have been a transformation over time, and diplomacy activities from states to states have turned from states to public and from public to public. This transformation, with the development of new communication technologies and globalization, has enabled societies to get closer to each other and to be aware of each other very quickly. The fact that the developments in the global arena cannot be done behind closed doors as in the past, has made the developments not only of interest to politicians but also to the public. These developments were seen as an opportunity for states to realize their interests in the international arena, to promote the country, and to express their arguments on global issues. Therefore, this understanding of communication from states to public and from public to public was regarded as public diplomacy and was seen as the art of influencing the people of other countries. As in the other countries, public diplomacy activities are carried out in Turkey as well, and one of the fields of activity of public diplomacy is the European Union.

It is important that the problems experienced are better conveyed and solved in favor of Turkey and a public diplomacy strategy that will enable Turkey to become a member of the EU. Media is the primary tools of the public diplomacy that Turkey carries out in many fields for membership. This study aims to analyze the news content produced by TRT World, which is seen as Turkey's voice in the global arena, and its role in the EU membership process. The study discusses the public diplomacy process carried out with the news frame produced by TRT World on the basis of the problems between Turkey and the EU. In the news analyzed with framing analysis, it is observed that TRT World undertakes an important mission by conveying Turkey's point of view to the international public opinion regarding the problems Turkey has with the EU. It is determined that TRT World, while conveying Turkey's point of view, adopts an understanding that expresses the discourses of the government in Turkey rather than a democratic, pluralistic and civil understanding.

Keywords: European Union, Public Diplomacy, Public Diplomacy and Media, International Media, TRT World.

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın hazırlanması sürecinde her türlü desteği şahsımdan esirgemeyen birçok kişiye teşekkürlerimi sunmak istiyorum. İlk olarak hayattaki en büyük destekçim, eğitim hayatımın mimarları annem Raziye BUDAK ve babam İsmail BUDAK’a canı gönülden minnetlerimi sunarım. Eğitim hayatımın en başından sonuna kadar maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen abim Uğur BUDAK ve ailesine, ablam Tuba BUDAK ÖZDEN ve ailesine teşekkürü bir borç bilirim. Şirin videolarıyla sıkıcı tez günlerime eğlence katan yeğenlerim Said Enes ve Ebrar’a sevgilerimi sunarım.

Gerek tez yazım süreci gerekse akademik alanda verdiği katkı ve hayatın her alanında üstlendiği yol göstericiliği ile şahsıma rehber olan danışmanım, kıymetli hocam Dr. Öğr. Üyesi Onur ÖKSÜZ’e sonsuz minnet ve teşekkürler... Tez İzleme sürecimde yer alan yüksek lisans danışmanlığımı da üstlenen değerli hocam Prof. Dr. Mustafa ŞEKER ile akademik gelişimimde önemli payı bulunan Prof. Dr. Nurdan AKINER’e minnetlerimi sunarım. Tezin jüri üyeleri olan Prof. Dr. Fatih BAYRAM ve Doç. Dr. Yavuz BAYRAM’a bu çalışmaya ve akademik birikimime verdikleri katkıdan dolayı şükranlarımı sunarım.

Aynı fakültede birlikte uzun bir dönemi geride bıraktığım başta Araştırma Görevlisi Mehmet Emre GÜL ve Araştırma Görevlisi Mustafa AKBAYIR olmak üzere tüm mesai arkadaşlarıma teşekkür ederim. Aynı fakültede çalışmasak da tezin yazım ve revizyon sürecinde verdikleri büyük katkıdan, çektikleri kайдan dolayı Bozok Üniversitesi İletişim Fakültesi Araştırma Görevlisi Enes BALOĞLU ve Süleyman Demirel Üniversitesi İletişim Fakültesi Araştırma Görevlisi Harun DAĞ’a teşekkür ve minnetlerimi arz ederim. Yüksek lisans ve doktora eğitimim boyunca hoşgörölü ve yardımsever tutumundan dolayı Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü personeline, Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde birlikte görev aldığım meslektaşlarıma sevgilerimi sunarım. Bu çalışmaya “2211-A Genel Yurtiçi Doktora Burs Programı” kapsamında destek veren Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu’na (TÜBİTAK) teşekkür ederim.

Sanırım son bir teşekkürü de 18 yaşında bir lisans öğrencisi olarak geldiğim; Atatürk’ün “şüphesiz dünyanın en güzel şehri” olarak tanımladığı Antalya’ya etmeliyim. İbn’i Haldun, insanlar gibi “şehirlerin de bir ruhu vardır, bir şehirde yaşayan insanlar zamanla yaşadığı şehrin ruhuyla karakteristik açıdan özdeşleşirler” der. 13 yıl bana ev sahipliği yapan, gençliğimin önemli bir kısmını geçirdiğim, beni ben yapan, her sokağı denize çıkan bu şehre sonsuz teşekkürler...

ÖNSÖZ

Cumhuriyetin ilanının ardından batılılaşma hareketlerine hız veren Türkiye, küresel alanda Batı'yı örnek almış, bu yönde reform ve inkılaplar yapmıştır. Türkiye'nin çizdiği bu anlayışın devamında Avrupa Birliği'ne üye olma süreci gündeme gelmiştir. Türkiye, bu konuda gerekli adımları atmış, AB'ye üye olmak için resmi başvuruda bulunmuştur. Ancak, AB hem kendi genişleme politikası hem de Türkiye'nin mevcut ekonomik ve toplumsal koşulları sebebiyle üyeliği kabul etmemiştir. AB, Türkiye'nin üye olması için yapılması gereken reformları içine alan bir ortaklık anlaşması ile bir ön hazırlık aşaması önermiştir. Türkiye de bu aşamaları yerine getirmek için çaba sarf etmiş; ancak 1960, 1970 ve 1980'li yılların istikrarsız yönetimleri, koalisyonlar, ekonomik sıkışmışlık, Kıbrıs Barış Harekati'nin getirdiği ambargolar gibi durumlardan dolayı süreç sekteye uğramıştır. 1987 yılında resmi olarak AB'ye tam üyelik başvurusunda bulunan Türkiye, AB'den bir kez daha beklediği cevabı alamamıştır. 1997 yılında düzenlenen Helsinki Zirvesi'nde Türkiye'nin aday ülke olduğu resmi bir şekilde açıklanmıştır. Bunun ardından Türkiye'nin üyeliği konusunda atacağı adımlar ortaya konmuş, AB'ye üyelik için gerekli fasılların açılması, görüşülmesi ve kapatılması belirlenmiştir.

AB'ye üyelik için sivil toplum diyalogunun geliştirilmesi, toplumsal barışın sağlanması, çoğulcu ve daha demokratik bir toplum yaratılması adına birçok yasada değişiklik yapılmıştır. Ancak, AB ile Türkiye'nin anlaşamadığı birçok konu da mevcuttur. Öyle ki bu anlaşmazlıklar nedeniyle 2021 yılında bile Türkiye-AB ilişkileri olumsuz bir seyir izlemekte, başladığı noktadan geriye doğru gitmektedir. Özellikle, Kıbrıs, Doğu Akdeniz'deki yeraltı kaynakları, Suriyeli sığınmacılar ve terör kaynaklı sorunlar nedeniyle ilişkiler gergin bir seyir izlemektedir. Türkiye'nin bu süreçte AB'ye üye olmak adına nitelikli ve stratejik bir iletişim modelini benimsemesi, sorunların çözümünde ve olumlu ilişkiler kurulmasında önem taşımaktadır. Bu açıdan bakıldığında ülkeler ya da halklar arasındaki iletişimi temsil eden kamu diplomasisi kavramı öne çıkmaktadır. Devletler, güçlü kamu diplomasisi faaliyetleri ile sorunlarını uluslararası alana aktarmakta, kendi tanıtımlarını yapmakta, olumlu bir prestij oluşturmaktadır. Ayrıca ihtilafli konularda da kendi gerekçe ve tezlerini de aktararak kendi lehinde bir kamuoyu oluşturma stratejisi izlenmektedir. Kamu diplomasisi faaliyetleri uygulanırken devletlerin sesini küresel alana duyurmada en önemli araç olarak medya karşımıza çıkmaktadır. Devletler, kendi bünyelerinde kurdukları haber organları ile küresel gelişmeler hakkında kendi dünya görüşlerini aktarmakta, kendi lehinde haber içerikleri üreterek bu içerikleri uluslararası kamuoyuna sunmaktadır. Türkiye'nin de AB'ye üye olma sürecinde yaşanan sorunlara ilişkin

güçlü bir kamu diplomasisi faaliyeti yürütmesi gerekli görülmektedir. Türkiye, sahip olduğu kamu yayın organları ile kamu diplomasisi faaliyetleri yürütebilmektedir. Bu bağlamda, 2015 yılında yayın hayatına başlayan TRT World'ün, Türkiye'nin küresel kamuoyundaki sesi olduğunu dile getirmek yanlış olmayacaktır. Bu doğrultuda, çalışmada Türkiye'nin AB üyelik sürecinde kamu diplomasisi aracı olarak medyanın rolü incelenmektedir. Söz konusu sorunlar temelinde TRT World'ün ürettiği haberlerle çizdiği çerçeve tespit edilerek Türkiye-AB ilişkilerindeki rolü ortaya çıkarılmaya çalışılmaktadır. Nitekim, söz konusu sorunlar temelinde üretilen haberler çerçeveleme analizi ile ele alınmakta sorunların ne şekilde işlendiği saptanmaktadır. Belirtilen haber içerikleri üzerinden kamu diplomasisi-medya ilişkisi de ortaya konmaya çalışılmaktadır. Çalışmada incelenen haber metinleri ile TRT World'ün AB üyelik sürecinde yaşanan sorunlarda Türkiye'nin tezlerini net bir şekilde uluslararası kamuoyuna aktardığı görülmektedir. TRT World'ün haber içerikleri ile sorunlarda Türkiye'nin haklılığını vurguladığı ifadeler siyasilerin açıklamaları ile öne çıkarılmaktadır. TRT World'ün sorunları dile getirirken ağırlıklı olarak Türk tarafının söylemlerine yer vermesi, söz konusu durumlara eleştirel bakan Türkiye'deki muhalefetin görüşleri ile AB tarafının görüşlerine çok nadir yer vermesi, TRT World'ün çoğulcu bir anlayıştan uzak olduğunu göstermektedir. Kamu diplomasisi faaliyetlerinin güçlü ve etkili olabilmesi için ülkelerin sahip olduğu demokratik değerlerin de önemli bir etken olduğu gerçeğinden hareketle TRT World'ün bu yaklaşımı sebebiyle olumsuz bir imaj edineceği düşünülmektedir.

Emrah BUDAK

2021/Antalya

GİRİŞ

Yüz yıllık bir demokrasi geçmişine sahip olan Türkiye, cumhuriyetin ilk döneminden itibaren batılılaşma adımları atmıştır. Cumhuriyet devrimleriyle yurttaşlara demokratik birçok hakkın tanındığı, birçok alanda Batılı ölçü ve değerlerin kabul edildiği görülmüştür. Nitekim bu çabalar hemen her dönemde gösterilmiş, 1959 yılında da günümüzdeki adı Avrupa Birliği olan topluluğa katılım için başvuruda bulunulmuştur. AB, o dönemde Türkiye'nin üyelik şartlarını gerçekleştirene kadar bir ortaklık anlaşması imzalamayı tavsiye etmiş, bu ortaklık anlaşması da 1963 yılında imzalanmıştır. Türkiye ile AB ilişkilerinde Türkiye'nin yaşadığı toplumsal olaylar, ekonomik durum gibi sebeplerle iniş ve çıkışlar yaşanmış ta ki 1987 yılına gelindiğinde ise tam üyelik başvurusunda bulunulmuştur. Bu başvuru, AB tarafından Türkiye'nin henüz hazır görülmediği ve AB'nin kendi iç bütünleşmesini tamamlamadan yeni bir üye kabul etmeyeceğini açıklaması ile olumsuz sonuçlanmıştır. 1999 yılında AB'nin gerçekleştirdiği Helsinki Zirvesi'nde Türkiye resmen aday ülke olarak ilan edilmiş, tam üyelik için hangi koşulları hangi takvimde sağlayacağı planlanmıştır (Avrupa Birliği Başkanlığı, 2020). Tam üyelik için görüşülen fasılların bazılarında ilerleme kaydedilerek kapatılmış, ama bazı konulardaki fasıllar 2021 yılı itibariyle hala çözüme kavuşamamıştır. Tam üye olmaya aday gösterildiğinden beri Kıbrıs, terör politikaları, Suriyeli sığınmacılar, Doğu Akdeniz yetki alanları gibi birçok sorunda AB ile çatışma yaşayan Türkiye adaylık isteğinden vazgeçmemiştir. Fasılların bir süredir açılmaması ve söz konusu sorunlar üzerinde yaşanan gerilimlerin sürmesine rağmen Türkiye adaylık statüsünü korusa da taraflar arasındaki ilişkilerin soğuduğu düşünülmektedir. Dolayısıyla Türkiye'nin AB ile ilişkileri iyileştirme ve üye ülke olma yolunda atacağı adımlar önem taşımaktadır. Türkiye'nin yaşanan sorunları çözme ve AB nezdinde olumlu bir imaj oluşturma çabaları üyelik sürecini de hızlandırma potansiyeline sahiptir.

Türkiye'nin söz konusu sorunlardaki tezlerini aktarma ve AB'ye kabul ettirme noktasında attığı adımlarla AB nezdinde oluşturacağı iyi izlenim düşünüldüğünde akla kamu diplomasisi faaliyetleri gelmektedir. Kamu diplomasisi, ülkelerin hedef ülkeler ya da küresel alandaki imajını korumak ve yükseltmek adına yaptığı faaliyetler olarak tanımlanmaktadır (Williams, 2009: 218). Güçlü bir iletişim ve diyaloga dayalı olan kamu diplomasisi yeni dış politika anlayışının bir paradigması olarak karşımıza çıkmaktadır (Riordan, 2005: 180-191). Devletler kamu diplomasisi faaliyetleri ile hedef ülkelerdeki halkları ve yöneticileri etkilemek

için birtakım iletişim faaliyetlerinde bulunmakta, bu toplumlarda yumuşak gücünü artırarak hedefine ulaşmayı amaçlamaktadır. Kamu diplomasisi faaliyetleri birçok farklı aktörün dahil olduğu, birçok aracın kullanıldığı bir alan olarak karşımıza çıkmakta, bu aktörlerin başında da medya gelmektedir (Ekşi, 2018: 175). Medya, kamu diplomasisinin diğer halklarla kurulan “iletişim” faaliyetlerinin temel araçlarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Medya, teknolojik gelişmeler ve küreselleşmenin etkisiyle zaman ve mekân fark etmeksizin her alana etki edebilmektedir. Medya içerikleri ile de diğer uluslarla iletişim kurmak kolaylaşmaktadır. Devletler, kendi bünyelerinde uluslararası haber kuruluşları açarak ürettiği içeriklerle ait oldukları ülkeler lehine uluslararası bir kamuoyu oluşturmayı amaçlamaktadır. Özellikle İkinci Dünya Savaşı ve soğuk savaş dönemi ile birlikte devletlerin radyo, gazete ve televizyon kanalları ile kendi bloklarının propagandasını yaptığı görülmüştür. Soğuk savaş döneminde BBC, Amerika’nın Sesi Deutsche Welle (DW), Radyo Moskova gibi radyolar, düşman ülkeler hakkında verilen olumsuz haber ile kendi bloklarını yücelten bir anlayışı benimsemiştir. İletişim teknolojilerinin gelişmesi, yaygınlaşması, hemen herkesin yaşanan gelişmelerden haberdar olması ile birlikte bu propagandist yaklaşım hedef kitlede olumsuz bir izlenim oluşturmuş (Özçağlayan ve Apak, 2017: 28), sahte haberler ve zihin yönlendirme faaliyetleri halk nezdinde kabul görmemeye başlamıştır. Bu sebeple devletler, doğru bilgi ve kaynağı esas alarak hedef ülkeleri kendi lehinde ikna etme politikalarına girilerek kamu diplomasisi faaliyetlerine ağırlık vermiştir. Bu bağlamda, propaganda ile kamu diplomasisi farklılaşmakta, kamu diplomasisi devletlerin “yapılandırılmış doğru bilgiyi” oluşturarak hedef kitleye aktarmasını temsil etmektedir (Riggins, 1998: 4). Bu haber kuruluşları, haberleri aktarırken ait oldukları ülkelerin olumlu yanlarını öne çıkarmakta ve o ülke yönünde bir haber çerçevelemesi inşa etmektedir. Çerçeveleme, haberlerin nasıl karakterize edildiği ile okurlar tarafından nasıl anlaşıldığı arasında bir bağ olduğu varsayımından hareket etmektedir (Scheufele ve Tewksbury, 2007:11). Araştırmacılar, haberlerde üretilen çerçevelerin izleyici ya da okurların haberi yorumlamasını etkilediği tespitinde bulunmaktadır (Özçetin, 2018: 35). Uluslararası alanda yaşanan olaylarda haber kuruluşları kendi muhabirleri ile birinci ağızdan haber içeriği oluşturmakta, o haber içeriklerini bağlı oldukları hükümetler lehinde sunmaktadır. Haber üretimleri sırasında ait oldukları ülkelerin politikaları, devlet geleneği ve söz konusu gelişmeye ilişkin bakışı haberin üretilmesindeki editoryal süreci belirlemektedir. Türkiye de kurduğu küresel haber araçları ile yaşanan gelişmelere ilişkin haber söylemi üretmektedir. 60 yılı aşkın bir süreçte üye olmayı hedeflediği AB konusunda kamu diplomasisi faaliyetleri yürütmekte, medya kanallarını da bu faaliyetlerde kullanmaktadır.

Türkiye'nin AB üyelik sürecinde medyanın doğru bilgiyi aktarma, yanlış bilinen şeyleri düzeltme hedefiyle kullanılması ikili ilişkilerde daha etkili sonuç vereceği düşünülmektedir. Güçlü ve doğru bir iletişim anlayışının nasıl olması, kriz durumlarının nasıl yönetilmesi gerektiği kamu diplomasisi açısından çok önemlidir. Türkiye ile AB arasında sorunlar yaşandığı bilinmektedir. Tarafların birbirini daha iyi anlayabilmesi müzakere süreçlerini hızlandırabilecek ve tam üyeliği daha kısa bir sürede sağlayabilecektir. Tarafların birbirini daha iyi anlayabilmesinin yolu da etkili bir iletişim süreci ile mümkün olmaktadır (Bostancı, 2012: 86). Bu iletişimin sağlanması için de medya araçları öne çıkmaktadır. 2015 yılında yayın hayatına başlayan TRT World, kuruluş ilkesi olarak küresel alanda Türkiye'nin sesi olmayı amaçlamakta, Türkiye'nin prestijini artırmayı hedeflemektedir. TRT World'ün yayın hayatına başlaması ile enformasyon üretimi ve paylaşımı noktasında iletişimin tek yönlü hegemonyasının kırılması ve küresel konularda Türkiye'nin kendi bakış açısını dünya kamuoyuna sunulması amaçlanmaktadır (Devran, 2015: 287). Türkiye'nin AB ile yaşadığı sorunları konu edinen TRT World'ün bu konuları nasıl ele aldığı, değerlendirdiği Türkiye'nin AB nezdindeki kamu diplomasisini anlayabilmek adına ipuçları sunmaktadır. TRT World'ün bu alanda ürettiği içeriklerin ele alınması, Türkiye'nin AB ile yürüttüğü müzakere süreçlerinde kamu diplomasisi enstrümanı olarak medyanın rolünü, bakış açısını ortaya çıkarmak adına önem taşımaktadır. Bu çalışmada da Türkiye'nin AB üyelik sürecinde TRT World'ün yaşanan sorunlar temelinde yürüttüğü kamu diplomasisi faaliyetleri incelenmektedir. Türkiye ile AB arasında sorun olarak görülen Suriyeli sığınmacılar, Kıbrıs, Doğu Akdeniz yetki alanları ve terör gibi konularda TRT World'ün ürettiği haber içerikleri irdelenmektedir. 2016 yılından itibaren 2020 yılının sonuna kadar olan süreçteki haber metinleri analiz edilerek TRT World'ün Türkiye'nin tezlerini, gerekçelerini nasıl ve hangi söylemlerle aktardığı ortaya çıkarılmaya çalışılmaktadır. Bu bağlamda, haber metinlerinin incelenmesinde Entman'ın geliştirdiği (1993) çerçeveleme yöntemi kullanılmaktadır.

Literatürde TRT World'ün konu edinildiği bazı akademik çalışmalar bulunmaktadır. Aslan tarafından 2019 yılında yapılan bir çalışmada, TRT World'ün bazı konulardaki haber içerikleri eleştirel söylem analizi ile ele alınmakta, Türkiye'nin ulusal politikalarının uluslararası alana taşımayı amaçladığı aktarılmaktadır (Aslan, 2019). Devran'ın, TRT World üzerine kaleme aldığı çalışmasında; TRT World'ün küresel televizyon kanalı ilkeleri açısından hangi noktada olduğu, daha başarılı olması için neler yapması gerektiğine dair bir değerlendirmeye yer verilmektedir. TRT World'ün haber politikasında Türkiye merkezli bir yayıncılığı benimsemediği için başarılı olamadığına işaret etmektedir. Ortadoğu'daki yeri ve önemi düşünülerek bölgeye dair nitelikli bir haberciliğe imza atabileceği, Al-Jazeera benzeri

bir yayıncılığı hayata geçirebileceğini öngörmektedir. Ayrıca ilk kuruluş yılları üzerine tespitlerde bulunulurken TRT World'ün kendi muhabirleri aracılığıyla değil de küresel haber kuruluşlarının ürettiği haberleri yayımlamasının içerik üretme konusunda başarısız olduğunu öne çıkardığı, Türkiye'nin söylemlerini aktarmak yerine kaynak gösterilen ajansların söylemlerini tekrar ettiği yönünde eleştiriler dile getirilmektedir (2015: 282-283). Esasında bu durumun TRT World'ün bu çalışmada ele alınan söz konusu sorunlar üzerine ürettiği haberlerde de kendisini göstermektedir. Araştırmada incelenen haberlerde genellikle Anadolu Ajansı ve küresel haber ajanslarının kaynaklık ettiği haberler dikkat çekmektedir. Anadolu Ajansı da bir Türk kamu yayıncısı olmasına rağmen TRT World'ün küresel bir yapıda olması sebebiyle kendi ekibi ile ürettiği haberlerin küresel alanda var olma açısından önem taşıdığını söylemek gerekmektedir.

Diğer bir çalışmada, TRT World'ün kamu diplomasisine ilişkin yönünü kuruluş sürecinden haber stratejisine kadar birçok açıdan ele alınmakta, TRT World'ün yapısı itibarıyla Türkiye'nin uluslararası yayıncılık girişimlerinin tamamlayıcı bir aktörü olduğu sonucuna vurgu yapılmaktadır. Çalışmada TRT World'ün yöneticilerinin de görüşleri alınarak kamu diplomasisi açısından ne tür bir duruş sergilediği de aktarılmaktadır (Barıtçı ve Aydeniz, 2019).

Bu çalışmada ise TRT World, kamu diplomasisi açısından ele alınmakta, Türkiye'nin tezlerini küresel alana ne şekilde aktardığı incelenmektedir. Ayrıca TRT World'ün ele alındığı çalışmalarda kamu diplomasisi uygulamaları belirli bir olay ya da olgu perspektifinden ziyade genel olarak irdelenmektedir. Bu çalışma, Türkiye'nin uzun bir süredir üyelik için çaba gösterdiği AB ile ilişkileri temel almakta ve kamu diplomasisi faaliyetlerini haber çerçeveleri üzerinden analiz etmektedir. TRT World'ün haber çerçeveleri eleştirel bir analizden ziyade Türkiye'nin AB ilişkilerini nasıl resmettiği tespit edilmekte, kamu diplomasisi açısından rolü ortaya çıkarılmaktadır.

Çalışma, üç bölümden oluşmakta, ilk bölümde Avrupa Birliği'nin kuruluş ve gelişim süreci ile Türkiye-Avrupa Birliği ilişkilerinin gelişimi ele alınmaktadır. İkinci bölümde, kamu diplomasisi kavramına odaklanılarak kamu diplomasisinin aktörleri, kamu diplomasisinin teorik altyapısı, Türkiye'nin kamu diplomasisi faaliyetleri ve medyanın kamu diplomasisi içindeki yeri aktarılmaktadır. Çalışmanın son bölümü araştırma kısmını kapsamakta, sözü edilen haber metnlerinin analizini içermektedir. Araştırmada elde edilen bulgular sonuç ve tartışma kısmında detaylı bir şekilde incelenmekte, medya temelli daha etkili bir kamu diplomasisi faaliyeti yürütmek adına TRT World örneği üzerinden öneriler sunulmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ GELİŞİM SÜRECİ ve AVRUPA BİRLİĞİ – TÜRKİYE İLİŞKİLERİ

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra somut adımları atılan Avrupa Birliği, 1952 yılında Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu (AKÇT) adıyla kurulmuş, ardından Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) ve Avrupa Topluluğu (AT) adını almış, son olarak da 1993 yılında Avrupa Birliği (AB) isminde karar kılınmıştır. AB, kıtada birçok ülkenin katılımını sağlayarak genişleme sürecine girmiş ve birtakım reformlarla üye ülkelerin ekonomik, toplumsal ve politik refahını yükseltme amacıyla olan federal bir yapıya dönüşmüştür. Başlangıçta kıtada barışçıl bir düzenin kurulmasını amaçlayan AB, ekonomik, siyasi ve kültürel birliğin kurulmasıyla kıtanın büyük bir kısmını kapsayan önemli bir topluluk halini almıştır. 2021 yılı itibariyle hali hazırda 27 üye ülkesi bulunan AB, birçok konuda güçlü, kurumsal ve hukuki yapıları ile kararlar alarak üye ülkelerin belirli bir sistem ve düzen içerisinde hareket etmesini sağlamaktadır. Ayrıca Avrupa değerlerini temel alan hukuki ve kültürel bir yapı oluşturularak farklılıklara saygı duyulan ve çoğulcu bir oluşumun hâkim olması amaçlanmaktadır.

Türkiye, ekonomik ve siyasi olarak güçlü bir yapıya bürünen AB'ye katılım sağlayarak birçok alanda gelişmeye dahil olmayı arzulamakta, Avrupa ülkeleri ile bütünleşmeyi amaçlayarak AB'ye 1957'den beri üye olmayı talep etmektedir. 1957 yılından itibaren üyelik için girişimlerine başlayan Türkiye'nin 2021 yılı itibariyle aday ülke statüsü devam etmektedir. 70 yıllık bir süreçte üyelik adına olumlu ve olumsuz birçok gelişme yaşanmış, Türkiye'nin çabalarıyla 1997 yılında düzenlenen Helsinki Zirvesi'nde Türkiye aday ülke olarak kabul edilmiştir. O süreçten bu yana AB'nin talepleri doğrultusunda birçok alanda reformlar ve anayasa değişiklikleri yapılmış, AB ile uyum sürecinin gerçekleşmesi amaçlanmıştır. Geline nokta üyelik için açılan fasılların büyük bir kısmının kapanmadığı görülmekte, terör sorunları, Kıbrıs, Suriyeli sığınmacılar, Doğu Akdeniz gibi konulardaki sorun ve talepler üye olmayı zorlaştırmaktadır. Bu bölümde de Türk dış politikasının da hedeflerinden biri olan Avrupa Birliği'nin fikri temellerinden genişleme süreci ile nihai durumuna değinilmekte ve Türkiye'nin Avrupa Birliği ilişkileri ile üyelik sürecindeki gelişmeler ele alınmaktadır.

1.1. Avrupa Birliği'nin Gelişim Süreci

1.1.1. Avrupa Birliği'nin Düşünsel Temelleri

Dünya toplumları sosyal, ekonomik, kültürel ve politik alanda büyük değişimler yaşamıştır. İki büyük dünya savaşının ardından soğuk savaş dönemi ile birlikte uluslar kendi

içinde ve bölgesel anlamda farklı tür yapılanmalara gitmişlerdir. Bölgedeki ekonomik, sosyal, politik anlamdaki sorunların çözümü ve mevcut durumun geliştirilmesi için ülkelerin bir araya gelmesi önem taşımaktadır. Bu anlamda uluslar bölgesel anlamda ulus üstü birlik ve iş birliği mekanizmalarını hızlandırma yoluna gitmişlerdir. Dünyada Birleşmiş Milletler (United Nations), NATO (North Atlantic Treaty Organisation – Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü), NAFTA (North America Free Trade Agreement – Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması), APEC (Asia Pacific Economic Cooperation – Asya Pasifik Ekonomik Birliği), G-8 (Sekizler Grubu) gibi ulus üstü birlikler ekonomik, siyasi, toplumsal anlaşma ve kalkınma zeminlerinin tesisi için kurulmuştur. Dolayısıyla Avrupa toplumlarının bölgesel anlamda kalkınmasını sağlamak amacı ile birleşik bir Avrupa fikri ortaya atılmıştır. Avrupa Birliği'nin fikri temellerinden söz etmeden evvel Avrupa'nın birlikten önceki durumuna değinmek önem arz etmektedir.

Avrupa kıtası yüzyıllar boyunca oldukça şiddetli savaflara sahne olmuştur. 15. yüzyılda Habsburg İmparatorluğu ve Fransa arasında yaşanan asırlık savaş, 17. yüzyılda Otuz Yıl Savaşları, 18. yüzyılda İspanya'daki veraset savaşları Avrupa'daki yönetimleri sürekli karşı karşıya getirmiştir (Palabıyık ve Yıldız, 2006: 3). 20. yüzyılın başında Birinci Dünya Savaşı'nın ardından daha şiddetli bir dünya savaşının yaşanması, kıtada milyonlarca insanın hayatını kaybetmesine neden olmuş ve onlarca şehir tahrip edilmiştir. Avrupa kıtasının tarihine bakıldığında son beş yüz yıl savaş ve çatışmalarla geçmiş ve her geçen dönem toplumların barışa olan ihtiyacı ve özlemi artmıştır. Kıtada kalıcı bir barış ortamının sağlanması fikri daima tazeliğini korumuştur. Kıtada kalıcı ve güçlü bir barış ortamının sağlanmasının yegâne yolu Avrupa devletlerinin bir araya gelmesi hatta tek bir birlik altında toplanması fikri olarak görülmektedir. Bu çerçevede Türkan'a göre, yeni dünya savaşları olma tehdidini ortadan kaldırabilmek amacıyla mutlaka birtakım adımlar atılması gerekmiştir. Bu adımların barış ve iş birliğini güçlendirebileceği düşünülmüş; ancak Avrupa'daki devletler birbirlerine güven duymamıştır. Almanya, Avrupa'da hiçbir ülkenin müttefik olarak göreceği ya da iş birliği yapacağı bir devlet olarak görülmemiştir. Bu nedenle yeniden güven inşa edecek güncel yaklaşımlara ihtiyaç duyulmuştur (2003: 25).

Avrupa Birliği'nin düşünsel temellerine bakıldığında ilk fikirlerin Orta çağ dönemine kadar uzandığı görülmektedir. Roma İmparatorluğunun parçalanmasından sonra Avrupa'daki istikrarsız yapı ile birlikte İslam ve Türk İmparatorluğunun da etkisiyle bölge içine kapanık bir hale gelmiştir. Siyasi açıdan herhangi bir bütünlük arz etmeyen bir yapıda olan Avrupa devletleri o dönem Roma İmparatorluğuna özlem duymuşlar ve bir imparatorluk etrafında birleşme hayali kurmuşlardır. Güçlü bir Roma İmparatorluğu'nun hem kıta içindeki çatışmaları

sona erdireceğine hem de kıtanın güçlenerek eski topraklarını geri kazanmasını sağlayacağına inanılmıştır (Bozkurt, 2001: 39-40).

Birleşik bir Avrupa fikrini Dante, Pierre Dubois, Victor Hugo, William Pen, Jean Jacques Rousseau, Emir Cruce gibi düşünürler de savunmuşlardır. Dante “Monarchia” adlı eserinde Avrupa’da savaşların sona erdirilmesinde kıta yönetiminin tek bir çatı altında toplanmasının etkili olacağını dile getirmiştir (Karluk, 2014: 1; Vaughan, 1979: 14). William Pen, 1693’te yazdığı “Avrupa’nın Şimdiki ve Gelecekteki Barışı” adlı eseri ile Abbade Saint Pierre “Avrupa’da Kalıcı Barışın Sağlanması İçin Bir Proje” adlı kitabında Hristiyan devletler arasında iş birliği ve birleşmeyi önermiştir (Çakmak, 2007: 14; Caşın vd, 2007: 155).

Fransız yazar Victor Hugo ise Avrupa Birliği ile ilgili düşüncelerini şöyle ifade etmiştir: “ABD nasıl yeni bir dünyayı taçlandırıyorsa, bir gün gelecek Avrupa Birleşik Devletleri de eski dünyayı süsleyecektir. İster benimsensin ister reddedilsin birlik fikri, hiç durmadan yakılıp yıkılan, kasılıp kavrulan bir kıtanın bin yıllık hülyası olarak her zaman varlığını sürdürmektedir” (Karluk, 2014: 2). Orta çağ sonrası dönemde din adamı Emeric Cruce, 17. yüzyılda devletlerin birbirleri ile iyi ilişkiler kurması için uluslararası ticaretin geliştirilmesi gerektiğini öne sürmektedir. Cruce, devletler arasındaki çatışmaların son bulması adına öne sürdüğü birliğin yalnızca Hristiyan bölgeleri değil Osmanlı Devleti, Çin, Afrika, İran ve Hindistan’ın da dahil olduğu bütün devletleri içine alan bir kapsamı gerektirdiğini dile getirmiştir (Gönlübol, 1968: 28; Caşın vd, 2007: 155).

18. yüzyılda Jean Jacques Rousseau Avrupa’nın birlik oluşturması için federal bir yapının gerekliliğine vurgu yapmaktadır. Kurulacak federal bir birliğin ülkelerin iç işlerine de müdahale etme hakkını elde etmesi gerektiğini belirtmektedir. Rousseau, devletler arasındaki anlaşmazlıkların son bulup kalıcı barışın sağlanması için federal yapının kurulmasının önemli olduğuna dikkat çekmektedir. Bu federasyonun bir meclisi bulunacak ve oluşabilecek her türlü anlaşmazlık meclis organlarınca görüşülecek ve çözülecektir (Gönlübol, 1968: 34). Rousseau, Avrupa devletlerinin bir sözleşme etrafında birleşerek kalıcı barış ve ittifakı sağlamalarını önermektedir. Bu ittifak, tüm üye devletleri bağlayıcı yasalar ve kurallarla oluşturulacak, ortak giderlerin karşılanması için ortak bir bütçe yapılması ile meydana getirilecek (Rousseau, 1996: 151) ve yönetim üye devletler arasında dönem dönem el değiştirecektir (Canbolat, 2014: 94).

Birleşik Avrupa fikrini ortaya atan düşünürlerden bir diğeri de Immanuel Kant’tır. Kant, yaşadığı dönemde içinde bulunduğu bölgenin siyasi çatışmalarına bizzat tanık olmuş, kendisinden önceki düşünürlerden de etkilenecek ülkelerarası bir federal yapının (Kant, 1996: 175) gerekliliğine dikkat çekmiştir. Bu konu ile ilgili yazdığı eseri kısa zamanda büyük bir kitle

tarafından okunmuş, bu eserde Avrupa'nın entegrasyon süreci ele alınmıştır. Kant, kıtadaki çatışmaların hukuki yollar içerisindeki çözümü için uluslararası bir örgütün önemini dile getirmiştir (Gönlübol, 1968: 36). Kant, "Ebedi Barış Üzerine" adlı eserinde ortak değer ve ilkelere saygılı devletler arasında kurulacak bir Avrupa Birleşik Devletleri'nin önemine vurgu yapmıştır (Çakmak, 2007: 15). Federasyon fikrini ortaya atan düşünürler Avrupa'yı büyük bir aile olarak görmüş, ülkelerin bireysel çıkarları uyumlu hale getirilerek ortak çıkarlar öne çıkarılmıştır (Bozkurt, 2001: 43).

Avrupa'yı birleştirme fikri yöntem, araçlar ve sonuçları itibari ile farklı etkiler doğursa da Napolyon ve Hitler tarafından gerçekleştirilmek istenmiştir. Bu anlamda Avrupa'nın bütünleşmesinde bu iki liderin rolü olduğu belirtilmektedir. Bu iki liderin girişimleri özellikle de son girişim olan İkinci Dünya Savaşı sonunda Avrupa Batı ve Doğu olarak ikiye ayrılmış, Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ile Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB)'nin güdümüne girmiştir (Gürkaynak, 2004: 11). Bu durum, kıtadaki devletleri savaşlarla kıtayı birleştirme yönteminden vazgeçirmiştir. Dolayısıyla devletlerin gönüllülük esasına dayalı bir birliklik kurma fikri filizlenmeye başlamıştır (Mor, 2010: 503). Avrupa devletleri, kıtanın bir kısmına hâkim olan SSCB'nin tehlikesini sürekli hissetmiştir (Armaoğlu, 2017: 398). ABD, Avrupa'nın Sovyetler etkisinden kurtulması adına bir dizi önlemlere girişmiştir. ABD, Marshall Planı ile Avrupa'nın bütünleşmesi için kıtaya fon yardımı yapma kararı almıştır. ABD Dışişleri Bakanı Marshall, Harvard Üniversitesi'nde yaptığı bir konuşmada, Avrupa'nın ekonomik sorunlarını çözmesinde yardımcı olacaklarını belirtmiştir. Marshall, sorunların çözülmesi için yardımların ortaklaşa kullanımına ve kıta ülkelerinin aralarında iş birliği yapmaya hazır olmaları gerektiğine vurgu yapmıştır (Canbolat, 2014: 105; Çakmak, 2007: 19). ABD'nin Marshall Planı ile yardımların devreye girmesi karşısında SSCB de Doğu Avrupa'da gücünü artırmaya çalışmaktadır. SSCB, Molotof Planı adıyla açık bir eylem modeli geliştirmiş ve Doğu Avrupa ülkelerine yardımda bulunmuştur (Armaoğlu, 2017: 399).

Napolyon ve Hitler'in izlediği yoldan farklı bir görüş ile gönüllülük esasına dayalı Avrupa'nın bütünleşmesini savunan devlet adamları bulunmaktadır. Bu anlamda Jean Monnet, Schuman, Winston Churchill, Konrad Adenauer, Carlo Sforza, John Wilem Beyen, Walter Hallstein gibi isimler Avrupa Birliği için çaba göstermişlerdir.

Avrupa Birliği'nin bütünleşme sürecinde önemli gelişmelerden biri de İngiltere Başbakanı Churchill'in yaptığı konuşmadır. Churchill, konuşmasında Avrupa Birleşik Devletleri'nin kurulması için Almanya ve Fransa arasındaki ortaklığın vazgeçilmez olduğunu belirtmiştir (Karluk, 2014: 4; Palabıyık ve Yıldız, 2006: 8; Ülger, 2007: 16). Bu anlamda Fransa ve Almanya'nın Avrupa Birliği için temel dinamikler olduğunu, Fransa'nın Avrupa Birliği'ne

liderlik edebileceğini ve İngiliz Uluslar Topluluğu'nun da bu birliğin destekleyicilerinden biri olacağını ifade etmiştir (Ülger, 2007: 16). Jean Monnet ise Avrupa'da yeni bir savaşın çıkmaması için savaş malzemesi olarak kullanılan kömür ve çeliğin tek elde toplanması gerektiğini belirtmektedir. Fransa ve Almanya'nın demir ve çelik üretimindeki yetkilerini ulusüstü bir yapıya devretmesi gerekmektedir. Monnet, yalnızca devletlerin değil halkların da birleşmesi ile kıtada ekonomik ve toplumsal refahın sağlanacağını ileri sürmektedir (Karluk, 2014: 4).

1.1.2. Avrupa Birliği'nin İlk Somut Temelleri

Birleşik bir Avrupa fikrinin somut bir uygulama ile karşımıza çıktığı dönem 19. yüzyıldır. Bu alandaki ilk uygulama Alman Gümrük Birliği (Zollverein)'nin kurulmasıdır. Almanya, toprakları içerisinde yer alan krallık ve prenslikler arasındaki serbest ticareti sağlamak adına Gümrük Birliği'ni kurmuştur (Karluk, 2014: 4; Özgüven, 1982: 4-5). Alman Gümrük Birliği'nin teorisyeni ve kahramanı olarak görülen List, gümrük birliğinin sınırlarını Almanya'dan ziyade Fransa, Belçika, Hollanda, Danimarka ve İsviçre'nin dâhil olduğu Avrupa'yı içine alacak şekilde genişletmiştir (Vaughan, 1979: 19). Ancak bu birlik milliyetçi bir çizgide hareket ettiği için Almanya sınırları içerisinde kalmıştır (Bozkurt, 2001: 45). Alman Gümrük Birliği, bir yandan Alman devletlerinin ekonomik entegrasyonunu hedeflerken bir yandan da üye devletlerin dış ticaret faaliyetlerinde çıkarlarını korumayı amaçlamıştır (Canbolat, 2014: 102). Alman Gümrük Birliği, Avrupa Birliği yapılanmasının kavramsal zeminini oluşturmuştur (Erdem ve Uysal Oğuz, 2003: 3; Kennedy, 1998: 555).

19. yüzyılın ortalarına doğru Avusturya kendi birliğini korumak için Almanya ve İtalya'daki devletleri istikrarsız ve dağınık bir halde tutarak bu devletler üzerinde hâkim olmak istemiştir. Ayrıca bazı İtalya prenslikleri de Avusturya'ya devredilmiştir. İtalya kısmen de olsa Avusturya hakimiyeti altına girmiştir. İtalyan düşünürler bu siyasi parçalanmışlığın ortadan kaldırılması için İtalyan Birliği'ni kurmanın gerekliliğini vurgulamışlardır (Canbolat, 2014: 102). İtalya'da da kurulan birlik Almanya'daki birliğe benzer bir yapılanma içerisindeydi. 1838-1870 yılları arasında İtalya'yı Avusturya'dan korumak amacıyla İtalyan aydınlar milliyetçi bir birleşik İtalya fikrini uygulamaya koymuştur (Özgüven, 1982: 7). İtalya ve Almanya'daki birlikler yalnızca kendi bölgeleri için geçerli olsa da önce ekonomik sonra da toplumsal bütünleşme modelini öngördüğünden Avrupa Birliği'ne benzer bir yapı olarak birliğin ilk somut adımları sayılabilir.

Almanya ve İtalya'da kurulan gümrük birliklerinin ardından 20. yüzyılda Belçika, Hollanda ve Lüksemburg'un (BENELUX) oluşturduğu bir birlik karşımıza çıkmaktadır

(Henderson, 2006: 137). Sözü edilen üç ülke arasında Ouchy Antlaşması ile oluşturulan birlik 20. yüzyılda gerçekleştirilen ilk ekonomik entegrasyonu temsil etmektedir. Belçika, Hollanda ve Lüksemburg arasında başlayan gümrük birliğinin ardından ortak bir para biriminin de kurulması kararlaştırılmıştır. Üye üç ülkenin katıldığı 1948 yılındaki bir konferansta üye ülkelerin temel amacının ekonomik birlik oluşturmak olduğu dile getirilmiştir. Ancak 1950 yılına kadar gerçek anlamda bir ekonomik birlik sağlanamamıştır. 1958 yılına gelindiğinde ülkeler Ekonomik İşbirliği Anlaşması imzalamıştır. Benelux, Avrupa Birliği'nden farklı olarak ortak ve ulusüstü bir yetkiye sahip organ ve kurumlara malik değildir. Birliğin aldığı kararlar üye ülkelerin yönetimleri arasındaki istişareler ile alınmaktadır (Karluk, 2014: 8-9). Benelux Birliği olarak adlandırılan bu birlik, Avrupa bütünleşmesinin aşamalarından biri olmuştur.

Avrupa Birliği'nin fikir babası olarak bilinen Monnet'in düşüncelerinden ilham alan Fransa Dışişleri Bakanı Robert Schuman, 1950'de Fransa ve Almanya arasında yer alan bölgedeki kömür ve çelik yataklarının birleştirilmesini, savaş sanayisinde kullanılan bu kaynakların üretim ve kullanımındaki yetkinin ulusüstü bir yapıya devredilmesini önermiştir. Schuman Planı olarak adlandırılan bu tasarıya önce Almanya olumlu cevap vermiş, ardından İtalya, Lüksemburg, Belçika ve Hollanda tasarıyı kabul etmiştir. Kabul edilen bu tasarının akabinde sözü edilen altı ülke arasında demir ve çelik ürünlerinin üretim ve kullanımına yönelik ortak bir pazar kurma görüşmeleri başlamıştır. 9 Mayıs 1950 tarihinde Jean Monnet, Alman Başbakanı Konrad Adenauer ve Fransa Dışişleri Bakanı Schuman'a iki yönetimin kömür ve çelik rezervlerinin ortaklaşa kullanabileceği ulusüstü bir yönetimin kurulmasını önermiştir. 9 Mayıs'ta Avrupa'daki bütünleşmeye yönelik bir bildirinin okunması ile bu tarih Avrupa Günü olarak kutlanmaya başlanmıştır (Karluk, 2014: 5-6).

Avrupa birliği anlamındaki ilk etkili tekliflerden birini Jean Monnet sunmuştur. Monnet, Avrupa Kömür Çelik Topluluğu (AKÇT) adı altında ulusüstü yüksek otoriteye sahip bir topluluğun kurulması gerektiğini ifade etmiştir. Fransa Dışişleri Bakanı Schuman'ın girişimleriyle Almanya, İtalya, Belçika, Hollanda ve Lüksemburg'un katılımı gerçekleşmiş ve 1951 yılında imzalanan Paris Antlaşmasıyla (Dedman, 1996) AKÇT kurulmuştur (Bozkurt, 2001: 61-62). AKÇT kurulurken belirli birtakım amaçlar ortaya konularak üye devletlerin her anlamda gelişmesi planlanmıştır. Bu anlamda topluluğun amaçları şu şekilde sıralanmaktadır (Özgüven, 1982: 11-12):

“Daha rasyonel üretim ve dağıtım sağlamak,

Üye altı ülkenin kömür ve çelik piyasalarını tek piyasa haline getirmek, yani kömür ve çeliği birleştirmek,

Verimi artırmak, maliyetleri düşürmek,

Kömür ve çelik üretim-tüketimini uluslararası bir organın denetimine bırakmak,

Ülkelerarası barışı sağlamak,
Kömür ve çelik birliği gibi, Avrupa’da diğer birçok alanda yeni birliklerin kuruluşuna gitmek”.

Topluluk, kıtada istikrarlı bir siyasi düzen, kalıcı barış sağlanarak bölgenin ekonomik ve sosyal anlamda gelişmesine katkıda bulunacak birtakım adımların atılmasını öngörmektedir. Üye ülkeler, birliğin amaçlarına ve ilkelerine bağlı kaldıkları sürece kıtanın gelişimi kaçınılmaz olacaktır. Fransa’nın teklifiyle kurulan topluluğa (Bozkurt, 2001: 63), İngiltere, ABD ve İngiliz Uluslar Topluluğu (Commonwealth) ile ilişkilerinin zarar görebilme endişesi ile sıcak bakmamıştır. Avrupa’nın kuzeyinde bulunan Finlandiya, İsveç, Avusturya ve İsviçre gibi ülkeler dönemin konjonktüründe tarafsız bir siyaset izlediklerinden dolayı birliğe katılmaktan kaçınmışlardır (Azrak, 1988: 10).

Avrupa ülkelerini birleştirme açısından dikkate değer bir girişim olan AKÇT’nin kurulmasının ardından bir dizi adımlar daha atılmıştır. Bu anlamda İtalya’nın Messina kentinde bir araya gelen üye ülkelerin dışişleri bakanları birliğin ekonomik ve nükleer enerji alanlarında da iş birliğine gitmesi yönünde karar almıştır (Karluk, 2014: 15). Belçika’nın Dışişleri Bakanı Henri Spaak’ın başkanlığını yürüttüğü ekip, iki yıl boyunca çalışmalar yapmış ve bir rapor yayımlamıştır. Raporda inşa edilecek ekonomik ve nükleer iş birliği için üye devletler 1957 yılında bir araya gelerek Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu (AAET-European Atomic Energy-Euratom) ile Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET-European Economic Community)’nun kurulmasını öngören Roma Antlaşması’nı imzalamışlardır (Krige, 2008: 6; Palabıyık ve Yıldız, 2006: 11-12). AKÇT, AET ve AAET’nin hayata geçmesini sağlayan anlaşmalar temelde Avrupa Birliği’ni kuran anlaşmalar olarak görülmektedir (Karluk, 2014: 16).

AET’nin kurulması ile yürürlüğe giren maddeler öncelikle bir gümrük birliğinin kurulmasını öngörmüştür. Anlaşma, üçüncü ülkelere karşı bir ortak gümrük tarifesi oluşturulması ve milli ekonomi politikalarında eşgüdüm sağlanmasını içermiştir. Anlaşmaya göre üye ülkelerin kendi içinde hizmet, kişi ve sermaye dolaşımı serbest hale getirilmiş ve üye ülkelerin her türlü milli mevzuatlarının birbiriyle uyumlu olması gerektiğine karar verilmiştir. Bu bağlamda, ekonominin yanı sıra siyasi bir bütünleşmeye doğru gidilen bir adım da atılmıştır (Gümrükçü, 2002: 89).

AET’nin temel amacı, ortak pazarın kurulması ve şartların sağlanması ile zamanla büyük bir ekonomik bütünleşmeyi sağlamaktır (Çayhan, 2003: 46). Bozkurt, AET’nin oluşumunu belirli bir sektörde yaşanan bütünleşmenin zamanla “spillover” denilen etki ile diğer alanlara da yayılması olarak görmektedir (2001: 86). AET, topluluğun faaliyet alanlarını açıklarken çalışmalarını yürütebilmek için birtakım organların kurulmasını sağlamıştır. Avrupa Parlamentosu, Adalet Divanı, Bakanlar Konseyi, Avrupa Komisyonu gibi ana organların yanı

sıra, Avrupa Devlet ve Hükümet Başkanları Zirvesi, Ekonomik ve Sosyal Komite, Avrupa Sayıştayı, Avrupa Merkez Bankası ve Avrupa Yatırım Bankası gibi yardımcı organlar görev üstlenmiştir (Çayhan, 2003: 47).

AET'nin kurulduğu Roma Antlaşması'nın amaçları giriş kısmında şu şekilde belirtilmiştir (AET, 1957):

- “- Avrupa halkları arasında gittikçe daha sıkı bir birliğin temellerini atmak,
- Avrupa'yı bölen engelleri ortadan kaldırarak, ülkelerinin ekonomik ve sosyal gelişmesini ortak bir eylemle sağlamak,
- Halkların hayat ve istihdam koşullarının sürekli olarak iyileşmesine çalışmak,
- Mevcut engellerin kaldırılmasının, ekonomik gelişmede istikrarı, alışverişte dengeyi, rekabette dürüstlüğü güvence altına almak için üzerinde görüş birliğine varılmış bir hareketi gerekli kıldığına inanmak,
- Değişik bölgeler arasındaki ekonomik gelişme farklılığını azaltarak ve daha az gelişmiş bölgelerin kalkınmalarındaki gecikmeyi gidererek, ekonomilerindeki birliği güçlendirmeye ve ekonomilerin uyumlu bir şekilde kalkınmalarını sağlamaya önem vermek,
- Uluslararası ticarete engellerin aşamalı olarak ortadan kaldırılmasına ortak bir ticaret politikasıyla yardım etmek arzusunda olmak,
- Denizaşırı ülkelerde Avrupa'nın dayanışmasını kuvvetlendirmek niyeti ve Birleşmiş Milletler Antlaşması ilkelerine uygun bir şekilde bu ülkelerin refahının artmasını sağlamak,
- Kaynakların bir araya getirilmesi suretiyle barış ve özgürlüğü koruma ve güçlendirmek. Kararlı olarak ve aynı yüksek amacı paylaşan diğer Avrupa halklarını bu gayretlerine katılmaya çağırarak”.

AET'nin kuruluş amaçları ve ilkeleri göz önünde bulundurulduğunda kıtadaki ülkelerin ekonomik, toplumsal, siyasi ve kültürel anlamda bir istikrar, entegrasyon sağlaması, yapılacak iş birlikleri ile ekonomik refah düzeyinin yükselmesi ve zamanla topluluğun üye sayısı ile coğrafyasının genişletilmesi planlanmıştır. Euratom'un kurulması ile nükleer yakıtların topluluk mülkiyetine alınması, nükleer alanında ortak güvenlik denetimi sağlanması ve ortak bir nükleer araştırma geliştirme çalışmalarının yürütülmesi amaçlanmıştır (Gümrükçü, 2002: 89). Avrupa ekonomik büyümesini ve politik istikrarını sürdürmek için yeterli enerji temini oldukça gereklidir ve fosil yakıtların görece azlığı göz önüne alındığında devletler, nükleer enerjinin Avrupa'nın yeniden yapılanmasında rol oynayacağına ikna olmuştur (Krige, 2008: 6).

1.1.3. Avrupa Birliği'ne Geçiş ve Bütünleşme Süreci

Bütünleşme süreci, AB için tek bir çatı altında birleşmek, siyasi, kültürel ve ekonomik anlamdaki istikrarın yakalanarak uyum içerisinde hareket etmek ve Birliği tek bir elden kalkındırmak için önemli bir adımdır. Bütünleşme ile gelişmeyi engelleyecek pürüzler ortadan

kaldırılmakta, ortak bir anayasa ile standart bir hukuki yaşam, sosyal, kültürel, ekonomik anlamda iyi bir hayat standardı oluşturulmaktadır. Bu bağlamda, bu bölümde AB'ye geçiş ve bütünleşme sürecindeki anlaşmalar ve önemli adımlar aktarılmaktadır.

AET'den AB'ye geçiş yaparken atılan birçok adım topluluğun bütünleşme sürecini de beraberinde getirmiştir. AET'den AB'ye geçiş sürecinde birçok anlaşma ve yapısal değişiklikler ile AB kurumlarının inşası gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda, Yürütme Organlarının Birleştirilmesi Antlaşması ya da Füzyon Antlaşması olarak da bilinen Brüksel Antlaşması (Merger Treaty), (Karluk, 2014: 19) 1 Temmuz 1967 yılında yürürlüğe girmiş, antlaşma ile artık topluluk tek bir komisyon ve konsey etrafında birleştirilmiştir. Bu antlaşma, Avrupa entegrasyon tarihindeki ilk reform antlaşması olarak karşımıza çıkmaktadır (Laursen, 2012: 78). Yaşanan gelişmeler ile gerçekleştirilen birleşme Avrupa Topluluğu'nun (AT) çatı bir ulusüstü örgüt olduğunu göstermektedir. 1986 yılında Tek Senet Antlaşmasının imzalanmasına kadar topluluk, Avrupa Topluluğu olarak değil Ortak Pazar ya da Avrupa Ekonomik Topluluğu olarak anılmıştır (Mor, 2010: 508-509).

1.1.3.1. Tek Avrupa Senedi

Avrupa Birliği'nin kurulması sürecindeki adımlardan biri de Tek Avrupa Senedi'nin (Single European Act) imzalanmasıdır. Tek Avrupa Senedi, Lüksemburg ve Lahey'de imzalanarak 1987 yılında yürürlüğe girmiştir. Anlaşma ile Avrupa Parlamentosu'nun yetkileri artırılmış ve nitelikli oy çokluğu ile karar alma mekanizması oluşturulmuştur (Karluk, 2014: 19). Bu anlaşmada ortak pazarın tam anlamıyla gerçekleştirilmesi için 1992 yılı hedef olarak belirlenmiştir (Swaan, 1992: 13; Karluk, 2014: 19). Tek Avrupa Senedi, Avrupa pazarının serbestleşmesini usule ilişkin reformlarla ilişkilendirmiştir. Bu reform paketinin ilk yarısı, 1985 yılında Komisyonun Beyaz Kitabı'nda yer alan 279 teklif içermekte olup, içerisinde malların, kişilerin, hizmetlerin ve sermayenin serbest dolaşımının sağlandığı iç sınırları olmayan bir alan yaratmayı amaçlamıştır (Moravcsik, 1991: 19-20).

Tek Avrupa Senedi ile üye ülkeler arasında siyasi, iktisadi ve toplumsal bütünleşme, parasal birlik, teknolojik AR-GE, çevre politikası ve dış politika konularında iş birliği gibi yeni bir anlayışta karar kılınmıştır. Tek Senet, ortak pazarın gerçekleştirilmesi adına hukuki ve siyasi dayanağı oluşturmuştur (Karluk, 2014: 19). Anlaşma ile Bakanlar Konseyi ve Avrupa Parlamentosu arasındaki yasama ilişkisi de yeniden düzenlenmiş ve Adalet Divanı oluşturulmuştur. Tek Avrupa Senedi ayrıca Roma Antlaşması'nın sosyal politika konusundaki hükümlerini de değiştirmiştir. Tek Senette, üye devletler, vatandaşlarının çalışma koşullarında iyileştirmeler yapmaya özellikle dikkat etmeleri için teşvik edilmiştir. Topluluğun çeşitli

bölgeler arasındaki eşitsizlikleri giderme ve en az tercih edilen bölgelerde geri kalmışlığı azaltma isteği anlaşma ile hayata geçirilmiştir (Swaan, 1992: 13). Tek Avrupa Senedi, söz konusu konulardaki hedeflere ulaşmak için bazı ilerlemeler kaydetmiş, ama üye devletler arasında gümrük vergilerinin kaldırılması gibi dikkate değer istisnalar dışında yavaş işlemiş ve külfetli olmuştur. Zorlu ve ağır geçen bir dönemin ardından sürecin zamanla keskin bir şekilde hızlandığı görülmüştür (Schildhaus, 1989: 551). Tek Avrupa Senedi, AB'nin temelde ekonomik olmak üzere siyasi, toplumsal alanda bütünleşmesi adına atılmış önemli bir adımdır. Özellikle parasal birliğin sağlanması ile birlik içinde yapılacak ticaretin kolaylaşması ve birlik parasının dolaşımının gerçekleşmesi ile Birliğin tanıtımının yapılması öngörülmektedir. Ayrıca Tek Avrupa Senedi ile yalnızca malların değil vatandaşların da serbest dolaşım elde etmesi birlik içinde ekonomik ve sosyal hareketliliğe katkı sunmakta ve birlik vatandaşlarının kaynaşmasında yardımcı olmaktadır.

1.1.3.2. Kopenhag Kriterleri

1993 yılında Kopenhag'da toplanan Avrupa Zirvesi, Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri için alınmış kararlar dizisini kapsamaktadır. Bu zirvede, Avrupa Birliği'ne aday olacak ülkelerin taşınması gereken birtakım kriterler belirlenerek kamuoyuyla paylaşılmıştır. Orta ve Doğu Avrupa'daki arzu edilen ülkeler, gerekli ekonomik ve politik koşulları sağlayarak üyelik yükümlülüklerini üstlenebildiği anda üyelik gerçekleştirebilecektir (Marktler, 2006: 344). Kaldı ki Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinin büyük bir kısmının Birliğe üye olduğu görülmektedir. Bir başvuru sahibi ülkenin yerine getirmesi gereken şartlar aşağıdaki gibidir (Avrupa Komisyonu, 2016a):

Politik kriter: Demokrasiyi tesis eden kurumların istikrarı, hukukun üstünlüğü, insan hakları, azınlık haklarının korunması ve azınlık haklarına saygı.

Ekonomik kriter: İşleyen piyasa ekonomisi ve Avrupa Birliği içindeki rekabet baskısı ve piyasa güçleri ile mücadele edebilme kapasitesi.

Müktesebat kriteri: Müktesebatı güçlü bir biçimde uygulayabilecek idari, kurumsal kapasite ve üyelik sürecindeki sorumluluklarını yerine getirme kabiliyeti.

Topluluk, başvuru yapan ülkelerin Kopenhag Kriterlerini sadece kabul etmekle kalmayıp aynı zamanda uygulayıp uygulamadığının kontrolünü sağlamak için, 1995 yılında Avrupa Konseyi eliyle bir başka kriter daha eklemiştir. Ayrıca kriterlere mevcut AB ülkelerinin de daimî bir şekilde uyması gerekmektedir (Marktler, 2006: 344; İncoğlu, 2002: 3).

Kopenhag Kriterleri'nin, topluluğun ölçülü ve planlı genişlemesi adına önemli görüldüğünü söylemek mümkündür. Sadece kriterlere uyum sağlayan ülkelerin başvurusunun

dikkate alınması, topluluğun birtakım standartları benimsemiş olduğunu ve tüm aday ülkelerin bu nitelikleri barındırması gerektiğine işaret etmektedir. Bu nitelikleriyle kriterlerin, topluluk için gelişmeci ve kalkınmacı bir rol oynadığı düşünülmektedir.

1.1.3.3. Maastricht Antlaşması

Tek Avrupa Senedinin ardından Avrupa Topluluğu üye devletleri Hollanda'nın Maastricht kentinde Avrupa Birliği'nin kurulması konusunda anlaşmış ve antlaşma 7 Kasım 1993 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Antlaşmanın imzalanmasının ardından topluluk, güncel adı olan "Avrupa Birliği" ile anılmaya başlanmıştır. Antlaşma, parasal birlik, ortak güvenlik, dış politika, içişleri ve hukuk alanında yapılacak iş birlikleri için yeni yapılanmalar getirmiş, antlaşma ile Birliğin amaçları yeniden belirlenmiştir. Bu amaçlar, ekonomik ve toplumsal bütünleşmeyi sağlamak, parasal bütünlük oluşturmak, ortak bir dış politika ve güvenlik politikası uygulamak, uzun vadeli ortak bir savunma politikası planlamak, Avrupa vatandaşlığı kavramını ortaya koymak ve içişleri ile hukuk alanında daha sıkı iş birliğini gerçekleştirmek olarak karşımıza çıkmaktadır. Maastricht Antlaşması ile Avrupa Parlamentosu'na veto etme ve gensoru verme yetkisi verilmiş ve üye sayısı düzenlenmiştir (Karluk, 2014: 19-20).

Maastricht Antlaşması, Avrupa Parlamentosu'nu güçlendirmiş, yüksek teknolojili Avrupa Birliği düzenlemeleri resmileştirilmiş ve daha da genişletilmiştir. Bu antlaşma ile sosyal politikalar daha aktif hale getirilmiş ve savunma politikaları iyileştirilmiştir (Grieco, 1996: 261; Grieco, 1995: 21). Maastricht Antlaşması'ndaki en önemli amaç, topluluğun dâhil olduğu coğrafyada ekonomik ve parasal birliğin sağlanmasıdır (Baun, 1995: 605; Grieco, 1995: 21). Antlaşma, on yıllık bir süreç sonunda ekonomik birliğin yanı sıra politik birliğin sağlanması adına da anıtsal bir adım olarak görülmektedir (Baun, 1995: 605; De Grauwe, 2006: 711; Türkkkan, 2003: 27).

Avrupa devletlerinin 1950'li yıllardan beri kıtada barışın, hoşgörünün, ekonomik istikrarın ve sosyal düzenin korunması için olağanüstü çabalar gösterdiğini söylemek gerekmektedir. Her atılan adımla daha güçlü bir sürece evrilen birlik fikri ekonomik anlamdaki bütünleşmeyle politik bir bütünleşmeyi de beraberinde getirmiştir. Avrupa Birliği'nin temelleri atıldığından bu yana kıtada hatırı sayılır bir çatışma ya da savaş yaşanmamış, ekonomik, politik ve sosyal anlamda büyük olumlu dönüşümler yaşanmıştır. Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu ile başlayan süreç Avrupa Ekonomik Topluluğu ve Avrupa Topluluğu ile devam etmiş ve Avrupa Birliği'nin kurulmasıyla oldukça kurumsal ve güçlü bir yapıya dönüşmüştür.

1.1.3.4. Avrupa Birliği Anayasası

Avrupa bütünleşmesi için önemli adımlardan biri olan Maastricht Antlaşması ile Avrupa Birliği sürecine girilmiştir. Avrupa Birliği sürecine girildikten sonra Birliğin eksiklerini gidermek amacıyla Amsterdam ve Nice Antlaşmaları imzalanmıştır. Bütünleşme sağlanması adına en önemli adımlardan biri de AB'ye ait bir anayasanın hazırlanmasıdır.

Avrupa Birliği'nin, kendine has bir anayasa hazırlamasında üye ülkeler arasında eşit ve adil bir tutumu esas kılacak temel bir yasaya duyulan ihtiyaç, AB'nin giderek genişlemesi ile idare edilmesinin zorlaşmasıyla yönetimi kolaylaştıracak bir anayasaya gereksinim duyulması gibi nedenler dile getirilmektedir (Çakmak, 2007: 81).

2001 yılında Hollanda'nın Leaken şehrinde gerçekleştirilen zirvede, anayasayı oluşturacak bir kurultay kurulması ve bu kurultayın anayasa taslağını hazırlama çalışmalarına başlaması kararı alınmıştır. Fransa'nın eski devlet başkanlarından Valery Giscard d'Estaing'in başkanlığında devlet başkanlarından oluşan 105 delege ile bir araya gelen bu kurultay, 2003 yılında bir anayasa metni hazırlayarak AB Dönem Başkanlığı'na iletmıştır (Palabıyık ve Yıldız, 2006: 34). Avrupa bütünleşmesinin temel bir hukuki metne oturtulması fikrinin bir sonucu olan Avrupa Anayasası, 29 Ekim 2004 tarihinde Roma'da (Çelik, 2005: vii) yapılan toplantıda kabul edilmiştir (Oğuzlar, 2006: 173).

Avrupa Anayasası, bütünleştirici bir esası temel aldığından birlikte alınacak kararların oy çoğunluğuna göre verilmesinin yanı sıra üye devletlerin kendi istekleri ile egemenlik yetkilerini Birliğe devretmesi söz konusudur. Birliğin, özerk bir yargılama hakkına sahip olduğu anayasa, insan onuru, özgürlük, eşitlik, hukuk devletine ve insan haklarına saygı gibi değerler üzerine kurulmuştur (Oğuzlar, 2006: 177).

Roma'da yapılan antlaşma ile kabul edilen anayasanın geçerli olabilmesi için AB vatandaşları tarafından da kabul edilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda, AB ülkelerinde yapılan referandumlarda Fransa ve Hollanda vatandaşları anayasayı reddetme yönünde oy kullanmış ve anayasa süreci askıya alınmıştır. 2007 yılında Almanya'nın dönem başkanlığında kurucu antlaşmaların revize edilmesi tartışılmış, Lizbon Antlaşması ile bir reform paketi hazırlanmıştır. Lizbon Antlaşması'nda sunulan değişiklikler üye ülkelerin onaylaması üzerine 2004'te Roma'da kabul edilmiş ve AB Anayasası yürürlüğe girmiştir (Karluk, 2014: 265).

AB Anayasası, AB ülkelerinin siyasi bir birlik kurmak adına gerçekleştirdikleri en önemli girişimi temsil etmektedir. Bunun sebebi AB'nin bugüne kadar yapmış olduğu antlaşma, zirve, mevzuat gibi yasal süreçlerin hepsini tek bir metinde toplamasıdır. AB Anayasası, alınacak kararlarda kolaylık sağlamakta ve politika oluşturmada önemli bir kılavuz görevini yerine getirmektedir. Ayrıca Birliğe yeni üye başvurularında anayasa metnine uyumluluk baz

alınarak yapılacak değerlendirmelerle hem Birliğe hem de başvuru yapan ülkeye yol gösterici bir nitelik sağlanmaktadır. AB Anayasası, yargılama ve yönetme süreçlerinde adil ve standart bir uygulamayı hedeflemekte, AB vatandaşlarının tabii olduğu ve benimsediği bir mekanizma olmayı amaçlamaktadır. Tüm bu nitelikleriyle Avrupa Anayasası, Birliğin bütünleşme sürecindeki tamamlayıcı en büyük adımı olarak addedilmektedir.

1.1.3.5. Amsterdam Antlaşması

Avrupa Birliği'ne üye Devlet Başkanları 16-17 Haziran 1997'de dönem başkanlığını yürüten Hollanda'nın başkenti Amsterdam'da bir araya gelerek İstikrar Pakti'nden ekonomik ve parasal birliğe, istihdam ve sosyal sorunlardan özgürlük, güvenlik ve adalete kadar birçok konuyu ele almışlardır (Karluk, 1998: 76). Amsterdam Antlaşması, Maastricht Antlaşması ile kurulan Avrupa Birliği'nde eksik görülen, düzenlenmesi talep edilen ve AB'nin mevcut ihtiyaçlarına ve vatandaşlarının beklentilerine gelişmiş bir yanıt sunan antlaşmadır (Moravcsik ve Nicolaïdis, 1998). Amsterdam Antlaşması, Maastricht Antlaşması ile oluşturulan hukuksal çerçeveyi bir bütünde toplama ve tamamlamayı amaçlamaktadır. Bu antlaşma ile Avrupa vatandaşlarının hakları güçlendirilmiş ve Avrupa'nın orta ve doğuya genişlemesi dikkate alınarak siyasi yapının da güçlendirilmesi hedeflenmiştir.

Amsterdam Antlaşması, gelecekte AB'ye katılacak ülkeler için AB kurumlarında reform yapmak, AB ve AET antlaşmalarının değiştirilmesi, yeniden numaralandırılması ve birleştirilmesi ile AB vatandaşları için daha şeffaf karar alma mekanizmalarının devreye sokulması yönündeki kararları da kapsamaktadır (European Union Treaty of Amsterdam, 1997: 7). Dolayısıyla Amsterdam Antlaşması, AB'nin dünden bugüne atılan adımlarının yeniden gözden geçirildiği ve gerekli kısımlarda da revizyonu öngören bir antlaşma olarak karşımıza çıkmaktadır. Üye ülkelerce paylaşılan demokrasi, özgürlük, insan haklarına saygı gibi niteliklerle kurulan Avrupa Birliği'nde vatandaşların özgürce dolaşımına da önem verilmektedir. Avrupa vatandaşları AB alanı içinde serbestçe hareket ederken, birlik dışında kalan ülkeler için de önlemler alınmaktadır. Bu bağlamda, imzalanan Schengen Antlaşması da Amsterdam Antlaşması'nın kapsamında uygulamaya alınmıştır (İKV, 2000: 1).

1.1.3.6. Schengen Antlaşması

Avrupa Birliği kurulduktan sonra, birliğe dahil olan 7 ülkenin (Almanya, Fransa, İspanya, Portekiz, Belçika, Lüksemburg ve Hollanda) sınırlarında yapılan kontrol uygulamalarının kaldırılmasına ilişkin Schengen Antlaşması 1995 yılında yürürlüğe girmiştir. Sözleşme, bazı ülkeler arasındaki sınırların kaldırılmasını öngörmekte, silah ve uyuşturucu kaçakçılığı gibi konularda iş birliği uygulamayı planlamıştır. Sözleşmeyi imzalayan taraf

lkeler arasındaki seyahatlerde vatandaşların özgürce seyahat etmeleri amaçlanmıştır. Schengen Antlaşması 1999 yılında Avrupa Birliği hukukuna dahil edilmiştir. Avrupa Birliği yesi olmayan İsviçre ve Norveç Schengen alanı içindedir; ancak Avrupa Birliği yesi olan İngiltere ve İrlanda Schengen alanı dışına kalmıştır. Schengen Antlaşması 2008 yılı itibariyle kıtadaki 25 ülkeyi içine alan büyük bir coğrafyaya ulaşmıştır (Karluk, 2014: 22-25). Avrupa Birliği, ekonomik ve siyasi bütünleşmenin yanı sıra Schengen Antlaşması ile toplumsal bir bütünlük de sağlama yolunda büyük bir adım atmıştır. Antlaşma ile tek bir Avrupa vatandaşı kimliği oluşturulmakta, birliğin hâkim olduğu coğrafyada vatandaşların zgr dolaşımı ile kıta vatandaşları ayrıcalığa kavuşmakta ve serbest dolaşılan tüm coğrafyanın vatandaşlarca benimsenmesi sağlanmaktadır.

1.1.4. Avrupa Birliği'nin Genişleme Süreci

AKÇT ve AET'nin kuruluş aşamasında yer alan 6 ülkeye (Fransa, Belçika, Lüksemburg, Hollanda, Almanya, İtalya) ek olarak giderek genişleme sağlanması, topluluğun hedeflerinden biri olmaktadır. AET'ye geçiş sürecinde yer alan birtakım ilkelere göre birliğe ye olabilmek için bazı kriterler getirilmiştir. Bu kriterlerde, üyelik başvurusunda bulunan ülkelerin Avrupa kıtasında toprağının bulunması gerekmekte (akmak, 2007: 76), lkelerde AET'nin benimsediği demokrasi, insan haklarına saygı, özgürlük bilincinin oluştuğu ve hayata geçirildiği vasfı aranmaktadır (Avrupa Komisyonu, 2016b). Dolayısıyla yelik için başvuran ülkelerin Avrupa'nın sosyal yaşam dinamiklerine ayak uydurması ve Avrupa ideallerini paylaşması önem taşımaktadır (akmak, 2007: 76). Avrupa Konseyi ve Avrupa Parlamentosu'nun mutlak çoğunluğu sağlandığında Komisyon tam üyeliğe karar vermektedir (lger, 2007: 131). Ülkelerin tam ye olabilmesi için, üyelik sürecinde olan ülkede yapılan halk oylamasında Avrupa Birliği yeliğinin kabul edilmesi gerekmektedir (Avrupa Komisyonu, 2016c; ksz, 2008: 12).

Başarılı bir şekilde çalışmalarını yürüten AET, 1970'li yıllarda ilk genişleme faaliyetini gerçekleştirmiştir. 1973 yılında İngiltere, İrlanda ve Danimarka'nın topluluğa katılmasıyla ye sayısı 9'a çıkmıştır. Bu dönemde, İngiltere'nin topluluğa ye olması oldukça zor bir süreç sonunda vuku bulmuştur. İngiltere, topluluğun kuruluş döneminde topluluğa katılmayı reddetmiş (Çayhan, 2003: 48; Palabıyık ve Yıldız, 2006: 14-15) ve Batı Avrupa'da bir serbest ticaret alanı (European Free Trade Association - EFTA) kurulmasına öncülük etmiştir. İngiltere, EFTA'yı kursa da İngiliz Uluslar Topluluğu'ndaki ülkelerin birer birer bağımsızlıklarını kazanması ile ekonomik olarak giderek gerilemiştir (Palabıyık ve Yıldız, 2006: 14-15). İngiltere, topluluğun kapsamlı ve kurumsal başarısı karşısında topluluğa ye olmak için

başvuruda bulunmuştur. Fransa Cumhurbaşkanı De Gaulle, İngiltere'nin başvurusunu veto etmiş ve İngiltere ile ortaklık antlaşması imzalanmasının uygun olacağını belirtmiştir (Karluk, 2014: 86). De Gaulle'nin istifa etmesi ve ölümünün ardından, Danimarka, İrlanda ve Norveç ile birlikte İngiltere, 1972 yılında topluluk üyesi olmaya hak kazanmıştır (Çayhan, 2003: 48; Palabıyık ve Yıldız, 2006: 14-15). Böylece AET'de bulunan üye ülke sayısı 6'dan 10'a yükselmiştir. İngiltere, İrlanda (Karluk, 2014: 88) ve Danimarka halkı AET'ye katılmak için referandumda çoğunlukla evet oyu kullanırken Norveç vatandaşlarının çoğunluğu AET'ye üyelik için ret oyu vermiştir (Baun, 2000: 21; Karluk, 2014: 88). Bunun üzerine Norveç Hükümeti üyelik başvurusunu meclise sunmaktan vazgeçmiş ve AET'nin üyesi sayısı 9 olarak güncellenmiştir (Karluk, 2014: 88).

1980'li yıllara gelindiğinde ilk olarak Yunanistan 1981 yılında ardından 1986 yılında İspanya ve Portekiz Avrupa Topluluğuna dahil olmuştur (Çayhan, 2003: 49). Yunanistan'ın topluluğa dâhil edilmesinde ekonomik gerekçelerin yanı sıra siyasi gerekçelerin etkin olduğu bir süreç yaşanmıştır (Oltheten vd, 2003: 775). Yunanistan, 1959 yılında AET için ortaklık antlaşması için başvuruda bulunmuş ve 1961 yılında ortaklık antlaşması imzalanmıştır. Ancak tam üyeliğe giden süreçte 1967 yılında yaşanan askeri darbeden sonra AET, Yunanistan ile ilişkilerini dondurmıştır. Yunanistan, 1975 yılında tam üyelik başvurusunda bulunmuş ve 1976 yılında müzakereler başlamıştır. 3 yıl süren tartışmalar sonunda üye ülkeler Yunanistan'da demokrasinin olumlu yönde gelişeceği düşünülerek "evet" oyu kullanmıştır ve 1981 yılında Yunanistan birliğe dahil olmuştur (Avrupa Topluluğu Resmî Gazetesi, 1979).

AET, 1986 yılında İspanya ve Portekiz'in katılımıyla üçüncü genişleme yaşanmıştır. Portekizli diktatör Antonio de Salazar ve İspanyol diktatör Francisco Franco, savaş sonrası dönemde demokratik Avrupa ile ilişkiler geliştirmek konusunda istekli davranmamışlardır. Bu tarihsel gelişim modelinin bir sonucu olarak, bu iki İber milleti aslında Avrupa'dan uzun süre izole edilmiştir. Bu siyasi gerçeklik, 1970'lerde her iki ülkede de demokratik geçişlerle değişmeye başlamıştır. Topluluk üyeleri endişe duymalarına rağmen yıllar süren zorlu müzakerelerin ardından Portekiz ve İspanya, 1 Ocak 1986'da Avrupa Birliği'ne katılarak İberya ve Avrupa tarihinin yeni bir aşamasını başlatmışlardır (Royo ve Manuel, 2003: 1-2). Yedi yıllık bir uyum sürecini öngören katılım antlaşması ile topluluğa entegre olan İspanya'nın katılım sürecindeki en büyük desteği Yunanistan'da olduğu gibi Valery Giscard d'Estaing sağlamıştır (Karluk, 2014: 90).

1970'li yılların ortalarında demokratikleşme eğilimi gösteren Portekiz'e, demokrasinin kalıcı olmasını sağlamak amacıyla AET tarafından, 150 milyon avro tutarında mali yardım sağlanmış, Portekizli işçilerin topluluk içinde dolaşımı kolaylaştırılmış ve işçilere tarım

alanında bazı ayrıcalıklar tanınmıştır. Portekiz, topluluğa tam üyelik başvurusunu 28 Mart 1977 tarihinde yapmıştır. Bu başvuruya, Komisyon olumlu rapor vermiş ve katılım müzakerelerinin başlatılması kararı alınmıştır. İspanya ve Portekiz ile 1978-1979 yıllarında başlatılan müzakereler 1986 yılında bu ülkelerin Birliğe katılmalarıyla sonuçlanmış, böylece toplulukta bulunan üye sayısı on ikiye yükselmiştir (İKV, 2020). Avrupa Parlamentosu, Yunanistan, Portekiz ve İspanya'nın topluluğa katılması ile üye ülkeler ile yakınlaşmasını ve demokrasi rejiminin bu ülkelerde yeniden inşa edilmesini memnuniyetle karşıladığını açıklamıştır (Karluk, 2014: 91).

1961 yılında soğuk savaş döneminde inşa edilen Berlin Duvarı, 1989 yılına gelindiğinde yıkılmış ve duvarın diğer tarafındaki Doğu Almanya toprakları da Federal Almanya'ya dahil olmuştur. Bu durum Avrupa Topluluğu'nun doğal bir genişleme süreci yaşamasını sağlamıştır. Avrupa Topluluğu, diğer ülkelere şart koştuğu kriterleri göz ardı ederek Almanya'nın doğu bloğu kısmında kalan topraklarının da birliğe dahil edilmesi kararını almıştır (Çakmak, 2007: 25-26). Almanya'nın birleşmesi ile topluluğun üye sayısında herhangi bir değişim olmamış, Almanya'nın parlamentodaki milletvekili sayısı 81'den 99'a çıkarılmıştır (Karluk, 2014: 93).

AET, Avrupa pazarının genişlemesi ve daha zengin Avrupa ülkelerinin AET'ye dahil edilmesi için çaba göstermektedir. Bu anlamda, politik, kültürel ve ekonomik farklılıkların da olduğu ülkelerin dâhil edilmesi süreci yaşanmıştır. Orta Avrupa ülkesi Avusturya ile Kuzey Avrupa ülkeleri Finlandiya ve İsveç'in zamanla AB'ye yaklaşması ve AB'nin de bu ülkeleri bünyesine kabul ettiği bir genişleme gerçekleşmiştir (Jahn ve Storsved, 1995: 19).

Avrupa Birliği'nin dördüncü genişlemesi Avusturya, İsveç ve Finlandiya'nın katılımı ile gerçekleşmiştir. 1995'te söz konusu 3 ülkenin birliğe katılması ile Kuzey ve Orta Avrupa'ya bir genişleme yaşanmış ve EFTA üyesi olan bu ülkelerin birliğe katılması EFTA'nın dağılma sürecine girmesine neden olmuştur (Karluk, 2014: 93-95).

AB, 2003 yılına gelindiğinde beşinci genişlemesi için katılım antlaşmaları imzalamış ve 10 ülke (Estonya, Letonya, Litvanya, Polonya, Macaristan, Çek Cumhuriyeti, Slovenya, Slovakya, Malta ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi – GKRY) 2004 yılında başlamak üzere AB'ye resmen üye olmuştur (Karluk, 2014: 101). Çoğu Doğu Avrupa ülkesi olan bu devletlerin Avrupa Birliği üyesi olması için çok sayıda engel bulunmuştur. Ulusal borç, çiftlik sübvansiyonları ve diğer ekonomik politikalar gibi konular eleştiriye açıktı ve son katılım sağlanmadan önce AB standartlarına uymak için değişiklikler yapılması gerekmiştir. AB'nin başvuru sahibi ülkelere değişiklik talep ettiği bir başka alan ise genel olarak insan haklarıyla ve devletin azınlıklara yönelik muamelesiyle ilgilidir (Johns, 2003: 682-683). Baltık ülkeleri, bu zorlu politika çizgisindeki dezavantajlı başlangıç koşullarını büyük ölçüde telafi etmiştir. Bu

ülkelerin zamanla gösterdiği ekonomik gelişme ile 1994 yılında serbest ticaret antlaşmaları imzalanmıştır. 1995'te Baltık Devletleri, Avrupa Birliği'ne üye olmak için başvurmuşlar ve AB ile Ortaklık Antlaşmaları imzalanmıştır (Lainela, 2000: 204-205). Avrupa Birliği'nin, bu tür antlaşmalarla ülkeleri üyeliğe hazırlaması, ekonomik ve politik anlamda uyum süreci olarak yorumlanabilir.

2003 yılında başlanan görüşmelerde tam üyelik kabul edilmiş ve dönem başkanı İrlanda'nın başkenti Dublin'de yapılan törende üye olacak ülkelerin yanı sıra aday ülkeler Bulgaristan, Romanya ve Türkiye de yer almıştır. Bu genişlemeyle birlikte Avrupa Birliği'ndeki üye sayısı 25'e yükselmiş, nüfus %20, yüzölçümü %25 oranında artmış ve yurtiçi hasılatı % 5 oranında yükselmiştir (Karluk, 2014: 101).

Balkan ülkeleri Bulgaristan ve Romanya, 1995 yılında Avrupa Birliği'ne tam üyelik başvurusunda bulunmuştur. 2002 yılında gerçekleştirilen Kopenhag Zirvesi'nden önce Bulgaristan ve Romanya'ya kaydedilmesi gereken birtakım ilerlemeler içeren bir kılavuz sunulmuştur. 2007 yılında Bulgaristan ve Romanya birlik tarafından tam üye olarak kabul edilmiştir (Avrupa Birliği Başkanlığı, 2019a; Karluk, 2014: 107).

Bir diğer balkan ülkesi olan Hırvatistan, Yugoslavya'nın dağılmasından sonra 2001 yılında İstikrar ve Ortaklık Antlaşması imzalamış ve 2003 yılında tam üyelik başvurusu yapmıştır. 2005 yılında başlayan müzakereler 6 yıl devam etmiş ve 2011 yılında tamamlanmıştır. 1 Temmuz 2013 tarihinde ise Hırvatistan'ın Avrupa Birliği'ne tam üyeliği gerçekleşmiştir (Karluk, 2014: 108-109).

Avrupa Birliği'nin genişleme süreci düşünüldüğünde 2013 yılı itibariyle kıtanın 28 ülkesinin birliğe dahil olduğu görülmektedir. Birliğin hedeflerinden birinin zamanla genişleme olması, birliğin giderek kıtaya yayılması, bölgesel iş birliği ve entegrasyonunun sağlanması amacını taşımaktadır. Ayrıca kıtada yaşanan genişleme, hem kıtanın ekonomik ve sosyal gelişimini sağlamakta hem de kıta güvenliğinin sağlanmasında atılacak adımlar geniş bir coğrafyaya yayılmaktadır. Birliğin genişlemesi, kültürel ve etnik farklılıkları da içine alan geniş bir ülkeler ailesini de temsil etmekte, Avrupalı kimliğini oluşturmakta ve kıta vatandaşlarının coğrafyayı benimsemesinde etkili olmaktadır.

İngiltere 2016 yılında AB üyeliğinden çıkış için birtakım girişimlerde bulunmuştur. İngiltere'nin Avrupa Birliği'nden ayrılış süreci Brexit, David Cameron döneminde 2016 yılında yapılan referandum sonucunda halkın %51,89'unun evet oyu vermesiyle oldukça tartışmalı bir şekilde gündeme gelmiştir. Referandumdan çıkan sonuç David Cameron'un istifa etmesine neden olmuş ve yeni başbakan olarak Theresa May göreve gelmiştir. Theresa May da Brexit sürecini 2017 yılında devam ettirmiş ve 2019 yılında ayrılığın tam anlamıyla gerçekleşeceği

planlanmıştır. Ancak; 2019 yılında parlamentoda yapılan 3 oylamada da Brexit kararı reddedilmiştir. Yerel seçimlerde Theresa May'in partisi Muhafazakâr Parti, çok sayıda belediye meclis üyeliğini kaybetmiş ve Avrupa Parlamentosundaki seçimlerde de beşinci sırayı almıştır. Bu gelişmeler, Theresa May'in istifasını getirmiştir (Aydınlık, 2019). Theresa May'in ardından başbakanlığa gelen Boris Johnson, Brexit oylamasında avam kamarasında gerekli oyu almış ve İngiltere'nin AB'den çıkış için önemli bir engeli ortadan kaldırmıştır (Anadolu Ajansı, 2020a). Bu sürecin ardından İngiltere AB'den ayrılmış, AB'nin üye ülke sayısı 27'ye düşmüştür.

AB'ye üye ülkelerin yanı sıra tam üyelik için başvuruda bulunmuş, müzakere süreçlerinin devam ettiği aday ülkeler bulunmaktadır. Bu ülkelerin uyması gereken Avrupa Birliği müktesebatı 35 fasıla ayrılmıştır. Aday ülkeler, belirlenen ilerleme takvimine uygun olarak bu uyum süreçlerini sağlamak için reformlar yapmaktadır. Avrupa Birliği'ne uyum süreci, yatırım düzenlemeleri, ekonomik önlemler, Avrupa Birliği pazar rekabeti, demokrasi, insan hakları, hukuk gibi konuların yanı sıra çevresel atıklar, su, endüstriyel kirlilik ve hava kalitesi gibi çevre sorunlarının da çözümünü kapsamaktadır.

Aday ülkelerin süreçlerine bakıldığında Arnavutluk, Nisan 2009'da AB üyeliğine başvuruda bulunmuş ve Haziran 2014'te aday statüsü alınmıştır. Katılım sürecindeki ilerlemenin, yolsuzlukla mücadele ve organize suç, yargı sisteminin reformu ve hükümet ile muhalefet arasında yapıcı ve sürdürülebilir siyasi diyalog gibi birkaç kilit alanda başarıya bağlı olarak gelişeceği belirtilmektedir. Kuzey Makedonya Cumhuriyeti, 2005 yılının aralık ayında aday ülke ilan edilmiştir. Müzakerelerin başlatılması AB müktesebatına uyumdaki ilerlemeye bağlı olarak gelişmektedir. Komisyon, Avrupa Birliği'ne katılım müzakerelerinin başlatılması önerisinde bulunmuştur. Yunanistan ile yaşanan isim anlaşmazlığı (Dabrowski ve Myachenkova, 2018: 3) AB üyelik sürecini sekteye uğratsa da 2018 yılında sorun çözülmüştür. Yunanistan, Yugoslavya'nın dağılmasının ardından bağımsızlığını kazanan Makedonya'nın ismi ile ilgili endişeler taşımıştır. Yunanistan, Yunanistan'da bir bölgenin de adının Makedonya olması ve Makedonya'nın bağımsızlıktan sonra "Makedonya Cumhuriyeti" ismini almasını Makedonya'nın bir genişleme planı olarak görmüştür. Yunanistan, Makedonya'nın Yunanistan'daki Makedonya bölgesini bünyesine katma niyetinde olduğunu ve isminin değişmesi gerektiğini söyleyerek bir krizin çıkmasına sebep olmuştur (Özgen, 2013; Derin 2019). Bunun üzerine yapılan görüşmeler neticesinde Makedonya'nın isminin "Kuzey Makedonya Cumhuriyeti" olarak değiştirilmesi konusunda iki ülke uzlaşma sağlamış ve kriz ortadan kalkmıştır (Derin, 2019).

Karadağ AB üyeliği başvurusunu Aralık 2008 'de sunmuş ve adaylık statüsü 17 Aralık 2010' da kabul edilmiştir. Katılım müzakerelerinin açılması Haziran 2012 'de gerçekleşmiştir.

Karadağ ile görüşmelerde çevre konularında müzakereler devam etmektedir. Sırbistan, aday ülke statüsü için Aralık 2009'da başvuru yapmıştır. Sırbistan da Karadağ gibi çevre konularının görüşülmesi için müzakerelere davet edilmiştir (Avrupa Komisyonu, 2019a). Aday ülkelerden biri olan Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliğindeki süreci ayrıntılı bir şekilde ele alınacaktır.

1.1.5. Avrupa Birliğinin Kurumsal Yapısı

Avrupa Birliği'nin kurumsal yapısı ve karar alma sürecinde birçok organ görev yapmaktadır. Avrupa Birliği'nin yönetim anlayışı, üye devletlerin üzerinde uzlaşa sağladıkları, temelinde kurucu antlaşmaların olduğu hukuki bir zemine dayanmaktadır. Avrupa Birliği Antlaşması, birlikte kararların nasıl alınacağını, hangi kurumun hangi yetki ve görevleri üstleneceğini belirlemektedir. Bu bağlamda, Avrupa Birliği'nin karar alma süreci antlaşmalarla yetkilendirilmiş Avrupa Parlamentosu, Avrupa Konseyi ve Avrupa Komisyonu etrafında şekillenmektedir (Kumbaracı, 2003: 57). Avrupa Birliği'nin yönetim ve karar alma sürecinde temel kurumlar ve ikincil kurumlar görev yapmaktadır. Temel kurumlar, hukuk, politika veya ekonomi gibi konularda yasama, yürütme ve yargı yetkilerini kullanmaktadır. İkincil kurumlar ise temel kurumların işlevlerini yerine getirmede katkı sağlamaktadır (Palabıyık ve Yıldız, 2006: 37).

1.1.5.1. Temel Kurumlar

Avrupa Parlamentosu, Avrupa Konseyi, Bakanlar Konseyi, Avrupa Komisyonu ve Adalet Divanı gibi kurumlar Avrupa Birliği'nin temel kurumlarını oluşturmaktadır.

1.1.5.1.1. Avrupa Parlamentosu (AP)

1952 yılında AKÇT ile birlikte kurulan Avrupa Parlamentosu, 1962 yılında Avrupa Parlamentosu adını almış ve 1979 yılında ilk seçimlerini yapmıştır. Bünyesinde 751 üyeyi barındıran Avrupa Parlamentosu, yasama, denetleme ve bütçe sorumlulukları gibi konularda görev üstlenmekte ve AP'nin Brüksel, Strasbourg ve Lüksemburg'da merkezleri bulunmaktadır (Avrupa Parlamentosu 2019). Parlamantonun farklı ülkelerdeki merkezleri farklı işlevleri üstlenmektedir. Parlamento'nun genel kurulu Strasbourg'da olup komisyon toplantıları Brüksel'de gerçekleşmekte ve Parlamento sekreteryası ise Lüksemburg'da bulunmaktadır (Bozkurt, 2001: 92).

Avrupa Parlamentosu, doğrudan seçimle belirlenen tek Avrupa Birliği organıdır ve dünyadaki en büyük demokratik meclislerden biri olarak adlandırılmaktadır. 500 milyon vatandaşı temsil eden Parlamento, 5 yılda bir 28 Avrupa Birliği ülkesindeki seçmenler tarafından seçilmektedir. Ülke başına düşen üye sayısı, Parlamento'nun önerisine karşılık

oybirliğiyle kabul edilen bir Avrupa Konseyi kararıyla belirlenmektedir. Hiçbir ülke 6'dan az veya 96'dan fazla üyeye sahip değildir. Bu bağlamda, Parlamento'da 96 üyeye Almanya en fazla üyeye sahipken Almanya'yı 74 üyeye Fransa, 73 üyeye İngiltere ve İtalya takip etmektedir. Parlamento'da GKRY, Malta ve Lüksemburg 6 üyeye en az üyeye sahip ülkelerdir (Avrupa Parlamentosu, 2019). Avrupa Parlamentosu'ndaki üye sayıları ülkelerin nüfuslarına göre belirlenmekte ve üyelerin dağılımı ise siyasi partilere göre değişmektedir. Bu bağlamda 2019 yılı mayıs ayında gerçekleşen son seçimde, Hristiyan Demokratlar, Avrupa Parlamentosu Sosyalist ve Demokratlar İlerici İttifak Grubu, Yeni Avrupa Grubu, Yeşiller ve Avrupa Bağımsızlar İttifak Grubu, Kimlik ve Demokrasi Grubu, Avrupa Muhafazakârlar ve Reformistler Grubu, Avrupa Birleşik Sol ve Kuzey Avrupalı Yeşil Solu Konfedere Grubu, Bağımsızlar olmak üzere Parlamento'da 8 siyasi grup bulunmaktadır (Avrupa Seçimleri, 2019).

Avrupa Parlamentosu, Avrupa Birliği'nin giderek artan yasama yetkisine sahip organıdır, Birliğin denetim mekanizması işlevini yerine getirmekte ve Birliğin bütçesinde yetkili olan yapıdır (Gümrükçü, 2002: 90). Avrupa Parlamentosu, yasama sürecinde uluslararası ve hükümetler arası özelliklere sahiptir. Zaman içinde Parlamento'da uluslararası siyasi gruplar kurulmasına rağmen, mecliste bölünme sürmektedir (Kreppel ve Tsebelis 1999). Avrupa Parlamentosu'nun zamanla farklı alanlardaki yetkileri Bakanlar Kurulu ile ortak karar seviyesine ulaşmış ve önerilen yasalarda değişiklik yapmak ve karar almak Parlamento'nun görevi haline gelmiştir (Bouwen, 2004: 345). Parlamentonun temel olarak yasama, denetleme, bütçe yapma gibi görevleri bulunmaktadır (Avrupa Parlamentosu, 2019).

Avrupa Parlamentosu, Avrupa Birliği'nin oldukça güçlü bir organıdır. Parlamento, üye ülkelerin temsil hakkını sağlarken, üye ülke vatandaşlarının birlik yönetiminde katılımcı bir nitelikte olmasına ön ayak olmaktadır. Ayrıca farklı siyasi görüşteki grupların parlamentoda yer alması, farklı grupların da görüş belirtmesinin önünü açmakta ve vatandaşların yanı sıra görüşlerin de temsil edilmesini mümkün kılmaktadır. Parlamento'nun, yasama, denetleme ve bütçe konusundaki yetkileri ile bu yetkilerin kullanımında çoğulcu bir anlayışla hareket etmesi, önemli kararların alınma sürecinde demokratik bir sürecin işlenmesini sağlamaktadır.

1.1.5.1.2. Avrupa Komisyonu

1957 yılında kurulan Avrupa Komisyonu, birliğin yürütme gücü olarak karşımıza çıkmaktadır. Merkezi Brüksel'de olan Komisyon'un, başkanı dahil 28 üyesi bulunmaktadır (Avrupa Komisyonu, t.y.). Nice Antlaşması ile 2005 yılında yaşanan genişlemelere paralel olarak her üye ülkenin bir komisyon temsilcisi olması yönünde karar alınmıştır. AB Komisyonu'nun karar alma (yasama), yürütme ve gözetim olmak üzere 3 ana görevi

bulunmaktadır (Kumbaracı, 2003: 67). Komisyon'un yasama sürecini başlatma yetkisi vardır ve bu nedenle Komisyon, yasama tekliflerinin hazırlanmasından sorumludur. Yasama önerileri ve politika oluşturma süreçleri uzmanlık gerektirmektedir. Uzman bilgisi bu nedenle Komisyon'un yasama çalışmaları için kritik kaynaktır. Dolayısıyla, Komisyon'un üyelerinin farklı uzmanlık alanlarına hâkim kişiler olması beklenmektedir (Bouwen, 2004: 346).

Avrupa Birliği'nin milli menfaat ve hükümetlerinden bağımsız olarak işlevini yürüten Komisyon, Birliğin genel çıkarlarını savunmaktadır ve Avrupa Parlamentosu'na karşı sorumludur (AB Yasaları Resmî Sitesi, t.y.). Avrupa Parlamentosu, üçte iki çoğunluk sağladığında komisyon üyelerini görevden alabilir ya da Komisyonu feshedebilmektedir. Komisyonun en önemli görevi, Avrupa Birliği antlaşmalarının bekçiliğini üstlenmektir. Komisyon, Avrupa Birliği'nin temel prensiplerine uyulup uyulmadığını denetlemekte ve antlaşmaları uymayanları uarmaktadır. Prensipilere uymayan ülkelerin uyarılmasının ardından mevcut durum devam ederse Komisyon, söz konusu ülkeyi hukuki bir kurum olan Adalet Divanı'na şikâyet etmektedir (Avrupa Komisyonu, t.y.; Bozkurt, 2001: 90). Divanda alınacak kararlar üye ülkeleri bağlayıcı niteliktedir (Bozkurt, 2001: 90). Komisyon, Avrupa Birliği'nin bütçesini yürüterek Birliğin finansman programlarını yönetmektedir (AB Yasaları Resmî Sitesi, t.y.).

Avrupa Komisyonu, AB'nin siyasi açıdan bağımsız yürütme koludur. Yeni Avrupa mevzuatı için öneriler hazırlamaktan tek başına sorumludur ve Avrupa Parlamentosu ve AB Konseyi kararlarını uygulamaktadır (Avrupa Komisyonu, t.y.).

Komisyon, Parlamento ve Konsey tarafından kabul edilmek üzere yasaları düzenleyen Avrupa Birliği kurumudur. Avrupa Komisyonu, Avrupa Birliği'nin genel çıkarlarını koruma güdüsü, üye ülkelerin bireysel çıkarlarını ön plana çıkarma noktasında Birliğin varlığını ve geleceğini korumada önemli bir noktadadır. Üye ülkelerin temsilcileri olan ve uzmanlık alanına sahip üyeler Birliğin ekonomik, hukuki anlamda denetçi olma noktasında önemli bir görevi üstlenmekte, Birliğin kurallarına aykırı karar ve davranışları düzenlemekte başat bir rol oynamaktadır.

1.1.5.1.3. Bakanlar Konseyi (Avrupa Birliği Konseyi)

Bakanlar Konseyi, Avrupa Birliği'nin en önemli yasama organı olmakla birlikte 28 üye ülkenin dış işleri bakanları tarafından yönetilen, AB mevzuatı ile diğer politikaların müzakere edilen ve karara bağlanan merci olarak karşımıza çıkmaktadır (Naurin, 2009: 33). Merkezi Brüksel'de olan Bakanlar Konseyi, nadiren de olsa bazı toplantılarını Lüksemburg'da gerçekleştirmektedir. Üye ülkeler dönemsel olarak Konsey'e başkanlık etmektedirler. Avrupa

Komisyon’unda Birliğin ortak çıkarları için alınan kararlar Bakanlar Konseyi’nde farklılık göstermekte ve Bakanlar Konseyi, üye ülkelerin kendi çıkarlarını savunduğu bir kurum olmaktadır (Bozkurt, 2001: 103-104). Konsey, ekonomik, kültürel, politik birçok karara imza atılan güçlü bir organdır. Konsey, bir yasama organı olup Konsey’de üye ülkelerin oylamaları ile kararlar alınmakta, Avrupa Birliği uyum yasaları ile teklif sunulan konularda kanunlar hazırlanmaktadır. Konsey’de birliğin politikaları da belirlenmekte, ekonomik, mali, spor, eğitim, kültür, gençlik, istihdam gibi alanlarda izlenecek politika kararları alınmaktadır. Ayrıca Avrupa Birliği’nin ortak dış politika ve güvenlik politikası da belirlenmekte ve uluslararası anlaşmaların imzalanması için görüş bildirilmektedir. Konsey, birliğin bütçe görüşmelerinin de yapıldığı ve bütçenin son şeklini aldığı bir kurumsal işlevi de üstlenmektedir (Avrupa Birliği Konseyi, 2019).

Konseyde ilgili mevzuatların görüşülmesi ve kabul edilmesinden önce Avrupa Birliği’nin çeşitli organlarında hazırlıklar yapılmakta ve uzman çalışma grupları ile teklifler oluşturulmaktadır. Hazırlık çalışmaları üye devletlerin daimî temsilcilerinden oluşan Daimî Temsilciler Komitesi (COREPER) tarafından planlanmakta ve genelde Konsey’de kabul edilen kararların büyük bir kısmı müzakereden önce COREPER’de fiilen verilmiş kararlardır. Teklifler, A Puan ve B Puan olarak ikiye ayrılmaktadır. Burada A Puanı sahip teklifler COREPER tarafından uygun görülmüş ve Konsey tarafından tartışılmadan kabul edilmektedir. B Puan teklifler ise COREPER’da hemfikir sağlanamayan ve dolayısıyla bakanlar tarafından oylanması gereken önerilerdir. Konsey’de alınan kararların büyük bir kısmı A Puan tekliflerin olduğu görülmektedir (Van Schendelen, 1996: 533-534).

Bakanlar Konseyi’nde gerçekleştirilen oylamalarda karar alma mekanizması kendine has bir süreçte gerçekleşmektedir. Karar alma süreçlerinde danışma yöntemi, iş birliği yöntemi, ortak karar ve bağlayıcı görüş yöntemi gibi birtakım karar alma mekanizmaları devreye girmektedir (Ülger, 2007: 65). Bakanlar Konseyi, üye devletlerin görüşlerini bildirdiği, yeri geldiğinde kanun tekliflerine şerh koyduğu demokratik bir meclis yapısını sunmaktadır. Bir üye devletin Bakanlar Kurulu’nda yer alan yasama müzakerelerini etkileme kabiliyeti ile kararların değişmesinde bir faktör olabileceği öngörülmektedir. Konsey, ülkelerin AB’yi uluslararası bir örgüt olarak yöneten kurallara başarılı bir şekilde dahil olmak ve katkıda bulunmak için merkezi öneme sahiptir. Bakanlar Konseyi, üye ülkelerin çıkarlarını korumakta ve çoğunluğun birlik için faydalı gördüğü ancak karşı çıkanların da fikirlerini önemseyen demokratik bir kurum olması açısından önem taşımaktadır.

1.1.5.1.4. Avrupa Konseyi (Avrupa Zirvesi)

1974 yılında Paris'te yapılan toplantıda devlet ve hükümetler düzeyinde yapılan zirvelerin kurumsal bir zemine oturtulması amacıyla ortaya atılan öneri kabul edilerek Avrupa Konseyi'nin temelleri atılmıştır. Avrupa Konseyi ile üst düzey bu toplantıların yılda üç kez toplanmasına karar verilmiş ancak daha sonra yılda iki kez olmak üzere güncellenmiştir (Ülger, 2007: 63-64). Günümüzde Konsey, yılda 4 kez toplanmakla birlikte hükümet başkanlarının talebi üzerine ek toplantılar da gerçekleştirebilmektedir (Avrupa Konseyi, t.y.).

Merkezi Brüksel'de olan, 1974 yılında gayri resmi bir kurum olarak göreve başlayan Konsey, 1992 yılında resmi bir kimlik kazanmış ve 2009 yılında Avrupa Birliği'nin resmi bir kurumu olmuştur (Avrupa Konseyi, t.y.). Avrupa Konseyi, çoğu zaman Birliğin ana politika gündemlerini belirler ve AB'nin resmi politika oluşturma organlarının temelini oluşturur (Zeff, 2003: 266). Zirvelere, Avrupa Birliği Hükümet Başkanları, Avrupa Konseyi Başkanı ve Avrupa Komisyonu Başkanı katılmaktadır. Konsey, hükümetler arası iş birliğinin çözilemeyen, karmaşık veya hassas konularıyla ilgilenerek çözüm yolunu bulmaya çalışmaktadır (Avrupa Konseyi, t.y.). Diğer bir deyişle Bakanlar Konseyi'nde uzlaşma sağlanamayan konular Avrupa Konseyi'nde görüşülmektedir. Bakanlar Konseyi'nde herhangi bir konuda antlaşma sağlanamazsa üye ülkeler Avrupa Konseyi'ni uzlaşma için bir temyiz mahkemesi olarak kullanmaktadır (Palabıyık ve Yıldız, 2006: 50). Herhangi bir yasama veya uygulama yetkisi olmayan (Bozkurt, 2001: 103) Konsey, AB'nin stratejik çıkarlarını ve savunma uygulamalarını dikkate alarak AB'nin ortak dış ve güvenlik politikasını belirlemektedir (Avrupa Konseyi, t.y.).

Konsey, Avrupa Birliği'nin kıdemli üst düzey görevlerine aday göstermekte ve atamaktadır. Antlaşmaları düzenleyen hükümetler arası konferansları başlatan Konsey, bu antlaşmaları sonuçlandırır ve AB'nin yeni üyeleri ne zaman ve nasıl karşılaması gerektiğine etkili bir şekilde karar vermektedir (Tallberg, 2007: 687). Avrupa Birliği için oldukça önemli kararların alınmasında başat bir rol oynamakta ve özellikle birlikte çözilemeyen konuların çözümünün yanı sıra bütünleşme ve uyum sürecindeki birçok karar da Avrupa Konseyi'nde alınmaktadır. Konsey zirvelerine katılan hükümet başkanları, Komisyon Başkanı ve Konsey Başkanı bu kurumun aldığı kararları oldukça etkileme gücüne sahiptir. Avrupa Konseyi, 1975 yılından bu yana Avrupa Birliği'nin anayasasını şekillendiren, büyük siyasi girişimlerin başlatıldığı ve sonuçlandırıldığı kurum olmakta ve itiraz kurumu olarak nihai kararı verici bir yapıdadır (Bulmer, 1996: 19-20).

Avrupa Konseyi, belirtilen özellikleri dikkate alındığında en üst politik organı temsil etmektedir. Konsey, Avrupa Birliği'nin kuruluş aşamasından itibaren anayasasından genel politikaya kadar birçok görevi üstlenerek birlik için bir stratejik kılavuz işlevi görmektedir.

Bunun yanı sıra Konsey’de ülkeler arası çıkan anlaşmazlıklar görüşülmekte, Konsey, ülkeler arasında bir konsensüs sağlanması için üst bir merci niteliği taşımakta ve üye ülkeler arasındaki barış ve huzurun sağlanmasında önemli bir görev üstlenmektedir.

1.1.5.1.5. Avrupa Adalet Divanı

Avrupa Adalet Divanı, 1952 yılında Lüksemburg’da kurulmuştur (Avrupa Adalet Divanı, t.y.). Avrupa Adalet Divanı, AB yasalarının tüm üye ülkelerde aynı şekilde uygulandığından emin olmak adına AB yasalarını yorumlama işlevinin yerine getirildiği ve ulusal hükümetler ile AB kurumları arasındaki yasal anlaşmazlıkların çözüldüğü yüksek bir mahkemedir (Carrubba vd, 2008: 436-437; Avrupa Adalet Divanı, t.y.). Üye devletler, AB içinde kabul edilen bir yasa ya da kararı olumlu bulmayarak Adalet Divanı’na taşıma hakkına sahiptir. Adalet Divanı konuyu görüşerek nihai kararı vermektedir. Avrupa Adalet Divanı, özel vatandaşların AB hukukuna dayalı ulusal yasalara itiraz etmesine olanak sağlayan “doğrudan etki” ve “üstünlük” gibi iki doktrin belirlemiştir. Doğrudan etki, AB’nin bireysel vatandaşlarının anlaşmaları ve daha az ölçüde ulusal mahkemelerdeki yasal hak taleplerinin temeli olarak ikincil mevzuatı çağırabileceğini ortaya koymaktadır. Bu nedenle, ulusal yasalar anlaşmalar tarafından oluşturulan hakları garanti etmese bile, vatandaşlar bu hakları ulusal mahkemelerde kullanabilmektedir. Üstünlük, eğer ulusal hukuk ve AB hukuku uyumsuzsa, uygulanması gereken AB hukuku olduğunu tespit etmektedir. AB yasalarının ardından uyumsuz ulusal yasa kabul edilse bile AB yasalarının üstünlüğü geçerli olmaktadır (Carrubba vd, 2008: 437).

Avrupa Adalet Divanı, Avrupa Birliği hukukunun sağlanması, üye ülkelerin ve Avrupa Birliği kurumlarının AB yasalarına uymasını sağlamayı amaç edinmektedir. Bu bağlamda, iki farklı mahkemesi bulunan Divan, Adalet Divanı ve Genel Mahkeme olarak farklı işlevlere malik yargılama ve sonuçlandırma mekanizmasına sahiptir. Adalet Divanı, ulusal mahkemelerden gelen ön karar talepleri, fesih ve temyiz ile ilgili durumlarla ilgilenmekte, her AB ülkesinden bir hâkim ve 11 genel savcı ile işleyişini sürdürmektedir. Genel Mahkeme ise her AB ülkesinden 2 hâkim bulunmakta ve bireyler, şirketler ve AB hükümetleri tarafından talep edilen davalarla ilgilenmektedir. Genel Mahkeme’nin, rekabet hukuku, devlet yardımları, ticaret, tarım ve markalarla ilgili konular üzerinde hüküm verdiği görülmektedir (Avrupa Adalet Divanı, t.y.).

Avrupa Adalet Divanı, Avrupa kıtasının entegrasyon sürecinde oldukça önemli bir yer teşkil etmektedir. Avrupa hukukunun kıtada uygulanması, ortak görüşler ışığında oluşturulması ve güncellenmesiyle Avrupa hukukunun giderek büyümesi ve kıtada benimsenmesini

sağlamaktadır (Mattli ve Slaughter, 1998: 177; Garrett vd, 1998: 149). Bu yapısıyla AB vatandaşları, hükümetleri ya da şirketlerinin kendilerince hukuksuz gördüğü uygulama ve kararlar için bir üst hukuk yolu olarak başvurdıkları oldukça önemli bir kurumdur. Avrupa Adalet Divanı, hukuki yapısıyla birlik içindeki unsurlara yasal bir güvence sunmakta, aynı yasalara tabii olunarak eşit bir yurttaşlık hakkı sağlamak ve ortak bir anayasa ile kıtanın entegrasyonunda önemli bir işlev üstlenmektedir.

1.1.5.2. İkincil Kurumlar

Avrupa Birliği'nin yasama, yürütme ve yargı gibi temel dinamiklerini işleten ana kurumlarının yanı sıra daha alt seviyede yapılması gereken işlevler için ikincil kurumlar devreye girmektedir. Avrupa Birliği'nin ikincil kurumlarını, Ekonomik ve Sosyal Komite, Bölgeler Komitesi, Avrupa Yatırım Bankası, Avrupa Merkez Bankası, Ombudsman ve Sayıştay oluşturmaktadır.

1.1.5.2.1. Avrupa Merkez Bankası

1998 yılında Frankfurt'ta kurulan Avrupa Merkez Bankası'nın görevi, Euro'yu yönetmek, fiyatları sabit tutmak ve AB'nin ekonomi ve para politikasını yönetmektir. Avrupa Merkez Bankası yönetimi, Avrupa Merkez Bankası Başkanı, Başkan Yardımcısı ve AB üyesi ülkelerin merkez bankası başkanları oluşturmaktadır. Avrupa Merkez Bankası, fiyatları sabit tutarak ekonomik büyümeyi ve istihdam yaratmayı amaçlamaktadır. Avrupa Merkez Bankası, para arzı ve enflasyonu kontrol altında tutmakta ve döviz alım satımını yönetmektedir (AB Merkez Bankası, t.y.). Avrupa Merkez Bankası, tek bir para biriminin tanıtılması ve tek bir para politikasının yürütülmesini amaçlamakta ve bu, iç pazarın finansal alanda tamamlanmasına ve ekonomik politikaların koordinasyonuna dayanmaktadır (Smits, 1996: 319-320).

Tamamen bağımsız bir yapıda olan Avrupa Merkez Bankası, kıtanın para birimini belirleyerek eşit ticari şartların ve rekabetin sağlanmasında önemli bir rol oynamaktadır. Tek bir para biriminin oluşturulmasıyla tüm dünyaya sunulması kıtanın ve birliğin ekonomik değerini artırmaktadır. Diğer ülkelerin de ticaret işlemlerinde para birimini kullanmasında ve bu sebeple Euro'nun yaygınlaşarak kabul edilen değerli bir para birimi olmasında etkili olmaktadır.

1.1.5.2.2. Sayıştay

Avrupa Birliği Sayıştay'ı Lüksemburg'da 1975 yılında Brüksel Antlaşması ile kabul edilmiş ve 1977 yılında yürürlüğe girmiştir (Inghelram, 2000: 129). Sayıştay, Avrupa Birliği'nin kendi kaynaklarına dayalı özerk bir bütçe oluşturulması amacıyla kurulmuştur. 1977

yılında Lüksemburg'a giden ilk Sayıştay üyeleri, iç organizasyon ve prosedürleri oluşturmuş ve Sayıştay'ın kadrosunun tamamlanması için personel eksikliği giderilmiş, personele gerekli eğitimler verilmiştir (Laffan, 1999: 254).

Sayıştay, AB fonlarını kontrol etmek ve AB'nin finansal yönetiminin iyileştirilmesi konusunda yardımcı olmaktadır. Herhangi bir yasal yetkisi bulunmayan Sayıştay, bütçe yönetimi ve denetlenmesi noktasında mali raporlar hazırlamaktadır. AB fonlarının doğru bir şekilde kullanılıp kullanılmadığını, kullanılan fonun karşılığının alınıp alınmaması gibi denetleyici bir rolünün yanı sıra Sayıştay, AB'nin gelir ve gider dengesini incelemektedir. AB sınırları içerisinde yaşanan yolsuzluk, dolandırıcılık gibi mali yasa dışı etkinlikleri yetkili mercilere bildirmekte ve hazırladığı raporları Avrupa Parlamentosu ve Komisyonu'na sunmaktadır. AB'nin finansal kaynaklarının daha iyi yönetilmesi adına AB kurumlarına uzman görüşü hazırlamaktadır (AB Sayıştayı, t.y.). Sayıştay'ın yıl sonu hazırladığı rapor, AB'nin diğer kurumlarının da görüşleriyle birlikte AB'nin Resmî Gazetesi'nde yayımlanmaktadır (Bozkurt, 2001: 108).

Sayıştay, AB'nin mali yapısında önemli işleve sahip bir mekanizmadır. Bu mekanizma mali anlamdaki usulsüzlüklerin ortaya çıkarılması ve önlenmesi, fonun doğru yerde, miktarda ve zamanda kullanılmasını sağlamak için çalışmaktadır. Bu anlamda Sayıştay, AB'nin mali güvenilirliğini sağlama konusunda katkı vermekte ve birlik vatandaşlarının mali konuda bilgilенmesine ön ayak olmaktadır.

1.1.5.2.3. Avrupa Dış İlişkiler Servisi

2011 yılında Brüksel'de kurulan Avrupa Dış İlişkiler Servisi, AB'nin blok dışındaki diğer ülkelerle diplomatik ilişkilerini yönetmekte ve AB'nin dış ve güvenlik politikasını yürütmektedir. AB'nin diplomatik servisi olan Avrupa Dış İlişkiler Servisi, AB dış politikasını daha tutarlı ve etkili kılmayı ve böylece Avrupa'nın küresel etkisini artırmayı amaçlamaktadır (Avrupa Dış İlişkiler Servisi, t.y.).

Avrupa Dış İlişkiler Servisi, AB'nin dışındaki dünyayla iyi ilişkiler kurarak, Avrupa Dış İlişkiler Servisi'nin tanıtımını yaparak AB'nin dış görünürlüğünü, etkinliğini ve tutarlılığını artırmayı hedeflemektedir (Raube, 2012: 65). Avrupa Dış İlişkiler Servisi, barışçıl bir ortamın oluşturulması, Avrupa Birliği için Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası ve birliğe komşu ülkelerle iyi ilişkiler kurulması için diplomatik faaliyetler yürütmektedir (Avrupa Dış İlişkiler Servisi, t.y.).

Avrupa Dış İlişkiler Servisi, AB'nin varlığını ve niteliğini dünyaya duyurmak adına diplomatik faaliyetlerde bulunan bir kuruluş olarak karşımıza çıkmaktadır. birlik dışındaki

lkelerle kurulacak iyi ilişkilerin yanı sıra Birliğin dış politikasına da yön vermektedir. Bu bağlamda, Avrupa Dış İlişkiler Servisi, AB'nin kamu diplomasisi sürecini yürüten bir kurum olarak görülebilmektedir. Birliğin, Servis tarafından tanıtımının yapılması, küresel anlamda olumlu bir imajının yaratılması AB'nin bugünü, yarını ve meşruiyeti açısından önem taşımaktadır. Smith'e göre (2013: 1299), Lizbon Antlaşması ile gündeme gelen Avrupa Dış İlişkiler Servisi, Avrupa entegrasyon tarihinde AB dış politika kurumlarını reform etmeye yönelik en geniş kapsamlı girişimlerden birini temsil etmektedir.

1.1.5.2.4. Ekonomik ve Sosyal Komite

Ekonomik ve Sosyal Komite, 1957 yılında Brüksel'de kurulmuştur. Komite, işveren, işçi örgütlerini ve diğer çıkar gruplarını temsil eden danışma organı niteliğindedir. Komite, AB ile ilgili konularda Avrupa Komisyonu, AB Konseyi ve Avrupa Parlamentosu'na görüş bildirerek, AB'nin karar alma kurumları ile AB vatandaşları arasında bir köprü görevi görmektedir. AB politika ve hukukunun, kamu yararına hizmet eden bir nitelikte, ekonomik ve sosyal koşullara uyum noktasında Komite katkı sağlamaktadır. Komite, Avrupa entegrasyonunun değerlerini teşvik etmek, katılımcı demokrasi ve sivil toplumu geliştirmeyi hedeflemektedir. AB lkeleri temsilcilerinden 350 üyeden oluşan Komite'de işçi, işveren ve diğer çıkar grupları (iftiler, tüketiciler) yer almaktadır (Ekonomik ve Sosyal Komite, t.y.).

Ekonomik ve Sosyal Komite, her ülkenin kendi anayasaları içinde yer alan çıkar gruplarının uluslarüstü bir zeminde de temsil edilme olanağını sunmaktadır (Lodge ve Herman, 1980: 267-268). AB lkeleri içerisinde önemli bir yer teşkil eden işçi, işveren ve diğer grupların birlik nezdinde temsil edilmesi Birliğin her sınıftan vatandaşların sesine önem verdiğini göstermektedir. Komite, toplumsal entegrasyonu, demokratik anlayışı ve sivil toplumun gelişimini desteklemekle birlikte vatandaşların da yönetimde katılımcı olmasını ve aktif bir rol oynamasını sağlamaktadır.

1.1.5.2.5. Bölgeler Komitesi

1992 yılında imzalanan Maastricht Antlaşması ile kurulan ve 1994 yılında Brüksel'de faaliyetlerine başlayan Bölgeler Komitesi, Avrupa'nın bölgesel ve yerel makamlarını temsil eden bir danışma organıdır (Loughlin, 1996: 147; Christiansen, 1996; Bölgeler Komitesi, t.y.). Komite, ye ülkelerden gelen yerel ve bölgesel olarak seçilmiş temsilcilerden oluşmaktadır. Bölge ve şehirleri etkileyen AB mevzuatı hakkındaki görüşler Komite aracılığıyla birlikte paylaşılabilmektedir. Bölgeler Komitesi, AB yasalarının hazırlanması sürecinde bölgelerin, şehirlerin gereksinimlerini, yerel ve bölgesel otoritelerin görüşlerini dile getiren bir organdır. Avrupa Komisyonu, AB Konseyi, Avrupa Parlamentosu, sağlık, eğitim, istihdam, sosyal

politika, ekonomik, sosyal uyum, ulaştırma, enerji ve iklim değişikliği gibi yerel, bölgesel yönetimle ilgili konularda mevzuat hazırlarken Bölgeler Komitesi'ne danışması gerekmektedir. Eğer danışılmazsa Komite bu konuda Adalet Divanı'na dava açabilmektedir (Bölgeler Komitesi, t.y.).

Bölgeler Komitesi, AB içerisinde bölgesel ve yerel unsurların sesini duyurabilmesi anlamında önemli bir organdır. Bölgesel ve yerel olarak ekonomik ve sosyal alanda birçok konu ya da sorunun gündeme getirilmesi, çözüme kavuşturulması veya alınacak kararlarda bölgesel görüşlerin dinlenmesi, demokratik ve çoğulcu bir anlayışı göstermektedir. Bu bağlamda Loughlin, Bölgeler Komitesi'nin, sınırlı statüsüne ve işlevlerine rağmen, Birliğin kurumsal mimarisinde ilk kez, ulusal seviyenin en yüksek düzeyde temsil edilmesine izin veren önemli bir atılım olduğu dile getirmektedir (1996: 157).

1.1.5.2.6. Avrupa Yatırım Bankası

1958 yılında Roma Antlaşması ile Lüksemburg'da kurulan Avrupa Yatırım Bankası hem AB içinde hem de dışında, AB hedeflerine ulaşmaya yardımcı olan projeler için finansman sağlamaktadır. Banka, Avrupa'nın iş ve büyüme yönündeki potansiyelini artırmayı, iklim değişikliğini hafifletmek için yapılan eylemleri desteklemeyi ve AB politikalarını AB dışında tanıtmayı hedeflemektedir (Avrupa Yatırım Bankası, t.y.). Robinson'a göre, Avrupa Yatırım Bankası sıradan bir banka değildir, Avrupa Birliği'nin hedeflerine mali destek sağlamak amacıyla özel olarak oluşturulmuştur. Bu özel karakteri ile Avrupa Yatırım Bankası, "politika odaklı kamu bankası" niteliğini barındırmakta, dolayısıyla diğer AB kurumları ile sinerji içinde çalışarak kamu çantasını zorlamadan, Birliğin ekonomik, sosyal ve siyasi önceliklerini göz önünde bulundurmaktadır (2009: 653).

Avrupa Yatırım Bankası, AB ve AB dışındaki ölkelere finansal destek sağlayarak AB'nin kendi içinde ve küresel alanda olumlu bir tanıtımını sağlamaktadır. Bu finansal destekler, ekonomik alandaki adil rekabetin sağlanmasını ve zayıf kalan bölgelerin kalkınmasını mümkün kılmaktadır. Bankanın sağladığı fonlar, AB'nin kendi içinde ekonomik dengesini kurmakta, birlik dışında iyi ilişkiler kurulmasına ön ayak olmakta ve ileride atılacak siyasi ile ekonomik adımların önünü açmaktadır.

1.1.5.2.7. Ombudsman

1995 yılında Strasbourg'da kurulan Ombudsman, AB kurumlarına, organlarına, ofislerine ve ajanslarına karşı şikâyetleri araştırmaktadır. Ombudsman, AB kurumları veya diğer AB organlarının kötü idare edilmesi hakkındaki şikâyetleri değerlendirmektedir. şikâyetler, vatandaşlar, AB ölkelerinin sakinleri, AB merkezli dernekler veya işletmeler

tarafından yapılabilmektedir. Ombudsman, haksız davranış, ayrımcılık, gücü kötüye kullanma, bilgi eksikliği veya bilgi vermeyi reddetme, gereksiz gecikmeler, yanlış prosedürler gibi konulara maruz kalınan durumlara müdahale etmektedir (Ombudsman, t.y.). Ombudsman, yetkileri sınırlı olmakla birlikte parlamento incelemesi ve adli kontrol araçlarını birleştirerek özgün bir birleştirme fırsatı sunmaktadır. Ombudsman, AB kurumları ve idarelerinin, Avrupa Parlamentosu üyelerinin kontrolünü güçlendirmek için tasarlanmış bir meclis organıdır (Magnetic, 2003: 680).

Ombudsman, AB kurumlarının işleyişini iyileştirme, vatandaşların memnuniyetini sağlama gibi konularda düzenleyici bir kurum olarak karşımıza çıkmaktadır. Kurumların vatandaşlar için olduğu anlayışını vurgulayan Ombudsman, hem kurumların daha iyi, daha verimli yönetilmesini sağlamakta hem de vatandaşların hoşnut olmadığı durumlara önemle eğildiğini göstererek AB'nin demokrasi ve sosyal devlet anlayışını öne çıkarmaktadır.

1.1.5.2.8. Avrupa Veri Koruma Denetmeni

2004 yılında Brüksel'de kurulan Avrupa Veri Koruma Denetmeni, AB kurumlarının görevlerini yerine getirirken vatandaşların kişisel bilgilerinin elektronik, yazılı veya görsel biçimde işlenmesi sürecinde denetçilik yapmaktadır. Bilgilerin işlenmesi, veri toplama, kaydetme, saklama, alma, gönderme, engelleme veya silme faaliyetlerini kapsayan bir süreçtir. Bu faaliyetleri yöneten katı gizlilik kurallarına uyulmasını sağlamak Avrupa Veri Koruma Denetçisinin (EDPS) görevidir. Gizlilik kurallarına uyumu sağlamak için AB idaresinin kişisel verileri işlemesini denetlemektedir. Denetmen, kişisel bilgi işleme ile ilgili politika ve mevzuat hakkında AB kurumlarına ve organlarına tavsiyelerde bulunmaktadır. Denetmen, şikayetleri ele almakta ve soruşturma yapmaktadır. Veri korumada tutarlılığı sağlamak için AB ülkelerinin ulusal makamlarıyla birlikte çalışmakta ve veri koruma üzerinde etkisi olabilecek yeni teknolojileri izlemektedir (Avrupa Veri Koruma Denetmeni, t.y.).

Denetmen, dijital ekonomi ve büyük verilerle ilgili eğilimlerin geniş bir analizini yapmakta, veri koruma, rekabet ve tüketici koruma politikalarına ilişkin yasal geçmişe genel bir bakış sunmaktadır (Pozzato, 2014: 469). Avrupa Veri Koruma Denetmeni, dijital çağın gelişile birlikte önemini artıran kurumlardan birisidir. Büyük veri çağında, birçok resmi işlemin dijital olarak yapıldığı günümüzde kişisel verilerin kötü amaçlarla kullanılması büyük sorunlara yol açmaktadır. Bu bağlamda, AB vatandaşlarının kişisel verilerinin ticari ya da başka amaçlarla üçüncü kişilerin eline geçmesini önleme amacıyla kurulan Denetmen, dijital güvenlik açısından önemli bir görev üstlenmektedir.

1.2. Avrupa Birliği ve Türkiye İlişkileri

Türkiye Cumhuriyeti, Osmanlı Devleti'nin son yıllarından bu yana Avrupa'nın benimsediği birçok anlayışı kendisine şiar edinmiş ve Türkiye'de dönemsel olarak farklılık gösteren bir batılılaşma süreci etkin olmuştur. Bu batılılaşma süreçlerinin en önemli ayağını Avrupa Birliği'ne katılma girişimi oluşturmaktadır. “Avrupa Birliği ve Türkiye İlişkileri” başlıklı bu kısımda Osmanlı Devleti'nin son döneminde başlayan ve Türkiye Cumhuriyeti ile devam eden batılılaşma hareketlerine değinilecektir. Bu batılılaşma hareketlerinin önemli bir sonucu olan Avrupa Birliği ile Türkiye ilişkilerinin tarihsel gelişimi incelenecek, söz konusu iki tarafın da izlediği politika ve gelişmeler ele alınacaktır.

1.2.1. Batılılaşma Süreci

Osmanlı Devleti'nin son döneminde birçok alanda yaşadığı sorunlar birtakım ıslahatlara ve yeniliklere yol açmıştır. Osmanlı Devleti'nde yönetsel, ekonomik ve askeri alanlarda Batı'nın teknolojisi ve yaklaşımının benimsenmesi halinde devletin bu durumdan kurtulabileceğine dair inanç hakimdir. Nitekim bu anlayış, Osmanlı Devleti'nin ardından Türkiye Cumhuriyeti yönetiminin de benimsediği bir ilke haline gelmiştir. Dolayısıyla bu bölümde, batılılaşma¹ sürecinin, Osmanlı ve akabinde kurulan cumhuriyet rejimindeki yansımaları bir bütün halinde aktarılacaktır.

1.2.1.1. Osmanlı Devleti'nden Cumhuriyet'e Batılılaşma Hareketleri

Osmanlı Devleti, 600 yılı aşkın hüküm sürdüğü dönemde oldukça büyük bir toprak parçasına sahip olmuş ve fethettiği topraklarda oldukça iyi bir yönetim göstermiştir. Ancak Osmanlı Devleti'nin ekonomik, siyasi, toplumsal yapısı zamanla bozulmaya başlamış ve bozulmalar devleti içerde ve dışarda zor durumda bırakmıştır. Ekonomik sorunlar halkın yaşantısını etkilerken siyasi ve askeri bozulmalar ile çağın gerisinde kalış, savaşlarda mağlubiyetlere sebep olarak toprak kayıplarının yaşanmasına neden olmuştur. Devlet, içinde bulunduğu durumdan çıkmanın yollarını aramaya başlamıştır. Batılılaşma süreci de bu arayışların en önemli sonuçlarından biri olmuştur.

Türk siyasi yaşamı açısından değerlendirildiğinde “batılılaşma” oldukça karmaşık bir kavramdır. Batılılaşma, siyasi, toplumsal, kültürel gibi birçok alanın nüfuz ettiği, zaman içinde anlam ve işlev farklılıklarına uğramış ve Türk modernleşmesinin temel kurucu ögesi olma görevini üstlenmiştir. Modernleşme süreci içerisinde batılılaşma, genelde durağan bir yapıda

¹ Türkiye'nin, Osmanlı Devleti'nin son döneminden itibaren yaptığı birtakım yenilikler ve ıslahatlar “çağdaşlaşma” (Berkes, 2019), “modernleşme” veya “batılılaşma” kavramı ile açıklanmıştır. Çalışmada, genel olarak “batılılaşma” ifadesi kullanılacaktır.

olmamış, sürekli değişken bir çerçeve içerisinde hareket etmiş ve bu yüzden batılılaşmayı savunanlar arasında da bir uzlaşma sağlanamamıştır. Batılılaşma ilk bakışta, geniş kapsamlı ve nötr bir kavram olarak görünse de zamanla politik bir anlam kazanmıştır. Batıdaki kurumların niteliklerinin alınarak siyasi kurumların modernize edilmesini de içine alan batılılaşma, gündelik hayatı ve düşünsel düzeyi bir bütün olarak belirleyebilecek güce sahiptir (Kahraman, 2007: 125).

Batılılaşma, sömürgecilik ve kapitülasyonların dahil olduğu kapitalist pazarın büyümesini kapsamakta ve toplumsal dönüşümlerin Batı lehine eşitsiz gelişmesini içermektedir. Batı toplumlarının sahip olduğu niteliklere ulaşmak isteyen doğu toplumlarında batılılaşma, bir “telafi edici” ya da “tarihsel gecikmişliğin” giderilmesinin bir aracı olarak tasarlanmıştır (Çiğdem, 2007: 68).

Belge (2007: 47), batılılaşma sürecini aktarırken Osmanlı Devleti’nde *bilginin* ulema sınıfının elinde olduğunu belirtmektedir. Ancak bir zaman sonra devlet, ulemanın kendisine sunduğu bilgi ve fikirlerin yetersiz kaldığını düşünmeye başlamıştır. Bunun neticesinde Osmanlı Devleti, Avrupa’ya elçi göndermiş ve elçilerin hazırladıkları raporlar önem taşımıştır. Bu iki elçi olan Fransız Humbaracı Ahmed Paşa ve Macar asıllı İbrahim Müteferrika Müslüman olmuşlar ve Osmanlı topraklarına döndüklerinde öğrendikleri bilgi ve deneyimi uygulamaya başlamışlardır (Belge, 2007: 47; Mardin, 2018: 10).

İlk önemli göstergelerinin 18. yüzyılda ortaya çıktığı batılılaşma (Berkas, 2019; Belge, 2007), doğrusal bir çizgiden ziyade sapsmalar, çelişkiler ve gerilimlerle dolu bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır. Yapılan ıslahatların bir batılılaşma çabası içinde olduğu söylene de Osmanlı Devleti’nin Batı’ya karşı kendini koruma (Dağı, 2005: 8) ve ona rağmen mevcudiyetini sağlama mücadelesinin stratejik bir zorunluluğu olarak görülmektedir. İlk modernleşme adımı olarak görülen matbaanın haricinde ıslahatlar genellikle askeri ve eğitim alanında gerçekleşmiştir. Bunun gerekçesi olarak devlet ideolojisinin sürdürülmesi ve bunun neticesinde de modernleşme hareketlerinin ana amacının devletin kurtarılması olarak görülmesidir (Kaliber, 2007: 107). Batılılaşma hareketlerinin devletin kurtarılması adına hayata geçirilmesi batılılaşma adımlarının devlet kanalıyla atılmasını beraberinde getirmiştir. Dolayısıyla batılılaşma girişimleri, Batı’da olduğu gibi toplum dinamiklerinin dahil olduğu, sivil aktörlerce yönlendirilen geniş kapsamlı bir dönüşüm olmaktan uzaktır. Türk batılılaşması, yönetici sınıf içindeki ulema sınıfının Batı ile Osmanlı Devleti arasındaki güç dengesini yeniden inşa etmek amacıyla ortaya konan reformlara dayanmaktadır (Söğütü, 2010: 3).

Niyazi Berkas, Türkiye’nin çağdaşlaşma sürecine yönelik yazdığı Türkiye’de Çağdaşlaşma adlı eserinde (1978), Osmanlı Devleti’nin 16. yüzyılın sonuna kadar yeni

Avrupa'nın farkına varamadığını belirtmektedir. Osmanlı'da matbaa Avrupa'dan çok daha önce kullanılarak kitap basma icraatı gerçekleşmesine rağmen, kitapların değeri Avrupa'ya göre 280 yıldan fazla bir süre anlaşılamamıştır. 17. yüzyılın başında Batı Avrupa'da yaşanan gelişmeler, siyasi alandan ziyade ekonomik alanda Osmanlı'yı olumsuz etkilediği halde Osmanlı'da yaşanan bunalımın bu ekonomik çarpılma olduğunun farkına varılamamıştır. Osmanlı'da yaşanan bu sorunlar araştırılsa da bunun geçici bir durum olmayıp kalıcı bir sorun olduğu anlaşılmış ancak nedenleri tespit edilememiştir (2019: 38-40).

Osmanlı Devleti'nde batılılaşma sürecinin başlangıcı olarak görülen Tanzimat döneminde (Kalaycıoğlu ve Sarıbay, 2007: 7; Berkes, 2007: 31) yayımlanan Gülhane Hattı Hümayunu batılılaşma sürecinin en somut yansımalarından biridir (Söğütü, 2010: 4). Tanzimat dönemi Osmanlı'nın yönetim yapısı, zihniyeti ve biçiminde etkileri olan bir dönem olmuştur. Padişahın sınırsız yetkilere sahip olduğu, Babıali'de görev yapanların Padişahın mülkü olarak değerlendirilmesi sonucunda sarayın hışmına uğramaları ve cezaya çarptırılmaları uygulaması yerini hukuksal bir zeminde suç ve ceza ilişkisine bırakmıştır. Bununla birlikte, toplum kul statüsünden çıkarak yasaların çizdiği çerçevede yaşamayı sürdüren bir vatandaş konumuna gelmiştir (Kalaycıoğlu ve Sarıbay, 2007: 7).

Osmanlı Devleti'nde batılılaşma adımları ilk olarak askeri alanda yaşanmıştır. Avrupa'nın sahip olduğu askeri teknoloji ve kabiliyete ulaşmak batılılaşmanın temel taşı olmuştur (Arslan, 2004: 3). Devletin gerilemeye başlamasının nedenleri arasında gösterilen askeri ve teknik geri kalmışlığın giderilmesinde teknolojinin Osmanlı'ya nasıl getirileceği sorusu gündeme gelmiştir. Bu düşünceler, III. Ahmet zamanında özellikle Sadrazam Nevşehirli İbrahim Paşa'nın desteğiyle daha da kuvvetlenmiştir. Batının askeri kuruluşlarının ithal edilmesi çalışmaları II. Mahmud, I. Abdülhamit ve III. Selim zamanında hız kazanmıştır (Mardin, 2018: 10).

Askeri anlamda yenilikler sürerken Osmanlı'da, batı kültürü de yavaş yavaş topluma aktarılmaya başlanmıştır. Giyim kuşamdan tüketim alışkanlıklarına ev stillerinden yabancı dil öğrenimine, opera, piyano gibi sanat dallarından batı tarzı olan roman, hikâye gibi yazı türlerine olan ilgiye kadar Osmanlı'da batı etkisi görülmektedir (Mardin, 2018: 12; Göçek, 1999: 265; Berkes, 2007: 31; Ortaylı, 2007: 84). Ortaylı, Tanzimat döneminde toplumun bu dönüşümünün yalnızca bu dile getirilenlerden ibaret olmadığını, bu dönüşümlerin aile yapısında da birtakım değişimleri beraberinde getirdiğini belirtmektedir (2007: 84). Batılılaşma yolunda en çok eleştirilen noktalardan biri de bu durum olmuştur. Namık Kemal, Ziya Paşa gibi aydınlar, Osmanlı kültür ve değerlerinin yozlaştığını dile getirmişlerdir (Mardin, 2018: 10-14).

Osmanlı Devleti'ndeki bürokratlar, batının teknolojik gelişmelerin yanında vatandaşlarına sunduğu bir dizi hakların da gelişmeci ve ilerlemeci olduğunun farkına varmışlardır. Bu anlamda, batı ülkeleri o dönemde halka mülkiyet hakkı, eğitim hakkı gibi temel insan haklarını da sunmuştur. Bu tür gelişmeler ışığında, 1856 yılında Sultan Abdülmecit tarafından Islahat Fermanı imzalanmıştır. Bir anayasal belge niteliğinde olan Ferman, Osmanlı'daki tüm etnik unsurların haklarını güvence altına alan bir dizi ıslahatları içermektedir (Mardin, 2018: 12-14). Modernleşme sürecinin bir parçası olarak, Islahat Fermanı'nın imzalanmasının ardından batı tarzı askeri, tıbbi ve idari akademiler açılmaya başlamıştır (Arslan, 2004: 9).

1876 yılında birtakım anayasal değişikliklerin olduğu I. Meşrutiyet dönemi ilan edilmiştir. Bu anayasal belgede özgürlüklere bir ilke olarak yer verilmiş ve mahkemelerin bağımsız olması kabul edilmiştir. Bireyin toplumdan bağımsız olarak bir özgürlüğe sahip olduğu ve bu özgürlük sunan fırsat döneminde bireyin, toplumun önemli bir parçası haline geldiği belirtilmiştir (Kalaycıoğlu ve Sarıbay, 2007: 21).

II. Meşrutiyet döneminde batının teknolojik gelişmelerinin örnek alınıp toplumun kültürel değerlerini koruyarak Japonya örneğindeki gibi bir gelişim gösterebilme düşüncesi oldukça yaygındır. Mehmet Akif Ersoy gibi isimler batıyı taklit etmenin yanlışlığını vurgulamış ve Ziya Gökalp, batının toplumsal iyi değerlerinin araştırılıp alınabilmesini ortaya koymuştur (Mardin, 2018: 16).

Osmanlı Devleti'nin yıkılmasının ardından cumhuriyet rejimine geçildiğinde birçok alanda reform ve inkılapların gerçekleştirilmesi planlanmıştır. Yeni bir devlet rejiminin benimsenmesinde, yeni bir ulusun inşasında geleneksel niteliklerin yerine batı tarzı modern bir anlayışın etkili olacağı düşünülmüştür. Batının sahip olduğu hukuki ve demokratik değerler ile bilim ve teknoloji alanındaki ilerleme yeni kurulmuş bir cumhuriyet için örnek teşkil etmiştir.

Cumhuriyet döneminde, laikleşme ve demokratikleşme gibi süreçlerde batı etkisi temel bir faktör olmayı sürdürmüştür ve batılılaşma adına çok daha somut adımlar atılmıştır. Cumhuriyetin lideri Mustafa Kemal Atatürk'ün amacı "çağdaş uygarlık düzeyine" ulaşmaktır. Çağdaş uygarlık düzeyine çıkmak için Türkiye'nin önündeki uygun model batılı uluslarda bulunmuş ve Türkiye'nin, İslam'a dayalı Osmanlı geleneğinden koparak batıya yaklaşmasını sağlayacak bir yol hedeflenmiştir (Altındağ, 2016: 44). Cumhuriyetçi söylem ve politikaların kurucu modeli olan batılılaşma, önceden zikredildiği gibi batı karşısında devleti kurtarma çabasının bir parçası olmaktan çıkarak batı toplumuna dâhil çağdaş ulusu öngören bir ideolojiye evrilmiştir (Kaliber, 2007: 107). Atatürk'ün inkılap ve devrimlerini temel alan Kemalizm Osmanlı Devleti'nin son döneminde etkin olan Genç Türkler'in pozitivist kanadının bir devamı

niteliğindedir. Mustafa Kemal, bilime, milliyetçiliğe, laikliğe, halkçılığa inanan Genç Türkler'in kavramsal yanını, uygulama ve içerik açısından oldukça ileri taşımıştır (Kazancıgil, 2007: 186).

Atatürk, cumhuriyetin ilanından sonra yapılacak devrimlerde batının örnek alınacağına işaret etmiştir. Atatürk, Batı'yı taklit etmekten ziyade Batı'nın sahip olduğu evrensel ve hümanist değerlere sahip olmanın önemine dikkat çekmektedir. Bu anlamda Batı'nın teknolojik gelişmeler ve evrensel değerlerinin benimsenerek Batı ile bütünleşmeyi öngörmektedir. Batılılaşmanın temel noktası olan akılcılık ve bilimcilik Atatürk'ün hayat felsefesi olmuştur (Erşan, 2006: 43).

Cumhuriyet rejimi ile birlikte hilafet ve saltanat ortadan kaldırılarak dini ve siyasi liderlik birbirinden ayrılmış, şariat yasalarının yerini çağdaş yasalar almıştır. Batı ile entegrasyon sağlanması adına harf devrimi yapılmış ve Latin harflerinden oluşan Türk alfabesine geçilmiştir. Türk kadınına, siyasi ve toplumsal birçok hak verilerek kadının toplumda ikincil olma statüsü kaldırılmış ve eşitlik hedeflenmiştir. Batı'nın kullandığı miladi takvim sistemine geçilmiş, giyim kuşam konusunda Osmanlı tarzından batı modeline geçiş yapılmıştır. Laik ve çağdaş bir eğitimin sunulduğu üniversite ve liseler açılmıştır (Arslan, 2004: 13-14).

Ekonomi ve sanayi alanında gelişme sağlamak amacıyla İzmir İktisat Kongresi düzenlenmiş ve beşer yıllık kalkınma programları sunulmuştur (Kalaycı vd, 2019: 313). Bu anlamda kamu ve özel teşebbüsün dengeli bir şekilde uygulanması ile yatırımlar yapılmıştır. Birçok alanda fabrikalar ve tesisler kurulmuş, tarımın gelişmesi için çiftçilere destekler sağlanmıştır. Ulus devlet yapılanmasının benimsenmesi ile dış borç altına girmeden iç yatırımlarla milli bir ekonomi ve kalkınma modeli planlanmıştır (Kalaycı, 2008: 244-245). Atatürk dönemi sonrası batılılaşma hareketleri ve Avrupa Birliği'ne giden süreçlere sonraki kısımda değinilmektedir.

1.2.2. Avrupa Birliği İlişkileri

1.2.2.1 İlk Temaslar

Atatürk'ün vefatının ardından çok partili döneme geçiş ve İkinci Dünya Savaşı sonrası oluşan iki kutuplu dünyada Türkiye, Batı bloğunda yer almıştır. 1946 ABD tarafından yapılan Marshall yardımları ile Türkiye iyice Batı etkisi altına girmiştir. NATO'ya üye olmakla birlikte Batı'da yer aldığı tamamen kanıtlanmıştır.

1950'li yıllarda Türkiye'nin Batı Avrupa'da kurulan siyasi, ekonomik ve kültürel örgütler içine dâhil olmaya başlaması, Türkiye ile AB arasındaki ilişkileri güçlendirmiştir. O dönemde Türkiye ile Yunanistan bir rekabet içerisindeydi. AET ile görüşmeleri iki ülke hemen

hemen aynı tarihlerde başlatmışlardır. Bu anlamda Türkiye, Yunanistan'ın kendisinden önce AET'ye üye olmasını istememekte (Esen, 2009: 60) ve AET'ye dâhil olmayı Batı'nın bir parçası olarak görmektedir. Türkiye'nin AB ile ilişkilerini temel alan süreç birçok farklı anlaşma ve protokolü kapsamakta, bu kısımda günümüze kadar Türkiye'nin AB ile ilişkisini içeren gelişmeler detaylı bir şekilde ele alınacaktır.

1.2.2.1.1. Ankara Antlaşması

Türkiye AET'ye 1959 yılında Demokrat Parti döneminde tam üyelik başvurusunda bulunmuş, başvuruya cevap olarak AET tarafından Türkiye'nin kalkınma düzeyinin üye olacak potansiyele sahip olmadığı belirtilmiştir. Türkiye'nin tam üyelik seviyesine gelene kadar AET tarafından, bir geçiş süreci önerilmiştir. AET, Türkiye'ye tam üyelik sürecindeki koşulların sağlanmasına kadar yürürlükte kalacak bir ortaklık antlaşması sunmuştur (Avrupa Birliği Başkanlığı, 2020; Okur, 2013: 560). 1963 yılında yapılan ortaklık antlaşması adı altında imzalanan Ankara Antlaşması ile ilişkiler başlamış, Ankara Antlaşması, Türkiye ile Avrupa Birliği arasındaki ilişkinin hukuki dayanağını oluşturmaktadır (Avrupa Birliği Başkanlığı, 2020).

Ankara Antlaşması, AET ve Türkiye arasında daha iyi ilişkiler kurulmasını, Türkiye'deki yaşam standartlarının yükseltilmesini, hızlı bir ekonomi ilerleyişi ile birlikte topluluk ile Türkiye arasındaki ekonomik farkın azaltılmasını hedeflemiştir. Bu antlaşma ile yapılan çalışmalar Türkiye'nin AET'ye tam üye olmasını kolaylaştırma niteliğindedir (Uysal, 2001: 142-143). Antlaşma, toplulukla Türkiye arasında gümrük birliği kurmayı, topluluk halkları ile Türk halkı arasındaki bağı güçlendirmeyi ve demokrasi ile barışçıl düzeni güvence altına almayı amaçlamıştır (Dura vd, 2015: 572; Bozkurt, 2001: 262). Türkiye'nin ortaklık antlaşmasından doğan yükümlülüklerini yerine getirerek tam üyelik anlamında bir ilerleme kaydettiğinde topluluğun da katılım olasılığını inceleyeceği kararlaştırılmıştır (Bilici, 2013: 79; Avrupa Birliği Başkanlığı, 2020). AET ile yapılan görüşmeler neticesinde varılan ortaklık antlaşması ile oluşan ortaklık münasebeti gümrük birliği ilkesine dayalı olmuş ve Türkiye AET'nin organlarında temsil hakkı elde etmiştir (Yazgıç, 2005: 65).

Ankara Antlaşması'nın ardından, Türkiye'nin tam üyelik süreci için üç aşama planlanmış ve bu aşamaların geçilmesi halinde tam üyelik gerçekleşecektir. Tam üyelik için gerekli olan aşamalar hazırlık, geçiş ve gümrük birliği süreci olarak belirlenmiştir (Canbolat, 2014: 306; Manisalı, 2003: 91; Uysal, 2001: 143).

Hazırlık Dönemi: Bu dönemin, 5 yıllık bir süreci kapsamayı düşünölmüş ama görüşmelerin uzaması sebebiyle 8 yılda tamamlandığı görölmüşür. 1964-1972 yıllarını

kapsayan bu dönemde topluluk inisiyatif olarak Türk ekonomisini güçlendirmeyi vaat etmiştir (Ceyhan, 1991:487). Hazırlık döneminde, Türkiye'nin ekonomisinin AET'nin şartlarına uyum sağlayabilecek bir duruma getirilmesi amaçlanmıştır. Türkiye'nin ekonomik göstergelerini geliştirecek gayretler içerisinde olması beklenmiştir. Ayrıca Türkiye'nin tütün, fındık, kuru üzüm ve incir gibi temel ihraç ürünlerine AET tarafından gümrük kolaylığı sağlanmıştır. Topluluğun, Türkiye'nin kalkınmasına yardımcı olacak projelere 175 milyon dolarlık bir mali yardımda bulunacağı kararlaştırılmıştır (Manisalı, 2003: 91-92; Bozkurt, 2001: 263).

Geçiş Dönemi: 1973 yılında Katma Protokol'ün yürürlüğe girmesiyle başlayan bu aşamada AET ve Türkiye, karşılıklı ve eşit yükümlülüklerle sanayi ürünlerinin alışverişinde gümrük birliğinin kurulması amaçlanmıştır. AET, bazı ürünler hariç Türk sanayi ürünlerindeki gümrük vergilerini kaldırırken bazı tarım ürünlerinde de ithal kolaylıklar sağlamıştır. Türkiye ise AET menşeli ürünlerde uyguladığı gümrükleri aşamalı bir şekilde 12 yılda hassas sanayi ürünlerinde ise 22 yılda kaldırmayı taahhüt etmiştir (Ceyhan, 1991: 487). Katma Protokol, Türkiye ile AET arasındaki gümrük birliğinin tamamlanmasına dair şartları belirlemekte ve mevzuat uyumunu düzenlemektedir (Bilici, 2013: 79).

Geçiş dönemi süresince siyasi çalkantılar yaşanmış ve dönem uzamıştır. Bu dönemde, Süleyman Demirel, Necmettin Erbakan, Alparslan Türkeş'in milliyetçi cephesi ile Bülent Ecevit hükümeti, katma protokolün verdiği yetkiyle 1976 yılında 2 yıl süreyle ilişkilerin dondurulmasına karar vermişlerdir. Demirel'in yönetiminde Dışişleri Bakanı Hayrettin Erkmen, 1980 yılının sonunda AET'ye tam üyelik başvurusunda bulunacağını belirtmiş; ancak Milli Selamet Partisi (MSP) ve Milliyetçi Hareket Partisi'nin (MHP) desteklediği gensoru ile bakanlıktan düşürülmüştür. Bu yaşananların ardından 12 Eylül 1980 yılında ordunun yönetime el koyması ile AET ile ilişkiler tamamen kopmuştur. Ayrıca Kenan Evren liderliğindeki yönetimin Yunanistan'ın NATO'ya yeniden dâhil edilmesine "evet" oyu vermesiyle Türkiye, elindeki güçlü bir kozu kaybetmiştir (Bilici, 2013: 80).

Son Dönem: Gümrük birliği imzalanmasının ardından tam üyeliğin gerçekleşmesinin planlandığı dönemdir. Ankara Antlaşması'nın 28. maddesinde "anlaşmanın işleyişi, topluluğu kuran antlaşmadan doğan yükümlülüklerin tümünün Türkiye tarafından üstlenebileceğini gösterdiğinde Akit Taraflar, Türkiye'nin topluluğa katılması olanağını incelerler" ifadesi ile tam üyelik sürecine giden yola vurgu yapılmıştır (Kılıç, 2002: 113). Bu süreçten sonra gümrük birliğinin de ötesine geçilerek tam üyelik adına ekonomik adımların uyumlu hale getirilmesi öngörülmüştür (Bozkurt, 2001: 264). Türkiye, geçiş dönemi sona ermeden Roma Antlaşması'nın 237. maddesine istinaden AET'ye tam üyelik başvurusunda bulunmuştur (Karluk, 1998: 413).

Ankara Antlaşması'nın imzalanmasının akabinde, ortaklık antlaşmasının uygulanması ve ilerleme kaydetmesini sağlamak amacıyla bazı organların kurulması gerekli görülmüştür. Ortaklık Konseyi, Ortaklık Komitesi, Türkiye-AET Karma Parlamento Komisyonu (KPK) ve Gümrük İşbirliği Komitesi, bu antlaşmanın organları olarak karşımıza çıkmaktadır. Türkiye ile AET arasında imzalanan ortaklık antlaşmasının en yetkili organı Ortaklık Konseyi'dir. AB ve Türk yetkililerinden oluşan Ortaklık Konseyi'nin görevi, Ankara Antlaşması'nın uygulanmasını sağlamak ve AET ile Türkiye arasında arabuluculuk yapmaktır (Dura vd, 2015: 576).

Ortaklık Konseyi'nin vazifelerini yerine getirirken katkı sağlayacak, Antlaşma'nın sağlıklı yürütülmesi için iş birliğini sürdürecektir bir Ortaklık Komitesi'nin kurulması öngörülmüştür (Türkiye Dışişleri Bakanlığı, 2021). Komite, teknisyen düzeyinde bir kuruluş olup her iki taraftan da memurlar görev almaktadır (Manisalı, 2003: 89). Komite'nin görevi, Ortaklık Konseyi'nin gündemini hazırlamak ve Ortaklık Konseyi'nin sunacağı taleplere uygun olarak, ortaklık ilişkisiyle ilgili teknik pürüzler üzerinde incelemelerde bulunmaktır (Tepeli ve Aydın, 2015: 36).

Karma Parlamento Komisyonu, Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) ve Avrupa Parlamentosu (AP) üyelerinden oluşmaktadır ve AET ile Türkiye arasındaki siyasi diyalog platformudur. KPK, tarafların kurduğu ortaklığın denetimi görevini üstlenmektedir (Uysal, 2001: 143). KPK, Ortaklık Antlaşması'nın uygulanması sürecinde danışma ve demokratik denetim vazifesini üstlenmekte, Ortaklık Konseyi'nin hazırladığı yıllık faaliyet raporunu kontrol etmekte ve tavsiye kararlar sunabilmektedir (Tepeli ve Aydın, 2015: 36).

Gümrük İşbirliği Komitesi, ortaklık antlaşmasının gümrük ile ilgili prosedürlerinin doğru bir şekilde uygulanması amacıyla taraflar arasındaki iş birliğini kurmak ve Ortaklık Komitesi'nin vereceği görevleri yerine getirmekle yükümlüdür. Herhangi bir karar alma yetkisi bulunmayan Komite, üye devletlerin gümrük uzmanları, gümrük sorunları ile ilgilenen memurlar ve Türk gümrük uzmanlarından oluşmaktadır (Manisalı, 2003: 91).

1.2.2.1.2. Katma Protokol

Teknik açıdan Ankara Antlaşması'nın devamı niteliğinde olan Katma Protokol, ortaklık antlaşmasının hükümlerini daha somut bir duruma getirmiştir. Katma Protokol, Türkiye ile AET arasında sanayi ürünleri ticaretindeki gümrük vergileri, mali yükümlülükler, kısıtlamaların kaldırılması ve Türkiye'nin ortak gümrük tarifesine uyum sağlaması için takvim ve kuralları belirlemiştir. (Demir, 2019: 71-72; Bilici, 2013: 79; Ülger, 2007: 128). Katma Protokol'ün imzalanmasının ardından AET, Türkiye'den ithal edeceği sanayi ürünlerine

uyguladığı gümrük gibi etkili vergileri ve bu ürünlerdeki miktar kısıtlamalarını kaldıracağını vaat etmiştir (Temiz, 2009: 117; Çayhan, 1997: 110). Türkiye tarafı da gümrük vergilerini 12 ve 22 yıllık dönemler dâhilinde sıfırlayacağını taahhüt etmiştir (Hatipler, 2011: 3, 8; Çayhan, 1997: 110).

Geçiş döneminin şartlarını ortaya koyan Katma Protokol’ün içeriği genel hatlarıyla şu şekilde sunulmaktadır (Avrupa Birliği Başkanlığı, 2011):

1- “Malların Serbest Dolasımı

- a- Gümrük Birliği, Türkiye ve Topluluk arasında gümrük vergilerinin kaldırılması, ortak gümrük tarifesinin Türkiye tarafından kabulü,
- b- Akit taraflar arasında miktar kısıtlamalarının kaldırılması,
- c- Ortak tarım, politikasının uygulanma alanına konması.

2- Kişilerin ve Hizmetlerin Serbest Dolasımı

- a- İşçilerin serbest dolaşımı,
- b- Yerleşme hakkı, hizmetler ve ulaştırma.

3- Ekonomi Politikalarının Yaklaştırılması

- a- Rekabet, vergilendirme ve mevzuat yaklaştırılması,
- b- Ekonomi politikasının yaklaştırılması”.

Katma Protokol ile birlikte Türkiye’nin sanayi ürünlerindeki yükümlülüğü artmış, tarım ürünlerindeki ihracat avantajı da azalmıştır. Tekstil ürünlerinin ihracatına AET tarafından getirilen kısıtlama Türkiye’yi iyice köşeye sıkıştırmıştır (Çayhan, 1997: 194). Türkiye’nin içerde yaşadığı sorunların yanı sıra küresel ölçekte ortaya çıkan gelişmeler ekonomiyi ve dolayısıyla Katma Protokol esaslarını olumsuz etkilemiştir.

1970’li yıllarda Türkiye ve AET arasındaki ilişkiler birçok farklı etken sebebiyle istikrarsız bir çizgiye evrilmiştir. Türkiye o dönemde yaşadığı ekonomik zorluklar sebebiyle AET’ye karşı yükümlülüklerini yerine getirememiştir. Türkiye’nin içine düştüğü bu durumun yanı sıra 1973 yılında çıkan Arap-İsrail Savaşı ile petrol fiyatlarının 4 katına ulaşması, Kıbrıs Barış Harekâtı ile gelen Amerikan ambargosu da bu sıkıntılara eklenmiştir (Ülger, 2007: 129; Çalış, 2006: 201). Bu sıkıntılar ışığında Katma Protokol kapsamında olan gümrük vergisi indirimlerinin milli politikalarla bağdaşmayacağı yorumları yapılmış ve ekonomik sorunlar nedeniyle ek protokoller 1986 yılına kadar gelen hükümetler tarafından onaylanmamıştır (Esen, 2009: 64).

Türkiye, 1976 yılında AET’ye ekonomik sorunlardan dolayı koşulların iyileştirilmesi talebinde bulunmuştur. Gümrük Birliği’ne gidilen süreçte Türkiye’nin yeniden bir takvim düzenleme talebi kabul edilmemiştir. Bunun üzerine Türkiye, Katma Protokol’ün 60.

maddesine dayanarak tek taraflı olarak erteleme kararı almıştır. 1976'da dondurulan ilişkiler yeni hükümetin gelmesiyle yeniden canlandırılmak istenmiştir. Türkiye'nin AET'den şikâyetçi olduğu durum Genelleştirilmiş Preferanslar Sistemi ile ilgilidir. Genelleştirilmiş Preferanslar Sistemi, AET'nin Türkiye'ye verdiği tavizlerin değerini düşürmüştür. Ayrıcalıklı ihracat yapma kolaylığı 100'den fazla az gelişmiş ülkeye tanınırken Türkiye'ye bu avantaj sunulmamıştır. Ayrıca AET'nin EFTA ile oluşturduğu serbest ticaret bölgesi Türkiye'ye ekonomik olarak zarar vermiştir. AET'nin, Lome Antlaşması ve Akdeniz ülkeleriyle imzaladığı antlaşmalarla üçüncü ülkelere sunduğu ticari kolaylıklar, Türkiye'ye verilen imtiyazların önemini yitirmesine sebep olmuştur. 1980'lerin başında Türkiye'de yaşanan askeri müdahale yüzünden AET ile ilişkiler kopmuş, 1983 yılında demokratik sisteme geçişle birlikte Turgut Özal hükümetinin serbest piyasa ekonomisi ve liberal sisteme geçileceği düşüncesi AET ile ilişkileri yeniden canlandırmıştır. 1986 yılında Ortaklık Konseyi bir araya gelerek 6 yıl sonra ilk toplantısını gerçekleştirmiştir (Dura vd, 2015: 578-581).

Katma Protokol, Gümrük Birliği için önemli bir adım olarak görülmekle birlikte Türkiye'nin kendi içinde yaşadığı ekonomik ve toplumsal sorunlar, süreci aksatmıştır. Türkiye'nin yaşadığı sorunların yanı sıra AET'nin Türkiye'nin Katma Protokol'den yararlandığı birçok konuda aleyhine tutum içerisine girmesi de Türk kamuoyu ve siyasetinde Katma Protokolü tartışmaya açmıştır. Her iki tarafın da hoşnutsuz olduğu durumlar sebebiyle vaat edilen birçok uygulama hayata geçirilememiştir. Türkiye, Özal Hükümeti ile birlikte 1987 yılında AET'ye tam üyelik başvurusunda bulunmuştur (Tekeli ve İlkin, 2000: 70).

1.2.2.1.3 Tam Üyelik Başvurusu

1980 yılında gerçekleşen askeri darbenin ardından yapılan seçimle iktidara gelen Özal Hükümeti, AT için sürpriz bir gelişme olarak karşılanmıştır. AT'nin Ankara temsilcisi Morgan, seçim sonuçlarının AT ile Türkiye arasındaki ilişkilere olumlu yansıtacağını, insan hakları ve demokratik gelişmelerin beklendiğini belirtmiştir. Bu bağlamda AT, ilişkilerin dondurulduğu süreçte geri planda kalan 4. Mali Protokol ve diğer süreçlere işlerlik kazandırmak için hazır olduğunu dile getirmiştir (Tekeli ve İlkin, 2000: 71).

Özal, Türkiye ile AT arasındaki ilişkinin yaşanan son gelişmelerden sonra sürekli geriye gittiğini düşünerek yeni bir tutum, yeni bir soluk getirmek gerektiğini düşünmüştür. Bu sebeple Özal, Türkiye-AT arasındaki ilişkiyi geliştirmek için yeni bir hamle yapmayı gerekli görmüştür (Erhan ve Arat, 2002: 840). Bu hamle, AT'ye tam üyelik başvurusunu yapmayı gerektirmiştir. Türkiye'nin, AT'ye 14 Nisan 1987 tarihinde Roma Antlaşması'nın 237. maddesine istinaden tam üyelik başvurusunu içeren mektubunu dönemin devlet bakanı Ali Bozer, AT'nin dönem

başkanı ve Belçika'nın Dışişleri Bakanlığı Leo Tindemans'a vermiştir (Kılıç, 2002: 118). Türkiye, tam üyelik başvurusunu ortaklık antlaşmasından bağımsız ve antlaşmanın süreçleri tamamlanmadan yapmıştır. Başvuru, 237. Maddesinde yer alan “Her Avrupalı devlet topluluğa katılma talebinde bulunabilir” ifadesine dayandırılmıştır (Dura vd, 2015: 582).

Tam üyelik başvurusunu yapan Devlet Bakanı Ali Bozer başvurunun çok ciddi ve tarihi bir öneme haiz bir durum olduğunu, Türkiye'nin AT'ye katılma konusundaki kararlılığını vurgulamıştır (Gümrükçü, 2002). Komisyon, tam üyelik başvurusuna ilişkin görüşünü 18 Aralık 1989 tarihinde açıklamış ve kendi iç bütünleşmesini tamamlamadan topluluğun yeni bir üye ülkeyi kabul edemeyeceğini ifade etmiştir. Ayrıca Türkiye'nin, AT'ye tam üye olma adına ehil olduğunu ama ekonomik, sosyal ve siyasal alanda gelişmesi gerektiğini belirtmiş, ortaklık antlaşması kapsamında ilişkilerin sürdürülmesini önermiştir (Avrupa Birliği Başkanlığı, 2020).

AT Komisyonu Türkiye Masası Şefi Eberhard Rhein'in sunduğu raporda, Türkiye'nin tam üyelik başvurusu bütünüyle reddedilmemiş; başvurunun, AT'nin Avrupa Birliği adıyla tek bir siyasal birliğe dönüşeceği 1993 yılından sonra yeniden değerlendirilebileceği belirtilmiştir (Tuncer, 2015: 124-125). Başvuruya ilişkin raporda başta ekonomik olmak üzere toplumsal, siyasi ve demokratik alanlardaki sorunlara dikkat çekilmiştir. Ayrıca AT, Türkiye'nin Yunanistan ile yaşadığı sorunlar ve Kıbrıs sorununa da vurgu yapmıştır (Çalış, 2006: 277). Bu sorunların dışında, sanayideki yüksek koruma oranları, kalkınma düzeyi, sosyal güvenlik farkı, tarım alanında yapısal farklılıklar (Dura vd, 2015: 584; Karluk, 1998: 414) da sebep olarak gösterilmektedir.

Türk Hükümeti aslında AT'ye tam üyelik başvurusu yapmadan önce Türkiye'nin ekonomik, demokratik ve toplumsal anlamda yeterli bir düzeye gelmediğinin, doğru bir zamanlama olmadığının farkındadır (Gözen, 2008: 217). Ancak Türkiye'nin AT'ye başvurusunda “taviz yıpranması, topluluğun güneye doğru genişlemesi, tam üyelik avantajlarından yararlanma, sosyal sorunların çözümü ve tek taraflı yükümlülüklerden kurtulma” gibi birçok sebep bulunmaktadır (Dura vd, 2015: 583):

Türkiye'nin AT'ye yaptığı tam üyelik başvurusu olumsuz sonuçlansa da Türkiye'nin atması gereken adımlar konusunda yol gösterici bir niteliktedir. Türkiye, gerekli reformlar yerine getirildiğinde AT'ye tam üyelik başvurusunda bulunabilecektir. Her şeyden önce Türkiye birçok alanda elde etmesi gereken gelişmeyi tamamladığında AT'nin tam üyelik konusunda farklı bahaneler arkasına sığınma şansı kalmamaktadır.

1.2.2.2. 1990 yılı Sonrası Gelişmeler

1990'lı yıllar, Türkiye ile Avrupa Birliği'nin tam üyelik süreci konusunda verilen yanıttan sonra atılan adımları kapsamaktadır. AT'nin Türkiye için öngördüğü entegrasyon ve gelişim ilkelerinden biri olan Gümrük Birliği'nin yürürlüğe girdiği süreç olarak karşımıza çıkmaktadır. 1990 yılı sonrası gelişmelerde, 2005 yılına kadar yaşanan Gümrük Birliği ile birlikte, Helsinki, Nice, Lüksemburg, Kopenhag, Brüksel Zirveleri, Katılım Ortaklığı ve AB Ulusal Programı, AB Uyum Yasaları, Müzakere Çerçeve Belgesi ve AB Katılım Müzakereleri incelenmektedir.

1.2.2.2.1. Gümrük Birliği

Türkiye'nin AB'ye yaptığı tam üyelik başvurusunun ardından AB'nin bunu reddetmesi üzerine Türkiye ortaklık antlaşmasının öngördüğü Gümrük Birliği sürecinin tamamlanması için AB'ye başvuru yapmıştır. AB, Türkiye'nin bu tutumuna olumlu yaklaşmıştır. 13 Aralık 1995'te Avrupa Parlamentosu'nda yapılan oylamayla birlikte Türkiye'nin Gümrük Birliği süreci başlamış ve 1 Ocak 1996'da yürürlüğe girmiştir (Karluk, 1998: 518).

Gümrük Birliği, birliğe dâhil olan ülkelerin mallarının tek bir gümrük alanı içinde, vergi ve farklı tarifelerden arındırılması, serbest dolaşım sağlanması ve üçüncü ülkelere de yönelik ithalat konusunda aynı tarife ve politikalar benimsenmesini ifade etmektedir. Üçüncü ülkelere ilişkin aynı politikaların uygulanması, Gümrük Birliği'ni serbest ticaret bölgelerinden ayıran önemli bir özelliğidir. Gümrük Birliği, Türkiye ile AB arasında imzalanmış yeni bir anlaşma değildir. Gümrük Birliği, AB ile 1963 yılında imzalanan Ankara Antlaşması ile başlayıp Katma Protokol ile devam eden ve Gümrük Birliği ile bütünleşen bir süreç aşaması olarak karşımıza çıkmaktadır. Türkiye tarafında, 1995 yılında Katma Protokol'ün süresinin dolmasıyla birlikte Gümrük Birliği'nin imzalanması, ilişkilerin yalnızca ekonomik anlamda değil de siyasal açıdan da faydalı olacağı düşünülmektedir. Türkiye, Gümrük Birliği ile birlikte AB piyasalarındaki payı artırmayı ve tam üyelik sürecindeki en önemli şartı yerine getirerek önemli bir avantaja sahip olmayı hedeflemektedir (Türkiye Dışişleri Bakanlığı, 2011).

Gümrük Birliği'nin kurulmasındaki temel ilke birliğin kapsadığı ülkeler içerisinde malların serbest dolaşımıdır. Bu sebeple ticari ilişkilerin aksamasını önlemek, birliğin sorunsuz bir biçimde işleyişini sağlamak adına benzer ticaret politikalarının uygulanması zaruridir (Çalışkan, 2009: 7). Bu biçimde işletilen bir gümrük birliği, mal piyasaları arasında bir bütünleşme sağlamak, bunu gerçekleştirmek için de mal akışını sekteye uğratan gümrük vergileri, kontrol araçlarını kaldırmayı ve üçüncü ülkelere uygulanan vergileri eşitlemeyi amaçlamaktadır (Hatipler, 2011: 15; Hobikoğlu, 2007: 66).

Ülgen ve Zahariadis'e göre, Gümrük Birliği, oldukça karmaşık bir düzenlemedir. Birbirinden farklı büyüklüklere sahip iki güç arasında yönetilmesi kolay olmayan bir politik bağımlılıktır. Gümrük Birliği'nin ticaret üzerinde çok bir etki yapmadığı düşünülse de AB'nin Gümrük Birliği imzalanmadan da Türkiye ile yaptığı ticareti serbestleştirdiği ve Türkiye'nin önemli bir ticari ortağı olduğu söylenmektedir (2004: 29). Türkiye'nin AB üyeliği sürecinde entegre olma amacına yönelik ortaklık ilişkisinin önemli bir evresi olan Gümrük Birliği, AB ve Türkiye açısından farklı anlamlar ifade etmektedir. Türkiye, AB'ye tam üye olmadan Gümrük Birliği'ne dâhil edilen ilk ülkedir ve ortaklık antlaşmasının son dönemine geçiş yapılmıştır (Doğan ve Soyuyiğit Kaya, 2011: 2).

Anlaşma, Türkiye ile AB arasında sanayi malları ve işlenmiş gıda ürünlerinde Gümrük Birliği'ni esas almaktadır. Sözü edilen ürünlerde gümrük vergisi ve kısıtlamalar kaldırılmıştır. Ayrıca Ortaklık Konseyi'nin kararıyla (1/95) AB'nin belirlediği rekabet mevzuatı, devlet yardımları, fikri ve sınai hakların korunması, patent ve standardizasyon gibi iktisadi ve dış ticaret alanındaki birçok yapısal değişiklik anlaşmaya dâhil edilmiştir (Ülger, 2007: 130-131).

Gümrük Birliği'ne girilmeden önce Türk malları Avrupa menşeli mallar üzerinde %18 ve diğer ülkelerin malları için %23,7 oranlarındaki gümrük tarifeleriyle korunma altına alınmıştır. Ancak; Gümrük Birliği ile birlikte Avrupa malları için oran sıfırlanmış diğer ülkeler için de %6-6,5 rakamına düşürülmüştür. Bu durum Türk ekonomisinin, AB ülkeleri ve üçüncü ülkelerle ciddi bir rekabet içine girmesine sebep olmuştur. Bu rekabetin, orta vadede getirdiği faydalar, kaynakların daha verimli kullanılması ve üretim maliyetlerinin düşürülmesi olarak düşünülmektedir (Dartan, 2000: 230).

Gümrük Birliği Antlaşması'nın Avrupa Parlamentosundaki oylamasını Türkiye'den 3 televizyon kanalı canlı yayımlamıştır. Ertesi gün gazete manşetleri dikkat çekicidir. Gazeteler, adeta Avrupa Birliği'ne üye olmuşçasına sevinç naraları atmıştır. Bu bağlamda, Sabah gazetesi "Artık Avrupalıyız", Milliyet gazetesi "Nihayet Avrupa", Yeni Yüzyıl "Avrupa Kapısı Açıldı", Hürriyet Gazetesi, "Gümrük Birliği'nden sonra hedef tam üyelik", başlığını atmıştır (Tekeli ve İlkin, 2000: 514).

Dönemin basını Gümrük Birliği'ni bu şekilde görürken Gümrük Birliği'ne Türk kamuoyundan yoğun eleştiriler gelmiştir. Bu anlamda, MÜSİAD (Müstakil Sanayici ve İş Adamları Derneği), Gümrük Birliği'nin ekonomik ve sanayi açısından oluşturacağı endişeleri dile getirmiştir. İş dünyasının yanı sıra akademik çevrelerden de Gümrük Birliği'ne olumsuz yaklaşan isimler olmuştur. Bu isimlerin başında Profesör Yahya Sezai Tezel ve Profesör Erol Manisalı gelmektedir (Tekeli ve İlkin, 2000: 518).

Tezel, Türkiye'nin AB ile ilişkiler kurup AB'ye üye olmasına karşıt bir tutum izlememektedir. Tezel'e göre, tam üyelik olmadan kabul edilen bir Gümrük Birliği, Türkiye açısından siyasi ve ekonomik birçok sakıncayı ve zararı beraberinde getirmektedir. Tezel, Gümrük Birliği'ni, Türkiye'nin ekonomik kayıplar yaşayacağı, mal ve hizmetlerin serbest dolaşımı sağlanırken işgücü serbestliğinin olmaması konusunda eleştirmektedir (1996: 21). Ayrıca oluşumunda bulunulmayan bir birliğin ekonomik normlarına tek taraflı olarak bağlı olunması olumsuz bir yan olarak dile getirilmektedir. Tezel, siyasi anlamda AB'de olmayan Türkiye'nin Gümrük Birliği'nin kurallarını benimsemek zorunda kalması sebebiyle anlaşmayı "bir onursuzluk belgesi" olarak nitelemiştir. Tezel, Türkiye'nin, AB'nin Türkiye hakkında vereceği her hükme Gümrük Birliği anlaşması ile şimdiden boyun eğdiğini, Türkiye'nin AB'nin hiçbir toplantısına katılma hakkı olmadan bu toplantılarda kendisi adına alınan kararları kabul ettiğini belirtmiştir. Tezel'e göre Gümrük Birliği, tek taraflı bağımlılık yaratan ve sonunda tam üyeliğin gerçekleşmeyeceği bir anlaşmadır ve bu şekilde siyasi ve ekonomik tavizlerin verildiği bir anlaşma kabul edilmemelidir (Tezel, 1996: 59).

Manisalı, gümrük vergilerinin kaldırılması ve fon uygulamasının son derece normal olduğunu belirtirken önemli noktanın diğer ülkelere karşı uygulanacak ortak gümrük tarifesi olduğunu ifade etmektedir. Çünkü Türkiye, AB üyesi olmadığından tarifeyi belirleyen birlikte yer almamaktadır ve Birliğin kararlarına riayet etmek zorundadır. Manisalı da Tezel gibi Türkiye'nin tam üyelik sürecini tamamlamadan Gümrük Birliği'ne dahil olmasını, Türkiye'yi AB'nin çıkarları doğrultusunda organize edilen bir ticari birliğe uymak zorunda olan bir ülke olarak yansıttığını ifade etmektedir. Manisalı, Türkiye ile AB arasındaki ilişkiyi Gümrük Birliği ekseninde değerlendirirken sömürge ile yöneten ülke arasındaki duruma benzetmektedir. Türkiye tam üye olmadığı için gümrük birliği politikalarını belirleyen toplantılara katılamamakta, fikirlerini öne sürememekte ve ulusal çıkarlarını koruyamamaktadır (1995: 57-58).

Manisalı, Türkiye'nin olası AB üyeliği dışında tutulmasına rağmen AB üyesi gibi tek taraflı yükümlülükleri üstlenmesini eleştirirken AB'nin Türkiye ile bu tür bir ilişki kurmayı ideal bir çözüm olarak gördüğünü de aktarmaktadır. AB, Gümrük Birliği'yle birlikte taleplerinin tamamını, Türkiye'yi AB'ye dâhil etmeden tek yanlı olarak elde etmektedir. Manisalı'ya göre, Tam üyelik başvurusu reddedildikten sonra AB, Türkiye'yi tam üye yapmadan aynı zamanda AB'den uzaklaştırmadan da yeni bir ilişki modelini Gümrük Birliği ile ortaya koymuştur (1995: 62-63).

Dönemin iktidarı Tansu Çiller Hükümeti'ne muhalif kesimlerden de Gümrük Birliği eleştirisi gelmiştir. Muhalifler, Gümrük Birliği'nin kararlarının aceleci olduğunu dile

getirmiştir. Hiçbir karar mekanizmasında bulunmadan dayatılacak kararların oluşturacağı hasarın nasıl önlenebileceği konusunda iktidara sorular yönlendirmişlerdir. Gümrük Birliği kapsamında üçüncü ülkelere uygulanacak tarifeye verilen onayın dönemin siyasilerinin büyük bir gafı olarak değerlendirilmişlerdir. Rekabete açılan küçük ve orta ölçekli işletmelerin anlaşmadan doğan zararlarının karşılanması için herhangi bir madde olmamasına vurgu yapmışlardır. Yunanistan Gümrük Birliği sürecinde aldığı 123 milyar ECU'luk (European Current Unity-Avrupa Para Birimi) yardım düşünüldüğünde eleştirilerin dozu artmış ve AB'nin GKRY'yi üye yapma konusunda yapılan çalışmalara Türkiye'nin sessiz kalması muhaliflerin dikkatini çekmiştir. Ayrıca Gümrük Birliği kapsamında AB'nin Türkiye'ye yapacağı 2,2 milyar ECU değerindeki mali yardımın AB'den kaynaklanan sebeplerle gerçekleşmemiştir (Palabıyık ve Yıldız, 2006: 76).

Gümrük Birliği, AB üyelik sürecinde somut bir adım olarak görülse de getirilen eleştiriler düşünüldüğünde Türkiye'nin tek yanlı yükümlükleri yerine getirmek zorunda olduğu bir gerçektir. Gümrük Birliği ile AB'nin ekonomi politikalarına uyum sağlanması tam üyelik için önemli bir şart olarak görünmektedir. Gümrük Birliği'nin Türkiye'ye getireceği yüklerin de düşünülerek kamuoyuna yeterince anlatılmaması ve kamuoyunun onayının alınmaması eleştirilere sebep olmuştur. Gümrük Birliği sürecinde basının AB'ye tam üye olmuşçasına attığı manşetler Gümrük Birliği konusunda kamuoyunun ne denli bilgisiz olduğunu göstermektedir.

1.2.2.2.2. Lüksemburg Zirvesi

Avrupa Birliği, Avrupa Komisyonu'ndan Türkiye'nin tam üyeliğinin değerlendirildiği bir rapor hazırlamasını istemiştir. Komisyon, 16 Temmuz 1997'de "Gündem 2000" isimli bir raporu Birliğe sunmuştur. Bu rapor, 1997 yılında gerçekleşen Lüksemburg Zirvesi'nde onaylanmış ve yayımlanmıştır (Esen, 2009: 76; Palabıyık ve Yıldız, 2006: 77). Gümrük Birliği'ni AB için önemli bir dönemeç olarak gören Türkiye, 1997'deki Lüksemburg Zirvesi'nde ortaya konan "Gündem 2000" raporunda Türkiye'nin AB'nin genişleme perspektifinde olmadığını öğrendiğinde büyük bir şaşkınlık yaşamıştır. Nitekim aynı raporda Varşova Paketi'nin dağılmasının ardından SSCB'den ayrılan Doğu Avrupa ve Baltık ülkeleri, Yugoslavya'dan kopan Slovenya ile GKRY'nin adaylıkları kabul edilmesine rağmen Türkiye dışlanmış. Zirvede Türkiye'nin üyeliğe ehil olduğu belirtilmiş ve ilişkilerin yeni bir çerçevede ilerlemesi için stratejiler öngörülmüştür (Ülger, 2007: 131). Lüksemburg Zirvesi'nden önce Almanya'nın Ankara Büyükelçisi Johaim Vergau'nun Türkiye'nin AB ile üyelik süreci hakkındaki "Türkiye'nin tam üyeliğinin AB'nin kimliğini büyük oranda değiştireceği açıktır. Türkiye hiçbir aday grubuna sığmamaktadır. Bu sözlerimle Türkiye'nin

önümüzdeki dönemde bazı AB listelerinde adının geçmesini sağlayıp sağlayamayacağına dair bir görüş belirtmiyorum” görüşleri, Lüksemburg Zirvesi’nde yaşanacak gelişmelerin bir habercisi olmuştur (Tonus ve Karluk, 2004: 5).

Lüksemburg zirvesinde AB, ilk etapta Çek Cumhuriyeti, Estonya, Macaristan, Polonya, Slovenya ve GKRY’nin 1998’de katılım müzakerelerine başlanacağını ilan etmiştir. Müzakereler için ikinci dalgada, Bulgaristan, Romanya, Letonya, Litvanya ve Slovakya bulunmaktadır. Bu ülkeler ilk etaptaki ülkelere göre tam üyelik adına daha zayıf oldukları için katılım ortaklıkları ve kurulacak ekonomik bağlarla üyelik sürecine geçileceği belirtilmiştir (Barchard, 1998: 1).

Lüksemburg Zirvesinde AB, Türkiye ile AB ilişkisinin güçlendirilmesi adına ekonomik ve politik reformların devam etmesi, Yunanistan ile ilişkilerin iyileştirilerek Kıbrıs sorununa çözüm bulunmasında BM’nin gözetimindeki müzakerelerin desteklenmesi tavsiyesinde bulunmuştur (Kılıç, 2002: 228; Dura vd, 2015: 591). Lüksemburg Zirvesi, Türkiye’nin AB üyeliği yönündeki umutlarını kırmıştır. Bu zirvede AB, Türkiye ile “yakınlaşma stratejisi” çerçevesinde Kıbrıs sorunu ve Yunanistan ile yaşanan gerginliğin çözülmesi, azınlık hakları yönünde reformlar yapılması ve Türkiye’nin Lahey Adalet Divanı’nın yetkisini kabul etmesini koşul olarak öne sürmüştür (Dura vd, 2015: 590).

Lüksemburg Zirvesi’nin ardından Türkiye AB’ye tam üyelik başvurusunu geri çekmeyeceğini, Gümrük Birliği’nin süreceğini ancak AB ile siyasi diyalogu askıya alacağını ifade etmiştir. Türkiye, AB ile ilişkilerin normalleştirilmesi için AB’nin ayrımcı tutumdan vazgeçmesi ve yükümlülüklerini yerine getirmesi gerektiğini aktarmıştır (Ülger, 2007: 131; Kılıç, 2002: 228; Dura vd, 2015: 591).

Türkiye, Lüksemburg Zirvesi’nde alınan kararlara çok sert tepki göstermiş ve kararların kabul edilemez olduğunu belirtmiştir. 1959-1960 yıllarında yapılan uluslararası anlaşmalar gerekçe gösterilerek Türkiye, GKRY’nin AB üyeliğine şiddetle karşı çıkmıştır. Türkiye, KKTC ile ilgili açıklamada Kıbrıs – Türkiye dayanışmasının bir savunma konusu olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca Türkiye’nin konuyu uluslararası bir alana taşıyarak gerekirse Kıbrıs ile bütünleşme kozunu kullanacağı aktarılmıştır. Lüksemburg Zirvesi’nin ardından Mesut Yılmaz Hükümeti, Avrupa Konferansı davetini reddetmiştir. Bu konferans, 1998 yılında Londra’da 15 AB üyesi ve 11 aday ülkenin katılımıyla Türkiye olmadan gerçekleşmiştir. Konferansta birçok devlet başkanı Türkiye’nin bu tür toplantılara katılmasından memnuniyet duyacaklarını belirtse de ilişkiler hemen yumuşamamıştır. Öyle ki Türkiye, planlanan Ortaklık Konseyi toplantısını bile iptal etmiştir (Esen, 2009: 76-78; Kılıç, 2002: 229).

Gümrük Birliği'nin imzalanmasının ardından AB yorgunluğu yaşayan Türkiye'de Refah-Yol Koalisyonunun politikaları ve 28 Şubat Post-modern askeri müdahalesi Lüksemburg Zirvesi'nde alınan sonuçların nedenleri arasında gösterilmektedir. Zirvenin ardından Türkiye büyük bir hezeyan yaşamıştır. AB, Türkiye ile ilişkileri yumuşatma amacıyla hareket etmiş, bu anlamda Yunanistan, Kıbrıs sorununun çözümü için Türkiye ile ilgili politikasında revizyona gitmiştir. Yunanistan'ın yumuşayan politikaları ile birlikte AB de Türkiye'ye karşı olumlu şekilde yaklaşmış ve 1998 yılında yapılan Cardiff Zirvesi'nde Türkiye'yi aday ülke olarak anmaya başlamıştır (Esen, 2009: 76-78).

1.2.2.2.3. Helsinki Zirvesi (1999)

Helsinki Zirvesi'nde Avrupa Konseyi, Komisyonun ilerleme raporlarında ifade ettiği üzere Türkiye'nin son dönemde olumlu gelişmeler göstermesi ve Kopenhag kriterlerine uymaya yönelik reformlarını devam ettirme hedefinde olmasını memnuniyetle karşıladığını ifade etmektedir (Avrupa Parlamentosu, 1999). 10-11 Aralık 1999 tarihinde Finlandiya'nın başkenti Helsinki'de gerçekleşen zirvede Türkiye, AB ülkelerinin oybirliği ile aday ülke olarak ilan edilmiştir. Türkiye'nin AB yolunda bir dönüm noktası olan Helsinki Zirvesi'nde Türkiye, diğer ülkelerle eşit şartlarda ve herhangi bir önkoşul olmaksızın resmi aday ülke olarak tanınmıştır (Avrupa Birliği Başkanlığı, 2020; Çomak, 2002: 435; DPT, 2000; Özer, 2009: 93-94). Helsinki Zirvesi'nde alınan karar ile Türkiye, diğer aday ülkeler gibi katılım öncesi stratejisinden faydalanacak, Birliğin programları ve aday ülkelerle yapılan toplantılara katılacaktır (İKV, t.y.). Aday ülke statüsü kararı çerçevesince katılım ortaklığı hazırlanacak, müktesebatın benimsenmesi adına bir ulusal program, AB Konseyi'nin aldığı kararlar kapsamında meydana getirilecektir (Dura vd, 2015: 622).

Türkiye'nin aday ülke olması Türk kamuoyunda büyük bir heyecan yaratmıştır. Dönemin Başbakanı Bülent Ecevit, bu gelişme üzerine "Adaylık statüsünün tanınması yalnız Avrupa için değil, bütün dünya için önemli bir aşamadır. Avrupasız Türkiye, Türkiyesiz Avrupa olmaz" sözlerini ifade etmiştir (Özalp ve Yinanç, 1999). Türkiye'nin aday ülke olması heyecanla karşılanırken kararın bazı maddeleri Türkiye'de endişeler doğurmuştur. Özellikle Kıbrıs konusu ve Yunanistan'la yaşanan sorunların ele alındığı maddeler zihinlerde soru işareti bırakmıştır. Söz konusu endişeye yol açan madde şu şekildedir (Çakmak, 2007: 125-126):

"Avrupa Birliği Konseyi, anlaşmazlıkların BM şartına uygun olarak barışçı yoldan çözülmesi ilkesini vurgular ve aday devletleri, devam eden sınır anlaşmazlıkları ve ilgili diğer konuları çözmek için gayret göstermeye davet eder. Bunda başarılı olunamadığı takdirde, anlaşmazlığı makul bir süre içinde Uluslararası Adalet Divanı'na götürmelidirler. Avrupa Birliği Konseyi özellikle üyelik süreci üzerindeki

yansımalarıyla ilgili olarak ve en geç 2004 yılı sonuna kadar Divan yoluyla çözüme bağlanmalarını teşvik etmek amacıyla devam eden anlaşmazlıklara ilişkin durumu gözden geçirecektir”.

Bu maddelerin uyandırdığı endişeden dolayı Ecevit, Avrupa Konseyi’ne 3 konuda tereddütlerini bildirmiştir (Bila, 1999):

- 1- “Metinden, adaylar arasındaki uyuşmazlıkların genel olarak Lahey Adalet Divanı’na 2004 yılına kadar götürülmesi gerektiği sonucu çıkıyor. Biz metni böyle anlıyoruz. Metnin maksadının bu olduğu doğru mu?
- 2- Metinden, Kıbrıs’la ilgili görüşmeler sürerken Güney Kıbrıs’ın AB’ye alınabileceği anlamı çıkarıyoruz. AB’nin metindeki kastı bu mudur?
- 3- Metinde, Ege’deki sorunların çözümünün Türkiye ile AB arasında üyelik müzakerelerinin başlaması için bir önkoşul olduğu iması seziliyor. Metnin böyle bir amacı var mı?”

Bunun üzerine AB Dönem Başkanı Finlandiya’nın Başbakanı Liponen, Türk Hükümetinin endişe duymaya mahal verecek bir durum olmadığını, Güney Kıbrıs’ın üyeliği ile ilgili durumun AB’nin o günkü koşulları düşünülerek ifade edildiğini ve Ege sorunlarının çözümünün tam üyelik için bir ön şart olmadığını belirtmiştir (Çomak, 2002: 436; Bila, 1999). Ayrıca Fransa Devlet Başkanı Chirac Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel’i arayarak aday ülke ilanının ve kararının Türkiye için olumlu olduğunu dile getirmiştir (Bila, 1999). Bunun üzerine Ecevit Hükümeti, Helsinki hazırlıklarına başlamıştır.

Helsinki Zirvesi’nde alınan Türkiye’nin aday ülke kararı Türkiye’deki muhalif çevre ve AB’nin içerisinde tartışmalara yol açmıştır. Türkiye içerisinde ülkenin özlük haklarından vazgeçildiği şeklinde yorumlanmıştır. AB içinde ise Türkiye’nin aday ülke olması tartışmalara yol açmış, Samuel Huntington’un “Medeniyetler Çatışması” (2005) adlı kitabında dile getirdiği gibi Türkiye’nin AB’ye ait olmadığı görüşü konuşulmuştur. Birlik içinde Kopenhag kriterlerinin yerine getirilmesiyle bütün aday ülkelerin tam üye olabileceği konusunda hemfikir olunarak Türkiye oybirliği ile aday ülke olmuştur (Öksüz, 2008: 60).

Helsinki Zirvesi Türkiye ile AB ilişkileri adına bir kilometre taşı olarak görülmektedir. Türkiye’nin AB ile ilişki kurduğu günden bu yana AB’nin en ciddi ve en somut adım olarak görüldüğü Helsinki Zirvesi ile Türkiye’nin tam üyelik için yapması gereken reformlar belirtilmiş ve diğer aday ülkeler gibi bu adımların gerçekleşmesi ile tam aday olunacağı ifade edilmiştir. Bu süreçle birlikte Türkiye, tam üye olmak adına, belirli bir takvim çerçevesinde birçok alanda reform yapma çalışması içerisine girmiştir.

1.2.2.2.4. Nice Zirvesi

Nice Zirvesi 7-9 Aralık 2000 tarihinde Fransa’da gerçekleşmiş ve üyeler arasındaki en hararetli tartışmaların yaşandığı bir toplantı olarak kayda geçmiştir. Üye ve aday ülkelerin katıldığı zirve, Türkiye’nin ilk kez katıldığı toplantı olmuştur. Zirvede, birçok sorun tartışılmış, genişleme stratejisinden örgütlenme tarzına, toplumsal güvenlikten askeri politikalara değinilmiştir. Genişleme takviminde AB’nin 2010 yılı sonrası planlanmış, planda Doğu Avrupa’nın sosyalist ülkelerinin üye olması için çaba verilmiş ve Türkiye genişleme takviminin dışında tutulmuştur (Dura vd, 2015: 628).

Zirvede, üye ülke sayısının 27 olması öngörülmüş, Türkiye’nin 2010 sonrası düşünülerek bile yer almaması dikkat çekmiştir. Bu anlamda, Fransa Dışişleri Bakanı Hubert Vedrine, Türkiye’nin durumunun diğer adaylardan farklı olduğunu ve diğer adayların üyelik müzakerelerinin başladığını belirtmiştir. Zirvede yer alan raporda AB’nin 2010 yılı sonrası planı kaleme alınmış ve 2010 sonrasında da Türkiye’nin AB’nin dışında kalacağı anlaşılmıştır (Hürriyet, 2000).

1.2.2.2.5. Katılım Ortaklığı Belgesi

Helsinki Zirvesi’nin ardından AB Konseyi, Türkiye ile Katılım Ortaklığı Belgesi’nin imzalanması kararını almış ve 2001 yılında Belge imzalanmıştır. Helsinki Zirvesi’nde Türkiye’nin aday ülke olarak ilan edilmesinin ardından her aday ülkede olduğu gibi Türkiye için de ilerleme raporları hazırlanmıştır. İlerleme raporlarının çıktıkları imzalanan Katılım Ortaklığı Belgesi’nin temelini oluşturmuş (Ülger, 2007: 132; Dura vd, 2015: 629) ve rapor hazırlanırken Türk tarafı ile fikir alışverişinde bulunulmuştur (Dura vd, 2015: 629).

Katılım Ortaklığı Belgesi, Türkiye’nin AB’ye adaylık sürecinin temel taşı olarak görülmekte ve Türkiye-AB ilişkilerinin geleceğini şekillendiren bir belge olarak yorumlanmaktadır. Türkiye, Katılım Ortaklığı Belgesi ile AB’nin kurduğu birçok mekanizmaya dâhil olmuş ve birlik programlarından faydalanmaya başlamıştır (Dura vd, 2015: 628). Katılım Ortaklığı Belgesi hukuki anlamda tek taraflı, AB’yi bağlayan bir beyan olarak görülmekte ve resmen olmasa da fiilen Türkiye için de bağlayıcı olan bir belgedir. Belgede, tam üyelik için sunulan şartların gerçekleşip gerçekleşmediği konusundaki karar verici makam AB kurumlarıdır. Katılım Ortaklığı Belgesi’nde, giriş, amaçlar, ilkeler, öncelikler ve orta vadeli hedefler, programlama, koşullar ve izleme olmak üzere yedi bölüm yer almakta ve Belge AB’ye katılım sürecindeki yapılması gereken reformları tek bir çatı altında toplamayı amaçlamaktadır. (Baykal, 2001: 211-212).

Katılım Ortaklığı Belgesi, politik, mali kriterler ile üye ülkelerin yükümlülükleri temelinde katılım hazırlıklarının ağırlık vermesi gereken öncelikleri kapsamakta ve AB müktesebatının aday ülkelerde benimsenmesi adına ulusal programa eşlik etmektedir (Baykal, 2001: 212; Kılıç, 2002: 207). Katılım Ortaklığı Belgesi'nde Türkiye'nin AB'nin Kopenhag Kriterleri'ne ve Birliğin mevzuatına uyum sağlaması için kısa ve orta vadede gelinmesi gereken noktayı ortaya koyan bir anlayış hâkimdir. Katılım Ortaklığı Belgesi kapsamında yapılacak mali yardımları bir çatı altında birleştiren Çerçeve Yönetmelik imzalanmıştır. Katılım Ortaklığı Belgesi'nde Türkiye'nin tam üyelik müzakerelerine başlaması için Kopenhag Kriterleri'nin tamamını yerine getirmesi şartı yer almaktadır. Katılım Ortaklığı Belgesi çerçevesinde yapılacak reformların ne şekilde olacağı ve hangi takvim altında gerçekleşeceğini ilan eden Ulusal Program 24 Mart 2001'de kabul edilmiştir. Türkiye bu dönemde yapılması gereken reformları gerçekleştirmek adına birçok adım atmış, başta anayasa olmak üzere birçok yasal revizyonu Kopenhag Kriterleri çerçevesinde yerine getirmiştir (Ülger, 2007: 132)

Türkiye'ye Katılım Ortaklığı'nın imzalanmasının akabinde tüm üyelik kriterlerinin nasıl gerçekleşeceği noktasında kılavuz “bir yol haritası” (Dura vd, 2015: 628) sunulmuş ve Türkiye'nin politik ve mali anlamda yapacağı reformlar gündeme getirilmiştir. Bu ortaklık belgesinde politik, mali ve hukuki alandaki reformlara öncelik verilmiştir. Katılım Ortaklığı Belgesi'nde Kopenhag Kriterleri'nin politik anlamdaki reformlarında düşünceyi özgürce ifade edebilme, toplantı yapabilme ve din ve vicdan özgürlüğünün hukuki anlamda güvence altına alınması söz konusudur. Ayrıca idam cezasının kaldırılması ve birtakım işkence uygulamalarının sona erdirilmesi ile vatandaşların hangi dini ve etnik kimlikten olursa olsun kültürel hakların özgürce yaşanması talep edilmiştir (Canbolat, 2006: 307).

AB ile Katılım Ortaklığı Belgesi imzalayan Türkiye, Belge'de yer alan reformların gerçekleştirilmesini amaçlayan program ve takvimi içeren Ulusal Program'ı, 19 Mart 2001 tarihinde imzalayarak AB'ye göndermiştir (Avrupa Birliği Başkanlığı, 2020). Katılım Ortaklığı Belgesi temelinde Türkiye tarafından hazırlanan Ulusal Programda “siyasi kriterler”, “ekonomik kriterler” ve “üyelik yükümlülüklerini (Avrupa Birliği çerçevesinde) üstlenebilme yeteneği” ana başlıkları bulunmaktadır (Yokuş, 2003: 209). Ulusal Program'da Türkiye, AB'nin sunduğu reformları yerine getirmek adına demokrasi, hukukun üstünlüğü, bireysel hak ve özgürlükler, yasal ve idari önlemleri içine alan siyasi kriterlere odaklanmıştır. Siyasi kriterlerin yanı sıra AB müktesebatının tüm yönleri ele alınmıştır (Aybey, 2004: 32-33). Özellikle temel hak ve özgürlükler kapsamında düşünce ve ifade özgürlüğü, sivil toplumun geliştirilmesine yönelik adımlar, insan hakları ihlallerinin önlenmesi, kültürel ve dini özgürlükler konusunda reformlar gerçekleştirilmiştir (Yokuş, 2003: 209).

Katılım Ortaklığı Belgesi ve Ulusal Program, Türkiye'nin AB'ye adaylık sürecindeki ilk aşamalar olarak görülmektedir. Katılım Ortaklığı Belgesi'nde sunulan AB'nin taleplerine, Ulusal Program ile bir rota hazırlanmıştır. Ulusal Program ile yapılacak reformlar neticesinde Türkiye AB'nin tam üyelik sürecine dahil olmuştur. Bu anlamda Ulusal Program, Türkiye'nin AB'ye üyelik noktasında ne denli istekli olduğunu ve dolayısıyla reform yapma potansiyelini test eden bir süreç olarak değerlendirilmektedir.

1.2.2.2.6. AB Uyum Yasaları

AB üyeliğini stratejik bir hedef haline getiren Türkiye, tam üyelik müzakerelerine geçilmesi adına ön koşul olan Kopenhag Siyasi Kriterleri'ni gerçekleştirmek için birçok kapsamlı reform yapılmış anayasal ve yasal değişiklikler gerçekleştirilmiştir. Siyasi kriterlere uyum sağlamaya dair yapılan düzenlemeler “uyum yasa paketleri” olarak adlandırılmıştır. Bu kapsamda, Şubat 2002 – Temmuz 2004 dönemi arasında sekiz uyum paketini çerçeveleyen 53 yasanın 218 maddesinde değişiklik yapılmıştır. Bahsi geçen uyum yasa paketleriyle birçok farklı alanda temel hak ve özgürlükler genişletilmiş, insan hakları, demokrasi, hukukun üstünlüğü, düşünce ve ifade özgürlüğü gibi temel haklar güvence altına alınmıştır. Hukuki reformlar sekiz uyum paketi ile sınırlandırılmamıştır. Bu anlamda, 2006 yılında dokuzuncu reform paketi yürürlüğe girmiştir (AB Genel Sekreterliği-ABGS, 2007: 2).

Katılım Ortaklığı ve Ulusal Program'da yer alan reformlar çerçevesinde kapsamlı yasal değişiklikler yapılmış ve başta insan hakları olmak üzere Anayasa'nın 34 maddesi değiştirilmiştir (Ülger, 2007: 133). Yasa paketleri 2001 yılında kabul edilen Yeni Medeni Kanun'u ile başlamıştır. Böylece 1926'dan sonra Medeni Kanun yenilenmiş ve kadın erkek eşitliği, çocukların ve dezavantajlı grupların korunması ile dernek ve vakıflar konusunda birçok değişiklik yapılmıştır (Esen, 2009: 84). 2002'de kabul edilen ilk uyum paketinde Türk Ceza Kanunu, Terörle Mücadele Kanunu, Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu ve Devlet Güvenlik Mahkemelerinin Kuruluş ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun olmak üzere birçok yasada revizyona gidilmiştir (ABGS, 2007: 8). İlk paket yasa değişikliğinde reformların büyük bir kısmının temel hak ve özgürlüklere ilişkin ve mevcut özgürlüklerin güçlendirilmesi ve garanti altına alınması yönünde olduğu görülmektedir. Bununla birlikte anayasanın özgürleştirici bir yapıya dönüştürülmesi hedeflendiği belirtilebilir (Yokuş, 2003: 211).

İkinci pakette, dernek kurma, basın alanındaki kanunlar, Devlet Güvenlik Mahkemesi (DGM) Kanunu, Devlet Memurları Kanunu, Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu'nda önemli değişiklikler olmuştur. Basın Kanunu'nda “yasak dil” kavramı kaldırılmıştır (Esen, 2009: 84). Değişiklik yapılan ilk iki yasa paketinde ifade özgürlüğü ve örgütlenme hakkı

konusunda düzenlemeler getirilmiş ve üçüncü uyum paketinde idam cezası kaldırılmış, Türkçeden başka dillerde de eğitim ve yayın yapma hakkı tanınmıştır (Ülger, 2007: 133). Üçüncü uyum paketinde Kürtçe yayın ve anadilde eğitim yapma hakkı büyük tartışmalardan sonra yürürlüğe girmiştir (Esen, 2009: 85). Bu pakette, basın suçlarındaki hapis cezaları para cezalarına çevrilmiş, ifade özgürlüğü çerçevesinde eleştiri hakkı açıklığa kavuşturulmuştur (Dura vd, 2015: 650).

Dördüncü ve beşinci yasa paketlerinde Siyasi Partiler Yasası'nda reform yapılmış, işkence suçu işleyenlerin cezaları arttırılmıştır. Pakette, basın özgürlüğü ve örgütlenme hakkı AİHM kararları çerçevesinde revize edilmiştir (Ülger, 2007: 132-133). Bu paketlerde, gözaltı koşullarıyla ilgili kanun maddeleri değiştirilmiş, gayrimüslim vakıf ve derneklerin taşınmaz elde etmeleri için yasal düzenlemeler getirilmiştir (Dura vd, 2015: 650).

19 Haziran 2003 tarihinde kabul edilen altıncı uyum paketinde bireylerin herhangi bir durumundan ötürü ayırım yapılmaksızın temel hak ve hürriyetlerden faydalanması, yaşam hakkı ve birey güvenliği gibi konularda düzenlemelere gidilmiştir. 30 Temmuz 2003'te açıklanan yedinci uyum paketinde dernek kurma konusunda tüm tüzel kişiliklere haklar getirilmiş, vakıf ve derneklerin yurtdışındaki dernek ve vakıflarla iş birliği yapma yolunda adımlar atılmıştır. Farklı dil ve lehçelerde kurs açmak serbest hale gelmiş, yasak yayınların imha edilmek yerine müsadere edilmesi gibi değişiklikler gerçekleştirilmiştir (Çalış, 2006: 454-457).

2004 yılında kabul edilen sekizinci yasa paketinde ise kadın erkek eşitliğiyle çelişen maddeler değiştirilmiş, Yükseköğretim Kurulu'nda (YÖK) yer alan askeri üyelerin görevine son verilmiş ve DGM kaldırılarak devam eden davaların ağır ceza mahkemelerinde görülmesi kararlaştırılmıştır (Ülger, 2007: 132-133).

Türkiye, AB'nin tam üyelik müzakerelerinin başlaması için uyguladığı uyum yasaları müzakerelerin başlamasında etkili olmuştur. Uyum yasalarına bakıldığında genellikle siyasi kriterler temelinde birtakım adımların atıldığı görülmektedir. Uyum paketlerinde insan hakları, hukuk, ifade ve basın özgürlüğü gibi demokratik atılımların gerçekleştiği gözlenmektedir. AB ile toplumsal adaptasyonun sağlanması için olmazsa olmaz olarak görülen bu değişikliklerin toplum tarafından da içselleştirilmesi yasaların uygulanması ve benimsenmesinde kolaylaştırıcı olmaktadır. Yasal uyum paketleri (Ülger, 2007: 132-133) birbiri ardına açıklanıp yürürlüğe girerken yasaların uygulamalara bütünüyle sirayet etmesi zaman almıştır. Nitekim AB tarafından hazırlanan ilerleme raporunda da bu duruma değinilmiştir.

1.2.2.2.7. Kopenhag Zirvesi

12-13 Aralık 2002 tarihlerinde yapılan Kopenhag Zirvesi'nde ortaya çıkan önemli sonuçlardan biri AB'nin genişleme politikasına ilişkin aldığı kararlardır. Zirvede, Çek Cumhuriyeti, Macaristan, Polonya, Slovakya, Estonya, Letonya, Litvanya, Slovenya, GKRY ve Malta ile yapılan müzakereler olumlu sonuçlandırılarak sözü edilen 10 ülke 1 Mayıs 2004 tarihinde resmi olarak birlik üyesi olmuşlardır (İKV, 2020). Bu süreçte AB, Türkiye'yi genişleme politikasının dışında tutmuş ve müzakerelerin başlaması için herhangi bir adım atmamıştır. Kopenhag Zirvesi'nde Türkiye'nin üyeliği ile ilgili de kararlar alınmıştır. Kopenhag Zirvesi Sonuç Bildirgesi'nde, 1999 yılında gerçekleşen Helsinki Zirvesi'ne atıfta bulunularak Türkiye'nin Kopenhag Kriterleri'ni karşılama yönünde yaptığı reformların memnuniyetle karşılandığı belirtilmektedir. Kopenhag Kriterleri'ne ilişkin teorik ve uygulama alanında birtakım değişikliklerin yapılmasının AB tarafından da teşvik edildiği ifade edilirken demokrasi, insan hakları ve azınlıkların korunması konusunda gelişme kaydedecek kurumların önemine dikkat çekilmiştir (Reçber, 2004: 73-74). 2002 yılında gerçekleşen Kopenhag Zirvesi'nde "birlik, Türkiye'nin reform sürecini hızlı bir şekilde sürdürmesini teşvik eder. Aralık 2004 Avrupa – Devlet ve Hükümet Başkanları- Konseyinde, Komisyonun raporu ve tavsiyeleri dikkate alınarak, Türkiye'nin Kopenhag siyasi kriterlerini yerine getirdiğine karar verilmesi durumunda, Avrupa Birliği gecikmeksizin Türkiye ile katılım müzakerelerine başlar" kararı alınmıştır (Avrupa Komisyonu, 2004: 1).

Kopenhag Zirvesi'nde genişleme politikasına birtakım gerekçelerle Türkiye'nin dahil edilmemesi Türkiye'nin AB üyeliği konusundaki umudunu kıran gelişmelerden biri olmuştur. Özellikle GKRY'nin üye kabul edilmesi Türkiye tarafında büyük bir eleştiriyle karşılanmış, Dışişleri Bakanlığı kararın hukuki ve siyasi olarak kabul edilemez bir nitelik taşıdığını belirtmiştir (Hürriyet, 2002).

1.2.2.2.8. Brüksel Zirvesi

Türkiye'nin AB üyeliği konusunda ne kadar tartışma yaşansa da AB, Türkiye'nin demokratikleşme anlamında desteklenmesinde uzlaşi içindedir. Dolayısıyla, Brüksel'de 16-17 Aralık tarihinde gerçekleşen Zirve'de Türkiye ile katılım müzakerelerinin başlaması kararı alınmış (Aykın ve Korkmaz, 2014: 8) ve 3 Ekim 2005'te Müzakere Çerçeve Belgesi imzalanmıştır (Karakaş, 2007: 24). Brüksel Zirvesi ile Türkiye'nin müzakerelere başlaması kararı Türkiye'de büyük yankı uyandırmıştır.

Brüksel Zirvesi için Türk kamuoyu büyük bir heyecan yaşarken üyelik müzakerelerinde Türkiye tarafı için endişe uyandıran hükümler bulunmaktadır. Bu hükümler, müzakere sürecini

“sonucu önceden garanti edilemeyen ucu açık süreçler” (AB Konseyi, 2005: 5) olarak tanımlamakta, müzakerelerin ihlaller olduğu takdirde askıya alınabileceğini ve fasılların bölümler halinde açılacağını, bir fasıl kapanmadan diğerine geçilemeyeceğini içermektedir (Çalış, 2006: 471). AB, Türkiye ile müzakerelerin başlaması kararının alınmasının yanı sıra ifade özgürlüğü, kültürel, etnik ve dini haklar ile sivil-asker ilişkilerinde reformlar yapılması gerektiğini bildirmiştir (Karluk, 2014: 83-84). AB, üyelik müzakere sürecinde Ege ve Kıbrıs sorunu, Ermenistan ile yaşanan sorunlar, azınlık hakları ve Fırat, Dicle nehri ile diğer bazı nehirlerin uluslararası bir kullanıma kavuşturulması gibi konularda değişiklik yapılmasını talep etmiştir (Çakmak, 2007: 138). AB’nin talebi de olsa Türkiye GKRY’yi tanımamış ve GKRY ile Gümrük Birliği’ni kabul etmemiştir. Bu durumda AB, 35 fasıldan 8’ini askıya almıştır (Karakaş, 2007: 29-30).

Brüksel Zirvesi, Türkiye’nin AB müzakerelerini başlatan bir süreç olsa da Türkiye açısından birçok soru işaretini beraberinde getirmiştir. Özellikle Kıbrıs Sorunu ve müzakere sürecinin tam üyelikle sonuçlanacağını garanti edilmemesi AB’ye olan güveni zayıflatmış ve AB üyeliğinin birtakım ulusal feragatleri beraberinde getireceği görülmüştür. Ayrıca müzakere süreçlerinin olumlu sonuçlanması halinde bile tam üyeliği gerçekleştiremeyeceği farklı bir entegrasyon yönteminin uygulanması AB’nin samimiyetsizliğini de ortaya koymuştur.

1.2.2.2.8. Müzakere Çerçeve Belgesi

Brüksel Zirvesi’nde Türkiye’nin müzakerelere başlama kararı alınmasının ardından AB ile Türkiye arasında Müzakere Çerçeve Belgesi imzalanmıştır. 3 Ekim 2005 tarihinde Türkiye ve AB arasında hararetli tartışmalar yaşanmış ve tartışmalar sonunda mutabakat sağlanarak Müzakere Çerçeve Belgesi onaylanmıştır. Müzakere Çerçeve Belgesi, Türkiye’nin üyelik anlamında bundan sonra neler yapacağı, neler yapması gerektiğini içermektedir. Belge, kesin bir tarih belirtilmeyen, ne zaman biteceği bilinmeyen müzakere sürecini çerçevelemektedir (Özer, 2007: 81-82). Müzakere Çerçeve Belgesi’nde, Türkiye’nin ulusal ve yerel kurumlarını, idari ve hukuki sistemini uygun bir süre içerisinde AB müktesebatına uyumlu bir hale getirmesi gerektiği belirtilmektedir (Palabıyık ve Yıldız, 2006: 89; Özer, 2007: 81-82). Belge’de AB, Türkiye’den “demokrasi, hukukun üstünlüğü, insan hakları, ifade ve din özgürlüğü, işkenceye karşı mücadele” gibi konularda kararlılık beklemektedir (Bozer, 2005: 5).

AB, Müzakere Çerçeve Belgesi’nde reformların süre ve kapsam bakımından sınırlı olması ve müktesebatta belirtilen plana uygun şekilde yapılması durumunda Türkiye’yi kabul edecektir. Yapılan düzenlemelerin, AB’nin kural ve politikalarında değişiklik getirmemesi, işleyişini sekteye uğratmaması ve rekabetin bozulmasına sebep olmaması gerekmektedir.

(Baykal, 2013: 15). Belirtilen düzenlemeler ve hususların yerine getirilmemesi durumunda AB'nin müzakereleri dondurma kararı alabileceği belirtilmektedir (Bozer, 2005: 4).

Müzakere Çerçeve Belgesi alınan bazı kararlar Türkiye tarafının içine sinmemiştir. Bu anlamda, Türk hava sahası ve limanlarının Rum gemilerine açılması, üyeliğin gerçekleşmesi halinde Türkiye'nin imzalamış olduğu AB ile çelişen uluslararası antlaşmalardan çekilmesi gibi hususlar sorun teşkil etmektedir. AB'nin Türkiye'nin sözde Ermeni Soykırımı'nı tanınması talebi Türkiye tarafından tepkiyle karşılanmıştır. AB Bakanlar Konseyi'nde Türkiye için önerilerde bulunurken Güney Kıbrıs'ın tanınması, Uluslararası kuruluşlarda Rum Kesimi için veto hakkını kullanamaması gibi durumlar büyük tartışma konusu olmaktadır (Bozer, 2005: 3). Özellikle Avrupa'nın Türkiye'nin hassas olduğu Kıbrıs ve Ermenistan konularında ısrarcı olması Türkiye'nin girdiği yolun ne kadar zor olduğunu göstermektedir. Kaldı ki AB'nin şart olarak öne sürdüğü hususlar yerine getirilse bile sürecin tam üyelikle sonuçlanıp sonuçlanmayacağı bile belirsizdir.

1.2.2.3. 2005 Yılından Günümüze Kadar Yaşanan Gelişmeler

1.2.2.3.1. AB-Türkiye Katılım Müzakereleri

AB ile Türkiye arasındaki katılım müzakereleri, Türkiye'nin AB'ye üyelik sürecinde yapacağı reformların neler olacağı, belirli bir takvim içerisinde ve nasıl yapılacağını içine alan bir süreçtir. Müzakere sürecinde Türkiye, AB'ye uyum adına yapılan değişikliklerin hangi yasal zemine oturtulacağını da bildirmektedir. Türkiye ile AB, 3 Ekim 2005 tarihinde müzakere sürecine başlamıştır.

Katılım müzakerelerinin resmen başlamasından önce “tarama süreci” adıyla bir hazırlık aşaması bulunmaktadır. AB ile Türkiye'nin müzakere süreci, tarama süreci için tarafların toplanmasıyla başlayan, müzakere pozisyonlarının oluşturulmasıyla sürdürülen ve hazırlanan müzakere pozisyonlarının AB'ye sunulması ile müzakerelerin açılması aşamasına geçen bir süreçtir. Bu süreç, açılan müzakerelerin reformlar gerçekleştirerek kapatılması ile devam etmekte ve Katılım Antlaşması ile son bulmaktadır (Sayın, 2016: 47). Türkiye – AB arasındaki müzakere sürecinde günümüzde fasılların bir tanesi kapanmış durumdadır ve kalan reformların gerçekleştirilmesi beklenmektedir.

Katılım müzakereleri başlamadan AB, 3 tane rapor yayımlamaktadır. Bu raporlar, düzenli olarak sunulan “ilerleme raporu”, Türkiye'nin olası üyeliğinin AB'ye etkisini inceleyen “etki raporu” ve “tavsiye kararı”dır. Komisyon, Türkiye'nin müzakerelerin başlaması için gerekli reformları yerine getirdiğini ve müzakerelerin başlaması kararını “tavsiye kararı” olarak Konsey'e sunmuştur. Müzakere kararı alınmasının ardından müzakereleri AB üyesi Dışişleri

Bakanları ve Türkiye Dışışleri Bakanı'nın oluşturduğu “hükümetler arası konferans” yürütmektedir (Bilici, 2013: 86).

Müzakere Çerçeve Belgesi'nde AB müzakerelerinin 3 temel unsur özelinde gerçekleşeceği belirtilmektedir (Avrupa Birliği Başkanlığı, 2019c):

- 1- Kopenhag siyasi kriterlerinin istisnasız olarak uygulanması, siyasi reformların derinleştirilmesi ve içselleştirilmesi,
- 2- AB Müktesebatının üstlenilmesi ve uygulanması,
- 3- Sivil toplum diyalogunun güçlendirilmesi ve bu çerçevede hem AB ülkelerinin kamuoylarına hem de Türkiye kamuoyuna yönelik olarak bir iletişim stratejisinin yürütülmesi”.

3 temel unsorda görüldüğu üzere AB müktesebatının ve Kopenhag Kriterleri'nin eksiksiz yerine getirilmesi amaçlanmaktadır.

Türkiye'nin AB müzakereleri kapsamında gerçekleştireceği reformlar 35 başlık altında toplanmış ve bu konu başlıkları “müzakere fasılları” olarak adlandırılmıştır. AB, 5. genişlemesinde fasılları normalde 31 başlık altında toplarken bazı geniş kapsamlı başlıkların bölünmesi ile bu sayı 35 fasıla çıkarılmıştır (Dura vd, 2015: 713). Bu anlamda, AB müktesebatına ilişkin açılan müzakere fasılları şunlardır (Çarıkçı, 2008: 56; Dura vd, 2015: 708; DPT, 2005: 8; Bilici, 2013: 86):

- “1) Malların Serbest Dolaşımı,
- 2) İşçilerin Serbest Dolaşımı,
- 3) İş Kurma Hakkı ve Hizmet Sunma Serbestisi,
- 4) Sermayenin Serbest Dolaşımı,
- 5) Kamu Alımları,
- 6) Şirketler Hukuku,
- 7) Fikri Mülkiyet Hukuku,
- 8) Rekabet Politikası,
- 9) Mali Hizmetler,
- 10) Bilgi Toplumu ve Medya,
- 11) Tarım ve Kırsal Kalkınma,
- 12) Gıda Güvenliği, Veterinerlik ve Bitki Sağlığı,
- 13) Balıkçılık,
- 14) Ulaştırma Politikası,
- 15) Enerji,
- 16) Vergilendirme,
- 17) Ekonomik ve Parasal Politika,
- 18) İstatistik,

- 19) Sosyal Politika ve İstihdam,
- 20) İşletme ve Sanayi Politikası,
- 21) Trans-Avrupa Ağları,
- 22) Bölgesel Politika ve Yapısal Araçların Koordinasyonu,
- 23) Yargı ve Temel Haklar,
- 24) Adalet, Özgürlük ve Güvenlik,
- 25) Bilim ve Araştırma,
- 26) Eğitim ve Kültür,
- 27) Çevre,
- 28) Tüketicinin ve Tüketici Sağlığının Korunması,
- 29) Gümrük Birliği,
- 30) Dış İlişkiler,
- 31) Dışişleri ve Güvenlik Politikası,
- 32) Mali Kontrol,
- 33) Mali ve Bütçesel Hükümler,
- 34) Kurumlar,
- 35) Diğer Konular”.

AB’ye tam üyelik için 35 müzakere faslından 33 faslın açılarak görüşülmesi ve kapatılması gerekmektedir. 34. “Kurumlar” ve 35. “Diğer Konular” başlıklı fasıllar müzakerelerin son kısmında ele alınmakta ve herhangi bir görüşme gerçekleştirilmemektedir (Yaşar, 2018).

Söz konusu müzakere fasıllarının açılarak görüşülmesi ve istenilen reformların yerine getirilmesi halinde fasıllar kapanmakta ve bir diğer fasla geçilmektedir. 2005 yılında başlayan müzakerelerin içerdiği 35 faslın hangi durumlarla karşılaşacağı, tamamının ne zaman kapanacağını tahmin etmek zor görünmektedir. Özellikle Kıbrıs konusundaki sorunların tam üyelik sürecini uzatacağı tahmin edilmektedir. AB müzakereleri çerçevesinde ele alınan fasılların tamamının reformlarla kapatılması sonucunda Taslak Katılım Antlaşması hazırlanarak Avrupa Konseyi ve Avrupa Parlamentosu’nun onaması beklenmektedir. Onay alınmasının akabinde Antlaşma’nın tüm üye ülkeler tarafından da imzalanması gerekmektedir. Üye ülkelerin imzalaması ile son imzayı Türkiye Hükümeti atacak ve üyelik gerçekleşmiş olacaktır (Öksüz, 2008: 71). Burada tüm üye ülkelerin üyeliği onaylaması, söz konusu ülkelerde yapılacak referandumlara bağlı olmaktadır. Bu da üyeliğin gerçekleşmesini birçok parametreye bağlamakta ve üyeliği güçleştirmektedir. Müzakereler çerçevesinde fasılların hangi aşamada olduğuna yönelik kısımlara ayrı başlıklar altında değinilmektedir.

1.2.2.3.2. Müzakerelerde Fasılların Durumu

AB, Türkiye için ilişkilerin durumunu gösteren, gelişmeleri değerlendiren ve tavsiyelerde bulunan İlerleme Raporu sunmaktadır. 2005 yılı İlerleme Raporu'nda, müzakerelerin başlamasının yanı sıra AB'nin Türkiye'nin reform sürecinin desteklenmesi, siyasi, kültürel ve sivil toplum diyalogunun geliştirilmesi adına adımlar atacağı belirtilmiştir. Sivil toplum diyalogunun gelişmesi adına iletişime önem verilmekte, iş birliğini artırmak amacıyla ikili değişim programlarının hayata geçirileceği bildirilmektedir. İletişimin geliştirilmesi için sivil toplum kuruluşları, gençlik oluşumları, üniversiteler ve medyayı da içine alan bir strateji benimsenmiştir. Bu stratejiler için AB, Türkiye'ye 40 milyon tahsis etmiştir. AB, Türkiye ile Gümrük Birliği'nin güncelleştirilmesi, KOBİ'lere yardım, cinsiyet eşitliği gibi konularda reform yapılmasını öngörmüştür (Avrupa Komisyonu, 2005: 4-7).

2006'da AB'nin yayımladığı bir raporda, AB'nin talep ettiği, Türkiye'nin atması gereken bazı adımlar dikkat çekmektedir. Özellikle Türkiye'nin sözde Ermeni Soykırımının yanı sıra Pontus ve Süryani Soykırımını da tümüyle kabul etmesinin tam üyelik şartı haline getirilmesi AB'nin giderek ilginçleştiğini ortaya koymaktadır (Dura vd, 2015: 743). 2006 yılında Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi (AKPM), "Kürtlerin Kültürel Durumu" adlı bir rapor yayımlamış ve bu raporda ana dilde eğitim olanağı sağlanmasından üniversitelerde Kürt Dili ve Edebiyatı dersleri konulmasına, Kürtçe yayın yapan medya kanallarından Kürt kültürünün korunmasına kadar uzanan bir reformlar dizisi sıralanmıştır (AKPM, 2006: 37-38). Bu taleplerin ardından AB'den gelen açıklamalar da ilişkilerin soğumasına neden olmuştur. Bu anlamda AB Komisyonu Başkanı Barroso, Romanya ve Bulgaristan sonra AB'nin genişlemesinin durması gerektiğini belirtmiştir (Haber7, 2006). Müzakerelerin açılması ile oluşturulan tarama süreci 2006 yılında tamamlanmıştır ve ilk fasıl 2006 yılında açılmıştır (Avrupa Komisyonu, 2006).

Türkiye ile AB ilişkilerinde tarama süreci sürdürülürken 2006 yılında başlanmak üzere farklı yıllarda 16 fasıl müzakereye açılmıştır. Bu söz konusu açılan fasıllardan Bilim ve Araştırma faslı geçici olarak kapatılmıştır (Avrupa Birliği Başkanlığı, 2019b).

Müzakereye açılan 16 fasıl ve açılma tarihleri şu şekildedir (Avrupa Birliği Başkanlığı, 2019b):

- “25) Bilim ve Araştırma (Avusturya, 12.06.2006)
- 20) İşletme ve Sanayi Politikası (Almanya, 29.03.2007)
- 18) İstatistik (Almanya, 26.06.2007)
- 32) Mali Kontrol (Almanya, 26.06.2007)
- 21) Trans-Avrupa Ağları (Portekiz, 19.12.2007)

- 28) Tüketicinin ve Sağlığın Korunması (Portekiz, 19.12.2007)
- 6) Şirketler Hukuku (Slovenya, 17.06.2008)
- 7) Fikri Mülkiyet Hukuku (Slovenya, 17.06.2008)
- 4) Sermayenin Serbest Dolaşımı (Fransa, 19.12.2008)
- 10) Bilgi Toplumu ve Medya (Fransa, 19.12.2008)
- 16) Vergilendirme (Çek Cumhuriyeti, 30.06.2009)
- 27) Çevre (İsveç, 21.12.2009)
- 12) Gıda Güvenliği, Veterinerlik ve Bitki Sağlığı (İspanya, 30.06.2010)
- 22) Bölgesel Politika ve Yapısal Araçların Koordinasyonu (Litvanya, 05.11.2013)
- 17) Ekonomik ve Parasal Politika (Lüksemburg, 14.12.2015)
- 33) Mali ve Bütçesel Hükümler (Hollanda, 30.06.2016)”

AB’ye GKRY’nin dahil edilmesi ile Türkiye’nin yeni üyeleri de kapsayan Ek Protokol’ü imzalamasının ardından Gümrük Birliği ve diğer mevzuatın GKRY’yi kapsamayacağını belirtmesi ile fasıllar sekteye uğramıştır. 16 faslın 14’ü GKRY’nin siyasi nitelikli engellemeleri nedeniyle bloke edilmiştir. AB Genel İşler ve Dış İlişkiler Konseyi, Ek Protokol’ün tüm üye ülkelere eşit uygulanması koşuluyla 8 faslın açılacağını belirtmiş ve bu koşulun diğer tüm fasıllar için de kapanış kriteri olarak belirlendiğini ifade etmiştir. Fasıllarda yaşanan bu tıkanmanın ardından Bilim ve Araştırma faslı dışındaki tüm fasıllar geçici olarak bile kapatılmamıştır. AB Genel İşler ve Dış İlişkiler Konseyi, Türkiye ile fasılların dondurulmasını “Konsey, Türkiye, gümrük birliğini Kıbrıs da dâhil olmak üzere on üye ülkeyi kapsayacak şekilde genişleten AB-Türkiye Ortaklık Anlaşması’nın Ek Protokolü’nde yer alan taahhütlerini yerine getirene kadar, Türkiye’nin Kıbrıs Cumhuriyeti’ne getirdiği kısıtlamalarla ilgili sekiz faslın müzakerelerinin askıya alınmasına ve diğer fasılların kapanmamasına karar vermiştir” ifadesiyle duyurmuştur. GKRY, “İşçilerin serbest dolaşımı, Enerji, Yargı ve temel haklar, Adalet, özgürlük ve güvenlik, Eğitim ve kültür, Dış, güvenlik ve savunma politikası”; AB Genel İşler ve Dış İlişkiler Konseyi ise “Malların serbest dolaşımı, İş kurma hakkı ve hizmet sunumu serbestisi, Mali hizmetler, Tarımsal ve kırsal kalkınma, Balıkçılık, Taşımacılık politikası, Gümrük Birliği, Dış ilişkiler” gibi fasılları veto etmiştir. Ayrıca Konsey, Tarama Sonu Raporları’nda yer alan fasıllara da onay vermemiş ve fasılları beklemeye almıştır. Ek Protokol Kararı’nın etkili olduğu bu süreçte Konsey’in onaylaması durumunda kapatılmaya bile hazır fasıllar bulunmaktadır (Avrupa Birliği Başkanlığı, 2019b).

GKRY’nin blokajı ile 8 faslın açılabilmesi ve bir fasıl hariç diğer fasılların geçici olarak bile kapatılamamasının yanı sıra Türkiye’nin, AB’ye üyeliğini engelleyen ülkelere biri de Fransa olmuştur. 2007 yılında Fransa Cumhurbaşkanı Sarkozy, Hükümetler Arası Konferans’ta Türkiye’nin Kıbrıs politikası sebebiyle veto hakkını kullanmış, Fransa Cumhurbaşkanlığına

Hollande'nin seçilmesinin ardından yalnızca bir fasılda vetoyu kaldırmıştır. Açılış kriterlerinin yerine getirilmesi durumunda “kamu alımları”, “rekabet politikası”, “sosyal politika ve istihdam” fasıllarının açılacağı ifade edilmiştir (İKV, 2021). AB'nin 2007 İlerleme Raporu'nda Türkiye'de Bilim ve Araştırma alanında yaşanan gelişmelerin kayda değer olduğu belirtilmiştir (Avrupa Komisyonu, 2007: 68). Bu gelişmeler, Bilim ve Araştırma faslının geçici olarak kapatılmasını sağladığı düşünülmektedir. Ayrıca yargının işleyişi ve bağımsızlığı ile temel insan hakları konusunda yaşanan sorunlara değinilmiştir (Avrupa Komisyonu, 2007: 9).

2008 yılına gelindiğinde Türkiye-AB ilişkilerinin küresel ekonomik bir kriz ortamında geliştiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Bu bağlamda, Gümrük Birliği'ni de kapsayan ağırlıklı mali anlamdaki fasılların açıldığı görülmektedir. Bu fasıllar, Fikri Mülkiyet Hukuku, Şirketler Hukuku, Sermayenin Serbest Dolaşımı, Bilgi Toplumu ve Medya fasıllarıdır (Avrupa Komisyonu, 2009: 5).

2009 yılında Türkiye, AB ilişkileri adına birçok adım atmıştır. 10 Ocak 2009'da AB ilişkileri için Devlet Bakanı Egemen Bağış Başmüzakereci olarak atanmıştır (Avrupa Birliği Başkanlığı, 2009). Bu dönemde gerçekleşen teşebbüslerden biri de Güneydoğu Sorunu temelinde Çözüm Süreci'nin başlaması olmuştur. Ayrıca Türkiye, TRT 6 (Şeş) adında Kürtçe yayın yapan bir devlet kanalını açmıştır. Kürtçenin önündeki engeller kaldırılarak Kürtçe yayınlar serbest hale gelmiştir. Üniversitelerde Kürdoloji Enstitüleri, Kürt Dili ve Edebiyatı Bölümü açılmıştır. Bölgeye ekonomik yatırımlara hız verilirken yol, havaalanı, baraj ve okullar yapılmıştır. Üniversitelerde Kürtçe, seçmeli ders olarak konurken mahkemelerde anadilde savunma hakkı getirilmiştir (Bahar, 2013: 83). AB 2009 İlerleme Raporu'nda Başmüzakereci atanmasını olumlu bir gelişme olarak görmüş ve azınlıklara verilen kültürel hakların demokratikleşme açısından önemli olduğu vurgulanmıştır. Aleviler için gösterilen çabalara dikkat çekilerek daha fazla adımın atılması gerektiğine işaret edilmiştir. Ayrıca siyasi ve anayasal sorunların devam ettiği, insan hakları konusunda ihlallerin önlenmesi gerektiğine değinilmiştir (Avrupa Komisyonu, 2009: 7, 22, 28, 71).

1.2.2.4. 2010 Yılından Günümüze AB ile Türkiye İlişkilerini Etkileyen Gelişmeler

Türkiye'nin Avrupa Birliği sürecinde başından bu yana yaşadığı sorunlar müzakere kararının ardından da devam etmiştir. Bu sorunlar, ekonomik, siyasi, toplumsal ve hukuki alanlarda baş göstermektedir. Türkiye'nin AB karşısında anayasası, kültürü, toplumsal özellikleri, dini ve politikaları bakımından oldukça farklı olması sebebiyle bu sorunlar yaşanmaktadır. Sayın'a göre, Türkiye, mekanizmalarını AB ile uyumlaştırma sürecinde oldukça sorun yaşarken bir de AB üyesi ülkeler, ülkelerin kamuoyları ve halklarıyla da

mücadele etmek zorunda kalmıştır. Ayrıca Türkiye'nin kendi içinde yaşadığı sorunların yanına eklenen dış sorunlar da müzakere sürecinin ne kadar zorlu olduğunu göstermektedir (2016: 57).

2010 yılından sonra Orta Doğu'da yaşanan çatışma ve güvensizlik atmosferinin yanı sıra Türkiye'de ve AB ülkelerinde yaşanan terör saldırıları, Gezi Parkı Eylemleri, Suriye'de iç savaş sonucu yaşanan sığınmacı krizi, Türkiye'nin IŞİD'a destek verdiği yönündeki iddialar Türkiye ile AB arasındaki ilişkiyi olumsuz etkilemiştir. AB ülkelerinin Türkiye'ye yönelik terör örgütü mensuplarına destek verdiğinin ve bunların Avrupa'da faaliyet göstermesine göz yumulduğunun düşünülmesi Türkiye'nin Avrupa'ya bakış açısını da değiştirmiştir (Baykal ve Arat, 2017: 399). 2010 yılında Türkiye-AB ilişkilerinde bir durağanlık söz konusudur. Bu dönemde herhangi bir müzakere faslı açılmamış İlerleme Raporu'nda Çözüm Süreci'ne ilişkin destek verildiği, STK'ların geliştirilmesi, kadın hakları, insan hakları ve GKRY ile ilişkilerin normalleşmesi için tavsiyelerde bulunulmuştur (Avrupa Komisyonu, 2010: 37, 25, 16, 91). Demokratikleşme paketinin olumlu karşılanmasının yanı sıra Demokratik Toplum Partisi'nin (DTP) kapatılması ve mensuplarına siyasi yasak getirilmesinin demokratikleşme adına gerileyici bir adım olduğu vurgulanmıştır. Ergenekon Yapılanması'nın ortaya çıkarılması ve yargılanması demokrasi adına yapılacak büyük bir gelişme olarak kayda geçmiştir (Avrupa Komisyonu, 2010: 7).

2011 yılında AB-Türkiye ilişkiler anlamında önemli gelişmelerden biri AB Bakanlığı'nın kurulmasıdır (Münir, 2011). 2011 genel seçimlerinin ardından hükümeti kuran AK Parti kabinede AB Bakanlığı'na Başmüzakereci Egemen Bağış'ı atamıştır (Hürriyet, 2011).

AB ile Türkiye arasındaki ilişkilerin geliştirilmesi adına 2011 yılında "Pozitif Gündem" süreci hazırlanmıştır. Müzakere süreci ya da ona alternatif oluşturmayacak olan bu gelişme, durağan bir seyir izleyen müzakerelerin yeniden ilerlemesi için bir zemin oluşturma hedefindedir. Pozitif Gündem ile birlikte 8 fasla ilişkin çalışma grupları oluşturulmuştur. Bu çerçevede, 3-Hizmet Kurma Hakkı ve Hizmet Özgürlüğü, 6-Şirketler Hukuku, 10-Bilgi Toplumu ve Medya, 18-İstatistik, 23-Yargı ve Temel Haklar, 24-Adalet, Özgürlük ve Güvenlik, 28-Tüketici ve Sağlık Koruması ve 32-Mali Kontrol faslı konusunda görüşmeler gerçekleştirilmiştir. AB Genişleme ve Avrupa Komşuluk Politikası Komisyon Üyesi Stefan Füle'nin katıldığı toplantıda açık olan Şirket Hukuku, Tüketici ve Sağlık Koruma ve Mali Kontrol fasıllarında dört kapanış kriterinin yerine getirildiği teyit edilmiştir (İKV, 2021).

Türkiye – AB ilişkilerinin geliştirilmesi adına atılan bir diğer adım da Türkiye-AB Üst Düzey Enerji Diyalogunun başlatılması olmuştur. Bu gelişme ile birlikte Türkiye, AB'nin enerji güvenliğine katkılar sağlamakta ve AB'nin müktesebatına uyum sağlanmasında bir ilerleme

kaydetmektedir. Enerji Diyaloğu da Pozitif Gündem gibi müzakere sürecine alternatif oluşturmamakta, müzakere sürecinin desteklenmesinde yardımcı olmaktadır (Yaşar, 2018).

2012 yılında AB’de dönem başkanı GKRY olmuş ve Türkiye ile ilişkiler durgun bir şekilde devam etmiştir. Genişleme Strateji Belgesi’nde değinilen Pozitif Gündem 2012 yılında yürürlüğe girmiştir. Bu bağlamda, Türkiye’nin programlara daha sık katılması, mevzuat uyumu ve enerji iş birliği, Gümrük Birliği, göç, terörizm, dış politika, vize gibi konularda çaba göstermesi öngörülmüştür (Dura vd, 2015: 777). 2013 yılında AB-Türkiye ilişkilerinde Fransa Cumhurbaşkanı Sarkozy’nin veto ettiği fasıllardan biri olan “Bölgesel Politika ve Yapısal Araçların Koordinasyonu” görüşmeye açılmıştır. Bu dönemde Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, 2014’te Brüksel’i ziyaret etmiş ve bu yılı AB yılı olarak belirlemiştir (Dura vd, 2015: 779). Türkiye’nin demokratikleşme paketi adı altında başlattığı çözüm sürecinin 2015 yılında sona erdirilmesi AB’den tepki toplamış, sürecin devam ettirilmesi gerektiği yönünde eleştiriler dile getirilmiştir. Esasında Türkiye ile AB arasındaki ilişkilerin gözle görülür bir şekilde geriye gitmesi 2016 yılındaki darbe girişimi ile gerçekleşmiştir. O sürecin ardından yaşanan adli süreçler demokrasi açısından AB’den büyük eleştiriler almış, devamında yaşanan cumhurbaşkanlığı sistemine geçiş, Suriye politikası, sığınmacılar ve Doğu Akdeniz gibi konularda oldukça gergin bir ortam oluşmuştur. Sığınmacı krizi, Kıbrıs sorunu, Doğu Akdeniz, 15 Temmuz Darbe Girişimi, cumhurbaşkanlığı sistemi, Suriye politikası gibi sorunların tarihsel süreci çalışmanın araştırma kısmında detaylı olarak aktarılmaktadır.

AB Genel İşler Konseyi, Brüksel’de 18 Haziran 2019’da Türkiye-AB ilişkilerini temel alan bir toplantı düzenlemiştir. Toplantı raporunda müzakerelerin fiilen durduğu, müzakere fasıllarının açılıp kapatılması ya da Gümrük Birliği’ne ilişkin herhangi bir gelişmenin öngörülmeyeceği ifade edilmiştir. Bu toplantıda Konsey, Türkiye ile diyalogun devam ettirilmesi, göç, ekonomi, terörizm gibi konularda iş birliğine bağlılığı dile getirmiştir. Göç konusunda Türkiye’nin yaklaşık 4 milyon sığınmacıya ev sahipliği yapması takdirle karşılanırken üye devletler ile Türkiye arasında ikili geri kabul anlaşmalarının yapılması vurgulanmıştır. 15 Temmuz 2016’da yaşanan darbe girişimine değinilen toplantıda, darbe girişimi şiddetle kınanmış, Türkiye ve Türk halkıyla dayanışma içinde oldukları ve Türkiye’nin demokratik kurumlarına destek verdikleri belirtilmiştir. Konsey, darbe girişiminin ardından kamu kurumlarının aldığı tedbirlerin orantısız olduğu yönünde endişeler dile getirilmiş, OHAL süreci sona ermesine rağmen bazı tedbirlerin sürdürüldüğüne dikkat çekilerek bu olumsuz durumların aciliyetle tersine çevrilmesi çağrısında bulunmuştur. Konsey, Türkiye’ye yaptığı çağrılarda hukukun üstünlüğü ve insan hakları konusuna vurgular yapmış, gazeteci, siyasi parti mensupları, akademisyen, sosyal medya kullanıcıları, insan hakları savunucularına ilişkin

sürdürülen kısıtlama ve hapis cezalarının yargı bağımsızlığıyla bağdaşmadığına işaret etmiştir. Konsey, Türkiye'nin AİHS'nin (Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi) 46. Maddesi temelinde AİHM (Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi) kararlarına uyması gerektiğini bildirmiştir. Konsey, Türkiye'nin başkanlık sistemine geçmesi ile beraber denge ve denetleme mekanizmasının zayıfladığını ve kuvvetler ayrılığının tehlikeye düştüğünü anımsatmıştır. 2019 yılı mart ayında yapılan seçimlere olan katılımın yüksek olmasını memnuniyetle karşılayan Konsey, Yüksek Seçim Kurulu'nun aldığı kararların toplumda seçim hukukiliğine olan saygıyı zedelediği yönünde endişelerini dile getirmiştir (Avrupa İnf, 2019). 2020 yılında AB'nin aralık ayı toplantısında Türkiye ile ilişkilerin de ele alındığı bir görüşme olmuş, Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki eylemleri tek taraflı ve provokatif olarak değerlendirilmiş, sorunların hukuki ve diyalog yoluyla çözülmesi gerektiğine işaret edilerek Türkiye'ye yönelik birtakım kısıtlamaların olacağına değinilmiştir. Ayrıca pozitif gündemin sürdürülmesi yönündeki arzu aktarılmıştır (Avrupa Birliği Konseyi, 2020: 2). AB'nin 2021 mart ayında yaptığı zirvede Doğu Akdeniz konusunda atılan adımların AB'de memnuniyetle karşılandığı, AB'nin Türkiye'ye yaptırım konusunda istekli olmadığı ifade edilmiştir (Anadolu Ajansı, 2021a). AB tarafından Türkiye ile ilişkilerde Gümrük Birliği konusunda güncellemeler ile vize serbestisi ya da fasılların açılması yönünde bir gelişme beklenmemektedir (BBC Türkçe, 2021a). 19 Mayıs 2021'de AP, Türkiye'nin üyelik müzakerelerini askıya almasını temel alan 2019-2020 Türkiye İlerleme Raporu'nu kabul etmiştir. AP, alınan bu kararda Türkiye'nin temel haklar, hukukun üstünlüğü, demokrasi ve insan hakları konusunda yaşanan sorunları gerekçe göstermiş, kötüye gidişin artarak devam ettiği ifade edilerek eski dönemlere nazaran çok daha sert eleştiriler parlamentoda dile getirilmiştir (Euronews, 2021a). AP'de alınan karara Türk yetkililerden tepki gelmiştir. Türk dışişleri bakanlığı kararın nesnellikten uzak olduğunu açıklamış, kabul edilmeyeceğini deklare etmiştir. AP'nin Türkiye aleyhinde temelsiz iddialar ve körü körüne suçlamalar yerine yapıcı çalışmalar yürütmesi gerektiği bildirilmiştir (Anadolu Ajansı, 2021b).

AB ile Türkiye ilişkilerinde yakın dönemde görülen olumlu seyrin zamanla olumsuz bir duruma döndüğü görülmektedir. Demokratikleşme, diyalog ve kalkınmacı bir anlayışla başlayan olumlu süreçlerin AB'nin iddia ettiği demokrasi, insan hakları gibi konulardaki gerilemeler ve dış politikadaki tutumlar sebebiyle ilişkiler açısından olumsuz bir yöne döndüğü düşünülmektedir. AB'nin Kıbrıs, Doğu Akdeniz, Suriyeli sığınmacılar, 15 Temmuz süreci gibi konularda gerekli desteği Türkiye'ye vermediği dile getirilmektedir. Bu iddianın gerçeklik payı kabul edilmekle birlikte Türkiye'nin iç ve dış politikada tutumunun yanı sıra özellikle demokrasi ve hukukun üstünlüğü konusundaki uygulamalarının Türkiye'yi AB standartlarından giderek uzaklaştırdığı gözlenmektedir. Bu durum yalnızca AB tarafından değil

Türk muhalefeti tarafından da sürekli dile getirilmekte, basın ve ifade özgürlüğü, insan hakları, hukukun üstünlüğü gibi konularda Türk Hükümeti sert bir dille eleştirilmektedir. Zamanla daha olumsuz bir seyre dönüşen AB-Türkiye ilişkilerinin düzeltilmesi için birtakım adımlar atılması gerektiğinin bir gerçek olduğunun vurgulanması gerekmektedir. Bu adımların yanı sıra Türkiye'nin bu girişimleri AB'ye güçlü bir şekilde anlatması, içinde bulunulan durumun da gerekçelerini kamu diplomasisi çerçevesinde ikna edebilir bir biçimde aktarması büyük bir önem taşımaktadır.



İKİNCİ BÖLÜM

KAMU DİPLOMASİSİ, TÜRKİYE’DE KAMU DİPLOMASİSİ FAALİYETLERİ ve KAMU DİPLOMASİSİ-MEDYA İLİŞKİSİ

Kamu diplomasisi, devletlerin kendilerini, tezlerini dünyaya daha güçlü anlatmak, küresel alanda olumlu bir imaj yaratmak ve politikalarına meşruiyet kazandırmak için diğer ülkelerin kamuoyları ile kurduğu iletişimi temsil etmektedir. Kamu diplomasisi sürecinde birçok araç ve aktör kullanılmaktadır. Bu aktörlerden biri de medya olarak karşımıza çıkmaktadır. Devletler, medya kanalları ile küresel alandaki ya da ikili ilişkilerdeki sorunlarını gündeme taşıyarak kendi lehinde bir kanaat oluşturmak için hedef ülkelere yayın yapmaktadır. Türkiye’nin de uzunca bir dönemdir AB’ye üyelik sürecinde yaşadığı sorunların çözümünde ve üyelik kabulünde verdiği mücadelede gerekçe ve tezlerini AB’ye aktarma noktasında kamu diplomasisi faaliyetleri öne çıkmaktadır. Bu bağlamda, Türkiye’nin AB’ye üyelik müzakerelerinde yaşanan sorunların çerçevelenmesi noktasında kamu diplomasisi faaliyetlerinin medya perspektifinde ele alınması ve medyanın üyelik sürecindeki rolü önemli noktalardan biri olmaktadır. Bu bölümde, kamu diplomasisi kavramının teorik altyapısı, unsurları ve aktörleri ele alınmakta, Türkiye’nin kamu diplomasisi alanındaki atılımları değerlendirilmektedir. Ayrıca çalışmanın temel dayanağı olan medyanın kamu diplomasisi ile çerçeveleme ilişkisine değinilmekte, medyanın kamu diplomasisi sürecindeki rolü aktarılmaktadır. Dolayısıyla bu bölümde kamu diplomasisinin temeli olan diplomasi kavramından başlayarak kamu diplomasisi, kamu diplomasisinin teorik arka planı, kamu diplomasisinin unsurları, yumuşak güç, Türkiye’nin kamu diplomasisi faaliyetleri ile kamu diplomasisi ve medya arasındaki ilişkiye yer verilmektedir.

2.1. Diplomasi

2.1.1. Diplomasi Kavramı

Dünya toplumları geçmişten bu yana farklı amaçlarla birbirleri ile iletişim kurmaktadır. Bu iletişim, bazen sorunların çözümü, bazen iyi ilişkiler kurma, kimi zaman da çıkarlarını koruma ve gerçekleştirme amacıyla sağlanabilmektedir. Ancak devletler aralarında sorun yaşadığında her zaman diyalog ve barışçıl yolları tercih etmemektedir. Tuncer’e göre, devletlerin kendi aralarında yaşadıkları, küresel boyuta taşınan anlaşmazlıkların ya da çatışmaların çözüme kavuşturulması için genellikle iki yöntem bulunmaktadır. Bu yöntemlerden biri savaş diğeri ise diplomasi olarak karşımıza çıkmaktadır. Yaşanan anlaşmazlıkları güç, tehdit ve askeri hamlelerle çözmeye çalışmak savaş yöntemini öne

çıkarmakta, sorunların barışçıl yollar ve diyaloglarla çözülmesi ise diplomasi yöntemini içermektedir (2009: 15). Elbette ki dünya halklarının zarar görmemesi için sorunların çözümünün barışçıl yollarla gerçekleştirilmesi önem arz etmektedir. Ancak tarihsel süreçlerde görüldüğü gibi geçmişten bugüne dünya toplumları arasında yüzlerce savaş yaşanmış, milyonlarca insan hayatını kaybetmiş ve sağ kalanlar hayatının geri kalanında savaşın etkisini yıllarca hissetmiştir. Bu sebeple geçmişte yaşanan çatışma ve savaşların neden olduğu olumsuz durumların tekrar yaşanmaması adına devletler arasındaki ikili ilişkilerin, iyi niyetlerin ve çözümci yaklaşımların benimsenmesi gerekmektedir.

Diplomasi kavramının kökeni Eski Yunancada yer alan “diploma” kelimesinden gelmektedir. Diploma sözcüğü, “ikiye katlamak” anlamını taşımaktadır. Devlete ait resmî belgelere, katlama şekline bağlı olarak “diploma” denilmiştir. 18. yüzyıla kadar bu belgeleri irdeleme ve tasnif etme işi olarak görülen diplomasi, arşivlerin korunması, diğer devletlerle imzalanan antlaşmaların değerlendirilmesi gibi işlemler için de kullanılmıştır (Nicolson, 1942: 26-27; Tuncer, 2009: 19). Diplomasinin günümüzdeki anlamıyla kullanımı 18. yüzyıl sonunda gerçekleşmiştir. 1796 yılında İngiliz yazar ve siyasetçi Edmund Burke, ilk kez diplomasi sözcüğünü devletler arasındaki ilişkilerin sürdürülmesinde uygulanan yetenek ve strateji olarak tanımlamıştır (Tuncer, 2009: 19; Berridge, 2010: 1; Turan, 2004: 58; Nicolson, 1942: 28).

Diplomasi, etnik, dini, kültürel açıdan farklılaşan toplumlar arasında ilişki kurmayı sağlayan mekanizmalardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır (Tuncer, 2009: 13). Portekizli büyükelçi Peter Barber diplomasiyi, “uluslararası ilişkilerin barışçıl yöntemi” olarak tanımlamaktadır (1979: 6). James Der Derian’a göre diplomasi, birbirlerine yabancı olan birey ve gruplar arasındaki arabuluculuk faaliyetidir (1987: 94). Harold Nicolson, diplomasiyi “müzakere” sözcüğüyle eş anlamlı olarak kullanmakta, sorunların çözümü için iyi bir yöntem olarak söz etmekte, diplomasinin karşılıklı dinleyiş ve anlayışa dayalı olduğuna dikkat çekmektedir (1942: 13, 17). Kissinger’a göre diplomasi, uluslararası ilişkilerin savaş dışı yönetimidir (Kissinger, 2002: 159) ve bir uzlaşma sanatıdır (Kissinger, 2000: 202). Diplomasi, devletlerarası ilişkilerdeki sorunların çözümü, iyi ilişkiler kurmanın temeli olarak görülmektedir. Ancak diplomasinin giderek ülkelerin çıkarlarını koruma, menfaatlerini meşrulaştırma aracı olarak kullanılmaya başladığı dönemlerde diplomasi için ülkeler arasında bir yarış başlamıştır.

2.1.2. Diplomasinin Tarihsel Geçmişi

Diplomasi kitaplarında diplomasi tarihinin her ne kadar Eski Yunan'la başladığı iddia edilse de Eski Mısır ve Hititler'de de diplomasi örneklerini görmek mümkündür. Tarihi kalıntılardan elde edilen bilgilerde Orta Doğu'da devletlerin binlerce yıldır birbirleri ile diplomatik ilişkiler kurduğu belirtilmektedir (Çetinsaya, 2020: 15). Esasında Hamilton ve Langhorne, diplomasi tarihi için daha eski bir süreci işaret ederek “diplomasinin doğuşu ilk insan toplumlarının mesajı getireni yemektense mesajı dinlemeyi tercih ettikleri zamanlara gidebilir” şeklinde yorumlamıştır (İskit, 2012: 57).

Diplomasinin, eski çağda Mısır ile Hitit arasında imzalanan Kadeş Antlaşması ile başladığı düşünülmekte ve imzalanan antlaşma ile elli yıllık bir barış sürecinin oluştuğu belirtilmektedir (Tuncer, 2009: 21). Kronolojik olarak ele alındığında Eski Yunan'da açık bir diplomasi uygulanmış, elçilerin gönderildikleri ülkelerden getirdiği haberler halk meclislerinde okunarak tartışılmıştır (Tuncer, 2009: 24; Mosley, 1973: 14; İskit, 2012: 61). Romalılar, antlaşmalara saygı, bireysel ilişki, denklik, iyi niyet, protokol gibi unsurları barındıran kendine has bir diplomasi inşa etmişler (Campbell, 2013: 201), çağdaş dışişleri bakanlığına tekabül eden Fetialler Kolejiyle uluslararası antlaşma metinlerini muhafaza etmişlerdir (Tuncer, 2009: 29). Askeri yönden zayıf olan Doğu Roma (Bizans) İmparatorluğu, bu zaafını diplomasi uygulayarak kapatmaya çalışmıştır. Modern diplomasinin öncüsü sayılan bu anlayış, diplomatik evlilikler, antlaşmaların ihlal edilmemesi için rehine alışverişi, tahta geçen yeni imparatorlar için komşu devletlere elçi gönderilmesi, yabancı elçilerin konaklaması için bir mekân inşa edilmesi, diplomatların eğitilmesi gibi birçok faaliyeti kapsamaktadır (Çetinsaya, 2020: 17-18).

İtalyan şehir devletleri döneminde uygulanan diplomasi yöntemine kadar yürütülen diplomasi faaliyetleri daha çok geçici (ad hoc) diplomasi yöntemidir. Devletler, sorun yaşadıkları ya da iş birliği yapmak istedikleri devletlerle bahsi geçen konu halledilinceye kadar diplomasi faaliyetini sürdürmüş ve daha sonra bu faaliyeti sonlandırmıştır. Dolayısıyla devletler yalnızca ihtiyaç duyduklarında diplomatik girişimlerde bulunmuştur. Ancak devletler zamanla diplomasiyi sürekli hale getirmiştir. İtalyan şehir devletleri, dönemin siyasi koşulları göz önünde bulundurulduğunda birbirleri hakkında bilgi toplama ihtiyacı duymuştur. Bu ihtiyaç, devletler arasındaki iletişimi sağlayan geçici elçiler sürecini daimî elçiler anlayışına evirmiştir (Fletcher, 2015: 1; Mattingly, 1955: 9; Tuncer, 2009: 35). Daimî elçiler, görevlendirildikleri bölgelerde o bölge devleti hakkında rapor hazırlamakta, diplomatik arşiv oluşturmaktadır (Çetinsaya, 2020: 18).

Rönesans döneminde, Avrupa'nın kültürel, bilimsel ve sanat anlamındaki aydınlanmasının tezahürlerinden biri de diplomasi alanında yaşanan gelişmelerdir. Her şeyden önce daimî temsilciliklerin açılması, diplomasi kavramının sürekli yapılmasına ön ayak olmuş ve devletler arasında kesilmeyen bir iletişimi sağlamıştır. Sürekli elçilik, bir yandan da diplomatik faaliyetlerin daha rasyonel bir şekilde ele alınmasını, bu görevi yerine getirecek diplomatların yetiştirilmesini ve denetlenmesini sağlayan mekanizmaların gerekliliğini ortaya koymuştur. Diplomasi faaliyetlerinin artırılması ve geliştirilmesi ile daha barışçıl bir dünya hayali I. Dünya Savaşı ile son bulmuştur. Savaşın patlak vermesi diplomasiye sorgulanmasına neden olmuş ve savaşla birlikte diplomasiye de bir dönüşüm öngörülmüştür. Bu durum, yeni bir diplomasiye kapı açmıştır.

Birinci Dünya Savaşı, diplomasiye barış ortamını yaratmadaki yetersizliğini ortaya koyan gelişmelerden biri olmuştur. Sanayi devrimi ile ateşli silahların geliştirilmesi ve bu silahların savaşlarda kullanılmasının yarattığı insani dramlar yeni bir diplomasi anlayışının da kapısını aralamıştır. Yalnızca diplomatların tekelinde olan diplomasi zamanla topluma kaydırdığı bir anlayışın yanı sıra, şeffaf ve demokratik bir uluslararası ilişkileri temel alan sisteme geçilmiştir (İskit, 2012: 142-143). Dünya devletlerinin savaşa girmesi, devletler arasında yapılan gizli antlaşmalar diplomasi yöntemlerinin çok da işe yaramadığı fikrini ortaya çıkarmıştır. Savaşla birlikte diplomasi saygınlığını yitirmiş ve yeni bir diplomasi anlayışının oluşturulması gündeme gelmiştir (Ekşi, 2018a: 81; Çetinsaya, 2020: 21; Tuncer, 2009: 77; Throntveit, 2011: 455). ABD Başkanı Woodrow Wilson'un dile getirdiği diplomasi kavramı, eski diplomasiye dayandığı askeri güce karşı gücünü ahlaktan alan yeni bir anlayışı önermektedir (İskit, 2012: 146). Geliştirilecek yeni diplomasi için ülkelerin yalnızca kendi çıkarlarını elde etmeyi değil aynı zamanda ortak çıkar ve iyiyi koruma adına birlikte hareket etme noktasında anlaşma sağlaması gerekmektedir (Throntveit, 2011: 455; Geraud ve Pertinax, 1945: 257; İskit, 2012: 145). Bu ortak iyiyi korumak için Wilson liderliğinde açık diplomasiye ilk büyük örneği olarak Milletler Cemiyeti'nin kurulması sağlanmıştır (Berridge, 2010: 145, 109; Geraud ve Pertinax, 1945: 262). 1918 yılında dönemin ABD başkanı Woodrow Wilson, 14 maddelik² bildiri açıklamıştır. Wilson, diplomasiye artık kamuoyuna açık bir şekilde yürütülmesi gerektiğini belirtmiştir (Wilson, 1918: 106; Tuncer, 2009: 78; Çetinsaya, 2020: 21). Wilson, her ne kadar demokratik ve açık bir diplomasi önerse de ilk uluslararası konferansın yapıldığı Paris'teki görüşmeler beklenildiği şekilde gelişmemiştir. Açık diplomasi vurgusu yapılmasına rağmen görüşmeler basına kapalı şekilde gerçekleşmiştir. Liderler,

2 Türk literatürüne "Willson Prensipleri" olarak geçen 14 maddelik bildiridir. İngilizcede 14 nokta (fourteen points) ya da 14 madde olarak tanımlanmaktadır.

görüşmelerden çok sonuçların basına ve halka duyurulmasını planlamıştır. Milletler Cemiyeti de Wilson'un ileri sürdüğü barışçıl bir dünya hayaline hizmet edememiş, bir grup büyük gücün kontrolünde hareket etmiştir (İskit, 2012: 150, 154). Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra oluşturulan yeni diplomasi anlayışı İkinci Dünya Savaşı'na kadar devam etmiştir. İkinci Dünya Savaşı'nın ardından soğuk savaş dönemi başlamış, sıcak askeri çatışmaların yerini fikirlerin, bilimin ve teknolojinin yarıştığı bir dünya düzeni almış ve diplomasi de bu dönemden etkilenen alanlardan birisi olmuştur.

Düşünceler savaşı olarak nitelendirilen soğuk savaş, devletlerin kendi yaşam tarzını, dünya görüşünü, teknolojik ve bilimsel gelişmelerini diğer devletlere empoze etme temeline dayanmaktadır. Soğuk savaş döneminde ABD'nin başını çektiği liberalizm, Sovyetlerde komünizm, Avrupa'da ise İtalya ve Hitler Almanya'sında faşizm, devletlerin toplumsal uygulamaları ve yaşamlarında etkili olmuştur. Devletler, sahip oldukları bu ideolojileri diğer devletlere yayarak merkezi kendisi olan küresel bir sistem kurmayı amaçlamıştır. Devletler, bu amaçla kendi dünya görüşü ile birlikte kültürünü de küresel alana aktarmak için kültür araçları ve ürünlerin de ihracına önem vermiştir.

Soğuk savaş dönemi diplomasi açısından oldukça kayda değer bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır. Soğuk savaş süreci, devletlerin birbiriyle ekonomik, askeri, bilimsel ve teknolojik alanda yarıştığı bir dönemdir. Dolayısıyla devletlerin yarıştığı alanlarda diğer devletlerle iletişim kurma, onları ikna etme, çıkarlarını korumak adına ittifak yapma gibi fikir savaşları, diplomasi sanatını doğrudan ilgilendiren ve öne çıkaran bir gelişmedir.

Soğuk savaş döneminde uluslararası örgütler diplomasi alanında öne çıkmış, II. Dünya Savaşı'nın ardından yeniden bir barış ortamı yaratmak adına 1945 yılında Birleşmiş Milletler (BM) kurulmuştur. Amerika, Çin, Rusya, İngiltere ve Fransa'nın daimî üye sıfatıyla kurulan birlik, uluslararası ihtilafları barışçıl çözümlerle, uluslararası barış, adalet ve güvenliği riske atmadan çözmeyi amaçlamıştır (United Nations, 2003: 8, 5). BM, önleyici bir diplomasi anlayışıyla hareket ederek (Boutros-Ghali, 1992: 203, 205), kararların alınması sürecinde çok taraflı diplomasi, konferans ve parlamenter diplomasisinin uygulanacağı bir örgüt olarak tasarlanmıştır; ancak diplomasi zamanla özel ve sessiz bir diplomasiye evrilişine zemin hazırlamıştır. BM'nin işleyişi, çoğunluğun diplomasisi olarak adlandırılmaktadır (Hovet, 1963: 29-30). ABD, BM dışında NATO, SEATO (Güneydoğu Asya Antlaşması Teşkilatı – South East Asian Treaty Organisation), CENTO³ (Webber, 2004:181), IMF (International Money Fund – Uluslararası Para Fonu) (Erdoğan, 2007) gibi örgütlerle de ittifaklar kurmuş, özellikle

3 İlk etapta "Bağdat Paketi" olarak adlandırılan bu örgütün ismi, daha sonra Merkezi Antlaşma Teşkilatı (CENTO) olarak değiştirilmiştir.

Avrupa’da müttefiklerini sahip olduğu askeri, ekonomik, nükleer anlamda her imkândan yararlandırmış ve diplomasi, ödüllendirici bir niteliğe kavuşmuştur (Oğuzlu, 2012: 9).

Sovyetler Birliği (SSCB), ABD gibi kendi dünya görüşünü küresel ölçekte yayma ve komünist değerlerin tüm dünyada egemen olmasını sağlamak amacıyla birtakım diplomatik faaliyetlere girişmiştir. Bu anlamda, Sovyetler yönetimi Propaganda Dairesi, birliğe dahil olan binlerce okul ve yüz binlerce çalışanı kontrol etmektedir. Okullarda çalışanlar için “Propagandacılar Rehberi” adı altında kitaplar dağıtılmıştır. Propaganda Dairesi, basın, yayıncılık, radyo, sendika, sanat, tiyatro ve sinema gibi alanlara ulaşmaktadır. Avrupa’da Sovyetler etkisinde olan ülkelerde gençlik festivalleri düzenlenerek komünist değerlerin yayılması ve pekiştirilmesi amaçlanmaktadır (Scott, 1961: 188). Sovyetler Birliği’nin bu adımlarına karşı ABD, Radio Free Europe (Özgür Avrupa Radyosu ve Radio Liberty (Özgürlük Radyosu) istasyonunu destekleyerek Doğu Avrupa’daki devletler üzerindeki Sovyet etkisini kırmak istemiştir (Taylor, 2003: 261-262).

Soğuk savaşın devam ettiği 1960’lı yıllarda diplomasinin yerine “kamu diplomasisi” kavramı ilk kez kullanılmaya başlanmıştır (Köksoy, 2015: 44). 1965 yılında ortaya atılan kamu diplomasisi kavramı, diplomaside devletlerden ziyade toplumları hedef alan, hükümet dışı mekanizmaları, sivil toplumu da sürece dahil eden bir anlayışı içermektedir.

2.2. Kamu Diplomasisi

Küreselleşme ve yeni iletişim teknolojilerinin yarattığı yeni küresel düzen, geleneksel diplomasinin yerini zamanla kamu diplomasisine bırakmasına neden olmuştur. Bu bölümde, kamu diplomasisinin kuramsal altyapısı, tanımı, tarihsel geçmişi, işleyişi, yumuşak güç ile ilişkisi, kamu diplomasisi ile medya ilişkisi ve Türkiye’nin kamu diplomasisi faaliyetlerine yer verilmektedir.

2.2.1. Kamu Diplomasisinin Gelişim Süreci

Soğuk savaş dönemi, kamu diplomasisinin belirgin bir şekilde uygulandığı bir dönemdir. Soğuk savaşın doğası gereği sıcak çatışmaların yerini devletlerin teknoloji, bilim, fikir ve ideolojiler alanında gerçekleştirdiği mücadeleler almıştır. ABD ve Sovyetler Birliği’nin başını çektiği iki kutup, sahip olduğu kaynaklar, geliştirdikleri teknolojilerle diğer devletleri yanlarına çekmeye çalışmışlardır. Devletler kendi kutbunu güçlendirmek ve diğer kutbu kendine taraf olan ülkelerle çevrelemek için diğer ülkelerle iletişime geçmiş ve yoğun bir diplomasi trafiği yaşanmıştır. Devletlerin sıcak savaş dışında bu denli bir yarış içine girmesi ile devletlerin yanı sıra vatandaşların da gönlünün kazanılması gerektiği düşünülmektedir. Bu sebeple özellikle ABD’nin başını çektiği Batı bloğunun demir perde ülkelerine yönelik ikna

çabaları kamu diplomasisinin önemli örneklerini oluşturmaktadır. ABD, sahip olduğu kültürel değerleri demir perde ülkelerine iletişim araçlarıyla aktararak o ülkelerin halklarını etkilemede yavaş yavaş başarılı olmaya başlamıştır.

Joseph Nye, kamu diplomasisinin ortaya konduğu gelişmenin Birinci Dünya Savaşı olduğunu belirtmektedir. Birinci Dünya Savaşı'nın ardından Almanya, İngiltere, ABD ve İtalya diğer ülkelerin halkları nezdinde olumlu imaj oluşturmak için bir yarış içine girmişlerdir. Woodrow Wilson önderliğindeki ABD uluslararası alandaki amaçlarını duyurmak için Kamu Bilgilendirme Komitesi'ni kurmuştur. 1920'lerde radyonun kullanılmaya başlanması, ülkelerin farklı dillerde farklı ülkelere yönelik yayın yapmasını sağlamıştır. 1930'lu yılların sonuna doğru, ABD Başkanı Roosevelt, ABD'nin güvenliğinin diğer ülkelerdeki insanların desteğini alarak sağlanabileceğini ifade etmektedir (Nye, 2008: 101). İkinci Dünya Savaşı ile çatışmaların askeri birliklerden sivillere doğru kayması ve savaş sonunda yıpranmış olan devletlerin barış ve ulusal güvenliğe önem vermeleri kamu diplomasisi kavramını öne çıkarmıştır. Savaş sırasında elde edilemeyen hedeflerin sağlanması konusunda kamu diplomasisinin avantajlarından yararlanılmak istenmiştir. Toplumda yaşanan demokratikleşme ile İkinci Dünya Savaşı ve soğuk savaş da içine alan otoriter devlet yönetimleri yerini zamanla demokrasilere bırakmıştır. Teknolojik alanda yaşanan gelişmelerle birlikte bilginin önemli güç haline gelmesi ve toplumların da bilgiye erişim olanağının artması kamu diplomasisinin önemini artırmıştır (Ünal Erzen, 2014: 53).

Soğuk savaş sonrası dönemde tek süper güç olarak kalan ABD'nin yanına ikinci bir güç eklenmiştir. Bu güç, ulus devletleri aşan, insan hakları, sağlık, toplumsal kalkınma ve çevrecilik gibi değerlere sahip milyonlarca insanın bir araya geldiği ortak bir örgütlenmedir. Küreselleşme ve hükümet dışı yapılanmaların küresel diplomaside giderek daha fazla söz sahibi olması, iletişim teknolojileri, farklı ülkelerdeki siyasi eylem gruplarının dijital alanda örgütlenmesi ile bireylerin, grupların devlet yönetimi ve politikalarında etkin olması kamu diplomasisinin gelişiminde de büyük rol oynamıştır (Tuncer, 2009: 213-215). 1965 yılından sonra özellikle 1980 ve 1990'lı yıllarda kamu diplomasisinin çok da etkin kullanılmadığı yıllar olmuştur. Berlin Duvarı'nın yıkılması, Sovyetler Birliği'nin dağılması ile iki kutuplu dünya sona ermiş ve devletler kamu diplomasisi faaliyetlerini bir kutbun içinde değil kendi ideolojileri doğrultusunda yürütmüştür (Bostancı, 2012: 41). Dolayısıyla kamu diplomasisi içinde bulunduğu kutuptan ulusal bir boyuta evrilmiştir.

11 Eylül saldırılarından sonra ABD, kamu diplomasisine önem vermiştir. Uygulanan kamu diplomasisinde birtakım değişimler yaşanmıştır. Terörle yapılan mücadelede kamu diplomasisi faaliyeti yürütücüleri etik olandan ziyade uygun olanı tercih etmenin çekiciliğiyle

karşılaşmaktadır. Ancak ABD, saldırıların ardından propagandist anlayıştan ziyade iyi niyetli yaklaşımları ortaya koymaktadır (Seib, 2009: 775). ABD, saldırıların ardından önce Afganistan akabinde Irak'ın işgal edilmesi sürecinde dünya kamuoyunu ikna etmek için kamu diplomasisini kullanmıştır (Doster, 2018: 2). ABD, bu saldırgan tutum ve işgali meşru bir zemine oturtmak için farklı algı yaratma süreçlerine başvurmuştur. Özellikle Irak'ta "kimyasal silah" tehdidi öne sürülmüş, işgal ile milyonlarca Iraklı hayatını kaybetmiş, işkenceye uğramış ve göç etmek zorunda kalmıştır.

11 Eylül saldırılarından sonra kamu diplomasisinde yaşanan değişimler kamu diplomasisinin hedef kitesini, uygulanışını ve işlevini etkilemiştir. Geleneksel kamu diplomasisinden yeni kamu diplomasisine geçiş bu dönemde yaşanmıştır. ABD Dışişleri Bakanlığı, kamu diplomasisi sürecine Arap ve Müslüman kitleyi dahil etmiş, yeni oyuncuların alana girmesine izin veren geniş ve bütünsel bir strateji izlemiştir (Ezell, 2012: 18). Dönemin ABD Başkanı George W. Bush, ABD'nin yurtdışında neden bu kadar yanlış anlaşıldığına şaşırıldığını belirterek ABD'nin uluslararası alanda davasını yürütmesi için daha iyi bir iş çıkarmaya ve izlenime gereksinim duyduğunu ifade etmiştir (Bush, 2001). Bu sebeple daha fazla bilgi ve daha iyi iletişim kurarak ülkenin konumunun güçlendirilmesi hedeflenmiştir. Özellikle Müslüman ülkeler olmak üzere birçok ülkenin ABD'yi anlamadıkları için nefret ettikleri vurgulanmakta, ABD hakkından daha fazla bilgi sahibi olunmasıyla bu sorunların aşılabacağı düşünülmektedir (Snow, 2009: 7). ABD, diğer ülke halklarını bilgilendirme ve onlarla iletişim kurma adına daha aktif bir strateji izlemeyi hedeflemekte ve dijital teknolojilerin kamu diplomasisi sürecinde yaygın kullanılmasını planlamaktadır.

2.2.2. Diplomasi, Kamu Diplomasisi ve Yeni Kamu Diplomasisi

Diplomasinin yaşadığı dönüşüm ile ortaya çıkan yeni anlayışla birlikte yeni diplomasi anlayışındaki farklar da dikkat çekmektedir. Devletlerin kendi aralarında kurdukları resmi iletişim diplomasi, devletlerin halklarla kurdukları ilişki kamu diplomasisi ve halkların halklarla etkileşim içinde olması yeni kamu diplomasisini nitelemektedir. Diplomasinin bu şekilde bir ayrım yaşaması söz edilen nitelemelerin dışında birçok yönün farklılaştığını ortaya koymaktadır.

Diplomasi ile kamu diplomasisi incelendiğinde, kamu ifadesi, devlet dışı organizasyonları simgeleyen bir kavramdır. Gayrı resmi olarak uygulanan kamu uygulamalarında davranışlarda bir değişim gerçekleşmektedir ve iki yönlü simetrik bir iletişim söz konusudur. Diplomasi genellikle devlet ile ilgili bir ifadedir ve resmi yetkililerce

uygulanmaktadır. Diplomasi faaliyetleri, resmi ve bilimsel bir şekilde ilerlerken kamu pasif, izleyici bir konumdadır ve iki yönlü asimetrik bir iletişim benimsenmektedir (Snow, 2009: 8).

Kamu diplomasisinin, çift yönlü iletişimin yanı sıra ülkelerin hükümetlerini değil sivil toplumunu hedeflemesi dikkat çekmektedir (d'Hooghe, 2015: 17-18; Doster, 2018: 2; Leonard ve Small, 2005: 16). Kamu diplomasisinde sivil alanın dahil olduğu farklı görüş sahibi birçok aktörün yer alması daha inandırıcı, ikna edici ve meşru görünmektedir. Diplomasi temsilcilerinin kamu diplomasisinde olduğu gibi sivil toplum unsurlarından oluşması hedef kitlede daha olumlu bir seyir oluşturmaktadır. Kamu diplomasisi, diplomasiye göre şeffaftır ve geniş bir menzilde yayılabilmektedir. Diplomasi, opak ve dar kapsamlıdır. Diplomasiinin ilgilendiği konular, hükümetleri ilgilendiren politika ve davranışları içerirken kamu diplomasisi halkların ilgisini çeken konular ve sorunları dile getirmekte, halkların ilgi duyduğu tutum ve davranışları kapsamaktadır (Wolf ve Rosen, 2004: 4). Diplomaside, uluslararası ilişkiler alanında görev alan aktörlerin rolleri, görev tanımları ve sorumlulukları açık ve net bir şekilde tanımlanmaktadır. Yeni dünya düzeninde ise uluslararası ilişkiler daha bulanık, net çizgilerle belirlenmemiş bir durumdadır (Melissen, 2005: 5).

Kamu diplomasisi ile yeni kamu diplomasisine bakıldığında, kamu diplomasisinde işleyiş genellikle devlet eliyle, organları ve yetkilileri ile yürütülmekte iken yeni kamu diplomasisi hem devlet hem de devlet dışı aktörlerle ilerlemektedir (Melissen, 2005: 4; Cull, 2009a: 14). Geleneksel kamu diplomasisinde teknolojik olarak radyo, yazılı basın ve sabit hat telefonlar kullanılmaktadır. Yeni kamu diplomasisinde ise teknolojik gelişmelerden oldukça yararlanılarak internet, uydu teknolojileri, anlık haberler ve mobil telefonlar önemli bir rol üstlenmektedir. Yeni kamu diplomasisi, geleneksel diplomaside olduğu gibi propaganda terminolojisi yerine ülke markalama, pazarlama, yumuşak güç ve iletişim teorileri kullanmaktadır (Cull, 2009a: 14). Yeni kamu diplomasisinin soğuk savaş döneminde olduğu gibi aktörden ya da devletten halka olan iletişim modeli kamudan kamuya karşılıklı, interaktif bir modele evrilmiştir (Varoğlu, 2013: 10-11; Cull, 2009a: 14). Geleneksel kamu diplomasisinde yurt içi ve yurt dışı haberciliğin çizgileri kesin bir şekilde ayrılırken yeni kamu diplomasisinde bu ayrım kendisini pek belli etmemektedir (Cull, 2009a: 14; Vickers, 2004). Elbette ki bu durumun oluşumunda yeni iletişim teknolojileri ile küreselleşmenin ortaya çıkardığı yeni düzenin, Marshall McLuhan'ın tabiriyle dünyayı küresel bir köye dönüştürmesi yatmaktadır. Yeni kamu diplomasisine has en belirgin özellik olan “insandan insana” anlayışı kamunun, sivil toplumun, kamu diplomasisi faaliyetlerine ne denli dahil olduğunu ortaya koymaktadır.

Nye, yeni kamu diplomasisinin hızla yükselmesini, hükümet dışı örgütlerin, yeni iletişim teknolojilerinin yarattığı dijital mecraları kullanabilmesine bağlamaktadır. Yeni kamu diplomasisi, yalnızca dış politikada başarı sağlanması adına diğer ülkelerin halklarıyla iletişim kurma süreci olarak nitelenmemekte, o ülkelerin sivil toplum unsurlarıyla da ilişkiler geliştirilerek bağ kurma şeklinde geniş bir faaliyeti temsil etmektedir. Bu noktada devletler, sivil toplum unsurlarının birbiriyle ilişkisinin denetleyicisi olmaktan ziyade geliştiricisi ve katılımcısı durumundadır. Yeni kamu diplomasisinin çift yönlü iletişime evrilmesi, toplumları iletişimin ortak yaratıcıları noktasına getirmiştir (2010a).

Diplomasinin ilk çağlardan beri toplumsal değişimlerle birlikte yaşadığı dönüşüm dikkat çekmektedir. Diplomasi, her alanda olduğu gibi ilkel yöntemlerle başlamış, teknolojik yeniliklerin de dahil olduğu bir iletişim sürecine dahil olmuştur. Resmi bir anlayışla başlayan diplomasi, kamuoyunun önem kazandığı, demokrasinin, katılımın giderek arttığı bir düzende kamu diplomasisine dönüşmüştür. Yeni iletişim teknolojileri ve bu teknolojileri kullanan halkların da sürece dahil olmasıyla kamudan kamuya doğru bir interaktif iletişimle beraber yeni bir kamu diplomasisi süreci başlamıştır.

2.2.3. Kamu Diplomasisi Kavramı

Kamu diplomasisi kavramı ilk kez Los Angeles Times gazetesinde kullanılmıştır. Ancak evrensel anlamda ilk kez Tufts Üniversitesi Fletcher Diplomasi Okulu'nun Dekanı Edmund Gullion tarafından 1965 yılında dile getirilmiştir (Cull, 2009b: 19; Wolf ve Rosen, 2004: 3; Akçadağ, 2013: 59-60; Önal, 2018: 47; Cull, 2008a: 117). Kamu diplomasisi genel itibariyle bir devletin kendi ulusal amaçları adına diğer devletlerin halkları ile iletişim kurma ve onları etkileme çabası olarak değerlendirilmektedir. Ancak kamu diplomasisinin birçok farklı şekilde tanımlandığı görülmektedir. Williams kamu diplomasisini, dünyanın her bölgesindeki insanların bilgilendirilmesi, uluslararası sürece dahil edilmesi ve bu insanlar üzerine etki ederek ulusal çıkarların geliştirilmesi olarak nitelemektedir (2009: 218).

Edmund Gullion kamu diplomasisini şöyle tanımlamaktadır (Public Diplomacy Alumni Association, 2008):

“Kamu diplomasisi dış politikaların oluşumu ve yürütülmesi üzerindeki halkın tutumunun etkisiyle ilgilenir. Kamu diplomasi, geleneksel diplomasinin ötesinde uluslararası ilişkilerin boyutlarını kapsamaktadır: hükümetler tarafından yabancı ülkelerde kamuoyu sağlanması, özel kuruluşlarının diğer ülkeninkilerle etkileşimde bulunması, dış ilişkilerin aktarımı ve bunun politika üzerindeki etkisi, diplomatlar ve yabancı meslektaşları arasında iletişim sağlanması ve kültürler arası iletişim süreci gibi... Kamu diplomasisinin temelinde, bilgi ve fikirlerin ulusötesi akışı vardır”

Kamu diplomasisi tanımlanırken Fitzpatrick (2004), bireylerle ilişkileri; Snow (2004a), küresel ölçekteki tüm aktörlerin bir arada var oluşunu ve birbirine karşılıklı bağımlılığını; Fortner ise (1993: 278), ülkelerin halklarıyla iletişim kurarak o ülkelerin politikalarını etkilemeyi öne çıkarmaktadır. Fortner'a benzer şekilde Fredrick de kamu diplomasisinin, denizaşırı radyo yayınları, kültürel programlar ve farklı faaliyetler aracılığıyla halkları etkileyerek halkı yöneten hükümeti etkilemeyi amaçladığını belirtmektedir (1993: 229).

Hans Tuch, kamu diplomasisini geniş bir perspektifte ele alarak kamu diplomasisinin bir devletin fikir, ideal, gelenek, kültür, ulusal çıkar ve politikalarına anlayış getirme çabasıyla başka devletlerle kurduğu iletişim süreci olduğunu dile getirmektedir (1990: 3). Cull'a göre kamu diplomasisi, uluslararası alandaki bir aktörün ya da oluşumun diğer ülkelerin toplumlarıyla etkileşim kurmak için uluslararası çevreye hâkim olmak adına giriştiği çaba olarak karşımıza çıkmaktadır (2009a: 12). Yalçıntaş, kamu diplomasisini tanımlarken kamu diplomasisinin diğer devletlerin halklarıyla iletişime geçmenin yanı sıra onları yönlendirmeyi de içerdiğini belirtmektedir (2013: 215). Kamu diplomasisi, iletişim kurduğu halkları yönlendirerek uluslararası alanda kendi lehinde karar alınmasını sağlamak, yürüttüğü politikalara destek bulmak ve söz konusu halkları yönlendirmelerle o halkların devlet yöneticilerinin de kararlarını etkilemeyi amaçlamaktadır. Nitekim kamu diplomasisi, ülkelerin dış politika süreçlerine halkların da dahil olduğu, diğer devletlerin halklarına yönelik yapılacak olan diplomatik girişimlerin söz konusu devletlerin dış politikadaki adımlarını etkileyebileceği tezinden ileri gelmektedir (Szondi, 2008: 7; Önal, 2018: 47; Köksoy, 2014: 213). Dış politikada belirlenen hedefler ve ulusal menfaatler için kamuoyu oluşturan kamu diplomasisi (Szondi, 2008: 7), tehdit edici bir dil, sindirme politikaları ve baskı gibi bir anlayıştan uzak, ikna edici ve olumlu anlamda etkilemeyi amaçlayan bir yöntemdir (Ba, 2011: 44). Bu sebeple devletlerin iç kamuoyunda yürüttüğü tüm aksiyonlarda ve dış politikada atacağı adımlar oldukça önemlidir. Dış politikada atılacak olumlu adımlar uluslararası alanda güven, saygınlık ve sempati kazandırmakta, iç kamuoyuna yönelik girişimler de uluslararası politika için kendi halkının desteğini alarak daha özgüvenli bir yönetim sağlamaktadır. Devletlerin, uluslararası alanda yapacakları icraatlar saygınlığı artırırken diğer ülkeler nezdinde de bir cazibe yaratmaktadır. Uluslararası alanda alınan kararlarda da cazibesi olan ülkeler de daha çok söz sahibi olmaktadır.

Kamu diplomasisini geniş bir bakış açısıyla ele alanlardan biri olan Leonard vd, kamu diplomasisini, diğer ülkelerin ihtiyaçlarını, kültürünü anlamak; birtakım mesajlar aktarmak, hata ve yanlış anlaşılımları düzeltmek, ortak hedefler için uygun zemini belirlemekle oluşturulan bir ilişki geliştirme süreci olarak tanımlamaktadır (2002: 8). Türkiye'nin eski AB

Bakanı, diplomat ve günümüzde (2021) BM Genel Kurul Başkanı Volkan Bozkır, uluslararası alanda önemli bir aktör olma amacıyla olan, küresel alanda yaşanan sorunların çözümüne yönelik sonuçlara erişmeyi hedefleyen devletlerin hem iç hem de dış kamuoyunu yönetmek adına başvurdukları yöntemi kamu diplomasisi olarak özetlemektedir. Dolayısıyla kamu diplomasisi, ülkelerin iç ve dış kamuoyları ile devletlerarası ilişkiyi de içine alan bir uluslararası ilişkiler retoriğidir (2013: 32). Küreselleşme çağında oluşan kamu diplomasisi, bir ülkenin yeni araç ve metotlarla, kendi geçmişini, kültürünü, sanatını, politikalarını ve kurumlarını dış politikadaki hedefleri çerçevesinde diğer ülkelerin halklarına aktarmasıdır (Ekşi, 2020: 289). Burada tanımlanan kamu diplomasisinden hareketle, kamu diplomasisinin devletlerin resmi temas ve tanıtımlarından sivil alana kaymakla birlikte devletin bir marka gibi reklamının yapılması, değerinin artırılması vurgulanmaktadır. Devletler, kendi varlığını yüceltmek için tanıtım faaliyetlerinde daha magazinel bir konuma ulaşarak medya, kültür ve sivil toplum unsurları aracılığıyla diplomatik hedeflerine ulaşmayı amaçlamaktadır. Bu anlamda kamu diplomasisi, devletleri kendi ciddiyeti ve resmiliğinden daha sivil ve renkli bir ortama taşımakta ve dijital çağın çeşitliliğine uyum sağlamaya zorlamaktadır.

Kamu diplomasisinin tanımlarına bakıldığında genellikle bir iletişim süreci olduğu, hükümet dışı aktörler aracılığıyla sağlandığı, ülkelerin uluslararası alanda olumlu bir imaj edinme isteği ve ulusal çıkarların uluslararası alanda da meşru hale gelerek uluslararası bir boyut kazanması nihayetinde de gerçekleşmesi ön plana çıkmaktadır. Kurulan iletişim sürecinin oldukça olumlu ve ikna edici bir süreç olduğu, verilen enformasyonun doğruluğu ve kaynağın sağlamlılığı dikkat çekmektedir. Fitzpatrick vd, kamu diplomasisinin tanımlarını incelediğinde öne çıkan altı özellik saptamıştır. Bu özellikler (2013 7):

- Savunuculuk / Etkileme: yabancı halkların tutum, görüş ve davranışlarını etkilemek.
- İletişim / Bilgilendirme: bir ulus ve politikaları hakkında yabancı halkları bilgilendirmek ve eğitmek için diğer ulusların vatandaşlarıyla iletişim kurmak;
- İlişkisel olmak: diğer ülkelerdeki insanlarla faydalı ilişkiler kurmak ve sürdürmek;
- Promosyon: bir ulusun kendine has yönlerini yabancı halka tanıtmak veya “satmak”;
- Politik: Uluslararası siyasete dahil olmak için;
- Savaş / Propaganda: Askeri çabaları desteklemek ve / veya tamamlamak için.

Tanımlamalar temelinde kamu diplomasisinde, devletler diğer devletlerin halklarını etkileme noktasında birtakım kurum, kuruluş ve gruplardan destek almaktadır. Bu kurum, kuruluşlar ile diğer toplumlarla iletişim kurulmakta, ulusal, uluslararası medyanın da desteği ile içerikler üretilmekte ve arzu edilen algının oluşturulması sağlanmaktadır. Ancak kamu diplomasisi algının oluşturulmasının yanı sıra algının yönetilmesini içermektedir (Ünal Erzen,

2014: 54; Sancar, 2015: 441). Kamu diplomasisi uygulanırken algının oluşturulması ve yönetilmesi sürecinde hedef ülke halklarına mesajlar son derece ince bir şekilde sunulmaktadır. Kearn, kamu diplomasisi sürecinde hedeflenen kitlenin genellikle amaçlanan etkiyi fark etmediğini belirtmektedir. Kamu diplomasisi veya yumuşak güç unsurları, bir devletin kültürünün, değerlerinin ve dış politikasının reklamını hedef kitleye hissettirmeden yapmayı amaçlamaktadır (2011: 70). Kamu diplomasisi sürecinde devletler de geri planda kalarak planlamayı, gerekli yönlendirmeyi, yetki ve sorumlulukları, kaynak tahsisini dış alana hissettirmeden sağlamakta ve sivil unsurları ön plana çıkarmaktadır (Doster, 2018: 2). Devletler, kamu diplomasisi faaliyetlerinde başarılı ve etkili kazanımlar sağlayabilmesi için meşru, akla yatkın, ikna edici bir yoldan gitmelidir, hukuk kuralları dışında gayrimeşru yöntemlerin kullanılması devletleri herhangi bir kamuoyunu ikna etmede başarısız kılmaktadır (Kalin, 2012a: 151). Ülkeler herhangi bir konuda inisiyatif kullanırken bu durumu haklı ve rasyonel gerekçelere dayandırabilir, diğer ülkeleri de buna inandırabilirse atacağı uluslararası adımlarda daha az dirençle karşılaşacaktır. Ayrıca bir ülkenin sahip olduğu kültür ve değerler de alacağı kararların uluslararası alanda kabul görüp görmeyeceğini belirlemektedir. Ülkelerin yaşam tarzlarını küresel anlamda norm olarak kabul ettirmesi ve güdümünde olan örgütleri kendi lehinde politikaları destekleme noktasında yönlendirmesi de onları uluslararası alanda söz sahibi yapabilmektedir (Yılmaz ve Kılıçoğlu, 2017: 87-88).

Kamu diplomasisinin etkili ve sağlıklı bir şekilde uygulanabilmesi için ülkelerin sağlam, nitelikli ve ayakları yere basan politikalara ihtiyacı vardır. Böylesi politika, devletlerin kamu diplomasisi faaliyetlerine büyük destek sağlamaktadır. Devletlerin çok güçlü ya da finansal kaynaklarının haddinden fazla oluşu uluslararası alanda başarı getirmeyebilmektedir. Küçük devlet dışı örgütlenmeler ya da terör grupları ülkenin ekonomik ya da politik gücüne bakmadan o ülkeye zarar verebilmektedir. Bu sebeple kamu diplomasisi ile dış politika birbirinden bağımsız değildir, kamu diplomasisi ülkenin hedefleriyle uyum içinde hareket etmeli, güven ve itibar oluşturmalıdır (Melissen, 2005: 15).

Bir ülkenin kamu diplomasisi konusunda başarıya ulaşmasında pek çok farklı unsurun birbiriyle eşgüdüm ve uyum içinde çalışması gerekmektedir (Anaz ve Özşahin, 2015: 506; Sancar, 2015: 445). Bir ülkenin kamu diplomasisi faaliyetlerinde başarıya ulaşabilmesi için kısa, orta veya uzun vadeli stratejilere sahip olması, faaliyetleri yürüten kurum, kuruluş ve halkla iş birliği yapması, hedef kitleyi doğru belirleyebilmesi gerekmektedir (Doster, 2018: 3). Elbette ki kamu diplomasisi faaliyetlerinin belirtildiği gibi uygulanması da tam anlamıyla başarı sağlamayabilir. Çünkü devletlerin kendi iç dinamikleri, uluslararası alandaki durumu, farklı

Ülkelerin bu devlet aleyhinde bir kamu diplomasisi yürütmesi gibi konular da ülkelerin kamu diplomasisi konusundaki başarılarını belirlemektedir (Yılmaz, 2018: 16).

Nye'ye göre, kamu diplomasisinin üç boyutu bulunmakta ve devletlerin bu boyutlara dikkat etmesi gerekmektedir. Bu boyutlardan biri günlük iletişimdir. Bu boyutta, alınan politik kararların i ve dış basın yoluyla duyurulması anlamını taşımaktadır. Günlük iletişimde devletlerin hızlı cevap verme kabiliyetini geliştirmiş olması gerekmektedir. Zira bu boyutta, yanlış anlaşılmalara ve dezenformasyon söz konusu olabilmekte ve bu tür durumlarda anlık cevaplar verilerek sorun czlmelidir. Bir diğerk boyut stratejik iletişimdir. Stratejik iletişimde hükümet politikalarıyla uyumlu siyasi kampanyalar yürütmek ve bu kampanyaları yürütebilmek için gerekli mekanizmayı kurmak esas alınmaktadır. Son boyut ise kalıcı ilişkilerin geliştirilmesidir. Bu boyutta, değişim programları, konferanslar, seminerler, eğitimler yer almaktadır. Devletler, kamu diplomasisi faaliyetlerini yürütürken bu üç boyutu da dikkate alarak strateji oluşturmalıdır (2008: 101-102).

2.2.4. Kamu Diplomasisinin Kuramsal erevesi

Kamu diplomasisinin kuramsal altyapısı genellikle uluslararası ilişkiler alanındaki g kavramı üzerinden şekillenmektedir. G kavramı, ülkelerin sahip oldukları kapasite anlamında değerlendirilirken güce farklı yaklaşımlar getirilmekte, farklı işlevler yüklenmektedir.

2.2.4.1. G Kavramı

G kavramı uluslararası ilişkiler ve kamu diplomasisi gibi alanlarda sıkça tartışılan bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. G kavramının oldukça karmaşık, değişkenli ve geniş kapsamlı yapısından dolayı kavramı tam anlamıyla tanımlamak güçleşmektedir. Nitekim g kavramını inceleyen bilim insanları kavramı tanımlarken ilk olarak gücün oldukça muğlak ve tartışmalı olduğuna değinmektedir. Dolayısıyla g kavramına ilişkin evrensel bir tanım getirmek, kavrama ilişkin kesin yargılarda bulunmak yanlış olacaktır (Ekşi, 2018a: 43). G, kullanıldığı alanın kapsamına ve amacına göre farklı şekillerde tanımlanmakta ve farklı özellikleri ile ele alınmaktadır.

Robert Dahl tarafından 1957 yılında kaleme alınmış *“Concept of Power”* (G Kavramı) adlı eser, g alanında çalışan bilim insanlarının sıkça başvurduğu kaynaklardan biri olmuştur. Dahl, gücü sezgisel olarak ele almakta, Dahl'a göre g, bir aktörün, aksi bir durum olmadıkça başka bir aktörün yapmayacağı bir şeyi o aktöre yaptırma kabiliyeti olarak tanımlamaktadır (1957: 202-203). Burada Dahl, etkileyen aktörün gücüne vurgu yapmaktadır. Gücü üç boyutlu bir şekilde ele alan Lukes ise Dahl'ın bir aktörün diğerk aktöre yapmayacağı şeyleri yaptırma kabiliyeti olarak tanımladığı g kavramına eleştiri getirmektedir. Bir aktörün

kendi çıkarlarına uygun ancak etkilediği diğer aktörün çıkarlarına aykırı bir şekilde diğer aktör üzerinde güç kullanması olarak yaptığı tanımlamaya vurgu yapmaktadır. Burada gücün bir kullanım değil bir kapasite olduğunu dile getirmekte ve diğer aktörlerin de çıkarlarının gözetilmesi ile güçlü olunabileceğine değinmektedir (Lukes, 2005: 12). Ayrıca Dahl'ın tartışmayı çıkarları olduğu varsayılan ikili ilişkilerle sınırladığını belirtmekte ve bütün ülkelerin çıkarlarının çoklu, çatışan ve farklı şekillerde tezahür ettiğine dikkat çekmektedir. Dolayısıyla bir aktörün çıkarlarına uygun bir şekilde diğer aktörleri etkilemesinin yalnızca güç ile açıklanmaması gerekmektedir. Zira bu etkileme süreci, etkilenen aktörün de çıkarlarına uygun düşebilir (Lukes, 2005: 12-13).

Gücün tek boyutlu ve monolitik olmadığını dile getiren David Baldwin ise gücü beş farklı boyutta değerlendirmektedir. Bu boyutlardan biri olan “kapsam” bir aktörün diğer aktörden etkilendiği davranışı ifade ederken bu kapsamda tema değişikçe aktörlerin etkisi de değişmektedir. “Etki alanı” boyutu, bir aktörün gücünün etki alanını, etkisi altındaki aktör sayısını temsil etmekte, “ağırlık” boyutu ise bir aktörün diğer aktörden etkilenme olasılığı, yoğunluğu anlamını taşımaktadır. Baldwin'in “maliyet” boyutunda aktörlerin etkileme sürecindeki maliyet değerlendirmesini ifade etmekte “araçlar” boyutu sembolik, ekonomik, askeri ve diplomatik araçların gücü etkileme potansiyeli ele alınmaktadır (Baldwin, 2002: 238-239). Sözü edilen güç tanımlarına bakıldığında istenilen amaca ulaşmak için mevcut olan kapasitenin bir aktör kavramı üzerinden şekillendirilmesi gücün bir birey, grup ya da devlete ait olabileceğine işaret etmektedir. Dolayısıyla bir bireyin gücünü kullanarak diğer bireyleri kendi amaçları doğrultusunda yönlendirdiği gibi bir zümre ya da devletin de başka bir ülkeyi etkileme gücü vardır.

Uluslararası ilişkiler alanında güç kavramı incelenirken kavram ve güç ile aktörler arasındaki ilişki birtakım teorik dayanaklarla açıklanmaktadır. Bu anlamda güç kavramı realizm, liberalizm ve konstrüktivizm (inşacı) ekseninde incelenmektedir.

Uluslararası ilişkiler alanındaki teorik yaklaşımlardan birisi realizmdir. Realizm, uluslararası ilişkiler alanını, güç tartışmasını etkilemiş, kavramın tartışılması ve gelişimi noktasında katkıda bulunmuştur. Realizm, idealizmin oluşturduğu iyimser havaya bir eleştiri olarak meydana gelmiş, idealizme İkinci Dünya Savaşı'nı öngöremediği ve önlemede yetersiz kaldığı yönünde eleştiriler getirmiştir. Ayrıca realizm, liberalizmin toplum ve devletlerin politik tavırlarının ve uluslararası politikanın başkaldıran yapısının hangi şekilde düzenli bir duruma getirilebileceği konusunda ortak güvenlik, demokratikleşme, ortak güvenlik yapılarının oluşumu ve bireyin rasyonelliğine dikkat çeken yapısına bir alternatif olarak ortaya çıkmıştır. Kökenleri Thucyiddes'e kadar dayanan realizmi Thomas Hobbes, Machiavelli gibi düşünürler

savunmuş ve realizm yakın tarihte de uluslararası ilişkiler alanında yer alan Edward Carr, Kenneth Thompson, Henry Kissinger, Kenneth Waltz, Hans Morgenthau gibi birçok bilim insanının dayanak noktasını oluşturmuştur. Uluslararası ilişkiler alanında kullanıldığında realizm, devleti küresel sahnede en önemli aktör ve güç olarak görmektedir (Aydın, 2004: 34, 36- 37).

Realist yaklaşım, uluslararası politikanın anlamlandırılması, devletlerin güçlerinin sınıflandırılması gibi konularda güç ve çıkar kavramını birlikte kullanmışlar, güç ve çıkar kavramını birbiriyle evlendirmişlerdir (Ekşi, 2018a: 47). Güç kavramı üzerine realist teorinin belirleyici isimlerinden biri olan Edward Carr, gücü ekonomik, askeri ve düşünceler üzerinden ele aldığı ideolojik boyut olmak üzere sınıflandırmıştır (1981: 119-132). Güç konusunda realizmi savunanlardan biri olan Morgenthau'ya göre uluslararası politikalar diğer tüm politikalarda olduğu bir güç mücadelesidir. Uluslararası politikanın nihai amacı her ne olursa olsun güç, daima acil bir şekilde gerçekleştirilmesi gereken bir hedeftir. Uluslararası politikada devletler, hedeflenen şeye ulaşmaya çalıştıklarında çabaları güç elde etmek içindir (Morgenthau, 1948: 13). Morgenthau'nun düşüncelerinden hareketle Bozdağlıoğlu ve Özen'e göre güç, devletlerin elde etmek istediği nihai bir amaç ise güce ulaşmak dışında başka bir hedeften söz edilemez. Dolayısıyla güç, kendisini oluşturan faktörlerin toplamından ve kapasite toplamını artırma çabasından ibarettir ve diğer devletlerden ayrı bir anlamı temsil edecektir. Bu bağlamda güç, diğer devletlerin kapasitesine bağlı olmaksızın artacak ya da azalacaktır. Kısaca amaç olarak addedilen güç kavramı reel bir güce dönüşmektedir. Diğer yandan gücün bir amaç değil de araç olarak tanımlanması ile güç soyut kapasiteden de etkilenecek ve diğer devletlerin kapasitelerine göre etki edecektir. Bu durum da gücün mutlaklığını değil nisbi yönünü ortaya çıkarmakta ve Morgenthau'nun ileri sürdüğü görüşlerde bir içsel çelişkiyi ifade etmektedir (2004: 61). Realizm daha sonra neorealist bir bakış açısı ile Kenneth Waltz tarafından ele alınmış, gücün bir amaç değil, gerektiğinde bir araç olduğu ve güç edinme isteğinin uluslararası sistemin yapısından kaynaklandığını ileri sürmüştür (Bozdağlıoğlu ve Özen, 2004: 62).

Güce olan farklı bakış açılarından biri de liberalist teoridir. Realist teoride var olan uluslararası politika ve gücün devletten ibaret olduğu anlayışı liberal teoride yer almamaktadır. Liberal teori, gücü ve uluslararası politikayı devletler başta olmak üzere örgütler, sivil toplum kuruluşları, bireyler, çok uluslu şirketlerin de var olduğu bir alan olarak belirtmektedir (Ekşi, 2018a: 51). Liberalizm, bu unsurları uluslararası politikaya dahil ederek toplumsal mutabakatı vurgulamaktadır. Örgüt ve sivil toplum kuruluşları gibi oluşumların dahil olduğu bu süreçte devletlerin kuvvet kullanmalarının önüne geçilecek ve devletler anlaşabilmek için güç kullanmayacaklardır (Demir ve Varlık, 2013: 69). Liberalizm realizm gibi sert güce vurgu

yapmakta ancak realizmin önelediği askeri gücün yerine ekonomik gücü koymaktadır (Ekşi, 2018b: 75; Büyükgöze, 2016: 43). Liberal kuramın ardından neoliberal kuram da güç kavramı konusunda görüş belirtmektedir. Neoliberalizm, realizmin direkt güç anlayışından farklı olarak ortak menfaatler oluşturmak, prestij yaratmak ve çok kutuplu bir güç yapılanmasını sağlamak amacındadır. Bu anlayış, yumuşak güç kavramının dolaylı olarak uygulanmasını temsil etmektedir (Demir ve Varlık, 2013: 77). Neoliberalistler, liberalistlerin işaret ettiği tek bir hegemon devleti değil bir uluslararası güç ağının dayandığı bir sistemi öngörmektedir (Bozdağlıoğlu ve Özen, 2004: 76).

Güç kavramını inceleyen bir diğer görüş konstrüktivizm (inşacı), insan ilişkilerinin yapılarının maddi unsurlardan ziyade fikirler üzerinden değerlendirilmesi, hedeflenen aktörlerin kimlik ve çıkarlarının doğal bir oluşumdan daha çok bu fikirler üzerinden yaratıldığını ifade etmektedir. Yapısalcı idealist bir yaklaşımı temsil eden bu anlayışta, materyalizmin biyoloji, teknoloji ve çevreye verdiği değer fikirlere atfedilmektedir (Wendt, 2003: 1). Konstrüktivist yaklaşımda liberal ve realist anlayıştan farklı olarak güç, karşılıklı toplumsal bir inşa sonucu oluşturulmaktadır (Ekşi, 2018a: 54). Konstrüktivizm, diğer yaklaşımlarda yer alan güç ve çıkar kavramlarına olduğu gibi karşı çıkmamakta; ancak fikir ve kimliklerin etkin olduğu sosyal bir güç anlayışını ortaya koymaktadır (Walt, 1998: 25). Konstrüktivizm, belli bir değeri paylaşan, ortak bir kimlik oluşturan devletlerin askeri güce gerek kalmadan sosyal bir inşa ile sorunların çözüme kavuşturulmasını öngörmektedir (Küçük, 2009: 775). Konstrüktivizmin düşünceler üzerinden bir güç elde etme anlayışı Nye'nin ortaya attığı yumuşak güç kavramını çağrıştırmaktadır. Kamu diplomasisi ise yumuşak gücün önemli bir uygulama alanı olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca konstrüktivizmin değer atfettiği fikri vurgularla güç elde etmede yumuşak güç ve bu gücün önemli bir aracı olan medyaya da işaret ettiği düşünülmektedir.

Güç kavramlarına getirilen yaklaşımlara bakıldığında, devletlerin somut güçleri olan ekonomik ve askeri güce olan bakışın yavaş yavaş toplumsal uzlaşıya, örgüt, sivil toplum kuruluşları ve bireyler gibi toplumsal unsurlara evrildiği görülmektedir. Yaklaşımlarda yer alan sert güç vurgusunun geliştirilen yeni yaklaşımlarla birlikte Nye'nin ifade ettiği gibi yumuşak güce doğru bir dönüş gerçekleştirdiği düşünülmektedir. Çalışmada bir sonraki kısımda yumuşak güç kavramı ve bu kavramın kamu diplomasisi ile ilişkisine değinilmektedir.

2.2.4.2. Yumuşak Güç

Güç, dünyanın yaşadığı toplumsal, ekonomik ve siyasi değişimlerin ekseninde farklılık gösteren bir kavramdır. II. Dünya Savaşı'nın ardından yaşanan soğuk savaş döneminde askeri savaşların yerini teknolojik, bilimsel ve iletişim alanındaki yarışlar almıştır. Devletlerin askeri güçleri bir caydırıcı güç oluştursa da sert gücün tehditkâr yönünü ortaya koymaktadır. Devletler, bu tehditkâr yollardan ziyade hedef devletler ve bu devletlerin halklarıyla olumlu ilişkiler kurarak, kültürel-ideolojik bağlar geliştirerek o toplumları kendi kanaatleri lehinde hareket ettirme yöntemine adım atmışlardır. Arguilla ve Ronfeldt'e göre, yeni dünya düzeni ile ülkeler arasında yaşanan gerginliklerin, günümüzde daha dijital, daha esnek bir yöne evrildiği ve iletişim gibi maddi olmayan kavramların bu süreçlerde varlığı artmaktadır (1999). Bu noktada, askeri, ekonomik varlığı temsil eden sert güç karşısında, farklı alanlarda geliştirilen iletişim stratejilerini ve kültürel-ideolojik bağları niteleyen “yumuşak güç” kavramı kullanılmıştır. 1990 yılında ABD’de gücün ve güç değişiminin hangi şekilde kavramsallaştırılacağı konusundaki fikirlerin kaynağı olan “yumuşak güç” kavramı Amerikalı siyaset bilimci Joseph Nye tarafından ortaya atılmıştır (Fijalkowski, 2011: 223). Yumuşak güç kavramına değinmeden önce Nye’nin yumuşak gücün neden gerekli olduğuna dair tespitlerine yer verilmektedir. Siyasi liderler, günümüzde askeri gücü, temel güç olarak değerlendirmekte ve sorunların üstesinden gelinmesi noktasında askeri çözümlere önem vermektedir. Nye, siyasi liderlerin bu anlayışını, “yeterli olanı gerekli olanla birbirine karıştırmak” olarak nitelemektedir. Oysa askeri güç, üç boyutu olan bir stratejinin tek ayağını oluşturmaktadır. Uluslararası konularda hedeflenen sonuçları elde etmek, yumuşak güç unsurlarının kullanılmasını gerektirmektedir (Nye, 2017: 22-24).

Nye, güç kavramının günümüzün değişen teknolojilerinin gelişimine paralel olarak değiştiğini ifade etmektedir. Nye, askeri anlamda ABD’nin dünyanın “süper gücü” olduğu yönündeki görüşü kabul etse de askeri alan dışında, bu kabulün yanlış olduğuna dikkat çekmektedir. Nitekim ekonomi, iklim değişikliği, terörizm, salgın hastalıklar gibi konularda güç tek bir ülkenin tekelinde değil dünyanın farklı ülkelerine dağılmış durumdadır (Nye, 2017: 22). Öyle ki Covid-19 salgınının yaşandığı 2020 yılında süper güç olarak görülen ABD, uzunca bir süre vaka ve ölüm sayısında birinci sırada yer almış ve bir dönem salgının merkezi olarak ilan edilmiştir. Ayrıca salgın dönemi devam ederken siyahi Amerikan vatandaşı George Floyd’un bir polis tarafından boğularak öldürülmesiyle başlayan sokak olayları zirve noktasına ulaşmış ve polis şiddeti de giderek sertleşmiştir. Salgın döneminde giderek artan sosyo-ekonomik eşitsizlikler ve etnik ayrımcılıkların ABD’nin küresel alandaki prestijine zarar verdiği görülmektedir.

Soğuk savaş sonrası değişen dünya düzeninde (Nye, 1990), uluslararası ilişkilerde askeri ve ekonomik gücün yeterli olmadığını ve devletleri etkilemenin daha hoşgörülü yolları olduğu belirtilmektedir. Nye, gücü, “bir şeyi yapabilme kapasitesi”, “amaca ulaşmak için başkalarının davranışlarını etkileme becerisine sahip olma” şeklinde tanımlamaktadır (Nye, 2017: 20). Nye, bir adım daha ileri giderek gücün, hedeflenen sonuçlara ulaşmak için başka aktörlerin davranışlarını etkileme kabiliyeti olduğunu ifade etmektedir. Başka aktörlerin nasıl ikna edileceği konusunda Nye, sert güç kapsamında tehdit yoluyla veya bir karşılık ödenerek; yumuşak güç kapsamında ise cezbetme vasıtasıyla gerçekleştirilebileceğini ileri sürmektedir (Nye, 2017: 20; Nye, 2009: 160; Nye, 2004a: 256). Burada Nye’nin vurgulamak istediği nokta, devletlerin cezbetme yoluyla diğer ulusları kendi çıkarlarına uygun hareket ettirilebileceği fikridir.

Yumuşak güç, yalnızca bir halkla ilişkiler faaliyeti ya da geçici bir prestij oluşturma değildir. Yumuşak güç, bir güç biçimidir ve hedeflenen sonuçları elde etmenin ve belirli kanaati oluşturma bir yoludur (Nye, 2004a: 257). ABD’nin yumuşak gücü üzerine Çin Cumhurbaşkanı Hu Jintao 2012 yılında kaleme aldığı bir metinde Çin’in Batı kültürü altında ezildiğini dile getirmektedir. Jintao, uluslararası saldırının günümüzde kültürel ve ideolojik temelde uzun vadeli şekilde stratejik olarak yapıldığını vurgulamaktadır (Nye, 2012).

Nye’ye göre yumuşak güç, “bir ülkenin dünya siyasetinde isteği sonuçlara, onun değerlerine hayran olan, onu örnek alan, refah seviyesine ve fırsatlarına özenen ülkelerin kendisini izlemesiyle ulaşmasıdır” (Nye, 2017: 14). Yumuşak güç, devletlerin hedefledikleri amaca başka aktörlerin de kanaatlerini etkileyerek, onları ikna ederek kendileri gibi düşüncelerini sağlayacak cazibeyi ifade etmektedir (Nye, 1990: 153; Nye, 2009: 162; Nye, 2012; Nye, 2004b: 2; Keohane ve Nye 1998: 86). Yumuşak güç kavramı, devletlerin öne çıkan askeri ve ekonomik güçlerine ek olarak alternatif bir güç yapısı da olabileceği görüşüne dayanmaktadır. Bir devletin yumuşak güç potansiyeli ürettiği politikaların yanı sıra kamu diplomasisinin başarısını da belirlemektedir (Kalin, 2011: 8).

Toplumlar, sert güce oldukça aşınadır ve devletlerin sert gücünü oluşturan askeri ve idari gücün, diğer devletlerin kanaatlerinin değişmesinde rol oynadığı belirtilmektedir. Sert güç, teşvik (havuç) ve tehdide (sopa) dayanmaktadır. Devletler, istedikleri hedeflere, bir tehdit ya da teşvike gerek kalmaksızın yumuşak güç kullanarak da ulaşabilmektedir. Bir ülkenin toplumsal, siyasi ve ekonomik anlamda iyi bir durumda olması, toplumunun refah seviyesinin yüksek olması, diğer ülkelerin cazibesini çekmekte ve küresel siyasette hedeflerine ulaşmasını kolaylaştırmaktadır. Bu sebeple ekonomik ve askeri tehditle diğer aktörlerin değişmesini sağlamak yerine dünya siyasetinde gündemi belirlemek ve diğerlerinin cazibesini kazanmak

oldukça önemlidir. Çünkü tehdit etmek yerine ikna etmek uluslararası siyasette prestiji artırmakta ve olumsuz bakışı engellemektedir (Nye, 2017: 24). Yumuşak güç, Gramsci'nin hegemonya kavramında yer alan "rızaı" sağlayarak cezbetme, imrendirme gibi yollarla etkin olmaktadır. Kültür ve değerleri temel alması, yumuşak gücü konstrüktivist bir çerçeveye oturtmaktadır (Ekşi, 2018b: 75). Dolayısıyla sert güç, yaptırım, emir verme gibi tehditkâr ve zorlayıcı davranışları kapsamakta; yumuşak güç ise ikna, sempati ve toplumsal rıza ile kanaatleri değiştirmenin bir uygulamasıdır.

Wilson, yumuşak güçle sert güç arasındaki ilişkiye değinmekte ve yumuşak güç ekseninde nitelikli bir diplomasinin askeri çatışmaları önleyebileceğine dikkat çekmektedir. Seçkin bir diplomasi, ABD'nin askeri birlikler yetiştirmesi, yaralanması ya da ölmesi gibi durumları ortadan kaldırabilir (2008: 122). Ünlü Çinli komutan ve askeri bilge Sun Tzu, Savaş Sanatı kitabında, savaşmanın üstün bir mükemmellik olmadığını, mükemmelliğin savaşmadan kazanmak olduğunu belirtmektedir (Tzu, 2017: 17). Bu bağlamda, 21. yüzyılda kimin ordusunun kazandığı değil, kimin hikâyesinin kazanacağı daha değerli olacaktır (Nye, 2010b). Yumuşak güç kullandığınızda sert gücün unsurları olan "sopa" ve "havuç" kullanmanıza gerek kalmayacaktır. Bir devletin izlediği politikanın diğer aktörler tarafından da meşru olarak görülmesi yumuşak gücü de artıran bir faktördür (Nye, 2004a: 256).

Yumuşak gücün işleyebilmesi adına "meşruiyet" kavramı önemli bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır Yumuşak gücü elde etmek ve etkin bir şekilde kullanmak için "meşruluk" oldukça önemlidir. Eğer bir devlet gücünü ve hedeflerini diğer aktörler gözünde meşru bir zemine oturtabilirse hedeflerini gerçekleştirmede kolaylık sağlayacak ve diğerlerinden daha az direnç görecektir (Çavuş, 2012: 25). Nye, meşruiyetin üç önemli sacayağı olduğunu belirtmektedir. Bunlar, gücü elinde bulunduran aktörlerin sahip olduğu değerler, devletin sahip olduğu siyasi, ekonomik, toplumsal ve kültürel değerler ve dış politikada izlenen metotlardır. Uluslararası alanda ülkelerin sosyo-ekonomik kararları ve halklarının refah seviyesi ülkenin uluslararası alandaki meşruiyetini belirlemektedir. Ayrıca devletlerin izlediği dış politikanın tek taraflı olması diğer aktörlerin olumsuz tepkisine sebep olabilmekte, dış politikada uluslararası hukukun da dikkate alınarak oluşturulması önem taşımaktadır (Nye, 2004b: 40-75).

Sert gücün egemen olduğu düzenden yumuşak güce geçilmesi yönünde öneriler dile getirilirken her iki gücün de tek başına kullanımı da zamanla eleştirilmektedir. Değişen dünya düzeninde devletlerin, yalnızca yumuşak ya da sert güç kullanımının, uluslararası siyasette etkili olmada yetersiz kaldığı vurgulanmakta ve bu durumun "akıllı güç" kavramı ile aşılabacağı öngörülmektedir. Nye'ye göre, günümüzde devletlerin yalnızca yumuşak güç veya sert güç

kullanarak hedeflerine ulaşması olası değildir (Nye, 2004a: 265). Yumuşak güç unsurları ile sert güç unsurlarının bir araya getirilmesi veya birlikte kullanılması dış politikada başarı sağlayabilmektedir. Her iki gücün birlikte kullanılması “akıllı güç” olarak addedilmektedir. Akıllı güç ne sert ne de yumuşak güçtür, her iki gücün de ustaca birleşimi olarak görülmektedir (Armitage ve Nye, 2007: 7-8; Nye, 2008: 94; Yağcı, 2018: 69; Gallarotti, 2011: 3; Gallarotti, 2015: 245).

Devletler, uluslararası siyasette güçlü bir aktör olmak, iyi bir imaj yaratmak adına sahip olduğu imkanları olduğunca kullanma eğilimindedir. Sert gücün yanı sıra hegemonik bir etki yaratmak, toplumsal bir rıza ile politikalarının meşruiyetini sağlamak için devletler yumuşak güce de yönelmektedir. Toplumlarda tehdit ve antipati yaratan sert güç unsurlarının yerine yumuşak güç kullanımı ile ikna ve cazibeye dayalı olumlu bir iletişim süreci yaşanmaktadır. Küresel siyasetin içinde bulunduğu duruma ilişkin değişimlerle beraber her iki gücün de birleştirilerek akıllı güç kullanımı ile daha etkili bir imaj yaratılacağı da düşünülmektedir.

2.2.4.3. Yumuşak Güç ve Kamu Diplomasisi İlişkisi

Yumuşak güç ile kamu diplomasisi arasında oldukça güçlü bir ilişki vardır. Öyle ki Jan Melissen, yumuşak güç, kamu diplomasisi, kültürel diplomasi ve ulus markalaması gibi kavramların iç içe geçtiğini belirtmektedir (2005: xxi). Ancak yumuşak güç ile kamu diplomasisi birbiri ile ilişkili ve birbirinin varlığını sağlayan, farklı iki anlamı ifade eden kavramlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Kamu diplomasisi, esasen diğer ülkelerin halkları ile bilinçli bir etkileşim sağlama dinamiğidir ve bu kapsamı nedeniyle yumuşak gücün uygulanması sürecinde bir kolaylaştırıcı olarak tanımlanmaktadır (Rawnsley, 2012: 123). Her ne kadar yumuşak güç ile kamu diplomasisi iç içe geçen kavramlar gibi görünse de kamu diplomasisinin, yumuşak gücün bir aracı olduğu düşünülmektedir (Nye, 2009: 162; Nye, 2008: 64; Ünal Erzen, 2014: 53). Ekşi ise kamu diplomasisinin yumuşak gücün bir aracı olduğu fikrine katılmamakta, kamu diplomasisini, yumuşak güç kaynaklarını kullanan bir diplomasi türü olarak tanımlamaktadır (2018a: 62). Yumuşak gücün cezbetmek, çekici olmak, ikna etmek, gündem oluşturmak gibi diğer ülkeleri etkilemeyi hedefleyen eylemsel amaçlarını pratiğe dökmek için bir uygulayıcıya ihtiyaç duyulmaktadır (Sancak, 2019: 365; Turan ve Karafil, 2017: 22). Ülkelerin, küresel alanda olumlu bir imaj oluşturmak ve çıkarlarına meşruiyet kazandırmak için gösterdiği faaliyet olan kamu diplomasisi yumuşak gücü uygulanabilir kılan bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır (Turan ve Karafil, 2017: 22). Bu anlamda, bir devletin sahip olduğu yumuşak güç potansiyeli, o devletin kamu diplomasisi yeteneğini de ifade etmektedir (Erdağ, 2015: 251). Ülkelerin yumuşak gücünü temsil eden değerlerinin küresel

alana aktarılmasını kamu diplomasisi faaliyetleri sağlamaktadır. Etkin bir kamu diplomasisi faaliyeti, bir devletin çekici olması ve sempati kazanmasını mümkün kılabilir (Sancak, 2019: 365). Yumuşak gücün bir aracı olarak kamu diplomasisi, ABD'nin soğuk savaş döneminin sonunda kazandığı üstünlükte önemli bir rol oynamıştır (Nye, 2008: 94). Bu sebeple Nye, kamu diplomasisinin yetersiz olduğu, dost ülkeler ve kurumların göz ardı edildiği yumuşak güç alanlarında başarı oranlarının düşük olduğunu ve cazibeyi azaltan bir gayri meşruiyet yarattığını belirtmektedir (2004a: 270).

Nye, yumuşak güç ile kamu diplomasisi ayrımını, davranışsal sonuçlarla ölçülebilen güç ile kaynaklar bakımından ölçülen güç şeklinde açıklamaktadır (Nye, 2008: 95). Yumuşak güç kaynakları, kültür, değerler ve politikalar ile ilişkili iken kamu diplomasisi ise diğer ülkelerin halkları ile iletişim kurma ve o halkların cazibesini çekerek olumlu bir imaj yaratma çabasıdır. Bu anlamda, yumuşak güç, kaynakların potansiyelini; kamu diplomasisi ise yumuşak güç kaynaklarının kullanıldığı ve davranışlara yansıyan uygulama biçimini temsil etmektedir. Kamu diplomasisi, bir devletin var olan yumuşak güç kaynaklarını medya, sivil toplum kuruluşları gibi araçlarla diğer ülkelere karşı uygulayan bir mekanizmadır. Yumuşak güç bir devletin cazibesini ortaya koyan kaynaklar, kamu diplomasisi ise bu kaynakların kullanıldığı, davranışa dönüştüğü ve diğer ülkelerin davranışı ile ölçülen bir faaliyet olarak karşımıza çıkmaktadır. Ekşi'ye göre (2018a: 63), yumuşak güç ve kamu diplomasisi diğer ülkelerin kamuoylarını hedef alma konusunda ortak bir niteliğe sahiptir. Ancak temelde kamu diplomasisi bir diplomasi şeklini, yumuşak güç ise bir güç türünü temsil etmektedir.

Bir ülkenin yumuşak güç potansiyeli kamu diplomasisi faaliyetlerinde başarıya ulaşmasını sağlarken nitelikli kamu diplomasisi faaliyeti de yumuşak güç kapasitesinin hayata geçirilmesini ve iyi bir imaj oluşturulmasını sağlamaktadır. Kamu diplomasisi (Rawnsley, 2012: 124), diğer ülkelerin halklarıyla iletişim ve diyalog kurma temeli üzerine kurulurken iletişimin açık, şeffaf ve anlamlı olması yumuşak güç potansiyeli üzerinde büyük bir etki yaratabilmektedir. Sun'e göre, ulus devletler, kamu diplomasisi ile ülke imajını olumlu yönde teşvik etmekte, diğer ülkelerle karşılıklı çıkar alışverişinde bulunmaktadır. Devletler, kendilerine ait uluslararası kuruluşları aracılığıyla ülke menfaatleri için lobi yapmakta, yumuşak gücünü artırmak için küresel alanda kültürel ve siyasi stratejiler uygulamaktadır. Kamu diplomasisi, var olan yumuşak güç potansiyelinin ortaya çıkarılması ve uygulanması sürecinde etkili bir rol oynamaktadır. Yumuşak güç, ülke imajı gibi kendiliğinden oluşacak veya pazarlanacak bir mekanizma değildir. Yumuşak gücü görünür yapan, geliştiren, tanıtan ve pazarlayan unsur kamu diplomasisidir (2008: 166, 174). Kamu diplomasisi faaliyetleri

yürütülürken kullanılan metot ve unsurlar, yumuşak gücün uygulanması, bir güce ve genel politikaya dönüştürülmesinde önemli bir rol oynamaktadır (Ekşi, 2018a: 60).

Yumuşak güç ve kamu diplomasisi ilişkisinin oldukça girift bir yapıya sahip olduğu görülmektedir. Yumuşak güç, bir makine; kamu diplomasisi ise o makinenin kullanıcısı konumundadır. İki kavram da ülkelerin cazibe oluşturmada önemli roller üstlenen unsurlardır. Yumuşak güç, kamu diplomasisi ile uygulandığında vücut bulmakta, kamu diplomasisi de yumuşak güç mevcut ise daha etkili olmaktadır. Bu anlamda devletlerin küresel alanda olumlu bir imaj oluşturmada için yumuşak güç kaynaklarını artırması ve etkili kamu diplomasisi faaliyetleri yürütmesi gerekmektedir.

2.2.5. Kamu Diplomasisinin Aktörleri

Diplomasinin yeni iletişim teknolojileri ve küreselleşmenin etkisiyle birlikte kamu diplomasisine dönüşmesi kamu diplomasisinin aktörleri konusunda da değişimleri beraberinde getirmiştir. Bu bağlamda (Szondi, 2008: 17-18), hükümet, hükümet örgütleri, devlet aktörleri ve devlet dışı aktörler, elçilikler, kültür bakanlığı, dışişleri bakanlığı, kültür enstitüleri, diasporalar, sivil toplum kuruluşları, medya, üniversiteler ve okullar, kanaat önderleri, hedeflenen iç kitle, çok uluslu şirketler ve küresel işletmeler, baskı grupları ve devlet üstü kuruluşlar kamu diplomasisinin önemli aktörleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Ekşi ise kamu diplomasisi aktörlerini devlet ve sivil toplum olarak ikiye ayırmaktadır. Devlet ile ilgili aktörler, hükümet ve organları, karar vericiler, yasama organı, elçilikler, kültür ve dışişleri bakanlığı, devlete bağlı eğitim ve kültür kuruluşlarıdır. Sivil toplum ile ilgili aktörler ise sivil toplum kuruluşları, üniversiteler, yurtdışındaki okullar, iş insanları, aydınlar, diaspora, düşünce kuruluşları, lobiler, birlikler, dernekler, kanaat önderleri, gazeteciler, öğrencilerdir (2018a: 136). Kamu diplomasisinin işleyişini ve toplumsallığını kavrayabilmek için kamu diplomasisinin aktörlerini incelemek oldukça önemlidir. Aktörlerden biri olan medya ile kamu diplomasisi ilişkisine medyanın çalışmanın temel dayanaklarından biri olduğu için bu bölümün dışında geniş bir şekilde yer verilmektedir.

2.2.5.1. Sivil Toplum Kuruluşları

Sivil toplum düşüncesi, kendi yaşamına sahip, devletten katıyetle farklı ve bir hayli özerk olan toplumun bir düşüncesidir. Sivil toplum, ailenin ve klanın sınırlarının ve yerelliğin ötesinde bulunan devlet dışı bir oluşumdur (Shils, 1991: 3; Van Rooy, 1998: 30; Lewis, 2001: 1). Atiker'e göre, aydınlanma döneminin önemli bir toplumsal çıktısı özgür olarak düşünen, karar alan, eleştiri yapan bireylerin ortaya çıkmasıdır. Bireyin ardından bireylerin fikir alışverişi içinde bulunarak toplumsal uzlaşmayı, uzlaşmanın da kolektif eyleme dönüşmesiyle çağdaş

sivil toplum oluşmuştur (2001: 33). Buradan hareketle sivil toplum, devlet hakimiyetinden uzak, özgür düşünen bir birey ve toplumun önemli mekanizmalarından biridir. Sivil toplum anlayışının yerleşmesiyle birlikte farklı amaç, içerik ve hedeflerle sivil toplum kuruluşları kurulmuştur.

Sivil toplum kuruluşları, devletin alanı dışında olan, vatandaşların ortak bir amaç ve çaba uğruna bir araya geldiği oluşumlardır. Sivil toplumun örgütlü yapısını temsil eden ve aksiyonlarını hayata geçirme amacıyla olan sivil toplum kuruluşları demokratik toplumlar için de vazgeçilmez bir mekanizma olmuştur. Sivil toplum kuruluşları, toplumu ilgilendiren herhangi bir gelişmeye ilişkin görüşlerini belirtmekte, resmi organların karar süreçlerinde etkili olmakta ve devlet yönetiminde katılımcı bir anlayışın oluşmasında katkı sağlamaktadır. Ayrıca toplumu ilgilendiren konularda birçok farklı tarafın sesi olmaktadır. Dolayısıyla sivil toplum kuruluşları, toplumun sesi olarak devletlere baskı yapabilmekte, halkların menfaatini savunarak demokratik ve adil bir toplumun oluşmasında rol oynayabilmektedir.

Batı ülkeleri başta olmak üzere demokratik toplumlarda sosyal devlet anlayışının tüm gereklerini devletin yerine getiremeyeceği, bu durumun da kamu hizmetlerini aksatarak devlet sisteminin meşruiyetini sorgulatacağı düşünülmektedir. Bu sebeple resmi makamların boş bıraktığı alanların doldurulması gerekmektedir. Sosyal devlet alanında boş bırakılan kısımlarda sivil toplum kuruluşları yerini almıştır. Sivil toplum kuruluşlarının bu işlevsel özelliği, Avrupa başta olmak üzere tüm dünyada sivil toplumun ve sivil toplum kuruluşlarının önemini artırarak onları daha yaygın hale getirmiştir (Clark, 1996: 43-47). Sivil toplum kuruluşları, devletin iç mekanizmada boş bıraktığı alanları doldurduğu gibi dış politikada da yetersiz kalınan durumlarda görev almakta ve gönüllülük kapsamında eksik alanları kapatmaktadır. Sivil toplum kuruluşları, siyasiler, şirketler ve bürokratların karar alma süreçlerinde baskı yaparak etkilemekte ve kararların toplum lehine değişmesini amaçlamaktadır. Ayrıca sivil toplum kuruluşları, topluma ve insana dair yararlı hizmetler, doğanın korunması, yardım organizasyonları düzenlemek gibi küresel ve ulusal vicdanı temsil eden bir yapıdadır (Nye, 2017: 131). Toplumda bu denli etkili olan sivil toplum kuruluşları, devletlerin dış politikalarında da en önemli ortak durumuna gelmiştir (Gilboa, 2008: 73; Nye, 2004b; Zhang ve Swartz, 2009; Payne, 2009; Eren E, 2017: 43).

Diplomasi alanında zamanla kamu gibi devlet dışı unsurların daha aktif bir rol oynaması, sivil toplum kuruluşlarını da bu alana yöneltmiştir. Devlet destekli ya da bağımsız sivil toplum kuruluşları iletişim teknolojilerinin de yardımıyla dünyanın birçok bölgesine ulaşabilmekte ve o bölgelerin halkıyla etkileşim kurabilmektedir. Sivil toplum kuruluşlarının bu özelliği kamu diplomasisinin “insandan insana” olan iletişim boyutunu gerçekleştirmede

kilit bir rol oynamaktadır. Tuncer (2009: 128) ve Simons (2018: 149), sivil toplum kuruluşları ile kamu diplomasisi arasındaki ilişkiye değinirken hemen hemen hiçbir devletin kamu diplomasisini kendi başına yürütemediğini belirtmekte ve kamu diplomasisinin uygulanma aşamasında hükümet dışı organizasyonlar, özel şirketler, araştırma merkezleri ve sivil toplum kuruluşlarının da katkı sağladığını ifade etmektedir. Yalçıntaş'a göre, kamu diplomasisi bağlamında sivil toplum kuruluşları, ait oldukları ülkeler adına tanıtım faaliyetleri yürütmektedir. Sivil toplum kuruluşları, dünyaya ve olaylara olan bakış açılarını küresel alana aktarmaktadır. Devlet resmiyetinden uzak sivil toplumu temsil eden niteliğiyle sivil toplum kuruluşları, devletlerin ulaşamadığı alanlara nüfuz etmekte, samimiyet oluşturmakta ve kendi devletleri lehine lobi faaliyetlerinde bulunmaktadır (2013: 218-224). Devletler, sivil toplum kuruluşları ile iş birliği yaparak hedef ülkelerdeki halk ve sivil toplum kuruluşları ile iletişim kurmakta, o ülkelerin devlet yönetimlerini kendi lehinde düşünmeye ve karar almaya zorlamaktadır.

Günümüzde, uluslararası alanda Greenpeace, Uluslararası Af Örgütü (Amnesty), Uluslararası Kızıl Haç Örgütü (ICRC) (Snow, 2006: 20), Dünya Ticaret Örgütü (WTO) (Vickers, 2004: 185), İnsan Hakları İzleme Örgütü (Human Rights Watch), Sınır Tanımayan Doktorlar (MSF), Uluslararası Şeffaflık Örgütü (Transparency International), Dünya Sağlık Örgütü (WHO), UNESCO, UNICEF (Nye, 2017: 32-35) gibi kuruluşların küresel ölçekte yaptığı insani faaliyetler ve çevre faaliyetleri uluslararası kamuoyunu örgütlemekte, karar alıcıları etkilemekte ve bağlı bulundukları ülkelere kamu diplomasisi bağlamında olumlu bir imaj katmaktadır. Devletler, bu küresel örgütlere finans desteğinde bulunarak insan hakları, özgürlük, sağlık, doğa ve çevre, insani yardım gibi konularda hassas olduklarını ve sorunların giderilmesinde rol oynadıklarını tüm dünyaya duyurmaya çalışmaktadır.

2.2.5.2. Hükümet, Dışişleri Bakanlığı, Kültür Bakanlığı ve Elçilikler

Devletleri yöneten hükümetler, dışişleri bakanlığı, elçilikler ve kültür bakanlığı diplomasi süreci içerisinde etkin bir şekilde rol almaktadır. Elbette ki devlet kurumlarının kamu diplomasisi içerisinde yer alması bizi geleneksel diplomasi bakış açısına yönlendirse de bu aktörler sivil toplum unsurları ile de iletişim içerisinde. Hükümetler, devletlerin yürütme organı olarak politikaları belirleyen, bakanlıkları görevlendiren bir konumdadır. Hükümetler, diplomasi süreci içinde olan dışişleri bakanlığı, elçilikler, kültür bakanlığı gibi oluşumları şekillendirmektedir. Bu sebeple kamu diplomasisi stratejilerinde karar verici hükümetler olmakta, hükümetler değiştiğinde dış politika ve diplomatik süreçlerde değişim yaşanabilmektedir.

Diplomasi ve kamu diplomasisi sürecinde dışışleri bakanlığı önemli bir rol oynamaktadır. Devletlerde dış politikanın şekillenmesinde, uygulanmasında, kararların diğer devletlere ve halklara duyurulmasında dışışleri bakanlığı -hükümet onayıyla- temel belirleyici konumdadır. Berridge, bakanlığın, yurtdışında görevlendirdiği elçi, büyükelçi ve konsoloslarla diğer devletlerle iletişim kurmak, uzlaşma sağlamak ve kendi ülkesinde bulunan yabancı elçilerle de sorunları çözmek gibi görevleri bulunduğunu belirtmektedir (2010: 3). Öyle ki Tayyar Arı, dışışleri bakanlığı ve elçiliklerin diplomasi sürecindeki işlevini diplomasinin tanımı içerisine yerleştirmiştir. Arı, diplomasiyi, “dışışleri bakanlığı ve ona bağlı elçilikler aracılığıyla yürütülen ilişkiler” olarak tanımlamaktadır (2013: 324-325). Dışışleri bakanlıkları kendi bünyesindeki fondan kamu diplomasisi faaliyetleri için bütçe ayırmaktadır (Gonesh ve Melissen, 2005: 4). Devletler, dış kamuoyunu bilgilendirme ve tanıtım faaliyetlerini dışışleri bakanlıkları tarafından kurulan ajanslar tarafından gerçekleştirmektedir. Bu bağlamda, ABD’nin uluslararası eğitim ve kültürel faaliyetler ile tanıtım işlerinden sorumlu Kamu Diplomasisi ve Kamusal İşler Müsteşarlığı dışışleri bakanlığı bünyesinde 1999 yılında kurulmuştur (Yağmurlu, 2007: 15).

Hocking’e göre, dışışleri bakanlıkları zaman içinde işlevsel bir şekilde gayri resmî diplomatik aktörlerle de iş birliği yapma yoluna giderek bir “katalitik diplomasi” sürecini de sağlamaktadır (1999: 26). Dışışleri bakanlıkları dış politika ve kamu diplomasisi sürecinin belirleyicisi bir konumda olmasının yanı sıra hükümetle kamu diplomasisinin sivil toplum unsurları arasında bir köprü görevi de görmektedir. Cull, ABD’nin dev film endüstrisi Hollywood ve diplomasi arasında önemli bir bağ olduğunu dile getirmektedir. Dışışleri Bakanlığı filmlerin ihracatının kolaylaştırılması için çaba göstermekte, Beyaz Saray, Office of War Information (OWI/Savaş Enformasyon Dairesi) ve hatta CIA (Central Intelligence Agency-Merkezi İstihbarat Teşkilatı) özel temalı filmlerin ihraç edilmesi için Hollywood’u harekete geçirmektedir (2010a: 257).

Kamu diplomasisi sürecinde rol alan bir diğer aktör kültür bakanlığıdır. Kültür bakanlığı, uluslararası kültürel iş birliği, kültürün tanıtılması ve küresel alana aktarılacak kabul görmesi, dış kamuoyları ile iyi ilişkiler kurmak adına kültür değişimleri gibi uygulamaları organize etmektedir. Ayrıca kültür bakanlıkları ülkenin tanıtımı adına film, süreli, süresiz yayınları üretmektedir (Rawnsley, 2017: 991). Türkiye’de Kültür ve Turizm Bakanlığı ülkenin doğal ve turistik yerlerini tanıtmak için çeşitli kamu spotları ve tanıtım görselleri hazırlamaktadır. Yalnızca Türkiye değil dünyanın birçok ülkesi turizm noktasında bir marka olabilmek için birbiriyle yarışmaktadır. Bu markalaşma ve turizm diplomasisi sürecinde kültür bakanlıkları mali ve manevi anlamda en büyük destekçi olarak görülmektedir (Mark, 2010: 78).

2.2.5.3. Özel Sektör Temsilcileri ve Çok Uluslu Şirketler

Çok uluslu şirketler, devletlerin kamu diplomasisi süreçlerinde birlikte hareket ettikleri aktörlerden biridir. Ülkeler, sahip oldukları küresel şirketlerle birlikte kamu diplomasisi süreçlerinde bir avantaj yakalamaktadır (Sancar, 2012: 20). Küreselleşme ile birlikte çok uluslu şirketlerin tüm dünyada etkisini artırması, bu şirketlerin kamu diplomasisi süreçlerindeki potansiyelini de artırmaktadır. Bu şirketlerin merkezi olan ülkeler, bu şirketlerden yalnızca mali kazançlar elde etmemekte, şirketlerin ve şirketlerin ürünlerinin uzandığı tüm ülkelere kültür ve değerlerini de yaymaktadır (Özkan A, 2015: 11; Wang, 2006: 47).

Günümüzde Coca Cola, Levis, Mc Donalds, Burger King, Starbucks, Apple, Microsoft gibi şirketlerle adını ve kültürünü tüm dünyaya duyuran ABD, bu şirketler sayesinde uluslararası bir prestij elde etmektedir. Audi, BMW, Mercedes, Volkswagen gibi otomobil sektörü sayesinde Almanya, Toyota, Nissan, Mazda, Honda, Sony, Nikon ve Canon gibi markalarıyla Japonya oldukça öne çıkmaktadır.

2.2.5.4. Baskı Grupları

Baskı grupları, liderleri vasıtasıyla hükümetleri ya da başka grupları etkileyerek grubun ortak çıkarını korumayı ve gerçekleştirmeyi amaçlayan örgütlü bir oluşumdur (Ozankaya, 1984: 11). Oluşumlarında herhangi bir yasal dayanakları bulunmayan, birtakım amaçlar için bir araya gelen baskı grupları kamu diplomasisi sürecinde hedeflenen amaca ulaşmak adına devletlere, kamu kurum ve kuruluşlarına, kamuoyuna seslerini duyurmak için iletişim süreci gerçekleştirmektedir (Aziz, 2017: 30). Ülkelerde çatışan çıkarların bir temsilcisi olan baskı grupları, küreselleşme ve iletişim teknolojilerinin getirdiği özgürleştirici ortamın da etkisiyle ilgili kuruluşların yurt dışında ve yurt içinde yaptığı faaliyetlerin işleyişinde ve desteklenmesinde önemli bir rol oynamaktadır (Kavoğlu, 2018: 166). McKenzie, baskı gruplarının, vatandaşların tümünün siyasal düşüncelerinin yöneticilere aktarılmasında siyasal partilerden daha önemli olduğunu belirtmektedir (1958: 9). Özkan, baskı gruplarının uluslararası alandaki etkisine Türkiye'nin sözde Ermeni soykırımı iddialarını örnek göstermektedir. Bu konuda baskı gruplarının söylem ve eylemleri, uluslararası alanda devletlerin açıklamalarından daha çok yankı bulabilmektedir (Özkan A, 2015: 11).

2.2.5.5. Devlet Üstü Kuruluşlar

Devlet üstü kuruluşlar, sivil toplum örgütleri gibi devletlerin kamu diplomasisi süreçlerinde etkin bir görev üstlenmektedir. Devlet üstü kuruluşlar, uluslararası birçok alanda kararlar alabilen, devletlerin üye olduğu ve finanse ettiği oluşumlardır. Bu bağlamda, BM, NATO gibi kuruluşlar devletlerin politikalarına destek verebilmekte, (Özkan A, 2015: 11)

devletler bu kuruluşların kendi lehlerinde karar almalarını sağlayabilmektedir. NATO'nun Amerika güdümünde olması sebebiyle NATO üyesi ülkelerin ABD aleyhine atacağı adımların NATO tarafından hoş karşılanmayacağı bir gerçektir. Sancar, NATO'nun, ABD'nin Afganistan operasyonlarında ABD ile birlikte hareket ettiğini, kamu diplomasisi faaliyetleri yürüterek ABD'nin politikalarına destek verdiğini ve sert gücünü yumuşattığını dile getirmektedir (2012: 117).

2.2.5.6. Kanaat Önderleri

Kanaat önderleri, toplumların yakından tanıdığı, görüşlerine değer verdiği, herhangi bir konu üzerinde bilgi birikimi olan ve topluma görüşleri ile liderlik edebilecek potansiyele sahip karakterlerdir. Kanaat önderleri, bilim adamı, gazeteci, yazar, akademisyen, sanatçı, politikacı gibi farklı alanlarda faaliyet gösteren kişilerdir. Lazarsfeld, Berelson ve Gaudet'in yaptığı "halkın seçimi" araştırmasında bireylerin oy verme davranışlarını kişisel iletişimin etkilediği ortaya çıkmıştır. Bireylerin toplumda söz sahibi olan kanaat önderleri ile kurdukları iletişimin oy verme konusunda kendilerini etkilediği belirtilmiştir. İki aşamalı akış teorisi olarak geliştirilen bu modelde, kanaat önderlerinin toplumun karar verme ve toplumu harekete geçirme konusunda etkili olduğu doğrulanmıştır (Lazarsfeld vd, 1948; Yaylagül, 2010: 56-57). Görüşleri ile toplum üzerinde etkisi olan kanaat önderleri, kamu diplomasisi süreçlerinde etkin bir rol oynayabilmektedir. Devletler, hedef ülkelerdeki kanaat önderleri ile ilişkiler kurarak o toplumlar nezdinde olumlu bir imaj oluşturabilirler. Bu anlamda Vittorio Parsi, İran'ı örnek göstermekte, Batı ülkelerinin kanaat önderlerini İran'a davet ederek İran'daki yaşamın, tarihsel ve kültürel dokuların tanıtımının yapıldığını belirtmektedir (2008). Bir ülkenin kanaat önderleri kendi ülkesinin tanıtımını yapabilmekte, prestijini de artırabilmektedir. Bu anlamda, ülkelerin farklı alanlarda uluslararası alana mal olmuş kişilikleri uluslararası alanda yaptıkları açıklamalar ile ülkelerinin yumuşak gücüne katkıda bulunabilmektedir. Ödüllü sanatçılar, bilim insanları, Nobel ödülü alan aydınların demeç ve görüşleri uluslararası alanın o ülke nezdindeki kanaatlerini değiştirebilmektedir (Sancar, 2012: 105).

2.2.5.7. İç Hedef Kitle

Kamu diplomasisi, devletlerin başka ülke halkları ile iletişim kurma temeline dayanırken iç kamuoyu da diplomatik süreçlerde önemli bir aktördür. Kamu diplomasisinin insandan insana olan iletişim sürecinde iç kamuoyunun yabancı ülke toplumları ile iletişim kurması olumlu sonuçlar doğurmaktadır. Bu bağlamda kamu diplomasisi sürecinde dış kamuoyunu ikna etmenin yollarından biri kendi iç kamuoyunu da ikna ederek diplomasi sürecine dahil etmektir. Kendi iç kamuoyundan dış politika kararlarında destek alan devletler

daha güvenli adımlar atmakta, halkın da bu adımlara verdiği destek ile uluslararası kamuoyunu etkileyebilmektedir. Sancar, iç hedef kitleyi kamu diplomasisi sürecinde sosyal bir paydaş olarak ele almakta, dışarıda elde edilmek istenen başarının evvelinde içerde istikrarın yakalanması ve küresel alana aktarılmasında önemli bir görevi olduğunu belirtmektedir (2012: 106).

2.2.5.8. Üniversite ve Okullar

Kamu diplomasisi faaliyetlerinde oldukça önem atfedilen kültür kavramı birçok farklı alanı kapsamaktadır. Kültürün kamu diplomasisi sürecinde etkin bir şekilde kullanılması için dahil edilmesi gereken alanlardan birisi de eğitimidir. Uluslararası düzenin küreselleşen doğası ve çok boyutlu yapısı eğitim ve değişim programları için de bir fırsat sunmaktadır. Uluslararası eğitim, karşılıklı iş birliğinin sağlandığı alanlardan biri olması sebebiyle kamu diplomasisinin önemli bir ayağını oluşturmaktadır (Scott-Smith, 2009: 50; Fominykh, 2017: 9; Bound vd, 2007: 24; Universities of Australia, 2012: 1). Devletlerin kurdukları üniversiteler ve okullar sahip oldukları nitelikli eğitim, teknoloji ve bilgi üretimi ile ülkelerin markaları olabilmektedir. Bu eğitim kurumları kaliteleri ile ülke içinde ve ülke dışında prestij oluşturabilmekte, başka ülkelere öğrencilerin cazibesini çekmektedir. Eastwood'a göre, yapılan çalışmalarda Müslüman Arap coğrafyasında Amerikan bilim ve teknolojisi, kolejler ile üniversiteler hakkında oldukça olumlu görüşler bulunmaktadır (2007: 445). Bu bağlamda, bir ülkenin eğitim kurumları uluslararasılaşmanın önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Özellikle üniversiteler, yurt dışından gelen öğrenci ve akademisyenler için bir kamu diplomasisi aracı olmaktadır. Çünkü eğitim almak ya da eğitim vermek için ülkeye gelen bireyler üniversite yaşamı ile o ülkenin kültürünü, yaşam tarzını, bilime bakış açısını da öğrenmektedir. Üniversiteler ve okullar bir gelişmişlik düzeyi göstergesi, bir kültür taşıyıcısı olarak kamu diplomasisinin önemli bir ayağını oluşturmaktadır. Yabancı öğrencilerin ülkelere eğitim için gelmesi, o ülkedeki değerleri öğrenmesi nadiren de olsa benimsemesi ülkenin prestijini artırmaktadır. Değişim programı ile gelen öğrencilerin, o ülkenin bilime verdiği değeri, o ülkede öğrendiklerini, olumlu izlenimlerini kendi ülkesine döndüğünde vatandaşlara aktarması önemli bir ülke tanıtımı sağlamaktadır.

2.2.6. Türkiye’de Kamu Diplomasisi

2.2.6.1. Türkiye’nin Kamu Diplomasisi Süreci

Ülkeler, uluslararası alanda her zaman iyi bir prestije sahip olmayabilirler. Bu durum uluslararası alanda yaşanan sorunlar, sahip olunan toplumsal ve kültürel değerler, yönetim şekli, halklara gösterilen tutum gibi sebeplerden ileri gelebilmektedir. Söz konusu durumların aşılması için ülkeler yumuşak güç üretmekte ve kamu diplomasisi faaliyetleri yürütmektedir. Her ülkenin iyi bir imaja sahip olabilmek adına ihtiyaç duyduğu kamu diplomasisi faaliyetlerine Türkiye de ihtiyaç duymaktadır. Bu ihtiyaca bulunduğu coğrafi konum ve benimsediği dinin etkisi büyüktür. Elbette vurgulanmak istenen şey İslamiyet’in ya da Türkiye’nin jeopolitik konumunun küresel imajına zarar vermesi değildir. Batı’da Orta Doğu coğrafyasına yönelik ön yargılar ve hızla yükselen islamafobia, Türkiye’nin küresel imajını yükseltmesi açısından daha çok çaba sarf etmesini gerektirmektedir. Esasında Türkiye’nin hem Müslüman kalıp hem de laik bir yönetim sistemini benimsemesi iyi bir örnek teşkil ederken öte yandan da Türkiye, Batı ve Doğu arasında sıkışmışlığın sorunlarını da yaşamaktadır.

Türkiye, kamu diplomasisi faaliyetlerine geç başlamasının olumsuz sonuçlarını sürekli tecrübe etmiştir. Türkiye, dış kamuoyunda yeterince iyi tanınmamakta ve kendisini de küresel alana iyi bir şekilde anlatamamaktadır. 2000’li yıllardan önce Türkiye’nin kamu diplomasisi adı altındaki faaliyetleri, birtakım gecikmiş tepkiler, kısa vadeli planlamalar, kuruluşlardan, kurumsallıktan uzak bir anlayış, vatandaş ve sivil toplum unsurlarının dahil olmadığı bir süreçten ibarettir. Söz konusu eksiklikler Türkiye’nin uluslararası alanda olumsuz ve yanlış algılamalar karşısında etkisiz kalmasına neden olmuştur. Özellikle 11 Eylül saldırıları ile yükselen islamafobia Türkiye’nin Batı ülkelerindeki algısını olumsuz yönde etkilemektedir. Bu algının, Türkiye’nin AB sürecindeki üyeliğini de olumsuz etkilediği göz ardı edilemez bir durumdur. AB halklarının Türkiye nezdinde olumsuz kanaatlere sahip olması AB ülke liderlerinin de Türkiye hakkında olumlu karar almasını zorlaştırmaktadır (Akçadağ, 2013: 67).

Fransa’da yapılan bir araştırmadaki soruları yanıtlayan bir akademisyen Dr. Lequesne, sıradan Fransız vatandaşlarının Türkiye’nin AB içinde olmadığını ve neden üye olmak istediğini sorguladıklarına dikkat çekmiştir (Dalar vd, 2010: 87-88). Kamuoyunun yanı sıra Avrupalı birçok lider de aynı görüşü paylaşmaktadır. Alman siyasetçi Helmut Kohl, Türkiye’nin farklı bir inanç ve kültüre sahip olduğunu belirterek, Müslüman kimliği ile AB’ye ait olmadığını ifade etmektedir (Dalar vd, 2012: 39).

AB’nin liderleri ve halklarının Türkiye’ye olan bu bakış açısının kırılarak olumlu bir bakış kazandırılması gerekmektedir. Simon Anholt, Türkiye’nin olumlu imajının, AB’ye katılımı basit ve hızlı bir hale getirmesinin yanı sıra katılım sonrası AB’den ne derece

yararlanacağını da belirlediğini ifade etmektedir (2007: 119). Anholt, ülkelerin iyi bir imaja sahip olması konusunda “bir ülkenin iyi bir imajı varsa, her şey kolaydır; kötü veya zayıf bir imaja sahipse, her şey iki kat daha zor ve iki kat daha maliyet gerektirmektedir” (2009: 157) demektedir.

Türkiye’nin Batı dünyası ile yaşadığı bu sorunların temelinde Türkiye’nin etkin, güçlü, sivil toplumla desteklenmiş bir kamu diplomasisi stratejisinin olmaması yatmaktadır. Batı coğrafyasındaki Türk algısının düzeltilmesi için sivil toplum unsurları, bireylerin dahil olduğu, kültürlerarası diyalog, saygıyı temel alan kamu diplomasisi ve tanıtım faaliyetlerine odaklanılması küresel alanda olumlu sonuçlar getirebilmektedir. Türkiye’nin de kamu diplomasisinin yarattığı olanak ve fırsatlardan faydalanarak kendisini küresel alana doğru anlatmaya, doğru bir algı oluşmasını sağlamaya ve ülke markasını yapılandırmaya son derece gereksinim duymaktadır (Özkan, 2013: 10). Bu kamu diplomasisi ihtiyacı doğrultusunda Türkiye’nin bu alanda hangi adımlar attığı sorusu gündeme gelmektedir. Türkiye’nin kamu diplomasisi alanındaki adımlarına değinmeden önce kamu diplomasisi faaliyetlerinin nasıl geliştiğine ve ne tür bir temele dayandığına bakmakta fayda vardır. Kamu diplomasisi faaliyetlerine 2000’li yıllarda başlayan Türkiye’nin bu süreçte nasıl geldiğini özetlemek gerekmektedir.

Cumhuriyetin ilanının ardından Türkiye, Lozan Antlaşması, Musul Sorunu, Türkiye-Suriye sınırının belirlenmesi, Yunanistan ile Mübadele Sorunu gibi problemleri mümkün mertebe büyütmeden, çatışmalara mahal vermeden çözmeyi amaçlamıştır (Ünal Erzen, 2014: 93-94).

Atatürk dönemi dış politikası akıllı ve bilimi temel alan bir bakış açısıyla yürütülmeye çalışılmıştır. II. Dünya Savaşı ve soğuk savaş dönemi ile değişen pratikler çerçevesinde Türkiye uluslararası alanda destek kazanmak, uluslararası alanda iletişim sağlamak amacıyla NATO, Avrupa Güvenlik ve İş Birliği Teşkilatı (AGİT), Avrupa Konseyi, BM, Dünya Ticaret Örgütü, İslam Konferansı Örgütü, Avrupa Futbol Federasyonları Birliği (UEFA), Uluslararası Futbol Federasyonları Birliği (FIFA), Uluslararası Olimpiyat Komitesi gibi birçok örgüte katılmıştır (Ünal Erzen, 2014: 97; Kalın, 2011: 63). Bu örgütlere katılım dönemin (2021) iktidarı AK Parti döneminde de devam etmiştir. Bu dönemde Türkiye, Birleşmiş Millet Güvenlik Konseyi Geçici Üyeliği, İslam Konferansı Teşkilatı Genel Sekreterliği, Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclis Başkanlığı gibi vazifeler üstlenerek de uluslararası alanda ve örgütlerde olumlu bir izlenim oluşturarak nüfuzunu artırmıştır (Özkan B, 2015: 271; İskit, 2012: 445-446). Dış politika süreçlerinde dışişlerinin, akademik ve sivil toplumla olan diyalogu 1980’lere kadar hep mesafeli olmuştur. Özal dönemi ile birlikte TOBB (Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği),

TÜSİAD (Türkiye Sanayici ve İş Adamları Derneği), DEİK (Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu), İKV (İktisadi Kalkınma Vakfı) gibi kuruluşlarla iş birliğine gidilmiştir. Sivil toplum kuruluşları, dışişlerinin iş birliği yapmaktan ziyade Türkiye'nin imajına zarar verip vermediği anlaşılmaya çalışılan bir yapı olarak görülmektedir (İskit, 2012: 410). 1990'lı yıllardan 2002 yılında AK Partinin iktidara geldiği döneme kadar yaşanan toplumsal ve siyasi gelişmeler de ülkenin bir istikrar ve güven yakalamasını engellemiştir. Bu durum, Türkiye'nin etkin bir kamu diplomasisi yürütmekten ziyade geleneksel ve kapalı bir diplomasi anlayışını devam ettirmesine neden olmuştur. 2000'li yılların evvelinde yaşanan terör olayları, 28 Şubat askeri müdahalesi, Marmara Depremi, 2000 sonrası ekonomik kriz, koalisyon hükümetlerinin karar alma ve uygulamadaki sorunları gibi durumlar da ülkenin iç huzurunu sağlayıp dış politikaya odaklanılması konusunda engel teşkil etmiştir.

Küresel alanda 1965 yılında dile getirilen ve somut olarak uygulamaya başlanan kamu diplomasisi Türkiye'de ancak 2002 yılından sonra ciddi bir şekilde yürütülmeye başlanmıştır. Kaldı ki Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra küresel alanda da kamu diplomasisi faaliyetlerinin 11 Eylül saldırılarına kadar azaldığı görülmektedir. Kamu diplomasisi alanında somut girişimlerin 2000'li yıllarda gerçekleştiğinden hareketle kamu diplomasisinin gelişim süreci söz konusu tarihten itibaren ele alınmaktadır.

AK Parti yönetiminde Türkiye'nin dış politika ve kamu diplomasisi faaliyetlerindeki önemli etkenlerden birisi de dışişleri bakanı olarak görev yapan Ahmet Davutoğlu'dur. Davutoğlu, bakan olmadan önce akademisyen olarak görev yapmış, Türkiye'nin ideolojik ve kuramsal anlamda dış politikasını çerçevelediği "Stratejik Derinlik" adlı eseri kaleme almıştır. Türk dış politikasının mevcut durumuna ilişkin analiz yapan Davutoğlu (2010: 45-46) Türk dış politikasına stratejik bir bütünlükten yoksun, ortak bir bakış açısı eksikliğini içinde barındıran, tutarsız söylem ve eylemlerin yer aldığına dair bir eleştiri getirmiştir. Davutoğlu, sıradanlaşmış stratejik analizlerin yarattığı kısır döngü ile ideolojik bir çerçevenin sentezinin Türk dış politikasını bir çıkmaza sürüklediğini iddia etmektedir (2010: 48-49). Davutoğlu'nun ideolojik çerçeve konusundaki kastının Kemalizm olduğu düşünülmektedir. Eserde Kemalizm'in sık değişen hükümetlerle birlikte anılması, bu ideolojik çerçeveyi eleştiren hükümetler döneminde bile kendisini temsil eden ordunun da etkisiyle Türk dış politikasının olumlu yönde bir dönüşüm geçirmesini engellediği vurgulanmaktadır (Aktoprak, 2004: 176).

Eserde Davutoğlu stratejik derinliği, Türkiye'nin Osmanlı Devleti'nin kültürel, tarihi ve dini değerlerinin en büyük mirasçısı ve merkezi olmasında görmekte, Osmanlı mirasının Türk toplumunun özü olduğunu savunmaktadır (Davutoğlu, 2010). Türkiye'nin bu niteliği onu diğer

toplumlardan ayıran, sıradanlıktan kurtaran önemli bir güç olarak karşımıza çıkmaktadır (2010: 81). Bu görüş AK Parti'nin dış politikadaki değişimlerinin de teorik altyapısını oluşturmaktadır.

Davutoğlu, Kemalizm'in çizdiği, Türk sol siyasetinin ve ordunun da desteklediği Arap karşıtı Batıcılığı Türkiye'yi tarihsel ve kültürel mirasına yabancılaştırdığı için eleştirmiş ve Osmanlı coğrafyasıyla güçlü ilişkiler kurulmasını "stratejik derinlik" kavramıyla ele almıştır (Davutoğlu, 2010). Bu anlayışla Türkiye'nin klasik realist bir anlayışla Osmanlı coğrafyasında güç sahibi olmasını planlarken konstrüktivist anlayışla da Türkiye'nin kültürel ve tarihsel ilişkilerini güçlendirmeyi amaçlamadığı düşünülmektedir. Zira AK Parti döneminde kurulan, kültürel ve tarihsel yönleri vurgulayan yumuşak güç ve kamu diplomasisi araçlarının varlığı Davutoğlu'nun çizdiği bu anlayışın bir tezahürü olarak karşımıza çıkmaktadır (Ekşi, 2018a: 242-244).

Davutoğlu, eserinde bir ülkenin dış politikadaki varlığını "sabit veriler" ve "potansiyel veriler" ekseninde ele almakta ve bu verilerin ülkelerin uluslararası alandaki gücüne tesir edebileceğini ileri sürmektedir. Bu formülde sabit veriler coğrafi konum, kültür, tarihsel geçmiş ve nüfusu ifade ederken potansiyel veriler ekonomik, teknolojik ve askeri olanakları temsil etmektedir (Davutoğlu, 2010: 17-29). Davutoğlu'nun sabit ve potansiyel veriler ile çizdiği uluslararası alandaki etkinlik düzlemine ulaşmanın temel koşullarından biri etkili bir kamu diplomasisi yürütülmesidir. Nitekim kamu diplomasisi, kültür, siyaset ve değerler gibi manevi yönlerin yanı sıra bilim, teknoloji, eğitim gibi somut verileri de kapsamaktadır. Dolayısıyla AK Parti iktidarının, Balkanlar, Orta Doğu ve Afrika başta olmak üzere küresel kamuoyuna kamu diplomasisi faaliyetleri ile erişerek bir yumuşak güç olarak yükselmeyi amaçladığı düşünülmektedir (Ekşi, 2020: 303). Bu bağlamda, AK Parti iktidarı, kamu diplomasi faaliyetlerini Osmanlı'dan aldığı kültürel ve tarihsel miras, cumhuriyet rejiminden gelen demokrasi birikimi ile dönemsel dış politika hedeflerine göre şekillendirmektedir (Akçadağ, 2013: 65). Günümüzde cumhurbaşkanlığı sözcüsü olarak görev yapan İbrahim Kalın da Balkanlar'dan Orta Doğu ve Asya'ya uzanan coğrafyada birçok etnik ve dini yapının oluşturduğu, bu yapıların ortak paydası olan Osmanlı Devleti mirasının merkezinde Türkiye'nin yer aldığını belirtmektedir (Kalın, 2011: 12). Vurgulanan bu kısım Ahmet Davutoğlu'nun stratejik derinlik olarak tanımladığı, Türkiye'nin yumuşak gücü ve kamu diplomasisine kaynaklık edecek değerlerdir.

Türkiye'nin sahip olduğu cumhuriyet rejimi ve demokrasi geçmişi bölge açısından önemli bir cazibe kaynağı olarak karşımıza çıkmaktadır. 2009 yılında Orta Doğu ülkelerinde TESEV tarafından yapılan bir araştırmada, -Türkiye'nin laik devlet geleneğine rağmen- Arap halklarının (7 ülkenin ağırlıklı ortalamasına göre) %61'i Türk demokrasisini kendileri için bir

yönetim modeli olarak görmektedir. Suudi Arabistan'da bile bu oranın %55 dolaylarında olması Türkiye'nin cumhuriyet rejiminin bölgede başarılı bulunduğunu kanıtlamaktadır (Akgün vd, 2010: 7). 2011 yılında Filistin'de yayımlanan El Kuds gazetesinde yer alan "Türk Devrinde Arap Dünyası" başlıklı yazıda, Türkiye'nin Arap dünyası için bir esin kaynağı, İslamiyet'le birlikte modernliği de içinde barındıran, demokrasi, İslamiyet ve laikliğin bir arada uygulanabileceğini gösteren önemli bir örnek olduğu dile getirilmektedir (Demir, 2012: 252).

Türkiye, AK Parti iktidarıyla birlikte ülkenin tarihsel, kültürel ve dini bağları olan Orta Doğu coğrafyası ile yeniden iletişim ve ilişkiler kurmuştur. Bu ilişkileri kurmada medeniyetler ittifakı (Özkan B, 2015: 271), Türkiye'nin komşularıyla sıfır sorun yaklaşımı, demokratikleşme adımları ile üretkenlik, ihracat odaklı ekonomi anlayışı, laik bir yönetimle din ve siyaset arasında iyi bir dengenin kurulması, ihraç edilen televizyon dizileri, ABD'nin Irak müdahalesine destek vermemesi ve İsrail'e karşı dile getirilen söylemler etkili olmuştur (Salem, 2011: 1). Filistin-İsrail çatışmasında Filistin yanlısı İsrail karşıtı söylemler, Davos'ta yaşanan "One Minute" çıkışı (Demir, 2012: 224), 2021 yılında yaşanan çatışmalarda Azerbaycan yanlısı tavra sahip olsa da Azerbaycan-Ermenistan gerginliğinde arabulucu pozisyonunda olma isteği Türkiye'ye olumlu bir imaj kazandırmaktadır.

AK Parti iktidarının AB ve diğer ülkeler ile ilişkileri göz önünde bulundurulduğunda AB üyeliği için atılan adımların olumlu karşılandığı, demokratik reformların takdir topladığı görülmektedir. Ancak son dönemlerde yaşanan birçok süreçte demokrasi ve hukuk açısından sorunlu uygulamalar olduğuna dem vurulmaktadır. 15 Temmuz Darbe Girişimi sonrasındaki hukuki uygulamalar ile cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminin demokrasi ve hukukun üstünlüğü açısından gerilemelere neden olduğu konusunda eleştiriler dile getirilmektedir. Komşu ülkelerle sıfır sorun anlayışı ile çıkılan yoldan günümüze gelindiğinde bazı ülkelerle sorun yaşandığı görülmektedir. Suriye'nin iç savaş yaşaması ile sığınmacılara ev sahipliği yapan Türkiye'nin Suriye'nin lideri Esad ile ilişkileri tamamen kopmuştur. Doğu Akdeniz'de yaşanan petrol ve doğal gaz arama çalışmalarında Yunanistan ile büyük problemler yaşanmıştır. AB, bu konuda uluslararası hukuktan doğan haklarını kullanan Türkiye'ye karşı Yunanistan'ın yanında yer alarak taraflı bir politika izlemiştir. AB dışında ABD ile yaşanan YPG, S400 Savunma Sistemi sorunu ve ABD'nin sözde Ermeni Soykırımı'na ilişkin yaklaşımı Türk-Amerikan ilişkilerinin gerilmesine neden olmuştur. Türkiye'nin özellikle Batı dünyası ile yaşadığı bu sorunlar ve akabinde Rusya ile S400 savunma sistemi anlaşması Türkiye'nin yönünü batıdan doğuya doğru çevirdiği yönünde bir "eksen kayması" (Balcı vd, 2019; Yerlikaya, 2020) tartışmalarını da beraberinde getirmiştir.

2.2.6.2. Türkiye'nin Kamu Diplomasisi Faaliyetleri

AK Parti hükümetinin 2002 yılında iktidara gelişiyle başlayan kamu diplomasisi süreçlerinde birçok kurum, kuruluş ve aktör yer almaktadır. Türk kamu diplomasisinde dışişleri bakanlığı, Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü (KDK), Türk İş Birliği ve Koordinasyon Ajansı (TİKA), Yunus Emre Enstitüsü, YTB, Anadolu Ajansı, TRT gibi kamu destekli kuruluşlar etkin bir rol oynamaktadır. Bu kuruluşların yanı sıra özel sektör temsilcileri, sivil toplum kuruluşları, üniversiteler kamu diplomasisi stratejisinde faaliyet yürütmektedir. Bu bölümde söz konusu kuruluşların kamu diplomasisi faaliyetlerine odaklanılmaktadır.

2.2.6.2.1. Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü (KDK)

KDK, 2010 yılında yayımlanan bir başbakanlık genelgesi ile (Ekşi, 2018a: 310; Aydemir, 2018: 162) günümüzde (2021) cumhurbaşkanı sözcüsü dönemin SETA (Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı) başkanı olan İbrahim Kalın tarafından kurulmuştur (Ekşi, 2018a: 310). KDK, 2018 yılında Türkiye'nin cumhurbaşkanlığı hükümet sistemine geçmesinin ardından kapatılmış, faaliyetler cumhurbaşkanlığı iletişim başkanlığına aktarılmıştır. KDK'nin web sayfası da kapatıldığı için KDK ile ilgili bilgilere ana kaynaktan ulaşılamamaktadır. Bu sebeple KDK ile bilgiler web sitesini referans veren kaynaklardan aktarılmaktadır. KDK'ya ilişkin hazırlanan genelgede küreselleşmenin etkisiyle kamu diplomasisinin uluslararası alana ve hedef ülke halklarına ulaşmada önemli bir araç olduğu vurgulanmaktadır. KDK'nin kamu diplomasisi faaliyetleri çerçevesinde Türkiye'nin küresel kamuoyu özelinde saygınlığının arttırılmasına yönelik iş birliğini kapsayan, tanıtım süreçlerini hem resmi hem de sivil toplum unsurları ile yürüten bir kurum olduğu dile getirilmektedir (278478 Sayılı Resmî Gazete, 2010). Ekşi, KDK'nin resmi ve özel kurumlarla koordineli çalışma amacını olumlu bulsa da özellikle kültürel ve insani diplomasi faaliyetlerini yerine getiren sivil toplum kuruluşları gibi aktörlerle kanıtlanmış bir ilişkisi ya da iş birliği olmadığını aktarmıştır. Dolayısıyla KDK'nin sivil toplum unsurlarıyla geliştirmiş olduğu bir proje, ortak faaliyet ya da koordinasyon olmadığı görülmektedir (2018a: 311).

KDK, Türkiye'nin dış politikadan bilim, teknoloji ve sanata kadar birçok alandaki yeni hikayesini küresel alana doğru bir şekilde aktarmayı, demokrasi tecrübesi, kültürel ve tarihsel birikim ile bölgesel dinamikleri harekete geçirerek yeni iletişim alanları oluşturmayı amaçlamaktadır (Akt. Akçadağ, 2013: 69; Akt. Aydemir, 2016: 334-335). KDK'nin faaliyetleri 3 temel alan üzerine şekillenmektedir. Bu alanlar, üniversite programları, medya-tanıtım çalışmaları ve siyasal iletişim faaliyetleri olarak belirlenmiştir. Üniversite programları; dış politika çalıştayları, dış politika tanıtım programları ve gençlik programlarını kapsamaktadır.

Siyasal iletişim faaliyetleri; ülke toplantıları, akıl insanlar konferansları, Avrupa toplantıları, paneller ve uluslararası zirveleri içermektedir. Medya-tanıtım çalışmaları ise gazeteci heyetleri programları, uluslararası basını bilgilendirme, kültür ve tanıtım faaliyetlerine odaklanmaktadır (Akt. Aydemir, 2016: 337; Akt. Anaz ve Özşahin, 2015: 508; Akt. Ekşi, 2018a: 313). KDK, üniversitelere yönelik programlarda, öğrenci ve akademisyen ziyaretleri ile KDK'nin faaliyetleri hakkında bilgilendirme yapılmakta ve yurt dışından gelen öğrenciler Ankara'da misafir edilmektedir (Akt. Anaz ve Özşahin, 2015: 507-508). KDK, uluslararası alanda yaşanan sorunların tartışılması, çözümüne ilişkin önerilerin ortaya çıkarılması için Akıl Adamlar Konferans Serisi düzenlemiş, Türkiye'ye duyulan ilgiye bir karşılık vermek amacıyla yabancı basın mensuplarının davet ve ağırılanmasını kapsayan Gazeteci Heyetleri Programı etkinliği gerçekleştirmiştir (Akt. Akçadağ, 2013: 69).

KDK'nin 2018 yılı itibariyle faaliyetlerinin durdurulmasının ardından cumhurbaşkanlığı iletişim başkanlığına yeni bir görev verilmiştir. Bu görev tanımında “stratejik iletişim ve kriz yönetimine ilişkin politikaları belirlemek, bu kapsamda ulusal ve uluslararası alanda yürütülecek faaliyetlerde tüm kamu kurum ve kuruluşları arasında koordinasyonu sağlamak” şeklinde ifadeler yer almaktadır. Başkanlığın iş birliği yapacağı kurumlar, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, üniversiteler, gerçek ve tüzel kişiler ile sivil toplum kuruluşlarıdır. Bu görevleri yerine getirmek için, Stratejik İletişim ve Kriz Yönetimi Dairesi Başkanlığı kurulmuştur. Bu başkanlık, devletin stratejik hedefleri doğrultusunda farklı kuruluşlarla iş birliği yapmayı, stratejik iletişim politikaları belirlemeyi, Türkiye'ye yönelik algı operasyonlarına karşı faaliyette bulunmayı amaçlamaktadır (Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, 2020a).

Başkanlığın amaçları dikkate alındığında KDK'ye benzer bir yapının oluşturulduğu görülmektedir. Ancak KDK'nin ülke tanıtımı, yumuşak güç oluşturma gibi icra etmeyi amaçladığı kamu diplomasisinin temel dayanaklarından ziyade Stratejik İletişim ve Kriz Yönetimi Dairesi Başkanlığı Türkiye'nin yanlış algılanmasına yol açacak propagandaya karşı bir propaganda ve iletişim sürecini benimsediği düşünülmektedir. Tercüme Bürosu tarafından tanıtım faaliyetlerinin yabancı dillere çevrileceği belirtilmiş olsa da bu Başkanlığın amaçlarının daha farklı olacağını söylemek mümkündür. Stratejik İletişim ve Kriz Yönetimi Dairesi Başkanlığı'nın bu tür görev üstlenmesinde son dönemde yaşanan uluslararası sorunlar etkili olabilmektedir. Özellikle Doğu Akdeniz'de Yunanistan, Mısır ile yaşanan gerginlik, Suriye'de yaşanan iç savaş, göçmenler ve AB'ye yönelik algı operasyonlarının ve dezenformasyonun önüne geçilerek Türkiye'nin uluslararası alandaki haklıklarının vurgulanması istenmektedir.

Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, Kamu Diplomasisi Koordinasyon Kurulu, Kamu Diplomasisi Dairesi Başkanlığı gibi kurumları bünyesinde barındırmakta; ancak bu kurumların kendilerine ait bir web sayfası da aramalarda bulunamamaktadır. Kamu Diplomasisi Dairesi Başkanlığı'nın görevleri; "Türkiye'nin ulusal ve uluslararası yaklaşımlarını stratejik bir iletişimle aktarmak, sivil toplum unsurlarıyla kurulan iş birliği ile araştırmalar yaparak rapor ve programlar hazırlamak, Türkiye'nin yurt dışında doğru bir şekilde tanıtılması ve bilgilendirilmesini sağlamak" şeklinde tanımlanmaktadır (30488 Sayılı Resmî Gazete, 2018). Kamu Diplomasisi Dairesi Başkanlığı'nın tanıtım, dış kamuoyu oluşturmak, koordinasyon sağlamak, Türkiye'nin ulusal ve uluslararası tezlerini stratejik bir biçimde aktarmak gibi faaliyetleri ele alan bir kapsama sahip olduğu görülmekte; ancak faaliyetleri ne ölçüde gerçekleştirdiği ya da etkili olduğu bilinmemektedir. Yapılan faaliyetlere yönelik kurumsal bir web sitesi ya da aracı bulunmamaktadır. Yalnızca cumhurbaşkanlığı iletişim başkanlığının teşkilat yapısında yer almaktadır.

Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın "iletişim seferberliği" çağrısı kapsamında bünyesinde bulunan Kamu Diplomasisi Koordinasyon Kurulu'nun ilk toplantısını gerçekleştirmiştir. Kurulda, stratejik iletişim ve kamu diplomasisinin en temelde bir milli güvenlik önceliği, millet ve devleti ayakta tutan unsurlar olduğu vurgulanmaktadır. Bu bağlamda Kamu Diplomasisi Koordinasyon Kurulu'na önemli bir görev düştüğü belirtilmektedir. Toplantıya, Türkiye'nin kamu diplomasisi faaliyeti yürüten birçok kuruluş katılmıştır (Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, 2020b).

KDK ve ardından kurulan kamu diplomasisi kurumlarının istikrarlı ve güçlü bir kamu diplomasisi faaliyetinden uzak olduğu düşünülmektedir. Kurumlar, kamu diplomasisini dar bir perspektiften ele almakta, kamu diplomasisini sivil topluma yayamamakta, diğer ülke halklarıyla tam anlamıyla bir etkileşim kuramamaktadır. Ayrıca kurumların kapatılıp yeni bir yapılanma içerisine girmesi sonuç almasını geciktirmektedir. Yeni kurulan kamu diplomasisi kurumlarının bağımsız bir web sayfası olmaması, bu kurumların görünürlüğünü ve hedef kitlesini azaltmaktadır.

2.2.6.2.2. Dışişleri Bakanlığı

Dışişleri Bakanlığı, Türk kamu diplomasisine yön veren önemli bir kuruluştur. Nitekim Türk dış politikasının önemli bir belirleyicisi olan dışişleri bakanlığı ülkenin uzun soluklu plan ve stratejilerine paralel olarak kamu diplomasisinin niteliğine yön vermektedir. Kamu diplomasisi politikasının belirlenmesinin yanı sıra dışişleri bakanlığı bizzat kendisi de kamu diplomasisi faaliyetlerinde bulunmaktadır. Öyle ki AK Parti döneminin kamu diplomasisi ve

dış politika anlayışında Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu'nun büyük bir rolü olduğu tartışılmaz bir gerçektir. 2010 yılında yapılan kanuni düzenlemelerle kamu diplomasisi faaliyetlerinin daha verimli uygulanabilmesi için dışişleri bakanlığı bünyesinde bazı birimlerin kurulmasına karar verilmiştir. Yurtdışı Tanıtım ve Kültürel İlişkiler Genel Müdürlüğü, Enformasyon Genel Müdürlüğü, Diplomasi Akademisi Başkanlığı, Bilişim Teknolojileri Başkanlığı gibi kuruluşlar kamu diplomasisi açısından görevler üstlenmiştir (27640 Sayılı Resmî Gazete, 2010). Yurtdışı Tanıtım ve Kültürel İlişkiler Genel Müdürlüğü, ilgili kurum ve kuruluşlarla iş birliği yaparak kültür, eğitim, spor gibi alanlarda diğer ülkeler, küresel kuruluşlarla ikili ve çok yanlı ilişkiler yürütmektedir. Müdürlük, Türkiye'nin yurt dışındaki tanıtımı adına yapılan her türlü proje ve faaliyetin uygulanması ve koordinasyonunu sağlamaktadır (27640 Sayılı Resmî Gazete, 2010: 10632). Günümüzde Yurtdışı Tanıtım ve Kültür İşleri olarak nitelendirilen kurum, Türkiye'nin kültürel tanıtımının gerekliliğini “dış politikanın ayrılmaz bir parçası” olarak nitelemekte kültürel tanıtımı “ülkenin, dünyadaki görüntüsü ve saygınlığı” açısından önemli görmektedir. UNESCO'ya en çok katkı sağlayan 13. ülke konumunda olan Türkiye'nin dışişleri bakanlığı UNESCO ile üst düzeyde bir iş birliği içerisinde yer almaktadır. Ayrıca Türkiye'de UNESCO tarafından dünya mirası listesine alınan birçok tarihi bölge bulunmaktadır. 2019 yılı itibariyle dışişleri bakanlığı, 137 kültür-sanat etkinliği düzenlemiş, 12 ülkeyle 21 anlaşma, 2020 yılının ilk çeyreğinde 6 ülke ile 9 protokol imzalamıştır (Yurtdışı Tanıtım ve Kültür İşleri, t.y.).

Dışişleri bakanlığının Diplomasi Akademisi, dışişleri bakanlığı personelinin eğitim ve stajları ile farklı ülkelerin kariyer diplomatlarına eğitim programları hazırlayan bir kuruluştur. Akademi, bakanlık personelinin yurt dışındaki eğitim programı, mesleki kurslar, seminerler ve yabancı dil eğitimleri gibi faaliyetlerini planlamakta ve uygulamaktadır (Diplomasi Akademisi, t.y.; 27640 Sayılı Resmî Gazete, 2010: 10633). Son yıllarda Türk dış politikasında yaşanan gelişmeler çerçevesinde Diplomasi Akademisi uluslararası bir misyon üstlenmiştir. Bu bağlamda, yabancı diplomatlara yönelik eğitim faaliyetleri ile Türkiye'nin doğru bir şekilde tanıtılması amaçlanmaktadır. 1255 yabancı diplomatın eğitim aldığı Uluslararası Genç Diplomatlar Programı, Türkiye'nin görünürlüğü ve prestiji açısından önemli bir konumdadır (Diplomasi Akademisi, t.y.).

Dışişleri bakanlığına bağlı Enformasyon Genel Müdürlüğü, bakanlık ile medya mensupları arasındaki iletişimi sağlamakta, ulusal, uluslararası medya kuruluşları ile basın mensupları arasındaki ilişkileri yürütmekte ve basın toplantılarının yapılmasını sağlamaktadır. Enformasyon Genel Müdürlüğü, yerli ve yabancı medya aracılığıyla dış kamuoyuna ulaşmakta, kamu diplomasisi alanındaki faaliyetlerin planlanması ve yürütülmesinde ilgili kuruluşlarla iş

birliği yapmaktadır (27640 Sayılı Resmî Gazete, 2010: 10631). Enformasyon Genel Müdürlüğü'nün dışışleri bakanlığı web sitesi bünyesinde bile ayrı bir bölümü bulunmamakta, yalnızca yapılan basın toplantıları paylaşılmaktadır.

2.2.6.2.3. Türk İş Birliği ve Koordinasyon Ajansı (TİKA)

Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra Türkiye Cumhuriyetlerin bağımsızlığını ilan etmesinin ardından Türkiye söz konusu cumhuriyetlerle iyi ilişkiler geliştirmeyi hedeflemektedir. Türkiye, ortak bir dil, kültür bağı olan bu ülkelerle bölgesel ilişkilerin güçlenmesi için ekonomik, kültürel, toplumsal proje ve iş birliklerine yönelmiştir. Bu iş birliği ve faaliyetlerin koordineli, planlı bir şekilde yürütülmesi için 1992 yılında TİKA kurulmuştur. TİKA, ortak değerlere sahip olunan ülkeler başta olmak üzere birçok ülkede Türk dış politikasının aktif politika anlayışına çevrilmesi için çalışmalarda bulunmaktadır. TİKA, kurulduğu tarihte Türkiye Cumhuriyetlerin kendi kimliğini oluşturmaları, kültürel, siyasi ve ekonomik yönden gelişmesi için kalkınma yardımları yapmaktadır. TİKA, ilk olarak Türkmenistan'da kurulmuş ardından büro sayısını 6'ya çıkarmıştır. TİKA, 1995 yılına gelindiğinde eğitim ve kültür faaliyetlerine de ağırlık vermiş, söz konusu ülkelerde okul, kütüphane ve laboratuvarlar inşa etmiş, üniversiteler için teknik donanım desteğinde bulunmuştur. TİKA günümüzde 150 ülkede faaliyet gösterirken 60 ülkede 62 Program Koordinasyon Ofisi'ne sahiptir. Türkiye, TİKA ile dost ve akraba ülkelerde faaliyetler yürüterek bir barış kuşağı oluşturmaya amaçlamaktadır. 2002 yılında Türkiye'nin dış yardımları 85 milyon dolar iken 2017 yılına gelindiğinde 8,1 milyar dolara yükselmiştir. Bu yardım faaliyetlerinin önemli yürütücülerinin biri olan TİKA, 2001 yılında başbakanlığa bağlanmış (Ekşi, 2020: 308), 2018 yılında başbakanlık bünyesinden kültür ve turizm bakanlığına devredilmiştir. TİKA, 2011 yılında yapısal değişikliklere gitmiş ve “kalkınma ajansı” ifadesi “koordinasyon ajansına” dönüşmüştür (TİKA, t.y.). Bu dönüşüm neticesinde TİKA'nın dış yardım temelli faaliyetleri proje temelli faaliyetlere evrilmiş, TİKA, YTB, Yunus Emre Enstitüsü gibi kuruluşlarla iş birliğine gitmiş (Ekşi, 2018a: 222) ve daha hızlı, esnek karar alabilen bir yapıya bürünmüştür (TİKA, t.y.). AK Parti iktidarının dış politika hedeflerine bağlı olarak TİKA faaliyet sahasını Balkanlar, Orta Doğu, Güney Amerika, Afrika, Doğu ve Güney Asya gibi bölgelere kadar genişletmiş, uluslararası alanda dış yardım ve insani diplomasi faaliyetlerini uygulayan bir kuruluş haline gelmiştir (Ekşi, 2020: 308).

TİKA'ya 2017 yılında 378 milyon; 2018 yılında 420 milyon; 2019 yılında 515 milyon; 2020 yılı için 489 milyon TL (TİKA, 2020: 9) bütçe ayrılmıştır. Bu bütçelerle TİKA faaliyet gösterdiği bölgelerde projeler, yardım organizasyonları, küresel problemlere çözümler, fiziksel,

beşerî altyapı, sağlık altyapısı, kadın istihdamı, temiz su kaynağı çıkarma, ticaret, kalkınma, ortak tarihe sahip çıkma ve Türkiye'nin uluslararası etkinliğine katkılar sunma gibi birçok işlevi yerine getirmektedir. Özellikle gelişmemiş ülkelere yapılan insani yardımlar öne çıkmaktadır (TİKA, 2019: 42-45).

TİKA, 1992 yılından günümüze kadar dünyanın birçok bölgesinde insanlar için büyük yardımlarda bulunmuş ve Türkiye'nin uluslararası alandaki insani ve vicdan sesi olmuştur. TİKA, 1992 yılından 2002 yılına kadar 2241, 2002-2012 yılları arasında 11.447 (TİKA, 2013: 6) ve 2018 yılı itibarıyla 20 binden fazla projeyi hayata geçirmiştir (Ekşi, 2020: 309). Bu durum AK Parti Hükümetinin kamu diplomasisi faaliyetlerine verdiği önemi göstermektedir. TİKA, Türkiye'nin kalıcı kamu diplomasisi uygulamalarını hayata geçiren, ülke kapasitesinin inşası ve genişletilmesinde çalışmalar yürüten öncü kuruluşlardan biridir (Özkan, 2012: 90).

2.2.6.2.4. Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB)

YTB, Türk diasporası ve kardeş toplulukları ile Türkiye'de eğitim alan yabancı öğrencilere yönelik çalışmaları koordine etmek, mevcut faaliyetleri geliştirmek amacıyla 2010 yılında kurulmuştur. YTB, yurt dışında yaşayan Türkler ve kardeş topluluklarla olan bağlarını kuvvetlendirmekte ve söz konusu topluluklarla birçok alanda iş birliğine giderek daha samimi ilişkiler inşa etmektedir. Türkiye'de burslu eğitim alan yabancı öğrenciler ise Türkiye'nin, dünyanın her yerine dağılmış gönüllü elçisi olduğu düşünülmektedir (YTB, t.y.). YTB, Türk diasporası ile ilişkilerini geliştirerek diasporasının etki gücünü artırmayı ve bu sayede Türkiye'nin uluslararası alandaki vizyonuna katkı getirecek politikalar üretmeyi hedeflemektedir (YTB, 2019: 8). Yurt dışındaki Türklerin, kendi kültür ve geleneğini devam ettirmesi bu kültür ve geleneğin uluslararası alana yayılmasını sağlayacak ve diasporanın asimile olmasını engelleyecektir. Ayrıca Türk diasporasının anavatanı ile bağlarının güçlü olması diasporanın yaşadığı ülke ile Türkiye arasında da iyi ilişkiler kurulmasına ön ayak olacaktır. YTB ile Türk hükümeti, Türk diasporasının yaşadığı ülkelerde Türkiye lehine kamuoyu oluşturabilecektir.

YTB'nin resmi yayını olan Artı90 dergisi adını Türkiye'nin uluslararası alandaki telefon kodundan referans almıştır. Artı90 dergisinin ilk sayısında Avrupa'da Türklere yönelik yapılan ırkçı saldırılar ele alınmış, Türk diasporasının çektiği zorluklara değinilmiş, sorunları görünür hale getirerek sorunların çözümü için çaba gösterilmiştir (YTB, 2012).

YTB'nin Türk diasporasına yönelik gençlik kampları, Evliya Çelebi Gençlik Köprüleri, Türkiye Stajları, Genç Liderler Programı, Diaspora Gençlik Akademisi, YTB Gençlik Buluşmaları, Teknofest gibi birçok projesine binlerce çocuk, genç ve yetişkin Türk katılım

göstermiştir (YTB, 2019: 27-31). YTB, Türkiye Bursları programı ile uluslararası öğrencilere eğitim fırsatı tanımaktadır. Bu bağlamda 2018 yılında, Türkiye Burslarına 132 bin kişi (YTB, 2018: 66) başvuru yaparken 2019 yılında bu sayı 146 bine ulaşmıştır. Çeşitli elemelerden geçen 1483 adaya burs verilmeye başlanmıştır (2019: 50-51). YTB, uluslararası öğrencilere burs imkânı sağlayarak hem insani bir diplomasi faaliyeti yürütmekte hem de Türkiye'nin olumlu bir tanıtımını yapmaktadır. Bu bağlamda, Türkiye'de eğitim alan Abdülkadir Muhammed Nur ülkesi Somali'de Adalet Bakanı (A Haber, 2020), Afganistanlı Sayed Anwar Sadat Afganistan'da Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı, Iraklı Thjeel Yousir Irak'ta İletişim Bakanı (Sabah, 2019), Etiyopyalı Abdirahman Ahmed Hasan, Somali eyaletinin Ticaret, Sanayi ve Ulaştırma Bakanı (Türkiye Mezunları, 2019) olmuştur.

YTB, Türkiye'nin yalnızca kamu diplomasisi değil, genel dış politikasının uygulanmasında da önemli bir yer teşkil etmektedir. YTB, “nerede bir Türk varsa o Türk’e sonuna kadar sahip çıkmak” anlayışıyla hareket etmekte, İsmail Gaspıralı'nın Türk dünyası için söylediği “işte birlik” formülünü hayata geçirmek için bütün Türkleri güçlü bir diaspora haline getirmeyi kendisine şiar edinmektedir (Ekşi, 2017: 17). YTB, Türkiye'nin Türk coğrafyasındaki sesi, kültürel, ekonomik ve insani anlamdaki gözü, kulağı olmaktadır. YTB, ile Türkiye'nin diasporası ve akraba toplulukları arasında iyi bir gönül bağı kurulmuştur. Özellikle Türk diasporasının çocuk ve genç neslinde anavatan bilinci ve sevgisi kazandırılmasında, bu nesiller aracılığıyla Türkiye'nin tanıtımının yapılmasında YTB önemli bir misyon üstlenmiştir.

2.2.6.2.5. Yunus Emre Enstitüsü

Yunus Emre Vakfı'na bağlı olarak 2009 yılında kurulan Yunus Emre Enstitüsü, yurt dışında açtığı merkezlerle Türkçe öğretimi çalışmaları yürütmekte, Türkiye'nin kültürel ve sanatsal yönden tanıtımını yapmaktadır. Bilimsel çalışmalara da destek sunan Yunus Emre Enstitüsü, Türk dili ve kültürüne ait bilgi ve değerleri küresel alana aktarmayı, Türkiye'nin başka ülkeler ile kültürel alışverişini geliştirmeyi amaçlamaktadır. Yunus Emre Enstitüsü, Türkiye ile daha fazla insanın bağ kurmasını, Türkiye'ye dost insan sayısını artırmasını hedeflemekte, Türkiye'nin küresel alandaki bilinirliği ve itibarını artırmayı amaç edinmektedir (Yunus Emre Enstitüsü, t.y.).

Dünya genelinde 48 ülkede 58 kültür merkezi ile hizmet veren Yunus Emre Enstitüsü'nün, 50 ülkede 101 Türkoloji Bölümü ile iş birliği mevcuttur ve küresel alanda 74 ülkede 159 irtibat bürosu bulunmaktadır. Yunus Emre Enstitüsü 2023 yılına kadar toplamda 100 kültür merkezi açmayı planlamaktadır. British Council, Alliance Française gibi kültürel

diplomasi süreci yürüten Yunus Emre Enstitüsü, kültürel diplomasi konusunda teorik çalışmalar yapmak üzere kültürel diplomasi akademisi kurmuştur (Yunus Emre Enstitüsü, 2018: 12, 20, 26). Yunus Emre Enstitüsü, adını insan sevgisini evrensel bir şekilde işleyen Yunus Emre'den almış ve bu sevgiyi kültürel diplomasının odak noktası yapmıştır. Bu sebeple Yunus Emre Enstitüsü'nün isminin stratejik bir biçimde seçildiği gözlenmektedir (Ekşi, 2015: 352). Davutoğlu, kültürel diplomasının Türkiye'nin büyük makro stratejilerinden biri olduğunu dile getirmekte, Yunus Emre Vakfı ve Enstitüsü'nün kurulmasıyla insani diplomasi ile kültürel diplomasi arasındaki irtibatın sağlandığını, bir sentez oluşturulduğunu belirtmektedir (Yunus Emre Bülteni, 2013: 11-14).

Yunus Emre Enstitüsü, 2017 yılında çevrim içi Türkçe öğretimi yapmak amacıyla internette Türkçe Öğretim Portalı'nı kurmuş, portal, ücretsiz olarak ilk yılda 100 binden fazla kullanıcıya ulaşmıştır. Portal'ın yanı sıra 2017 yılında Yunus Emre Enstitüsü merkezlerinde 12.323, Türkoloji bölümlerinde 3.000 ve "Tercihim Türkçe" projelerinin uygulandığı okullarda ise 8.741 öğrenci olmak üzere toplamda 25 bin kişiye Türkçe dersleri verilmiştir (Yunus Emre Enstitüsü, 2017: 7). Çeşitli etkinliklerle birlikte faaliyet gösterilen ülkelerdeki bireylerin Türkçe, Türk kültürü ile tanışmaları sağlanmakta, kültür aracılığıyla iyi ilişkiler geliştirilmekte ve Türkiye'nin uluslararası alandaki imajına katkı sağlanmaktadır. 2018 yılında AB Kültürlerarası Diyalog hibe programı çerçevesinde AB ülkeleri ile Türkiye arasındaki kültürel ilişkilerin geliştirilmesi adına 100'den fazla proje Yunus Emre Enstitüsü tarafından desteklenmiştir (Yunus Emre Enstitüsü, 2018: 7).

Yunus Emre Enstitüsü, Türkiye'nin kültürel diplomasisinin önemli ayaklarından birini oluşturmaktadır. AK Parti'nin kültürel ve tarihsel miras üzerine kurduğu kamu diplomasisi anlayışının bir tezahürü olarak karşımıza çıkan Yunus Emre Enstitüsü, dünya halklarını kucaklayan, barış ve farklılıklara saygı anlayışını benimsemekte ve Türk kültürü ile dilinin yayılması için çaba göstermektedir. Yunus Emre Enstitüsü, Türk dili ve kültürü ile Türkiye'nin barışçıl bir dünya hayalini, insan sevgisini, Yunus Emre'nin evrensel kişiliği ve değerleri üzerine kurarak küresel alana aktarmaktadır.

2.2.6.2.6. Türk Kızılay

1868 yılında hasta ve yaralı askerleri tedavi etmek amacıyla (Kınık ve Aslan, 2020: 369) Hilal-i Ahmer Cemiyeti olarak kurulan Türk Kızılay, köklü yapısı ile kan bağıışı ve temini, afet müdahale, sosyal yardım, uluslararası yardım, göçmenlere yardım, sağlık, gençlik ve eğitim gibi alanlarda sunduğu hizmetlerle dünyanın önde gelen kuruluşlarından biridir. Kızılay, ulusal ve küresel bir yardım kuruluşu olarak savaşta ve barışta amacının gerektirdiği görevleri

yapmakta, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası silahlı çatışmalarda ya da Türk Hükümeti'nin ilan ettiği OHAL durumları ve bölgelerinde sorumluluk almaktadır (Türk Kızılay, t.y.). Kızılay, Türkiye'nin uluslararası alandaki insani ve vicdani sesi olurken Kızılay'ın, Türkiye'nin siyasi ve kültürel açıdan yakın hissettiği ülkelerde daha çok görev aldığı düşünölmektedir.

Uluslararası Kızılay/Kızılhaç hareketi ile iş birliği bulunan Türk Kızılay, Türkiye'de toplumsal dayanışma ve refahın yükselmesi için katkı sağlayan, ihtiyacı olan bireylere barınma, sağlık ve beslenme yardımı iletmektedir. Türk Kızılay, Türkiye dışında da birçok faaliyeti yerine getirmekte, yardımlar dünyanın dört bir köşesine ulaşmakta ve Türkiye'nin insani diplomasi alanındaki güçlü konumunu desteklemektedir. 2019 yılı itibariyle 71 ülkede toplamda 7,2 milyon insana yardım eli uzatılmış, bölge ve kimlik fark etmeksizin dünyanın yaşadığı acıları dindirmek için büyük bir çaba sarf edilmektedir. 2019 yılında 18 bölge kan merkezi, 68 kan bağış merkezi ve 300 kan bağış noktası bulunmaktadır. Türkiye dışında 14 kalıcı insani yardım ofisi ve toplamda 120 bin gönüllüsü ile ihtiyaç duyulan durumlarda yardımlar sağlanmaktadır (Türk Kızılay, 2019: 7-9).

Türkiye, 2011 yılından beri Somali'ye başta Kızılay olmak üzere birçok STK aracılığıyla 500 milyon dolara yakın yardımda bulunmakta, okul, sağlık binaları gibi kuruluşlar inşa ederek bölgenin sosyal refahını yükseltmektedir (Hürriyet, 2019a). Yapılan bu faaliyetler Türkiye'nin Afrika kıtası özelinde iyi prestij edinmesini sağlamaktadır. Ayrıca Suriye'de yaşanan iç savaşta meydana gelen insani krizde Kızılay önemli bir görev üstlenirken Suriyeli sığınmacılar ve vatandaşlara gıda, barınma, sağlık hizmetinde bulunmaktadır (The International Red Cross And Red Crescent Movement, 2015: 7).

Savaş zamanlarında gerekli olan insani ihtiyaçtan doğan Türk Kızılay, günümüzde barış zamanlarında insani faaliyetlerin sürdürölmesi hedefiyle Myanmar'dan Orta Afrika Cumhuriyeti'ne Filipinler'den Afganistan'a uzanan yardım eliyle Türkiye'nin değerler ve erdemler üzerinden şekillenen yeni diplomasi anlayışının, insani diplomasi anlayışının önemli bir tezahürü olarak karşımıza çıkmaktadır (Dağdelen, 2015: 234). Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Dernekleri Federasyonu'nun (IFRC) önemli bir üyesi olan Kızılay, Türkiye'yi uluslararası örgütler nezdinde iyi bir şekilde temsil etmekte, iş birliği içerisinde yapılan organizasyonlarla Türkiye'nin tanıtımı ve iyi bir imaj sağlaması için önemli adımlar atmaktadır. Ayrıca IFRC ile birlikte hareket ederek insani yardım faaliyetlerinde yer almakla din, dil ve ırk ayrımı yapmaksızın ihtiyacı olan herkese el uzatma anlayışını benimsemektedir.

2.2.6.2.7. Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD)

AFAD, “Afetlerde Türkiye’nin Ortak Gücü” anlayışıyla olası afet durumlarında afet yönetimini planlamakta, uygulamakta, yönlendirmekte ve koordine etmektedir. Ulusal ve uluslararası arama kurtarma, insani yardım, tahliye ve transfer çalışmaları yürütmekte ve insani altyapılar inşa etmektedir. AFAD, doğal afetlerin önlenmesi, zararının azaltılması, müdahale edilmesi ve afet sonrası iyileştirme çalışmaları çerçevesinde görev alan birimler arasındaki iş birliğini sağlayan şemsiye bir kuruluştur. AFAD, yalnızca Türkiye’de değil afet yaşayan ya da insani yardıma ihtiyaç duyan ülkelerde de aktif olarak görev almakta ve Türkiye adına insani diplomasi örneği sergilemektedir. Öyle ki nitelikli, uzman personeli ve ekipmanı ile Haiti, Japonya, Şili, Myanmar gibi bölgelerdeki felaketlerde arama kurtarma ve afet sonrası iyileştirme faaliyetleri, Libya, Tunus, Mısır ve Suriye gibi ülkelerde yaşanan toplumsal olaylarda da tahliye operasyonları yürütmüştür (AFAD, t.y.). Global İnsani Yardım Raporu’na göre Türkiye 1 milyar dolardan fazla bir miktar ile 2012 yılında ABD, İngiltere, AB ülkelerinden sonra donör ülke sıralamasında 4. sırada yer almaktadır ve bir önceki yıla göre insani yardımı en çok artıran ülkedir (Global İnsani Yardım Raporu, 2013: 4). AFAD, 2014 yılında yayımladığı bir raporla Türkiye’nin, Türk Kızılay, TİKA, YTB, AFAD’ın içinde olduğu insani diplomasi kuruluşlarının yaptığı yardımların GSMH’ya (Gayri Safi Milli Hasıla) göre dünyada ilk sırada olduğunu belirtmektedir (Habertürk, 2014). Türkiye, AFAD’ın da dahil olduğu yardım faaliyetlerinde gıda desteği başta olmak üzere birçok farklı alandaki insani yardımlar çerçevesinde Dünya Gıda Programı tarafından “yükselen donör” olarak nitelendirilmiştir (Anadolu Ajansı, 2014). 2018 yılı itibariyle Türkiye insani yardımlar sıralamasında ilk 5 sıra içerisinde yer almış ve 6,3 milyar dolarlık bir yardım kapasitesine ulaşmıştır (Global İnsani Yardım Raporu, 2019: 11). AFAD, uluslararası alanda yaptığı yardımlarla Türkiye’nin küresel alandaki sesi ve vicdanı olmaktadır. Türkiye’nin “mazlumların sesi” olan anlayışını simgeleyen kuruluşlardan birisi olarak karşımıza çıkmaktadır.

2.2.6.2.8. Kamu Diplomasisi Faaliyeti Yürüten Sivil Toplum Kuruluşları

Türkiye’de insani ve kalkınma faaliyetlerini sürdüren STK’lerin var olma felsefesi İslami temellere dayanmaktadır. Siyasette aradığını bulamayan İslami kesim 1990’larda sivil inisiyatiflere yönelerek STK’ler ve gönüllü hareketlerin altyapısını oluşturmuştur. Bu temelde kurulan STK’ler uluslararası alanda yaşanan afet, felaket, hastalık, insani ihtiyaç durumlarında aktif olarak görev almıştır. Bu kuruluşlar, kısa vadeli hedeflerden ziyade uzun soluklu olduklarını kanıtlamakta ve yardım yapılan bölgelerle Türkiye arasında bir gönül köprüsü kurmaya devam etmektedir. İnsanların acil ihtiyaçları karşılanarak adil, onurlu ve insani bir

hayat sürdürebilmesinde bu STK'lerin rolü göz ardı edilmeyecek bir düzeydedir (Çevik, 2014: 50-51).

Bu kuruluşlardan biri olan Yeryüzü Doktorları Derneği, 17 Ağustos 1999 depreminin ardından tıbbi desteğe ihtiyaç duyan vatandaşların tedavi edilmesiyle faaliyetlerine başlamış ve 2000 yılında gönüllülük esasıyla güçlü bir derneğe evrilmiştir. Yeryüzü Doktorları, Soma Maden Faciası, Van Depremi gibi Türkiye'de yaşanan felaketlerin yanı sıra Filipinler Tayfunu, Gazze Krizi gibi uluslararası durumlarda da önemli bir görev üstlenmiştir. Somali, Yemen, Suriye, Filistin, Uganda'da sağlık yardımlarında bulunan Yeryüzü Doktorları, hastane, sağlık merkezleri inşa etmiş, söz konusu ülkelerde sağlık personeline tıbbi eğitimler vermiştir. Günümüze değin 51 ülkeye sağlık desteği ulaştıran Yeryüzü Doktorları 200'den fazla gönüllü sağlık ekibi oluşturarak 938 bin muayene, 26 bin cerrahi operasyon, 32 bin beslenme tedavisi yapmıştır. "Hayat kurtarınca güzel" anlayışıyla hareket eden Yeryüzü Doktorları, Türkiye'nin iyiliğini yeryüzüne yaymayı amaçlamaktadır (Yeryüzü Doktorları, t.y.). Yeryüzü Doktorları'nın da yer aldığı birden fazla kuruluş özellikle Somali'de sağlık, eğitim, çocuklara yardım, tarım ve hayvancılık, içme suyu temini gibi konularda kayda değer yardımlar yapmaktadır (Bingöl, 2013: 95). Yeryüzü Doktorları, dünyanın dört bir tarafına ulaştırdığı sağlık hizmetiyle Türkiye'nin merhametli, iyiliksever yüzünü tüm dünyaya aktarmakta ve önemli bir yumuşak güç oluşturmaktadır.

Yardım kuruluşlarından son dönemlerde etkin olan İHH (İnsan Hak ve Hürriyetleri) İnsani Yardım Vakfı, resmi olarak 1995 yılında faaliyetlerine başlamıştır. İHH, din, dil, ırk ayrımı gözetmeksizin dünyada ihtiyacı olan kim varsa yardım ulaştırmak, insanların temel hak ve hürriyetlerinin ihlal edilmesini engellemeyi amaçlamaktadır. Gönüllülük faaliyeti olarak işlevini sürdüren İHH, günümüzde 5 kıtada 123 ülkede aktif olarak görev almakta ve "Türkiye'nin tüm dünyaya ulaşan bir hayır köprüsü" olmaktadır (İHH, t.y.). İHH, gıda yardımı, yetim yardım programı, barınma ve giyim yardımı, iş-meslek edindirme projeleri, su kuyusu açma, eğitim, tesis, altyapı yardımları, eğitim araç ve gereç yardımları, yeterlilik kazandırma yardımları, radyo, TV yayınlarının altyapı anlamında desteklenmesi, ibadethane ve cami inşaatı gibi konularda kayda değer yardımlarda bulunmaktadır (Demir, 2012: 266-267). İHH, 2010 yılında Gazze'ye gönderilen Mavi Marmara gemisi ile gündeme gelmiş (Eren E, 2017: 44) ve Vakfın, diğer yardım kuruluşlarına göre İslami yönünün daha ağır bastığı düşünülmektedir (Çevik, 2014: 52).

Cansuyu Derneği, 2005 yılında Ankara'da faaliyetlerine başlamış Millî Görüş hareketine yakın bir yardım kuruluşudur. Yurt içi yardımların yanı sıra Orta Doğu, Balkanlar, Afrika ve Uzak Doğu'da faaliyet göstermektedir (Çevik, 2014: 51). Cansuyu Derneği, afet,

terör, savaş gibi olağandışı durumlarda ihtiyacı olan insanlara gıda, giyim, sağlık, eğitim, yakacak, kira, barınma, evlenme, yuva ve iş kurma, konut vb. alanlarda aynı ve nakdi yardımlarla insan haklarının geliştirilmesine katkıda bulunmaktadır (Cansuyu Derneği, t.y.). Cansuyu Derneği'nin acil insani yardımların yanında su kuyusu açma, okul, cami ve beceri kursları gibi alanlara yönelmektedir. 63 ülkede faaliyet gösteren Cansuyu Derneği'nin bütçesini yardımseverlerin bağışları oluştururken gönüllüler de bu bağışların ihtiyaç sahiplerine dağıtılmasını sağlamaktadır. Gönüllü ve görevliler yardım için gittikleri bölgelerde hem kuruluşu hem de Türkiye'yi temsil etmekte ve Türkiye'nin sesi olmaktadır (Çevik, 2014: 51).

Sözü edilen derneklerin dışında Beşir Derneği, İyilik Derneği, Verenel Derneği, Yardımelî Derneği gibi kuruluşlar da uluslararası alanda yardım faaliyetleri yürüterek Türkiye adına yumuşak güç oluşturmaktadır. Bu alanda hizmet veren kuruluşlar genellikle İslami bir çerçevede hareket etmekte, daha çok İslami bölgelere yardımda bulunmaktadır.

2.2.6.2.9 Kamu Diplomasisi Faaliyeti Yürüten İş Kuruluşları

Ülkelerin kamu diplomasisi faaliyetleri, birçok farklı dinamiğin bir araya gelerek oluşturduğu, çok yönlü ve çok katmanlı bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu süreçte yer alan yapılardan biri de iş kuruluşları diğer bir deyişle özel sektör temsilcileridir. Kamu diplomasisi faaliyetlerinde kamu ve özel sektör temsilcilerinin uyumlu, güçlü bir iş birliği sağlaması olumlu ve kayda değer gelişmelerin önünü açmaktadır. Bu açıdan bakıldığında ülkelerin sahip olduğu iş kuruluşları diğer ülke paydaşları ve halklarıyla iletişim kurmada katkı sağlamaktadır. Türkiye'de de iş kuruluşları Türkiye'nin uluslararası alandaki tanınırlığı ve itibarına fayda sağladığı düşünülmektedir. Türkiye, AB sürecinde STK'lerin de dahil olduğu etkinliklerle Avrupa halklarının Türkiye hakkında bilgi sahibi olmalarını sağlamış, kültürel etkinliklerle iki taraf arasında bir kaynaşma gerçekleştirmiştir. Bu tür etkinliklerin iyi bir şekilde uygulanabileceği alanlardan biri de iş kuruluşları olarak karşımıza çıkmaktadır (Özkan, B, 2015: 272).

Kamu diplomasisi sürecine dahil olan kuruluşlardan biri olan TÜSİAD (Türk Sanayicileri ve İş İnsanları Derneği), 1971 yılında girişimciler ve iş dünyasının yöneticileri tarafından kurulmuştur. Türk ekonomisini üretim, katma değer, kayıtlı istihdam ve dış ticaret gibi alanlarda temsil edebilme potansiyeli olan TÜSİAD, sürdürülebilir kalkınma ve katılımcı demokrasi anlayışının benimsenmesinde fayda sağlamayı şiar edinmektedir (TÜSİAD, t.y.). Esasında bu amaca bakarak TÜSİAD'ın yalnızca ekonomik değil, birtakım toplumsal hedefleri de gerçekleştirme niyetinde olduğu görülmektedir. Bu amaçların gerçekleştirilmesi için TÜSİAD'ın bir sivil toplum kuruluşu kimliği altında faaliyet göstermesi önem taşımaktadır.

Öyle ki TÜSİAD, güçlü yapısı ile Türk dış politikasının uygulanmasında yeri geldiğinde şekillenmesinde de yardımcı olmaktadır. 2001 yılında TÜSİAD bünyesinde kurulan TÜSİAD International, Türkiye'nin başka ülkelerle olan ticari ilişkilerinin geliştirilmesini sağlamaktadır. TÜSİAD International, Türkiye'nin özel sektörünün yurt dışındaki potansiyelini yükseltmek, varlığını güçlendirmek için farklı ekonomik kategorideki ülkelerle iş birliği yapmayı amaçlamaktadır (Demir, 2012: 263-264). Öyle ki TÜSİAD'ın Brüksel, Berlin, Paris, Washington, Çin, Silikon Vadisi ve Basra Körfezi'nde temsilcilikleri bulunmaktadır (TÜSİAD, t.y.). TÜSİAD, bu temsilcilikler aracılığıyla söz konusu bölgelerde ekonomik ilişkileri geliştirmenin yanı sıra Türkiye için tanıtım yapmakta, Türkiye ile söz konusu ülkeler arasındaki iş birliklerinde köprü görevi görmektedir.

TÜSİAD, www.euractive.com web sitesi üzerinden Türkiye için bir genişleme dosyası hazırlamıştır. TÜSİAD, medya aracılığıyla Avrupa halkına ulaşmaya çalışmakta, AB'nin çeşitli organları ile bağlantı kurmaktadır (Akçadağ, 2011: 6). 2006 yılında TÜSİAD başkanlığı yürüten Ömer Sabancı, Türkiye'nin AB ülkeleri nezdinde ciddi bir şekilde tanıtım eksikliği olduğunu ve tanıtım stratejisine gereksinim duyulduğunu vurgulamaktadır (Müderrişoğlu, 2006). Günümüzde (2021) TÜSİAD başkanlığını yürüten Simone Kaslowski, 2019 yılında düzenlenen Avrupa İş Dünyası Konfederasyonu'nun bir organizasyonunda AP milletvekilleri ile yemekte bir araya gelmiştir. Ayrıca aynı organizasyon içerisinde Türkiye-AB ilişkilerinin konuşulduğu bir yuvarlak masa toplantısı yapılmıştır (TÜSİAD, 2019).

Diğer bir iş kuruluşu olan MÜSİAD (Müstakil Sanayici ve İş Adamları Derneği), Türkiye'nin ekonomik, siyasi anlamda güçlü ve saygın olmasını hedeflemekte, kamu diplomasisi süreçlerinde etkin bir rol oynama isteğini göstermektedir. Öyle ki MÜSİAD'ın misyonunda, Türkiye'nin maddi ve manevi anlamda gelişmesine katkı sunmanın öneme vurgu yapmaktadır (MÜSİAD, t.y.). TÜSİAD'a bir alternatif olarak İslami çizgide oluşturulan MÜSİAD küçük ve orta büyüklükteki işletmeleri desteklemekte (Özkan B, 2015: 276), küreselleşme sürecinde TÜSİAD'dan daha büyük bir rol üstlenmektedir. İslami çizgi ile ekonominin sentezini temel alan MÜSİAD, dini değerlerin bireyleri geriye götürmekten ziyade zenginleştirdiğini ve refah seviyesini yükselttiğini vurgulamayı amaçlamaktadır (Keyman, 2005). MÜSİAD, üyelerinin yurt dışı ilişkileri ve faaliyetlerini geliştirmelerini desteklemekte ve bu amaçla yurt dışı organizasyonlar düzenlemektedir. Bu organizasyonlar çerçevesinde Türk iş insanları ile yabancı iş insanları arasındaki iletişimin güçlendirilmesi, ziyaret edilen ülkelerdeki siyasi yetkililer, özel sektör, sivil toplum kuruluşları ile de iletişim kurulması ve iş birliği sağlanması hedeflenmektedir (Demir, 2012: 264). MÜSİAD, mensuplarının kapasitesine paralel olarak rekabet gücünün yüksek olduğu Afrika, Balkanlar, Orta Asya, Orta Doğu gibi

bölgelerde iş ağlarının güçlendirilmesine ehemmiyet vermektedir (Özka A, 2015: 277). 2000’li yıllarda 68 ülkede 181 merkezde faaliyet yürüten MÜSİAD, Türk dış politikasının ve kamu diplomasisinin vazgeçilmez bir unsuru olmuştur (Ekşi, 2018a: 382).

Günümüzde 1,5 milyon üyesi bulunan TOBB (Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği), Türk özel sektörünün en büyük kuruluşudur. 81 il ve 160 ilçede ofisi bulunan, şemsiye meslek kuruluşu birliği olan TOBB, 43 ülke ve 20 milyondan fazla işletmeyi kapsayan Avrupa Ticaret ve Sanayi Odaları Birliği’nde (Eurochambres) üyesidir, TOBB Başkanı Rıfat Hisacıklıoğlu, 2009 yılından itibaren Eurochambres’in Başkan Yardımcısı ve 2015 yılı itibariyle ise daimî başkan vekilidir (TOBB, t.y.). TOBB’un Eurochambres gibi AB meslek kuruluşlarının temsil edildiği bir örgütte yer alıyor olması TOBB ve Türkiye açısından uluslararası bir avantaj olarak değerlendirilmektedir. Ayrıca TOBB’un da TÜSİAD gibi Brüksel’de bir ofisi bulunmakta ve AB’nin karar alıcıları ile iletişim içinde olmayı hedeflemektedir (Akçadağ, 2011). TOBB, İber Amerika’da yer alan 23 ülkeden 400 Ticaret Odası/Birlik/Federasyonu’nu bünyesinde bulunduran ve 2 milyondan fazla şirket ağına sahip olan İber Amerika Ticaret Odaları Birliği’nin (AICO) 2015 yılından itibaren gözlemci üyesi, onursal üyesi, stratejik ortağı olup bu kurumda Türkiye’nin tek resmi temsilcisidir (TOBB, t.y.). TOBB, uluslararası alanda Avrupa ya da ABD dışındaki bölgelerde de kamu diplomasisi faaliyeti yürütmektedir. TOBB’un 2013 yılında Filistin’de ilk organize sanayi bölgesini kurması, Türkiye’nin Filistin’e yönelik dış politikasının ekonomik ayağını oluşturduğu düşünülmektedir (Milliyet, 2013). Ayrıca TOBB, İsrailli ve Filistinli iş insanlarını Ankara Forumu’nda bir araya getirerek bir ilke imza atmıştır. Yıllardır birbirileri ile yan yana gelemeyen iki ülkenin iş insanlarının buluşturulması ile küresel alana da her zaman barışçıl bir dünya hayali çizen Türkiye imajı lanse edilmiştir (Hürriyet, 2007).

İktisadi Kalkınma Vakfı (İKV), AB ve Türkiye-AB ilişkileri alanında uzmanlaşmış bir sivil toplum kuruluşu olarak karşımıza çıkmaktadır. 1965 yılında kurulmuş olan İKV, Türkiye-AB ilişkileri ile Türkiye’nin AB bütünleşmesi hakkında hem iş dünyasını hem de kamuoyunu bilgilendirmektedir. Bu bağlamda, araştırmalar yürüten İKV, rapor, kitap yayımlamakta, seminer vb. toplantılar organize etmektedir. Brüksel’de de temsilciliği olan İKV, bu temsilcilik aracılığıyla AB ile ilişkiler geliştirmekte, “Türkiye’yi AB’ye, AB’yi Türkiye’ye anlatmaktadır”. Türkiye’nin ekonomik ve sosyal kalkınmasına fayda sağlamayı amaçlayan İKV, AB’de yaşanan gelişmeleri sürekli takip etmekte ve Türkiye’nin yurt dışında tanıtımını yapmaktadır (İKV Hakkımızda, t.y.). İKV, “Avrupa Hareketi 2002” adıyla bir organizasyon düzenleyerek 175 sivil toplum kuruluşunu bir araya getirmiş ve Türkiye’nin AB’ye üyeliği

lehinde eylemde bulunmaları adına harekete geçmeleri için bir platform oluşturmuştur (Öniş, 2003: 20).

Türkiye, iş kuruluşları aracılığıyla özellikle AB süreci olmak üzere birçok bölgede kamu diplomasisi faaliyeti yürütmektedir. İş kuruluşlarının kamu diplomasisi faaliyetlerinde hükümetten bağımsız bir sivil toplum kuruluşu kimliğiyle ancak Türk dış politikasına da uygun bir stratejiyle hareket etmesi uluslararası alanda ekonomik ve toplumsal ilişkilerin geliştirilmesinde etkili olmaktadır.

2.2.6.2.10. Kamu Diplomasisi Faaliyeti Yürüten Eğitim Kuruluşları

Türkiye eğitim alanında yurt dışında açtığı okullar ve değişim programları ile yumuşak gücünü artırmayı amaçlamaktadır. Bu noktada Türkiye Maarif Vakfı, Millî Eğitim Bakanlığı gibi kuruluşlar ile değişim programları yapan üniversiteler ve bu değişim programları önemli bir kamu diplomasisi aracı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu kuruluşlardan biri olan Türkiye Maarif Vakfı 2016 yılında kurulmuştur. Türkiye Maarif Vakfı, “kültür ve medeniyet etkileşimini ortak iyiye ulaştıracak bir yol olarak gören Türkiye'nin uluslararası eğitimde dünyaya açılan kapısı” olarak görülmektedir (Türkiye Maarif Vakfı, 2018: 12). 6721 sayılı kanun ile faaliyetlerine başlayan Türkiye Maarif Vakfı, Türkiye'nin Millî Eğitim Bakanlığı haricinde yurt dışında eğitim kurumu açma yetkisine sahip tek kuruluştur (29756 Sayılı Resmî Gazete, 2016). Maarif Vakfı, ilim ve irfanını insanlığın huzuru ve barışı için kullanan iyi insanların eğitim aldığı öncü bir kuruluş olmayı amaçlamakta, Anadolu'nun kadim irfan geleneğini esas alan bir anlayışla hareket etmektedir. Maarif Vakfı'nın Türkiye'nin eğitim sistemi ve niteliğinin yurt dışına aktarılması, Türk eğitimcilerin yetiştirdiği toplumlar yaratılması ve bu sayede Türkiye'ye sempati besleyen genç nesillerin meydana getirilmesinde faaliyetler yürüteceği düşünülmektedir. Öyle ki Türkiye Maarif Vakfı, Türkiye'nin eğitim birikimini uluslararası rekabete ve etkileşime açmakta, eğitim faaliyetleri ile Türkiye'nin aktif bir şekilde tanıtılmasını kendisine şiar edinmektedir (Türkiye Maarif Vakfı, 2018: 24). Öte yandan FETÖ'nün (Fethullahçı Terör Örgütü) yurt dışındaki okullarıyla yarışabilecek kurumların oluşturulması, Türkiye aleyhine yapılabilecek propagandaların engellenmesi adına Türkiye Maarif Vakfı önemli görevler üstlenmektedir (Cumhuriyet, 2020). Yurt dışında 42 yurt ve 339 eğitim kurumuna sahip olan Türkiye Maarif Vakfı, 42 ülkede eğitim faaliyeti yürütmekte, 67 ülkede faaliyette bulunmaktadır. 37 ülkeyle de temas halinde bulunan vakıf, bu ülkelerde de eğitim kurumu açmak için çalışmalarını yürütmektedir (Türkiye Maarif Vakfı, t.y.). Türkiye Maarif Vakfı yeni kurulmuş bir yapı olarak karşımıza çıkmakta, genellikle

gelişmemiş ve Müslüman ülkelerde yapılandığı görülmektedir. Bu ülkelerde eğitim alanının kalkınması için çaba gösterilmektedir.

Kamu diplomasisi alanında görev alan kuruluşlardan biri Millî Eğitim Bakanlığı'dır. Bakanlık bünyesinde yer alan Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü, AB ve diğer ülkelerle yapılan iş birlikleri ve projelerin koordinasyonunu sağlamaktadır. Ayrıca Türkiye'ye dışardan gelen öğrencilerin burs, görev ve yetkileri konusundaki ilgili kuruluştur (MEB Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü, 2020). Genel Müdürlük, Türkiye'de eğitim gören ilköğretim ve ortaöğretim öğrencilerinin AB konusunda bilgilendirilmesini sağlamaktadır. "Öğrenciler AB'yi Öğreniyor Projesi" AB tarafından finanse edilmekte ve AB'nin ne olduğuna ilişkin öğrenciler bilgilendirilmekte, yarışmalar düzenlenmekte ve proje kitapları yayımlanmaktadır. Ayrıca Müdürlük bünyesinde MEB personeli Avrupa şehirlerine çalışma ziyaretleri düzenlemektedir (AB'yi Öğren, 2016). MEB, Yükseköğretim ve Yurt Dışı Eğitim Genel Müdürlüğü yurt dışında 60'ın üzerinde Türk okulu açmıştır. Okullar ilköğretim, ortaöğretim ve lise eğitimini kapsamaktadır (Yükseköğretim ve Yurt Dışı Eğitim Genel Müdürlüğü, 2019). MEB, lisansüstü eğitim için YLSY (Yurt Dışına Lisansüstü Öğrenim Görmek Üzere Gönderilecek Adayları Seçme ve Yerleştirme) programı aracılığıyla yurt dışına öğrenciler göndermektedir. Bu öğrenciler belirlenen kamu kurumlarında çalışmak için eğitim almakta ve Türkiye'yi yurt dışında temsil etmektedir. Günümüze kadar 19 bin öğrencinin yararlandığı YLSY programı kapsamında 2018 yılında 76 ülkede 1224 öğrencinin lisansüstü eğitim almasına destek verilmektedir (MEB, 2018).

Türkiye'nin eğitim diplomasisine katkı sağlayan kurumlardan bir diğeri Yükseköğretim Kurulu'dur (YÖK). YÖK, değişim programları ve yurt dışında inşa ettiği üniversitelerle Türk yükseköğretiminin tanıtımında önemli bir işlev üstlenmektedir. YÖK, 1990'lı yıllarda Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla bağımsızlığını ilan eden Türki Cumhuriyetlere yönelik belirlenen Türk dış politikasının bir aracı olmuştur. Bu bağlamda, 1993 yılında Kazakistan'da Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi ile 1995 yılında Kırgızistan'da Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi YÖK'ün desteğiyle açılmıştır. Eğitim öğretim faaliyetlerine devam eden iki üniversite de söz konusu ülkelerle ilişkilerin geliştirilmesi açısından önem taşımaktadır (Vural Yılmaz, 2017: 138).

AB'nin değişim programı olan Erasmus programına 2004 yılında dahil olan Türkiye'den 2011-2012 yılında 12 bin 2012-2013 yılında staj da dahil 14,200 öğrenci yurt dışına giderken Türkiye'ye eğitim için 5,560 öğrenci gelmiştir (Ulusal Ajans, t.y.). 2014 yılı sonrasında Erasmus+ (Plus) çatısı altında faaliyetler sürdürülmüş, 2014 yılında 7,948 öğrenci gelmiş, 2016-2017 döneminde bu sayı 3 binlere gerilemiştir. Bu sayıya paralel olarak yurt

dışından gelen eğitimci ve akademik personel sayısında da düşüşler yaşanmıştır (BirGün, 2018). Ayrıca YÖK raporuna göre 2018-2019 yılında 3055 öğrenci eğitim için Türkiye'ye gelmiştir (YÖK İstatistik, 2019). Bir diğer değişim programı olan Mevlâna, Erasmus+ dışındaki ülkelerle değişim sağlayan bir eğitim diplomasisi faaliyetidir. YÖK tarafından finansmanı sağlanan Mevlâna programı ile 2017-2018 döneminde 343, 2018-2019 döneminde ise 358 kişi Türkiye'de eğitim almıştır (YÖK İstatistik, 2018; 2019). YÖK'ün son dönemlerde yaptığı atılımlarla Türkiye'de eğitim gören yabancı öğrenci sayısında artış görüldüğü yönünde açıklamalar da bulunmaktadır. 182 ülkeden öğrencinin eğitim gördüğü Türkiye'de yabancı öğrenci sayısı 2019 yılı itibarıyla 150 bine ulaşmıştır. 2019 yılında YÖK Başkanı olarak görev yapan Yekta Saraç, Türkiye'nin yükseköğretiminin uluslararasılaştırılmasında stratejik hareket edildiğini, yeni iş birlikleri sağladıklarını ve yabancı öğrencilerin Türk yükseköğretimini dış dünyaya yansıtacak unsurlar olarak gördüğünü belirtmektedir (Anadolu Ajansı, 2019a).

Türkiye, eğitim diplomasisi alanında bir dizi atılımlarda bulunmuş ve son yıllarda Türkiye'de eğitim alan öğrenci sayısında bir yükselme yaşanmıştır. Türkiye'ye gelen öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun Orta Doğu, Orta Asya ve Afrika ağırlıklı olması Türkiye'nin dış politikasının bir yansıması olarak düşünülebilir. Ancak eğitim diplomasisinin Batı ülkelerine yönelik olması daha büyük bir yumuşak güç oluşturma kapasitesine sahiptir. Bu sebeple Batı ülkelerinden öğrencilerin Türkiye'de eğitim alması için onlara yönelik programların genişletilmesi, daha fazla dilde derslerin aktarılması sağlanmalı ve Türkiye'nin bir cazibe merkezi haline gelmesi için çaba gösterilmelidir.

2.2.7. Kamu Diplomasisi ve Medya

Kamu diplomasinin zamanla toplumları da içerisine alan, halktan halka olan kapsayıcı bir yapıya bürünmesi toplumsal dinamiklere etki eden medyayı da kamu diplomasisi sürecine dahil etmektedir. Bu anlamda, kamu diplomasisinin önemli aktörlerinden biri haline gelen medya, ülkelerin küresel alanda etkili bir konum elde etmesi, sorunlarını barışçıl yollarla ve ulusal çıkarları doğrultusunda çözmesi ve kendisini daha güçlü bir şekilde anlatması konusunda etkili bir araç olmaktadır. Ülke yönetimleri kendi bünyelerinde yer alan haber organları başta olmak üzere medya kuruluşlarını kamu diplomasisi sürecinde kullanmakta, söz konusu ülke lehinde içerikler üretmesini sağlayarak hedef ülke halkları ile küresel alanı bilgilendirme ve yönlendirme faaliyeti yürütmektedir. Devletler, İkinci Dünya Savaşı başta olmak üzere birçok siyasi, askeri sorunlarda ve uluslararası ilişkilerde küresel toplumu kendi lehinde bir kanaate ikna etmek için kamuya bağlı haber kuruluşlarını devreye sokmuş ve etkili bir şekilde kullanmışlardır.

Bu kısımda medya ile kamu diplomasisi arasındaki ilişki incelenmekte, kamu diplomasisi ve medya ilişkisi farklı ülkelerden örneklerle işlenmektedir. Türkiye'nin kamu diplomasisi sürecindeki medya kuruluşları ve faaliyetleri ele alınmakta ve çalışmanın odak noktası olan TRT World detaylı bir şekilde incelenmektedir.

2.2.7.1. Medya

İnsanlar, toplumsal bir varlık olmaları sebebiyle bir arada yaşamakta, birbirlerine ihtiyaç duymakta ve birbirileri ile iletişim kurmaktadır. Bu kişilerarası iletişimin yanı sıra kitle iletişimi de toplumun tamamının birbiriyle iletişim kurmasına olanak vermektedir. İnsanın toplumsal bir varlık olması onu etrafında, ülkesinde ya da dünyada yaşanan gelişmelere merak duymasını, bu gelişmeleri takip etmesini sağlamaktadır. Bu anlamda, kitle iletişim araçları, insanlara ulusal ve uluslararası alandaki gelişmeler hakkında bilgiler sunmaktadır. Yazılı, görsel ve dijital iletişim araçları “medya” olarak nitelendirilmektedir. Medya, insanlara yakın veya uzak çevrelerde yaşanan gelişmeleri haber olarak sunmakta, “kısacası dünyayı tanımlamaya çalışmaktadır”. Medya, bireylerin yaşadığı sorunları gündeme getirerek çözülmesinde katkı sağlamaktadır. Medya, insanları eğlendirme, bilgilendirme, haber verme gibi ne tür bir işlev yüklenirse yüklensin kitlelerin gözü kulağı olmak durumundadır (Tokgöz, 1981: 4). Bireyler, medya araçlarını kullanarak hem kişilerarası hem de kitlesel anlamda etkileşim kurabilmektedir. Medya ile bireyler iletişim kurarken kültürel ve toplumsal anlamda da birbirine entegre olmaktadır. Cuilenburg medyanın, toplumun kendi içindeki iletişim trafiğinin büyük bölümünü oluşturduğunu dile getirmekte ve toplumsal iletişimin en önemli parçası olduğunu ifade etmektedir (2010: 99).

1980 yılında yayımlanan MacBride raporunda medyanın temelde ne tür işlevler üstlendiği sınıflandırılmaktadır. İşlevler sırasıyla, bilgilendirme, haber verme, toplumsallaştırma, güdüleme, tartışma ortamı yaratma, eğitme, kültürün korunması ve yayılması, eğlendirme ve bütünleştirmedir. Medya en temelde, toplumlara haber ve bilgi sağlama işlevini yerine getirmektedir. Kitle iletişim araçları, bireylerin toplumsal bir yaşama ayak uydurmasını, sosyal uyumu ve farkındalığı mümkün kılan toplumsallaşmanın en önemli aracıdır. Medya, bireylerin toplumla bütünleşmesini, toplumsallaşmasını sağlamaktadır. Toplumsallaşma ile bireylerin ulus kültürünü benimsemeleri sağlanmaktadır. Medya, bireyleri ulusal ve uluslararası alanda yaşanan gelişmeler hakkında bilgilendirmektedir. Medyanın bir diğer işlevi bireyleri güdülemektir. Toplumsal hedefler medya tarafından açıklanarak hedeflerin gerçekleştirilmesi için çaba gösterilmesini sağlamaktadır. Bu güdüleme, toplumsal sorunların çözümünden, değerlerin korunmasına kadar birçok içeriği barındırmaktadır. Medya,

bireylerin farklı konular etrafında tartışmasını sağlayacak bir münazara oluşturma işlevine sahiptir. Bu işlev, toplumda oluşan sorunların çözümü ve oluşan sorunlar hakkındaki yetkililerin denetimini, eleştirisini kapsamaktadır. Medyanın bir diğer işlevi eğitmedir. İnsanları topluma kazandırma, kültürel normlar eşliğinde bireyleri eğitmeyi amaçlamaktadır. Medyanın koruyucu bir işlevi de vardır. Toplumun sahip olduğu değerler, kültürel kodlar medya kanalıyla dilden dile, nesilden nesle aktararak korunmaktadır. Kültürün hem korunması hem de geliştirilmesi medyanın işlevlerinden biridir. Medya, bireyleri eğlendirerek bireylerin eğlenceli vakit geçirmesini sağlayan bir fonksiyona sahiptir. Ayrıca medya, bütünleştirme işlevi görerek birey ve grupların birbirilerini tanımasını ve bireyler arasındaki farklılıklar konusunda entegrasyon sağlamaktadır (MacBride Komisyonu, 1980: 14).

Medyanın üstlendiği işlevler dikkate alındığında ne denli toplumsal bir unsur olduğu görülmektedir. Bilgilendirme, haber verme, tartışma ortamı sağlama gibi çeşitli işlevlerin toplumların gelişmelere ilişkin bakış açılarını şekillendirmede etkili olduğu göz ardı edilemez bir durumdur. Medya, ulusal ve uluslararası alanda milyonlarca insana kısa bir zamanda erişmekte, onları bilgilendirmekte ve yönlendirmektedir. Medya kuruluşlarında haberler başta olmak üzere üretilen içeriklerle ülkeler, diğer ülkelerle iyi ilişkiler kurma, iş birliği yapma, ülkeleri kendi lehine karar almaya ikna ederek ortak bir zemin oluşturmayı amaçlamaktadır. Devletler, medya aracılığıyla kamuoyu oluşturabilmekte, uluslararası alana kendini daha iyi anlatarak söz konusu ülke lehine bir kanaat oluşturulması konusunda çabalar göstermektedir. Diplomasinin kamu diplomasisi ve yeni kamu diplomasisine evrilen sürecinde diplomasinin giderek toplumsallaştığına yönelik vurgu göz önünde bulundurulduğunda toplumların birbiriyle yakınlaşmasının dış politika üretiminde etkili olması, ülkelerin medyayı daha etkin bir şekilde kullanma arzularını gözle görülür hale getirdiği düşünülmektedir (Başar, 2011: 144). Devletler, belirledikleri ulusal politikalarını hayata geçirmek için bilimsel yöntemler kullanarak medyanın bireyleri harekete geçirme gücünden yararlanmaktadır (Aziz, 2013: 94). Medya sahip olduğu yapısı ile kamuoyunun oluşumu, şekillenmesi veya değiştirilmesini mümkün kılabilir.

2.2.7.2. Medya ve Kamuoyu

Diplomasiden kamu diplomasisine ve yeni kamu diplomasisine geçiş sürecinde önemli noktalardan biri olan kamuoyunun medya ile ilişkisinin irdelenmesi gerekmektedir. Kamuoyu kelimesi, kamu ve oy ifadelerinden türemekte ve “bir sorun üzerinde halkın düşüncesi ve kanısı, halkoyu, amme efkarı” olarak tanımlanmaktadır (TDK, t.y.). Erol Mutlu, iletişim sözlüğünde kamuoyunu, “halkın kamusal ilgi konularına ilişkin kanılarının toplamı; genel kamunun üyelerinin siyasi konular ya da güncel olaylar hakkındaki tutumlarının anlatımları” şeklinde

tanımlamaktadır (1998: 194). Burada dikkat edilmesi gereken husus kamuoyunun, halk tarafından paylaşılan, kabul edilen ortak bir kanı olduğu değil (Kapani, 2017: 160), farklı görüşlerin bir sentezi olduğudur (Öksüz, 2007: 68). Öyle ki bir konu üzerinde toplumun tamamının oy birliği içerisinde olduğu bir kanaat bloğu, sosyolojik olarak mümkün görünmemektedir (Kapani, 2017: 160).

Medya ile kamuoyu arasındaki ilişkiye bakıldığında farklı görüşler hâkim olsa da⁴ halkın bir konu üzerine genel bir kanıya sahip olması kısacası kamuoyunun oluşması sürecinde medyanın önemli bir araç olduğu kabul görmektedir. Medyanın, yaşanan gelişmeleri topluma sunması, tartışma ortamı yaratması kamuoyunun oluşumunda veya şekillenmesinde etkili olmaktadır. Bireylerin düşüncelerinin toplumsal yaşam ve iletişim pratikleri aracılığıyla oluştuğu düşünülmektedir. Medyanın da toplumsal yaşamın işleyişinde hem bireylerarası hem de kitle iletişimindeki rolü düşünüldüğünde kamuoyu ile medya arasında güçlü bir bağ olduğu görülmektedir. Atabek, medyanın eğitime, bilgilendirme, haber verme, eğlendirme gibi işlevlerinin yanı sıra politik görevler de üstlendiğini ifade etmektedir. Bu bağlamda, medya, toplumda yaşanan sorunlar hakkında oluşan kanaatlerin iletilmesini, bir kamuoyu oluşmasını, bu kamuoyunun da siyasilere ve resmi organlara duyurulmasını sağlamaktadır (2012: 99). Kaya, medya alanında yaşanan toplumsal ve teknolojik gelişmelerle birlikte medyanın giderek yaygınlaşmasının, kişiler arası iletişimi azalttığını ve bireylerin politik gelişmeleri takip ederek ülkenin ulusal ve uluslararası alanda öne çıkan sorunlarını öğrenebildiğini aktarmaktadır. Bireyler, bizzat yaşayamadıkları olay ve olguları, büyük oranda medyanın kendilerine aksettirdiği biçimde algılamaktadır (1999: 24). Medyanın, bilgi ve enformasyon akışı bağlamında haber üretmesi, görünmeyeni topluma sunması, eleştirel, yaratıcı ve dinamik olması ile kamuoyu oluşumunda medyayı meşru bir zemine oturtmaktadır (Kentel, 1991: 41-42). Medya kuruluşlarının farklı ideolojik görüşler üzerine kurulu olduğu düşünüldüğünde medya organlarının söz konusu gelişmeler üzerine farklı yaklaşımları olmaktadır. Bu durum medyanın çok sesliliğini ortaya çıkarmakta, medyada, görüşlerin tartışılıp fikir alışverişinin yapıldığı ve toplumun sürekli bilgilendiği göz önünde bulundurulmaktadır. Toplumun farklı görüşler eşliğinde bilgilendirilmesi de bireylerin bilgiler üzerine düşünüp bir kamuoyuna varma sürecini temsil etmektedir (Atabek, 2002: 231). Toplumda yer alan gelişmelere ilişkin kesin izlenimler medya vasıtasıyla edinilmektedir. Toplumun tartışmalı ya da sorunlu konuları gündeme geldiğinde kamuoyunun toplumu ya da iktidarı etkileme gücü medya aracılığıyla şekillenmektedir (Noelle-Neumann, 2014: 278-279).

⁴ Farklı görüşler, medyanın kamuoyunun sesi ve yansıtıcısı olması ile medyanın kamuoyunun üreticisi ve şekillendiricisi olması etrafında çerçevelenmektedir (Atabek, 2002: 231).

Kaya'ya göre, medyanın bireylerin günlük yaşamı haricindeki gelişmeleri nasıl aksettirdiği, bunun toplumsal sonuçlarının ne olduğu konusu düşünsel ve siyasal alanın da önemli bir araştırma konusu olmuştur (2016: 43). Medya kanalıyla oluşturulan kamuoyu siyasi kişiliklerin de önem verdiği bir alandır. Siyasiler, kamuoyuna bakarak hareket alanı belirlemekte ya da kendi lehlerine kamuoyu oluşturmak için çabalamaktadır. Bu konuda Lang, siyasilerin tutunduğu bir dal olarak gazetelere el atmasını son derece mantıklı bulmaktadır. Çünkü gazeteler bir gün bile olsa kamuoyu oluşturabilmektedir (2010: 28).

Medyanın kamuoyu konusundaki etkileri siyasileri medya araçlarının kontrolünü sağlama isteğine yol açmaktadır. Ülkeleri yöneten iktidarlar geçmişten bu yana kamusal yayıncılık aracılığıyla devlete ait medya kuruluşlarını hem ülke içinde hem de ülke dışında arzuladıkları kamuoyunun oluşması sürecinde kullanmışlardır. Kamu diplomasisinin kamuoyunun öneminin artması ile gündeme geldiği ve geliştiği göz önünde bulundurulduğunda, medyanın, kamuoyu oluşumundaki rolü dolayısıyla kamu diplomasisi sürecindeki etkisi siyasilerin ilgisini çekmektedir. Bu temelde medya ve kamu diplomasisi ilişkisini derinlemesine irdelemek gerekmektedir.

2.2.7.3. Medya ve Kamu Diplomasisi

Kamu diplomasisi faaliyetleri, ülkelerin resmi organlarıyla ya da sivil organlarla başka ülkelerin bireyleri ile iletişim kurmayı ve bu iletişim yoluyla da uluslararası alanda prestij, saygınlık ile cazibe kazanmayı amaçlamaktadır. Ülkelerin, uluslararası alanda cazip kabul edilen niteliklere ne kadar sahip olursa olsun bu nitelikleri uluslararası alana doğru ve etkili aktarması, kendisi adına oluşmuş yanlış algıların giderilmesini sağlaması gerekmektedir. Bu bağlamda, devletlerin ülke dışına yönelik ürettiği mesajlar ve bu mesajların iletildiği araçlar oldukça önem taşımaktadır. Dolayısıyla kamu diplomasisi süreçlerinde olumlu sonuçların elde edilmesi için kitle iletişim araçları diğer bir deyişle medya yumuşak güç oluşturma konusunda oldukça etkilidir. Diğer uluslar nezdinde saygınlık kazanmanın yolu ulusal desteğin yanı sıra uluslararası alanda da olumlu yönde bir kamuoyu oluşturmaktan geçmektedir. Nitekim medya araçları hem iç kamuoyunun hem de dış kamuoyunun oluşumunda, diğer ülkeler ve toplumlarla güçlü ilişki kurmada kilit bir enstrüman olarak karşımıza çıkmaktadır. Ülkelerin kamu diplomasisi sürecinde diğer halkların kültürü, değerleri, sosyolojik yapısı ve medyasını dikkate alarak bir strateji izlemesi gerektiği düşünüldüğünde diğer ülke halklarıyla güçlü ilişkiler kurmanın yolu çağdaş iletişim kanalları ve enformasyon teknolojilerini kullanmak ile mümkün olmaktadır (Yıldırım, 2014: 154). Öyle ki kamu diplomasisi kavramını ortaya atan Fletcher

Diplomasi ve Hukuk Okulu, kamu diplomasisini tanımlarken farklı aktörlerin yanı sıra “medyanın uluslararası ilişkilerdeki rolüne” de değinmektedir (Tuch, 1990: 8).

Seib (2008: xii, 45) ve Gilboa’ya göre (2002: 732) günümüzde medya, sadece medya olmaktan çıkıp, olağandan çok daha geniş bir halk kitlesine hitap etmekte, uluslararası politikada ve toplum üzerinde benzeri görülmemiş bir etkiye sahiptir. Medya, çatışma ve barışın aracı olabilmekte, dünyanın hemen her yerindeki halkları birleştirebilmektedir (Seib, 2008: xii). Diplomaside bir değişim yaratılması adına hiçbir faktörün medyanın ısrarı ve etkisi kadar faal olmadığı ifade edilmektedir (Eban, 1998: 75). Medyanın bireylere ulaşmadaki hızlılık ve kolaylığı, zaman ve mekân ayırt etmeksizin bilgilendirici niteliği, yaşanan gelişmelere ilişkin bir çerçeve çizmesi ve bireylerin de medya araçlarını kolay bir şekilde edinmesi medyayı, kamu diplomasisi sürecinde önemli bir araç haline getirmektedir. Güngör, ülkelerin uluslararası ilişkilerde uluslararası iletişim çalışmalarına sıkça yer verdiğini ifade ederek, iletişim teknolojilerindeki gelişmelerin küresel kamuoyuna ulaşma konusunda ülkelere hız kazandırdığını ve bu tür medya araçlarının etki alanını artırdığını vurgulamaktadır (2013: 51).

Kamu diplomasisinde bireylerarası ve kültürlerarası iletişimin yanı sıra medya araçları ile basılı, görsel ve işitsel unsurların da kullanıldığı belirtilmektedir (Gilboa, 2002; Peterson, 2002; Gilboa, 1998). Medya araçları düşünüldüğünde radyo, gazete, dergi, televizyon, internet gibi araçlarla küresel alandaki büyük kitlelere ulaşmak olanaklı hale gelmektedir. Medya, bu kitlelere ulaşarak ortak amaç birlikleri meydana getirmekte, toplumların birbirlerini çok daha yakından tanımaları konusunda fırsat sunmaktadır. Toplumların birbirleri ile yakınlaşmaları, iyi ilişkiler kurmaları, etkileşim içinde olmaları ekonomik, politik ve sosyal alanlarda da iş birliği yapmalarını mümkün kılmaktadır (Sadigova, 2014: 66-67).

Medya kullanımı ile ülkeler yabancı halklar üzerinde daha uzun soluklu bir kamu diplomasisi geliştirmeyi amaçlamaktadır (Gilboa, 2002: 741). Kamu diplomasisi sürecinde aktörlerin ilk hedefi, başka ülkelerin medya organlarını etkilemek, medya aracılığıyla gündem oluşturmak ve söz konusu gelişmelere ilişkin bir çerçeveleme yapmaktır (Sheafer ve Gabay, 2009: 448). Gilboa, devlet başkanları, dış politika danışmanları, toplumun seçkin sınıfı ve medya mensuplarının da dahil olduğu çevrelerin, toplumlarda bireylere ulaşan ve kamuoyu oluşumunu şekillendiren çerçeveleri biçimlendirmek için büyük bir mücadele içinde olduğunu belirtmektedir (2008: 63).

Kamu diplomasisi sürecinde medya kullanımında diğer ülkelerin medyalarında olumlu bir şekilde yer alabilme çabalarının yanı sıra ülkeler, devlet destekli uluslararası medya kuruluşlarını hayata geçirerek uluslararası yayıncılık yapmaktadır. Uluslararası yayıncılık, bir ülkenin belirsiz bir şekilde arka plana itilmesini engellemek için uygulanmakta ve uluslararası

yayıncılık ile bilinçli bir biçimde yabancı kullanıcılara yönelik bilgi aktarımı yayıncılığı yapılmaktadır (Ojomo ve Olomojobi, 2012: 44). Akarcalı'ya göre, ülkelerin siyasal söylemlerinin yabancı kamuoyuna iletilmesi, ülke tanıtımı ile turizme yarar sağlaması, dünya kamuoyunun kendi lehine çekilmesi, başka ülkelerin uyguladığı kara propagandayı engelleyerek karşı bir algı oluşturmaları gibi görevler medya araçları ve uluslararası yayıncılık sayesinde gerçekleşmektedir (2003: 3-4). Uluslararası yayıncılığı diğer yayınlardan ayıran şey hedef aldığı kitledir. Uluslararası yayıncılığın hedef kitlesi ülke dışındadır, uluslararası yayıncılıkta genellikle başka ülkelerin halklarına odaklanılmaktadır (Ojomo ve Olomojobi, 2012: 44). Powers ve Youmans, uluslararası yayın kuruluşlarının yabancı halkları bilgilendirmesinin yanı sıra merkezi oldukları ülkeler adına küresel alan nezdinde bir iyi niyeti teşvik etmek için devlet destekli habercilik faaliyeti yürüttüğünü ifade etmektedir (2012: 3).

Uluslararası yayıncılık, bir ülkenin kitle iletişim araçları vasıtasıyla diğer ülke toplumlarına ulaşma ve neticede küresel alanı yönetme girişimi olarak karşımıza çıkmaktadır. Uluslararası yayıncılığın en önemli unsuru olan haberler yerel etik kodlarla uyumlu hale getirilmekte ve kültürün yayılmasını sağlamaktadır (Cull, 2008b: 34). Bu bağlamda devletler, ulusal değerlerini uluslararası alana yaymak, iyi bir imaj oluşturmak adına haber organları kurmuşlardır (Seib, 2008). Uluslararası medya kuruluşlarının ülkeleri dış alana nasıl yansıttığı oldukça önemlidir. Çünkü uluslararası medyanın ülkeleri sunuş şekli söz konusu ülkelerin uluslararası alanda nasıl algılandığına, o ülkeler hakkında oluşan algıya etki etmektedir. Ülkeler, medya araçlarında ne denli iyi ve olumlu şekilde temsil ve lanse edilirse ülkeler o denli cazibe sahibi olmakta, turist ve yatırım çekebilmektedir (Ekşi, 2018a: 175). Ekonomik planlama, basın özgürlüğü ve insan hakları gibi ulusal imajı etkileyen değerlerin uluslararası alana taşınması medya ile sağlanmaktadır (Curtin ve Gaither, 2007: 33). Dolayısıyla, medya araçları ülkeler hakkında uluslararası alanda iyi hikayeler oluşturabilir, bu hikayeleri küresel alana aktarabilir ve ülkelerin yumuşak güç üretme potansiyelini artırabilmektedir.

Birinci Dünya Savaşı, İkinci Dünya Savaşı ve soğuk savaş döneminde olduğu gibi günümüzde de bu uluslararası yayınlar daha yumuşak ve ikna edici söylemler, daha doğru haber içerikleri ile kamu diplomasisi faaliyetleri yürütmektedir. BBC, VoA, DW'nin yanı sıra CNN (Cable News Network) (Nisbet vd, 2014: 22; Yanardağoglu, 2014: 124) Radio Sawa, Radio Farda, Radio Beijing, Voice Of Nigeria (VoN), France 24, Radio France, (Ojomo ve Olomojobi, 2012: 45), Russia Today, CCTV (China Central Television), Al-Jazeera, TRT (Ekşi, 2017: 12-13; Kılıç, 2015: 373) gibi kuruluşlar uluslararası alanda enformasyon savaşı yürütmektedir.

Kamu diplomasisi aracı olarak uluslararası yayıncılık sürecinde dikkat edilmesi gereken en önemli nokta medyanın ürettiği yayın içerikleridir. Toplumların birbirlerini anlayıp yakınlaşmalarını sağlayacak olan yegâne şey bu yayın içerikleridir. Yayın içeriklerinin konunun profesyonelleri tarafından, özellikle ortak paydalara odaklanıp farklılıkları vurgulamaktan kaçınarak hazırlanması gerekmektedir. Bu doğrultuda stratejik vizyonu olan bir yayın politikasına ihtiyaç duyulmaktadır (Özkan, 2017).

Medya kuruluşları kamu diplomasisi aracı olarak genellikle haber yayını yapmakta ve kültürel içerikler sunmaktadır. Medya, haber yayınları ile söz konusu ülkede yaşanan olumlu gelişmelere, uluslararası alanda yaşananlara ilişkin o ülkenin aldığı tavrına ve ülkenin kendi içinde yaşadığı olaylara odaklanmaktadır. Ülkenin gelişmişlik düzeyini olumlayan, insan hakları, demokrasi gibi evrensel değerlere verilen önemi vurgulayan haber içerikleri ülkenin yumuşak gücünü artırmaktadır. Uluslararası alanda yaşanan terör, doğal afet, salgın hastalıklar, ırkçılık gibi olumsuz konularda yaşananlara ilişkin ülkenin resmi makamlarından gelen mağdurlara destek, failleri kınama ya da ayni ve nakdi yardımlara hazır olunduğunu belirten açıklamalar uluslararası camia tarafından iyi bir karşılık görmektedir. Bunların yanı sıra medya kuruluşlarının ürettiği dizi film, film, belgesel gibi üretimler ülkenin kültürel değerlerini uluslararası alana pazarlamakta, kültürel açıdan yakın hisseden toplumları cezbedebilmektedir. Günümüzde televizyon ekranlarında yer alan diziler ile kültürel değerlerin tanınması, yaygınlaşmasının kolaylaştığı ve bu durumun söz konusu ülke hakkındaki bilgi alma isteğini artırdığı vurgulanmaktadır (Aydemir, 2018: 70). Dizilerin yanı sıra sinema filmlerinin de kamu diplomasisi sürecinde etkisi bulunmaktadır. Duygulara ve bilinçaltına hitap eden sinema bireylere hissettirmeden mesaj aktarma aracıdır.

Kamu diplomasisi sürecinde devletleri görünür kılan, iyi ilişkiler ve iş birliği kurmayı sağlayan en kapsamlı aracın medya olduğu görülmektedir. Küresel güçler de bu durumun farkında olarak medya kuruluşlarına ayni ve nakdi yardımlarda bulunarak bu medya kuruluşlarının ülkenin sesi olmasını sağlamaktadır. Medya kuruluşları ürettikleri içerikler ile ülkelerin dış politika süreçlerinde bir pekiştirici olarak işlev görmektedir. Medya kuruluşlarının kamu diplomasisi sürecinde ürettikleri içeriklerin başında haber metinleri gelmektedir. Haber metinlerinin kamu diplomasisi perspektifinde incelenmesi adına haber içeriklerinin teorik açıdan nasıl değerlendirildiğine değinmek gereklidir.

2.2.7.4. Kamu Diplomasisi Bağlamında Medya ve Siyaset İlişkisi Üzerine Tezler

Kamu diplomasisi alanında medya kullanımının önemli unsurlarından biri haber içerikleridir. Ülkeler, destekledikleri kamu yayın organları ile uluslararası alana kendi lehinde haber yayını yapmaktadır. Haber yayınlarının uluslararası alana yayılması ya da medyanın siyasete etkisi iletişim bilimciler arasında farklı teorik temellerde değerlendirilmektedir. Çalışmada, bu teorik temellerin tamamına yer verilmemekte, kısaca değinilmektedir. Çalışmanın yöntemsel dayanaklarından birini oluşturan çerçeveleme teorisi ön planda tutulmakta, bu teorinin, ülkelerin haber içeriklerini şekillendirmedeki vurgularına dikkat çekilmektedir. Medyanın siyasete etkisini inceleyen tezler genellikle medya kuruluşlarının ürettiği haber içerikleri üzerinden şekillenmektedir. Bu tezler; CNN etkisi (CNN effect), rıza üretimi (manufacturing consent), haber yönetimi (news management), gündem belirleme (agenda-setting), dizin oluşturma (indexing), spin doctor (manipülator), medyalaşma (mediatization), anlık diplomasi (real-time diplomacy), medya diplomasisi ve çerçeveleme (framing) olarak sıralanmaktadır (Ekşi, 2018: 108).

2.2.7.4.1. CNN Etkisi Teorisi

Bu teorilerden biri olan CNN Etkisi yaklaşımına göre medya, devletlerin savaş bölgelerinde yaşadığı gerçekleri ortaya koyarak kamuoyunun baskısı ihtimaline karşı devletleri birtakım politika değişikliklerine sürüklemekte (Livingston, 1997: 2) ve dış politikanın yürütülmesinde baskın bir rol üstlenmektedir (Gilboa, 2002: 732). Bu açıdan bakıldığında CNN Etkisi, dış politikada medyaya şekillendirici bir misyon yüklemekte, medyanın, dış politikayı kontrol eden bir mekanizma olduğuna vurgu yapmaktadır. CNN Etkisi tezi, ABD-Vietnam ve Körfez Savaşı'nda gün yüzüne çıkmıştır. Bu savaşlarda ABD'nin vahşetini gözler önüne seren CNN, ABD toplumunda devlet yönetimini ve dış politikayı sorgulatır hale getirmiştir.

2.2.7.4.2. Rızanın Üretimi Teorisi

CNN Etkisi tezine zıt bir pencereden bakan “rızanın üretimi ya da imalatı” teorisi Edward Herman ve Noam Chomsky tarafından ortaya atılmış, medyanın iktidarlar lehine toplumu yönlendirdiği ve bir toplumsal rıza ürettiği temeline dayanmıştır (Herman ve Chomsky, 2012). Chomsky, ABD'nin uluslararası ilişkilerde medyanın bu ilişkilere nasıl yaklaştığı üzerine yoğunlaşmakta, ABD medyasının hem iç kamuoyunda hem de küresel alanda Amerikan emperyalizminin propagandasını yaptığını ifade etmektedir (Yaylagül, 2010: 173). ABD'nin Vietnam ve Körfez Savaşı'nda ayyuka çıkan CNN Etkisi teorisini tersine çevirerek Irak Savaşı'nda ABD lehinde yayın yapmasını temel alan bir yaklaşıma yöneldiği düşünülmektedir. Bu teori da Herman ve Chomsky tarafından ABD ideolojisine dünya

halklarının medya aracılığıyla ikna edilmesi sürecini ifade ettiği “rızanın imalatı” kavramıyla nitelendirilmiştir.

2.2.7.4.3. Medya Diplomasisi

Gilboa, medya diplomasisini, medyanın basın konferansları, röportajlar yoluyla devlet ve devlet dışı aktörlerle iletişim kurması, güven oluşturmaları, müzakereleri ilerletmesi ve halk desteği sağlaması olarak tanımlamaktadır (2000: 294-295; 1998: 62-63). Rawnsley, kamu diplomasisi ile medya diplomasisi ayrımını yapmakta, kamu diplomasisini politikacıların medyayı yabancı kamuoyuna seslenmek için kullanması olarak tanımlamaktadır. Medya diplomasisi ise yabancı hükümet yetkililerine hitap etmek için medyanın kullanılmasını ifade etmektedir (1995). Herhangi bir amaç çerçevesinde devlet ve devlet dışı aktörlerin diğer toplum kamuoylarını etkilemek için medyayı kullanması kamu diplomasisi, devlet yetkililerin karşılıklı çıkar, müzakere ve sorunların çözümünü sağlamak ve desteklemek için kullanması medya diplomasisini ifade etmektedir (Gilboa, 1998: 62; 2001: 4; 2002: 733). Medya diplomasisi, medyaya devlet işlevi gören bir aktör rolü yüklemektedir (Ramaprasad, 1983: 70).

Devletler arasında ya da devletlerle bir grup arasında yeterli ve doğrudan bir iletişim kurulamadığında, bir tarafın müzakere için nasıl tepki vereceğini tahmin edemediğinde politikacılar rakip devlet yöneticilerine mesaj göndermek için medyayı kullanmıştır. 1979-1981 yılında İran ile ABD arasında yaşanan rehine krizinde ABD’nin rehineleri elinde tutan militanlarla medya aracılığıyla iletişim sağlaması önemli bir medya diplomasisi örneğidir (Larson, 1986; Karl, 1982: 143). Negrine, medya diplomasisinin birbiri ile sorun yaşayan devletlerin bir araya geldiği, sorunları aşma adına düzenledikleri birtakım medya etkinliklerini kapsadığını belirtmektedir. Negrine, ABD Başkanı Nixon’un 1972’de Çin’i ziyareti, 1980’lerde ABD-Rusya zirvelerini örnek göstermektedir. Bu medya etkinlikleri ile devletlerin bu zamana kadar yaşadığı sorunları ve ilişkilerini yeniden değerlendirme fırsatı sunmaktadır (Negrine, 1996: 172). Katar ve Suudi Arabistan arasında yaşanan krizlerde Al-Jazeera önemli bir diplomatik araç olarak kullanılmıştır (Samuel-Azran, 2013: 1295).

2.2.7.4.4. Gündem Belirleme Teorisi

Gündem belirleme yaklaşımı, McCombs ve Shaw tarafından teorize edilmiş, bu yaklaşımda güncel haber içeriklerinin seçimiyle kitle iletişim araçlarının kamu gündemini etkilediği belirtilmiştir (McCombs ve Shaw, 1972). Gündem belirleme teorisi, Bernard Cohen’in “basın insanlara ne düşüneceklerini söylemekte çoğu zaman başarılı olamayabilir, ancak okuyucularına ne düşüneceklerini söylemekte şaşırtıcı derecede başarılıdır” (1970: 13) ifadesinde temellenmektedir. McCombs ve Shaw, yaptıkları çalışmada medyanın gündeme

getirdiği konuların halkın öne çıkardığı konularla örtüştüğünü saptamış, çalışmada medyanın sunduğu gündemle seçmenlerin gündeminin birbiriyle eşleştiği görülmüştür (McCombs ve Shaw, 1972). Medyanın gündem belirlemedeki işlevi elbette ki yalnızca kendi inisiyatifi ile gerçekleşmemektedir. Burada ülke iktidarlarının da medya aracılığıyla gündemi kendi lehine belirlediği düşünülmektedir (Chomsky, 1997). Ülkeler, uluslararası alanda bir kamuoyu oluşturarak ve uluslararası toplumda çok yönlü bir diplomasi anlayışını izleyerek gündem belirleme yöntemini uygulamaktadır. Elbette ki bu gündem belirleme gücü, devletlerin küresel alandaki etkisine, yumuşak gücüne, kamu diplomasisi kapasitesine paralel olarak değişiklik göstermektedir (Ekşi, 2018a: 160).

2.2.7.4.5. Çerçeveleme Teorisi

Haber unsurlarını değerlendiren yaklaşımlardan biri olan çerçeveleme teorisi haberin belirli birtakım kalıplar, yönler ve perspektifler bağlamında oluşturulması ve sunulmasını ifade etmektedir. Gavilan, habercilik alanında çerçeveleme teorisinin, arabuluculuk teorisi temelinde yer aldığını, medyanın insan ile toplum, dış dünya ile izleyici arasında bir arabulucu rolü üstlendiğini dile getirmektedir. Bu arabuluculuk rolü gerçeklik ile bireyler arasındaki basit bir mesaj iletimine indirgenecek kadar dar bir kapsamda olmadığını vurgulamak gereklidir (2011: 51). En temelde çerçeve, algılanan gerçekliğin bazı yönlerini seçerek talep edilen bir yorumu destekleyen bir anlatıda, gerçekliğin yönleriyle yorumu birbirine entegre etmeyi kapsamaktadır. Çerçeveler sorunları tanımlama, nedenleri belirleme, ahlaki değerlendirmeleri iletme ve çözümleri onaylama gibi dört temel işlevi yerine getirmektedir (Entman, 1993: 52). Reese, çerçevelemeyi, sözlü ve görsel sembolik kaynakların kullanılması ile dünyayı algılamak ve anlamak için birtakım çıkarların, kaynakların, kültürün ve iletişim bilimcilerin bir araya gelme biçimi olarak değerlendirmektedir. Çerçeveleme, toplumsal anlamda paylaşılan, zamanla kalıcı olan toplumsal dünyayı anlamlı bir şekilde inşa etmek için sembolik ilkeleri düzenlemektedir (2008: 11).

Medya alanında çerçeveleme, medya kullanıcılarının yorum ve tercihlerini biçimlendirmeyi ve arzu edilen yönde değiştirmeyi amaçlamaktadır (Scheufele, 2000: 309). Öyle ki Gitlin de çerçeveleri “sembol işleyicilerin rutin olarak söylemi organize ettiği biliş, yorum ve sunum, seçim, vurgu ve dışlamanın kalıcı kalıpları” olarak görmektedir (1980: 7). Goffman ise çerçeveleri, bireylerin gelişen olayları ya da yaşam deneyimlerini algılaması, tanımlaması, konumlandırması ve etiketlemesini sağlayan birer “yorum şeması” olarak değerlendirmektedir (1986: 21). Çerçeveleme ile ilgili tanımlar dikkate alındığında, var olan gerçekliğin belirli bir kısmının seçilerek ele alınmasını, bu gerçekliğin yorumlanarak ya da

medya kullanıcılarının haberi sunan otoritenin talep ettiği şekilde yorumlanmasını sağlayacak temelde aktarılmasını ifade etmektedir. Tankard vd (1991: 11), çerçevelemenin sözü edilen yönlerini haber içerikleri ile ilişkilendirerek çerçeveyi, bir sorunu seçim, vurgu, dışlama ve detaylandırma ilkeleriyle ele alan, bir bağlam sağlayan haber içeriklerini bir düzenleme fikri olarak değerlendirmektedir. Gamson ve Modigliani ise, medyada yer alan söylemin bahsi geçen konuyu anlamlandırmak için bir dizi yorumlayıcı paket olarak şekillendirilebileceğinden hareketle, bu paketin olaylara anlam vermek ve okurlara söz konusu söylemi önermek için merkezi bir örgütlenme fikri veya çerçeve taşıdığını belirtmektedir. Dolayısıyla çerçeveler, toplumsal anlamı inşa etmek için medya metinleri aracılığıyla işlevsel olan bir dizi soyut ilke, araç ve yorumlama şeması olarak görülmektedir (Reese, 2008: 14).

Haberde çerçevelemenin, haberin eğilimi ve ön yargısı sebebiyle siyasi iktidarla ilişkili olduğu dile getirilmektedir. Çerçeveleme, siyaset ve siyasetin analiz edilmesinde mevcut olan bir süreçtir (Entman, 1993: 52). Entman, haberde çerçevelemenin toplumda yaşanan siyasi anlaşmazlıklarda genellikle bir tarafın diğer tarafa tercih edildiğini ifade etmekte (2010: 391) tercih edilen tarafın görüşüne ayrıcalık tanıyan değerlendirici niteliklere ve unsurlara vurgu yapılmakta ve diğer görüşler bastırılmaktadır (2010: 392). Entman, çerçevelemeyi siyasi aktörlerin sıkça kullandığını, gerçekliği tanımlayarak onu öne çıkarmayı, öncelikleri belirlemeyi amaçladığını iletmektedir (2008).

Haberde çerçeveleme, izleyici ve okurların yorumlarını ve tercihlerini biçimlendirme ve değiştirmeye çalışmaktadır. Çerçeveler, belirli fikirleri öne çıkarmakta, kitleyi birtakım kalıplar çerçevesinde düşünmeye, hissetmeye ve karar vermeye teşvik eden şemaları etkinleştirmektedir (Entman, 2007: 164). Haber metinlerinde yer alan birçok görüşün siyasi aktörler tarafından çerçevelendiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Bu bağlamda, Chong ve Druckman, siyasetçileri, toplumları belirli çizgide düşünmeye teşvik edecek şekilde kendi politikalarının savunucusu yapmaya yönlendirdiğini aktarmakta ve bu durumun da birtakım vurguların öne çıkarılmasıyla gerçekleşeceğini söylemektedir (2007: 106). Dolayısıyla birtakım vurgular, iletilmek istenen mesajların öznel bir çerçeveleme ile aktarılmasıyla mümkün hale gelmektedir. Haber içeriklerine birincil kaynak olarak dahil olan siyasi aktörlerin fikir ve düşünceleri ulusal ve uluslararası alanda lehte bir kamuoyu oluşturma amacını taşımaktadır. Bu sebeple siyasi aktörlerin çerçeveleri, haber kuruluşlarının çerçevesi olarak sunulmakta, haberdeki bu çerçeveler söz konusu ülkelerin küresel alandaki prestijini yükseltmeyi, sorunlar karşısındaki tez ve haklılıklarını ortaya koymayı amaçlamaktadır. Entman, ABD'yi örnek göstererek ABD başkanlarının dış politika konularında çizilen çerçeveyi sürekli kontrol altında tuttuklarını aktarmakta, başkanların bu çerçevedeki nüfuzunu kaybettiklerinde uluslararası sorun

yaşayacağını dile getirmektedir (2008: 90). Dolayısıyla, haber kuruluşları siyasi aktörlerin gözetiminde birtakım gelişmelere ilişkin çizdikleri çerçeve aracılığıyla küresel alanda bir yumuşak güç üretme ve kamu diplomasisi faaliyeti oluşturma işlevi görmektedir. Sheaffer ve Gabay yaptıkları çalışmada, siyasi aktör ve medyanın ortak faaliyetinin kamu diplomasisinin ilk adımı olduğu, gündem ve çerçeve oluşturmaya hâkim bir unsur temsil ettiğini aktarmaktadır (2009: 448).

Kamu diplomasisi ile çerçeveleme arasındaki ilişkiye bakıldığında bu alan ile ilgili çalışmalar genellikle dış politika ve uluslararası ilişkiler alanına değinirken çalışmaların küçük bir kısmı kamu diplomasisi alanına yönelmiştir. Bu çalışmalardan biri Wanta vd. tarafından yapılmış ve ABD basınında diğer uluslarla ilgili yer alan haberler incelenmiştir. Bu haberler ile ABD halkının bu ülkeler hakkındaki görüşlerinin ele alındığı çalışmada haber yapılan ulusların medyada nasıl çerçevelendiği ile kamu görüşü arasında bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Medyada söz konusu ulusların olumsuz şekilde yer aldığı haberler sonrası ABD halkının da olumsuz görüşleri benimsediği; ancak olumlu haberlerin olumlu görüşler üretmediği saptanmıştır (2004: 371-375). Bir diğer çalışmada, Orta Doğu'daki Müslüman dokuz ülkede yayımlanan ABD ile ilgili televizyon haberleriyle söz konusu ülke halklarının ABD üzerindeki görüşü arasındaki ilişki ele alınmıştır. Televizyon haberlerinde yer alan içeriklerin söz konusu halkların sahip olduğu ABD karşıtlığı ile ilişkili olduğu belirtilmiştir. Haberlerin, Amerikan karşıtlığı oluşturmada sosyoekonomik, demografik yapı gibi unsurlarından daha etkili olduğu tespit edilmiştir (Nisbet vd, 2004).

Entman, 2004 yılında kaleme aldığı "Projections of power: Framing news, public opinion, and U.S. foreign policy" adlı eserinde medya, kamuoyu ve siyaseti birleştirmekte, kamu diplomasisi ile medya arasındaki ilişkiyi temellendirmede önemli bir adım olarak görmektedir. Bu eserde Entman, siyasetçiler ve toplumun önde gelenlerinin medyayı kullanarak kamuoyunu etkileme amacıyla belirli çerçeveler oluşturma çabası içinde olduklarını ifade etmektedir. Öyle ki Entman bu çabayı "çerçeveleme savaşı" olarak nitelemekte, dış politika konusunda medyanın etkisine odaklanmaktadır (Entman, 2004). Gilboa, Entman'ın bu görüşlerini kamu diplomasisi süreci olarak değerlendirmekte, diğer uluslarda şekillenen fikirseller çerçevelerin etki altına alınması biçiminde düşünmektedir. Hedef ülkelerdeki medya ve elitlerin bir sorun üzerine düşünceleri aktarmasının söz konusu ülkelerde o görüşe yakın olan insanlar üzerinde bir hakimiyet sağlanacağı varsayılmaktadır. Öte yandan ülkelerin, hedef ülkelerde belirli sorunlar üzerinde kendi lehlerine bir kamuoyu oluşturmak için medyanın bir silah olarak kullanılmasını öngörmektedir (2008: 65).

Hükümetler, dış politika açısından kendi lehlerinde öne çıkan konuları, çıkarları doğrultusunda kamuoyunu ikna etmek için belirli bir çerçevede sunmanın yanı sıra belirledikleri dış politikanın uluslararası alanda nasıl algılandığını tayin etmeye çalışmaktadır (Ekşi, 2018a: 162). Entman, ülkelerin sınırları ötesindeki izleyicileri nezdinde oluşturdukları dış politikalara desteği artırmada medyanın “aracılık” ettiğini vurgulamaktadır (2008: 88). “Aracılı kamu diplomasisi” (Mediated public diplomacy) adını verdiği bu kavramı Entman, bir ülke hükümetinin yürüttüğü dış politikasına bağlı olarak uluslararası medyanın çizdiği çerçeveyi kontrol etme girişimi olarak tanımlamaktadır. Uluslararası alanda yaşanan birçok gelişmede medyanın söz konusu gelişmeye ilişkin çizdiği çerçeveler dikkate değer görülmektedir. Bu açıdan bakıldığında, 1983 yılında Kore Havayollarına ait bir uçağın Sovyetler Birliği’nde düşürülmesi sonrasında ABD’nin SSCB’yi “bir komünist gücün acımasızlığı” olarak çerçevelediği görülmüştür (Entman, 2008: 92). Devletler, küresel alanda olumlu bir izlenim yaratmak adına yalnızca yabancı medya kuruluşlarının haberlerinde yer almayı hedeflememekte, kendi bünyelerinde bulunan özel ve kamusal uluslararası haber organları ile de bu hedefe yönelik bir çerçeve çizmektedir. Ayrıca devletlerin kendi finanse ettikleri haber kuruluşları savaş, ulusal özgürlük mücadelesi ya da ulusal çıkar gibi durumlarda söz konusu ülke lehine kamuoyu oluşturma yanısıra uluslararası birçok gelişmeyi de kendi ülkelerinin bakış açılarıyla küresel alana sunmaktadır (İnceoğlu 2000). 2015 yılında Türkiye’nin sınır ihlali sebebiyle SU-24 Rus savaş uçağını düşürmesinin ardından Türk ve Rus basınının olayı nasıl çerçevelediği (Budak, 2018a; Özçetin ve Baybars Hawks, 2018), Suriye’de yaşanan iç savaşın Türkiye’de yayın yapan uluslararası organlar tarafından şekillendiriliş biçimi (Budak, 2018b) düşünüldüğünde haber medyasının dış politikanın bir tezahürü olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Dolayısıyla ülke medyaları dış politikayla eş güdümlü olarak yayın yapmakta ve yapılan haber yayınları ile söz konusu gelişmeler temelinde kendi lehlerinde bir kamuoyu oluşturmaktadır.

2.2.7.5. Kamu Diplomasisi ve Medya İlişkisinde Dünyadan Örnekler

Kamu diplomasisi ve medya arasındaki ilişkinin daha iyi kavranabilmesi için küresel örnekler bakmak gereklidir. Bu örnekler, kamu diplomasisi ve medya arasındaki ilişkinin niteliğini ve ülkelerin kamu diplomasisi sürecinde medyaya ne derece önem verdiğini anlamada katkı sağlamaktadır. Bu bağlamda ABD, Rusya, Çin, İngiltere, Avrupa Birliği’nin başat ülkeleri ve Türkiye’nin kamu diplomasisi sürecinde medya kullanımı ele alınmaktadır.

2.2.7.5.1. Amerika Birleşik Devletleri

ABD, yaklaşık yüz yıllık bir süredir kamu diplomasisi faaliyetlerinde medya araçlarını kullanmaktadır. Özellikle soğuk savaş döneminde medya araçları, ülkenin dış politikasında önemli bir unsur olmuştur. ABD, Nazilerin Latin Amerika'da yaptığı propagandanın etkili olduğunu görünce Dışişleri Bakanlığı'nın kontrolünde bir Kültürel İlişkiler Bölümü kurmuştur. Bu birimle birlikte Nazilerin yaptığı propagandaya bir panzehir olarak Latin Amerika ülkelerinin basın kuruluşlarına Amerika'nın yurtdışındaki politikalarına yönelik enformasyon materyalleri göndermiş ve Brezilya, Peru, Meksika gibi ülkelerde basın ataşeleri açmıştır. Almanya'nın 1941 yılında Sovyetler Birliği'ni işgal etmesinin ardından ABD'de istihbarat teşkilatı niteliğinde olan bir Bilgi Koordinatörlüğü faaliyete geçirilmiş ve Dış Enformasyon Servisi de bu birime dahil olmuştur. 1942 yılında Pearl Harbour limanı bombalandıktan sonra ABD de savaşa dahil olmuş ve Dış Enformasyon Servisi bünyesinde Amerika'nın Sesi (VoA) radyosunu kurmuştur (Roberts, 2006: 57-59). Şüphesiz bu radyonun kuruluşunda ABD'nin askeri anlamda girdiği mücadelenin yanı sıra zihinsel savaşın da gerekli olduğudur. ABD askeri bir taraftan sıcak çatışmalar içindeyken diğer yandan Amerika'nın Sesi radyosu ile halklarla iletişim kurarak Amerikan propagandası yapılmıştır. Krugler (2000: 1) ve Thussu (2000: 31), Amerika'nın Sesi radyosunun soğuk savaş döneminde Amerikan kapitalizminin en büyük düşmanı olarak görülen komünizmi hedef alarak yok etmeye çalıştığını belirtmektedir.

Amerika'nın Sesi, kamu diplomasisinin önemli bir aracıdır. Kurulduğu dönemde kamu diplomasisi kavramı daha ortaya atılmamış olsa da propagandist bakış açısıyla Amerikan değerlerini yaymaya çalışmıştır. İlk radyo yayınları ile başlayan Amerika'nın Sesi, devlet destekli dış yayıncılıkta propagandanın önemli temsillerinden biri olmuştur (Rawnsley, 1996). Thussu (2000: 31), Amerika'nın Sesi radyosunu soğuk savaş döneminde ABD Hükümetine karşı sorumlulukları olan tek yayın organı olarak tanımlamakta, Uttaro ise (1982) Amerika'nın Sesi'ni ABD Hükümeti'nin resmi sözcüsü olarak değerlendirmektedir. ABD, İkinci Dünya Savaşı'na girerken ülke genelinde özel 12 kısa dalga vericisi bulunmaktadır. 1943 yılında bu sayı 36'ya çıkarılmış ve 46 farklı dilde yayın yapmaya başlamıştır. Soğuk savaş ile birlikte ABD Kongresi Amerika'nın Sesi'ne Dışişleri Bakanlığı'nın bilgilendirme faaliyeti kapsamında önemli bir rol yükleyen kanun tasarısını kabul etmiştir (Bektaş, 2002: 109-110). Amerika'nın Sesi günümüzde, 40'tan fazla dilde ve 40'tan fazla ülkeye yaklaşık 280 milyon küresel izleyiciye hizmet vermekte, internet, mobil, sosyal medya, radyo ve televizyon vasıtasıyla haber, bilgi ve kültürel programlar yayımlamaktadır. Amerika'nın Sesi, Nazi propagandasına karşı doğru bilgi ve haber üretme amacıyla kurulmuş, askeri yayınları yöneten ABD Küresel Medya Ajansı tarafından finanse edilmektedir. Amerika'nın Sesi'nin kendi resmî web sitesinde

kuruluş ile ilgili bilgilerde de Amerika dışındaki ülkelere hitap edildiği ve Amerikan çıkarlarının gözetildiği görülmektedir. Verilen bilgilerde, ABD'nin uzun soluklu çıkarlarını sağlamak için dünyanın tamamıyla iletişim kurmanın radyo ile mümkün olduğu vurgulanmaktadır (Voice of America, t.y.). Amerika'nın Sesi, çağın gereklerine ayak uydurarak yalnızca radyo yayınları ile sınırlı kalmamış, televizyon ve internet haberciliği ile dünyanın hemen her yerine ulaşmaktadır.

ABD, Amerika'nın Sesi haricinde başka kuruluşlarla da soğuk savaş döneminde etkili olmuştur. Özgür Avrupa Radyosu (Radio Free Europe), Özgürlük Radyosu (Radio Liberty) Sovyetler Birliği'nin, Avrupa halkları (Çekoslovakya, Macaristan, Polonya) ve Sovyetler vatandaşları üzerindeki etkisini kırmak amacıyla kurulmuş ve bizzat Amerikan Gizli Servisi CIA tarafından finanse edilmiştir. (Puddington, 2000; Cone, 1999; Critchlow, 2004).

Günümüze doğru yaklaşıldığında ABD, Orta Doğu'da da özellikle 11 Eylül saldırılarının ardından uluslararası yayıncılık faaliyetlerine önem vermektedir. Amerikan devleti destekli Radio Farda ve Voice of Persian TV, İran halkına hitap etmekte, İran halkının batılılaştırılması için eğlence ve haber içerikli üretimler sunmakta ve İran'ın istikrarsızlaştırılması için çaba göstermektedir (Izadi, 2010: 132). Radio Farda ve Radio Sawa genellikle hitap ettikleri ülkelerin gençlerini hedef almakta, haber, İran ve Batı müziği yayınları yapmaktadır (Nye, 2004b: 122; Finkel, 2006; Khatib ve Doods, 2009: 5-9). Kültürün en önemli dinamiklerinden biri olan müzik yayınları ile ABD kültür ve değerlerinin empoze edilmesi hedeflenmektedir. Radio Sawa ve Al Hurra TV ise Arapça konuşan ülkelere yayın yapmaktadır.

ABD'nin devlet merkezli yayın kuruluşu dışında da kamu diplomasisi faaliyeti yürüten özel haber kanalları da bulunmaktadır. Şüphesiz bu konuda akla ilk gelen yayın organı CNN (Cable News Networks)'dir. Özellikle 1990-1991 yıllarında Körfez Savaşı esnasında yaptığı yayınlarla uluslararası alanda önemli bir yer edinen CNN (Gilboa, 2005: 27; Ertekin, 2012: 330), günümüzde ABD'nin dış politikasına uygun yayınlar yapmaktadır.

CNN etkisi ile birlikte medyanın dış politikadaki rolüne ilişkin ortaya atılan teze karşılık ABD önlemler almıştır. İkinci Körfez Savaşı olarak adlandırılan ABD-Irak Savaşı'nda ABD Savunma Bakanlığı cepheye gidecek gazetecilerle bir anlaşma yapmış, yapılan anlaşmaya göre gazetecilerin insani tüm ihtiyaçları ordu tarafından sağlanmıştır (Arık, 2013: 65). Bunun karşılığında gazeteciler istedikleri gibi hareket etmeyecek, istediği zaman askeri kamptan ayrılamayacaktır (Vural, 2004: 40). CNN, iliştirilmiş gazetecilik⁵ kavramının giderek daha

⁵ İliştirilmiş gazetecilik, gazetecilerin savaş bölgesinde askeri birliklerle yan yana olduğu, askeri yönetimin belirlediği kural ve sınırlamalar içinde çalışabildiği, belli taahhütlerle işini icra ettiği ve bu taahhütlere uymazsa işine son verildiği bir habercilik türüdür (Arık, 2013: 61).

görünür hale geldiği en önemli örneklerden biri olmuştur. CNN International, Irak Savaşı'nda ABD ordusu ile yatıp kalkan, ordunun emrinde çalışan bir organa dönüşmüş ve milyonlarca insanın hayatını kaybettiği bir savaşta Amerikan işgalinin haklılığını ve propagandasını yapan uluslararası yayınlarına devam etmiştir. CNN, özellikle Birinci Körfez Savaşı, Amerika'nın Afganistan'a müdahalesi ve Amerika-Irak Savaşı sırasında Amerikan yanlısı yayınlar yapmıştır (Akıner, 2004: 137; Yavuz, 2012: 84; Arık, 2013). CNN ve Fox yayın kuruluşunun uzmanları Irak Savaşı'nda yaşananların hepsini çok iyi bildiğini ancak yapılan sözleşmeye riayet etmek zorunda olduklarını bildirmişlerdir (Fahmy ve Johnson, 2005: 311). Irak'ta yaşanan bir hava saldırısını bir CNN muhabiri “muhteşem bir ateş gösterisi” şeklinde tanımlamış, CNN Türk muhabiri ise aynı hava saldırısı için “muhteşem ateş gösterisi” nitelemesi yapmıştır (Yıldırım, 2008).

CNN medya grubu CNN International da dahil küresel bir yayıncılık örneği göstermekte, 200'den fazla ülke ve 2 milyardan fazla insana hitap edebilmektedir. CNN'in uluslararası alanda 36 bürosu bulunmakta, CNN, farklı dillerde yayın yapmakta ve 900'den fazla kuruluş ile iş birliği içerisinde (CNN, t.y.). Öyle ki o dönem sahibi olan Doğan Medya Grubu ile iş birliği yapılarak CNN Türk yayın hayatına başlamıştır. CNN'in yanı sıra CNBC ve Bloomberg de Amerika dışında yayınlarını sürdürmektedir. Farklı dillerde yayın yapan bu kuruluşlar ekonomik analiz ve kültürel programları Türkiye'ye de aktarmaktadır (Ertekin, 2012: 330). ABD'nin köklü yayın organlarından biri olan New York Times'in uluslararası haber akışı ile ABD'nin kamu diplomasisine önemli katkılar yaptığı düşünülmektedir (Sancar, 2012: 206). Ayrıca Worldnet Televizyon ve Film Servisi, devlet destekli bir kuruluş olup ABD dışındaki izleyicilere farklı içeriklerle ABD değerlerini yansıtmaktadır (Vincent, 1993).

ABD, kültürel değerlerini de medya araçları ile yaymaktadır. Burada Hollywood oldukça güçlü bir örnek olarak karşımıza çıkmaktadır. Dünyanın en büyük görsel içerik üretme merkezi olan Hollywood yapımı filmler ve Amerikan dizileri ile Disney yapımları Amerikan kapitalizmini, kültürünü, değerlerini, ideolojisini empoze etmeyi amaçlamaktadır (Kurtoğlu, 2019; Dorfman ve Mattelart, 1977; Arndt, 2006). Rocky filmleri sözü edilen duruma oldukça iyi bir örnektir. ABD'nin Vietnam Savaşını konu alan filmde, ABD'nin yaptığı vahşet ve zafer elde edememesinin üstü örtülmeye çalışılmıştır. Hollywood yapımı filmlerin üçte birini savaş filmlerinin oluşturduğu belirtmektedir (Clark, 2004: 150). Diğer yandan dijital platformlar üzerinden üretilen diziler, MTV gibi müzik kanalları (Kurtoğlu, 2019: 125), çizgi filmler, çizgi romanlar, ABD değerlerini aktaran diğer yapımlardır. Günümüzde, dünyada en çok izlenen diziler ABD merkezli yapım şirketleri tarafından üretilmekte ve milyar dolarlık yatırımı barındırmaktadır. Paramount, Warner Bros, Universal, Sony Columbia Pictures, Fox, Disney

gibi yapım şirketleri devasa bütçe ve yapımlarla dünyanın geri kalanına kültür pazarlamaktadır. Ayrıca ABD, spor endüstrisinin de devasa yatırımlar aldığı bir ülkedir. ABD’de yapılan basketbol, beysbol, hokey, Amerikan futbolu gibi sporların küresel alana yayımlanması sürecindeki yayın hakları geliri ile devasa bir gelir sağlanmakta, bu yayınlarla Amerikan kapitalist değer ve kültürü tüm dünyaya empoze edilmektedir.

ABD, dünyanın süper gücü olarak kamu diplomasisinin medya ayağında lider bir konumdadır. Ekonomik, teknolojik açıdan gelişmişlik, ABD’nin kamu diplomasisi açısından atacağı adımlarda kolaylık sağlamaktadır. Soğuk savaş ve İkinci Dünya Savaşı’nda radyo ve televizyon ile propaganda, kamu diplomasisi kavramı ortaya atıldıktan sonra radyo ve televizyonun yanı sıra dijital mecralar üzerinden kamu diplomasisi faaliyetlerine çok önem vermiş, inanılmaz derecede fon sağlamıştır. ABD değerlerini ve kültürünü yansıtmaya potansiyeline sahip birçok medya kuruluşuyla bağlantı kurarak bu amaca hizmet etmesi için destek verilmiştir.

2.2.7.5.2. İngiltere

İngiltere, kamu diplomasisi konusunda medyayı oldukça aktif bir şekilde kullanan ülkelerden biridir. Kamu diplomasisi ve medya konusunda ilk akla gelen kuruluş şüphesiz BBC’dir. BBC’nin haber yayıncılığına ilk adımı oldukça eskidir. Öyle ki BBC’nin kuruluşu ve propagandist yayınları Amerika’nın Sesi’nden bile daha öncedir. İngiltere’nin medya kuruluşu olan BBC, uluslararası alanda son derece saygın, güvenilir bir kurum olarak görülmekte, habercilik ilkeleri, teknolojik altyapısı, haberlerinin ve habercilerinin niteliği ile önemli bir kuruluştur. İlk etapta bireysel bir şekilde kurulan BBC, İngiliz Hükümeti’nin de desteğini almış ve daha sonra kraliyet ailesinin himayesine geçmiştir. Radyo yayıncılığı ile başlayan yayın hayatına 1936 yılında televizyon da eklenmiş ve kraliyet ailesi adına yurt dışı yayınları da yapılmıştır (Stenton, 1989). BBC’nin finans kaynağı kullanıcılarından aldığı lisans ücretidir. Ancak bu lisans ücretleri direkt BBC’ye değil İngiliz devletine ödenmektedir (BBC Yearbook, 1928: 43). BBC’nin finans kaynağı İngiliz devleti, Dışişleri ve Milletler Topluluğu Ofisi (FCO)’dir (Wood, 2011: 39).

Dünyanın en önde gelen kamu yayıncısı olan BBC, 1922 yılında John Reith tarafından kurulmuştur. Küresel yayıncılık yapan BBC, eğitici öğretici, özgün programlar ve içerikler sunmaktadır (BBC, t.y.). BBC Dünya Servisi, radyo, televizyon, internet haberciliği, eğitici ve kültürel içerikler üretmekte, 200’den fazla ülkede, 39 yerel radyo istasyonu, 40’tan fazla dilde çevrimiçi yayınlara yaklaşık 300 milyon insana hizmet vermektedir. BBC Dünya Servisi, 2016 yılında büyük bir genişleme yaşamış, bu genişlemedeki en büyük finansörü 291 milyon pound

hibe ile Birleşik Krallık Hükümeti olmuştur. Verilen hibe de İngiltere'nin en önemli kamu diplomasisi kurumlarından biri olan FCO yönetiminde harcanmıştır (BBC, World Service, t.y.). BBC Dünya Servisi, İngiltere'nin önemli kültür ihracatçılarından biridir. Bünyesinde hazırladığı kültürel programlar İngilizce dil eğitimi ile İngiliz dil ve kültürünü küresel alana yayarak, İngiliz kamu diplomasisinin önemli bir parçası olmaktadır (BBC, World Service t.y.; Roberts, 2006: 57). Yapılan araştırmalarda BBC'yi İngiltere ile bağdaştırmayan küçük bir oran olsa da BBC Dünya Servisi elde ettiği başarısı sayesinde İngiliz kamu diplomasisinin en yaygın bilinen aracıdır (Cull, 2009b: 22).

Wood, BBC'nin ya da FCO'nun İngiliz dış politikasında yayıncılığın herhangi bir işlevi olmadığını iddia etmeyi düşünülemez bulmakta, Sovyetler Birliği'nin çöküşünde devletlerin finanse ettiği medya kuruluşlarının rolü olduğunu dile getirmektedir (2011: 34-35). Ertekin (2012: 328) ve Rawnsley (1996) bu konuda, İkinci Dünya Savaşı sırasında BBC'nin Avrupa'da oldukça etkili yayınlar yaptığını belirtmekte, İngiltere'nin dünya görüşünü küresel alana yayarak ülke çıkarlarına hizmet ettiğini ileri sürmektedir. Nicholas'a göre BBC, bilgilendirmek, eğitmek gibi prensipleri iddia etme edasıyla savaşlarda ve savaş arası yıllarda emperyal propagandanın önemli bir aktörü olmuştur. Savaş yıllarında iç ve dış kamuoyuna yönelik yaptığı yayınlarla imparatorluk ile dinleyicileri arasında bir köprü görevi üstlenmiştir (2003: 207).

BBC çalışanlarının da dahil olduğu bir çalışmaya katılan editörlerin tamamı BBC Dünya Servisi'nin İngiltere'nin bir kamu diplomasisi aygıtı olduğu konusunda hemfikirdir. Ancak bu durum editörleri habercilik kültürünün zarar görebilmesi konusunda endişeye düşürmemektedir. Editörler, bağımsızlık, tarafsızlık ve objektiflik gibi habercilik ilkelerini yerine getirdiklerini ve resmi yetkililerden herhangi bir baskı görmediklerini açıklamışlardır. Burada BBC'nin kasıtlı olarak bir kamu diplomasisi süreci yürütmediği; ancak sahip olduğu ilkeler ve niteliklere saygı duyulması neticesinde İngiltere'nin önemli bir yumuşak güç üreticisi olduğu vurgulanmaktadır (Yanardağoglu, 2014: 124-125).

İngiltere, BBC'nin yanı sıra FCO da kamu diplomasisi sürecinde medyayı farklı şekillerde kullanmaktadır. FCO, çok sesliliği yansıtmak, Hristiyan ve Müslümanlar arasında bir köprü kurmak için kendi bünyesinde bir İslam Medya Birimi'ni faaliyete geçirmiştir (Pamment, 2016: 67). FCO, 2009 yılında Londra'da yapılan G20 Zirvesi için farklı alandaki bireyleri bir araya getirmek, tartışmayı kolaylaştırmak ve İngiliz politikalarını yaymak için dijital bir platform kurmuştur. Bu platform, G20 hakkında temel bir bilgi kaynağı haline gelmiştir (Sambrook 2010: 34). Öte yandan, İngiltere'nin Lübnan Büyükelçisi Tom Fletcher "twiplomacy" kavramını diplomasi alanına kazandırmıştır. Twiplomacy, diplomatik yetkilileri

Twitter’da buluşturan bir platformdur. Fletcher, sosyal medyanın günümüzde en temel görevler için bile vazgeçilmez olduğunu ifade etmekte, çözümleme yapma, bilgi toplama ve meslektaşlar ile iletişim kurma gibi avantajları bulunduğunu vurgulamaktadır (Fletcher, 2012).

İngiltere, sahip olduğu kültürel değerler, demokrasi ve insan hakları gibi konulardaki gelişmişlik seviyesi sayesinde küresel alanda bir prestij elde etmektedir. İngiltere, gazeteleri, BBC yayın kuruluşunun yanı sıra futbol ligi yayınlarıyla küresel alana açılmaktadır. The Guardian, Financial Times, Telegraph, The Sun gibi gazetelerin haber içerikleri, ekonomi gibi uzmanlık alanlarına yönelen analizleri ile küresel alanda takip edilmektedir. BBC, tüm dünyadaki medya kuruluşlarının haber kaynaklarından biri olmaktadır.

2.2.7.5.3. Avrupa Birliği

Ulusüstü oluşumların en önemli örneği olarak Avrupa Birliği, bünyesinde yer alan ülkelerin sahip olduğu kültürel, siyasi, ekonomik ve insani değerleri küresel alana yaymayı hedeflemekte ve küresel alanın Avrupalılaşması için çaba göstermektedir. Bu aşamada, Avrupa Birliği’nin değerlerini küresel alana aktarmak adına medya kuruluşları önemli bir yere sahiptir. Bu medya kuruluşlarının içerikleri ile AB’nin değerleri, kültürü pazarlanmakta ve uluslararası gelişmelere AB gözünden bir bakış açısı getirilmektedir.

Avrupa’nın en önde gelen haber kuruluşu olan Euronews, AB’nin önemli bir kamu diplomasisi kuruluşu haline gelmiştir. Euronews, 9 farklı televizyon kanalı olmak üzere 12 farklı platform ve dilde haberleri Avrupalı bakış açısıyla küresel alana servis etmektedir. Tarafsız gazetecilik ve fikirlere saygı anlayışıyla hareket eden Euronews, 160 ülkede 400 milyon haneye ulaşmakta ve Avrupa’nın en çok izlenen haber kanalı olmaktadır. Avrupalı kimliği vurgusu yapan Euronews, Avrupalı bakış açısına sahip tek uluslararası haber kuruluşu olduğunu ileri sürmektedir. Euronews, Arapça, İngilizce, Fransızca, Almanca, Yunanca, Macarca, İtalyanca, Farsça, Portekizce, Rusça, İspanyolca ve Türkçe dillerinde yayın yapmakta, küresel alana Avrupa’nın sesini duyurmakta ve Africanews ile de Afrika kıtasına erişim sağlamaktadır (Euronews, t.y.). Euronews, AB programları ile iş birliği yapmakta, AB ile ilgili bilgileri küresel alana yaymayı, AB kültürel çeşitliliğini desteklemek ve yansıtmayı, tartışma ortamları sağlamayı hedeflemektedir (Euronews Hizmetler t.y.).

Euronews, kamu hizmeti bir yayıncıdan zamanla AB’nin uluslararası alandaki kamu diplomasisinin bir aracına dönüşmüştür. Avrupa Parlamentosu ve Komisyonu’nun desteklediği iki kanal girişimi başarısızlıkla sonuçlandıktan sonra 1993 yılında Fransa’nın Lyon kentinde Euronews kurulmuş ve başarılı olmuştur. Birinci Körfez Savaşı’nda önemli bir aktör olan CNN’e vurgu yapan Euronews Brüksel Program Müdürü Sergio Cantone, Avrupa kıtası için de

bir CNN yaratmanın ve Maastricht Antlaşması'nın ardından AB'nin bütünleşmesinin gerekliliğine işaret etmektedir. Akabinde 1993 yılında Euronews AB'nin desteği ile yayın hayatına başlamıştır (Polonska Kimungayi ve Kimungayi, 2012: 110-111). Avrupa Komisyonu, Euronews'e finansal destek sağlamakta ve üretilen haberlere Avrupa perspektifi verilmeye çalışılmaktadır (Rasmussen, 2010: 279). Euronews, Avrupa'nın kültürel konularını gündeme getirerek bir tartışma ortamı yaratmakta, güven ortamı oluşturarak AB'nin güçlü itibarını korumakta ve Avrupa'nın yumuşak gücünü geliştirmesinde “sessiz bir diplomasi” süreci yürütmektedir (Hincu, 2013: 79-80).

Avrupa Birliği'nin içinde barındırdığı ülkeler düşünüldüğünde Almanya ve Fransa nüfusları, etki alanları, tarihsel kökleri ve yumuşak güçleri ile oldukça öne çıkmaktadır. Almanya ve Fransa'nın kamu diplomasisi faaliyetlerinde medya kullanımı ele alındığında devlet destekli yayın organlarının bulunduğu görülmektedir. Almanya, Deutsche Welle yayın kuruluşu ile uzun bir süredir kamu diplomasisi faaliyeti yürütmektedir. Almanya'nın uluslararası yayıncısı olan DW, 1953 yılında Federal Almanya Hükümeti tarafından kurulmuş, 30 farklı dilde, haftalık 249 milyon kişiye hitap eden televizyon, radyo ve internet haberciliği platformudur. Televizyon kanalı haftada 111 milyon kullanıcıya ulaşarak oldukça güçlü bir kapsama sahiptir. Finansal altyapısını federal vergi kaynaklarının oluşturduğu DW'yi Almanya Şansölyesi Merkel, “vatanın ve özgürlüğün sesi” olarak tanımlamakta, Alman medya tarihinin önemli parçası olduğunu vurgulamakta ve federal hükümetin DW'ye devam eden desteğine güven duyulması gerektiğini belirtmektedir (DW, t.y.).

Her ne kadar tarafsız bir medya kuruluşu olarak lanse edilse de DW, finansal ve siyasal destek alması, tarihsel köken ve merkez itibarıyla Almanya'ya bağlı oluşu gibi sebeplerle Alman kamu diplomasisi sürecinin bir parçası olarak görülmektedir. Nitekim DW, Almanya'nın Avrupa kültürüne dayanan bir liberal demokrasi anlayışıyla lanse edildiğini farklı ülke ve kültürler arasındaki anlayış, fikir teatisini teşvik etmek hedefiyle Alman bakış açısını dünyaya yayan bir platform işlevi görmektedir (DW, t.y.). Amerikan'ın Sesi ve BBC de olduğu gibi DW de çevrimiçi olarak Türkiye'de Türkçe yayınlarını sürdürmektedir.

France 24, devlet destekli France Televisions ve bağımsız medya kuruluşu TF1'in ortak girişimleriyle ABD-Irak Savaşı'nda kurulmuştur. France 24, İngilizce, Fransızca ve Arapça dilinde yayın yapmakta ve “CNN a la Francaise” (Fransız usulü CNN) olarak anılmaktadır. France 24, Fransa Cumhurbaşkanı Jacques Chirac'ın, 2003 yılında ABD-Irak Savaşı sırasında Fransa'nın İngiltere ve ABD'de sesinin yeterince duyulmadığı düşüncesinden ortaya çıkmıştır (DW, 2003). Bu sebeple Fransa'nın uluslararası alanda görünür olması, daha geniş bir kamu diplomasisi perspektifine sahip olması düşüncesiyle France 24 kurulmuştur. France 24, Fransız

siyasi değerlerinin küresel alana yayılması için tasarlanmaktadır. France 24, tartışma zemini oluşturmak, kültürel ve ekonomik gelişmeyi vurgulamak üzerine yayınlar yapmaktadır. Dünya çapında 355 milyon kişiye ulaşabilen, haftalık 61,2 milyon izleyicisi bulunan France 24 Afrika ve Mağrip ülkelerinde en çok izlenen haber kanalı olma özelliğine sahiptir. Dijital habercilik olanaklarına da sahip olan France 24 internet, mobil habercilik ve YouTube ile 4 farklı dilde yayınlarını sürdürmekte ve küresel meselelere Fransız bir bakış açısı getirmektedir. France 24, RFI (uluslararası radyo istasyonu) ile birlikte Fransa'nın uluslararası yayınlarından sorumlu France Medias Monde'ye bağlı şekilde hareket etmekte, Radio France Internationale (Fransa Uluslararası Radyosu-RFI), France 24 ve Monte Carlo Douliya (Arapça yayınları) yayınları haftalık 100 milyon izleyici ve dinleyiciye ulaşmaktadır (France 24, t.y.).

AB'nin, gelişmiş teknoloji ve bilimsel yapısıyla ait olduğu değerlerini medya araçları ile dünyaya aktardığı görülmektedir. Hollanda Nederlandse Omroep Stichting (NOS-Hollanda Yayın Kuruluşu), Belçika Vlaamse Radio- en Televisieomroeporganisatie (Flaman Radyo ve Televizyon Yayıncılığı Organizasyonu-VRT), İspanya Television Espanola (İspanyol Televizyonu Tve), Portekiz Rádio e Televisão de Portugal (Portekiz Radyo ve Televizyon-RTP) gibi devlet destekli yayınlarına devam etmektedir. Bu ülkelerdeki ve diğer AB üyesi ülkelerdeki haber kanalları Almanya ve Fransa kadar yaygınlık kazanmasa da hitap ettikleri önemli bir kitle vardır. Medya, AB için dünyaya açılan bir kapı olarak görülmektedir. Eurosport kanalı, Avrupa'nın spor kültürünü, spora verdiği değeri ve başarılarını dünyaya aktaran yayın kuruluşu olarak karşımıza çıkmaktadır.

2.2.7.5.4. Çin Halk Cumhuriyeti

Son dönemde kamu diplomasisi alanına büyük yatırımlar yapan Çin, sahip olduğu medya kuruluşlarıyla da uluslararası alanda sesini duyurmak istemektedir. Çin'in otokritik ve militarist yapısı sebebiyle içe kapanık bir durumu yıllardır sürdürdüğü bilinmektedir. Çin yönetiminin devletçi yaklaşımları ve antidemokratik uygulamaları medyanın da yönetimin propaganda aracına dönüşerek geri planda kalmasına sebep olmuştur. Ancak Çin'in son dönemde ekonomik yatırımları, küresel alanda yaptığı yardım faaliyetleri, üretim kapasitesi, sahip olduğu uluslararası şirketleri ile öne çıktığı düşünülmektedir. Bu bağlamda Çin'in eski dönemdeki baskıcı ve kapalı toplum yapısının dünyaya açılan bir yapıya dönüş çabalarından biri de medya kanallarıdır. Çin Komünist Partisi'nin propaganda şefi Li Changchun, 2008 yılında CCTV'nin (Çin Merkez Televizyonu) küresel alandaki iletişim kapasitesini artırması gerektiğini dile getirmektedir (Sun, 2010: 54). Bu sözlerin ardından CCTV, Xinhua Haber Ajansı, China Radio International ve China Daily'nin, Çin'in dünyaya olan bakış açısını

yaymak için yurt dışında örgütlenmesine ve Çin'in gerçek resminin dünyaya sunulmasına hız verilmiştir (China Daily, 2011).

Çin, kamu diplomasisi faaliyetlerinde People's Daily (Halkın Günlüğü), China Daily (Çin Günlüğü), China Central Television CCTV (Çin Merkez Televizyonu), China Radio International (CRI-Çin Uluslararası Radyosu), Xinhua News Agency (Xinhua Haber Ajansı) gibi medya araçları yer almaktadır (Zhang vd, 2016: x; Sun, 2015: 408; Li, 2013; Jijun, 2016: 57). Çin'in ulusal haber ajansı Xinhua, küresel alanda 13 bin çalışanı ve 130 farklı alandaki medya organizasyonları ile öne çıkmaktadır. 2009 yılından beri Xinhua, İngilizce yayınlarına başlamıştır. CNC (China Xinhua News Network Corporation) ise 2010 yılından itibaren ekonomik ve kültürel alanlarda Amerika, Avrupa ve Afrika kıtasında İngilizce yayınlar yapmaktadır (Li, 2013: 4).

CCTV, 2000 yılında yayıncılığı küresel boyuta taşımış, CCTV-9 veya CCTV International kanalı ile İngilizce yayın hayatına başlamıştır. CCTV International'ın adı 2010 yılında CCTV News olarak değiştirilmiştir. Dünyada 100'den fazla ülkeye ve 85 milyonun üzerinde izleyiciye hitap etmektedir. CCTV'ye ek olarak Arap coğrafyası, Asya Pasifik ve Rusya'ya yayın yapan CNTV internet kanalı, Fransızca ve İspanyolca kanalını da açmıştır (Li, 2013). CCTV, 1990'ların ortalarından itibaren içeriklerini genişletmiş, drama, film, spor, haber ve uluslararası kanallar dahil olmak üzere 20 kanala sahiptir (CCTV, 2010). Zhong, CCTV'nin Çin Hükümeti'nden 3 milyar Yuan finansal destek aldığını belirtmektedir (2001: 168). Welsh ve Farrington, hükümetin 31 milyon sterlin hibe ederek CCTV'nin altyapı yenilemesi sağladığını ifade etmektedir (2004: 500). Ayrıca Çin, kendi dünya görüşünü küresel alana güvenle taşımak için CCTV bünyesinde yabancı muhabir istihdam etmeye başlamıştır (Sun 2014). CCTV, ürettiği kültürel içerik ve haber üretimleri ile bunları dünyaya pazarlaması önemli bir kamu diplomasisi örneği olarak karşımıza çıkmaktadır (Seib, 2010: 738).

Çin Uluslararası Radyosu, 1941 yılında kurulmuş ve 58 dilde yayın yapan geniş kapsamlı bir kuruluştur. Çin Uluslararası Radyosu, Dünya Radyo Ağı ile yaptığı anlaşmayla radyo ve televizyon yayınlarına geçiş servisleri mümkün kılınmıştır. Çin Uluslararası Radyosu, 5 kıtada AM ve FM ortaklıkları kurmuş (Li, 2013) ve bu bölgelere Çin'in gelişmelere ilişkin görüşlerini, yaşam tarzını ve kültürünü yansıtmaktadır. China Daily ise Kuzey Amerika'daki iş dünyasında yaşanan gelişmeler hakkında bilgi aktarmayı ve Çin'in ekonomik, kültürel ve siyasi değişimlerini uluslararası alana aktarmayı amaçlamaktadır (Li, 2013).

Son dönemlerde Afrika'ya büyük yatırımlar yapan Çin, Afrika kıtasında medya alanında da atılımlarda bulunmaktadır. Xinhua, 2000 yılında Uganda'daki bir televizyon istasyonu için uydu ekipmanı sağlamıştır (Wu, 2012: 3-5) ve Afrikalı gazeteciler Çin'de eğitim almıştır (Wu,

2016: 83). CCTV Afrika, China Dily Afrika Weekly, Bejing Review, Xinhua ve China Radio International gibi haber kuruluşlarının yanı sıra özel yayıncılık yapan Star Times gazetesi Afrika'da Çin'in imajına olumlu katkı yapan içerikler üretmektedir (Yanqiu, 2014).

Çin, uluslararası alanda yükselen değeri, ekonomisi ile küresel güçlere meydan okumaktadır. Bu meydan okuma son dönemlerde medya alanında da kendini göstermektedir. Çin, kapalı devlet anlayışından dışa açılmayı planlarken medyanın önemini daha iyi kavramakta ve ulusal medya kuruluşlarını küresel alana yaymakta, farklı dillerde internet sitelerinde haber ve kültürel içerikleri yayımlayarak Çin kültürünü ve değerlerini dünyaya pazarlamaktadır. İlerleyen dönemlerde yatırımların artması ile Çin'in, medya alanında çok daha etkili olabileceği düşünülmektedir.

2.2.7.5.5. Rusya

Rusya, 2000'li yılların ortalarında kamu diplomasisi faaliyetlerine hız vermiştir. Rusya'nın kamu diplomasisi faaliyetlerine başlamalarının en önemli sebebi, Batılı yayın organlarının Rusya aleyhinde yaptığı yayınlar olduğu düşünülmektedir (Taras, 2013: 1). Bu düşüncenin akabinde Rusya, uluslararası alanda imajını düzeltmek için medya yatırımlarına ağırlık vermiştir. Rusya küresel alanla yarışabilmek adına bir multimedya projesi olarak Russia Beyond The Headlines yayınlarına 2007 yılında başlamıştır. Russia Beyond, Rusya'nın daha iyi anlaşılmasını, Rusya'nın kültür, seyahat, eğitim, dil gibi birçok alandaki gelişmeleri 14 farklı dilde küresel alana yaymayı ve pazarlamayı amaçlamaktadır. Russia Beyond, Rusya'da keşfedilecek çok şey olduğunu dile getirmekte ve bilgi edinmek isteyenlere rehber olmaktadır (Russia Beyond The Headlines, t.y.).

RIA Novosti, 1941 yılında kurulmuş bir haber ajansıdır. Faaliyet yürüttüğü dönemlerde 45 ülke ve 14 farklı dilde yayın yapmıştır (RIA Novosti, t.y.). 2013 yılına gelindiğinde RIA Novosti haber ajansı ve Voice of Russia (Rusya'nın Sesi) kapatılmış (BBC, 2013) ve yerine 2014 yılında Sputnik News ve Russia Today kurulmuştur. Rusya'nın Sesi, 1922 yılında Radyo Moskova olarak kurulmuş, İkinci Dünya Savaşı ve soğuk savaş döneminde Batı'nın yürüttüğü propagandaya karşı Sovyetler Birliği ve uluslararası alana yayın yapmıştır (Lindahl, 1983; Belmonte, 2008).

Sputnik, haber akış sistemleri, internet siteleri, sosyal medya, mobil uygulamalar ve radyo yayıncılığı ile çoklu ortam haberciliği sunmaktadır. 30'dan fazla dilde yayın yapan Sputnik, Federal Kitle İletişim Denetleme Servisi tarafından kurulmuştur (Sputnik News, t.y.). Sputnik, Rusya devleti tarafından finanse edilmekte ve küresel alana Rusya'nın ulusal çıkarlarının propagandasını yapmaktadır. Sputnik News, batı ülkelerinin küresel alandaki

hegemonyasına karşı Rusya'nın bir hamlesi olarak görülmektedir (Darıcı ve Özdal, 2017: 28). Rusya'nın uluslararası imajını yükseltmek için yayınlar yapan Sputnik, tanınmış ve büyük bir medya yatırımlarından biridir ve Kremlin dostu olarak yansıtılmaktadır (Ljungman, 2016: 5).

2005 yılında yayın hayatına başlayan Russia Today, altı dilde haber yayını yapmakta ve Ruptly ise video haber ajansı olarak çalışmaktadır. Russia Today, 8 televizyon kanalı ile güncel olaylar, haber ve belgesel yayınları yapmaktadır. Russia Today, günümüzde 5 kıtada ve 100'den fazla ülkede yayınlarını sürdürmekte, gelişmelere alternatif bir bakış ya da Rus bakış açısı sunmaktadır. Russia Today, sosyal medya hesaplarından da habercilik yapmaktadır. Özellikle Youtube üzerinden yaptığı yayınlarda milyarlarca izlenme almıştır (Russia Today, t.y.). Russia Today, sürekli Batının eleştirdiği bir ülkenin en büyük savunucusu olarak görülmektedir (Bidder, 2013).

Rusya, kamu diplomasisi açısından medya kullanımına Batı'dan daha geç başlamıştır. Ancak son dönemde büyük yatırımlarda bulunmakta ve sahip olduğu haber organlarının modern teknik altyapısı ile dikkat çekmektedir. Rusya'nın medya organlarının kamu diplomasisi açısından ne kadar etkili olduğu tartışılmaktadır. Çünkü Batı medyasının Rusya aleyhinde yürüttüğü kamu diplomasisi ve Rusya'nın SSCB'den beri süregelen demokratik yapısı Rusya'ya olan bakış açısını etkilemektedir.

2.2.7.5.6. Türkiye

Türkiye, 2000'li yıllardan itibaren kamu diplomasisi faaliyetlerini yoğunlaştırmıştır. Bu kapsamda atılan adımlardan biri de medya alanında gerçekleşmiştir. Medya alanında televizyon, radyo, haber ajansı olmak üzere dijital teknolojinin de dahil olduğu girişimlerde bulunulmuştur. Bu bağlamda TRT (Türkiye Radyo Televizyon Kurumu), Anadolu Ajansı gibi kurumlar devlet destekli uluslararası yayıncılık yapmaktadır.

2.2.7.5.6.1. Anadolu Ajansı

Anadolu Ajansı'nın tarihi, Türkiye Cumhuriyeti'nin tarihi ile özdeş bir durumdadır. 1920 yılında kurulan Anadolu Ajansı, TBMM'nin çıkardığı ilk yasaları halka duyurmuş, Kurtuluş Savaşı'nın her anına ve cumhuriyet devrimlerine tanıklık etmiştir. Anadolu'da başlayan Millî Mücadele'ye katılmak isteyen aydınlar Anadolu Ajansı'nın kurulmasını sağlamıştır. Yunus Nadi, Halide Edip gibi isimler Ankara'da bir ajans teşkilatı açılmasının gerekliliğini görüşmüş ve Atatürk'ün de talimatıyla Anadolu Ajansı faaliyete geçirilmiştir. Anadolu Ajansı, savaş içinde olan bir ülke için halkı ülkede ve dünyadaki gelişmelerden haberdar etmiş, teslimiyetçi İstanbul basını ve yabancı basın kuruluşları ile de mücadele etmiştir. Dışarıda ulusal mücadeleyi savunmak, Türkiye'nin haklı talepleri nezdinde

kamuoyunu bilgilendirmek ve bu haklı taleplere karşı çıkan çevrelerin oyunlarını boşa çıkarmak büyük bir gereklilik taşımıştır. Atatürk, 1925 yılında Anadolu Ajansı'nı modernize etmek için Anadolu Ajansı Türk Anonim Şirketi'ni kurdurmuştur. O tarihlerde, Batı ülkelerinde bile örneği görülmeyen böyle bir yapılanmayla Anadolu Ajansı, özerk statüye kavuşmuştur (Anadolu Ajansı Tarihçe, t.y.).

Anadolu Ajansı, özerk bir yapıya kavuştuktan sonra hisse konusunda sorunlar yaşanmış; ancak bir süre sonra yapılan düzenlemelerle hisseler, şirket tüzel kişiliğine ve hazine bakanlığına geçmiştir (Sancar, 2015: 454-455). 2015 yılı itibariyle Anadolu Ajansı'nda 1637 personel görev yapmakta (Sancar, 2015: 455), 2020 yılında ise bu sayı 3 bine çıkmıştır (wikipedia, 2020). Günlük 1250 Türkçe, farklı dillerde ise 785 haber üretilmektedir (Sancar, 2015: 455). Anadolu Ajansı, 7 Bölge yayın merkezi, 13 yayın merkezi, 38 dış temsilcilik, 13 farklı dilde yayın merkezine sahiptir (Anadolu Ajansı Dış Bürolar, t.y.).

Öte yandan günümüzde (2020), 100. yılını kutlayan Anadolu Ajansı diploması haberciliği konusunda bir sertifika programı düzenleyerek uluslararası ilişkiler ve küresel siyaset alanı ile İngilizce haber yazımı konusunda eğitimler vermiştir (Anadolu Ajansı, 2012). Dönemin Başbakanlık Koordinatörü İbrahim Kalın (2012b), diploması muhabiri programı için Anadolu Ajansı yönetimini kutladığını belirterek Anadolu Ajansı'nın Türkiye'nin hikayesini anlatmasında en önemli kurumlardan biri olduğunu dile getirmiştir. 2014 yılında Başbakan Yardımcılığı görevinde bulunan Yalçın Doğan (2014), TRT'nin yanı sıra Anadolu Ajansı'nı Türkiye'nin dünyaya açılan yüzü olarak değerlendirmekte ve kamu diplomasisi kavramının öne çıktığını söylemektedir.

Anadolu Ajansı'nın 2014 yılında genel müdürlüğünü yürüten Kemal Öztürk, Anadolu Ajansı'nın Türkiye'nin önemli kamu diplomasisi araçları ile iş birliği içerisinde olduğunu belirtmektedir (Sancar, 2015: 457-458). TİKA, Türk Hava Yolları, YTB, Yunus Emre Enstitüsü gibi kurumlarla yapılan iş birliğinin yanı sıra bu kurumların faaliyetleri Anadolu Ajansı haberlerinde sıkça yer almakta ve ülkenin yumuşak gücünün artırılması planlanmaktadır. Anadolu Ajansı, geçmişinden bugüne Türkiye'nin kültürel, tarihi ve siyasi yapısını dış kamuoyuna, yaşanan gelişmeleri hem Türkiye'ye hem de uluslararası alana aktaran önemli bir kurum olmuştur. Özellikle son yıllarda yapılan yatırımlarla Anadolu Ajansı'nın personel ve teknik altyapısının geliştirildiği gözlenmekte, uluslararası alanda önemli bir aktör olma isteği bilinmektedir. Anadolu Ajansı, Türkiye'nin ve Türkiye'nin bakış açısının küresel alana yayılması için büyük bir çaba sarf etmektedir.

2.2.7.5.6.2. TRT

Türkiye'nin ilk televizyonu olan TRT, 31 Ocak 1968 tarihinde deneme yayınlarına başlamıştır. Kamu yayıncılığı yapan TRT, devlet adına radyo ve televizyon yayınları üretmek ve yayımlamak şiarıyla 1964 yılında yasaya bağlı olarak kurulmuştur. 1972 yılında bir yasa değişikliği ile tarafsız bir kamu iktisadi kuruluşu olarak nitelendirilmiştir (TRT, t.y.). TRT'nin 359 sayılı kanun metninde kurumun gelirlerinin her türlü alıcı, telsiz tesisatı için verilen ruhsatlara ilişkin ücret, cezalar, radyo ve televizyonda yapılan reklam, ilan, halka açık konser, temsil ve benzeri etkinliklere giriş ücreti, kitap, plak, yayımlarla ilgili gelirler, radyo, televizyon ticari, iktisadi işlemlerden elde edilecek kar ve bağışlardan oluştuğu belirtilmektedir. Kanun maddesiyle karşılanamayan giderler ise her yılın sonunda Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından ödenmektedir (14122 Sayılı Resmî Gazete, 1972: 207). 3093 sayılı kanun ile TRT'nin gelirlerine “elektronik bandrol ücretleri” (30291 Sayılı Resmî Gazete, 1984) ve “elektrik enerjisi hâsılatından ayrılacak paylar” da eklenmiştir (25029 Sayılı Resmî Gazete, 2003). Verilen bilgiler doğrultusunda kamu yayıncılığı yapan TRT'nin finansmanının kendi gelirleri ve devlet desteği ile karşılandığı görülmektedir.

TRT, günümüzde 14 televizyon kanalı, 14 radyo kanalı, trt.net.tr ve 41 dilde hazırlanan TRT World web sitesi, 5 basılı dergisiyle Türkiye'ye ve küresel alana yayın yapmaktadır. Kamu yayıncılığı sorumluluğu anlayışıyla yayınlarına devam eden TRT, Türkiye'nin kültür, sanat ve eğitimine destek sağlamakta, hızlı, güvenilir habercilik ve farklı dillerde yaptığı uluslararası yayıncılıkla da Türkiye'nin küresel alanda sesi ve gücü olmaktadır (TRT, t.y.). TRT, TRT-1, TRT-2, TRT Spor, TRT Spor 2, TRT Kürdi, TRT Çocuk, TRT Müzik, TRT 4K, TRT TBMM TV, TRT EBA, TRT Diyanet kanalları ile yurt içine yayın yapmaktadır. TRT World, TRT Avaz, TRT Belgesel, TRT Arabi kanalları ile yurt içi ve yurt dışına yayın yapmaktadır. Çalışmada kamu diplomasisi ve medya ilişkisinde uluslararası yayıncılık odak noktası olduğundan Türkiye'nin daha çok uluslararası yayınlarına değinilmektedir.

Akarcalı'ya göre, Türkiye'nin yaptığı dış yayınların 1960'lı yıllarda Almanya'ya işçi göçü ile başladığını, yayınların Avrupa, Afrika, Orta Doğu ve Avustralya'ya kadar genişletildiğini belirtmektedir. Yapılan yayınlar belirtilen coğrafyalarda yaşayan Türk vatandaşlarına ulaşmayı amaçlamıştır. Ayrıca dış yayınlar Türkiye hakkında uluslararası alanda olumlu bir kamuoyu yaratmayı hedeflemesinin yanı sıra göç döneminde yurt dışında yaşayan Türklerin anavatanla bağını sürdürmesini görev edinmiştir (2003: viii). TRT, günümüzde de Türk devletinin her alanda tanıtılması ve yurt dışındaki Türklerin, Türkiye Cumhuriyeti ile bağlarını devam ettirmesinde yardımcı olmaktadır (TRT, 2016: 17; TRT, 2011: 12). Türkiye, Sovyetler Birliği'nin 1959 yılında ilk uydusu Sputnik ile radyo yayınlarının yanı sıra televizyon

da yurt dışında yayınlar yapmaya başlamıştır. Türkiye ilk olarak Türkiye'nin Sesi Radyosu (TSR), ardından TRT-INT ve TRT-Avrasya ile uluslararası alana adım atmıştır (Akarcalı, 2003: viii-ix).

2.2.7.5.6.2.1. Türkiye'nin Sesi Radyosu

Türkiye'nin Sesi Radyosu, 1937 yılında kurulmuş, Türkçe'nin yanında 14 farklı dilde haber yayını yapmış, Balkanlar, Güney Asya, Batı Avrupa'da yaşayan halkların kendi anadillerinde programlar hazırlamıştır. Türkiye'nin Sesi Radyosu, Türkiye'nin dış politikasını olumlu bir bakış açısı ile küresel alana servis etmiş, kültürel ve eğlence alanında da yapımlar yayımlanmıştır (Akarcalı, 2003: 98, 104, 188-189). Günümüzde ise, Türkiye'nin Sesi Radyosu, 35 dilde, 5 kıtada yayınlarını dijital olarak da sürdürmekte (Türkiye'nin Sesi Radyosu, t.y.) ve Türkiye'nin önemli bir kültür aktarıcısı olarak görülmektedir.

2.2.7.5.6.2.2. TRT-INT

TRT-INT, uluslararası alanda televizyon yayıncılığı yapan bir kanal olarak 1989'da bir bakanlar kurulu kararı ile kurulmuştur. TRT-INT, Avrupa'da yaşayan Türklere yönelik kurulmuş bir kanal olarak karşımıza çıkmaktadır. Zamanla gerekli adımların atılmasıyla Avrupa'nın yanı sıra ABD'de de yayınlarına başlamıştır. TRT-INT için finansal desteği PTT (Posta Telefon Telgraf Teşkilatı) sağlamış ve yıllık 28 milyon dolardan fazla bir fon ayırmıştır. TRT-INT, içeriklerinde haber, müzik, eğlence, kültür, drama ve spor gibi alanlara yer vermiştir (Akarcalı, 2003: 204-205, 208, 210). TRT-AVRASYA yayınları ise Orta Asya Türk Cumhuriyetleri, bağımsız ve özerk devletleri hedef almakta, "Adriyatik'ten Çin Seddi'ne kadar uzanan Türk kültürü" yaklaşımıyla sözü edilen halklarla ilişkileri geliştirmeyi, Türk kültürünü yaşatmayı amaçlamaktadır (Akarcalı, 2003: 221). TRT-INT ve TRT-Avrasya kanalları zamanla modernize edilmiş, TRT Türk, TRT Avaz ve TRT World kanalları kurulmuştur.

2.2.7.5.6.2.3. TRT Türk

TRT Türk, Asya, Avrupa, Kuzey ve Güney Amerika, Afrika, Okyanusya'daki izleyicilere yönelik haber yayınları yapmaktadır. Bir haber kanalı olarak dünyanın önemli birçok şehrinde haber bürosu bulunmakta ve Reuters haber ajansının da bir abonesidir. TRT Türk, kültürel açıdan yakın olan ülkelerin birbiri ve Türkiye ile daha fazla yakınlaşmasını amaçlamaktadır. Kanal, haber programlarının yanı sıra belgesel, kültürel içerikler ve turizm konulu programlar üretmektedir (Kılıç, 2015: 382).

2.2.7.5.6.2.4. TRT Avaz

TRT Avaz, Orta Asya, Balkanlar ve Kafkasya’da yaşayan Türk kökenli olan izleyicilere yönelik yayınlar yapmaktadır. Azerice, Kazakça, Türkmence ve Özbekçe gibi dillerde de yayınlar sunulmaktadır. TRT Avaz, haber, kültürel, sanatsal, drama ve müzik alanlarında içerikler hazırlamakta, Türk dilinin yaygınlaştırılması ve gelişimi için katkıda bulunmaktadır. TRT Avaz yayın politikası olarak Türk Cumhuriyetleri ile ortak bir dil ve kültürde buluşmak, Türkçe öğretmek, dünyada yaşanan gelişmeleri, Türkiye’nin bakış açısı ile aktarmak ve söz konusu ülkelerle her alanda ilişkileri geliştirmeyi hedeflemektedir (TRT Avaz, t.y.; Kılıç, 2015: 383). 2009 yılında yayın hayatına başlayan TRT Avaz, Özbekistan, Kazakistan, Kırgızistan, Türkmenistan, Azerbaycan, Bosna Hersek, Arnavutluk ve Türkiye de dahil olmak üzere 8 dilde hizmet vermektedir. Birçok Türk lehçesinde “ses” anlamına gelen Avaz kelimesi kanalın isminde kullanılmaktadır, Orta Doğu’dan Kafkaslara kadar 27 ülke ve 13 muhtar cumhuriyette yaklaşık 250 milyon insana hitap etmektedir (TRT Televizyon Tanıtım, t.y.). Ekşi, TRT Avaz’ın özellikle Türk Cumhuriyetleri ve Azeri Türkçesi gibi dillerde yayın yapmasını Kırım Tatarı fikir adamı İsmail Gaspıralı’nın “fikirde işte birlik” anlayışının bir tezahürü olarak görmektedir. Nitekim TRT Avaz, medya aracılığıyla Türk dünyasıyla temas kurmakta, ortak algı ve refleksler oluşturma anlayışıyla hareket edilmekte ortak kültür ve tarihe vurgu yapılmaktadır (2017: 13). TRT Avaz’a Türkçe dışındaki dillerde yaptığı yayınların azlığı ve TRT Türk ile çok da farklı bir yanının olmadığı yönünde eleştiriler gelmektedir (Ertekin, 2012: 340).

2.2.7.5.6.2.5. TRT Belgesel

TRT Belgesel, 2009 yılında yayın hayatına başlamış, İngilizce, Almanca, Fransızca, Rusça, Türkçe gibi dillerde Türkiye’yi dünyaya tanıtan belgesel yapımlara imza atmaktadır. TRT Belgesel, geçmişle geleceğe aktaran ve doğanın izini süren tarih, spor, kültür, çevre, kültür-sanat, bilim, doğa, çevre, toplum gibi konular üzerinde içerikler üretmektedir (TRT Televizyon Tanıtım, t.y.). Üretilen belgesel içerikleri ile Türk kültürü ve yaşam tarzı, turistik bölgeleri, tarihsel değerleri, İslami ve barışçıl kimliği öne çıkarılmaktadır. TRT Belgesel’de Müslüman kültürü ve geçmişte yaşanan zulümler de işlenmektedir. Özellikle Saklı Balkan, Yesi’den Avrupa’ya Taşınan Köz, Safiye’den Sofia’ya Çalınan Kimlikler, Kalanlar, Damağımın Tadı Yüreğimin İzi, Uzak Ülke, Balkan Harbi 1912-1913 gibi yapımlarla Balkan kültürüne, Müslümanların geçmişte çektiği acılara değinilerek Balkanlarla tarih ve kültür birliği oluşturulmak amaçlanmaktadır. Türkiye’de eğitim gören yabancı öğrencilerin 13 ülkede yapılan çekimlerle hazırlanan Türkiye’nin Dostları belgeseli, Türkiye’nin uluslararası alanda

verdiği eğitim desteğini göstermektedir (Yıldırım, 2015: 298-299). Ayrıca Su Savaşları, Hastane Somali gibi yapımlarla Afrika'ya yapılan çeşitli yardımlar öne çıkarılmaktadır. Doğu dünyasının inanç, yaşam tarzı ve kültürüne değinen yapımları ile bu bölgenin sesi olunmaktadır.

2.2.7.5.6.2.6. TRT Kurdî

2009 yılında yayın hayatına başlayan, TRT'nin Kürtçe kanalı TRT 6 (ŞEŞ), Türkiye'nin birlik ve bütünlüğünü amaçlamakta, modern anlamda her yaştan izleyiciye ve dinleyiciye hitap eden bir kanal olarak karşımıza çıkmaktadır (TRT Televizyon Tanıtım, t.y). 2015 yılında adı TRT Kurdî olarak değiştirilen TRT 6, Türkiye'nin küresel alanda ve bölge ülkeleriyle ilişkilerinde olumlu etkide bulunmaktadır (TRT, t.y.). TRT Kurdî, Türkiye'nin AB üyelik sürecinin hız kazanmasının ardından Türkiye'deki Kürt vatandaşlara yayın yapmak amacıyla kurulmuş, Türkiye'nin demokrasi alanındaki gelişme atılımlarından biri olarak görülmektedir. Ertekin, TRT Kurdî'yi, Türkiye'nin AB üyelik sürecinde yapılan demokratik reformlar çerçevesinde bir diplomatik ve kültürel iyi niyet göstergesi olarak değerlendirmektedir (2012: 341). Ekmel Geçer'in Türk Medyasını Anlamak adlı eserinde TRT Kurdî hakkında yaptığı gazetecilerle görüşme yapmıştır. Bu gazetecilerden biri olan Mehmet Ali Birand TRT Kurdî'nin açılması ile ilgili olarak "Nihayet devlet: 'Kürt vardır, Kürtçe vardır, bu insanlar da benim insanlarımdır' dedi" demektedir. Yapılan diğer görüşmelerde Namık Durukan, Nuray Mert, Altan Tan, Hasan Cemal ve Mehmet Bekaroğlu gibi isimler TRT Kurdî'nin oldukça iyi bir adım olduğunu; ancak bu adımın anayasal çerçeveye de desteklenmesi gerektiğini vurgulamaktadır (2013: 159-166).

TRT Kurdî, TRT World, TRT Arabi de olduğu gibi bir kamu diplomasisi faaliyeti yürütme, kamuoyu yaratma, Türkiye'nin uluslararası alandaki haklarını, şikayetlerini ve sorunlarını Kürtçe konuşan bireylere iyi bir şekilde aktarmayı amaçlamaktadır (Ertekin, 2012: 341). Ayrıca Türkiye'nin uzun bir süredir mustarip olduğu etnik kökenli bir terör örgütünün eylemlerinin o etnik kökenli halklara kendi dilinde seslenmesi dış kamuoyuna da demokratikleşme açısından önemli bir mesaj vermektedir. Boschele ve Ay, TRT Kurdî'yi Türkiye'deki çokkültürcü yaklaşımı temsil eden önemli bir adım olarak görmektedir (2016: 45). Kürtçe dili, Kürt kültürü ile geleneğinin 24 saatlik yayınlarla Kürt halkına aktarılması, kültürel çeşitliliğin korunması ve artırılmasında yarar sağlamaktadır.

2.2.7.5.6.2.7. TRT Arabi

TRT Arabi, Türkiye'nin bölge ülkeleriyle başta olmak üzere uluslararası ilişkisine olumlu katkı getirmesi amacıyla yayın hayatına 2010 yılında başlamış, Arap dünyasının ortak ekranı, ortak dili ve hissiyatı oluşturmayı hedeflemektedir. Arap dünyasında hemen her yaş

grubuna hitap eden yayınlar üretmekte, belgesel, spor, müzik, haber, kültür-sanat, din, eğlence gibi konularda içerikler sunmaktadır. Anadili Arapça olan 22 Arap ülkesinde yayın yapan TRT Arabi, 350 milyon nüfuslu bir coğrafyaya hitap etmekte ve söz konusu ülkelerle Türkiye'nin ilişkilerini geliştirmeyi planlamaktadır (TRT Televizyon Tanıtım, t.y.). Arap dünyasında TRT ETTÜRKİYE olarak anılan TRT Arabi, “aile kanalı” anlayışıyla yayına başlamıştır. TRT Arabi, kendi haber ağını oluşturmak, Arap coğrafyası ve küresel alanla bağlantı kurmak, gelişmeleri yerinden takip ederek Türkiye'nin bakış açısıyla dünyaya sunarak Türkiye lehinde bir kamuoyu oluşturma niyetindedir (TRT, 2012: 88).

TRT Arabi'nin, hitap ettiği ülkelerde sosyo-politik etkiler bırakmak amacıyla kültürel yapımlara ağırlık verdiğini dile getiren Aydemir, yayınların yalnızca Türkiye'yi tanıtan, kültürel ve dini yakınlıktan ileri gelen birlik ve beraberliği vurgulamaya çabalaması, Arap gençlerine hitap edememesi gibi sebeplerden dolayı TRT Arabi'nin etkili olmadığı yönünde eleştirilerde bulunmaktadır (2016: 369).

2.2.7.5.6.2.8. TRT World

2008 yılında internet haberciliği olarak uluslararası yayıncılığa başlayan TRT World, 2015 yılında televizyon yayıncılığını da bünyesine dahil etmiştir. TRT World, farklı kültürlerin etkileşiminde İngilizcenin önemine vurgu yapmakta (TRT, t.y.), İngilizce ile “daha iyi bilgilendirilmiş bir küresel izleyici kitlesi” oluşturmayı hedeflemektedir. İngilizce diliyle yaptığı televizyon haberciliği ve farklı dil seçenekleriyle icra ettiği internet haberciliği ile dünyaya yeni bir bakış açısı sunmayı amaçlamaktadır. TRT World, yalnızca habercilik yapmayı değil, izleyicilerden geri dönüş almayı, çift yönlü bir iletişimi hedeflemektedir. Etnik ve kültürel farklılıklara derin bir anlayış getirilmekte, hedef kitlesini küresel vicdana sahip bireyler olarak belirlemektedir. Üretilen haberlerde insanları etkilemeye öncelik verilirken hikayelerin insani yönleri açığa çıkarılmaktadır. TRT World, diğer haber kuruluşlarından etkilenmeyen orijinal bir medya kuruluşu vizyonunu benimsemekte, daha iyi bilgilendirilmiş bir küresel izleyici kitlesine vurgu yapmaktadır (TRT World, t.y.). Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan TRT World'ün, devletin resmi sözcüsü olmayı değil, gerçekleri dünyaya aktarmayı amaç edindiğini belirtmektedir. TRT World'un amacı haberin merkezine insanı koymak, mazlum coğrafyalarda yaşayan insanların sesini hiçbir ayırım gözetmeksizin dünyaya duyurmak biçiminde tanımlanmaktadır (Tr Dergisi, t.y.). TRT World, 31 dilde başladığı yayıncılığa 41 dilde devam etmekte, yeni medya ortamlarında da yaptığı habercilikle dünyada 5. sırada yer almaktadır (TRT, t.y.). TRT World, günümüzde 190 ülkede yayın yapmakta ve Türkiye'nin sesini dünyanın her köşesine duyurmaktadır (Tr Dergisi, t.y.). TRT World Haber Direktörü

Fatih Er, TRT World'ün Türkiye ile ilgili konularda ulaşılabilecek ilk kaynak olmak istediklerini ifade etmekte, insanların Türkiye'ye dair herhangi arama yaptığındaki ilk TRT World'ün karşısına çıkmasını amaçladıklarını belirtmektedir (Baritçi ve Aydeniz, 2019: 1560). Bu doğrultuda, TRT World'ün Türkiye ile ilgili konularda dünya vatandaşlarını bilgilendirme isteği Türkiye'nin olumsuz imajla gündeme gelmesini engellemeyi, Türkiye'nin bakış açısı ile insanlara enformasyon sunmayı hedeflediğini söylemek yanlış olmayacaktır. Esasında küresel alanın Türkiye ile ilgili gelişmeleri başka haber kaynaklarından değil TRT World'den almaları için bir çaba gösterildiği düşünülmektedir. Devran, Türkiye'nin küresel alanda beklenildiği kadar etkili olamamasının sebebini sesini yeterince duyuramadığı, yayıncılık alanında küresel adımlar atmadığı şeklinde değerlendirmekte, TRT World'ün de küresel alan ve TV kanallarıyla rekabet etmek için kurulduğuna işaret etmektedir (2015: 289). TRT World, küresel alanda izleyici elde etmek adına birçok dağıtım ağına dahil olmuştur. İngiltere'de Sky platformunda yer alan TRT World (Eren İ, 2017), Doğu Avrupa ve Bağımsız Devletler Topluluğu'nun yayın platformu Megogo (TRT Haber, 2017) ile Avustralya yayıncı ağı Foxtel'e katılarak (TV A, 2017), bu bölgelere de yayınlar yapmakta, Türkiye'nin daha geniş bir alanda sesini duyurmasını sağlamaktadır.

TRT World, önemli uluslararası haber kuruluşlarında çalışmış deneyimli habercileri bünyesine katmış, kanal logosunda Türkiye ile özdeşleşen turkuaz rengini kullanmıştır (Eren, 2015). TRT World, belirlediği haber stratejisi çerçevesinde uluslararası kamuoyunda güvenilirliği artırmayı, insanı temel alan anlayışla dünyanın neresinde yaşanır yaşınsın söz konusu olaya aynı mesafede yaklaşmayı şiar edinmektedir (Baritçi ve Aydeniz, 2019: 1566).

TRT Genel Müdürü İbrahim Eren, TRT World için, anti-Amerikan ya da anti-Rusya gibi bir anlayışın hâkim olmadığını, Türkiye'nin dış politikası ile eşitlenmiş, dengeli bir haberciliğin benimsendiği bir politika izlendiğini dile getirmektedir (TRT Haber, 2017). Türk dış politikasına eşitlenen dengeli bir habercilik, TRT World'ü Türkiye'nin kamu diplomasisi araçlarından biri yapmaktadır. Devran, TRT World'ün, Türkiye'nin dış kamuoyundaki olumsuz algısının kırılması için atılan adımlardan biri olduğunu değerlendirirken Gezi Parkı eylemlerinde batı kaynaklı medya organlarının Türkiye aleyhinde yaptığı yayıncılığı buna örnek göstermektedir. TRT World, ürettiği haberlerle Türkiye'nin kamu diplomasisi sürecine destek vermek ve yumuşak gücünü artırmayı hedeflemektedir. TRT World, Türk devletinin dış politikasına paralel bir yayıncılık sergilemekte, küresel rekabette Türkiye'nin çıkar ve menfaatlerini koruma yönünde bir rol üstlenmektedir (2015: 290-292).

TRT World'ün Türkiye'nin kendi argümanlarını küresel alana aktarabileceği bir kanal gereksinimini karşılamak amacıyla kurulduğu vurgulanmaktadır (Anadolu Ajansı, 2015).

İbrahim Eren, Türkiye'nin dünyaya anlatılmasında önemli bir araç olduğunu dile getirdiği TRT World'ün Türkiye'yi anlatmanın yanı sıra Türkiye'nin dünyaya nasıl baktığını da aktardığını dile getirmektedir. TRT World, Türkiye'nin küresel alandaki prestij ve gücünü artırmayı, Türk vatandaşını uluslararası alanda doğru bir şekilde temsil etmeyi hedeflediği aktarılmaktadır (Eren İ, 2017). Bu noktada, TRT World'ün Türkiye'nin küresel konulardaki tez ve söylemlerini uluslararası alana aktararak bir kamu diplomasisi faaliyeti yürüttüğü gözlenmektedir.

TRT World yöneticisi Resul Serdar Ataş ile yapılan bir görüşmede Ataş, TRT World'ün misyonunu şu şekilde açıklamaktadır (Baritçi ve Aydeniz, 2019: 1561):

“TRT World'ün temelde burada misyonu şu, bir tarafta kamu yayıncılığının gerektirmiş olduğu ahlaki ilkelere uymak bir taraftan da global bir dil oluşturmak, öte taraftan da aynı zamanda Türkiye'nin pozisyonunu makul bir dille dünyaya anlatabilmektir. Aynı zamanda global izleyicinin, global kamuoyunun da doğru, ispatlanmış, doğrulanmış, “verify” edilmiş bilgilerini sağlamak. Bu anlamda TRT World evet Türkiye'nin dünyaya açılan kapısı olmuş oluyor”.

Ayrıca TRT World içeriklerinde turizm, kültür ve fotoğraf haberleri ile Türkiye'nin kültürel, tarihi, turistik yanını öne çıkarmaktadır. TRT World, sözü edildiği gibi Türkiye'nin küresel alandaki sesi olmasının yanı sıra mazlum halkların da sesi olmayı hedeflemektedir. Çünkü küresel medya organlarının değinmediği konulara yönelmek, onların bakmadığı bir açıdan olaylara yaklaşmak ve insanı merkeze almak TRT World'un ana amaçlarından biridir. Bu açıdan bakıldığında TRT World'un yalnızca Türkiye'yi değil insanlığı temsil etmeyi amaçladığı düşünülmektedir.

2.2.7.5.6.3. Kamu Diplomasi Faaliyeti Yürüten Diğer Medya Organları

Türkiye'de kamu kuruluşu olan medya organlarının yanı sıra özel medya kuruluşları da Türkiye'nin yumuşak gücüne katkı sağlamaktadır. Turkuvaz medya grubunun sahibi olduğu A News televizyonu ve Daily Sabah gazetesi de Türk Hükümetinin çıkarlarını savunan bir yayın politikası izlemektedir. Turkuvaz medya grubunun yurt içi yayın yapan kuruluşlarında benimsediği iktidar yanlısı politika uluslararası haber kuruluşlarında da kendisini göstermektedir. Aydemir, Türk dizilerinin, üstü kapalı mesajlar vererek Türkiye hakkında olumlu bir imaj oluşturabileceğini, kalpleri ve zihinleri etkileyebileceğini dile getirmektedir (2016: 372). Türk dizi sektörü, ABD'den sonra dünyada ikinci büyük dizi ihracatını gerçekleştirmektedir. Türk dizi sektörü, 2019 yılı itibariyle 350 milyon dolarlık bir seviyeye ulaşırken (Sözcü, 2019a), 150'den fazla Türk dizisi toplamda 146 ülkede 500 milyondan fazla kişiye hitap etmektedir. 2008 yılında final yapan Gümüş dizisinin Arapça dublajlı final bölümü

85 milyon kişi tarafından izlenmiştir (Anadolu Ajansı, 2019b). Cumhurbaşkanı İletişim Başkanı Fahrettin Altun, Türkiye'nin yumuşak gücünün en önemli unsurlarından birinin Türk dizi ve filmleri olduğunu belirtmektedir (Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, 2019).

Türkiye, kamu diplomasisi alanında dijital teknolojilere da yatırım yapmaktadır. En temelde, diplomatik yetkili ve dışışleri bakanlığının önemli aktörlerinin sosyal medya hesapları aktif bir şekilde kullanılmaktadır. Dışışleri bakanlığının web sitesinde diplomasi eğitimleri ile ilgili ders içerikleri yer almaktadır. Dışışleri Bakanlığı'nın resmî sitesinin İngilizce, Arapça ve Fransızca dil seçenekleri bulunmaktadır. Dışışleri bakanlığı sayfasında Invest in Turkey bölümünde Türkiye'deki sanayi ve ticaret alanları, önemli jeopolitik konum ve Türkiye'ye gelen yatırımcıların başarı hikayeleri aktarılarak ülkenin ekonomik açıdan fırsatlar sunduğu mesajı verilmekte ve yatırımcılar ülkeye davet edilmektedir (Budak, 2019: 181).

Türkiye'nin turistik, tarihi ve kültürel tanıtımının yapılması için hazırlanan Go Turkey (eski adıyla Turkey Home) web sayfası, sosyal medya hesapları ile etkin bir marka yaratma çabası içindedir. Web sayfası ve sosyal medya hesaplarında, Türkiye'nin gastronomi kültürü, tarihi merkezlerinin hikayesi, deniz turizmine yönelik bilgiler ve kültürel varlıkları fotoğraf ve videolarla ne çıkarılmaktadır. Go Turkey, Türkiye'nin birçok alandaki mirasını dünyaya aan bir kapı, bir turizm diplomasisi aracı olarak görülmektedir. Ayrıca TRT, Anadolu Ajansı gibi kurumların tamamı televizyon, radyodan yayın yaparken bu yayınlar dijital platformlardan da takip edilebilmektedir. Söz konusu medya organlarının da sosyal medya hesapları bulunmakta, güncel haber ve farklı içerikler anlık olarak o hesaplardan da paylaşılmaktadır. Sosyal medya hesaplarının İngilizce sayfaları da bulunmaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE İLE AVRUPA BİRLİĞİ ARASINDA YAŞANAN SORUNLARA İLİŞKİN TRT WORLD'DE YAYIMLANAN HABERLERİN ANALİZİ

3.1. Yöntem

3.1.1. Araştırmanın Önemi

Ülkelerin kamu diplomasisi faaliyetlerinde gösterdiği potansiyel ile başarı, söz konusu ülkeleri küresel alanda meşru ve güçlü bir konuma getirmektedir. Kamu diplomasisinin gücü, medyanın dış kamuoyunu etkileme, gündem oluşturma ve çerçeveleme gücüne paralel olarak farklılık gösteren bir faaliyettir. Medyanın kamu diplomasisi alanında etkili kullanılması, ülkelerin uluslararası konularda lehte sonuçlar almasını sağlayabilmektedir. Bu açıdan bakıldığında, Türkiye'nin kamu diplomasisi faaliyetlerinde medya organlarına yer vermesi, Türkiye'nin küresel alandaki gücünü yükseltme potansiyeli taşımaktadır. Türkiye'nin, TRT World kanalını kurarak birçok konuda küresel kamuoyuna ulaşması, küresel konularda Türkiye'nin görüşlerini ve bakış açısını sunması yumuşak güç üretme açısından değerli görülmektedir. Dolayısıyla Türkiye'nin AB üyelik müzakerelerinde ve ikili ilişkilerinde TRT World'ün sorunları nasıl çerçevelediğinin, sorunlar temelinde ilişkiyi nasıl resmettiğinin incelenmesi, Türkiye özelinde medya-kamu diplomasisi ilişkisini ortaya çıkarmakta, Türkiye-AB ilişkilerinin geleceği açısından ipuçları sunmaktadır. TRT World'ün AB ile yaşanan sorunlarda ürettiği haberlerin kamu diplomasisi açısından ele alınması, vurgulanan noktaları ve mevcut durumu tespit etmekle birlikte Türkiye'nin dış politikası ile uyumluluk derecesini de ortaya koymaktadır. Öte yandan çalışmada TRT World ekseninde Türkiye'nin kamu diplomasisi faaliyetini incelemek, var olan durumu ortaya çıkarmanın yanı sıra bu faaliyeti geliştirmek için katkılar da sağlayabilmektedir.

3.1.2. Araştırmanın Amacı

Türkiye'nin AB üyelik sürecinde kamu diplomasisi faaliyetleri ikili ilişkilerin geliştirilmesi ve üyelik kriterlerinin yerine getirilmesi noktasında AB'yi ikna etme potansiyeline sahiptir. Bu sebeple Türkiye'nin AB üyelik sürecinde kamu diplomasisi faaliyetlerini güçlendirmesi ve etkin bir politika izlemesi gerekmektedir. Ancak Türkiye'de kamu diplomasisi atılımları zayıf kalmış, 2000'li yıllardan itibaren girişimler hızlandırılarak bir politika belirlenmiş ve kurumsal bir boyuta evrilmiştir. Türkiye, çeşitli kurum, kuruluş ve aktörlerle kamu diplomasisi faaliyetlerine ağırlık vermiştir. Kamu diplomasisinin iletişim eksenli bir faaliyet olduğu düşünüldüğünde medya, kamu diplomasisinin önemli bir aracı olarak

karşımıza çıkmaktadır. Ülkelerin birbiri ile iletişime geçmesi, kamu diplomasisi süreci yürütmesi medya araçları ile daha da kolaylaşmaktadır. Medya alanında da adımlar atan Türkiye, ulusal ve küresel konuların aktarılmasında Türkiye'nin sesini dünyaya duyurmayı hedefleyen TRT World kanalını açmıştır. Çalışma, TRT World'ün AB üyelik müzakerelerinde ortaya çıkan temel sorunlarda Türkiye'nin tezlerini ve gerekçelerini aktarmada üstlendiği işlevi ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. Çalışmada, TRT World'ün AB sürecindeki sorunları nasıl çerçevelediği, küresel alana nasıl sunduğunun irdelenmesi ve TRT World özelinde kamu diplomasisinde medyanın rolünün incelenmesi hedeflenmektedir.

3.1.3. Araştırmanın Hipotezi

Türkiye'nin Avrupa Birliği ile ilişkilerindeki anlaşmazlıklarda Türkiye'nin savlarının Avrupa Birliği kamuoyuna aktarılmasında bir kamu diplomasisi enstrümanı olarak TRT World, önemli bir misyon üstlenmektedir.

3.1.4. Araştırmanın Soruları

1-Türkiye ile AB ilişkilerinde TRT World haber kaynakları olarak nelere yer vermektedir?

2-Türkiye ile AB ilişkilerini konu edinen haberleri TRT World nasıl çerçevelemektedir?

3-Türkiye ile AB ilişkilerinde temel teşkil eden problemlerde TRT World, haberin aktörleri olarak kimlere yer vermektedir?

4-Uluslararası yayıncılık için son derece önemli olan editoryal bağımsızlık ilkesi göz önüne alındığında TRT World haberleri aktarım sürecinde Türkiye'nin resmi söyleminden ne ölçüde ayrışmaktadır?

3.1.5. Araştırmanın Örnekleme

Çalışmada Türkiye'nin AB üyelik sürecinde yürüttüğü kamu diplomasisi çerçevesinde TRT World'ün web sitesinde ürettiği haberlerdeki çerçevelere odaklanılmaktadır. Bu kapsamda haber çerçeveleri ele alınırken Türkiye'nin AB ile yaşadığı sorunlar temel alınmaktadır. Türkiye'nin AB'ye üye olmasındaki engeller olarak görülen bu sorunların nasıl çerçevelendiği, sorunların hangi tez ve gerekçelerle aşılacak istendiği irdelenmektedir. Türkiye ile AB arasında sorun olarak görülen dört temel anlaşmazlık konusunda TRT World'ün internet sitesinde ürettiği İngilizce haber metinleri örneklem olarak belirlenmektedir. Bu anlaşmazlıklar;

- Suriyeli sığınmacı sorunu
- Kıbrıs sorunu
- Doğu Akdeniz yetki alanları sorunu

- Terör alanındaki sorunlar

şeklinde sınıflandırılmaktadır. Bu sorunlara ilişkin haber metinleri çerçeveleme analizi ile incelenerek sorunların nasıl resmedildiği ele alınmıştır. Söz konusu sorunlara ilişkin TRT World'ün internet sayfasında 2016 yılından itibaren yer alan haberler incelenmiştir. Haber metinlerindeki çözümlemelerde TRT World'ün 2015 yılında yayın hayatına başlaması, haber sıklığını zamanla sağlaması nedeniyle 2016 yılı başlangıç noktası olarak seçilmiştir. Ayrıca sığınmacı krizi, terör, Doğu Akdeniz gibi sorunların 2016 yılı sonrası yaşandığı, ilişkilerin de gerginleştiği düşünülmektedir. Bu sebeple çalışmada 2016 yılı ile 2021 yılı arasındaki 5 yıllık dönemde üretilen haberler analiz edilmiştir. Söz konusu sorunlarla çalışmanın perspektifine ilgili ya da ilgisiz çok sayıda haber bulunmakta, bu sebeple haberlerin seçilmesinde amaçlı örneklem kullanılmıştır. Amaçlı örneklem, nitel çalışmalarda yaygın olarak kullanılan bir örneklem modeli sunmakta, bilgi ve veri açısından zengin vakaların bilinçli olarak tercih edilmesi açısından seçenek sağlamaktadır. Amaçlı örneklem modelinde çalışmanın doğası ve içeriğine uygun bilgi sağlayıcı grup, veri ve bilgi setlerinin ayıklanarak seçilmesi ve kullanılması esas alınmaktadır (Patton, 2014: 105). Nitel araştırmalarda sıkça kullanılan bu örneklem modeli, var olan veri setlerinin etkin bir şekilde kullanımını, çalışmanın araştırdığı grup ya da veriye odaklanması adına incelemeye uygun ve anlamlı hedefin çözümlenmesini ifade etmektedir. Türkiye'nin AB ile ilişkilerinde kamu diplomasisi enstrümanı olarak ele alınan TRT World'ün haber içerikleri incelenirken belirlenen sorunlar temelinde çalışmaya veri sağlayacak haber metinleri seçilmiştir. Sorunlar temelinde oldukça fazla sayıda haber metni bulunması sebebiyle örneklem belirlemede yaşanabilecek zorlukların üstesinden gelebilmek adına amaçlı örneklem doğrultusunda bir haber seçimi yapılmıştır. Ayrıca Türkiye-AB ilişkilerinin medya ve kamu diplomasisi açısından ele alınacak Anadolu Ajansı gibi birçok medya organı ve içeriği mevcuttur. Ancak bu çalışmada, Türkiye'nin görüşlerinin uluslararası alana açılan kapısı olarak görülen, son dönemde yatırımlar yapılan ve birçok ülkede televizyon yayınlarının yanı sıra internet haberciliğini de icra eden TRT World'ün haber içerikleri çalışmanın sınırlılığını oluşturmaktadır.

3.1.6. Araştırmanın Yöntemi

Çerçeveleme yöntemi mevcut bir durum ya da sorunun medya tarafından nasıl çerçvelendiğini ele almakta ve çerçeveleme, bu sorunların hem ulusal hem de uluslararası medyada ele alınmasını kapsamaktadır. Ulusal medyada hem ülke içi hem de küresel sorunların ele alınış biçiminin çerçeveleme analiziyle incelendiği çalışmalar bulunmaktadır. Efilti Atay'ın yaptığı çalışmada (2019), 27 Nisan 2007'de yaşanan e-muhtıra olayının Türk basınında nasıl

çerçeveslendiği ele alınmıştır. Çalışmada ideolojik olarak farklılaşan gazetelerin haberleri incelenerek farklı görüşlerin söz konusu olayı nasıl sunduğu irdelenmiştir. Saraç, domuz gribi ile ilgili Türk basınında yapılan haberleri incelediği çalışmada (2018), salgın konusundaki haberler birtakım çerçeveler altında ele alınmıştır. Kılıç, 2005 yılında yaşanan İran'ın nükleer krizi olayının yansımalarını Türk basını üzerinden araştırdığı çalışmasında (2007), ele aldığı gazetelerin haber çerçevelerini bağlı oldukları yayın politikasına göre şekillendirdiğini ifade etmektedir.

Uluslararası alanda yaşanan birçok gelişmede uluslararası medyanın da söz konusu gelişmeye ilişkin çizdiği çerçeveler dikkate değer görülmektedir. Bu açıdan bakıldığında, 1983 yılında Kore Havayollarına ait bir uçağın Sovyetler Birliği'nde düşürülmesi sonrasında ABD'nin SSCB'yi "bir komünist gücün acımasızlığı" olarak çerçevelediği görülmüştür (Entman, 2008: 92). Öte yandan 2015 yılında Türkiye'nin sınır ihlali sebebiyle SU-24 Rus savaş uçağını düşürmesinin ardından Türk basınının olayı nasıl çerçevelediğinin ele alındığı çalışmada (Özçetin ve Baybars Hawks, 2018) haber medyasının dış politikanın bir tezahürü olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Dolayısıyla ülke medyaları dış politikayla eş güdümlü olarak yayın yapmakta ve yapılan haber yayınları ile söz konusu gelişmeler temelinde kendi lehlerinde bir kamuoyu oluşturmaktadır. Hükümetler, üretilen haber içerikleri neticesinde yaratılmak istenen kamuoyu aracılığıyla bir kamu diplomasisi faaliyeti ve yumuşak güç oluşturmaya amaçlamaktadır.

Çerçeveleme çalışmalarına bakıldığında, Filistin ile İsrail arasında yaşanan çatışmaların ele alındığı çalışmada (Sheafer ve Gabay, 2009), İsrail ile Filistin'in yaşanan sorunu nasıl çerçevelediği ve ABD ile İngiltere basınında da söz konusu sorunun nasıl işlendiğine odaklanılmaktadır. Çalışmada, Filistin'in, İsrail'in yerleşimini ve işgalini haksız bulduğu, çözümün İsrail'in taviz vererek gerçekleşeceğini öne süren bir çerçeveleme yapıldığı, İsrail'in ise, sorun olarak Filistin terörünü sebep gösterdiği ve İsrail'de yaşanan iç tartışmalara dikkat çektiği ortaya konmaktadır. İsrail basınında yer alan çerçevelerin ABD medyasında Filistin basınından daha çok kendisine yer bulması ile Filistin basınındaki çerçevelerin İngiltere'de İsrail basınına nazaran daha fazla yer edinmesi tespit edilmiş ve bu durum kültürel, politik uyum açısından değerlendirilmiştir. Diğer çalışmalardan biri Wanta vd. tarafından yapılmış ve ABD basınında diğer uluslarla ilgili yer alan haberler incelenmiştir. Bu haberler ile ABD halkının bu ülkeler hakkındaki görüşlerinin ele alındığı çalışmada haber yapılan ulusların medyada nasıl çerçeveslendiği ile kamu görüşü arasında bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Medyada söz konusu ulusların olumsuz şekilde yer aldığı haberler sonrası ABD halkının da olumsuz görüşleri benimsediği; ancak olumlu haberlerin olumlu görüşler üretmediği saptanmıştır (Wanta vd,

2004: 371: 375). Bir diğer çalışmada, Orta Doğu'daki Müslüman dokuz ülkede yayımlanan ABD ile ilgili televizyon haberleriyle söz konusu ülke halklarının ABD üzerindeki görüşü arasındaki ilişki ele alınmıştır. Televizyon haberlerinde yer alan içeriklerin söz konusu halkların sahip olduğu ABD karşıtlığı ile ilişkili olduğu belirtilmiştir. Haberlerin, Amerikan karşıtlığı oluşturmada sosyoekonomik, demografik yapı gibi unsurlarından daha etkili olduğu tespit edilmiştir (Nisbet vd, 2004).

Gentzkow ve Shapiro CNN ve Al Jazeera üzerine Müslüman ülkelerde yaptıkları bir çalışmada, CNN'i izleyenlerin, 11 Eylül saldırılarını Arapların yapmadığına yönelik yaygın inancı reddetme oranlarının CNN'i izlemeyenlere göre daha yüksek olduğunu saptamışlardır (Gentzkow ve Shapiro, 2003). Bu açıdan bakıldığında haber çerçeveleri, toplumun bir sorunu nasıl çerçevelediğini, hangi şekilde değerlendirip tavır takındığını belirleyebilmektedir. Haber çerçevelerinin, evrensel olarak büyük bir etkiye sahip olduğunu dile getirmek çok iddialı bir önerme olsa da toplumun belirli bir kısmında etkiye sahip olduğu genel olarak kabul edilmektedir (Entman, 1993: 53).

Yukarıda sözü edilen çerçeveleme çalışmalarına bakıldığında, genellikle hasıl olmuş bir sorunun ulusal ya da uluslararası açıdan ele alındığı görülmektedir. Bu çalışmada da Türkiye'nin AB üyelik sürecinde sorun olarak görülen gelişmelerin Türkiye medyasında nasıl çerçevelendiği incelenmektedir. Türkiye ile AB arasında üyelik ilişkisinin uzun bir dönemdir devam ettiği ve birçok alanda sorunların yaşandığı düşünüldüğünde, bu sorunların aşılması adına medyanın kamu diplomasisi açısından nasıl bir rol oynadığı ortaya çıkarılmak istenmektedir. Bu minvalde, TRT World'ün sorunları ele alış biçimi ile uluslararası kamuoyunda oluşturmaya arzuladığı bir kamu diplomasisi süreci önem kazanmaktadır. Türkiye'nin yaşadıkları sorunlarda sorunları hangi tez ve gerekçelerle dile getirdiği, sorunlara ilişkin ne tür haklılık ve çözümleri öne sürdüğünü ortaya çıkarmak adına çerçeveleme analizi yöntemi uygun bir yaklaşım olarak karşımıza çıkmaktadır. Çalışmada, çerçeveleme yöntemi ile haber içerikleri incelenmekte, TRT World'ün Türkiye-AB ilişkisinde yaşanan gelişmelerde haberleri nasıl çerçevelediği ele alınmaktadır. Bu bağlamda, çalışmada Entman'ın tasarladığı çerçeveleme analizi yöntemi kullanılmaktadır. Habercilik alanında kullanılan çerçeveleme analizi, araştırmacılara haber unsurlarını detaylı bir şekilde ele alabilmek için oldukça zengin bir teorik altyapı sunmaktadır. Haber metinlerini çerçevelemek, medya organlarının -hangi konuları ne şekilde topluma sunacağı konusunda- seçici olma özelliklerini ön plana çıkarmaktadır (Özçetin ve Baybars-Hawks, 2018: 34). Haber çerçeveleme, uluslararası habercilikte de oldukça kullanılan ve araştırılmaya değer bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Medya ve kamu diplomasisi kısmında söz edildiği gibi BBC, CNN, CCTV, Euronews, DW,

France 24, TRT gibi kuruluşlar, ulusal ve uluslararası birçok gelişmeyi bağlı olduğu ülke lehinde çerçevelemektedir.

Çerçeveleme analizi, bir söz, roman ya da haber metni ile oluşan bir bilginin insan bilincine aktarılmasıyla insan bilincinde oluşturduğu etkinin tam olarak nasıl uygulandığını açıklamaktadır. Çerçeveleme yapmanın, bir metnin gücünü tanımlamayı mümkün kıldığını dile getiren Entman, çerçeveleme analizinin, metinlerde kullanılan ifadelerin açık ve ortak eğilimlerini belirleyerek o ifadelere ilişkin daha kesin ve evrensel bir anlayış getirmeyi amaçladığını vurgulamaktadır (Entman, 1993: 51-52).

Entman, çerçeveleme yönteminde haber çerçevelerinin dört temel unsuruna odaklanmaktadır. Çalışmada, haber çerçeveleri incelenirken Entman'ın odaklandığı dört unsur göz önünde bulunularak haber metinleri analiz edilmektedir. Bu unsurlar şu şekilde sıralanmaktadır (Entman, 1993: 52):

- Bir problemin tanımlanması: Haber metninde yer alan çerçevede söz konusu olaya ilişkin sorunun ne olduğunun belirlenmesi. Bu süreçte sorunun ya da söz konusu olayın nasıl tanımlandığı dolayısıyla çerçevelendiği ön plana çıkmaktadır.

- Problemin sorumlularının aktarılması: Söz konusu sorunları ortaya çıkaran, o sorunlara neden olan aktörlerin çerçevelenmesi. Burada, haberdeki aktörlerin nasıl konumlandırıldığına odaklanılmaktadır.

- Ahlaki yargıların dile getirilmesi: Problemi oluşması ve akabinde yaşanan gelişmelerin ahlaki yönünün vurgulanması. Haber metninde dikkat çekilen hangi ahlaki göndermelerin, suçlamaların, iddiaların ve gerekçelerin yer aldığını kapsamaktadır.

- Problemin çözümüne yönelik çözüm önerilerinin sunulması: Haber çerçevesinde sunulan sorunların çözülmesi için öneri ve çarelerin öne sürülmesi. Haber metninde problem olarak çerçevelendirilen unsurların tedavi edilmesi için önerilerde bulunmayı, önerileri gerekçelendirmeyi ve önerilerin olası etkilerini ifade etmektedir. Bu unsurda, haber metninde çerçevelendirilen soruna ilişkin hangi çözüm önerilerinin ileri sürüldüğüne dikkat çekilmektedir.

Scheufele, çerçeveleme çalışmalarına iki başlık altında yer vermektedir. Bu çalışmalar bağımlı ve bağımsız değişken olarak ikiye ayrılmaktadır. Bağımlı değişkenin olduğu çalışmalar çerçevelerin oluşturulması, değiştirilmesi; çerçevelerin oluşturulması sürecinde yer alan faktörlerin rolünü ve bu çerçeveler aracılığıyla hâkim söylemin nasıl kurulduğunu ele almaktadır. Bağımsız değişkenin olduğu çalışmalar ise çerçevelemenin etkilerine odaklanmaktadır. Bu bağlamda, izleyici ya da okurların çerçevesi ile bağlantı kurulmaktadır (1999: 107-108). Bu çalışmada ise Türkiye'nin AB üyelik sürecinde uluslararası haber

organlarında ürettiği haberlerle oluşturduğu küresel söylemin çerçevesi ele alınmakta ve çerçeveleme bağımlı bir değişken olarak incelenmektedir. Entman, soğuk savaşı örnek göstererek medya çalışmalarında iletişimci, alıcı, kültür ve metin olmak üzere dört farklı çerçevenin varlığından söz etmektedir. Bu çerçeve konumlarından biri olan metinler, “belirli anahtar sözcüklerin, stok cümlelerin, basmakalıp görüntülerin, bilgi kaynaklarının ve olgu veya yargı kümelerini tematik olarak pekiştiren cümlelerin varlığı veya yokluğuyla kendini gösteren çerçeveler içermektedir” (1993: 52). Bu çalışmada, Entman’ın metinlere atfettiği çerçeve üzerinden haber içerikleri ele alınarak Türkiye’nin kamu diplomasisi sürecindeki rolü araştırılmaktadır. Esasında Entman’ın ifade ettiği dört çerçeve de benzer işlevleri içermekte, seçme, vurgulama, sorunlar ve sorunların çözümü noktasında bir argüman oluşturmayı kapsamaktadır (1993: 53).

Kriz durumlarında medya içeriklerinin nasıl çerçevelendiği konusunda farklı çalışmalar yapılmaktadır. Ross (2003), 11 Eylül saldırılarının ardından ABD medyasında oluşan çerçeveleri Filistin-İsrail çatışmasıyla ilişkilendirerek irdelenmiş, bu çatışmanın medyada yer alınışında herhangi bir değişiklik yapıp yapmadığı üzerine odaklanmıştır. Evans, Batı Şeria’nın Jenin kasabasına yönelik işgal ile Lübnan’ın Nahr al-Bared bölgesindeki işgali karşılaştırmalı olarak incelediği çalışmasında (2010), New York Times gazetesinin iki kuşatmayı nasıl çerçevelediğini ele almıştır. İki kuşatmadaki haber çerçevelerinin farklılıkları ve tutarsızlıkları tartışılmakta ve çerçevelerin politika yapımındaki rolüne odaklanmaktadır. Çalışmada söz konusu iki işgal hakkındaki çerçevelemenin diğer olaylara göre tutarsız bir seyir izlediği, bunun da dış politikaya olumsuz yansiyebileceği aktarılmaktadır. Greenwood ve Jenkins (2015), Arap Baharı ve Suriye çatışmasının 2011-2012 yıllarındaki dönemini görsel çerçeveleme açısından irdelenmiş, farklı ideolojik yönelimlere sahip haber ve halkla ilişkiler dergilerindeki fotoğraflar çerçeveleme analizi ile incelenmiştir.

3.2. Haber Analizleri

3.2.1. Sığınmacı Krizinin Tarihsel Süreci

Orta Doğu ülkelerinden gelen vatandaşların Avrupa’ya gidiş yolunda uğrak yeri olan Türkiye, coğrafi konumu açısından önemli bir geçiş noktasıdır. Bu sebeple Türkiye’ye gelen göçmenler farklı yollarla önce Yunanistan’a ardından da Avrupa ülkelerine iltica etmeyi amaçlamaktadır. Bu tür bir göçmen akımının son dönemlerde -Ortadoğu’da yaşanan toplumsal olayların neticesinde- artmasıyla 16 Aralık 2013 tarihinde AB ile Türkiye arasında bir geri kabul anlaşması imzalanmıştır.

Anlaşmanın metninde geri kabul süreci şu şekilde açıklanmaktadır (Avrupa Birliği Başkanlığı, 2013):

“Yasadışı yollarla AB ülkelerine giden veya bu ülkelerde bulundukları sırada yasadışı duruma düşen (örneğin, vize süresini geçiren) Türk vatandaşları ve Türkiye üzerinden Anlaşma’ya taraf diğer ülke veya ülke grubuna geçiş yapmış üçüncü ülke vatandaşlarının Anlaşma’da belirlenen şartlar ve kurallar çerçevesinde Türkiye’ye geri alınmasını,

“Yasadışı yollarla AB ülkeleri üzerinden ülkemize gelen veya Türkiye’de bulundukları sırada yasadışı duruma düşen AB üyesi ülkeler ve üçüncü ülke vatandaşlarının Anlaşma’da belirlenen şartlar ve kurallar çerçevesinde ilgili AB ülkesine iade edilmesini düzenlemektedir”.

2014 yılında yürürlüğe giren söz konusu anlaşmanın 4. ve 6. maddeleri gereğince üçüncü ülke vatandaşlarının geri kabulü 3 yıllık bir sürecin ardından gerçekleşmektedir. Bu süreç boyunca anlaşma, “Türkiye'nin ikili anlaşmalar veya geri kabul düzenlemeleri akdettiği üçüncü ülkelerden vatansız kişiler ve vatandaşlar” için geçerli olmaktadır. Ayrıca Türkiye’nin ikili geri kabul anlaşmaları da uygulanmaya devam etmektedir (AB Resmî Gazetesi, 2014: 16). Anlaşmanın 1 Ekim 2014 yılında yürürlüğe girmesiyle geri kabul sürecinin 2017 yılında tamamlanması planlanmış; ancak anlaşma yükümlülüklerinin üstenilmesi 1 Haziran 2016 tarihine çekilmiştir (Al-Jazeera Türk, 2015). DW’de yer alan bir haberde anlaşmanın 2016 yılına çekilmesinin sebebi “Türkiye ile AB arasındaki mülteci sorununda yakın iş birliği” olarak gösterilirken (DW, 2016) bazı kaynaklarda bu durumun oluşmasında Suriye’den gelen göç dalgasının etkili olduğu dile getirilmektedir (Saliji, 2018: 67).

2013 yılında imzalanan anlaşmanın ardından Suriye’den gelen göç dalgasının AB’de yarattığı endişeyle birlikte Türkiye ile AB arasında yeni bir geri kabul anlaşması imzalanmıştır. Bu anlaşmaya değinmeden önce süreci ele almak gerekmektedir. 2011 yılında Suriye’de başlayan çatışmalar büyük bir krizi beraberinde getirmiştir. Bu anlamda, savaştan kaçan Suriyeli sığınmacılar önce Türkiye topraklarına oradan da Avrupa ülkelerine göç etmişlerdir. AB, yüz binlerce sığınmacının akınına uğrarken büyük bir şaşkınlık yaşamıştır. Sığınmacıların Avrupa ülkelerine yerleşmesini istemeyen AB ülkeleri, Türkiye ile sığınmacıların geri kabulü üzerine bir anlaşma zemini aramıştır. AB ile Türkiye arasında 8 Mart 2016’da Suriyeli sığınmacıları temel alan bir geri kabul anlaşması Ankara’da imzalanmıştır (Avrupa Birliği Başkanlığı, 2016). Anlaşmada, “Türkiye'den Yunan adalarına geçen tüm yeni düzensiz göçmenler Türkiye'ye iade edilecek”, bu geri kabul işlemi AB hukuku ve uluslararası hukuka uygun bir biçimde yapılacak ve herhangi bir sınır dışı etme durumu olmayacaktır. Düzensiz göçten doğan geri kabul işlemlerindeki masrafların tamamı AB tarafından finanse edilecektir. BM’nin korunmaya muhtaç gruplara yönelik belirlediği kriterler esas alınarak “Yunan adalarından Türkiye'ye iade edilen her bir Suriyeli için Türkiye'den bir diğer Suriyeli AB'ye

yerleştirilecektir". Bu yerleştirmeler ilk etapta 18.000 kişi olmak suretiyle akabinde maksimum 54.000 kişi ile sınırlandırılmakta ve toplamda 72.000 kişiyi kapsamaktadır. Türkiye, yasadışı göçü önlemek amacıyla kara ve deniz güzergahlarında tüm önlemleri alacak, düzensiz geçişler bittiğinde ya da sürdürülebilir bir azalma yaşandığında Gönüllü İnsani Kabul Planı ortaya konacak ve AB bu plana gönüllülük esasıyla katılacaktır. Geri kabul anlaşmasında AB, Türkiye'ye mali destek olarak 3+3 milyar avroluk bir paket hazırlamıştır. İlk etapta 3 milyar avroluk bir yardım öngörülmüş ve 2018'in sonuna kadar da kalan 3 milyar avronun ödenmesi planlanmıştır (AB Birliği Başkanlığı, 2016). Ayrıca ilişkilerin geliştirilmesi adına ekonomi ve mali politika konulu 17. fasıl ile GKRY'nin veto ettiği fasıllar dâhil yeni fasılların açılacağı belirtilmiştir. Bir diğer gelişme ise Türk vatandaşlarının Avrupa ülkelerine vize serbestisi sürecinin hızlandırılması yönünde atılan adımdır (Nas, 2015: 183). Türkiye ile AB arasında vize serbestisini de konu alan maddede şu adımları içermektedir (Avrupa Birliği Başkanlığı, 2016):

"Tüm beklentilerin karşılanması kaydıyla, en geç Haziran 2016 sonuna kadar Türk vatandaşlarına yönelik vize gerekliliklerinin kaldırılması amacıyla, Vize Serbestisi Yol Haritasının katılan tüm üye devletler bakımından yerine getirilmesine hız verilecektir. Bu amaçla Türkiye, Komisyonun yükümlülüklerin yerine getirilmesi ile ilgili gerekli değerlendirmesinin ardından, Avrupa Parlamentosu ve AB Konseyinin verecekleri nihai karara temel teşkil edecek uygun öneriyi Nisan sonuna kadar sunmasını sağlamak üzere, kalan yükümlülükleri yerine getirmek için gerekli adımları atacaktır".

Anlaşmanın imzalanmasının ardından Avrupa ülkelerine giden sığınmacılar Türkiye'ye dönmüş ve Türkiye'deki sığınmacı sayısı 4 milyona ulaşmıştır. Bu süreçte AB'nin taahhüt ettiği mali yardım konusunda sorunlar yaşanmış ve Türkiye, AB'nin vaat edilen 6 milyar avroyu ödemediğini dile getirmiştir. Bu anlamda, vaat edilen 6 milyar avronun tamamının ödenip ödenmediği konusunda karşılıklı açıklamalar gelmiştir. Ödenen mali desteğin 2,6 milyar avro olduğu belirtilen haberlerin (Yeni Şafak, 2019) yanı sıra yardımların tamamının ödendiğini de açıklayan bilgiler yayımlanmıştır (Euronews Türkçe, 2019). Bu miktarın tamamı Türkiye'ye aktarılmamış, çeşitli kurumlara hibe edilmiştir. Türk kurumlarına aktarılan miktar 339 milyon avro olarak kayda geçmiştir. AB'nin yaptığı mali yardım, 2017 yılı itibarıyla sığınmacılar için 25 milyar dolar harcayan Türkiye'nin %2'si kadardır. Ayrıca AB, 72 bin sığınmacıyı alma konusunda söz vermesine rağmen yalnızca 3 bin 65 kişiyi kabul etmiştir. Vize serbestisi konusunda da AB'nin, 72 şarttan 7 şartın gerçekleştirilmediğini öne sürmesiyle vize serbestisi de yürürlüğe girmemiştir (Anadolu Ajansı, 2017).

Geri kabul anlaşması ile AB sığınmacı sorunundan geçici de olsa kurtulmuştur. Bu anlaşmada dikkati çeken noktalar AB'nin Türkiye'ye ödeyeceği mali yardım, vize serbestisi öne çıkmaktadır. Vaat edilen mali yardımın tamamının ödenmediği, vize serbestisinin

yürürlüğe girmedeği iddiası taraflar arasındaki ilişkileri olumsuz etkilemiştir. 27 Şubat 2020 tarihinde Suriye'nin İdlib bölgesinde Türk askerlerinin bulunduğu bir tabura düzenlenen bir saldırıda 33 askerin şehit olması sonrasında AK Parti Sözcüsü Ömer Çelik, Türkiye'nin Avrupa'ya gitmek isteyen Suriyeli sığınmacıları artık tutmayacağını ve sınırları açtığını duyurmuştur (Medyascope, 2020). Sınırların açılmasıyla birlikte binlerce sığınmacı Yunanistan sınırına akın etmiş ve sığınmacılar ile Yunan güvenlik güçleri arasında arbedeler yaşanmıştır. Bu durumun ardından AB yetkilileri, Türkiye'nin yapılan anlaşmaya sadık kalması gerektiği yönünde açıklamalar yapmıştır.

Türkiye ile AB arasında yaşanan sığınmacı krizinde Türkiye'nin sınırları açmasındaki gerekçelerini medya aracılığıyla nasıl anlattığının ele alınması kamu diplomasisi açısından önem taşımaktadır. Türkiye'nin AB ile ilişkilerinde olumlu bir adım olarak görülen geri kabul anlaşmasının sona ermesinin üyelik sürecinde yarattığı olumsuz tablonun giderilmesi önem taşımaktadır. Bu süreçte ilişkilerin zarar görmemesi için Türkiye'nin, attığı bu adım konusundaki tezlerini ve haklılıklarını uluslararası alana kabul edilebilir bir şekilde aktarması, güçlü bir kamu diplomasisi faaliyeti yürütmesi gerekmektedir. Bu bölümde, Türkiye'nin sığınmacılar için sınır kapılarını açması ile ilgili TRT World'de yer alan haber içeriklerinde çizdiği çerçeve kamu diplomasisi açısından incelenmektedir.

3.2.2. Sığınmacı Krizi'ne Yönelik Üretilen Haberlerin Analizi

TRT World, Türkiye'nin sınır kapılarını açtığını duyurması konusunda yaptığı haberlerin çerçevesini farklı temeller üzerine kurmuştur. Genelde video haberlere yer veren TRT World, az sayıda da yazılı haber üretmiştir. Genel olarak TRT World, sığınmacılara sınır kapılarının açılması ile ilgili haberlerde Türk hükümetinin çizdiği perspektifte haber içerikleri oluşturmuştur. Söz konusu haberlerde sorunun ne olduğu, soruna ilişkin sebepler, ahlaki yargılar ve çözüm önerileri Türk hükümetinin tanımladığı şekilde aktarılmaktadır. Sorunun diğer tarafı olan AB'nin geri kabul anlaşmasının bozulmasına yönelik olumsuz düşüncelerine ve tezlerine yer verilmemiştir. Haber metinlerinde genellikle Türkiye Cumhurbaşkanı Erdoğan, Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu, İletişim Başkanı Fahrettin Altun gibi Türk yetkili, siyasi ve uzmanların görüşleri ön plandadır. Ayrıca İnsan Hakları İzleme Örgütü, İnsan Hakları Grupları, AB Komisyonu Başkanı Jean-Claude Juncker, Sınır Tanımayan Doktorlar, AB Sınır Gücü Frontex Şefi Fabrice Leggeri, İnsan Hakları İzleme Örgütü Araştırmacısı (Atina) Eva Cosse, Göçmen Politikası Enstitüsü Avrupa Direktörü Hanne Beirens gibi isimlerin AB'ye göçmenler üzerinden yaptığı eleştiriler haberlerde öne çıkarılmaktadır.

Çerçeveleme analizinin dört etmeninden biri olan “sorunları tanımlama” faktörüne göz atıldığında haberlerde sorun, yaklaşık 4 milyon sığınmacıyı alan Türkiye’nin bu yükü daha fazla taşıyamayacağıdır. Ayrıca Suriye’deki savaşın devam etmesiyle sığınmacıların çok zor şartlarda yaşamaları, evsiz ve yurtsuz kalmaları da sık vurgulanan noktalardan biridir. Avrupa devletlerinin sığınmacılara sınır kapılarını kapatmaları, polislerin şiddet uygulaması da sorunu körükleyen etmenler olarak görülmektedir. Öte yandan ana tema olan Türkiye’nin sınırlarını açması konusunda ise sorunun çok yönlü olduğu görülmektedir. Sorunun nedenleri, bir yandan Rusya destekli Suriye Rejimi’nin İdlib’deki sivillere uyguladığı şiddet, Türkiye’nin İdlib’deki olası göç dalgası konusundaki uyarılarının dikkate alınmaması ve AB’nin geri kabul anlaşması gereği Türkiye’ye vaat ettiği sözlerini yerine getirmemesi olarak değerlendirilmektedir.

3.2.2.1. Sorunun tanımlanması ve sebepleri

Haberlerde sorunun tanımına ve sebeplerine ilişkin çerçevelemeye bakıldığında “*Türkiye mültecilerin Avrupa’ya ulaşmasını engellemeyecek*” başlıklı haberde, yaşanan sığınmacı krizine yönelik sorunun sebebi olarak geri kabul anlaşmasının gereğinin AB’nin sığınmacıların mali yükünü çektiği sürece yerine getirileceği ifade edilerek Türkiye’nin, “*mültecilerin refahı için 40 milyar dolar harcadığı*” bunun karşılığında “*Avrupa’dan küçük bir miktar aldığı*” aktarılmaktadır. Görüldüğü üzere TRT World, Türkiye ile AB arasında yaşanan sığınmacı sorununun sebeplerinden birini AB’nin vaat edilen kadar mali yardım yapmaması olarak göstermiştir. Haberin içeriğinde Rusya destekli Suriye Rejimi’nin İdlib’de 33 Türk askerini şehit ettiği, İdlib’de bir insani kriz ve yeni bir göç dalgasını zorladığı dile getirilerek “*ortaya çıkan yakın bir insani kriz ve kayıtsızlığı ile ülkenin artık başka bir mülteci dalgasıyla başa çıkamayacağı*” söylenmektedir. Ayrıca Türkiye’nin sığınmacı politikasında herhangi bir değişim olmadığının altı çizilirken kara ve deniz yoluyla Avrupa’ya geçişlere izin verileceği bildirilmektedir. Bu sorunun ortaya çıkmasında AB’nin vaat ettiği 6 milyar Euroluk finansal yardım ve AB’ye mülteci akını durursa Türkler için AB’ye vizesiz seyahat olanağı konusunda AB’nin başarısız olduğuna vurgu yapılmakta ve Erdoğan’ın söylemleri ile de bu görüş desteklenmektedir. Erdoğan, 8 yıldır Suriye’den kaçmak zorunda kalan mültecileri Türkiye’de ağırladığını, 40 milyar doların üzerinde harcama yaptıklarını ifade ederken AB’nin “*verdiği sözü tutmadığını*” ve hibe edilen yardımların sivil toplum kuruluşlarına yapıldığını ve miktarın 3 milyar Euro olduğunu ifade etmektedir. Haberde, Türkiye’nin tek taraflı olarak sığınmacı

sorunuyla başa çıkmaya çalıştığına ve Suriye sınırında teröristlerle savaştığına dikkat çekilmektedir⁶.

2 Mart 2020 tarihli “*Türkiye mülteciler için sınırlarını Avrupa’ya neden açtı?*” başlıklı haberde sığınmacılar için sınırların neden açıldığı açıklanmaktadır. Haber içeriğinde sığınmacı akışını yönetmekte zorlanan Türkiye’nin bu akış karşısında “*uyuyan*” Avrupa’yı sarsmak için sınırları açtığı ileri sürülmektedir. Sınırları açma girişiminin temelinde Türkiye’nin tek başına yürüttüğü küresel sorumluluklara ve “*uluslararası toplumun yükümlülüklerini yerine getirmemesi durumunda*” yaşanacaklara vurgu yer almaktadır. Aynı zamanda İdlib’e yapılacak olası bir saldırının yeni bir sığınmacı krizine sebep olacağı konusunda Türkiye’nin uyarılarının sürekli dile getirilmesine rağmen çok da dikkate alınmadığı yönündeki eleştiriler görülmektedir. Bu durumun ardından İdlib’de Türk askerlerine yapılan saldırı ile birlikte de uyarılarına cevap alamayan Türkiye’nin sınırlarını açtığı belirtilmektedir. Haber içeriğinde Türkiye’nin sığınmacılara “*ücretsiz kamu hizmetleri, sağlık hizmetleri ve kazançlı istihdam*” sağladığı, AB ile yapılan anlaşmadan sonra sınırların çok iyi denetlenerek sızmaların engellendiğini; ancak AB’nin anlaşmanın yükümlülüklerini yerine getirmediği ifade edilmektedir. Türk siyasi analist Yusuf Hatipoğlu’nun görüşlerine yer verilen haberde Hatipoğlu’nun “*Mülteci sorunu ve Suriye’de olanlar küresel bir sorundur*” cümlesi öne çıkarılmakta, bundan sonra sorunun, bu insanların bir ülkeden başka bir ülkeye sınır dışı edilmesiyle ilgili değil “*onları kimin terk edilmeye ittiğiyle alakalı*” olduğu vurgulanmaktadır. Hatipoğlu’nun sığınmacıların güvenli bir yaşam sürmesi için Türkiye’nin önerdiği güvenli bölge konusuna diğer ülkelerin destek vermesi gerektiğini aktardığı ifadelere yer verilmektedir. Türk gazeteci Ragıp Soylu’nun da görüşlerinin yer aldığı haberde Soylu’nun, Türkiye’nin AB’ye yönelik İdlib çağrısı ve uyarısının AB tarafından kulak ardı edildiği ve yaşanacak insani felaketin onlara da ulaşacağını dile getirdiği ifadelere vurgu yapılmaktadır⁷. Haberlerde siyasilerin yanı sıra siyasi analist ve gazeteciler aracılığıyla da sığınmacılar konusunda AB’nin kayıtsız kaldığı, Türkiye’nin büyük bir sorumluluk yüklendiği yönünde uluslararası bir kamuoyu oluşturulmak istendiği düşünülmektedir.

Türkiye’nin AB ile sınırları açmasının öncesinde İdlib’de yaşanan gelişmeler de haberlere konu edinilmiştir. 2 Ocak 2020 tarihli Erdoğan’ın sözlerine yer verilen “*250.000’e yakın Suriyeli Türkiye’ye kaçıyor*” başlıklı haberde Erdoğan’ın, bu göç dalgası ile ilgili önlem alınmaya çalışıldığını; ancak bunun kolay olmadığını ifade ettiği cümleler okura sunulmaktadır.

⁶ <https://www.trtworld.com/video/news-videos/turkey-wont-stop-refugees-from-reaching-europe/5e58e2bf6c3540001591d39b>

⁷ <https://www.trtworld.com/video/social-videos/why-has-turkey-opened-its-borders-with-europe/5e5933726c3540001591d770>

Haberde Erdoğan'ın Türkiye'nin 5 milyona yakın mülteciye ev sahipliği yaptığını söylediği aktarılmakta “*şehirlerinde yabancılara karşı çıkanların insani hassasiyetlerini sorgulaması*” gerektiğinin altı çizilmektedir. Ayrıca Erdoğan'ın savaştan kaçan Suriyelilerin önce İdlib'e oradan da Türkiye'ye göç etme ihtimalleri dile getirilirken, olası bir göç akınında Avrupa'nın da bu “*akının etkisini hissedeceği konusunda*” Avrupa'yı uyardığı vurgulanmaktadır⁸. İdlib'de yaşanan saldırının öncesinde dikkat çekilen insani krizle ilgili bir diğer haberde İdlib'de röportaj yapılan bir sığınmacının “*İdlib: 'Sınırları açarlarsa burada kimse kalmaz'*” cümleleri başlık olarak kullanılmaktadır. Haberde sığınmacılar için sınırlar açıldığı takdirde önce Türkiye'ye oradan da Avrupa'ya gidişin kaçınılmaz olduğunu vurgulamaktadır⁹. Öte yandan “*İdlib'deki siviller rejim saldırılarının durdurulması adına çaresiz durumda*” başlıklı haberde Rus ve Suriye Rejim güçlerinin “*kasıtlı olarak sivilleri hedef aldığına dair yeni suçlamaların*” ortaya çıktığı bildirilmektedir¹⁰. Haberlerde görüldüğü üzere Türkiye'nin sığınmacılara kapıları açmasında İdlib'de yaşanan gelişmelerin etkili olduğu mesajı verilmektedir.

3.2.2.2. Ahlaki Yargılarda Bulunma

TRT World, Türkiye'nin sığınmacılar için sınırlarını açmasına yönelik yaptığı haberlerde sığınmacı sorununun çözümünde elinden geleni yaptığını ve diğer ülkelerin Türkiye kadar sorumluluk almadığını, bu sebeple de sınırları açmaktan başka bir çare olmadığını dile getirmektedir. Sığınmacı sorununda TRT World'un haberleri çerçevelerken çerçeveleme analizinde yer alan “*ahlaki yargılar*” faktörüne sıkça yer verdiği görülmektedir. Buradaki ahlaki yargı Suriyeli sığınmacıların hiçbir ülkede kabul görmemeleri, polis şiddeti ile karşılaşmaları, kötü bir yaşam sürmeleri ve çaresizlikleri ön plana çıkarılmaktadır. Sığınmacıların bu zor şartlarda hayatta kalma mücadelelerine değinilirken esasında başta AB ülkeleri olmak üzere birçok ülkenin bu soruna kayıtsız kalmaları ahlaki yönden eleştirilmiştir. Ayrıca Yunanistan sınırında Frontex ve Yunan kolluk güçlerinin sığınmacılara yaptığı muamele insanlık dışı olarak tanımlanarak tenkit edilmiştir. TRT World, ahlaki sorunları dile getirirken Türkiye'nin sığınmacı sürecindeki fedakarlığını öne çıkarmakta, AB ülkelerini insani açıdan eleştirmektedir.

Avrupa ülkelerinin sığınmacılara olan yaklaşımının ele alındığı haberlere değinildiğinde, 8 Haziran 2020 tarihinde yapılan “*AB sınır gücü Frontex, göçmenleri geri itmekle suçlanıyor*” başlıklı haberde geçen yıl Yunan makamlarının, şişme botlarla göçmenleri

⁸ <https://www.trtworld.com/turkey/up-to-250-000-syrians-fleeing-toward-turkey-erdogan-32669>

⁹ <https://www.trtworld.com/video/social-videos/idlib-if-they-open-up-the-borders-no-one-will-stay-here/5e60ed8c6c3540001591e5a9>

¹⁰ <https://www.trtworld.com/video/news-videos/civilians-in-idlib-desperate-for-regime-attacks-to-stop/5e5fe3856c3540001591e449>

tekrar denize ittiklerine dair giderek artan eleştiriler olduğuna işaret edilmektedir¹¹. İnsan hakları savunucularının Yunan makamlarının mülteciler üzerinde güç kullanmasını kınayan açıklamalarına yer verilen “*Gruplar Yunan makamlarının göçmenler üzerinde güç kullanmasını kınıyor*” başlıklı haberde mülteci sorununda Yunanistan’ın yaklaşımının uluslararası ve insan hakları açısından problemli olduğuna dikkat çekilmektedir¹². “*Yunanistan’da binlerce mülteci yeni yasa kapsamında tahliyeyle karşı karşıya*” başlıklı haberin içeriğinde Yunanistan’da bulunan mültecilerin yeni çıkarılan yasayla tahliye edileceği, nakit yardımların kesileceği ifade edilmektedir. Haber içeriğinde Yunanistan’ın mültecilere karşı acımasız tutumu eleştirilmiş, haber metninde yer alan “*Sınır Tanımayan Doktorlar, Yunan hükümetine tüm savunmasız grupların tahliyesini askıya almaya çağırıyor*” cümlesiyle de Yunanistan’ın insani yardım gruplarının da hedefinde olduğu belirtilmektedir¹³. Yunan kolluk güçleri ve mülteciler arasında yaşanan insani sorunları temel alan diğer haberlerin başlıkları aşağıda yer almaktadır:

*Mülteci Krizi: Göçmenler cesur mermiler, soğuk hava ve sert Yunan güçleri.*¹⁴ *Mülteci Krizi: Yunan sınır polisi göçmenlere biber gazı attı.*¹⁵ *Yunanistan’ın mülteciler ve göçmenler için gizli gözaltı merkezi.*¹⁶ *Yunanistan sınırında binlerce kişi beklerken Avrupa’da göçmen karşıtı nefret söylemi artıyor.*¹⁷ *Mülteciler aç ve susuz Yunan sınır cezaevinde hapsedildi.*¹⁸ *İnsan Hakları İzleme Örgütü Yunanistan sınırındaki şiddeti kınadı.*¹⁹ *Yunanistan mültecileri geri püskürtüyor.*²⁰ *Mülteciler ve göçmenler, Yunan polisinin canlı mermileri ve göz yaşartıcı gazıyla karşı karşıya.*²¹ *Yunan yetkililer Suriyeli bir mülteciyi vurup öldürdü mü?*²² *Türkiye-*

¹¹ <https://www.trtworld.com/video/news-videos/eu-border-force-frontex-accused-of-migrant-pushback-cover-up/5fd9c4e3b790740018537f16>

¹² <https://www.trtworld.com/video/news-videos/groups-condemn-use-of-force-by-greek-authorities-on-migrants/5e5eb01b6c3540001591e1c9>

¹³ <https://www.trtworld.com/video/social-videos/thousands-of-refugees-in-greece-face-evictions-under-new-law/5f19befc3e5d6b0017122dad>

¹⁴ <https://www.trtworld.com/video/news-videos/refugee-crisis-migrants-brave-bullets-cold-weather-and-harsh-greek-forces/5e6c7cae6c3540001592017b>

¹⁵ <https://www.trtworld.com/video/news-videos/refugee-crisis-greek-border-police-fire-tear-gas-at-migrants/5e69fa456c3540001591f9d1>

¹⁶ <https://www.trtworld.com/video/social-videos/greeces-secret-detention-centre-for-refugees-and-migrants/5e6916d46c3540001591f854>

¹⁷ <https://www.trtworld.com/video/social-videos/anti-migrant-hate-speech-rises-in-europe-as-thousands-wait-at-greek-border/5e6664386c3540001591efbc>

¹⁸ <https://www.trtworld.com/video/social-videos/refugees-jailed-without-food-or-water-in-greek-border-prison/5e6639ea6c3540001591ef0e>

¹⁹ <https://www.trtworld.com/video/news-videos/human-rights-watch-condemns-violence-at-greek-border/5e62b1296c3540001591ec5f>

²⁰ <https://www.trtworld.com/video/news-videos/greece-pushes-back-refugees/5e6158186c3540001591e785>

²¹ <https://www.trtworld.com/video/social-videos/refugees-and-migrants-face-live-bullets-and-tear-gas-from-greek-police/5e6114ce6c3540001591e67b>

²² <https://www.trtworld.com/video/social-videos/did-greek-authorities-shoot-and-kill-a-syrian-refugee/5e6112686c3540001591e668>

*Yunanistan: Yeni Bir Mülteci Krizi.*²³ *Türkiye-Yunanistan sınırındaki mültecilerin sorunu.*²⁴ *AB liderleri göçmen krizini tartışmak için Yunanistan sınırını ziyaret etti.*²⁵ *Yunanistan Göçmenleri: Bölge sakinleri göçmen kampları inşa etme konusunda polisle çatıştı*²⁶.

Başlıkları belirtilen haberlerin içeriğine bakıldığında mültecilerin Yunanistan sınırında “mahsur kaldığı”, Yunan polisinin kullandığı silahla birçok kişinin yaralandığı²⁷, kullanılan biber gazı ve göz yaşartıcı gaza birçok mültecinin maruz kaldığı, AB’nin de Yunanistan’daki bu şiddeti soruşturacağı belirtilmektedir²⁸. New York Times kaynak gösterilen haberde mülteciler için yapılan gizli gözaltı merkezinde polislerin “mültecileri alıkoyduğu”²⁹ öte yandan içinde çocukların da olduğu bir grup mültecinin aç ve susuz bir şekilde cezaevinde tutulduğu³⁰ ifade edilerek mültecilere insanlık dışı muamele edildiğine vurgu yapılmaktadır. Ayrıca İnsan Hakları İzleme Örgütü’nün de mültecilere yapılan muameleyi kınadığına dikkat çekilmektedir³¹. Yunanistan’a geçmek isteyen mültecilerle röportaj yapan TRT World, bir mültecinin “Avrupalılar her zaman insan haklarına saygı duyduklarını iddia ettiler. Burada insan hakları nerede?” şeklindeki sorusunu ve eleştirisini başlığında dile getirmektedir. Söz konusu mültecinin Yunan polisi tarafından kıyafetlerinden parasına kadar her şeyinin alındığı aktarılmaktadır³². TRT World, Avrupa’da da göçmenlere karşı bir nefret dilinin giderek arttığını, “Yunanistan sınırlarını, vatandaşlarını, evlerini ve kimliğini İslamcı istilaya karşı korumalı” gibi söylemlerin sosyal medyada yer alarak göçmen ve İslam karşıtı bir tutumun hâkim olduğuna işaret etmektedir³³. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın Brüksel’de Mülteciler Konseyi’nde bir araya geldiği görüşmeyi ele alan haberde Erdoğan’ın “hiçbir

²³ <https://www.trtworld.com/video/the-newsmakers/turkey-greece-a-new-refugee-crisis/5e5d29576c3540001591dca4>

²⁴ <https://www.trtworld.com/video/social-videos/the-challenge-of-refugees-at-the-turkey-greece-border/5e5baecc6c3540001591d9eb>

²⁵ <https://www.trtworld.com/video/news-videos/eu-leaders-visit-greek-border-to-discuss-migrant-crisis/5e5eaf926c3540001591e1b7>

²⁶ <https://www.trtworld.com/video/news-videos/greece-migrants-residents-clash-with-police-over-building-of-migrant-camps/5e56cd2b6c3540001591cd81>

²⁷ <https://www.trtworld.com/video/news-videos/refugee-crisis-migrants-brave-bullets-cold-weather-and-harsh-greek-forces/5e6c7cae6c3540001592017b>

²⁸ <https://www.trtworld.com/video/news-videos/refugee-crisis-greek-border-police-fire-tear-gas-at-migrants/5e69fa456c3540001591f9d1>

²⁹ <https://www.trtworld.com/video/social-videos/greeces-secret-detention-centre-for-refugees-and-migrants/5e6916d46c3540001591f854>

³⁰ <https://www.trtworld.com/video/social-videos/refugees-jailed-without-food-or-water-in-greek-border-prison/5e6639ea6c3540001591ef0e>

³¹ <https://www.trtworld.com/video/news-videos/human-rights-watch-condemns-violence-at-greek-border/5e62b1296c3540001591ec5f>

³² <https://www.trtworld.com/video/social-videos/europeans-always-claimed-that-they-respect-human-rights-where-are-the-human-rights-here/5e628e046c3540001591ebfb>

³³ <https://www.trtworld.com/video/social-videos/anti-migrant-hate-speech-rises-in-europe-as-thousands-wait-at-greek-border/5e6664386c3540001591efbc>

Avrupa ülkesinin Suriye’de yaşanan insani trajediyi görmezden gelemeyeceğine” yaptığı vurgu öne çıkarılmıştır³⁴.

3.2.2.3. Çözüm Önerisi Sunma

Çerçeveleme analizinde yer alan “çözüm önerme” unsuruna bakıldığında haberlerde çözümün yalnızca Türkiye’nin çabalarıyla gerçekleşmeyeceği aktarılmaktadır. Bu durumun küresel bir sorun olduğuna işaret edilerek uluslararası bir eylem ile problemin çözülebileceğine dikkat çekilmektedir. Bu sorunun üstesinden gelmek için sorunu görmezden gelmemek, küresel bir iş birliği ve dayanışma içinde olarak söz konusu tüm ülkelerin Türkiye gibi elini taşın altına koyması gerektiği vurgulanmaktadır. TRT World’ün, çözüm önerilerini dile getirirken sığınmacı sorunu için küresel bir dayanışma sağlanmaması gerekçesiyle Türkiye’nin sınırları açmasının son derece doğal olduğu yönünde bir kamuoyu oluşturma amacında olduğu görülmektedir.

17 Aralık 2019 tarihinde İsviçre’nin Cenevre kentinde düzenlenen Küresel Mülteci Forumu’nun konu edinildiği 18 Aralık tarihli haberde Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın “*Mülteci sorunundan kaçınan dünya, onu ortadan kaldırmaz*” sözleri başlıkta yer almaktadır. Haber içeriğinde zengin Batılı ve Arap ülkelerinin sığınmacı sorununu çözmek için adım atmadığını söyleyen Erdoğan’ın Suriye’den gelecek olası bir yeni göç dalgası için güvenli bölge talebine de cevap alamadığı belirtilmektedir. Ayrıca Türkiye’nin, sivilleri Suriye’nin kuzeyindeki terör grubu YPG’den kurtarmak için yapılan askeri operasyonlara da beklenen desteğin verilmediği aktarılmaktadır. Ayrıca sığınmacılar için kullanılan 40 milyar dolara atıf yapan Erdoğan’ın AB’nin sığınmacı çalışmaları için daha geniş kapsamlı bir destek kapsamında söz verdiği 6,61 milyar Euro’nun yarısını bile ödemediğini dile getirdiği ifadeler yer verilmektedir. Son olarak sığınmacı krizinden kurtulmanın “*küresel iş birliği ve dayanışma*” olduğuna dikkat çekilmektedir³⁵.

3.2.2.4. Değerlendirme

TRT World’ün Suriyeli sığınmacılar konusunda yaşanan soruna ilişkin ürettiği 37 haber metni çerçeve analizi ile incelenmiştir. Haberlerde kullanılan kaynakların dağılımında TRT World’ün kendi ürettiği haberlerin ağırlığı dikkat çekmektedir. TRT World, Yunanistan-Türkiye sınırında sığınmacıların yaşadığı olumsuz gelişmeleri kendi profesyonellerinin ürettiği

³⁴ <https://www.trtworld.com/video/news-videos/erdogan-meets-presidents-of-the-eu-commission-eu-council-on-refugees/5e6738d86c3540001591f0ec>

³⁵ <https://www.trtworld.com/europe/world-avoiding-refugee-problem-does-not-eliminate-it-president-erdogan-32305>

içeriklerle kullanıcılara aktarmaktadır. Derleme haber metinleri ise Associates Press (AP), Agence France-Press (AFP), Anadolu Ajansı ve Reuters gibi küresel haber ajansları ile New York Times gibi gazetelerin aktardığı haberler ile TRT World'ün kendi bünyesinde ürettiği haberlerin harmanlanarak okurlara aktarılmasını ifade etmektedir.

Tablo 1 Sığınmacı Krizine İlişkin Haberlerin Sayısı ve Kaynakların Dağılımı

Haber Sayısı	37
TRT World	32
TRT World ve Ajanslar (Derleme)	3
Anadolu Ajansı	1
DHA	1
Toplam	37

TRT World'ün sığınmacılar ile ilgili haber metinlerinde Türk Hükümetinin söylemlerinin dile getirildiği, Türkiye'nin bu konuda büyük bir sorumluluk aldığı, haber metinlerinde AB ve diğer uluslararası alanın yeterli adım atmadığı yönündeki eleştiriler incelendiğinde medyanın, Türkiye'nin sığınmacılar konusunda ürettiği içeriklerle kamu diplomasisi faaliyeti yürüttüğünü dile getirmek yanlış olmayacaktır. Bu kamu diplomasisi sürecinde hangi tür haber ve söylemler öne çıkarılmaktadır? TRT World, sığınmacılara AB kapısının açılmasının ardından sığınmacıların Yunanistan sınırında yaşadığı olumsuz durumu, Yunan ve AB makamlarının konuya ilişkin söylemlerinin eleştirel bir bakışını aktarmaktadır. Nitekim TRT World toplamda ürettiği 37 haberden 18'inde bu bakışı yansıtmaktadır. Bu açıdan bakıldığında AB'nin sığınmacılara yönelik insanlık dışı bakış ve muameleye sahip olduğu vurgulanarak, Türkiye'nin 4 milyon sığınmacıya ev sahipliği yaptığı, serbest çalışma imkânı sağladığı, 40 milyar dolar harcadığı öne çıkarılmaktadır. Esasında bu konuda Türkiye'nin AB'nin ve diğer ülkelerin yeterli adım atmadığı bir durumda fedakâr bir tavır sergilediği aktarılmaktadır. Bu haberlerde Türkiye ile ilgili öne çıkarılan değerlerin, AB ve uluslararası alanda karşılığı olduğunu söylemek gerekmektedir. Öyle ki AB'nin yayın organı Euronews'de de Türkiye'nin sığınmacılar sürecinde oldukça büyük sorumluluklar aldığını aktardığı haber içeriklerine rastlanmaktadır. Dolayısıyla, Türkiye'nin sığınmacılara olan fedakâr yaklaşımının her iki taraf medyasında da yer alarak AB nezdinde bir olumlu imaj oluşturduğunu, bir takdir topladığını söylemek yanlış olmayacaktır. Euronews'de özellikle AB menşeli sivil toplum kuruluşu yetkilileri ve aktivistlerin Türkiye'yi takdir eden, AB'nin sığınmacı konusunda daha paylaşımcı bir anlayış benimsemesi gerektiğini belirten içeriklere yer verilmiştir. Bu açıdan bakıldığında, Türkiye'nin bu konudaki vicdani ve insani liderliği vurgulanarak kamu

diplomasisinin uluslararası alanda sempati oluşturma, kamuoyunu bilgilendirme, insani yardımların vurgulanarak ülke tanıtımının yapılması gibi unsurlarını öne çıkardığı görülmektedir. Ancak Türkiye'nin sığınmacı anlaşmasının ardından dile getirdiği söylemleri eleştiren AB yetkililerinin cümleleri de Euronews'de yer almaktadır. AB yetkililerinin Türkiye'yi sığınmacıları bir “siyasi koz, pazarlık fişi ya da şantaj” olarak kullanması sebebiyle eleştirdiği haberlere yansımaktadır. Bu sürecin sonunda da anlaşmanın iptal edilmesi ile Türkiye'nin AB'den daha fazla talepte bulunduğu aktarılmaktadır.³⁶

Türkiye ile AB arasında önemli bir sorun teşkil etmiş olan geri kabul anlaşmasının askıya alınması sonrasında TRT World'ün kamu diplomasisi açısından ne tür haberler üretmiş ve nasıl bir çerçeve çizmiştir sorusu gündeme gelmektedir. Bu durumda Türkiye'nin sığınmacılara Avrupa kapılarını neden açtığı sorusu gündeme gelmektedir. Bu açıdan bakıldığında TRT World'ün Türkiye'nin sınır kapılarını açma sebebi olarak yeni bir göç dalgası ile karşı karşıya kalınabileceği, AB'nin de bu duruma kayıtsız kalması ile böyle bir karar alındığı belirtilmektedir. Esasında Euronews'in yaptığı haberlerde de gerekçe olarak Türkiye'nin Suriye'de AB'den görmek istediği desteği görememesi, yeni bir göç dalgası olasılığı ve 33 askerin şehit olmasının öne çıkarıldığı haberler yer almaktadır. Ancak ağırlıklı olarak bu durumun dışında Türkiye'nin anlaşmayı ihlal ettiği, sığınmacıları pazarlık kozu, şantaj olarak kullandığı yönünde sert bir şekilde eleştirildiği durumlar görülmektedir. AB'den bu denli eleştiriler gelirken TRT World, sığınmacılar konusunda kapıların neden açıldığı sorusunu 37 haber içerisinde yalnızca 3 haberde dile getirmektedir.

TRT World'ün sığınmacılara kapıların neden açıldığına yönelik öne sürülen gerekçelerin niceliksel olarak yetersiz olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Nitekim 37 haberin yalnızca 3 tanesinde bu gerekçelere yer verilmesi, Türkiye'nin bu konudaki haklılığı ya da sebeplerini AB'ye anlatmada yetersiz kaldığı düşünülmektedir. Sığınmacılara kapıların açılması ile ilgili haberlerin yarısına yakını (18 haber) Yunanistan ve AB'nin sığınmacılara karşı takındığı tutum üzerine olmuştur. Euronews'de de bu konu üzerine eleştiriler hali hazırda dile getirilmektedir. Ancak sınırların neden açıldığı sorusunun daha ikna edebilir ve güçlü bir sesle aktarılması, bu süreçteki kamu diplomasisinin etkili olmasını sağlayacağı öngörülmektedir. Dolayısıyla TRT World'ün kamu diplomasisinin önemli bir ayağı olan ülkelerin belirli konularda “tezlerini” (Devran, 2015: 284), gerekçelerini uluslararası alana

³⁶ <https://www.euronews.com/2020/03/09/the-brief-erdogan-s-ultimatum-coronavirus-concerns-and-migration-matters>, <https://www.euronews.com/2020/03/04/eu-border-crisis-is-erdogan-s-violence-says-manfred-weber>, <https://www.euronews.com/2020/02/28/could-the-deaths-of-33-turkish-soldiers-in-syria-spark-another-refugee-crisis-in-europe>

anlatma işlevini daha kalıcı bir hale getirmesi gerektiği önem taşımaktadır. Özellikle AB'nin Türkiye'nin sığınmacıları siyasi bir pazarlık kozu ya da şantaj olarak kullandığını iddia ettiği açıklamalara daha güçlü bir ses vermesi, rasyonel ve insani açıdan daha farklı taraf ve kurumların görüşlerinin dile getirilmesi AB'nin ve küresel alanın ikna edilmesinde önemli rol oynayabilmektedir. Ayrıca anlaşmanın rafa kaldırılmasının sebeplerinin yalnızca resmi makamlar değil küresel sivil toplum kuruluşları, aktivistler, göç alanında çalışma yapan uzmanlar, gazeteciler gibi kanaat önderleri tarafından aktarılması AB nezdindeki kamu diplomasisinin gücünü artıracaktır. Sivil toplum kuruluşlarının küresel ve ulusal vicdanı temsil eden yapısı (Nye, 2017: 131), devletlerin dış politikalarında önemli bir konuma gelmesi (Payne, 2009; Eren, 2017: 43), devletlerin ulaşamadığı alanlara ve insanlara ulaşabilme özelliği (Akçadağ, 2011: 5); kanaat önderlerinin ilettiği mesajların halklar tarafından daha ikna edici ve etkili bulunması (Sancar, 2012: 105) nedeniyle bu aktörlerin görüşlerinin de TRT World'de yer alması Türkiye'nin tezlerini aktarmada katkı sağlayacaktır. Katılım ve demokrasinin gelişimine katkıda bulunan AB, üye ve aday ülkelerdeki sivil toplumun gelişimine oldukça önem vermekte, 2005 İlerleme Raporu'nda Türkiye'de sivil toplum diyalogunun gelişmesi için AB'nin de adımlar atacağı belirtilmektedir. (Avrupa Komisyonu, 2005: 4-7). Kanaat önderlerinin uluslararası bir gücünün ve prestijinin olması Türkiye'nin geri kabul anlaşmasını neden bozduğunu anlatmada daha başarılı bir sonuç ortaya koyacaktır. TRT World, AB'den ve uluslararası alandan isimlere yer vermekte; ancak bu isimler genellikle AB'nin sığınmacı geçişine karşı Yunanistan'a verdiği desteği ve söylemleri eleştirmektedir. Bu tür isimlerin TRT World'de Türkiye'nin süreçteki haklılığını da ortaya koyan açıklamalarının da bulunması elzemdir. Bu süreçte Türkiye'nin bu tür yumuşak güç araçlarını kullanması, Türkiye'nin sığınmacılar sürecinde verdiği kararların, Nye'nin ifade ettiği gibi küresel kamuoyunda meşru bir zemine oturmasını sağlamada destek vereceği düşünülmektedir (2017: 12).

TRT World'ün Türk tarafının söylemlerini dile getirirken AB'nin anlaşmanın gereklerini yerine getirmediği yönündeki iddiaları yer almaktadır. Bu gerekler, Türk vatandaşlarının AB ülkelerine vize serbestisinin sağlanmaması ve AB'nin vaat ettiği 6,6 milyar Euro yardımın tamamını ödememesi olarak gösterilmektedir. Mali yardım konusunda Euronews dışındaki bazı haber sitelerinde Türkiye'ye 6 milyar avroluk yardımın tamamının aktarıldığı dile getirilmektedir (Euronews Türkçe, 2019; Evrensel, 2020). TRT World'ün bir kamu diplomasisi süreci olarak mali yardımların eksik ödendiğini bir temele dayandırarak, yardımın bilgi ve belgeleriyle açıklanması bu konudaki soru işaretlerine giderecek ve Türkiye'nin bu konudaki haklılığını ortaya çıkaracaktır. Eğer yaşanan durum AB'nin ifade ettiği gibiyse temelsiz sebeplerin küresel alana sunulması Türkiye'nin AB nezdinde olumsuz

bir prestijine neden olacaktır. Öte yandan vize serbestisi konusunda da AB'nin sözünde durmadığı yönündeki iddiaların da ilgili sözleşme hükümleri referans alınarak bu konunun uzmanları tarafından haber içeriklerinde ele alınması gerekmektedir. Nitekim bu konuda konuşan uzmanlar, Türkiye'nin vize serbestisini sağlayacak hükümleri yerine getirmediğini ifade etmektedir. İlk olarak Avrupa Komisyonu, yaptığı açıklamalarla vize serbestisi için sunulan şartların 6 tanesinin Türkiye tarafından sağlanmadığına yönelik Türk yetkililerinin ifade ettiği bilgiler hem Türkiye basınında hem de Euronews Türkçede yer almaktadır (Euronews Türkçe, 2021b; Dünya, 2020). AB'nin sunduğu şartların 6 tanesini yerine getirmediğini ifade eden TRT World'ün -siyasilerin görüşlerini dile getirse de- bu gerçekten uzak yaklaşımı kamu diplomasisi açısından inandırıcı olmamaktadır. Nitekim yumuşak güç oluşturmada ikna ve inandırıcılığın önemine değinen Kalın, devletlerin uluslararası alanda meşru olması ve kabul görmesinin “inandırıcı argüman ve rasyonel politikalarla” mümkün olabileceğini vurgulamaktadır (2011: 8). AB sürecinde etkin bir rol oynayan İKV'nin Genel Sekreteri Çiğdem Nas, vize serbestisinin kriterlere bağlı olduğunu, AB'nin Türkiye'den OHAL gibi durumlar sebebiyle reform beklediğini, yaşanan sorunların siyasi anlaşmazlıkları tırmandığını ifade etmektedir. Bu anlaşmazlıklar sebebiyle mülteci anlaşmasının basit bir mali iş birliğinden öteye geçemediğini belirten Nas, bunun geniş çaplı bir iş birliğine dönmesi için Ankara'nın reformist adımlar atması, göçmen anlaşması ile vize serbestisinin birbirinden bağımsız değerlendirilmesi gerektiğini vurgulamaktadır (DW Türkçe, 2019a). Burada TRT World'ün konuyu uzmanlarıyla değerlendirerek uzlaşma sağlanamayan kriterler açıklanarak, bu kriterlerin sağlanması için gösterilen çabalar ile Türkiye'nin istekliliğinin anlatılması AB'nin bu konuda tolerans göstermesi için ılımlı bir yaklaşımı beraberinde getirebilmektedir. Böyle bir ılımlı yaklaşımı sağlayamasa da bu kriterlerin yerine getirilmesi için aşılması gereken engellerin tartışılması, çözümlerin ortaya konmasını sağlayacak önerilerin sunulması önem taşımaktadır.

TRT World'ün sığınmacılar ile ilgili haberlerinde habere konu edinen kişilerin ağırlıklı olarak Türk tarafından olduğu, AB ya da uluslararası alandan aktörlerin de genelde AB'yi olumsuzlayan, Türkiye'nin çabasını öven kişi ve açıklamalar olduğu görülmektedir. Bu konuda tüm tarafların görüşlerine yer vererek Türkiye aleyhinde yapılan yorumların, Türkiye ve uluslararası aktörlerin rasyonel yaklaşımları ve ileri sürdüğü tezler ile TRT World aracılığıyla üstesinden gelinmesi bu alandaki kamu diplomasisi sürecini de olumlu etkileyebilecektir. Ayrıca TRT World'ün bu yaklaşımı uluslararası camia tarafından yanlı bir habercilik suçlamasını da beraberinde getirebilmektedir. Nitekim BBC, ABC ve Al-Jazeera'da gazeteci olarak çalışmış olan Anneliese McAuliffe, yayın hayatına başlayacağı sırada TRT World'ün

“Erdoğan yanlısı bir gündeme sahip olacağını” belirtmektedir (2015). Monocle Magazine’de yer alan bir yazıda da Türkiye ile Rusya arasında yaşanan uçak düşürme krizinin ardından Rusya’nın Türkiye’yi IŞİD’den petrol aldığı yönündeki suçlamalarına TRT World’ün bir muhabiri tarafından cevap verilmesi eleştirilmiştir. Ayrıca TRT World’ün basın özgürlüğünün dengede olduğu Türkiye’de zorlu bir mücadele vereceği dile getirilmektedir (2016). TRT World’ün bu tür önyargıları haklı çıkaracak bir yanlılıktan uzak, Türkiye merkezli bir anlayışı benimsemesi hem TRT World’e hem de Türkiye’nin demokrasisine güven sağlayabilmektedir. TRT World, baskın bir yanlılık göstermeden Türkiye’nin uluslararası alandaki sesi olma şansına sahiptir. Bu açıdan bakıldığında BBC’nin tarafsızlık ilkesi ile İngiltere’nin kamu diplomasisi, basın özgürlüğü ve demokrasisine verdiği katkı ortadadır. Sahip olduğu yayıncılık politikası ve ilkeleri ile BBC, İngiltere’nin önemli bir kamu diplomasisi aracı olmaktadır (Yanardağ, 2014: 124-125). Cull, kamu diplomasisinin olmazsa olmazı inandırıcılık ve güvenilirliğin sağlanmasında en başarılı yayın organının BBC olduğunu dile getirmektedir. İkinci Dünya Savaşı’nda yaptığı olumlu ve olumsuz haberlerle BBC, İngiltere’nin itibarını yükseltmiştir (2010b: 13-16).

TRT World’ün, sığınmacılar özelinde AB ile yaşanan sorunda Türkiye’nin tezlerini ve haklılığını ortaya koymak için içerikler ürettiği görülmektedir. Ancak bu içeriklerin Yunanistan ve AB’nin bu süreçteki eleştirilerinden niceliksel olarak daha az yer aldığı saptanmaktadır. AB üyelik sürecinde çaba gösteren Türkiye’nin AB ve Yunanistan’a yönelik söz konusu sorundaki eleştirilerinde haklı olduğu düşünülmeyle birlikte TRT World’ün daha çok sorunların çözümüne odaklanması gerektiği düşünülmektedir. Söz konusu sorunların çözümü için siyasetler, gazeteciler, uzmanlar, uluslararası örgütlerin de görüşü alınarak hem çoğulcu bir yaklaşım sağlanabilir hem de farklı görüşler dile getirilerek çözüm için adımlar atılabilmektedir.

3.2.3. Doğu Akdeniz Yetki Alanları Sorununun Tarihsel Süreci

Tarihte, uğruna birçok mücadeleye girilmiş olan Doğu Akdeniz “berekatli hilal” (Pipes, 1990) olarak addedilen bir bölgede yer almakta, kara, deniz ticaretini kontrol altına almak isteyen devletler, bu verimli topraklara sahip olmayı hedeflemektedir. Doğu Akdeniz’e olan ilgi bölgeyi de dünyanın önemli bir merkezi haline getirmiştir (Kaya, 2007: 5). Günümüzde ise Akdeniz ile Hint Okyanusu’nu birleştiren Süveyş Kanalı’na sahip olmasının yanı sıra dünyada petrol çıkaran ülkelerin yarısından fazlasını kontrolü altında tutan Akdeniz, küresel bir ilgiyi çekmektedir. Bakü-Tiflis-Ceyhan petrol boru hattı gibi enerji taşımacılığının yanı sıra Doğu Akdeniz’de petrol ve doğal gaz rezervlerinin de bulunduğu belirtilmektedir (Yaycı, 2012: 4, 9).

ABD Jeolojik Araştırmalar Merkezi (USGS-US Geological Survey) 2010 yılında yayımladığı raporda, Doğu Akdeniz'in Levant Havzası'nda 3,45 trilyon metreküp doğal gaz ve 1,7 milyar varil petrol mevcudiyetinin varlığına dikkat çekmektedir (USGS, 2010). Doğu Akdeniz'de toplamda 30 milyar metreküp petrole eşdeğer hidrokarbon yatakları bulunduğu ifade edilmekte, bu rezervlerin Türkiye'nin 572 yıllık, Avrupa'nın ise 30 yıllık doğal gaz ihtiyacını karşılayacağı tahmin edilmektedir (Yaycı, 2012: 11). Dolayısıyla Doğu Akdeniz son dönemde siyasi, ekonomik ve jeostratejik açıdan uluslararası ilişkilerin önemli bir odak noktası olmuştur. Doğu Akdeniz'deki rezervler, küresel alanda iş birliğinden ziyade gerginlikleri artırmış ve Akdeniz ile kıyı devletler arasında bir mülkiyet sorunu oluşturmuştur (Biresselioğlu, 2019: 116, 118, 121). Devletler doğal gaz rezervi keşfi için sondaj çalışmalarına başlamış, rezerv çalışmaları devletler arasında sorunlar yaratmıştır. Devletlerin özellikle karasularının 200 deniz mili genişliğindeki kaynaklar üzerinde ekonomik haklarını niteleyen “münhasır ekonomik bölge” ve “deniz yetki alanları” (Yaycı, 2019: 10) konusunda büyük tartışmalar yaşadığı görülmektedir.

Doğu Akdeniz'e kıyısı bulunan Türkiye hidrokarbon arama faaliyetleri konusunda Yunanistan ve Güney Kıbrıs'la sorunlar yaşamaktadır. Özellikle Güney Kıbrıs'ın Mısır ve İsrail ile yaptığı anlaşmalarla deniz yetki alanlarını genişletmesi, KKTC'yi yok sayarak Kıbrıs'ın tamamını temsil eden yetki alanlarına ilişkin çabaları (Ceylan, 2018: 62), Yunanistan'ın da Akdeniz kıyısındaki ülkelerle anlaşma yapma girişimleri (Yaycı, 2012: 19) Türkiye'yi Doğu Akdeniz'den dışlama, Türkiye'yi ve KKTC'yi yok sayma girişimi olarak görülmektedir. Güney Kıbrıs ve Yunanistan'ın AB ülkesi olma özelliği onlara uluslararası alanda bir meşruiyet sağlamış gibi görünmektedir (Ceylan, 2018: 62). Ancak Güney Kıbrıs'ın Doğu Akdeniz'deki girişimleri “adaların ana karaları kadar deniz yetki alanlarına sahip olamayacağına dair ilke” bulunduğu uluslararası hukuka aykırı davrandığı saptanmaktadır. Yunanistan'ın münhasır ekonomik bölge konusundaki uluslararası hukuka aykırı taleplerinin gerçekleşmesi halinde Türkiye'nin mevcut olan münhasır ekonomik bölgesi 145.000 km²'den 41.000 km²'ye düşmektedir (Ceylan, 2018: 61, 63, 65). Türkiye de bu konuda adımlar atarak önce KKTC ile ardından da 2019 yılında Libya ile deniz yetki anlaşmaları yaparak Güney Kıbrıs'ın tek taraflı adımlarına cevap vermiştir (Anadolu Ajansı, 2020b).

Doğu Akdeniz'de Türkiye ile GKRY ve Yunanistan arasındaki bu gelişmeler devam ederken AB'nin bu sorunun neresinde durduğu sorusu gündeme gelmektedir. Bu açıdan bakıldığında, 1981 yılında Yunanistan'ın AB'ye üye olmasıyla AB'nin sınırları Ege ve Akdeniz'in ortalarını da kapsar bir duruma gelmiştir. Türkiye'nin de AB'ye üyelik sürecinin resmi olarak başlamasıyla da AB, Türkiye-Yunanistan anlaşmazlığına dahil olmaya başlamıştır.

Annan Planı'nın GKRY tarafından reddedilmesinin ardından AB'nin adanın tek temsilcisi sıfatıyla GKRY'yi AB'ye üye yapması, Türkiye ile AB ilişkilerini de daha da karmaşık hale getirmiştir. GKRY'nin de AB'ye dahil olmasının ardından GKRY'nin de münhasır ekonomik bölge sorunu AB'nin bir sorunu olmuş ve AB'yi sorunun bir tarafı yapmıştır. Nitekim GKRY, Yunanistan ve Türkiye arasındaki deniz yetki alanları sorunları AB'nin kendi sınır uyuşmazlığı olarak değerlendirilmektedir. AB, GKRY ve Yunanistan'ın Türkiye ile yaşadığı sorunları içselleştirmiş, GKRY ve Yunanistan'ın sınırlarını kendi sınırları olarak görmüştür. Dolayısıyla, GKRY ve Yunanistan'ın içerisinde yer aldığı AB'de Türkiye'nin çıkar ve öncelikleri önemsenmemekte, Türkiye alınan kararları kabul etmeye zorlanmaktadır. Bu da AB-Türkiye arasındaki çekişmeyi artırmaktadır (Aksu, 2013)³⁷.

Türkiye'nin, uluslararası hukuk açısından eli güçlü olsa da Güney Kıbrıs ve Yunanistan'ın AB üyesi, Türkiye'nin de AB üyeliği sürecinde olması siyasi açıdan sorunlar doğurmaktadır. Tarafların sondaj arama faaliyetleri ve yeri geldiğinde güvenlik güçlerini bölgeye yönlendirmesi AB tarafından da olumsuz karşılanmış, Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki adımları, caydırıcı kuvvet kullanımı özellikle Akdeniz'e kıyısı olan Fransa, Yunanistan ve Güney Kıbrıs'ın eleştirilerine neden olmuştur. AB üyesi bu ülkeler Türkiye ile müzakerelerin dondurulmasını talep etse de AB'nin tamamından karşılık görmemiştir. Ancak AB, her fırsatta kendi üye ülkelerini savunan, Türkiye'yi Doğu Akdeniz'deki gerilimi tırmandırmada geri adım atmaya davet eden bir yaklaşımı benimsemiştir (DW Türkçe, 2020a). Fransa, Yunanistan ve Güney Kıbrıs'a her alanda destek vermiş, Yunanistan'a savaş uçağı ve gemisi satmıştır. Fransa'nın Güney Kıbrıs ve Yunanistan'a desteğı AB'den de tam destek görmemektedir (Anadolu Ajansı, 2020c). Ancak 2020 yılının aralık ayında yapılan AB zirvesinde Türkiye'ye sondaj faaliyetinde bulunan kişi ve kuruluşlar için yaptırım kararı alınmış, yaptırım kapsamının genişletilmesi kararı ise 2021 yılı mart ayında yapılacak zirveye bırakılmıştır (DW Türkçe, 2020b). Doğu Akdeniz'de yaşanan bu krize AB ve Türk medyası açısından bakmak, Türkiye'nin bu konudaki tezlerini AB'ye anlatma konusundaki çabalarının ele almak gerekmektedir.

³⁷ Referans verilen kaynağın herhangi bir şekilde temin edilememesi nedeniyle sözü edilen kitap bölümünün yazarın onayıyla elektronik formatına ulaşılmıştır. Eserin elektronik formatında sayfa numarası bulunmamaktadır. Sayfa numarası aralığı kaynakçada bulunsa da yanlış bir bilgi verilmemesi için metin içinde sayfa numarası bilgisine yer verilmemiştir.

3.2.4. Doğu Akdeniz Yetki Alanları Sorununa Yönelik Haberlerin Analizi

TRT World, Doğu Akdeniz’de yaşanan krizi haber metinlerinde çerçevelerken sondaj faaliyetlerinin Türkiye’nin uluslararası hukuktan doğan bir hakkı olduğunu, Güney Kıbrıs’ın ise hukuk dışı adımlar atarak ilişkilerin gerilmesine sebep olduğunu vurgulamaktadır. Haberlerde, Doğu Akdeniz’de yaşanan sondaj krizi, sorunun kendisi olarak görülmekte, sorun Güney Kıbrıs, Yunanistan ve AB üzerinden tanımlanmaktadır. Haber metinlerinde sorunun sebepleri genel olarak Güney Kıbrıs ve Yunanistan’ın uluslararası hukuka aykırı sondaj faaliyetleri, KKTC’nin ve Türkiye’nin yok sayılması, uluslararası camianın özellikle AB’nin bu konuda tarafsız bir tutum sergileyerek Türkiye karşıtı bir tavır takınması olarak gösterilmektedir. Türkiye’nin Doğu Akdeniz’de yaptığı sondaj faaliyetleri ise hem Türkiye hem de KKTC’nin egemenlik hakkı olarak yansıtılmaktadır. Bu egemenlik hakkının da BM’nin uluslararası deniz hukuku çerçevesinde olduğu dile getirilmektedir. Öne çıkarılan noktalardan bir diğeri ise AB’nin sondaj faaliyetleri sebebiyle yaptırım uygulamasıdır. Bu yaptırımların Türkiye nezdinde bir geçerliliğinin ve kabulünün olmadığı aktarılmaktadır. Ayrıca TRT World, haberlerde ahlaki yargıları da öne çıkarmaktadır. Yunanistan ve Güney Kıbrıs’ın deniz yetki alanları ve sondaj faaliyetlerinin uluslararası hukuku göz ardı eden, KKTC’yi yok sayan niteliği öne çıkarılarak Yunanistan ve Güney Kıbrıs hukuki ve ahlaki açıdan eleştirilmektedir. Öte yandan AB ve ABD’nin de Yunanistan ve Güney Kıbrıs’a destek veren, Türkiye’yi eleştiren daha da ötesinde yaptırım uygulama kararı alan tavır tarafsızlık açısından hukuki ve ahlaki açıdan tenkit edilmiştir. TRT World, Doğu Akdeniz sorununda Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Fatih Dönmez, Milli Savunma Bakanı Hulusi Akar, Cumhurbaşkanı Yardımcısı Fuat Oktay, Yakındoğu Üniversitesi Öğretim Üyesi Doç. Dr. Zeliha Khashman, AK Parti Sözcüsü Ömer Çelik, CHP Lideri Kemal Kılıçdaroğlu, KKTC Washington Temsilcisi Mustafa Lakadamyalı, Federica Mogherini, Mısır Büyükelçisi Mai Taha Muhammed, ABD’nin Kıbrıs Büyükelçisi Cathleen Doherty, Türkiye Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Hami Aksoy, İstanbul Üniversitesi Öğretim Üyesi Profesör Enver Arıkoğlu, KKTC Cumhurbaşkanı Ersin Tatar gibi isimlerin görüşlerine yer vermektedir. Yer alan aktörlere bakıldığında TRT World’ün Türkiye’deki ve KKTC’deki siyasetçilere ağırlık verdiği görülmektedir. Türkiye karşıtı söylemlerin sahibi aktörlere az sayıda yer verilmekle birlikte onların düşüncelerini çürütecek karşıt fikirler aynı metin içinde yer bulmaktadır.

3.2.4.1. Sorunun Tanımlanması ve Sebepleri

Doğu Akdeniz ile ilgili haberlerde sorunun tanımlanma, sebeplerini sunma unsurları iç içe yer aldığından birlikte ele alınmaktadır. Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki sondaj faaliyetlerinin egemenlik hakkı olduğunu dile getiren, Güney Kıbrıs ve Yunanistan'ın uluslararası hukuku ve KKTC'yi hiçe sayan sondaj ve deniz yetki alanları faaliyetlerinin aktarıldığı haberlere bakıldığında söz konusu faaliyetlerin *tek taraflı*³⁸ ve KKTC'nin haklarını *"ihlal"*³⁹ eden bir nitelikte olduğunu ifade eden birçok haber bulunmaktadır. *"Türk ve Alman liderler AB ve Doğu Akdeniz'i görüştü"* başlıklı haberde Erdoğan'ın görüşlerine yer verilmekte, Erdoğan'ın AB ile yeni bir fırsat penceresi açmak istediğini; ancak bazı ülkelerin Türkiye ile AB arasında *"kriz yaratmaya"* çalıştığını dile getirdiği cümleler aktarılmaktadır.⁴⁰ *"Türkiye, Yunanistan deniz sınırının değişmesine müsamaha göstermeyeceğini söylüyor"* başlıklı haberde, Türkiye'nin, Ege'deki Türk haklarını yasadışı hareketlere karşı korumak adına her türlü tedbiri aldığı, Yunanistan'ın deniz sınırının herhangi bir değişikliğine hoşgörülle yaklaşılmayacağı konusunda uyarılar dile getirilmektedir.⁴¹

"Türkiye 'yakında' Doğu Akdeniz'e dördüncü sondaj gemisini gönderecek" başlıklı haberin içeriğinde, Mevlüt Çavuşoğlu'nun düşünceleri doğrultusunda Türkiye'nin kendi ve KKTC'nin haklarını koruma kapsamında sondaj faaliyetlerinin devam edeceği belirtilmektedir. Doğal kaynaklar üzerinde Kıbrıs Adası'nın tamamının eşit haklara sahip olduğunun AB tarafından göz ardı edildiği vurgulanmakta ve AB'nin bu konuda oldukça *"önyargılı ve taraflı"* olduğuna dikkat çekilmektedir. Haberde, Yunanistan ve Güney Kıbrıs'ın AB üyeliğini kötüye kullanarak *"AB ülkelerini bu istismarı yürütmek için nasıl bir araç haline getirdiği"* dile getirilmektedir.⁴² Türkiye Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Fatih Dönmez'in görüşlerine yer verilen haberde, Akdeniz'deki hidrokarbon arama faaliyetlerinin Türkiye'nin *"uluslararası hakkı"* olduğu vurgulanmakta, kaynakların korunmasının kararlı bir şekilde devam edeceği aktarılmaktadır.⁴³ *"Türkiye, Doğu Akdeniz'de yasal haklara sahip olduğunu söylüyor"* başlıklı haberin içeriğinde AB'nin Türkiye'ye sondaj faaliyetlerinden dolayı yaptığı tehditlerinin

³⁸ <https://www.trtworld.com/turkey/turkey-slams-greek-cypriot-unilateralism-in-eastern-mediterranean-20672>, <https://www.trtworld.com/turkey/turkey-urges-greece-to-act-in-line-with-international-law-33178>, <https://www.trtworld.com/opinion/the-eastern-mediterranean-dispute-is-there-light-at-the-end-of-the-tunnel-31872>, <https://www.trtworld.com/turkey/turkey-says-it-has-legal-rights-existing-in-the-eastern-mediterranean-27798>, <https://www.trtworld.com/turkey/turkey-slams-greek-cyprus-for-gas-search-15074>

³⁹ <https://www.trtworld.com/magazine/gas-reserves-in-the-eastern-mediterranean-are-fostering-division-why-21247>, <https://www.trtworld.com/turkey/turkey-dismisses-eu-s-sanction-threat-as-bias-and-illegal-42259>, <https://www.trtworld.com/turkey/turkish-german-leaders-discuss-eu-eastern-mediterranean-42490>

⁴⁰ <https://www.trtworld.com/turkey/turkish-german-leaders-discuss-eu-eastern-mediterranean-42490>

⁴¹ <https://www.trtworld.com/turkey/turkey-says-it-will-not-tolerate-shift-in-greek-maritime-border-21073>

⁴² <https://www.trtworld.com/turkey/turkey-to-send-fourth-drilling-ship-to-eastern-mediterranean-soon-28272>

⁴³ <https://www.trtworld.com/turkey/turkey-to-drill-first-well-in-mediterranean-sea-this-month-20765>

Türkiye tarafından “*reddedildiği*”, Erdoğan’ın sözleriyle Yunan lider Tsipras’ın bu konuda “*saçma*” konuştuğu ifade edilmektedir. Ayrıca Türk Dışişleri Bakanlığı’nın da BM’ye kayıtlı Türkiye’nin deniz yetki alanlarını korumasının doğal olduğunu belirttiği açıklamalar öne çıkarılmaktadır.⁴⁴

“*Türkiye yasal olarak Doğu Akdeniz’de gaz arama hakkına nasıl sahip oluyor?*” başlıklı haberde AB’nin Dış İlişkiler Şefi Federica Mogherini’nin sözlerine yer verilerek, Türkiye’yi Güney Kıbrıs’ın “*uluslararası hukuka uygun egemenlik haklarına saygı göstermeye*” çağırıldıkları aktarılmakta ve haberin devamında Mogherini’ye hukuk uzmanları ile cevap verilmektedir. Uzmanların KKTC’nin “*özel siyasi statüsü nedeniyle*” Güney Kıbrıs’ın o denli kolay bir şekilde egemenlik hakkının tanımlanamayacağı vurgulanmakta, KKTC’nin Washington Temsilcisi Mustafa Lakadamyalı’nın ifadeleriyle egemenlik hakkının adanın iki halkını kapsadığı aktarılmaktadır. Arıkoğlu’na göre, Türkiye’nin sondaj faaliyetlerinin 1960 yılında imzalanan Garanti Anlaşması kapsamında olduğu söylenmektedir. Lakadamyalı ise Kıbrıslı Türklerin hiçe sayılarak tek taraflı adımlar atıldığını, bu adımlara karşılık olarak da Türklerin girişimde bulunacağını sürekli söylediklerine dikkat çekmektedir. Ayrıca Türkiye’nin sondaj faaliyetlerinde bulunmasına uluslararası alandaki emsal örneklerle haklılık kazandırılmaya çalışılmakta ve Güney Çin Denizi ile Korfu Kanalı misal gösterilmektedir.⁴⁵

“*Akdeniz’deki komşuları Türkiye’nin haklarını güvence altına almasına engel olamaz*” başlıklı haberde AB ve ABD’nin küresel bir iş birliğini sağlamada bir sorumluluk üstlenmediği aktarılmakta, Yunanistan, Mısır ve İsrail’in Akdeniz’de tehlikeli bir yolculuğa çıktığı belirtilmektedir. Libya ile imzalanan anlaşmanın Türkiye’nin Doğu Akdeniz’deki denklemde önemli bir parça olarak kalmasını sağladığı belirtilirken Yunanistan’ın Doğu Akdeniz’de silahlı araçlarını konuşlandırması “*küstahlık*” olarak değerlendirilmektedir. Türkiye’nin siyasi bir çözüm bulmak amacıyla tüm tarafları müzakere etmeye çalıştığı aktarılmakta; ancak Yunanistan’ın adımlarının “*kafa karıştırıcı ve tutarsız*” olduğuna işaret edilmektedir.⁴⁶

Türkiye Savunma Bakanı Hulusi Akar’ın Türkiye’nin kendi haklarını ve Kıbrıslı Türklerin haklarını savunmaya devam edeceklerini, bir “*oldubittiye izin vermeyeceklerini*” dile getirdiği açıklamalar yer almaktadır. Türkiye Cumhurbaşkanı Yardımcısı Fuat Oktay da aynı konu üzerinde durarak sondaj faaliyetlerinin “*kararlılıkla*” devam edeceğini

⁴⁴ <https://www.trtworld.com/turkey/turkey-says-it-has-legal-rights-existing-in-the-eastern-mediterranean-27798>

⁴⁵ <https://www.trtworld.com/turkey/how-turkey-is-legally-entitled-to-explore-gas-in-eastern-mediterranean-28199>

⁴⁶ <https://www.trtworld.com/opinion/mediterranean-neighbours-cannot-stop-turkey-from-ensuring-its-rights-32636>

vurgulamaktadır.⁴⁷ Erdoğan'da sondaj faaliyetleri konusundaki “kararlılığın” altını çizmektedir.⁴⁸

3.2.4.2. Ahlaki Yargılarda Bulunma

AB'nin Türkiye'ye yönelik yaptırım tartışmalarını temel alan haberlerde AB'ye karşı sıklıkla ahlaki yargılarda bulunularak AB eleştirilmektedir. TRT World'ün AB'nin yaptırımlarını ele alan haberlerine bakıldığında, “*AB yaptırımları Türkiye'nin Akdeniz'deki sondaj operasyonunu engelleyebilir mi?*” başlıklı haberde Türkiye'nin sondaj faaliyetleri nedeniyle AB üyesi devletlerden tehdit aldığı, AB'nin Türkiye'yi “*sindirmek*” için bazı adımlar attığı belirtilerek AB'nin bu muamelesi eleştirilmekte, AB'nin sorunları çözmeye gerçekten de “*hevesli olup olmadığı*” sorgulanmaktadır. Güney Kıbrıs'ın KKTC'yi pas geçip adanın tek gücü sıfatıyla Doğu Akdeniz'de İsrail ve Mısır'la anlaşma yaparak münhasır ekonomik bölgesini genişletmesinin kabul edilemez olduğu ifade edilmekte, Türkiye'nin de sondaj faaliyetlerine başladığı ve devam edeceği belirtilmektedir. Haberde Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu'nun sözlerine yer verilmekte, AB'nin bu süreçte Güney Kıbrıs'ın yanında yer aldıkça, Türkiye aleyhine kararlar aldıkça Türkiye'nin sondaj faaliyetlerini artıracakı vurgulanmaktadır. Ayrıca Türkiye'nin kıta sahanlığı ve hidrokarbon açısından KKTC'nin haklarının korunmasını amaçladığı ve yaptırımların “*Türkiye'nin hidrokarbon arama faaliyetlerini sürdürme kararlılığını etkilemeyeceği*” açıklanmaktadır.⁴⁹ Bir diğer haberde de AB yaptırımlarının Türkiye'ye herhangi bir etkisi olmayacağı, Türkiye'nin “*kararlılığından vazgeçmeyeceği*” Çavuşoğlu'nun sözleri ile aktarılmaktadır.⁵⁰ Türkiye'nin AB'nin yaptırımlarını eleştirdiği haberlerin bir diğerinde Erdoğan'ın görüşleri başlığa taşınmaktadır. Türkiye'nin egemenlik haklarını kullanmaktan asla çekinmeyeceği uyarısı yapılarak Türkiye'yi yaptırımlarla tehdit edenlerin “*hüsranı uğrayacağı*” dile getirilmektedir.⁵¹ Yaptırımlarla ilgili bir diğer haberde, Erdoğan'ın görüşlerine yer verilerek Türkiye'nin AB'nin yaptırımlarını “*önyargılı ve yasadışı*” olarak gördüğü belirtilmektedir. Yaptırımlar konusunda AB'deki makul ülkelerin olumlu bir duruş sergileyerek “*oyunu engelledikleri*” belirtilmektedir. Burada AB'nin yaptırım kararının bir oyun olduğu vurgusu dikkat çekmektedir.⁵² Ayrıca Erdoğan'ın görüşleri doğrultusunda bu

⁴⁷ <https://www.trtworld.com/turkey/turkey-defends-right-to-drill-in-mediterranean-without-any-hesitation-28931>

⁴⁸ <https://www.trtworld.com/turkey/turkey-will-resolutely-continue-explorations-in-eastern-mediterranean-29209>

⁴⁹ <https://www.trtworld.com/turkey/can-eu-sanctions-hamper-turkey-s-drilling-operation-in-mediterranean-28314>

⁵⁰ <https://www.trtworld.com/turkey/turkey-expects-no-eu-sanctions-over-eastern-mediterranean-row-39743>

⁵¹ <https://www.trtworld.com/turkey/erdogan-those-threatening-turkey-with-sanctions-will-be-frustrated-42503>

⁵² <https://www.trtworld.com/turkey/turkey-dismisses-eu-s-sanction-threat-as-bias-and-illegal-42259>

oylamada yaptırımlar aleyhinde oy kullanan devletlerin liderleri samimi ve dürüst olarak lanse edilmektedir.⁵³ Yaptırımlara ilişkin bir diğer haberde Erdoğan'ın görüşlerine yer verilmekte, Türkiye'nin olası AB yaptırımlarıyla ilgilenmediği, yaptırımları reddettiği aktarılmaktadır. Ayrıca Erdoğan, AB'nin 1963'ten beri Türkiye'ye yaptırım uyguladığını, hiçbir zaman “*dürüst olmadığını ve vaatlerini yerine getirmedeğini*” ifade ettiği sözlere yer verilmektedir.⁵⁴ “*Avrupa Birliği'nin Türkiye'ye yaptırımları barışa engel*” başlıklı haberde doğalgaz faaliyetleri sebebiyle gelen AB'nin yaptırımlarının barış sağlamada önemli bir engel olduğu dile getirilmektedir. AB'nin söz konusu olaya bakış açısının hidrokarbon ile barış arasındaki bağlantıyı kopararak gerilimi daha da artırdığı ifade edilmektedir. Güney Kıbrıs'ın bu şekilde adımlar atmasının sebebi olarak AB'nin -Annan Planı'nı kabul etmese de- Güney Kıbrıs'ı koşulsuz üye yapması, Türkiye'ye sondaj faaliyetleri nedeniyle yaptırım uygulaması olarak gösterilmektedir. Uluslararası toplumun hidrokarbon konusunda Kıbrıs Türklerinin egemenlik hakkı ve ortak sahip olduğunu göz ardı etmesinin iki toplumun iş birliği yapmasını engellediği, Kıbrıslı Türklerin ve Türkiye'nin de bu konuda kendi adımlarını attığı bildirilmektedir.⁵⁵ “*Türkiye, AB Güney Zirvesi'nin Kıbrıs'taki tavsiyelerini reddetti*” başlıklı haberde, AB'nin Güney Zirvesi'nde aldığı karar ve tavsiyelerin kabul edilemez olduğu bildirilmektedir. Esasında bu doğalgaz sorununun bölgedeki sorunları çözme konusunda katkı sağlayacağı düşünülürken ortamı daha da gerdiği dile getirilmektedir. KKTC Yakın Doğu Üniversitesi'nde uluslararası ilişkiler alanında öğretim üyesi Profesör Zeliha Khashman'ın görüşlerinin yer aldığı haber metninde Türk ve Yunan tarafının karşılıklı bir mutabakat sağlayamadığı, Güney Kıbrıs'a verilen tek taraflı desteğin de Türkiye'yi kızdırdığı aktarılmaktadır. Khansman'ın 1982 Birleşmiş Milletler Avrupa Hukuku Konvansiyonu da dahil olmak üzere münhasır ekonomik bölge içerisinde KKTC'nin de doğal kaynakları araştırma ve keşfetme hakkı olduğunu belirten düşüncelerine yer verilmektedir.⁵⁶

TRT World, Türkiye'nin sondaj faaliyetlerinin egemenlik hakkı olduğunu ve AB'nin bu konudaki tutumunun adil olmadığını güçlendirmek için TBMM'de yer alan partilerin de bu konudaki duruşunu uluslararası alana yansıtmaktadır. “*Türkiye Parlamentosu, AB'nin müzakereleri askıya almasını kınadı*” başlıklı haberde, meclisteki dört büyük partinin de AB'nin Doğu Akdeniz sebebiyle Türkiye'ye uyguladığı yaptırımları kınadığı, Türkiye'nin Kıbrıs ve Türkiye'nin haklarını koruma kabiliyetine sahip olduğu, herhangi bir baskıya boyun

⁵³ <https://www.trtworld.com/turkey/erdogan-possible-eu-sanctions-don-t-concern-turkey-42197>

⁵⁴ <https://www.trtworld.com/turkey/erdogan-possible-eu-sanctions-don-t-concern-turkey-42197>

⁵⁵ <https://www.trtworld.com/opinion/european-union-sanctions-against-turkey-are-an-obstacle-to-peace-31334>

⁵⁶ <https://www.trtworld.com/magazine/turkey-rejects-eu-southern-summit-s-cyprus-recommendations-23811>

eğmeyeceği, AB'nin de “*tarafsız, adil ve uluslararası hukuka uygun*” bir tutum sergilemesi gerektiğine işaret edilmektedir.⁵⁷ Ayrıca TRT World, Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki haklılığını vurgulamak adına Türkiye'deki ana muhalefet lideri Kemal Kılıçdaroğlu'nun da görüşlerine yer vermektedir. Kılıçdaroğlu'nun Türk Hükümeti'nin belirlediği Doğu Akdeniz politikasını destekleyen, Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki haklarını savunan, AB'nin de çifte standart uygulamalardan vazgeçmediği sürece bu topraklarda değeri olmadığını ifade eden açıklamalarına vurgu yapılmaktadır.⁵⁸ Haberde AB ve ABD'nin Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki eylemlerinin yalnızca Erdoğan'ın bir hevesi olarak değerlendirdiği eleştirilmekte, AB'nin sondaj faaliyetlerinin dört büyük parti tarafından desteklendiğini göz ardı ederek “*dar görüşlü*” bir yapıya sahip olduğu yönünde değerlendirme yapılmaktadır.⁵⁹

“*Kıbrıs Türk cumhurbaşkanı doğalgaz konusunda iş birliği önerdi*” başlıklı haberin içeriğinde KKTC Cumhurbaşkanı Mustafa Akıncı'nın Kıbrıs Rum Yönetimi'ne BM aracılığıyla doğalgaz arama faaliyetlerinde iş birliği önerdiği, Türkiye'nin de bu öneriyi memnuniyetle karşılayarak desteklediği aktarılmaktadır. Doğu Akdeniz'de Türkiye'nin haklarını sonuna kadar arayacağı yinelenmekte, önerinin Kıbrıs sorununun çözümünde de katkı sağlayabileceği ifade edilmektedir.⁶⁰

Türkiye'nin Libya ile imzaladığı deniz yetki alanları anlaşmasına değinilen haberlere bakıldığında, anlaşmanın BM tarafından da tanındığını, “*ezber bozan*” bir nitelikte olup Türkiye'nin ve KKTC'nin Doğu Akdeniz'deki rakiplerine “*doğalgaz oyunundan dışlanamayacağını*” gösterdiği belirtilmektedir.⁶¹ “*Türkiye neden Libya ile denizcilik anlaşması imzaladı?*” başlıklı haberde Libya ile imzalanan deniz yetki alanları anlaşmasının sebepleri ve detaylarına yer verilmektedir. Bu anlaşma, Türkiye'nin diğer Akdeniz ülkelerine “*gaz rotalarını kapatabileceğinin bir işareti olarak*” görülmektedir. Anlaşmada belirtilen alanlarda Akdeniz'in diğer ülkelerin gaz arama faaliyetinde bulunamayacağı ifade edilmekte, Erdoğan'ın sözleriyle anlaşmanın, Mısır, İsrail ve Güney Kıbrıs'ın kendi aralarında anlaşmalar imzalayarak Türkiye'yi dışarda bırakma çabalarına bir karşılık olduğu vurgulanmaktadır. Ayrıca Erdoğan'ın, Yunanistan ve Güney Kıbrıs'ın dayattığı durumlara karşı uluslararası hukuk kapsamında adım attıklarını, Türkiye'yi deniz yetki alanları kapsamında Antalya Körfezi'ne hapsedme adımlarına karşı çıktıklarını, amacın düşman değil dost edinmek olduğunu dile

⁵⁷ <https://www.trtworld.com/turkey/turkish-parliament-condemns-eu-suspending-talks-28346>

⁵⁸ ⁵⁸ <https://www.trtworld.com/turkey/turkey-to-send-fourth-drilling-ship-to-eastern-mediterranean-soon-28272>

⁵⁹ <https://www.trtworld.com/opinion/the-west-is-underestimating-turkey-s-united-front-over-national-defence-28640>

⁶⁰ <https://www.trtworld.com/turkey/turkish-cypriot-president-proposes-gas-cooperation-28214>

⁶¹ <https://www.trtworld.com/magazine/will-the-assad-regime-s-attack-on-turkish-posts-jeopardise-eu-security-33455>

getirdiği ifadeler öne çıkarılmaktadır.⁶² “*Türkiye Libya anlaşmasıyla egemenlik haklarını koruyacak*” başlıklı haberde AB’nin de haksız bir şekilde devreye girerek Türkiye’yi Doğu Akdeniz’den dışlamaya çalıştığı, Libya ile imzalanan anlaşma, Çavuşoğlu’nun sözleriyle “*Türkiye’yi köşeye sıkıştırmaya çalışanlara karşı önemli bir hamle*” olarak değerlendirilmektedir.⁶³ “*Türkiye, “Türkiye-Libya mutabakatı uluslararası hukuka uygun” diyor*” başlıklı haberin içeriğinde AK Parti sözcüsü Ömer Çelik’in görüşlerine yer verilmekte, deniz yetki alanları anlaşmasının “*uluslararası hukuka uygun*” olduğu belirtilmektedir. Anlaşma ile iki ülkenin de Doğu Akdeniz’de oldubittiye izin vermediği, anlaşmanın Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi’nin ilgili maddeleri de dahil olmak üzere uluslararası hukuka ve mahkeme kararlarına uygun olduğu dile getirilmektedir.⁶⁴

3.2.4.3. Çözüm Önerileri Sunma

TRT World, Doğu Akdeniz sorununun nasıl çözüleceğine dair görüşlerin aktarıldığı haberlere yer vermektedir. Bu açıdan bakıldığında Türkiye ve KKTC’nin barışçıl, iş birlikçi ve diyalog yoluyla çözümünü destekleyen ifadeleri öne çıkarılırken AB, ABD, Yunanistan ve Güney Kıbrıs’ın bu konudaki tarafgir ve saldırgan tutumu barışçıl bir çözüme engel olarak görülmektedir. Söz konusu haberlere bakıldığında, “*Doğu Akdeniz’deki gaz rezervleri bölünmeyi neden güçlendiriyor?*” başlıklı haberin içeriğinde deniz yetki alanları konusundaki anlaşmazlıkların ve doğalgaz keşiflerinin uluslararası ilişkileri daha olumsuz etkileyeceği bildirilmektedir. Zeliha Khashman’ın ifadeleriyle buradaki anlaşmazlıkların ana sebebi ülkelerin münhasır ekonomik bölgelerinin net bir şekilde belirlenmemiş olması olarak gösterilmektedir. Türkiye’nin Kıbrıs sorununun çözümüne kadar Güney Kıbrıs’ın sondaj faaliyetlerine son vermesi gerektiğini; ancak bunun mümkün olmadığını gördüğünde de doğalgaz sahaları konusunda ortak bir komitenin kurulmasını talep ettiği görülmektedir. Güney Kıbrıs’ın ise sondaj faaliyetlerinin bir egemenlik hakkı olduğunu bildirerek talepleri reddettiği dile getirilmektedir. Esasında haberde Türkiye’nin sorunun “*barışçıl yollarla, diyalog ve müzakere ile*”⁶⁵ çözülebileceğine yönelik birçok adımı attığı yansıtılmaktadır.⁶⁶ “*Doğu Akdeniz anlaşmazlığı: Tünelin sonunda ışık var mı?*” başlıklı haberin içeriğinde sorunların çözülebilmesinin esasında kolay olduğu; ancak Yunanistan, Güney Kıbrıs, İsrail ve Mısır’ın

⁶² <https://www.trtworld.com/turkey/why-did-turkey-sign-a-maritime-deal-with-libya-32064>

⁶³ <https://www.trtworld.com/turkey/turkey-to-protect-sovereign-rights-via-libya-deal-32216>

⁶⁴ <https://www.trtworld.com/turkey/turkey-libya-memorandum-in-line-with-international-law-turkey-says-31850>

⁶⁵ <https://www.trtworld.com/turkey/erdogan-possible-eu-sanctions-don-t-concern-turkey-42197>,
<https://www.trtworld.com/turkey/turkey-expects-no-eu-sanctions-over-eastern-mediterranean-row-39743>

⁶⁶ <https://www.trtworld.com/magazine/gas-reserves-in-the-eastern-mediterranean-are-fostering-division-why-21247>

yanlı tutumları ile uluslararası camianın da çözümünden yana değil çatışmayı körükleyen tavır takınması sebebiyle çözüm için atılan adımları durdurduğu açıklanmaktadır. Türkiye'nin diyalogu esas alan barışçıl çözümleri desteklemesine rağmen diğer tarafların “*çözüm için gerekli koşulları yaratmak yerine çatışmayı körüklediğine*” vurgu yapılmaktadır. AB ve ABD'den gelen açıklamaların gerçeklikten kopuk olduğu, Türkiye'nin jeopolitik konumunu hafife alarak Türkiye'yi izole etmeye çalıştıkları belirtilmekte, bölgeyi ve küresel alanı kapsayan iyi niyet ve siyasi fikir birliğinin sorunları çözebileceği aktarılmaktadır.⁶⁷ Ayrıca KKTC Cumhurbaşkanı Ersin Tatar'ın doğalgaz arama sorununun çözümü için Güney Kıbrıs ile iş birliği önerisinde bulunduğu; ancak Güney Kıbrıs'ın bu öneriyi reddettiği aktarılmaktadır.⁶⁸

3.2.4.4. Değerlendirme

Doğu Akdeniz'deki yetki alanlarına ilişkin incelemede üretilen haberler içerisinde 36 haber ele alınmıştır. Bu içeriklerin üretilme biçimlerine göz atıldığında; TRT World'ün diğer ajansların kaynaklık ettiği bilgiler ile kendi bünyesindeki enformasyonu derleyerek oluşturduğu haberlerin öne çıktığı saptanmaktadır. Bu tür haberlerin yanı sıra yalnızca TRT World ve Anadolu Ajansı'nın ürettiği haberlerin de okurlara sunulduğu görülmektedir.

Tablo 2 Doğu Akdeniz Sorununa İlişkin Haberlerin Sayısı ve Kaynakların Dağılımı

Haber Sayısı	36
TRT World	10
TRT World ve Ajanslar (Derleme)	17
Anadolu Ajansı	9
Toplam	36

TRT World, Doğu Akdeniz sorununda ürettiği haberlerle AB, ABD başta olmak üzere uluslararası alanı Türkiye'nin sondaj faaliyetlerinin Türkiye'nin ve KKTC'nin “egemenlik hakkı” olduğu yönünde bir ikna çalışması yürüttüğü görülmektedir. Haberlerde Türkiye'nin ve KKTC'nin izole edilmesinin amaçlandığı belirtilerek bu tür bir duruma karşı Türkiye'nin her türlü mücadeleyi vereceği açıklanmaktadır. TRT World'ün, ilk olarak Türkiye'nin bölgede

⁶⁷ <https://www.trtworld.com/opinion/the-eastern-mediterranean-dispute-is-there-light-at-the-end-of-the-tunnel-31872>

⁶⁸ <https://www.trtworld.com/turkey/second-turkish-ship-begins-gas-drilling-in-eastern-mediterranean-28827>, <https://www.trtworld.com/turkey/can-eu-sanctions-hamper-turkey-s-drilling-operation-in-mediterranean-28314>

yalnılaştırılması, Doğu Akdeniz denkleminden çıkarılmak istendiğini aktararak söz konusu ülkeler aleyhinde bir kamu diplomasisi süreci yürüttüğü saptanmaktadır. Ayrıca KKTC'nin Kıbrıs'ın bir kısmında yer alarak Doğu Akdeniz'in bir parçası ve hakları olduğu vurgulanarak Güney Kıbrıs'ın adanın tüm haklarını kapsayan tek taraflı sondaj faaliyetleri eleştirilmektedir. Dolayısıyla Türkiye, bölgedeki sondaj faaliyetlerini hem Türkiye'nin Doğu Akdeniz'e en uzun sınıra sahip olması, hem de KKTC'nin adanın haklarından bir kısmını eline bulundurduğu gerekçesine dayandırmaktadır. Bu konudaki haber metinlerine oldukça fazla vurgu yapılarak uluslararası hukuka uygun faaliyetler yürütüldüğü konusunda bir kamuoyu oluşturulma amacı kendisini göstermektedir. Bu faaliyetlerin uluslararası alandaki inandırıcılığını sağlamak adına Doğu Akdeniz'deki sondaj haritaları paylaşarak Türkiye'nin sondaj yaptığı alanlar gösterilmekte ve uluslararası hukuka uygun bir durumun varlığı kanıtlanmak istenmektedir. Bu açıdan bakıldığında, TRT World'ün küresel alanı Türkiye lehinde bir tutuma teşvik etmek için Türkiye'nin bu konudaki tezlerini uluslararası alana taşıdığı görülmektedir. AB, bu konuda Yunanistan ve Güney Kıbrıs'ı desteklemekte, Türkiye karşıtı eylem ve yaptırım konusunda harekete geçmektedir. Aksu'nun ifade ettiği gibi AB'de Türkiye'nin çıkar ve öncelikleri göz ardı edilmekte, Türkiye, AB'de alınan kararları kabul etmesi yönünde zorlanmaktadır (2013). Bu da AB-Türkiye arasındaki çekişmeyi artırmaktadır. Türkiye'nin bu konuda taraflı bir tutum sergileyen AB'ye karşı sert söylemlerine yer veren TRT World'ün üye olunmak istenen bir topluluğun eleştirisini olduğu gibi aktarmak yerine Türkiye'nin haklılığını ele alan verileri uluslararası alana aktararak bir kamu diplomasisi üretme sürecine girmesinin daha etkili olacağı düşünülmektedir. Nitekim Euronews ürettiği haberlerde Türkiye'nin sondaj faaliyetlerinin *"yasadışı, kabul edilemez ve gerilimi artırıcı olarak görmekte"*⁶⁹, Türkiye'yi eleştiren AB yetkililerin söylemlerini öne çıkarmaktadır.

TRT World'ün haberlerine bakıldığında, haberlerde genelde siyasilerin görüşlerine yer verilmektedir. TRT World, aktör olarak seçtiği siyasilerde Recep Tayyip Erdoğan'ın ağırlığı göze çarpmaktadır. Haberlerin büyük bir kısmında söz konusu olaya ilişkin Erdoğan'ın görüşleri aktarılmaktadır. AB, ABD ya da Yunanistan ile GKRY tarafının görüşleri oldukça nadir bir şekilde aktarılmaktadır. Ayrıca TRT World'ün Türkiye'nin farklı partilerindeki siyasilere de nadir yer verdiği saptanmaktadır. Bu açıdan bakıldığında Doğu Akdeniz sorunda Türkiye'nin politikalarını desteklediğini açıklayan CHP, İYİ Parti gibi partilerin destekleri haber metinlerine taşınmıştır. CHP Lideri Kılıçdaroğlu'nun konu hakkındaki görüşleri de haber metninde aktarılmaktadır. Siyasi anlaşmazlıklarda siyasilerin görüşleri

⁶⁹ <https://www.euronews.com/2019/10/05/pompeo-condemns-turkey-over-unacceptable-gas-drilling-in-cypriot-waters>, <https://www.euronews.com/2020/08/29/tensions-rise-in-eastern-mediterranean-after-turkey-launches-new-military-drills>

Ülkelerin söz konusu olaydaki politikalarını belli etse de uluslararası hukuku ve siyaseti içeren konularda uzman görüşleri almak konunun uluslararası alandaki gücünü etkileyebilmektedir. Uluslararası hukuk ve anlaşmalar ışığında uzman değerlendirmeleri somut durumlara kaynaklık edebilmektedir. Diğer ülkelerin siyasileri ve “kamularını” etkileme sanatı olan kamu diplomasisinde akademisyenler, uzmanlar, hukukçular, küresel örgüt yetkilileri uluslararası kamuoyuna ulaşmada ve etkilemede alternatif bir yol olarak görülmektedir. TRT World, Türkiye’nin tezlerini uluslararası alana aktarmada önemli bir enstrüman olarak kabul edilse de haber organının uluslararası alanda saygınlık kazanması için çok sesliliğe sahip olması gerekmektedir. Kamu diplomasisi sürecinde Türkiye’nin haklılığını ortaya koymanın önemi göz ardı edilmeden tarafların görüşlerine yer verilmesi ve bu görüşlerin de rasyonel ve hukuki açıdan karşıt görüşlerle aktarılması küresel alanı ikna etmede başarı sağlayabilir. TRT World’n Doğu Akdeniz sorununu Türkiye’nin perspektifinden ele alması son derece doğal karşılanmakla birlikte bu perspektifin yoğunluğunun fazla oluşu TRT World’n uluslararası kullanıcılarında bir antipati yaratabilmektedir. Söz konusu olayın ayrıntılarına ulaşmak isteyen okurların tarafların iddialarını okuyarak Türkiye’nin haklılığına inandırılması kamu diplomasisi açısından daha uygun bir strateji olarak görülmektedir. Tek bir perspektiften ele alınan durumlar, bir “propaganda” olarak algılanmakta ve halkları ikna etmede başarısız olmaktadır. Geçmiş deneyimlerden hareketle medyanın propaganda amaçlı kullanılması ülkelere herhangi bir fayda sağlamadığı düşünülmektedir. Oysa kamu diplomasisinin iletişim ayağının önemli bir enstrümanı olan medyanın “doğru bilgiyi aktarma ve yanlış bilinenleri düzeltme” amacıyla kullanılması (Bostancı, 2012: 85-86), medyada sorunun tüm taraflarına yer verilmesi durumunda daha etkili sonuçlar elde edileceği görülmektedir.

TRT World, Doğu Akdeniz sorununda Türkiye’nin tezlerini küresel alana aktarmada kilit bir rol oynayabilmektedir. Bu anlamda TRT World, bir “medya diplomasisi” işlevi görerek yaşanan sorunun çözümü için ön ayak olabilmektedir. Gilboa’nın ifadesiyle medya diplomasisi, herhangi bir hedef kapsamında devlet yetkililerinin karşılıklı çıkar, müzakere ve sorunların çözümünü sağlamak ve desteklemek için medyayı kullanması olarak nitelendirilmektedir (Gilboa, 1998: 62; 2001: 4; 2002: 733). Medya diplomasisi, basın konferansları, demeçler aracılığıyla devlet ve devlet dışı aktörlerle iletişim kurmayı, müzakereleri ilerletmeyi, güven oluşturmayı ve halk desteği sağlamayı amaçlamaktadır (Gilboa, 1998: 62-63). TRT World’n de bu sorunda müzakereleri sürdürmek, çözüm sağlamak için önemli bir aktör olarak işlev görmesi, AB-Türkiye ilişkisinde onu belirleyici bir noktaya ulaştırabilmektedir. TRT World aracılığıyla verilecek mesajlar sorunun çözümünde aktif rol oynayarak medyanın yeri geldiğinde “bir devlet gibi işlev görebileceği” fikrini (Ramaprasad, 1983: 70) somut hale

getirebilme potansiyeline sahiptir. Medya diplomasisi, birbiri ile sorun yaşayan devletlerin bir araya geldiği, sorunları aşma adına düzenledikleri birtakım medya etkinliklerini kapsamaktadır. Negrine, ABD Başkanı Nixon'un 1972'de Çin'i ziyareti, 1980'lerde ABD-Rusya zirvelerini örnek göstermektedir. Bu medya etkinlikleri ile devletlerin bu zamana kadar yaşadığı sorunları ve ilişkilerini yeniden değerlendirme fırsatı sunmaktadır (Negrine, 1996: 172). Katar ve Suudi Arabistan arasında yaşanan krizlerde Al-Jazeera önemli bir diplomatik araç olarak kullanılmıştır (Samuel-Azran, 2013: 1295). Doğu Akdeniz sorununda da TRT World'ün diplomatik bir araç olarak kullanılması çözüme katkı sunabilir.

3.2.5. Kıbrıs Sorununun Tarihsel Süreci

Doğu Akdeniz bölgesinin stratejik noktası Kıbrıs, hem çevresinde barındırdığı yer altı kaynakları, konumu nedeniyle ekonomik, ticari ve tarihsel açıdan önemli bir adadır. Bu sebeptendir ki Kıbrıs, tarih boyunca birçok devletin hakimiyeti altına girmiştir. Kıbrıs 1571 yılında Osmanlı Devleti'nin bünyesine girerken 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı ile İngilizlerin kontrolüne geçmiştir. Osmanlı Devleti ile İngiltere arasında egemenliği Osmanlı'ya bağlı olan bir İngiliz yönetimini öngören anlaşma imzalanmıştır. Ancak İngiltere I. Dünya Savaşı sırasında adayı tek taraflı olarak ilhak etmiş, II. Dünya Savaşı'ndan sonra da adayı terk etmiştir. 1960 yılında Türk ve Rumlar Kıbrıs'ta ortak bir devlet kurmuşlardır (Çelik ve Çelebi, 2020: 169). Adada kurulan devletin ardından Türkiye, Yunanistan ve İngiltere garantör devlet olarak yer almıştır. İngilizlerin adada hakimiyeti alması üzerine Rumların gücünün giderek arttığını ve bu durumun adada yaşayan Türkler aleyhinde gelişmeleri beraberinde getirdiğini söylemek yanlış olmayacaktır (Dodd, 2010: 67).

Türk ve Rumların ortak kurduğu devlet Rumların Türkler üzerindeki sindirme ve şiddet politikaları ile meşruiyetini yitirmiş, Türk Cumhurbaşkanı Yardımcısı Fazıl Küçük'ün yetkileri ile anayasa ve anlaşmalar ihlal edilmiştir (Öymen, 2017: 436). Rum lider Makarios, Türkler üzerindeki baskıyı artırarak şiddet olaylarına başvurmuş, 24 Türk'ü şehit etmiştir. Bu olaylar üzerine Türkiye'nin girişimleri ile garantör devletler, Kıbrıs'ın Rum ve Türk temsilcileri bir araya gelmiştir (Armaoğlu, 2019: 591-592). Konferanstan hiçbir sonuç çıkmamış, olay BM'ye taşınmıştır. BM, Kıbrıs'ta şiddetin azaltılması yönünde bir barış gücünün kurulması ve Kıbrıs Hükümeti'nin şiddet eylemlerini sona erdirecek tedbirleri alması gerektiği yönünde karar almıştır (Önalp, 2010: 144). BM'nin aldığı bu karar, Rumların egemen olduğu Kıbrıs Hükümeti'nin resmen tanınmasına yol açmıştır. BM kararlarına rağmen Rumlar Türklere karşı saldırılarına devam etmiş, Kıbrıslı Türkler, Fazıl Küçük ve Rauf Denktaş önderliğinde Kıbrıs Geçici Türk Yönetimi'ni kurmuşlardır. 1974 yılında Rum yönetimine, Yunanistan'ın desteğini

alan albaylar cuntası el koymuştur. Türkiye, bu cuntanın Enosis hayalini gerçekleştirmeyi amaçladığını anlayarak uluslararası kamuoyunun desteği ile Kıbrıs'a askeri çıkarma yapmıştır (Hatip, 2018: 77). Askerî harekât bir süre devam ettikten sonra bir ateşkes imzalanmış, Cenevre'de görüşmeler yapılmıştır. Yunan ve Rum tarafının çözümden ziyade bir oyalama taktiğine giriştiği ifade edilerek Türk tarafı masadan kalkmıştır. Bunun üzerine Türkiye, Türk toplumunun haklarını ve güvenliğini sağlayacak İkinci Kıbrıs Barış Harekâtı'nı başlatmıştır (Kapucu, 2020: 97). Bugünkü Kıbrıs sınırlarını çizen harekât BM'nin ateşkes çağrısıyla sonlandırılmış ve Kıbrıs tam anlamıyla ikiye bölünmüştür (Vatansever, 2010: 1516). Esasında ikinci harekât ile birlikte Kıbrıs'ın ikiye bölünmesi Türkiye'nin Batı ile ilişkilerinde önemli bir dönüm noktasını oluşturmaktadır. 1975 yılında Kıbrıs Türk Federe Devleti kurulmuştur. Ancak bu yaklaşım BM tarafından kınanmıştır (Hatip, 2018: 78). 1983 yılında Kıbrıslı Türkler, 1960 anayasasının "self determinasyon" hakkını kullanarak Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ni ilan etmiştir. Ancak BM, KKTC'yi yasal bir varlık olarak kabul etmemiştir (Tuncer, 2012: 105). KKTC'nin uluslararası alanda tanınmaması küresel açıdan önemli bir sorun ve çıkmaz olarak görülürken AB'nin de bu konuya yaklaşımı, Türkiye-AB ilişkilerinde ve üyelik sürecinde önemli bir belirleyici olmuştur. Bu bağlamda, AB'nin Kıbrıs sorununa yaklaşımını ele almak, Türkiye-AB üyelik sürecinin gidişatını ortaya koyma noktasında ipuçları vermektedir.

Kıbrıs Sorunu temelinde AB ile Türkiye ilişkilerine bakıldığında Türkiye'nin 1974 yılındaki harekâtı, Londra Antlaşması'nın ilgili maddelerine göre yapmasına rağmen BM ve Avrupa Konseyi tarafından "işgal" olarak değerlendirilmiştir (Karluk, 2017: 509). Esasında bu durum, AB'nin soruna bakış açısının ne yönde olacağını gösteren önemli bir veridir. Türkiye ile AB arasında Kıbrıs'ın sorun olmasının ilk adımları 1983 yılında Yunanistan'ın AB'ye kabul edilmesiyle atılmıştır (Demir, 2005: 347). İkinci adım olarak da 2004 yılında GKRY'nin AB'ye katılımının onaylanması (Güner, 2020: 98) ile sorun Türkiye açısından daha da çözülemez bir duruma gelmiştir. Kıbrıs'ın siyasi durumundaki sorunların birden fazla tarafı varken bir de AB taraf olarak eklenmiş ve bu durum, Türkiye için yeni zorlukların bir işareti olarak yorumlanmıştır. Çünkü Türkiye, özellikle AK Parti iktidarı ile birlikte AB'ye üye olma isteğini artırmakta, AB, üyelik için Kıbrıs sorununun çözümünü istemekte ve bu konuda Yunanistan ve GKRY'nin tezlerini esas almaktadır. Rauf Denктаş, GKRY'nin AB'ye üye olarak siyasi hedefine ulaşma planından dolayı çözüm önerilerini göz ardı ettiğini ifade etmektedir. Denктаş'a göre, GKRY'nin AB'ye üye olmasıyla birlikte "toplumlar arası görüşmeler ya da "iki kesimli federal çözüm" önerileri tamamen ortadan kalkmıştır (Denктаş, 2001: xi). GKRY'nin AB'ye üyelik başvurusunda bulunması esasında Kıbrıs üzerine yapılan Zürih, Londra ve Lefkoşa Antlaşmalarının çizdiği hukuki duruma aykırı olarak görülmektedir. Bu

antlaşmalar, GKRY'ye Kıbrıs'ı tek başına temsil etme hakkı vermemektedir. Ancak AB bu duruma rağmen GKRY'nin başvurusunu işleme almıştır (Mor, 2008: 1008). Üye olunmak istenen topluluğun şart koştuğu Kıbrıs'ın çözümü için taraflardan birinin yanında yer alıyor olması, Yunanistan ve GKRY'nin AB üyesi olması, Türkiye'yi oldukça zor bir yola sokmaktadır. Bu bağlamda AB üyesi olan Yunanistan ve GKRY Türkiye'nin başvurularında veto hakkını sıkça kullanmıştır. Bunun yanı sıra AB de Türkiye ile Yunanistan arasındaki denge yaklaşımı ve eşit muamele ilkesini kaybetmiştir (Mor, 2008: 986).

Türkiye'nin AB üyeliği için Kıbrıs sorununun bazı noktalarında taviz verdiği düşünülmektedir. Türkiye'nin BM Genel Sekreteri Kofi Annan'ın Kıbrıs'ın çözümü için hazırladığı planda Kıbrıs'ın birçok konuda aleyhine (toprak kaybı, kıyı uzunluğunun azalması) bir durum olsa da Türkiye planın yanında yer almıştır. Öyle ki KKTC Lideri Rauf Denktaş'ın şiddetle plana karşı çıkmasına rağmen Türkiye AB üyeliği için Denktaş'a baskı uygulamış ve plan Kıbrıs halkının %65'inin "evet" oyunu almıştır. Ancak Rum tarafının %76 "hayır" oyu ile sorun çözüme kavuşturulamamıştır (Cankara, 2016: 31). Plana Türk tarafının onay, Rum tarafının ret oyu vermesine rağmen GKRY'nin AB'ye üye kabul edilmesi sonucunda AB'nin Kıbrıs konusundaki tavrı oldukça netleşmiştir. AB, GKRY'nin üyelik başvurusunu kabul ederken KKTC'nin de ticari anlamda gelişmesi için adımlar atacağını dile getirmiş ama Doğrudan Ticaret Tüzüğü'nü uygulamaya koymamış, KKTC'nin Annan Planı'na evet oyu vermesine rağmen KKTC'ye yönelik ambargoyu kaldırmamıştır (Karluk, 2017: 512). Türkiye AB ile 2005 yılında imzalanan Ek Protokol'de "Kıbrıs Cumhuriyeti'nin 1960 yılında kurulan ortaklık devleti olmadığı ve Kıbrıs Türklerini temsil etmediğini belirtmiştir (Türkiye Dışişleri Bakanlığı, 2004). AB yetkilileri de yaptığı açıklamalarla Türkiye'nin GKRY'yi tanımadan, gümrük birliğini GKRY'yi kapsayacak şekilde genişletmeden AB müzakerelerine başlayamayacağını dile getirmektedir (Karluk, 2017: 514). Kıbrıs sorunu günümüzde Yunanistan ve GKRY'nin dışında Türkiye ile AB arasında da büyük bir sorun ve engel olarak durmaktadır. Kıbrıs sorununun çözümü olmadığı sürece Türkiye'nin AB'ye üye olma şansı bulunmamaktadır. Bununla birlikte Türkiye'nin AB'ye üye olmadan da Kıbrıs sorununu Türkiye ve KKTC lehinde çözüme olasılığı çok düşüktür. Bu sebeple Kıbrıs Türkiye'nin AB üyelik sürecindeki en önemli sınavı, Türkiye-AB ilişkilerinin bir turnusol kâğıdı olarak görülmektedir.

3.2.6. Kıbrıs Sorununa Yönelik Haberlerin Analizi

TRT World, Kıbrıs sorununu ele alırken birtakım konuların üzerinde durmakta, bazı konulara vurgu yapmaktadır. Temel itibariyle Kıbrıs'ın ikiye bölünmüş ve birleşemiyor oluşu ya da iki devletli bir çözüm olmayışı sorun olarak tanımlanmaktadır. TRT World, Kıbrıs sorununda daha çok barış görüşmelerine odaklanmakta, GKRY ve Yunanistan'ın bu süreçteki tavırları sorunun sebebi olarak gösterilmekte, barışın gerçekleşmemesi, GKRY ve Yunanistan'ın kararları üzerinden okunmaktadır. Ayrıca Türkiye'nin adanın garantör devletlerinden biri olduğu, Kıbrıs Türkleri ile derin bir dayanışma içinde olduğu ifade edilmektedir. Kıbrıs Barış Harekatı'nın garantör devlet olarak uluslararası hukuka uygun, Kıbrıslı Türklerin güvenliğinin ve haklarının korunması ve barış için yapıldığı belirtilmektedir. Haber metinlerinde Kıbrıs Barış Harekatı'na hemen her haberde vurgu yapılmakta, bu vurgularda Türkiye'nin garantör devlet olarak Kıbrıs'ın Yunanistan'a ilhakı olasılığını doğuran Kıbrıs'taki Yunan destekli askeri darbeden dolayı müdahale edildiği dile getirilmektedir. 1960 Garanti Antlaşması'na göre garantör devletlerin tek taraflı müdahale hakkına atıfta bulunularak Kıbrıs Türklerinin haklarını ve güvenliğini koruma amacının taşındığı öne çıkarılmaktadır. Bu vurguların yapılmasındaki en önemli sebep AB, Yunanistan ve GKRY'nin Türkiye'nin müdahalesini “işgal” olarak değerlendirmesidir. TRT World, müdahaleyi hukuk ve antlaşmalardan doğan haklar kapsamında yapıldığını ifade ederek uluslararası toplum nezdinde müdahalenin meşru olduğu yönünde bir kamu diplomasisi süreci yürütmektedir.

TRT World'ün haber metinlerinde ahlaki yargılara yer verdiği görülmektedir. Bu açıdan bakıldığında haberlerde KKTC'nin uluslararası alanda tanınmaması, uluslararası alandan izole edilmesi sebebiyle AB, GKRY ve Yunanistan ahlaki açıdan eleştirilmektedir. Öyle ki GKRY'nin Kıbrıs'ın tek temsilcisi gibi davranması, AB'nin de GKRY'nin siyasi pozisyonu ve tezlerine destek çıkması Türkiye tarafından adil olunmadığı, dürüst davranılmadığı şeklinde eleştiriler TRT World'ün yer verdiği önemli noktalardan biridir. TRT World, AB'nin GKRY ve KKTC arasında adil bir arabulucu olması gerekirken GKRY'nin tarafında yer alarak sorunun büyümesinde etkili olduğunu aktarmaktadır. Ayrıca 2004 yılındaki Annan Planı'na KKTC'nin evet oyu kullanması, Türkiye'nin AB ile ilişkileri düzeltme ve barışın sağlanması adına Plan'a destek vermesi öne çıkarılırken GKRY'nin lehine olmasına rağmen Plan'ı reddetmesi, barışın sağlanmasındaki engel olarak değerlendirilmektedir. GKRY'nin Annan Planı'nı reddettikten sonra AB'nin GKRY'yi üye devlet olarak kabul etmesi TRT World'de sert eleştirilere sahne olmaktadır. GKRY'nin barışa engel olmasının yanı sıra AB'nin adanın tek temsilcisi olarak GKRY'yi görmesiyle, Türkiye'nin AB'yi siyasi ahlak ve uluslararası adalet açısından tenkit ettiği görüşler ve ifadeler TRT World'de sıkça yer almaktadır.

Kıbrıs sorununun çözümüne değinilen haberlerde ise Türkiye ve KKTC'nin Kıbrıslı Türklerin ve Rumların eşit haklarını temel alan bir birleşme ya da iki devletli çözümü her daim desteklediği ifadeler TRT World'den uluslararası kamuoyuna aktarılmaktadır. Barış görüşmelerinde GKRY'nin, Kıbrıslı Türklerin güvenliğini esas alan Türk asker varlığının çekilmesini talep etmesi, eşit haklara aykırı taleplerde bulunması sebebiyle çözüme isteksiz olduğu yönünde eleştiriler dile getirilmektedir. Bu bağlamda TRT World haber içerikleriyle Türkiye ve KKTC'nin barış ve çözüm için oldukça istekli olduğu izlenimini kamuoyuna sunmakta, GKRY ve Yunanistan'ın ise barışın sağlanmasında yeterince destek vermediği mesajını vermektedir. Nitekim GKRY'nin çözüm ve barış için tasarlanan Annan Planı'nı reddetmesi üzerinde sık durulan konulardan biri olmaktadır.

TRT World'ün haber metinlerinde aktör olarak Recep Tayyip Erdoğan, Türkiye Dışışleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu, KKTC Lideri Mustafa Akıncı, GKRY Lideri Anastasiades, siyasi analist ve gazeteci Klaus Jurgens, AK Parti Milletvekili Binali Yıldırım, KKTC Washington Temsilcisi Mustafa Lakadamyalı, KKTC vatandaşı Sabri Umay, Yunanistan Dışışleri Bakanı Kotzias ve ABD Başkan Yardımcısı Mike Pence, BM Genel Sekreteri Antonio Guterres, Yeditepe Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Profesörü Mesut Hakkı Caşın, Türkiye Dışışleri Bakanlığı Sözcüsü Büyükelçi Hüseyin Müftüoğlu, Norveç İklim ve Çevre Bakanı Espen Barth Eide gibi isimlere yer verilmektedir. Haberlerde ağırlıklı olarak Türkiye ve KKTC'den yetkililer yer almakta, BM, GKRY gibi tarafların da yetkililerinin görüşleri aktarılmaktadır. Aktörlerin görüşleri genel itibariyle KKTC ve Türkiye'nin tezleri üzerinden şekillenmektedir.

3.2.6.1. Sorunun Tanımlanması ve Sebepleri

Haberlerde soruna odaklanılırken Türkiye'nin Kıbrıs konusunda geçmişten bugüne attığı adımlar konusunda da gerekçe ve tezler aktarılmaktadır. Sorunlar tanımlanırken ve sebepleri aktarılırken bu sorunlardaki sorumluluğun Türkiye ve KKTC'den daha çok diğer taraflarda olduğunu dile getirmek için bu gerekçelere sıkça yer verilmektedir. TRT World'ün Kıbrıs'ın neden bölündüğüne ve Türkiye'nin Kıbrıs Barış Harekatı'nı neden yaptığına ilişkin haber metinleri göze çarpmaktadır. Bu haber metinleri ile Türkiye'nin Kıbrıs'a askeri müdahalesinin uluslararası hukuka uygun bir müdahale olduğu aktarılacak uluslararası alanda bir meşruiyet yaratılmak istenmektedir. Müdahalenin insan haklarını, güvencelerini tehlikeye atan Yunanistan ve GKRY'nin tek taraflı, hukuksuz ve şiddet içeren eylemlerine karşı olduğu öne çıkarılmaktadır. “*Kıbrıs neden bölündü*” başlıklı haberin içeriğinde bölünmeye götüren süreç kronolojik bir şekilde ele alınmakta, Rumların Kıbrıslı Türklere uyguladığı şiddet ve göç

baskısının yanı sıra Makarios'a yapılan Yunan destekli darbe sonrasında müdahalenin barışı sağlamak adına gerekli olduğu vurgulanmaktadır. Türkiye'nin garantör devlet olmaktan doğan haklarını kullandığı birçok kez tekrar edilmektedir. Kıbrıs'a başlatılan ikinci harekât ile de bugünkü sınırların çizildiği ve bölünmenin gerçekleştiği aktarılmaktadır.⁷⁰ “*Kıbrıs: Barış için Operasyon*” başlıklı haberde de Türkiye'nin Kıbrıslı Türklerin “*sistematik katliamını*” önlemek için askeri müdahalede bulunduğuna dikkat çekilmektedir.⁷¹ Adanın bölünmesine Yunan destekli bir darbe uzun süredir devam eden “*toplumsal şiddet ve Kıbrıs Türklerinin marjinalleştirilmesinin*” yol açtığı vurgulanmaktadır.⁷² “*Askersiz bölge Kıbrıs'ta zamanı donduruyor*” başlıklı haberde, 1974 yılındaki Yunan destekli askeri darbenin, Kıbrıslı Türkleri korumak için Türk askeri müdahalesini “*tetiklediği*” ifade edilmektedir.⁷³ Öte yandan “*Kıbrıs'a Türk müdahalesi anıldı*” başlıklı haberde Türkiye'nin Yunanistan'la Kıbrıs'ın “*zorunlu birleşmesini önlemek için*”, “*Kıbrıslı Türklere yönelik şiddete tepki*” olarak Kıbrıs'a müdahale ettiği söylenmektedir.⁷⁴ 1974 yılında Türkiye'nin Kıbrıs'a müdahalesinde garantör devletlere verilen “*ortak veya uyumlu bir eylemin mümkün olmadığı durumlarda tek taraflı olarak işleri yeniden tesis etmek amacıyla harekete geçme*” hakkının kullanıldığı ifade edilmektedir. Türkiye'nin, Kıbrıslı Türklere yönelik şiddeti sona erdirmek için de “*tek taraflı*” olarak hareket ettiği vurgulanmaktadır.⁷⁵

Türkiye'nin KKTC'de asker bulundurma durumuna ilişkin haberlere bakıldığında “*Erdoğan: Türkiye Kıbrıs'ta kalacak*” başlıklı haberde Erdoğan'ın sözleri ile “*Türkiye olmadan garantinin mümkün olmadığı*” ifade edilmektedir. Ayrıca Yunanistan'ın GKRY'de asker bulundurma durumu devam ettikçe Türkiye'nin de askerlerini çekmeyeceği aktararak bu konunun karşılıklı bir hamle olduğuna işaret edilmektedir. Asker bulunduran ülkenin yalnızca Türkiye olmadığının vurgusu yapılmaktadır. Yunanistan'ın askerlerini çekmesi durumunda Türkiye'nin de çekeceği belirtilmektedir. Mevlüt Çavuşoğlu'nun da görüşlerinin alındığı haberde Türk askerinin varlığı bir “*istikrar gücü*” olarak tanımlanmaktadır.⁷⁶ “*Türkiye, Kıbrıs'tan asker çekildiği iddialarını yalanladı*” başlıklı haberin içeriğinde Türkiye Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Büyükelçi Hüseyin Müftüoğlu'nün sözleriyle, Türkiye'nin adadaki askeri varlığını azaltmayı iddia eden bir planın gerçekleri yansıtmadığı öne çıkarılmaktadır.⁷⁷ Bir diğer haberde, Yunanistan'ın Türk askerinin Kıbrıs'taki varlığını “*işgalci*” ve “*yasadışı*”

⁷⁰ <https://www.trtworld.com/video/social-videos/why-is-cyprus-divided/5d31e0e2b9fa6764a9a59a20>

⁷¹ <https://www.trtworld.com/video/news-videos/cyprus-operation-for-peace/5f159c273e5d6b00171221a4>

⁷² <https://www.trtworld.com/europe/erdogan-asserts-turkey-will-stay-in-cyprus-274248>

⁷³ <https://www.trtworld.com/europe/cypruss-demilitarised-zone-freezes-in-time-287077>

⁷⁴ <https://www.trtworld.com/europe/43rd-anniversary-of-the-turkish-intervention-in-cyprus-404822>

⁷⁵ <https://www.trtworld.com/europe/why-are-turkish-troops-in-cyprus--8519>

⁷⁶ <https://www.trtworld.com/europe/erdogan-asserts-turkey-will-stay-in-cyprus-274248>

⁷⁷ <https://www.trtworld.com/turkey/turkey-dismisses-claims-of-troop-withdrawal-from-cyprus-8346>

olarak nitelendirdiği ve çözüm için Türk askerinin çekilmesi gerektiği aktarılmakta; ancak Kıbrıslı Türklerin geçmişin acı deneyimlerinden dolayı Türk askerinin Kıbrıs'ın güvenliği için önemli ve gerekli olduğunun altı çizilmektedir. Ayrıca Türkiye, Yunanistan'ın bu ifadelerinin “*kabul edilemez*” olduğunu, Türk müdahalesinin, uluslararası anlaşmalardan doğan bir hakla gerçekleştirildiğini ifade ettiği sözlere vurgu yapılmaktadır.⁷⁸ “*Türk askerleri neden Kıbrıs'ta?*” başlıklı haberin içeriğinde esasında uluslararası toplumun Kıbrıs'taki Türk askeri müdahalesi ve varlığını “*işgal*” olarak değerlendirdiği aktarılırken Türkiye'nin bu tedbirin “*yasal ve gerekli*” olduğunu belirttiği ifadeler yer almaktadır.⁷⁹

“*Kıbrıs barış görüşmeleri hakkında bilmeniz gereken sekiz şey*” başlıklı haberde ilk olarak Türkiye'nin 1974 yılındaki askeri müdahalesinin, Kıbrıs'ın “*anayasal düzenini yok etmeye*” çalışan Yunanistan destekli askeri darbeden kaynaklandığı ve garantör devlet haklarını kullanarak müdahaleyi gerçekleştirdiğine vurgu yapılmaktadır. Türkiye'nin müdahalesinin hukuki çerçevede olmasına rağmen AB'nin “*işgal*” olarak değerlendirmesi eleştirilmekte, GKRY'nin AB'ye alınarak yıllarca süren anlaşmazlığın bir parçası olduğuna işaret edilmektedir. Kıbrıs'ta barış sağlanmasıyla birlikte hidrokarbon rezervlerinin çıkarılmasının kolaylaşacağı ve ticari koridorlar açılabileceği öngörülmektedir. Öte yandan Kıbrıs çözümü kavuşmadan Türkiye'nin AB'ye üye olamayacağı açıklanmaktadır. Barış görüşmeleri çözüldüğünde yerinden edilen Rum ve Türklerin eski yerlerine yerleşimi, tazminat ödemeleri, Türkiye'den Kıbrıs'a yerleşenlerin Türkiye'ye sınır dışı edilmesi gibi konulara da vurgu yapılarak sorunun derinliği aktarılmaktadır.⁸⁰ Esasında bu haberde verilen sekiz maddede Türkiye'nin ve KKTC'nin süreçteki haklılığı ile GKRY ve AB'nin adil davranmadığı öne çıkarılarak uluslararası alana bu minvalde bir mesaj sunulmaktadır. Bu tezlerin aktarılması ile uluslararası alanın AB'nin bu duruma ilişkin Türkiye lehine bir adım atması yönünde ikna edilmesi planlanmaktadır.

3.2.6.2. Ahlaki yargılarda bulunma

Kıbrıs'la ilgili değinilen konulardan bir diğeri de birleşme görüşmeleri ve sulh sağlanma girişimleridir. Bu görüşmeler hem anlaşmanın gidişatı ve yaklaşımlarını ele alırken hem de Yunanistan, GKRY gibi tarafların tutumlarını eleştirmektedir. Haber metinleri incelendiğinde TRT World, Türkiye'nin ve KKTC'nin barış yanlısı, Türkiye ve KKTC'nin haklarından taviz vermeden bir çözüm arayışında olduğunu vurgulamakta, GKRY ve Yunanistan'ın yanı sıra uluslararası camianın da taraflı bir bakış açısı sergilediğini öne çıkarmaktadır. Türkiye'nin

⁷⁸ <https://www.trtworld.com/europe/43rd-anniversary-of-the-turkish-intervention-in-cyprus-404822>

⁷⁹ <https://www.trtworld.com/europe/why-are-turkish-troops-in-cyprus--8519>

⁸⁰ <https://www.trtworld.com/europe/eight-things-to-know-about-the-cyprus-peace-talks-4460>

Kıbrıs'ın güvenliği ve antlaşmalardan doğan hakkını korumanın uluslararası bir hak olduğu fikrini dünya kamuoyuna aktarmaya çalışmaktadır. Bu doğrultuda da Yunanistan, GKRY, AB, ABD'nin Kıbrıslı Türkleri yok sayan, GKRY'yi adanın tek temsilcisi gören ve bu minvaldeki tezleri destekleyen yaklaşımlar eleştirilmektedir.

“ABD, Güney Kıbrıs’a silah ambargosunu sona erdirirken bölgeyi istikrarsızlaştıracak mı?” başlıklı haberin içeriğinde ABD'nin GKRY'ye silah ambargosunu kaldırarak hali hazırda tartışmalara sahne olan adanın barışa kavuşmasında gösterilen *“çabaları ihlal ettiği”* vurgulanmaktadır. Söz konusu silahlandırma hamlesinin bölgedeki gerginliği artırabileceğine değinen TRT World, Yeditepe Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Profesörü Mesut Hakkı Caşın'ın sözlerine yer vererek NATO üyesi olmayan bir ülkenin silahlandırılmasının Türkiye'ye bir tehdit olduğunu belirtmektedir. Türkiye'nin dışişleri bakanlığının da açıklamalarına yer veren TRT World, silahlandırma kararının adadaki çözüme yönelik bir *“engel, tehlikeli bir tırmanmadan”* başka bir şeyi teşkil etmediğini aktarmaktadır.⁸¹ *“Kıbrıs'ta Türk müdahalesi anıldı”* başlıklı haberde kaynak paylaşımı, etnik ayrımcılık ve askeri varlık gibi konularda sorunlar yaşandığı, Türk askerinin varlığının Yunanistan tarafından *“işgal”* olarak nitelendirildiği; ancak KKTC'nin adadaki Türklerin güvenliği için askeri gücün gerekli olduğu bildirilmektedir. KKTC Lideri Mustafa Akıncı'nın görüşlerine yer verilen haberde, GKRY'nin iyi niyetli ve samimi bir yaklaşım sergilemediği, dönüşümlü bir cumhurbaşkanlığı teklifine GKRY'nin isteksiz olduğu, KKTC'nin adanın Rum vatandaşlarının da güvenliğini ve özgürlüğünü istediği vurgulanmaktadır.⁸²

3.2.6.3. Çözüm Önerileri Sunma

“BM başkanı ve ABD başkan yardımcısı Kıbrıs'ı yeniden birleşme anlaşması imzalamaya çağırıyor” başlıklı haberde BM'nin Kıbrıs sorununun çözümü için baskı yaparak tarafları *“tarihi bir fırsatı”* değerlendirmeye çağırdığı belirtilmektedir. Haberde KKTC Lideri Mustafa Akıncı, Rum Lider Anastasiades, Yunanistan Dışişleri Bakanı Kotzias ve ABD Başkan Yardımcısı Mike Pence'nin görüşlerine yer verilmekte, Pence'nin iki lidere de iki bölge, iki toplumlu bir federasyon sistemi ile adanın yeniden birleşmesi için duyduğu güveni belirttiği aktarılmaktadır. Ayrıca adanın birleşmesi ile hidrokarbon yataklarının sorunsuz bir şekilde çıkarılarak Rus gazına olan bağlılığın bitebileceği fırsatı vurgulanmaktadır.⁸³ *“Kıbrıs barış görüşmelerinde “net anlayış” elde edildi”* başlıklı haberde BM Genel Sekreteri Antonio

⁸¹ <https://www.trtworld.com/turkey/as-the-us-ends-its-cyprus-arms-embargo-will-it-destabilise-the-region-32324>

⁸² <https://www.trtworld.com/europe/43rd-anniversary-of-the-turkish-intervention-in-cyprus-404822>

⁸³ <https://www.trtworld.com/europe/un-chief-and-us-vice-president-urge-cyprus-peace-deal-395031>

Guterres'in sözleriyle KKTC ve GKRY tarafının adanın birleşmesi konusunda anlaşmaya varmak için gerekli olan “*net bir anlayışa*” ulaşıldığı aktarılmaktadır. Haberin son kısmında iki tarafın da istekleri dile getirilmekte, Rumlar, Türk askerlerinin çekilmesini ve Türkiye'nin garantör devlet olmaktan vazgeçmesini talep ederken KKTC'nin, dönüşümlü cumhurbaşkanlığı önerdiği ifade edilmektedir.⁸⁴ Rumların asker bulundurma durumuna itirazına karşılık Akıncı'nın sözleriyle kimsenin Türkiye'den tek taraflı adımlar atmasını beklememesi gerektiğinin altı çizilerek yolun birlikte yürünürse çözüm bulunabileceği öne çıkarılmaktadır.⁸⁵ Bu haberin akabinde Guterres'in görüşlerine yer verilmekte, tarafların talepleri noktasında aralarında bir “*uçurum*” bulunduğu, herhangi bir çözüm gerçekleşmeden müzakerelerin bittiği dile getirilmektedir.⁸⁶

Barış görüşmelerinin neden sonlandığı yönündeki “*Kıbrıs görüşmeleri bölücü kutlamalar yüzünden aksıyor*” başlıklı haberde Kıbrıslı Türklerin Rumların Kıbrıs'ın Türklerden “*temizlenme*” günü olarak kutladığı Enosis Günü'nden endişe ettiği vurgulanmaktadır. Enosis Günü'nün kutlanması ile BM destekli barış görüşmelerinin de dağıldığı, Kıbrıslı Türklerin bu etnik temizliğin kutlanmasının barışın önünde büyük bir engel olduğunu dile getirdiği yer almaktadır. Haberde, Enosis Günü konusunda GKRY Lideri'nin “*söyleyecek bir sözüm yok*” cümlesinin ardından KKTC Lideri Mustafa Akıncı'nın da bu durum üzerine toplantının saygı atmosferine uyarak masadan kalktığını belirttiği açıklamalara yer verilmektedir. Akabinde GKRY Lideri Anastasiades'in Enosis Günü'nün barış görüşmelerini sabote etmek amacıyla kutlanmadığını, bunun “*tarihi bir referans*” olduğu dile getirilmektedir. Akıncı'nın da masaya tekrar dönülebileceğini ifade ettiği açıklamaların ardından görüşmelerin olumlu sonuçlanmadığı aktarılmaktadır. BM Genel Sekreteri Kofi Annan'ın hazırladığı Kıbrıs'ın çözüm planı olan Annan Planı'nın GKRY lehine olmasına rağmen Rumlar tarafından kabul edilmediği birçok haberde öne çıkarılmaktadır. Bu haberlerde KKTC, BM önderliğindeki tasarıya evet diyerek barıştan ve çözümden yana olduğunu göstermekte, GKRY'nin ise lehine olan bir tasarıya onay vermeyerek esasında sorunun bir parçası olduğuna dikkat çekilmektedir. Haberlerde genellikle AB'nin bu duruma rağmen GKRY'yi AB'ye üye yapması, adanın tek temsilcisi olarak görmesi eleştirilmektedir.⁸⁷ Enosis

⁸⁴ <https://www.trtworld.com/europe/clear-understanding-reaching-in-cyprus-peace-talks-391210>

⁸⁵ <https://www.trtworld.com/europe/cyprus-leaders-resume-peace-talks-to-unite-divided-island-6261>

⁸⁶ <https://www.trtworld.com/europe/un-chief-says-cyprus-reunification-talks-have-ended-without-agreement-395160>

⁸⁷ <https://www.trtworld.com/europe/greek-cypriot-leader-to-return-to-peace-talks-1551>,
<https://www.trtworld.com/europe/why-are-turkish-troops-in-cyprus-8519>,
<https://www.trtworld.com/europe/turkey-lifts-visas-for-eu-nationals-including-greek-cypriots-99040>,
<https://www.trtworld.com/europe/greek-cypriot-leader-cancels-peace-talks-112834>,

Günü ile ilgili bir diğer haberde ise Akıncı'nın Enosis Günü ile ilgili masadan kalkmasının ardından Anastasiades'in bu karardan vazgeçmesi üzerine müzakerelere yeniden başlandığı ifade edilmektedir.⁸⁸ “*Kıbrıslı Türkler, Kıbrıs barış görüşmelerinden çekildi*” başlıklı haberde de Kıbrıs'ın Yunanistan'a ilhak edilmesini temel alan Enosis Günü'nün kutlanmasına ilişkin karar nedeniyle KKTC'nin görüşmelerden çekildiği vurgulanmaktadır. Enosis Günü'nün Kıbrıslı Türkler için “*Türklerin Kıbrıs'tan temizlenmesi*” anlamını taşıdığı belirtilerek şiddetin hâkim olduğu bir süreç olarak tanımlanmaktadır. Türkiye Cumhurbaşkanlığı Sözcüsü İbrahim Kalın ve Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu'nun ifadelerinin yer aldığı haberde bu kutlanma kararının barış müzakerelerini engelleyeceği, KKTC'nin güvenlik konusundaki endişelerini haklı çıkaracağı bildirilmektedir. Haberde Rum Lider Anastasiades'in de bu Enosis Günü'nün kutlanma günü olarak kabul edilmesi taslağını “*yanlış ve anlamsız*” olarak değerlendirdiği, KKTC'nin de biraz abartılı tepki verdiğini dile getirdiği belirtilmektedir.⁸⁹ Esasında bu kutlanma günü için Rum meclisine gelen teklifin yalnızca KKTC değil Rum Lider tarafından da kabul edilmediği ifade edilerek KKTC'nin haklılığı, GKRY'nin çözüme engel bir anlayışla hareket ettiği vurgulanmaktadır.

Birleşme görüşmelerini ele alan diğer bir haberde “*Türk askerleri neden Kıbrıs'ta?*” başlıklı haberde GKRY ve KKTC'nin anlaşamadığı bazı konular sebebiyle barış görüşmelerinin olumlu sonuçlanamadığına işaret edilmektedir. Türkiye'nin Kıbrıs konusunda bir mutabakat sağlanana kadar 35 bin askerini Kıbrıs'ta tutacağı belirtilirken GKRY'nin askerlerin tamamının çekilmeden masaya oturmayacağını aktardığı ifade edilmektedir.⁹⁰ “*Kıbrıs müzakerelerinin yeniden başlaması pek olası değil*” başlıklı haberde artık Kıbrıs halkının adanın bir daha birleşmeyeceğini dile getirdiği ifadeler yer almaktadır. KKTC'de yaşayan vatandaşların görüşlerinin alındığı haberde, Rumların farklı beklentiler içerisine girdiği, sorunun 60 yıldır çözülmediği ve çözülmeyeceği aktarılmaktadır.⁹¹ “*Türkiye, görüşmeler başarısız olduktan sonra Kıbrıs Türklerinin yanında duracağına söz verdi*” başlıklı haberde Türkiye'nin KKTC'nin haklarını savunmak adına uluslararası hukuk çerçevesinde her şeyi yapacağı aktarılmakta, barış görüşmelerinde Türkiye'nin elinden geleni yaptığı, AB'nin Annan Planı'nı reddeden GKRY'yi AB'ye almasıyla çözümün giderek zorlaştığı Binali Yıldırım'ın sözleri ile ifade edilmektedir.⁹² Çözüm arayışlarının son bulmasının GKRY'nin

<https://www.trtworld.com/magazine/turkey-rejects-eu-southern-summit-s-cyprus-recommendations-23811>,

<https://www.trtworld.com/europe/cyprus-talks-on-the-rocks-over-divisive-school-celebration-298758>

⁸⁸ <https://www.trtworld.com/europe/cyprus-leaders-resume-peace-talks-to-unite-divided-island-6261>

⁸⁹ <https://www.trtworld.com/europe/turkish-cypriots-pull-out-of-cyprus-peace-talks-5325>

⁹⁰ <https://www.trtworld.com/europe/why-are-turkish-troops-in-cyprus--8519>

⁹¹ <https://www.trtworld.com/europe/cyprus-negotiations-unlikely-to-resume-24038>

⁹² <https://www.trtworld.com/europe/clear-understanding-reaching-in-cyprus-peace-talks-391210>

Türk askerinin varlığını ve Türk müdahalesini haklı kılan 1960 Garanti Antlaşması'nın iptalini istemesi sebebiyle gerçekleştiği aktararak bir nevi görüşmelerin sonuçlanmamasının GKRY'nin sorumluluğunda olduğuna işaret edilmekte ve Kıbrıslı Türklerin umudunun kırıldığı öne çıkarılmaktadır.

Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu'nun görüşlerine yer verilen haberde, Türkiye'nin barış görüşmeleri için artık enerjisinin kalmadığı, gerçeklerin görülerek patronluk taslayan bir anlayışa bağlı olmanın anlamsız olduğu vurgulanmaktadır. 2017 görüşmelerinde Kıbrıslı Rumların Türklerle hiçbir şey paylaşma niyetinde olmadığı aktararak Rumların iktidar paylaşımı, idare, mülkiyet, siyasi eşitlik gibi konularda giderek geriye doğru attığı adım eleştirilmektedir. Esasında Rumların federe devlet anlayışına yanaşmadığı, çözümden yana olmadığı, bundan sonra da olmayacağı ifade edilmektedir. Haberde, Doğu Akdeniz'deki hidrokarbon kaynaklarının da eşit paylaşımı gerektirdiğinin altı çizilmektedir.⁹³ *“Türkiye, Kıbrıs'taki güvenlik endişeleri konusunda "haklı" dedi”* başlıklı haberde Çavuşoğlu'nun düşüncelerine yer verilmekte, KKTC'nin güvencesinin Türkiye olduğunun altı çizilmekte, Enosis Günü kutlamalarının da bu görüşü *“haklı”* çıkardığı vurgulanmaktadır.⁹⁴ Türkiye'nin Kıbrıs'ta asker bulundurma durumu konusunda anlaşmazlıkların yaşandığı bir diğer haberde barış görüşmelerinde Rumların Türk askerlerinin tamamının çekilmesi yönündeki talebinin mümkün olmadığı aktarılmaktadır. Rumların bu talebinin müzakere için herhangi bir alan yaratmadığı belirtilerek Çavuşoğlu'nun ifadeleriyle Türk askerlerinin çekilmesinin hayalinin kurulmaması vurgulanmakta, Türk askerinin bulunmasının Kıbrıslı Türklerin bir isteği olduğuna dikkat çekilmektedir.⁹⁵

Kıbrıs sorununun çözümü konusuna değinilen *“Türkiye, Kıbrıs konusunda hiçbir çözümü görmezden gelmiyor”* başlıklı haberde Mevlüt Çavuşoğlu'nun sözlerine atıfta bulunularak Doğu Akdeniz konusunda Türkiye ile iş birliği yapan ülkelerin kazanacağı ifade edilmektedir. Kıbrıs'ın Türkiye için ulusal bir dava olduğuna dem vurulmakta, Kıbrıs Türklerinin haklarının ve güvenliğinin Türkiye'nin vazgeçilmezi olduğu vurgulanmakta, bu konudaki hiçbir çözüm önerisinin görmezden gelinmediği aktarılmaktadır. Türkiye'nin hakların ve kaynakların eşit bölüşüldüğü bir Kıbrıs'ı hedeflediği belirtilmektedir.⁹⁶ *“Kıbrıslı Rum lider barış görüşmeleri toplantısını iptal etti”* başlıklı haberde Rum liderin barış görüşmeleri için belirlenen toplantıya katılmamasına dikkat çekilmektedir. KKTC Lideri Akıncı ve BM temsilcilerinin yer aldığı toplantıda Akıncı'nın *“devlet başkanı”* gibi muamele

⁹³ <https://www.trtworld.com/turkey/no-time-for-years-of-talks-on-cyprus-turkish-fm-23633>

⁹⁴ <https://www.trtworld.com/europe/turkey-right-over-security-concerns-in-cyprus-turkish-fm-says-5294>

⁹⁵ <https://www.trtworld.com/europe/turkey-insists-on-troop-presence-in-any-cyprus-peace-deal-393533>

⁹⁶ <https://www.trtworld.com/turkey/turkey-never-ignores-any-solutions-on-cyprus-28777>

görmesini eleştiren Rum Lider Anastasiades'in görüşlerine yer verilmektedir. Akıncı'nın ise barış görüşmeleri için BM temsilcileri ve Anastasiades'le New York'ta da bir araya geldiğini hatırlattığı ifadeler dikkat çekmektedir. Akabinde Erdoğan'ın Türkiye'nin *"pes etmeden çözüm için çabalayacağını"* aktardığı ifadelere işaret edilmektedir. Esasında GKRY, barış ve çözüm konusunda isteksiz bir tavır sergilediği için eleştirilmekte, Türkiye ve KKTC'nin ise barış için yılmadan yoluna devam edeceği mesajı verilmektedir. Haberin başlığında da Rum liderin toplantıyı iptal ettiğinin belirtilmesi, görüşmelerin Rum tarafından bozulduğu yönünde bir kamuoyu oluşturma çabasını ortaya koymaktadır.⁹⁷ Bu haberin ardından Anastasiades'in toplantıya katılacağı başka bir haberin içeriğinde belirtilmekte, Rum liderin BM yetkilileri ile görüştüğünden sonra yanlış anlaşılmanın giderildiğini aktardığı ifadelere yer verilmektedir.⁹⁸

AB'nin Doğu Akdeniz ile ilgili yaptığı zirveler TRT World'ün gündemlerinden biri olmaktadır. Bu açıdan bakıldığında AB'nin Güney Zirvesi'nin ele alındığı *"Türkiye, E. Med enerji denkleminde çıkarılamaz"* başlıklı haberde Kıbrıs Türklerinin Doğu Akdeniz'deki kaynaklar konusunda denklemden çıkarılamayacağı Türkiye Cumhurbaşkanı Yardımcısı Fuat Oktay'ın sözleriyle aktarılmaktadır.⁹⁹ *"Türkiye, AB Güney Zirvesi'nin Kıbrıs tavsiyelerini reddediyor"* başlıklı haberde Avrupa Birliği Güney Zirvesi'nde AB'nin Kıbrıslı Rumların siyasi statülerini destekleyen bir deklarasyon yayımlaması eleştirilmektedir. Bu adımın yanı sıra AB'nin Türkiye'yi GKRY ile ilişkilerini normalleştirmeye çağırmasının Türkiye'yi kızdırarak AB-Türkiye ilişkilerini de olumsuz etkileyeceği vurgulanmakta, Kıbrıs'ın Washington temsilcisi Mustafa Lakadamyalı'nın görüşleriyle AB ve uluslararası toplumun KKTC'ye olan kısıtlamaları kaldırılırsa bu durumun gerçekleşeceğinin altı çizilmektedir. AB'nin adanın tek temsilcisi olarak GKRY'yi görmesi, birleşme görüşmelerinde GKRY yanlısı bir tutum sergilemesi sert bir dille eleştirilerek Türkiye'nin KKTC'nin haklarını ne pahasına olursa olsun koruyacağı açık bir şekilde ortaya konmaktadır.¹⁰⁰ *"Avrupa'nın Türkiye kararı: temelsiz, önyargılı ve köprüleri atan cinsten"* başlıklı Türkiye üzerine araştırmalar yapan siyasi analist ve gazeteci Klaus Jurgens'in kaleme aldığı haberde AB'nin Türkiye'ye yönelik tutumu eleştirilmektedir. AB'nin Türkiye'nin katılım müzakerelerine ilişkin askıya alma kararının araştırmaya dayalı olmasından çok bir *"saldırı"* niteliği taşıdığı aktarılmaktadır. AB'nin aldığı kararın adil olmadığına dem vurularak kararın kişisel nefret temelinde alındığı bildirilmekte, Türkiye'nin sığınmacılar için verdiği desteğe atıfta bulunularak AB'nin yanlış politikalar

⁹⁷ <https://www.trtworld.com/europe/greek-cypriot-leader-cancels-peace-talks-112834>

⁹⁸ <https://www.trtworld.com/europe/greek-cypriot-leader-to-return-to-peace-talks-1551>

⁹⁹ <https://www.trtworld.com/turkey/turkey-can-t-be-excluded-from-e-med-energy-equation-26746>

¹⁰⁰ <https://www.trtworld.com/magazine/turkey-rejects-eu-southern-summit-s-cyprus-recommendations-23811>, <https://www.trtworld.com/turkey/turkish-republic-of-northern-cyprus-rejects-med7-declaration-23822>

izlediği öne çıkarılmaktadır. Kıbrıs konusuna da değinen Jurgens, Türk askerlerinin çekilmesini talep eden AB ve GKRY'ye özgürlük ve güvenliğin tüm ada sakinlerini kapsaması gerektiği yönünde karşılık vermekte, KKTC'nin münhasır ekonomik bölge konusunda haklı olduğu, Türkiye'nin Doğu Akdeniz'de herhangi bir tehdit oluşturmadığı aktarılmaktadır.¹⁰¹

3.2.6.4. Değerlendirme

TRT World'ün Kıbrıs Sorununa ilişkin ürettiği 37 haber metni çerçeveleme analizi yöntemi ile incelenmiştir. Bu haberlerdeki kaynakların dağılımına bakıldığında; TRT World'ün diğer ajanslardan aldığı bilgileri kendi ürettiği haberlerle derleyerek aktardığı haberlerin oransal açıdan fazlalığı göze çarpmaktadır. Diğer sorunlarda olduğu gibi TRT World, Kıbrıs Sorununa ilişkin haberlerinde de AFP, AP, Anadolu Ajansı ve Reuters gibi ajansları haber kaynağı olarak kullanmaktadır. Bu derleme haberlerinin ardından ikinci sırada TRT World'ün kendi bünyesinde oluşturduğu içerikler gelmektedir.

Tablo 3 Kıbrıs Sorununa İlişkin Haberlerin Sayısı ve Kaynakların Dağılımı

Haber Sayısı	37
TRT World	14
TRT World ve Ajanslar (Derleme)	16
Anadolu Ajansı	6
Reuters	1
Toplam	37

TRT World'ün Kıbrıs konusunda ürettiği haberlerle başta AB, BM ve uluslararası alan nezdinde Türkiye ve KKTC'nin haklarını, tezlerini dile getirdiği, KKTC'nin adanın eşit haklarına sahip olması gerektiği yönünde bir ikna çalışması yürüttüğü düşünülmektedir. TRT World'de Türkiye'nin Kıbrıs'ın geçmiş dönemlerinden beri Kıbrıs'a yönelik tutum ve davranışlarının Kıbrıs Türklerinin meşru haklarını savunma niteliğinde olduğu, yapılan müdahalelerin uluslararası hukuk ve sözleşmelere uygun bir şekilde icra edildiği öne çıkarılmakta, uluslararası alanda KKTC'nin tanınması ve hedeflenen haklarını elde etmesi yönünde bir kamu diplomasisi çalışması yürütüldüğü öngörülmektedir. AB'nin yayın organı Euronews, Kıbrıs konusunda Türkiye ve KKTC'yi hem görüşmeler ekseninde hem de geçmişte yaşananlar açısından eleştiren birçok habere imza atmaktadır. Özellikle Türkiye'nin 1974'teki müdahalesini “işgal” olarak değerlendirmekte, günümüzde Türk askerinin varlığını da bu

¹⁰¹ <https://www.trtworld.com/opinion/europe-s-turkey-resolution-baseless-biased-and-burning-bridges-25186>

“işgalin” devamı olarak görmektedir. Hemen her haberde Kıbrıs’a müdahale ve günümüzdeki durum, Kıbrıs’ın kuzeyinin “işgal altında” olduğu şeklinde tanımlanmaktadır.¹⁰² Öte yandan Kıbrıs’a Türk müdahalesinin Yunanistan’ın Kıbrıs’ı ilhak etme girişimine bir karşılık olduğunu belirten haberler nadir de olsa bulunmaktadır.¹⁰³ TRT World, Euronews’in “işgal” vurgusu karşısında müdahalenin meşru bir hak olduğunu aktarmaktadır. Ayrıca Annan Planı lehine olmasına rağmen reddeden GKRY’nin koşulsuz bir şekilde AB’ye dahil edilmesi eleştirel bir şekilde öne çıkarılarak AB’nin KKTC’yi de tanıyarak AB’ye dahil etmesi gerektiği mesajı verilmektedir. Dolayısıyla, Kıbrıs konusunun bu şekilde çözülmesi, Türkiye’nin AB üyeliği sürecindeki önemli bir sorun olarak görülen bu durumun çözümünü sağlayarak üyelik açısından önemli bir aşamaya geleceği düşünülmektedir. TRT World, hem KKTC’nin uluslararası alanda tanınırlığını sağlayarak ticari anlamdaki gelişmesini ve devlet statüsünü sağlamak, hem de küresel alanı Türkiye ve KKTC lehinde bir tutuma teşvik etmek için Türkiye’nin ve KKTC’nin tezlerini küresel kamuoyuna taşımaktadır. TRT World’ün haber içeriklerinde genellikle siyasi yetkililerin sesine kulak verdiği görülmektedir. Daha etkin ve güçlü bir kamu diplomasisi yürütebilmek adına siyasilerin yanı sıra konunun uzmanı analistler, siyaset bilimciler, tarihçiler, kanaat önderleri, aktivistler gibi uluslararası alanda geçerliliği olan aktörlerin KKTC lehindeki söylemlerinin daha ikna edici olduğu düşünülmektedir. Bu bağlamda, bu tür aktörlerin görüşlerinin alınmasının söz konusu tez ve hakları aktarmada daha yararlı olacağı öngörülmektedir. Ayrıca TRT World’ün geleneksel olarak düzenlediği TRT World Forum’un Kıbrıs için düzenlenmesi, küresel aktörlerin katılımıyla uluslararası bir yayın sağlanması, sorunun KKTC ve Türkiye lehinde çözümüne katkı sağlayabilmektedir. KKTC’nin AB ve BM tarafından tanınmasından evvel Türkiye’nin müttefik olarak gördüğü Ortadoğu ve Afrika ülkeleri tarafından tanınmasını sağlamak KKTC’yi yalnızca Türkiye tarafından tanınan bir devlet olmaktan çıkaracak, tanıyan söz konusu devletlerle siyasi ve ekonomik ilişkiler yürütülmesine ön ayak olacaktır. Söz konusu ülkeler nezdinde de KKTC’nin tanıtımının yapılması, sorunun net bir şekilde TRT World aracılığıyla aktarılması ile KKTC lehinde gelişmelere vesile olunabilmektedir. Türkiye’nin bölgesel ve küresel açıdan önemli bir sorunu olarak değerlendirilen Kıbrıs’ın çözümünde TRT World’e önemli görevler düşmekte, bu

¹⁰² <https://www.euronews.com/2016/08/06/germany-resists-pressure-to-halt-eu-talks-with-turkey>, <https://www.euronews.com/2020/12/11/european-leaders-inch-closer-towards-sanctions-on-turkey>, <https://www.euronews.com/2020/11/26/turkey-changes-course-ankara-looks-to-rebuild-ties-as-domestic-woes-mount>, <https://www.euronews.com/2020/10/07/reopening-occupied-cypriot-ghost-town-complicates-island-s-reunification-says-eu-s-borrell>, <https://www.euronews.com/2020/12/10/a-tough-course-to-digest-eu-leaders-ponder-turkey-sanctions-over-dinner>

¹⁰³ <https://www.euronews.com/2019/06/19/eu-summit-six-things-to-look-out-for-as-leaders-face-bumpy-start-to-new-eu-era>

sürecin Türkiye ve KKTC lehinde sonuçlanması için önemli bir medya-kamu diplomasisi ekseninde stratejiler izlenmesi olumlu katkılar sağlayacaktır.

3.2.7. Terör Temelli Sorunların Tarihsel Süreci

Türkiye, AB üyelik sürecinde farklı alanlarda birçok sorunla karşılaşmakta, AB tarafından birçok eleştiriye maruz kalmakta, bu eleştiriler ikili ilişkilerin de seyrini belirlemektedir. Bu doğrultuda, AB ile Türkiye'nin sorun yaşadığı alanlardan biri de terör başlığı altında ele alınmaktadır. Türkiye, kendi ulusal güvenliğini sağlamak adına teröre önlemler alırken; AB, üyelik sürecinde aday ülkelerin demokrasi ve insan hakları konusundaki yaklaşımını ve uygulamalarını AB normlarına adapte etmesini şart koşmaktadır. Buradaki problem, Türkiye'nin terör karşısında aldığı önlemlerin AB tarafından demokrasi ve insan hakları açısından sorunlu görülmesi ile başlamaktadır. AB'nin Türkiye'yi bu şemsiye altında eleştirdiği birden fazla alt konu bulunmaktadır. Bu konular, 15 Temmuz Darbe Girişimi sonrası darbe faillerine karşı Türkiye'nin yürüttüğü adli faaliyetler, Türkiye'nin PKK, HDP'ye yönelik adli adımları, Suriye'nin kuzeyine yönelik askeri operasyonlar şeklinde sınıflandırılabilir. Bu sorunların yanı sıra temel özgürlükler ve haklar konusunda da eleştiriler dile getirilmektedir. Ancak temel özgürlükler konusundaki sorunların sınıflandırılan gelişmeler kapsamında meydana geldiği düşünülerek bu sorunlar ayrı bir başlık altında ele alınmamaktadır. Belirtilen konuların özellikle son yıllarda AB-Türkiye ilişkilerinin belirleyici noktaları olduğu düşünülmektedir. Bu konuların irdelenmesi, demokrasi ve insan hakları açısından AB'nin Türkiye'den talep ettiği adımlar ve Türkiye'ye yönelttiği eleştirilerin genel bir çerçevesini çizmesini sağlayacağı öngörülmektedir.

3.2.7.1. Fethullahçı Terör Örgütü (FETÖ) ve 15 Temmuz Darbe Girişimi

AB'nin Türkiye'ye demokrasi ve insan hakları açısından eleştiri getirdiği alt başlıklardan biri 15 Temmuz Darbe Girişimi olarak karşımıza çıkmaktadır. 15 Temmuz 2016 tarihinde FETÖ tarafından organize edilen askeri kalkışma kısa bir sürede bastırılmış, darbeci askerlere direnen 250'nin üzerinde sivil hayatını kaybetmiş, binlerce sivil yaralanmıştır. Darbe girişiminin uzun süre geçmeden bastırılmasına rağmen Türk toplumunda ve demokrasisinde önemli izler bıraktığını söylemek yanlış olmayacaktır. Darbe girişiminin ardından girişime dahil olan çok sayıda asker, istihbarat görevlisi, yargı mensubu başta olmak üzere rekor düzeyde tutuklama ve kamudan ihraç gerçekleşmiştir. Bu kritik süreçte AB'nin nasıl bir tepki verdiği önem taşımaktadır.

AB, ilk tepki olarak darbe girişimini kınamış, bu kınama AB Dış İlişkiler ve Güvenlik Politikaları Yüksek Temsilcisi Federica Mogherini ve Avrupa Komisyonunun Komşuluk ve

Genişlemeden Sorumlu Komiseri Johannes Hahn'ın kaleme aldığı bir metinle deklare edilmiştir. Metinde darbe girişiminin kınanmasının ardından Türkiye'ye hukukun üstünlüğü, insan haklarına saygı gösterme, anayasal düzen ve demokrasiye dönüş yönünde çağrı yapılmaktadır. Türk Anayasası'nın olağanüstü hâl kapsamında bile temel hakları güvence altına aldığına vurgu yapılmakta, yetkililerin itidal içerisinde hareket ederek AİHS'nin hükümlerinin geçerli olması gerektiğine işaret edilmektedir (Avrupa Dış İlişkiler Hizmet Birimi, 2016). AB'nin demokrasi, anayasal düzen ve insan hakları vurgusu darbe girişiminin birinci yıldönümünde de benzer bir açıklama ile yinelenmektedir. AB'nin Türkiye'nin demokratik olarak seçilmiş kurumları ve Türk halkıyla dayanışma içinde olduğu, Türkiye'nin darbe girişiminin faillerini “hukukun üstünlüğü ve yargının bağımsızlığına” bağlı kalarak yargılama hakkına sahip olduğu belirtilmektedir (Avrupa Dış İlişkiler Hizmet Birimi, 2017). Ayrıca Türkiye'nin bir “demokrasi zaferi” olarak nitelendirdiği darbe girişimini önleme, darbe girişimi sonrası yaşanan tutuklama, kamudan ihraç gibi attığı adli adımlar AB'de “Türkiye'de muhalefet susturulmaya mı çalışılıyor?” kuşklarına neden olmuştur. AB, Türkiye'nin darbe girişimi tehlikesini tamamen ortadan kaldırmak ve devlet güvenliğini sağlamak amaçlı olarak ileri sürdüğü adımları Türk muhalefetine yönelik bir sindirme hareketi olarak yorumlamıştır. AB'li siyasetçiler açıklamalar yaparak Türkiye'de olağanüstü hâl uygulamaları, yargılamalar, iktidarın baskı kurması ve daha da güçlenme isteğini yineleyen demokrasi vurgusu yaptığı görülmektedir (Nas, 2016: 2, 5-6). Darbe girişiminin ardından ilan edilen olağanüstü hâl uygulamaları da eleştirilere sahne olmaktadır. 2016 Türkiye İlerleme Raporu'nda Türkiye'nin olağanüstü hâl kapsamında aldığı tedbirlerin Avrupa Konseyi tarafından denetlendiği, Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiseri'nin dile getirdiği tavsiyelerin Türkiye tarafından ivedilikle dikkate alınması gerektiğinin altı çizilmektedir. Raporda, Türkiye'nin terörle mücadele kapsamında aldığı tedbirlerin “orantılı ve insan haklarına riayet etmesi” gerektiği vurgulanmaktadır. Ayrıca Türk Anayasası'nda “yaşam hakkı, maddi ve manevi varlığın korunması, ceza kanunlarının geçmişe yürütülememesi ve masumiyet karinesi” gibi olağanüstü hâl kapsamında bile ihlal edilemeyecek haklar olduğuna değinilmektedir (Avrupa Komisyonu, 2016d: 5-8).

Darbe faillerinin idam edilmesi yönündeki söylemler ile idam cezasının geri getirilmesine ilişkin talepler de AB'de sert karşılık bulmuştur. Dönemin Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın idam cezası için “parlamentodan geçerse onaylayacağı” şeklindeki açıklaması (DW Türkçe, 2018) da AB'nin aksiyon almasını beraberinde getirmiştir. AB, idam cezasının geri getirilmesinin AB müktesebatına uymadığını dile getirmiş, Avusturya gibi ülkeler Türkiye ile müzakerelerin dondurulması gerektiğini

açıklamıştır (Chadvick, 2016). Almanya Dışişleri Bakanı Frank-Walter Steinmeier de idam cezasının geri gelmesi durumunda Türkiye-AB ilişkilerinin rayından çıkacağını ifade etmiştir (Reuters, 2016). Darbe girişiminin akabinde AB'nin gösterdiği tepkiler, Türkiye kanadında eleştirilere sebep olmuştur. Türkiye, AB'yi darbe girişimine karşı Türkiye'ye yeterli derecede destek vermediğini dile getirerek eleştirmiştir. Öte yandan, darbe girişimine karışan isimlerin Avrupa'ya kaçmasının ardından, AB'nin teröristlere kucak açtığı, FETÖ zanlıların zamanı geldiğinde AB'ye de zarar verebileceği yönünde Türkiye tarafı tenkitlerde bulunmuştur (Anadolu Ajansı, 2018). Ayrıca darbe girişimi sonrası Batılı liderlerin destek vermek amacıyla Türkiye'yi ziyaret etmemesi Türk toplumunda da Batı karşıtı söylemin artışına sebep olmuştur (Nas, 2016: 2). Görüldüğü üzere karşılıklı eleştirilerin dile getirildiği, zaman zaman gerilimin arttığı 15 Temmuz Darbe Girişimi süreci ikil ilişkilerde önemli bir yer tutmakta, medyada nasıl ele alındığı önem kazanmaktadır.

3.2.7.2. 15 Temmuz Darbe Girişimine Yönelik Haberlerin Analizi

15 Temmuz darbe girişimine yönelik TRT World'ün sorunu nasıl tanımladığına bakıldığında genel itibariyle yaşanan darbe girişimi sorun olarak tanımlanmaktadır. Ancak TRT World sorunu tanımlarken birçok faktöre vurgu yapmaktadır. Darbe girişiminin tehlikeli, Türk Hükümetini, halkını, demokrasisini hedef alan hain bir teşebbüs olduğu vurgulanarak girişimin boyutu ve niteliği aktarılmaktadır. FETÖ'nün nasıl bir yapıda olduğu, devlet kurumlarına sızdığı ve Türk toplumunun anayasal düzenini hedef aldığı öne çıkarılarak Türkiye'nin içine düştüğü zorlu durum dünya kamuoyuna sunulmaktadır. Türkiye'nin bu sorunun üstesinden gelme noktasında uluslararası alandan beklediği desteği göremediği vurgulanmakta, özellikle ABD ve AB özelinde ahlaki değer yargılarında bulunmaktadır. FETÖ elebaşı Fethullah Gülen'in ABD yaşıyor olması ve ABD'den iadesinin istenmesi sürecinde ABD'nin destek vermemesi eleştirilmektedir. AB ise FETÖ mensuplarına ev sahipliği yapmak, darbe girişimi sürecinde Türkiye'ye yeterince desteğini iletmemek ve Türkiye'yi darbe sonrası aldığı tedbirlerden dolayı eleştirmek konusunda tenkit edilmektedir. Bu süreçte AB'nin Türkiye'ye empati ile yaklaşmadan, Türkiye'yi sürekli eleştirdiği aktararak AB'nin ahlaki duruşu sorgulanmaktadır. Sorunun çözümü noktasında ise Türkiye'nin olağanüstü hâl ile birlikte attığı adımların FETÖ'nün yok edilmesinde ve Türkiye'nin güvenliği için elzem olduğu, bu adımlarla birlikte daha demokratik ve güvenli bir yapının ortaya çıkacağına işaret edilmektedir. Bunun yanı sıra AB'nin FETÖ konusunda atılan adımlara yönelik dile getirdiği demokrasi eleştirilerinin Türkiye-AB arasında oluşturduğu soruna bakıldığında TRT World'ün sorunu “AB'nin yaklaşımı” olarak tanımladığını söylemek yanlış olmayacaktır. AB'nin Türkiye'ye

dolayısıyla demokrasiye sahip çıkmadığı, FETÖ'nün bitirilmesi noktasında Türkiye'nin yanında yer alması gerekirken sürekli Türkiye'yi eleştirdiğini aktaran ifadeler göze çarpmaktadır. AB-Türkiye ilişkilerinin olumlu bir şekilde seyretmesi ve sorunun çözümü için olağanüstü hâl ve yargı süreçlerinde Türkiye'nin desteklenmesi, Türkiye'ye empati ile yaklaşılması gerektiğinin altı çizilmektedir.

3.2.7.2.1. Sorunun tanımlanması ve Sebepleri

TRT World, haberlerde sorunu ve sebepleri tanımlamadan önce darbe girişiminin niteliğine ve ayrıntılarına yer vererek darbe sonrası yapılan adli işlemlerin Türkiye açısından sebeplerini ortaya koyarak gelebilecek küresel eleştirileri bertaraf etmeyi amaçlamaktadır. 15 Temmuz darbe girişiminin detaylarına ilişkin verilen haberlere bakıldığında genellikle darbe girişiminin tehlikesi, darbe girişimi sonrası ihraçlar ve Türk halkının gösterdiği mücadele anlatılmaktadır. Darbe girişimi sonrası kamuda yaşanan ihraç ve görevden almaları konu edinen haberler incelendiğinde *“Darbe girişiminin ardından 8.000'den fazla yetkili görevden alındı”* başlıklı haberde vali, müfettiş, hukuk müşaviri, hâkim ve askerin dahil olduğu 8 bin kişinin *“FETÖ bağlantısı sebebiyle”* görevden alındığı belirtilmektedir.¹⁰⁴ Bir diğer haberde, *“ölümcül”* darbe girişiminin ardından cumhurbaşkanının öldürülmesi emrinin verilmesi, meclisin bombalanması, anayasal düzeni yıkılmak istenmesi, darbe girişimine direnen 139 masum vatandaşın öldürülmesi hükmüyle Eski Türk Hava Kuvvetleri Komutanı Akın Öztürk dahil olmak üzere 220'den fazla sanığa 141 kez ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası verildiği aktarılmaktadır.¹⁰⁵ *“15 Temmuz darbe girişiminin ardından Türk Silahlı Kuvvetleri nasıl yeniden inşa edildi?”* başlıklı haberde ise 15 bin askerin Türk ordusundan ihraç edilmesiyle birlikte ordunun daha da güçlendiği, IŞİD'e ve YPG'ye karşı başarılı operasyonlara imza attığı aktarılmaktadır. Milli Savunma Bakanı Hulusi Akar'ın düşüncelerinin ele alındığı haberde, ordudaki ihraçların orduyu zayıflatmaktan ziyade güçlendirdiği belirtilmektedir.¹⁰⁶ Esasında burada vurgulanmak istenen nokta, tehlikeli bir darbe girişimi atlatmış olan Türkiye'nin orduda yapılan ihraçlarla birlikte daha da güçlenmesi ile yapılan ihraçların haklılığı ve meşruluğu uluslararası kamuoyuna sunulmakta, yapılan ihraçlara yönelik hukuki eleştirilerin bertaraf edilmesi amaçlanmaktadır. FETÖ soruşturmasında 59 polis memurunun FETÖ'nün kullandığı haberleşme programı ByLock kullanmak suçundan tutuklandığı,¹⁰⁷ rekor sayıda askerin ihraç

¹⁰⁴ <https://www.trtworld.com/turkey/over-8k-officials-suspended-after-coup-attempt-146122>

¹⁰⁵ <https://www.trtworld.com/turkey/turkey-sentences-top-coup-plotter-16-accomplices-141-life-sentences-each-27638>

¹⁰⁶ <https://www.trtworld.com/opinion/how-the-turkish-armed-forces-rebuilt-after-the-july-15-coup-attempt-28256>

¹⁰⁷ <https://www.trtworld.com/turkey/turkey-arrests-59-ex-police-officers-in-feto-probe-21289>

edildiği ve FETÖ'ye bağlı medya organlarının kapatıldığı¹⁰⁸, polis, asker ve akademisyenin de aralarında bulunduğu 18.600 kişinin ihraç edildiği¹⁰⁹ bildirilmektedir.

FETÖ'nün nasıl bir yapılanma olduğuna dair üretilen haberlere bakıldığında devletin birçok kurumuna sızan, paralel bir devlet yapılanması olduğuna dikkat çekilmekte, Türk demokrasisi ve iradesini hedef alması sebebiyle oldukça tehlikeli bir girişim olduğu aktarılarak darbe girişiminin önemine dolayısıyla Türkiye'nin milli irade için mücadelesine dem vurulmaktadır. Burada özellikle darbe girişimini hafife alan, Türkiye'ye destek vermeyen küresel alana bir mesaj verilmektedir. *"FETÖ nedir?"* başlıklı haberde, FETÖ'nün yargı ve ordu dahil olmak üzere devlet kurumlarını ele geçirerek devleti *"paralel bir gölge"* gibi yönettiği vurgulanmaktadır.¹¹⁰ *"Başbakan Yardımcısı: Darbenin amacı Türkiye'de kaos yaratmak oldu"* başlıklı haberde Türkiye Başbakan Yardımcısı Numan Kurtulmuş'un görüşleri aktarılmakta FETÖ'nün Türkiye'de *"bir iç savaş çıkararak potansiyel bir dış işgal için koşullar yaratmayı"*, *"Türkiye'yi bir kaosa sürüklemeyi"* amaçladığı ifade edilmektedir.¹¹¹ *"Başarısız darbe sırasında savaş uçakları Türk parlamentosuna saldırdı"* başlıklı haberde ise FETÖ'nün askeri uçaklarla Türk parlamentosunu bombaladığı vurgulanarak darbe girişiminin Türk demokrasisini hedef aldığına işaret edilmektedir.¹¹² *"Çağlarca anlatılacak bir hikâye: Türkiye demokrasiyi nasıl savundu"* başlıklı haberde bir darbe teşebbüsünün hangi coğrafyada hoş karşılanacağı sorusu sorularak girişimin tehlikesi ortaya konmaktadır. Darbe girişimi karşısında Türk halkının gösterdiği direnişin görkemli bir an olarak tarihe geçtiği öne çıkarılmakta, Türk halkının demokrasiye ve milli iradeye tartışmasız bir şekilde sahip çıktığı dile getirilmektedir.¹¹³ *"Erdoğan 'Ben öldürdüm' diyor"* başlıklı haberde Erdoğan'ın darbe girişimi ile ilgili olarak görüşleri yer almakta, Erdoğan'ın darbeci askerlerden zamanında kaçılmasaydı öleceğini belirttiği aktarılmaktadır. Erdoğan'ın CNN Türk canlı yayınına bağlanarak halkı sokağa çıkmaya, darbe girişimine karşı direnmeye çağırdığı belirtilmekte, bu çağrı ile sokağa çıkan halkın girişimin önlenmesinde önemli bir nokta olduğuna vurgu yapılmaktadır.¹¹⁴ Darbe girişiminin ardından da bir süre sokaklarda demokrasi nöbeti tutan vatandaşlara işaret edilen bir haberde, her yaştan vatandaşın sokağa çıkarak demokrasiye sahip çıktığı aktarılmaktadır.¹¹⁵ *"İstanbul'da demokrasi mitingine milyonlarca kişi katılacak"* başlıklı haberde Demokrasi ve Şehitler Mitingi düzenleneceği, birçok siyasi parti ile milyonlarca vatandaşların da demokrasiye

¹⁰⁸ <https://www.trtworld.com/turkey/turkey-initiates-a-record-number-of-military-dismissals-152643>

¹⁰⁹ <https://www.trtworld.com/turkey/turkey-sacks-over-18-600-employees-linked-to-terror-groups-18764>

¹¹⁰ <https://www.trtworld.com/turkey/what-is-feto--8654>

¹¹¹ <https://www.trtworld.com/turkey/deputy-pm-gulenists-have-infiltrated-ak-party-154231>

¹¹² <https://www.trtworld.com/turkey/turkish-parliament-attacked-by-f16-jets-during-coup-attempt-144619>

¹¹³ <https://www.trtworld.com/magazine/-a-tale-for-the-ages-how-turkey-stood-up-for-democracy-2094>

¹¹⁴ <https://www.trtworld.com/turkey/i-would-have-been-killed-erdogan-says-2077>

¹¹⁵ <https://www.trtworld.com/turkey/four-days-later-and-rallies-in-support-of-democracy-continue-146882>

destek vermek için katılacağına dikkat çekilmektedir.¹¹⁶ Erdoğan'ın ifadelerinin yer aldığı haberde ise, Türk vatandaşlarının ellerindeki bayrakların ve demokrasiye olan inançlarının elinde silah olan darbecilere karşı galip geldiği aktarılarak verilen mücadele yüceltilmektedir.¹¹⁷

Olağanüstü hâl ile ilgili haberlere bakıldığında “*Türkiye olağanüstü halini üç ay daha uzattı*” ve “*Türkiye 3 aylık olağanüstü hâl uygulayacak*” başlıklı haberlerde olağanüstü halin uzatılması birtakım gerekçelerle açıklanmakta, olağanüstü halin FETÖ üyelerinin devlet kademelerinden temizlenmesi, Türkiye'nin FETÖ kaynaklı “*güvenlik sorunları ile yüzleşmesi*” için gerekli olduğunun altı çizilmektedir.¹¹⁸ “*Türk kabinesi olağanüstü hali uzatmayı onayladı*” başlıklı haberde ise olağanüstü halin başlatılma sebebi, “*FETÖ'nün “oluşturduğu tehdide karşı hızlı ve etkili adımlar atmak*” şeklinde sunulmakta, olağanüstü halin FETÖ ile mücadelede oldukça önemli olduğuna dikkat çekilmektedir.¹¹⁹ Olağanüstü hâl ile ilgili bir başka haberde olağanüstü halin demokrasi ve insan hakları açısından bir ihlal teşkil etmediği yönündeki açıklamalar dikkat çekmekte, bu görüş “*Türkiye: Olağanüstü hâl, özgürlüklere kısıtlama olmaması anlamına geliyor*” şeklindeki bir başlığa yansıtılmaktadır. Türkiye Başbakan Yardımcısı Numan Kurtulmuş'un görüşlerinin aktarıldığı haberde, olağanüstü hâl kapsamında demokraside geri adım atılmayacağı, temel hak ve özgürlüklerin kısıtlanmayacağı öne çıkarılmaktadır. Olağanüstü halin yalnızca “*daha hızlı ve daha etkili*” aksiyon almak için ilan edildiğine vurgu yapılmaktadır.¹²⁰ Binali Yıldırım'ın görüşlerinin aktarıldığı bir haberde de olağanüstü halin “*millete değil devlete uygulandığına*” işaret edilmekte, olağanüstü hâl ile devlet içinde yuvalanan FETÖ'nün ortadan kaldırılacağı bildirilmektedir. Haberde olağanüstü halin gerekli olduğu mesajı verilirken Fransa'nın aldığı benzer önlemlere ve Türk Anayasası'na atıf yapılmakta, olağanüstü halin hem uluslararası alandaki kullanırlığı hem de yasal çerçevesi çizilerek meşru bir zemine oturtulmaktadır.¹²¹ Ayrıca Erdoğan'ın ifadelerinin yer aldığı bir haberde de olağanüstü halin “*demokrasi tehdidini savuşturmak*” gerekçesiyle ilan edildiğine dikkat çekilmektedir.¹²² “*Türkiye için genişletilmiş olağanüstü hal ne anlama geliyor?*” başlıklı haberde olağanüstü halin olağan dışı durumlardaki tehditleri savuşturmak için ilan edildiği bildirilmekte, Türkiye'nin de 15 Temmuz darbe girişimi ile önemli bir tehdit altında olduğu vurgulanmaktadır. Ayrıca olağanüstü halin bireysel hakları etkileyebildiği aktarılsa da bunun bireylerin güvenliği için çok önemli olduğuna dikkat çekilmekte, tutuklamalara yönelik

¹¹⁶ <https://www.trtworld.com/turkey/millions-to-attend-democracy-rally-in-istanbul-tomorrow-159087>

¹¹⁷ <https://www.trtworld.com/turkey/flags-and-faith-stops-turkeys-coup-president-erdogan-says-401442>

¹¹⁸ <https://www.trtworld.com/turkey/turkey-extends-state-of-emergency-for-another-3-months-402855>

¹¹⁹ <https://www.trtworld.com/turkey/turkeys-cabinet-approves-to-extend-state-of-emergency-199208>,
<https://www.trtworld.com/turkey/turkey-to-enforce-3-month-state-of-emergency-2098>

¹²⁰ <https://www.trtworld.com/turkey/turkey-state-of-emergency-means-no-restrictions-on-freedoms-2126>

¹²¹ <https://www.trtworld.com/turkey/turkey-s-parliament-formally-approves-state-of-emergency-2107>

¹²² <https://www.trtworld.com/turkey/turkey-to-enforce-3-month-state-of-emergency-2098>

eleştirileri bertaraf etmek adına da bu durumun geçici bir önlem olduğuna dem vurulmaktadır. İş kadını Nur Teksöz'ün olağanüstü halde dikkatli davranılması gerektiğini, masum insanların da mahkûm edilebileceğine yönelik sorunlara işaret ettiği cümlelere de yer verilmektedir.¹²³ “*Türkiye'nin olağanüstü haliyle ilgili bilmeniz gereken 8 şey*” başlıklı haberde Türkiye'nin olağanüstü hâl ilan etmesinin gerekçeleri 1982 Anayasası'ndaki ilgili maddelere atıfta bulunularak açıklanmakta, “ulusal tehlike”, “Türk demokrasisine ve hukukun üstünlüğüne tehdit” gibi durumlarda ilan edilebileceği ifade edilmektedir.¹²⁴

3.2.7.2.2. Ahlaki Yargılarda Bulunma

Ahlaki yargıların bulunduğu haberlerde Batı'nın FETÖ'yü yeterince dikkate almadığı ve bu konuda Türkiye'ye yeterince destek verilmediği aktarılmaktadır. “*Erdoğan: Sahnelenmiş darbe hikayesi uydurma*” başlıklı haberde Erdoğan'ın 15 Temmuz darbe girişiminin bir “*tiyatro*” olduğu iddialarına yönelik CNN'e söylediği görüşleri aktarılmakta, bu iddianın Türk Hükümetini devirmek isteyenler tarafından kışkırtıldığı dile getirilmektedir. Darbe girişimine yönelik bu tür bir iddianın mümkün olmadığını söyleyen Erdoğan'ın insan vicdanının böyle bir şeye asla izin vermeyeceği fikri öne çıkarılmaktadır. Bu denli tehlikeli bir darbe girişimine yönelik bu iddiaların uluslararası alanda cevaplanarak küresel alanın darbe girişimi konusunda bilgilendirilmesi ve Türk tezleri konusunda ikna edilmesi ön plana çıkmaktadır.¹²⁵

15 Temmuz darbe girişimine ilişkin AB'yi temel alan haberlere bakıldığında TRT World, haberlerde genellikle darbe girişiminde AB'nin Türkiye'ye yeterince destek vermemesini eleştirmekte, Türkiye'nin darbe sonrası aldığı kararların AB tarafından sorgulanmasının haksız olduğunu dile getirmektedir. Darbe girişimi sonrası oldukça zor bir dönem yaşayan Türkiye'nin, FETÖ mensuplarının kamudan ihracı ve tutuklamaları kapsayan uygulamaların AB tarafından insan hakları ve hukukun ihlali şeklindeki yorumlamalarına TRT World'ün haberlerinde cevap verilmektedir. Tutuklama ve ihraçların devletin birçok kurumuna sızan FETÖ mensuplarını temizleme amacıyla olduğu, yaşanan zor sürecin üstesinden gelinmesi için bu adımların atılması gerektiği gerekçeler olarak sunulmakta, atılan adımların yaşanan döneme göre demokratik olduğu vurgulanmaktadır. Ayrıca Fransa'da yaşanan olaylarda Fransa'nın da benzer uygulamaları hayata geçirdiği aktarılarak AB'nin bu dönemde Türkiye'ye karşı empati ile bakması gerektiği öne çıkarılmaktadır. Bu bağlamda, TRT World, AB ile Türkiye ilişkilerinin olumlu bir seyirde devam etmesi, AB'nin Türkiye'ye desteğini artırmasını amaçlayan bir doğrultuda Türkiye'nin FETÖ ile mücadelesini demokratik yollarla

¹²³ <https://www.trtworld.com/turkey/what-an-extended-state-of-emergency-means-for-turkey-3083>

¹²⁴ <https://www.trtworld.com/turkey/10-things-you-should-know-about-turkeys-state-of-emergency-148198>

¹²⁵ <https://www.trtworld.com/turkey/erdogan-staged-coup-story-fabricated-146740>

sürdürdüğünü aktararak AB nezdinde Türkiye'nin haklı gerekçelerini öne çıkarmaktadır. Dolayısıyla Türkiye-AB ilişkilerinin güçlendirilmesi hedefiyle Türkiye'nin gerekçe ve tezlerini temel alan bir kamu diplomasisi süreci yürütüldüğü düşünülmektedir.

AB ile ilişkilerin ele alındığı 15 Temmuz haberlerine bakıldığında, *“Brüksel, 15 Temmuz darbesinin ardından ilk AB-Türkiye toplantısına ev sahipliği yaptı”* başlıklı haberde Türkiye-AB Ortaklık Konseyi'nin 4 yılın ardından tekrar toplandığı, toplantının Türkiye-AB müzakerelerinin askıya alınması kararı sonrası gerçekleştiği bildirilmektedir. TRT World, Türkiye'nin, AB'nin aldığı müzakereleri askıya alma kararını *“bağlayıcı olmayan karar”* olarak nitelediği, bu kararın raporunu geçersiz, temelsiz ve önyargılı olarak değerlendirdiği yorumlara işaret etmektedir. Türkiye'nin 15 Temmuz süreci sonrası alınan müzakereleri askıya alma kararının eleştirisi dile getirilerek AB'nin Türkiye'nin düştüğü bu zor durumda ilişkileri daha da kötü bir duruma sokacak adımlar attığı yönündeki düşünceler ön plana çıkarılmaktadır.¹²⁶ *“Merkel ve Erdoğan Türkiye'deki darbe girişimini ve terörle mücadeleyi tartışıyor”* başlıklı haberde, Ankara'nın Berlin'den FETÖ mensubu askerlerin iadesini istediği, Merkel'in ise olay temelinde suçluluğun tespit edilmesi gerektiğini dile getirdiği ve ardından Türkiye'nin de delilleri sunabileceği ifade edilmektedir. Erdoğan'ın sözlerine yer verilen haberde Türk Hükümetine darbe teşebbüsünde bulunan FETÖ mensuplarının kaçarak Almanya'ya sığınmaları ve orada yaşamlarını sürdürmeleri durumunda Alman Hükümetinin harekete geçmesi gerektiğinin altı çizilmektedir.¹²⁷

“Türk Başbakan yardımcısının, Hollanda'da darbe karşıtı mitingi yasaklandı” başlıklı haberde Hollanda kabinesinin Türkiye'nin Başbakan Yardımcısı Tuğrul Türkeş'in 15 Temmuz darbe teşebbüsünün yıldönümünde Hollanda'daki Türklere yönelik yapacağı miting için alınan iptal kararı sert bir dille eleştirilmektedir. Haberde Hollanda'nın aldığı bu karar nedeniyle NATO müttefiki iki ülkenin ilişkilerinin gerildiği aktarılmaktadır. Haberde Erdoğan'ın ifadelerine yer verilmekte, Hollanda *“faşizmin başkenti”* ve *“muz cumhuriyeti”* olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca Türkiye Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Hüseyin Müftüoğlu'nun Hollanda'nın aldığı bu karara yönelik eleştirilerine yer verilerek bu kararın Hollanda'nın *“demokrasi anlayışını”* da gösterdiği belirtilmektedir. Hollanda'nın aldığı karara yönelik söylemlerin dile getirildiği bu haberde esasında Hollanda'nın nezdinde AB'nin 15 Temmuz sürecinde Türkiye'ye olan olumsuz yaklaşımı ve yeterince destek vermemesi de öne

¹²⁶ <https://www.trtworld.com/turkey/brussels-hosts-first-eu-turkey-meeting-following-july-15-coup-24987>

¹²⁷ <https://www.trtworld.com/turkey/merkel-and-erdogan-discuss-syria-freedom-of-the-press-and-terrorism-288842>

çıkarılmaktadır.¹²⁸ *“Türkiye Dışişleri Bakanı, AB ile farklılıkların ortak hedefleri boşa çıkarmadığını söylüyor”* başlıklı haberde Avrupa'nın genişlemeden sorumlu komisyon üyesi Johannes Hahn'ın darbe girişimi sonrası tutuklamalarla ilgili *“endişeli”* olduğunu dile getirdiği, buna karşılık dönemin Türkiye AB İşleri Bakanı Ömer Çelik'in terör örgütleriyle savaşıldığı, AB'den yeterince destek alınamadığı ve *“gazeteci olmanın suç işlemeyi haklı çıkaramayacağı”* yönündeki açıklamalarına vurgu yapılmaktadır. Ayrıca Türkiye'de devam eden olağanüstü halin Fransa'dakiyle benzerlik taşıdığına işaret edilmektedir. Uluslararası Af Örgütü'nün Türkiye Direktörü İdil Eser, Başkanı Taner Kılıç ve bir Türk asıllı Alman gazetecinin tutuklanması olayı ise haberde *“terör örgütüne casusluk ve yardım”* gerekçesiyle gerçekleştiği öne çıkarılmaktadır.¹²⁹ Bu haberle birlikte TRT World'ün AB'nin darbe girişimi sonrası Türkiye'deki insan hakları ve demokrasi ihlalleri konusundaki eleştirilerine cevap vererek, tutuklamaların FETÖ üyesi olanlara ve örgüte yardım edenlere yönelik olduğuna dair uluslararası alanda bir kamuoyu oluşturma amacında olduğu görülmektedir. *“Türkiye AB'nin 'ikiyüzlülüğünden' bıktığını söylüyor”* başlıklı haberde Almanya Dışişleri Bakanı Frank-Walter Steinmeier'in görüşleri ile darbe sonrası alınan tedbirlerden endişe duyulduğu aktarılmakta, AB ilişkilerinin seyrinin Türkiye'nin sorumluluğunda olduğu vurgulanmaktadır. Haberin içeriğinde Steinmeier'in görüşlerine karşılık verilmekte, Çavuşoğlu'nun ifadeleriyle AB'nin Türkiye'yi *“küçümseyici”* tutumundan Türkiye'nin bıktığı, AB'nin *“iki yüzlü ve çifte standart”* yaklaşımından çok sıkıldığı ifade edilmektedir.¹³⁰

“Üst düzey AB figürü FETÖ'nün başarısız darbeye 'kesinlikle rol oynadığını' söyledi” başlıklı haberde Avrupa Komisyonu'nun Başkan Yardımcısı Frans Timmermans'ın görüşlerine yer verilmekte, FETÖ'nün darbe girişiminde parmağı bulunduğu iddiasının saçma olmadığı vurgulanmakta, ABD'deki soruşturmalarda FETÖ'nün rolü olduğu yönünde göstergeler olduğuna dikkat çekilmektedir. Ayrıca darbe girişimi konusunda AB'nin Türkiye nezdinde gerekenden az empati kurduğu söylenmekte, AB'nin daha cömert destek vermesi gerektiğine vurgu yapılmaktadır.¹³¹ Bu haberde TRT World, darbe girişiminde AB'nin tutumunu AB'li bir yetkili ağzından eleştirmekte, aynı zamanda ABD'nin de Fethullah Gülen'in iadesi konusunda harekete geçmesini sağlamayı amaçlamaktadır. Haberde AB'nin Türkiye'ye yeterince destek vermediği yönünde bir kamuoyu oluşturmak adına AB'nin kendi yetkililerinin açıklamaları dile

¹²⁸ <https://www.trtworld.com/europe/dutch-cabinet-says-turkish-deputy-pm-not-welcome-in-netherlands-395548>

¹²⁹ <https://www.trtworld.com/turkey/turkey-eu-differences-dont-negate-common-goals-turkish-fm-cavusoglu-408863>

¹³⁰ <https://www.trtworld.com/europe/ankara-tired-of-eu-hypocrisy-germany-worried-about-turkeys-purge-229532>

¹³¹ <https://www.trtworld.com/turkey/senior-eu-figure-says-us-investigations-show-feto-involvement-in-coup-231025>

getirilerek AB'nin destek konusunda özeleştirisi yapması ve desteğini artırması gerektiği öne çıkarılmaktadır. “*Eski İsveç Başbakanı AB’yi darbe girişimine tepki nedeniyle eleştiriyor*” başlıklı haberde Eski İsveç Başbakanı Carl Bildt’in AB’nin Türkiye’deki darbe girişimi konusunda tepkisine AB’nin “*ahlaki otoritesini kaybetme*” riskini aldığını söylediği ifadeler öne çıkarılmıştır. Haberin devamında AB’nin Türkiye’nin darbe girişimi sonrası aldığı tedbirleri sorguladığına dikkat çekilerek, Fransa’nın da terör olaylarında benzer önlemler aldığı belirtilmekte, darbenin başarıya ulaşması durumunda Türk halkının ve Avrupa’nın yaşayacağı sıkıntılar dile getirilmektedir.¹³² “*AB başkanı Türkiye ile üyelik müzakerelerine son verilmesi yönündeki çağrılara karşı çıkıyor*” başlıklı haberde, Avrupa Komisyonu Başkanı Jean-Claude Juncker’in AB’nin Türkiye ile olası bir müzakereleri durdurma kararının “*ciddi bir dış politika hatası*” olduğunu dile getirdiği ifadelere yer verilmektedir. Haber içeriğinde, Avusturya Başbakanı Christian Kern’in Türkiye ile müzakereleri durdurma yönünde yaptığı çağrı sonrasında Juncker’in bu açıklamaları yaptığı aktarılmakta, bu kararın sorunları çözmeyeceği, bir hata olacağı yine bir AB yetkilisinin ağzından Kern’e cevap verilmektedir.¹³³

15 Temmuz darbe girişiminin ardından dünya basını ve diğer devletlerin darbe girişimine olan yaklaşımları TRT World’ün eleştiri konularından biri olmaktadır. “*Bir darbe hikayesi, çifte standart ve demokrasi*” başlıklı haberde özellikle Batı medyasının demokrasi konusunda çifte standart bir yaklaşımı benimsediği için eleştirildiği görülmektedir. Sürekli demokrasiden dem vuran Batı ülkeleri ve medyasının 15 Temmuz darbe girişiminde “*girişimi destekliyor gibi görünmesi*”, darbe girişiminin 1979’da İran’da yaşananlara benzetilmesi ve girişimin Türkiye’nin yozlaşmasını engelleyecek “*son umut*” olarak yansıtılması tenkit edilmekte, Batı medyasının demokrasi konusundaki “*ikilemi*” ve “*ikiyüzlülüğüne*” vurgu yapılmaktadır.¹³⁴ Ayrıca Erdoğan’ın ifadelerini başlığa taşıyan TRT World, “*Erdoğan: “Uluslararası medya Türkiye’nin başarılarını kasıtlı olarak görmezden geliyor*” başlığında uluslararası medyanın eleştirisini yapmakta, haber içeriğinde Erdoğan’ın söz konusu Türkiye olduğunda Batı medyasının “*bir propaganda makinesine dönüştüğünü*” ifade ettiği görüşlere yer vermektedir. Bu duruma 15 Temmuz darbe girişimi örnek gösterilerek Batı medyasının girişimin “*başarısız oluşundan duyulan hayal kırıklığını*” dile getirmesi tanık olarak gösterilmektedir.¹³⁵ Ayrıca Başbakan Binali Yıldırım’ın AB ve ABD’yi eleştiren ifadeleri göze çarpmaktadır. AB ve ABD’de 15 Temmuz darbe girişiminde verilen mücadelenin anma

¹³² <https://www.trtworld.com/europe/former-swedish-pm-criticises-eus-reaction-to-coup-bid-156604>

¹³³ <https://www.trtworld.com/europe/eu-chief-opposes-calls-to-end-membership-talks-with-turkey-2278>

¹³⁴ <https://www.trtworld.com/opinion/a-tale-of-coups-double-standards-and-democracy-18933>

¹³⁵ <https://www.trtworld.com/turkey/international-media-deliberately-ignores-turkey-s-successes-erdogan-29402>

törenlerine izin verilmemesi, ABD’de darbe girişimi ile ilgili bilgilendirici afişlerin asılmasına müsaade edilmemesi gibi durumların insan hakları ve demokrasiyle bağdaşmadığına vurgu yapılmakta, bu davranışı sergileyen ülkelerin demokrasi konusunda Türkiye’yi sürekli eleştirmelerinin “*samimi yetsizlik*” olduğu öne çıkarılmaktadır.¹³⁶ Erdoğan’ın “*Erdoğan: Darbecilerden endişe edenler bizim dostumuz değil*” şeklindeki sözlerinin başlığa taşındığı bir diğer haberde, Erdoğan’ın darbe girişimi sürecinde Türkiye ile dayanışma göstermeyen ülkelere yönelik tenkit edici ifadelerine yer verilmektedir. Erdoğan’ın sözleriyle birlikte bazı ülkelerin darbecilerin kaderi kadar Türkiye’nin demokrasi ve iradesinin önemsenmediği bu durumun ise demokrasi adına “*utanç verici*” olduğu belirtilmektedir. Ayrıca AB’nin darbe girişimi sonrası Türkiye’ye taziye ziyaretinde bulunmaması teessüfle karşılanmakta, darbe sonrası tedbirlerin de yasalar çerçevesinde gerçekleştiği vurgulanmaktadır.¹³⁷ Ayrıca Türkiye Cumhurbaşkanı Sözcüsü İbrahim Kalın’ın idam cezasının geri getirilmesi konusundaki görüşlerinin yer aldığı bir haberde, konunun değerlendirileceği ve uygun görülürse kabul edileceği ifade edilirken AB ile ilişkilerin askıya alınmasında sakınca görmediğine işaret edilmektedir. Kalın’ın AB’nin üyelik istekleri konusunda Türkiye’nin “*yorgun*” olduğunu belirttiği cümlelerine dikkat çekilmekte, terör yasası, sığınmacılar, vize serbestisi ve olağanüstü hâl gibi konularda AB’nin sürekli talepte bulunduğundan şikâyet edilmektedir.¹³⁸

3.2.7.2.3. Çözüm Önerileri Sunma

TRT World, FETÖ sorununa karşı çözüm önerileri sunarken ABD’den FETÖ elebaşı Fethullah Gülen ile örgütün Türkiye imamı olarak kabul edilen Adil Öksüz’ün Almanya’dan iade edilmesi gerektiğinin altı çizilmektedir. TRT World, Türkiye’nin, 15 Temmuz darbe girişiminin ardından ABD’den FETÖ elebaşı Gülen’in iadesini talep ettiği haberlere yer vermekte, iadenin nedenini birçok haberde direkt aktarmasa da açıklamaktadır. Haberlerde, Türk Hükümeti’ni zayıflatmak adına ABD merkezli Gülen ve yandaşlarının “*paralel bir devlet*”¹³⁹ kurarak darbe girişiminin ardında olduğu, darbenin arkasındaki “*bir numaralı şüpheli*”¹⁴⁰, *toplanan kanıtlarla*¹⁴¹ *başlıca şüpheli*¹⁴² olduğu vurgulanmaktadır. “*ABD, darbe beyni olduğu iddiasıyla ilgili önemli kanıtlar istiyor*” başlıklı haberde Türkiye’nin ABD’den FETÖ elebaşı Gülen’in iade talebinin ardından ABD Dışişleri Bakanı John Kerry’nin

¹³⁶ <https://www.trtworld.com/turkey/turkeys-pm-criticises-the-us-europe-on-july-15-coup-stance-400781>

¹³⁷ <https://www.trtworld.com/turkey/those-concerned-about-puschists-arent-our-friends-erdogan-153807>

¹³⁸ <https://www.trtworld.com/magazine/turkish-foreign-policy-under-discussion-after-failed-coup-2136>

¹³⁹ <https://www.trtworld.com/turkey/turkeys-alleged-coup-plot-mastermind-sent-to-court-146465>

¹⁴⁰ <https://www.trtworld.com/turkey/turkish-official-warns-coup-threat-remains-146154>

¹⁴¹ <https://www.trtworld.com/turkey/deputy-pm-gulenists-have-infiltrated-ak-party-154231>

¹⁴² <https://www.trtworld.com/turkey/what-is-feto--8654>

ifadeleriyle ABD'nin “meşru kanıtlar” istediğini belirttiği cümleler dikkat çekmektedir. Haberde Erdoğan'ın görüşlerine yer verilmekte, Erdoğan'ın FETÖ'nün darbe girişiminde bulunduğunu dile getirdiği; ancak ABD'nin bunu dikkate almadığı öne çıkarılmakta, Rahip Brunson'a atıfta bulunarak Brunson'u ABD'ye iade edeceklerine, ABD'nin de Gülen'i iade etmesini beklediğine vurgu yapılmaktadır. Haberde ayrıca Türkiye'nin tezlerini kuvvetlendirmek ve ABD'ye yanıt vermek adına Türkiye-ABD arasındaki suçluların iadesi anlaşması referans gösterilmekte, Gülen'in Türkiye'de “*paralel bir devlet*” yapılanmasının liderliğini yapmak ve teröristlikle suçlandığına işaret edilmektedir.¹⁴³ “*Türkiye, darbe girişiminden bir yıl sonra hala Gülen'in iadesi için baskı yapıyor*” başlıklı haberde Türkiye'nin FETÖ elebaşı Fethullah Gülen'in ABD'den iadesini istediği aktarılmakta, FETÖ yapılanmasının darbe girişimi ile meclisi bombaladığı, silahsız sivillere ateş açarak ölümlerine sebep olduğu, tankları halkın üzerine sürdüğü dile getirilerek yapılan vahşet hatırlatılmakta ve ABD'den iade talebi meşru bir zemine oturtulmaktadır.¹⁴⁴ Ayrıca bir diğer haberde ABD'nin Gülen'in iadesi için Türkiye ile birlikte çalışma teklifinde bulunduğu; ancak iade için nihai kararın mahkemelerce verileceği ifade edilmektedir. ABD Başkan Yardımcısı Joe Biden'in bu sözlerine karşılık dönemin Türkiye Başbakanı Binali Yıldırım'ın Gülen'e dair ABD'yi “*terör ve zararlı faaliyetler konusunda*” sürekli uyardıkları ve iadesini beklediklerini yansıtan ifadeler öne çıkarılmaktadır. Bu görüşler Çavuşoğlu'nun ifadeleri ile de desteklenmekte, ABD'nin eğer “*kararlı olursa*” kısa bir sürede Gülen'i iade edebileceğinin, bu sorunu çözebileceğinin altı çizilmektedir.¹⁴⁵

“*Türkiye, Almanya'yı en çok darbe zanlısı hakkında bilgi vermeye çağırıyor*” başlıklı haberde Türk hükümetini ve milletini hedef alan 15 Temmuz kalkışmasında parlamentoyu bombalayan hava kuvvetlerinin elebaşı olarak karşımıza çıkan Adil Öksüz'ün Almanya'da görüldüğüne yönelik Türkiye'nin Almanya'ya bilgi verdiği aktarılmakta, Çavuşoğlu'nun ifadeleriyle Almanya'ya nota verildiği vurgulanmaktadır. Almanya'nın şimdiye kadar Öksüz'ün Almanya'da olduğuna dair bir bilgi edinmediği bildirilmekle birlikte Almanya, Türkiye tarafından FETÖ mensuplarına ev sahipliği yaptığı gerekçesiyle oldukça eleştirilmektedir. Haberde, Alman yerel basınındaki haberlere göre yaklaşık 4000 FETÖ mensubunun Almanya'da yaşadığı, Almanya'nın bunlarla ilgili hiçbir kimlik bilgisi vermediği, Almanya'nın FETÖ mensuplarının yasadışı faaliyetlerine göz yumduğu, FETÖ mensuplarının

¹⁴³ <https://www.trtworld.com/americas/us-wants-substantial-evidence-on-alleged-coup-mastermind-2060>

¹⁴⁴ <https://www.trtworld.com/turkey/turkey-still-pressing-extradition-of-gulen-a-year-after-july-15-398958>

¹⁴⁵ <https://www.trtworld.com/turkey/biden-phones-yildirim-discusses-gulen-extradition-148891>

faaliyetlerinin yalnızca Alman yasalarına göre değerlendirildiği dile getirilerek Ankara-Berlin hattının bu sebeple gergin olduğu öne çıkarılmaktadır.¹⁴⁶

Ayrıca darbe girişimi sonrası Yunanistan'a kaçan askerlerin iadesinin de darbe girişiminin çözülmesinde etkili olacağı aktarılmaktadır. Bu haberlerde, Yunanistan'ın darbeci askerleri Türkiye'ye iade etmesi gerektiği dile getirilmekte, darbeci askerlerin sığınacağı bir ülke olmaması yönünde çağrı yapmaktadır. Darbe girişiminin yaşandığı dönemin hemen ardından yapılan haberlerde Yunanistan'ın darbeci askerleri iade edeceği yönünde haberler¹⁴⁷ bulunurken bir süre sonra Yunan yargısının aldığı kararla askerler iade edilmemiştir. Bu haberlerde Türkiye'nin hain ve terörist olarak gördüğü darbeci askerlerin Yunan yargısı ve yönetimi tarafından korunduğunu ima eden ifadeler yer verilmektedir.¹⁴⁸ “*Türkiye, Yunanistan'ı darbeciler için 'güvenli liman' olmamaya çağırıyor*” başlıklı haberde, Çavuşoğlu'nun görüşlerine yer verilmekte, Yunanistan'ın darbeci askerler için güvenli bir liman olmaması gerektiği yönündeki talebi başlıktan okurlara sunulmaktadır. Haber metninde Yunan Dışişleri Bakanı Kotzias'ın görüşleri aktarılmakta, darbeci askerlerin iade kararının yargı sürecinin belirleyeceği bir durum olduğunu belirttiği ifadeler yer verilmektedir. Haberde Yunanistan'ın bu tutumundan sonra Türk-Yunan ilişkilerinin daha da gerildiği vurgulanarak Yunanistan eleştirilmektedir.¹⁴⁹ Ayrıca diğer bir haberde de Yunanistan'ın “*darbeye karışmakla*” ve “*FETÖ üyesi olmakla suçlanan*” askerlerin iltica başvurusunu kabul ettiği aktarılmaktadır.¹⁵⁰ Türkiye'nin yaptığı ikinci iade talebinin de reddedildiği ifade edilmekte, Türk dışişlerinin söz konusu kararın tamamen “*siyasi*” olduğunu belirten açıklamasına haberin başlığında yer verilmektedir.¹⁵¹ TRT World, birçok haberde Türk yetkililerin düşüncelerini başlıktan sunarak o düşünceleri önemli kılmakta ve gündemde tutmaktadır.

TRT World'ün 15 Temmuz darbe girişimine yönelik haberleri değerlendirildiğinde, darbe girişiminin oluşturduğu zor sürece, demokrasi mücadelesine ve güvenli bir devlet yönetimi için anılan önlemlerin önemine vurgu yapıldığı görülmektedir. Yaşanan zor süreç, tedbirlerin gerekliliği ve haklılığı Türk Hükümetinin bakış açısıyla uluslararası alana

¹⁴⁶ <https://www.trtworld.com/turkey/turkey-calls-on-germany-to-provide-information-on-top-coup-suspect-9683>

¹⁴⁷ <https://www.trtworld.com/europe/greek-court-reverses-desicion-of-asylum-for-figutive-turkish-soldiers-246398>, <https://www.trtworld.com/europe/greece-to-extradite-coup-soldiers-to-turkey-within-two-weeks-146055>

¹⁴⁸ <https://www.trtworld.com/turkey/two-remaining-coup-linked-soldiers-will-not-be-extradited-to-turkey-247753>, <https://www.trtworld.com/europe/greek-court-rules-against-extradition-of-three-turkish-soldiers-6563>

¹⁴⁹ <https://www.trtworld.com/turkey/turkey-urges-greece-not-to-become-safe-haven-for-coup-plotters-11629>

¹⁵⁰ <https://www.trtworld.com/europe/greece-okays-turkish-coup-bid-suspect-s-asylum-petition-17307>

¹⁵¹ <https://www.trtworld.com/turkey/turkey-says-greeces-decision-to-block-soldiers-extradition-political-349296>

aktarılmakta, Türkiye lehine bir kamuoyu oluşturma amacı taşınmaktadır. Bu açıdan TRT World'ün AB ve ABD başta olmak üzere 15 Temmuz darbe girişiminde Türkiye'nin tezlerini aktaran bir kamu diplomasisi süreci yürüttüğü görülmektedir. Diğer yandan, AB ile Türkiye ilişkilerinde ise Türkiye'nin darbe girişimi konusunda AB'den beklediği desteği bulamadığı aktararak AB'nin bir özeleştirisi yapması, Türkiye'ye daha fazla destek sunmasının amaçlandığı düşünülmektedir. Ayrıca AB ile ilişkilerin olumsuz devam etmesinin engellenmesi adına darbe girişimi sonrası olağanüstü hâl, tedbirlerin hukuki açıdan ve uluslararası örneklerle temellendirilerek bu tedbirlerin küresel alanda meşruiyet kazanmasının hedeflendiği öngörülmektedir. Bu meşruiyetin de AB-Türkiye ilişkilerindeki gerilimi azaltma, ilişkilerin geliştirilmesinde önemli bir rol oynayabileceği düşünülmektedir.

3.2.7.3 PKK Terör Örgütü ve HDP'ye Yönelik Gelişmelerin Tarihsel Süreci

AB ile Türkiye arasındaki terör eksenli bir diğer sorun PKK, YPG gibi terör örgütlerine yönelik operasyonlar, HDP'ye yönelik adli adımlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Esasında AB'nin bu konudaki demokrasi ve insan hakları eleştirisi Kürt etnik kimliği üzerinden yürümektedir. AB, Türkiye'nin aday olması sürecinden sonra azınlıklara karşı atılacak demokratik adımları desteklemiş, Türkiye, ilk etapta Kürtler için televizyon kanalı açmış, üniversitelerde Kürtçe dili bölümünü hayata geçirmiştir. 2012 yılı itibariyle PKK ile terör sorununun sona erdirilmesi ve toplumsal bütünleşmenin sağlanması amacıyla “çözüm süreci” adı altında bir girişim başlatılmıştır. Girişim, Millî İstihbarat Teşkilâtı (MİT) Müsteşarı Hakan Fidan'ın İmralı'ya giderek Abdullah Öcalan'la görüşmesi ve Erdoğan'ın bunu canlı yayında açıklaması ile resmîyet kazanmıştır. Ardından dönemin Kürt yanlısı partisi Barış ve Demokrasi Partisi (BDP) İmralı'ya görüşme için gitmiş, PKK ile barış sürecinin başlaması adına görüşmeler yapılmıştır. Öcalan'ın barış için silahların bırakılmasını temel alan mektubu okunmuştur. Sürecin başında askeri, hukuki açıdan karşılıklı adımlar ve girişimlerde bulunulsa da süreç olumsuz bir şekilde sonlanmıştır. 6-7 Ekim Olayları, Suruç ve Ankara'daki bombalı eylemler, PKK'nin karakol ve sivillere yönelik eylemleri gibi birçok gelişme sürecin 2015 yılında sona ermesine neden olmuştur (Oğur, 2021). AB, çözüm sürecinin destekçilerinden biri olmuş, 2014 Türkiye İlerleme Raporu'nda çözüm sürecinin hukuksal zeminini oluşturan Terörün Sona Erdirilmesi ve Toplumsal Bütünleşmenin Güçlendirilmesine Dair Kanunu'nun kabul edilmesini toplumsal bütünleşme açısından değerli bulmuştur (Avrupa Komisyonu, 2014: 5). Öyle ki çözüm süreci sona erdiğinde bile 2016 yılında AB'nin Türkiye'nin çözüm sürecine geri dönmesi gerektiğinin altını çizdiği cümleler göze çarpmaktadır (DW Türkçe, 2016). Belirtilen birçok gelişmenin ardından sürecin sona ermesiyle birlikte güneydoğuda PKK terör

örgütünün kazdığı hendeklerle bir şehir savaşı başlatma girişimine yönelik Türk hükümetinin kararıyla geniş çaplı askeri operasyonlar düzenlenmiştir. Operasyonlarla birlikte PKK ile yeniden üst düzey mücadeleye girilmiştir. Bu durum, AB tarafından terörle mücadele olarak görülmemiş, operasyonlar AB’de çoğulculuk, azınlık hakları, ayrımcılık gibi konuları yeniden gündeme getirmiştir.

Kürt yanlısı Demokratik Toplum Partisi’nin (DTP) terör bağlantısı gerekçesiyle 2009 yılında kapatıldığı görülmektedir. Bu kararın ardından AİHM, Türkiye’yi “örgütlenme özgürlüğü ve serbest seçim hakkını ihlalden” suçlu bulmuş, Türkiye’nin tazminat ödemesine karar vermiştir (T24, 2016). Son dönemlerde mecliste yer alan Kürt yanlısı HDP’ye yönelik adli ve hukuki adımlar atılmış, HDP Eşbaşkanları Selahattin Demirtaş ve Figen Yüksekdağ terör soruşturması kapsamında tutuklanmıştır (NTV, 2016). 31 Mart 2019 yerel seçimlerinde 65 belediye kazanan HDP’nin terör bağlantısı sebebiyle elinde 6 belediyenin kaldığına vurgu yapılmaktadır (Euronews, 2020). Birçok HDP mensubunun tutuklanması ve belediyelere kayyum atanması AB’de de derin eleştirilere sebep olmuştur. AB’nin hazırladığı 2016 Türkiye İlerleme Raporu’nda çok sayıda milletvekilinin dokunulmazlıklarının kaldırılması ve birçok HDP’linin tutuklanmasının endişe kaynağı olduğunun altı çizilmekte, milletvekillerinin ifade özgürlüğünün, demokrasinin temel unsuru olduğu dile getirilmektedir. Raporda, PKK’nin bir terör örgütü olduğuna, mücadele edilmesi gerektiğine işaret edilirken güneydoğuda yapılan askeri operasyonların insan hakları ihlallerine neden olduğu belirtilmektedir (Avrupa Komisyonu, 2016d: 5, 6, 11). 2018 İlerleme Raporu’nda ise Türkiye’de HDP’nin marjinalleştirildiği aktarılmakta, HDP mensuplarının terör faaliyetlerine destek sebebiyle tutuklanması ve milletvekilliğinin düşürülmesi eleştirilmektedir. Türkiye’deki milletvekilliği dokunulmazlığının, milletvekillerinin ifade özgürlüğünü garanti altına alacak şekilde güçlendirilmesi gerektiğine vurgu yapılmaktadır. HDP mensuplarının cezaevinde normal şartlarda sahip oldukları hakları kullanamadıklarına, görevinden alınan belediye başkanları yerine yeni bir halk seçimi yapılması gerektiğine işaret edilmektedir (Avrupa Komisyonu, 2018: 12-14). 2019 İlerleme Raporu’nda yerel seçimleri kazanan 4 HDP’li adayın YSK tarafından mazbatalarının verilmediği, bazı meclis üyelerinin üyeliklerinin onaylanmadığı aktarılmaktadır. Raporda, kazanan adayların adaylıklarının YSK tarafından onaylanmasına rağmen Kanun Hükmünde Kararname (KHK) ile kamu hizmetinden ihraç edilerek AK Partili adaylara başkanlıkların verilmesi “yasalara uygunluk, dürüstlük ve YSK’nin siyasi baskıdan bağımsız hareket edip edemediği konusunda ciddi endişe kaynağı” olduğu yönünde eleştiriler dile getirilmektedir. YSK’nin bu hamlesinin seçmenleri yerel düzeydeki siyasi temsilden mahrum bıraktığı, yerel demokrasiye zarar verdiği belirtilmektedir. Türkiye’nin terörle

mücadelesini geniş bir çerçevede değerlendirmesi sebebiyle Kürt sorunu hakkında çalışan gazeteci, baro, insan hakları örgütleri, Kürtçe yayın yapan medya kuruluşları, kültürel kuruluşların kapalı olması tenkit edilmektedir (Avrupa Komisyonu, 2019b: 13,16,20). 2020 İlerleme Raporu'nda ise HDP'li belediyelerin yerine kayyumların atanmasının yerel seçim sonuçlarının sorgulanmasına yol açtığı, tutuklamaların demokrasiye zarar verdiği, PKK'ye yönelik operasyonların meşru olmakla birlikte insan hakları ve hukukun üstünlüğü ilkesine bağlı olarak yürütülmesi gerektiğine vurgu yapılmaktadır. Görevden alınan belediye başkanlarının yerine seçimi kaybetmiş adayların getirilmesinin gerekçelendirilemeyeceği, belediye meclisinde ya da halkla yeni bir seçimin yapılması gerektiği aktarılmaktadır. Ayrıca 2020 yılının şubat ayında beraat etmiş olmasına rağmen Mardin Belediye Başkanı'nın görevine iade edilmediğine dikkat çekilmekte, 2015 yılında Cizre'de yürütülen operasyonlar sırasında yaşanan sivil ölümlerin soruşturamalarında ilerleme kaydedilmemesi eleştirilmektedir (Avrupa Komisyonu, 2020: 7,13,16,19). Türkiye'de içişleri bakanlığı, HDP'li belediyelere kayyum atanmasına ilişkin bir rapor yayımlamış, görevden alınan başkanların PKK ile iltisaklı olduğu, belediyeyi bölücü örgütün mali ve lojistik destek merkezi haline getirdiği, onların yerine atanmaların bakanlığın bir tercihi değil, devletin bölünmez bütünlüğünü, bölge vatandaşlarının mal ve can güvenliğini korumak için bir gereklilik olduğu aktarılmaktadır (Türkiye İçişleri Bakanlığı, 2019). Ayrıca HDP'li belediyelere kayyum atanması sonrasında Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın açıklamaları dikkat çekmektedir. Erdoğan, Türk halkının vergileriyle elde edilen belediye gelirlerinin halk değil de Kandil'e gönderilmesine seyirci kalamayacaklarını açıklamıştır (Cumhuriyet, 2019).

2021 yılına gelindiğinde HDP'nin kapatılmasına ilişkin anayasa mahkemesine başvuruda bulunulmuştur. Anayasa Mahkemesi, kapatılma yönündeki iddianamenin incelenmesinin ardından iddianame usulen kusurlu bularak Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na iade etmiştir. İddianamede, HDP'nin "devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne aykırı eylemlerin odağı haline geldiği" gerekçesiyle "temelli kapatılması" talep edilmiştir (DW Türkçe, 2021). Kapatılma davasının açılmasının ardından AB'den eleştirel açıklamalar gelmiş, Avrupa Birliği Yüksek Temsilcisi Josep Borrell ve Genişlemeden Sorumlu Komiser Oliver Varhelyi'nin ortak açıklamasında kapatılma durumunun seçmen hakkını ihlal edeceği, çok sesliliğin bitirilmesi anlamına geleceği, Türkiye'de temel haklar konusundaki gerilemenin endişeleri artırdığı ifade edilmektedir (BBC Türkçe, 2021b). TBMM Başkanı AK Partili Mustafa Şentop, HDP'nin kapatılması davasına ilişkin görüşlerini iletmiş, anayasada parti kapatmak gibi düzenlemelerin mevcut olduğu, siyasi partilerin parti kapatmayı gerektiren ihlaller konusunda hassasiyet göstermesi gerektiğini dile getirmiştir (NTV, 2021). Karşılıklı

açıklamaların yer aldığı bir süreç olarak görülen bu sorunda Türkiye-AB ilişkilerinin medyada nasıl şekillendiğini ele almak, medyanın bu sorunu nasıl ve hangi yönleriyle öne çıkardığını incelemek ikili ilişkilerin seyrini görmek açısından önem taşımaktadır.

3.2.7.4. PKK Terör Örgütü ve HDP'ye Yönelik Haberlerin Analizi

TRT World, HDP ve PKK ile ilgili haberlerde AB ile yaşanan sorunda HDP ve PKK'nin faaliyetlerinin yasadışı olduğunu vurgulayarak AB'nin çizdiği sorunun yersiz olduğu, sorunun AB'nin bu yaklaşımı benimsemesi ile meydana geldiğine işaret etmektedir. Bu bağlamda, HDP ve PKK'nin yasadışı faaliyetleri gündeme getirilerek bu sav güçlendirilmektedir. HDP'ye yapılan operasyonlar ve PKK terör örgütüne ilişkin ürettiği haberlerde TRT World'ün, örgütün Türkiye'deki terör faaliyetlerine ve HDP'nin de örgütün siyasi kanadı olduğuna dair bir çerçeve çizdiği görülmektedir. Haberlerde sorun tanımlanırken örgütün ve HDP'nin Türk toplumuna verdiği zarar öne çıkarılmakta, örgütün ya da HDP'nin Kürtleri temsil etmediğine vurgu yapılmaktadır. PKK'nin Türkiye'de otuz yılı aşkın bir süredir yaptığı kanlı eylemlere işaret edilmekte, örgütün AB ve ABD tarafından da terör örgütü olarak tanındığının altı çizilmektedir. Ayrıca HDP'li belediyelerin PKK'ye maddi manevi destekte bulunduğu birçok haberde dile getirilerek HDP'nin de bir terör sorunu olduğu ifade edilmektedir. Haberlerde üretilen söylemlerle Türkiye'nin hem PKK hem de HDP'ye yönelik adli, hukuki ve askeri adımlarının meşru bir zemine oturtulma amacı taşıdığı düşünülmektedir. TRT World'ün HDP'ye yönelik operasyonların bir terör operasyonu olduğunu dile getiren söylemler üreterek atılan adımların bir siyasi partiden ziyade bir terör örgütünün siyasi temsilcisini hedef aldığı yönünde bir uluslararası kamuoyu oluşturmayı hedeflediği gözlenmektedir. Özellikle AB'nin HDP'ye yönelik bu girişimleri hukuki ve demokratik açıdan eleştirdiği göz önünde bulundurulduğunda TRT World'ün haber çerçevesi ile eleştirileri bertaraf etmeyi öngördüğü tahmin edilmektedir. Haberlerde, PKK terör örgütünün yalnızca Türkiye'de değil AB'de de faaliyet yürüttüğü, yasadışı yollarla gelir elde ettiği de vurgulanmaktadır. Bu süreçte, AB ülkelerinin de PKK'nin faaliyetlerine göz yumduğu, finansal kaynak sağlamasına izin verdiği, PKK yandaşlarının etkinlik düzenlemesine ses çıkarmadığı yönünde AB'yi eleştiren söylemler de göze çarpmaktadır. Dolayısıyla TRT World'ün, AB'ye Türkiye'nin mücadele ettiği terör örgütüne göz yumduğu gerekçesiyle ahlaki yargılarda bulunduğu görülmekte, TRT World'de bu durumun AB-Türkiye ilişkilerine de zarar verdiği yönünde siyasi eleştiriler dikkat çekmektedir. Haberlerde, Türkiye'deki ileri sürülen terör sorununun çözümünün PKK ve HDP ile mücadele etmekten geçtiğine yönelik bir çerçeve oluşturulduğu görülmektedir. TRT World'ün, Türkiye'nin HDP ve PKK'ye karşı yapılan girişimleri Türk Hükümeti'nin dile getirdiği şekilde

bir haber çerçevesi çizerek, Türkiye'nin küresel kamuoyuna aktardığı tezlerin bir sözcüsü konumunda olduğu saptanmaktadır.

3.2.7.4.1. Sorunun Tanımlanması ve Sebepleri

TRT World HDP'nin faaliyetleri ile PKK terör örgütünün bağlantılarını içeren haberleri gündeme getirerek sorunu Türkiye'nin güvenliğini tehdit eden bir terör örgütü ve onun siyasi uzantısı bir siyasi partinin varlığına dayandırmaktadır. HDP Lideri Selahattin Demirtaş'ın ele alındığı bir haberde, Demirtaş'ın tutuklanma sebebi *“suç işleme amaçlı teşkilat kurmak”* olarak değerlendirilmektedir.¹⁵² *“Türkiye’de üç ilde HDP belediye başkanları neden görevden alındı?”* başlıklı haberde, 3 HDP’li belediye başkanının *“terör örgütü PKK ile bağlantılarını sürdürmek”* suçuyla görevden alındığı ifade edilmektedir. İçişleri bakanlığından alınan bilgiye göre söz konusu belediye başkanlarının ölen PKK üyelerinin cenazelerine gittiği vurgulanmaktadır. PKK terör örgütünün bazı belediye kaynaklarını yasadışı amaçlarla kullandığı, söz konusu belediyelerin buna izin verdiği, örgütün *“lojistik merkezi”* olduğu belirtilmektedir.¹⁵³

HDP'nin PKK ile bağlantısı olduğu yönünde eleştirilerin yer aldığı bir konuya oldukça fazla değinilmektedir. Çocuklarının PKK'ye katılmaları amacıyla HDP aracılığıyla zorla dağa kaçırıldığı ve söz konusu çocukların ailelerinin HDP binası önünde eylem yapması öne çıkarılmaktadır. *“Türkiye’deki Kürt aileler neden HDP genel merkezinin önünde kamp yapıyor?”* başlıklı haberde, HDP'nin PKK terör örgütüne katılmak için *“beyin yıkama taktiği”* ile genç erkek ve kızları dağa götürmesine sebep olduğu vurgulanmaktadır. Çocukları dağa götürülen ailelerin çocuklarını geri istediği yönünde HDP binası önünde yaptığı oturma eylemi aktarılmakta, ailelerin görüşlerine yer verilerek çocuklarının dağa kaçırıldığı, çocuklarını geri almadan eylemlerine son vermeyecekleri ifade edilmektedir.¹⁵⁴ *“Anneler PKK aleyhine oturma eylemine devam ediyor, kaçırılan çocukların iadesini talep ediyor”* başlıklı haberde ailelerin teröristlerin elinde olduğu bildirilen çocuklarının iadesi için protesto düzenlediği vurgulanmaktadır. Protesto eden aile sayısının 58’e ulaştığı ifade edilirken 10’lu yaşlardaki çocukların kaçırıldığı belirtilmekte, ailelerin çocukları ile kavuşmak istediğine değinilmektedir.¹⁵⁵ *“Türk ebeveynler PKK’ya karşı protestoların 100. gününde”* başlıklı

¹⁵² <https://www.trtworld.com/turkey/hdp-chair-demirtas-court-case-commences-277026>

¹⁵³ <https://www.trtworld.com/turkey/why-have-hdp-mayors-been-removed-in-three-provinces-in-turkey-29133>

¹⁵⁴ <https://www.trtworld.com/magazine/why-are-turkey-s-kurdish-families-camping-outside-hdp-headquarters-29698>

¹⁵⁵ <https://www.trtworld.com/turkey/mothers-continue-sit-in-against-pkk-demand-return-of-abducted-kids-31903>

haberde, çocukları dağa götürülen ailelerin oturma eylemlerinin devam ettiği, ailelerin çocuklarını geri istediği, HDP gençlik kollarından sürekli tehdit mesajları aldıkları aktarılmaktadır.¹⁵⁶ “*Aileler Türkiye'nin güneydoğusunda HDP parti binası önünde oturma eylemi yapıyor*” başlıklı haberde HDP'nin PKK terör örgütüne adam toplamakla suçlanmakta, partinin Diyarbakır'daki binası önünde çocukları kaçırılan ailelerin eylemine değinilmektedir. Ailelerin düşünceleri dile getirilirken HDP üyeleri aracılığıyla çocukların dağa götürüldüğü, HDP'nin çocukları örgüte katılmayı teşvik ettiği belirtilmektedir.¹⁵⁷ “*Kürt annelerin çocuk askerler için ricası üzerine eski bir PKK üyesi*” başlıklı haberde HDP'nin aileler tarafından PKK terör örgütünün siyasi cephesi olduğu ifade edilmekte, ailelerin sayısı arttıkça halkın da tepkisinin arttığı söylenmektedir. Ailelerin, çocukların önce kaçırıldığını, ardından “*beyinlerinin yıkanarak*” PKK'ye katıldıkları ve ailelerin “*çocuklarıyla erişimlerinin engellendiğine*” vurgu yapılmaktadır. Eski bir PKK üyesi Aytekin Yılmaz'ın PKK kamplarındaki çocukları kurgusal olarak anlattığı kitabına değinilmekte, çocukların trajik hikayeleri ile birlikte sol çevrelerin ve insan hakları örgütlerinin de çocukların dağa götürülmesini görmezden geldiği için eleştirildiği görülmektedir. PKK'nin 30 yıldır savaşmak için çocukları kullandığına dikkat çekilmekte, çocukların dağda yaşadıkları zorluklar ve PKK'nin zorunlu olarak her aileden bir çocuğu örgüte dahil ettiğine vurgu yapılmaktadır. Çocukları dağa kaçırılan ailelerin yanı sıra STK'lar, akademisyenler, aktivistlerin de tepki göstermesi gerektiğinin altı çizilmektedir.¹⁵⁸ “*Ünlüler Türkiye'nin güneydoğusundaki protestocu anneleri destekliyor*” başlıklı haberde, HDP binası önünde çocuklarının geri dönmesi için nöbet tutan ailelere ünlü isimlerin de destek olduğu aktarılmaktadır. HDP'nin terör örgütü ile bağlantısı olduğu dile getirilen haberde, sinema ve dizi oyuncusu Ahmet Yenilmez, Hasan Kaçan, Vildan Atasever Müzisyen Cenk Eren, Mustafa Yıldızdoğan, Uğur Işlak, Sunucu Serdar Tuncer, Şarkıcı Murat Kekilli, Komedyen Şoray Uzun, Senarist ve Yönetmen Semih Kaplanoğlu gibi isimlerin ailelere destek verdiği belirtilmekte, bu isimlerin herkesin tepkisini dile getirmesi gerektiğini aktardığı ifadeler öne çıkarılmaktadır.¹⁵⁹ Haberlerde, HDP'nin PKK terör örgütüne insan tedariki sağladığı, ailelerin çocuklarını beyin yıkama faaliyetiyle örgüte dahil ettiği yönünde bir söylem geliştirilmekte, HDP'ye yönelik PKK'nin siyasi kanadı olduğu tezi desteklenmektedir. HDP'nin PKK ile bağlantısı, çocukları kaçırılan ailelerin de cümleleri ile ifade edilmekte, ailelerin HDP'den sürekli tehdit aldığı dile getirilerek

¹⁵⁶ <https://www.trtworld.com/turkey/turkish-parents-mark-100th-day-of-protest-against-pkk-32087>

¹⁵⁷ <https://www.trtworld.com/turkey/families-stage-sit-in-outside-hdp-party-office-in-se-turkey-29505>

¹⁵⁸ <https://www.trtworld.com/turkey/a-former-pkk-member-on-the-pleas-of-kurdish-mothers-to-child-soldiers-29975>

¹⁵⁹ <https://www.trtworld.com/turkey/celebrities-support-protesting-mothers-in-southeastern-turkey-29630>

HDP'nin şiddet yanlısı olduğu yönü vurgulanmaktadır. Ailelerin yaptığı eyleme toplumun da destek verdiği ifade edilerek HDP'nin terör bağlantısı olduğunun iç kitlede de karşılık bulduğu aktarılmaktadır.

HDP'li belediyelerin PKK terör örgütüne destek verdiği, HDP'lilerin örgütün propagandasını yaparak şiddet eylemlerine neden olduğu yönünde birçok haber bulunmaktadır. *“Erdoğan 53 ölümden HDP Eş Genel Başkanı Demirtaş'ın sorumlu olduğunu söyledi”* başlıklı haberde Erdoğan'ın Hamburg'da G20 Zirvesi sonrasında dile getirdiği cümlelere yer verilmektedir. Erdoğan'ın HDP Eşbaşkanı Selahattin Demirtaş'ın 6-7 Ekim Olayları'nda hayatını kaybeden 53 kişinin ölümünden sorumlu bir *“terörist”* olduğunu aktardığı cümlelere vurgu yapılmaktadır.¹⁶⁰ Erdoğan'ın bu sözleri uluslararası bir toplantı sırasında Almanya'da dile getirmesi, küresel kamuoyunu bilgilendirme, olası eleştiriler karşısında tutuklamayı gerekçelendirme açısından kolaylaştırıcı olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. *“Türk içişleri bakanlığı terörle bağlantılı oldukları iddiasıyla üç belediye başkanını görevden aldı”* başlıklı haberde görevden alınan HDP'li belediye başkanlarının *“ABD ve AB tarafından terör örgütü olarak tanıdığı PKK'yi destekledikleri”* sebebiyle görevden alındığına vurgu yapılmaktadır. Söz konusu belediyelerin terör örgütüne fon sağladığı, örgütün propagandasını yaptığı, Cumhurbaşkanı Yardımcısı Fuat Oktay'ın sözleriyle ileri sürülmektedir. HDP Sözcüsü Saruhan Uluç'un sözlerine de yer verilmekte, belediye başkanlarının görevden alınmasının tamamen uydurma gerekçelerle yapıldığı cümleler göze çarpmaktadır.¹⁶¹ *“Türkiye, PKK bağlantılı iki düzine belediye başkanını görevden aldı”* başlıklı haberde, görevden alınan belediye başkanlarının *“PKK bağlantılı”* olduğuna vurgu yapılmakta, terörü destekleyen her belediyenin *“bedelini ödemesi gerektiği”* Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın sözleriyle aktarılmaktadır.¹⁶² Bir diğer haberde, HDP'li milletvekillerinin şiddet eylemlerine çağrı ve terör propagandası sebebiyle tutuklandıkları dile getirilmektedir.¹⁶³ *“Cumhuriyet savcısı Diyarbakır eşbaşkanlarını tutukladı”* başlıklı haberde HDP'li Diyarbakır belediyesinin kaynaklarının PKK'lilerin cenazeleri için kullanıldığına işaret edilmektedir. Bu sebeple Gülten Kışanak ve Fırat Anlı'nın *“terörle mücadele kapsamında tutuklandığının”* altı çizilmektedir. Ayrıca Kışanak'ın *“terör örgütü lehine açıklamalarda bulunduğu”* da ifade edilmektedir.¹⁶⁴ *“Türkiye, PKK ile bağlantılı olduğu iddia edilen üç belediye başkanını görevden aldı”* başlıklı haberde, HDP'ye bağlı üç belediye başkanının terör örgütüne üye oldukları gerekçesiyle görevden

¹⁶⁰ <https://www.trtworld.com/turkey/erdogan-says-hdp-co-leader-demirtas-is-responsible-for-53-deaths-8645>

¹⁶¹ <https://www.trtworld.com/turkey/turkish-interior-ministry-dismisses-three-mayors-over-alleged-terror-links-29090>

¹⁶² <https://www.trtworld.com/turkey/erdogan-says-replaced-mayors-had-supported-pkk-184622>

¹⁶³ <https://www.trtworld.com/turkey/police-detain-co-chairpersons-of-hdp-in-ongoing-investigation-220825>

¹⁶⁴ <https://www.trtworld.com/turkey/turkeys-southern-city-co-mayors-detained-214589>

alındığına dikkat çekilmektedir.¹⁶⁵ “*Türkiye terör bağlantılı oldukları iddiasıyla dört belediye başkanını tutukladı*” başlıklı haberde, HDP’li dört belediye başkanının PKK bağlantılı “*terör soruşturması kapsamında*” tutuklandığı belirtilmektedir.¹⁶⁶ Haberlerde görüldüğü gibi, HDP’li belediyelere yönelik hukuki adımların temelinde “terörle iltisak”, “terörle bağlantı” olduğu güçlü bir gerekçe olarak gösterilmektedir.

PKK’nin yaptığı eylemlerin “terör” niteliği taşıdığını öne çıkaran haberler de üretilmektedir. “*PKK üyesi, Türkiye genelindeki çok sayıda orman yangınının sorumluluğunu üstlendi*” başlıklı haberde PKK terör örgütüne bağlı Ateşin Çocukları Girişimi’nin “*27 ayrı orman yangını çıkardığı*”, bu yangınların da “*sorumluluğunu üstlendiği*” aktarılmaktadır.¹⁶⁷ “*Türkiye’nin doğusunda bir esnafın PKK tarafından öldürülmesi öfkeyi tetikliyor*” başlıklı haberde Ağrı’da AK Parti seçim gözlemcisinin PKK’li teröristler tarafından başından vurulduktan sonra bedeninin elektrik direğine bağlandığı dile getirilmektedir. PKK’nin yaptığı bu eylemi eleştiren söylemler barındıran haberde olayı bir PKK’linin üstlendiği belirtilmektedir. İçişleri Bakanı Süleyman Soylu’nun görüşlerinin aktarıldığı haberde, HDP’nin güneydoğudaki oylarının azalmasının önüne geçmek için yerel halkın terörize edildiğine dikkat çekilmektedir. Haberde, PKK’nin geçmişte öğretmen, siyasi parti görevlisi gibi kişileri katlettiği öne çıkarılmaktadır.¹⁶⁸ “*10 soruda PKK*” başlıklı haberde örgütün yapılan ateşkes anlaşmalarına uygun davranmadığı, ateşkesi bozduğuna değinilmekte, PKK’nin Kürtleri temsil ettiği ya da Kürt meselesiyle eşleştirmenin bir “*basitleştirme*” olduğu vurgulanmaktadır. Ayrıca HDP’nin en popüler Kürt partisi olduğu ifade edilmesine rağmen Kürt seçmenin oylarının %38,3’ünü aldığına dikkat çekilmektedir. Esasında haberde PKK’nin yanı sıra HDP’nin Kürtleri temsil etmediği öne çıkarılmaktadır.¹⁶⁹ “*Türkiye, Maçka’da 15 yaşındaki ‘PKK cinayeti’ nin yasını tuttu*” başlıklı haberde PKK terör örgütünün 15 yaşındaki Eren Bülbül’ü katlettiği aktarılmakta, Türkiye’nin her kesiminden bu olayın kınandığı bildirilmektedir.¹⁷⁰

3.2.7.4.2. Ahlaki Yargılarda Bulunma

AB’nin PKK’ye yönelik yaklaşımını ele alan haberlere bakıldığında, “*Europol, PKK’nın AB’deki Türk kurumlarını hedef aldığını söyledi*” başlıklı haberde Avrupa Polis

¹⁶⁵ <https://www.trtworld.com/turkey/turkey-suspends-three-mayors-with-alleged-pkk-links-247634>

¹⁶⁶ <https://www.trtworld.com/turkey/turkey-arrests-four-mayors-over-alleged-terror-links-31389>

¹⁶⁷ <https://www.trtworld.com/turkey/pkk-affiliate-claims-responsibility-for-several-wildfires-across-turkey-29300>

¹⁶⁸ <https://www.trtworld.com/turkey/the-murder-of-a-shopkeeper-by-the-pkk-in-turkey-s-east-triggers-outrage-18634>

¹⁶⁹ <https://www.trtworld.com/turkey/the-pkk-in-10-questions-14586>

¹⁷⁰ <https://www.trtworld.com/turkey/turkey-mourns-killing-of-15-year-old-in-macka-420349>

Teşkilatı'nın (Europol) hazırladığı bir raporda PKK terör örgütünün Avrupa'da faaliyetlerini sürdürdüğüne, özellikle Fransa, İtalya, İsviçre'de güçlü destek bulunduğuna işaret edilmektedir. PKK yandaşlarının Avrupa'daki Türk kurumlarına, kültür binalarına ve mülklerine saldırdığı ifade edilmektedir. Ayrıca bir diğer terör örgütü olan DHKP/C'ye de Almanya ve Hollanda'da finansman sağlandığına vurgu yapılmaktadır.¹⁷¹ Haberde, AB'nin polis teşkilatının raporu ile AB'nin PKK'ye olan yaklaşımı eleştirilmektedir. *"Türkiye AB'nin 'ikiyüzlülüğünden' bıktığını söylüyor"* başlıklı haberde Mevlüt Çavuşoğlu'nun sözlerine yer verilerek Almanya'da 4500 PKK yandaşı aleyhine dava olduğu, bu durumun en az 4500 teröristin Almanya'da yaşadığı anlamına geldiği vurgulanmaktadır. Türkiye'nin PKK üyelerinin iadesini istediği ama Almanya'nın şu ana dek 3 kişiyi iade ettiği yönünde eleştiriler dile getirilmektedir.¹⁷² *"Fransa, PKK yandaşlarının miting düzenlemesine izin verdi"* başlıklı haberde, Fransa'nın PKK yandaşlarına Strasbourg'da miting düzenlemesine göz yumması eleştirilmektedir. Mitingde bulunanların PKK liderinin bayraklarını taşıdığına değinilmekte, Türkiye'nin ise 30 yıldan fazla bir süredir PKK terörüyle mücadele ettiğine dikkat çekilmektedir.¹⁷³ *"Türkiye, PKK'lı teröristleri koruyan Belçika iktidarını eleştirdi"* başlıklı haberde Belçika'da PKK/YPG'li teröristlerin yargılanmasını engelleyen mahkeme kararı eleştirilmektedir. Dışişleri bakanlığından yapılan açıklamada, PKK'nin AB'nin terör listesinde olduğu aktarılmakta, mahkemenin aldığı kararın *"ikiyüzlülüğün bir örneği"* olduğuna dem vurulmaktadır.¹⁷⁴ *"Türk yetkili, Avrupa'nın PKK'ya desteğini şiddetle eleştirdi"* başlıklı haberde, dönemin AKPM Türk Heyet Başkanı Akif Çağatay Kılıç'ın sözlerine yer verilmekte, PKK'nin AB ülkelerinde destek gördüğü, bunun *"siyasi özgürlük"* olarak görülemeyeceği şeklinde eleştiriler dile getirilmekte, HDP'nin terör bağlantısı olduğuna vurgu yapılmaktadır.¹⁷⁵ *"Rapor, PKK'nın Avrupa'da her yıl 28 milyon dolardan fazla topladığını söylüyor"* başlıklı haberde Alman İstihbarat Teşkilatı BfV'nin yayımladığı rapora göre PKK'nin son 10 yılda Almanya'da elde ettiği bağışları iki katına çıkardığı ifade edilmektedir. PKK'nin Avrupa genelinde her yıl 25 milyon Euro topladığına değinilmekte, örgüte sağlanan bu fon nedeniyle Türkiye ile Almanya arasında sürtüşmeye neden olduğu bildirilmektedir. Almanya Dışişleri Bakanı Sigmar Gabriel'in de Berlin'in PKK'nin *"propaganda faaliyetleriyle mücadelede başarısız olduğu"* yönündeki cümleleri dile getirilerek Almanya'nın PKK'ye olan yaklaşımı Alman siyasinin sözleri ile

¹⁷¹ <https://www.trtworld.com/turkey/europol-says-the-pkk-is-targeting-turkish-institutions-across-the-eu-380512>

¹⁷² <https://www.trtworld.com/europe/ankara-tired-of-eu-hypocrisy-germany-worried-about-turkeys-purge-229532>

¹⁷³ <https://www.trtworld.com/europe/france-allows-pkk-supporters-to-stage-rally-15265>

¹⁷⁴ <https://www.trtworld.com/turkey/turkey-slams-belgian-ruling-protecting-pkk-terrorists-33318>

¹⁷⁵ <https://www.trtworld.com/turkey/turkish-official-slams-europe-s-support-to-pkk-23637>

tenkit edilmektedir.¹⁷⁶ “PKK, Avrupa’yı lojistik üs olarak kullanıyor - Europol raporu” başlıklı haberde, Europol’ün PKK’nin Avrupa’da silah temin etmek, insanları bünyesine almak ve Kürtleri amaçları için kullandığını ifade ettiği rapora yer verilmektedir. Raporda, PKK’nin silah ve insan tedariki için “Avrupa’yı bir üs gibi” kullandığı vurgulanmaktadır. PKK’nin birçok yasadışı faaliyet ile gelir elde ettiği, çeşitli oluşum ve hayır kurumlarını da faaliyetlerinde kullandığı belirtilmektedir.¹⁷⁷ “Türkiye, Avrupa Parlamentosunu PKK’lı teröristlerle olaya ev sahipliği yapmaktan dolayı eleştiriyor” başlıklı haberde, Türkiye’nin örgüt elebaşlarının ve destekçilerinin katıldığı bir AP etkinliğini işaret ederek “terör örgütleriyle ayırım gözetmeksizin mücadele ilkesini de göz ardı eden gayri resmi” bu durumu şiddetle kınadığına değinilmektedir.¹⁷⁸ “Rapor, PKK uyuşturucu faaliyetlerini İngiltere ve Almanya hücrelerine bağlamaktadır” başlıklı haberde Türk parlamentosunun Uyuşturucu Bağımlılığı Araştırma Komisyonu tarafından yayımlanan bir raporda PKK’nin uyuşturucu faaliyetlerinin Birleşik Krallık ve Almanya ile bağlantılı olduğu aktarılmaktadır.¹⁷⁹ “Türkiye’nin AB üyeliğini reddetmek bloğun çıkarlarına karşı – Çavuşoğlu” başlıklı haberde, AB’nin Türkiye’nin terörle mücadelesinde “daha somut destek” vermesi, PKK’nin terör listesinde yer almaya devam etmesi, terör gruplarının varlığına AB’de izin verilmemesi gerektiği Mevlüt Çavuşoğlu’nun sözleri ile aktarılmaktadır.¹⁸⁰ Haberlerde görüldüğü üzere, AB’nin Türkiye’de terör faaliyeti yürüten bir örgüte el altından destek verdiği, birçok faaliyette bulunmalarına izin verdiği dile getirilerek AB’nin örgütü meşrulaştırma çabası olduğu yönünde eleştirildiği görülmektedir.

3.2.7.4.3. Çözüm Önerileri Sunma

TRT World, AB’nin söz konusu sorundaki yaklaşımını eleştiren çok sayıda habere yer verirken çözüm önerilerine nadir bir şekilde değinmektedir. Çözüm önerileri, AB’nin PKK’yi eleştirdiği konular üzerinden sunulmaktadır. AB’nin PKK’ye yönelik olumsuz ifadelerinin de yer aldığı haberler de bulunmaktadır. “AB, PKK saldırılarının ardından Türkiye’ye dayanışma mesajı gönderdi” başlıklı haberde Türkiye’nin güneydoğusunda PKK terör örgütünün planladığı bombalı saldırılar sonrasında AB’nin Türkiye ile “dayanışmasını yinelediği” ifade edilmektedir. AB Dışişleri Sözcüsü Maja Kocijancic’in sözlerine yer verilmekte, AB’nin de terör örgütü olarak tanıdığı PKK’nin saldırıları nedeniyle Türkiye’nin zorluklarla karşı karşıya

¹⁷⁶ <https://www.trtworld.com/europe/report-says-pkk-collects-over-28m-in-europe-every-year-393932>

¹⁷⁷ <https://www.trtworld.com/europe/pkk-using-europe-as-logistics-base-europol-report-18328>

¹⁷⁸ <https://www.trtworld.com/turkey/turkey-slams-european-parliament-over-hosting-event-with-pkk-terrorists-33539>

¹⁷⁹ <https://www.trtworld.com/turkey/report-links-pkk-drug-activities-to-uk-germany-cells-16775>

¹⁸⁰ <https://www.trtworld.com/turkey/denying-turkey-eu-membership-against-bloc-s-interests-cavusoglu-21874>

kaldığına değinilmektedir.¹⁸¹ “AB dış politika şefi PKK'nın şiddete son vermesi gerektiğini söyledi” başlıklı haberde AB Dış Politika Sorumlusu Mogherini'nin görüşlerine atıfta bulunulmakta, sorunların çözülmesi için PKK'nın silah bırakması ve siyasi kanalları kullanması gerektiğini ifade eden cümleler göze çarpmaktadır. Haberde, Mevlüt Çavuşoğlu'nun da cümlelerine yer verilerek, AB'nin PKK yandaşlarının mitinglerine hoşgörü göstermemesi gerektiğinin altı çizilmektedir.¹⁸² “Alman siyasetçi, PKK'yi "terör örgütü" olarak nitelendiriyor” başlıklı haberde, Alman siyasetçi Sigmar Hartmut Gabriel'in görüşlerine yer verilmekte, PKK'nın terör örgütünün finansmanını “kara para aklama, uyuşturucu ve silah ticaretinden” sağladığına işaret edilmektedir. Gabriel'in PKK'nın mali kaynak sağlamak için Almanya'da da söz konusu yasadışı işlerle uğraştığı, şahsı adına terör örgütü olarak gördüğü belirtilmektedir. Bu açıklamaların karşısında Çavuşoğlu'nun “gerçekleri cesaretle söyleyenlerin” de olduğunu dile getirdiği sözleri göze çarpmaktadır.¹⁸³ Haberde görüldüğü üzere, AB'de de PKK'nın faaliyetlerine karşı söylemler de olduğu öne çıkarılmakta, gerçekleri söyleyen siyasetçilerin de varlığına dikkat çekilerek PKK'nın AB'nin tamamında eleştirilmesi gerektiğinin altı çizilmektedir. “PKK, AB'nin terör listesinde kalacak” başlıklı haberde, Avrupa Adalet Divanı'nın PKK'yi terör listesinde tutmaya devam edeceği bildirilmektedir. Ayrıca HDP'ye bağlı bir belediyeye ait bir traktörde makineli tüfek, el bombası, anti-tank füzeleri gibi askeri mühimmat ele geçirildiği, bu traktörlerin Türk askerine yönelik saldırılarda hendek kazmak için kullanıldığının altı çizilmektedir.¹⁸⁴ “Türkiye Başbakanı, ülkenin terörle mücadele yasalarını değiştirmeyi kabul etmiyor” başlıklı haberde, Türkiye 27. Dönem Başbakanı Binali Yıldırım'ın görüşlerine vurgu yapılmakta, vizesiz seyahat için Türkiye'nin terörle mücadele yasasını değiştirmeyeceğine, bu yasalarla IŞİD, PKK ve FETÖ gibi örgütlerle mücadele edildiğine değinilmektedir. Ayrıca Türkiye'nin terörle mücadelesinin AB'nin güvenliğini de etkilediği belirtilerek terör yasalarının AB güvenliği için de önemli olduğuna işaret edilmektedir.¹⁸⁵ Haberde, vizesiz seyahat serbestisi olanağına rağmen terör yasalarının değiştirilmeyeceği ifadesi ile terörle mücadele ve terörle mücadele yasasının önemi artırılmakta, AB'nin eleştirdiği bu yasanın kabul görmesi için bir çaba göze çarpmaktadır.

3.2.7.5. YPG Terör Örgütüne Yönelik Operasyonların Tarihsel Süreci

Türkiye'nin Suriye'nin kuzeyindeki YPG/PYD terör örgütüne yönelik operasyonlar Türkiye ile AB arasında sorun yaratan bir diğer konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Türkiye,

¹⁸¹ <https://www.trtworld.com/turkey/eu-sends-solidarity-to-turkey-over-pkk-terror-attacks-163000>

¹⁸² <https://www.trtworld.com/europe/mogherini-says-pkk-must-end-violence-begin-negotiations-182791>

¹⁸³ <https://www.trtworld.com/turkey/german-politician-brands-pkk-terrorist-organisation-30680>

¹⁸⁴ <https://www.trtworld.com/europe/pkk-to-remain-on-eu-terror-list-21697>

¹⁸⁵ <https://www.trtworld.com/turkey/turkish-pm-rules-out-changing-country-s-anti-terror-laws-2689>

Suriye’de yaşanan iç savaşta Suriye’nin kuzeyinde ABD’nin desteği ile palazlanan YPG’nin Türkiye’yi tehdit edecek bir konuma ve bölgeye gelmemesi açısından girişimlerde bulunmakta, YPG’nin bölgeden çıkarılması için operasyonlar düzenlemektedir. Bu bağlamda, Suriye’nin kuzeyine 2018 yılında Zeytin Dalı, 2019 yılında Barış Pınarı, 2020 yılında ise Bahar Kalkanı Harekâtı düzenlenmiştir.

Türkiye, 20 Ocak 2018’de Suriye’nin Afrin bölgesine Zeytin Dalı Harekâtı’nı başlatmıştır. Operasyonun Afrin’i teröristlerden temizlemek için düzenlendiği aktarılmakta, operasyonun ardından bölge halkının sosyal yaşamına döndüğü, huzur ve güven içinde yaşadığı belirtilmiştir (TRT Haber, 2021). Operasyona ilişkin konuşan dönemin AB Bakanı Ömer Çelik, Türkiye’nin bölge halkının güvenliğini korumak için meşru müdafaa hakkıyla hareket ettiğini, uluslararası hukuktan doğan haklarını kullanarak terör örgütlerine karşı meşru bir karşılık verdiğini vurgulamaktadır (Avrupa Birliği Başkanlığı, 2018). Dönemin AB bakanının AB yetkililerin de olduğu bir toplantı ile operasyon hakkında bilgilendirmede bulunması operasyonun detaylarının AB tarafından doğru anlaşılmasını sağlamayı, AB’den olası bir eleştiri gelmesini bertaraf etmeyi amaçladığı düşünülmektedir. AB Dışişleri ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi Federica Mogherini de Zeytin Dalı Harekâtı’na ilişkin açıklamalarda bulunmuş, operasyondan dolayı endişe içinde olduğunu, insani yardıma erişim sağlamanın güvence altına alınması ve sivillerin operasyondan zarar görmemesi gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca Mogherini, bölgedeki operasyonların tamamının DEAŞ’a yönelik olması gerektiğini aktarmıştır (Hürriyet, 2018).

Barış Pınarı Harekâtı ise 9 Ekim 2019’da başlatılmıştır. Operasyonun amacının Suriye’nin kuzeyindeki terör unsurlarını ortadan kaldırmak olduğu dile getirilmektedir (Sözcü, 2019b). Harekatın uluslararası hukuk ve BM ilgili maddelerine dayanarak meşru müdafaa hakkı sınırları içerisinde gerçekleştiği, Suriye’nin toprak bütünlüğüne saygı gösterildiği, sivil unsurların zarar görmemesi için hassasiyet gösterildiğine vurgu yapılmaktadır (Hürriyet, 2019b). Recep Tayyip Erdoğan da Barış Pınarı Harekâtı konusunda açıklamalarda bulunmuştur. Erdoğan, operasyonun Suriye’nin kuzeyindeki PKK/YPG ve DEAŞ terör örgütlerine karşı düzenlendiği, bir terör koridoru oluşmasını engellemek, bölgeye barış ve huzur getirmek için yapıldığına ilişkin açıklamalarda bulunmuştur (Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, 2019b). Ayrıca Erdoğan, teröristlerin bölgeyi terk etmeden operasyonun bitmeyeceğini, bölgenin teröristlerden temizlenmeden Türkiye’nin duruşunun değişmeyeceğini, Rusya ve ABD’nin verdiği sözlerini tutmadığını dile getirmiştir (Sözcü, 2019c). Barış Pınarı Harekâtı’na ilişkin AB’den de eleştiriler gelmiştir. 2020 Türkiye İlerleme Raporu’nda bu operasyonla birlikte Türkiye’nin ABD ve AB ile ilişkilerinin bozulduğu

belirtilmiş, operasyonun tek taraflı olduğu aktararak operasyon kınanmış, Türkiye'nin uluslararası insani hukuka uygun hareket etmesi gerektiğinin altı çizilmiştir. Türkiye'nin operasyonu sürdürmesi ile AB ülkelerinin büyük kısmının Türkiye'ye silah ihracatını durdurduğuna vurgu yapılmaktadır (Avrupa Komisyonu, 2020: 113).

27 Şubat 2020'de İdlib'de Türk askerlerine yapılan hava saldırısının ardından başlatılan Bahar Kalkanı Harekâtı, bölgede ateşkesin sağlanması ve sivil göçün engellenmesi için icra edilmiştir. Milli Savunma Bakanı Hulusi Akar, Bahar Kalkanı Harekâtı üzerine açıklamalarda bulunmuş, Bahar Kalkanı Harekâtı'nın Adana, Soçi ve Astana mutabakatları çerçevesinde yapıldığı, bölge ve hudut güvenliğinin sağlanması, insani dramın sona erdirilmesi, göçün önlenmesi gibi sebeplerle yapıldığını aktarmıştır (Anadolu Ajansı, 2020d).

Türkiye ile AB arasında demokrasi temelli yaşanan sorunların Türkiye-AB arasındaki üyelik ilişkilerine önemli etki ettiği düşünülmektedir. Görüldüğü üzere bu tür sorunların yaşandığı söz konusu olaylarda her iki taraftan da karşılıklı açıklamalar ile ilişkiler gerilmiş, AB ülkeleri Türkiye'ye yaptırım konusunu tartışmıştır. Özellikle 15 Temmuz Darbe Girişimi'nin ardından yaşanan olağanüstü hâl ve cumhurbaşkanlığı sisteminin demokrasi anlamında Türkiye'yi geriye götürdüğü ve AB yolundan uzaklaştırdığı yönünde sıkça eleştiriler dikkat çekmektedir. Bu bağlamda, sözü edilen konularda Türkiye'nin öne çıkardığı gerekçe ve tezler, bu konuları nasıl ele alındığı incelenmektedir.

3.2.7.6. YPG Terör Örgütüne Yönelik Operasyonlara İlişkin Haberlerin Analizi

TRT World, Türkiye'nin Suriye operasyonlarına yönelik üretilen haberlerde sorunu Suriye'nin kuzeyinde yuvalanan terör gruplarının varlığı olarak tanımlamaktadır. Bu sorun haberlerde dile getirilerek Türkiye'nin ve bölge halkının sınır güvenliğinin sağlanması adına operasyonlar düzenlendiği aktarılmaktadır. ABD'nin destek sağladığı YPG'den söz edilirken bir terör grubu olduğuna vurgu yapılmakta, AB ve ABD'nin de terör örgütü olarak ilan ettiği PKK'nin Suriye kolu olduğu belirtilmektedir. Öyle ki haberlerde YPG'den bahsedilirken YPG/PKK şeklinde bir tanımlama yapılmaktadır. Suriye'ye yapılan operasyonların Türkiye'nin güvenliği açısından önemli olduğuna işaret edilmekte, operasyonları kınayan küresel camiaya eleştiriler getirilmekte, ahlaki yargılarda bulunmaktadır. Türkiye'nin sürekli terör örgütleri ile mücadele ettiği ifade edilmekte, uluslararası camianın da destek vermesi gerektiğinin altı çizilmektedir. YPG'nin bölge halkına baskı uyguladığına, operasyonlarla bölge halkının da huzura kavuşacağına, bölgenin de operasyonları memnuniyetle karşıladığına değinilmektedir. Bu açıdan bakıldığında, YPG'nin bir terör grubu olduğu vurgusu, eleştiren küresel camianın Türkiye tarafından tenkit edilmesi, operasyonların uluslararası hukuk ve

meşru savunma haklarına uygun olduğunun ifade edilmesi ile TRT World'ün operasyonlar konusunda küresel alanı ikna etme, gelecek eleştirileri bertaraf etme adına bir kamu diplomasisi süreci yürüttüğü gözlenmektedir. TRT World'ün Suriye sınırındaki YPG varlığını bir terör sorunu olarak görmesi neticesinde bu sorunun çözümü Türkiye'nin operasyonlar yürütmesi olarak görülmektedir. Operasyonlarla birlikte Türkiye'nin ve bölge halkının güvenliğinin sağlanacağı, Suriyeli sığınmacıların gönüllü ve güvenli bir şekilde yurtlarına döneceği öne çıkarılmakta, operasyonların haklılığına vurgu yapılmaktadır. Dolayısıyla TRT World'ün Suriye operasyonları konusunda ürettiği haberleri Türkiye'nin söylemleri doğrultusunda çerçevelediğini söylemek yanlış olmayacaktır. TRT World, Suriye operasyonlarına yönelik ürettiği haberlerde Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Sabahattin Zaim Üniversitesi İslam ve Küresel İlişkiler Merkezi Direktörü Profesör Sami Al-Arian, Chatham House'da Orta Doğu Programı Yardımcı Üyesi olan Maha Azzam, Katar Üniversitesi Çağdaş Tarih Profesörü Mahjoob Zweiri, Türkiye Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu, Almanya İçişleri Bakanlığı Sözcüsü Johannes Dimroth, Fransa Ulusal Meclisi, MHP Lideri Devlet Bahçeli, CHP Sözcüsü Bülent Tezcan gibi aktörlerin sesine kulak vermektedir. TRT World, Türkiye'nin operasyonlarda belirlediği politikaya uygun açıklamalarda bulunan aktörlere yer verdiği saptanmakta, siyasilerin yanı sıra uluslararası örgüt ve uzmanların da Türkiye lehine görüşleri aktardığı görülmektedir. Haberlerde yer alan ulusal ve uluslararası aktörlerin görüşleri ile Türkiye'nin operasyonlardaki haklılığı güçlendirilmekte, Türkiye'nin bu konudaki tezlerine destek verilmektedir. TRT World'ün gerek aktörler gerek söylemlerle Türkiye'nin operasyonlar hakkındaki gerekçe ve tezlerini uluslararası alana aktaran bir haber çerçevesi çizdiği dikkat çekmektedir.

3.2.7.6.1. Sorunun Tanımlanması ve Sebepleri

TRT World, AB'nin operasyonlara yönelik eleştirilerine YPG'nin terör faaliyetlerine, Türkiye'nin sınır güvenliğine ve bölge halkının refahına vurgu yaparak bir çerçeve çizmekte, sözü edilen gerekçeler sorun olarak tanımlanmaktadır. Operasyonların niteliğine ve amacına değinilen haberlere bakıldığında, *“Türkiye'nin Afrin'deki operasyonu: Bilmeniz gereken beş şey”* başlıklı haberde Türkiye'nin YPG'ye yönelik operasyonun sınırındaki güvenlik tehdidini ortadan kaldırmak için yürüttüğüne vurgu yapılmaktadır. Ayrıca ABD'nin IŞİD'e karşı mücadele için YPG'ye destek verdiğini açıklasa da IŞİD'in uzun süre önce etkisiz hale getirilmesine rağmen YPG'nin hala desteklendiği eleştirilmektedir. Bir diğer noktada YPG'nin ABD ve AB'nin terör örgütü ilan ettiği PKK'nin Suriye kolu olduğuna işaret edilerek PKK'nin 30 yılı aşkın süredir kanlı eylemlerde bulunduğu, YPG/PKK'nin Afrin Dağları üzerinden

Türkiye'ye sızma girişimleri olduğunun altı çizilmektedir. Ayrıca operasyonun yalnızca Türkiye'nin sınır güvenliği değil Afrin halkının özgürlüğü için de önemli olduğuna vurgu yapılmakta, YPG/PKK'nin Araplar, Türkmenler ve YPG'yi desteklemeyen Kürtleri tehdit ettiği, göçe zorladığı, etnik temizlik girişiminde bulunduğu ifade edilmektedir.¹⁸⁶ *“Türkiye'nin Suriye'deki terörle mücadele operasyonunu beklenenden hızlı yapan şey neydi?”* başlıklı haberde Türkiye'nin *“sınır bölgesindeki kritik pozisyonları güvence altına almak”* için operasyon başlattığı, Kuzey Suriye'de *“YPG/PKK terör örgütünün işgal ettiği sınır şehirlerinde”* hızlı bir şekilde üstünlük sağlamak için yapıldığına vurgu yapılmaktadır. Haberde, ABD tarafından YPG'ye Suriye Demokratik Güçleri (SDG) adının verilmesinin yanlış olduğuna işaret edilerek YPG'nin ABD, AB ve Türkiye'nin terör örgütü olarak nitelediği PKK'nin bir kolu olduğu bildirilmektedir.¹⁸⁷ *“Suriye sınırındaki güvenli bölge Türkiye'nin kontrolü altında olmalı – Erdoğan”* başlıklı haberde Erdoğan'ın düşünceleriyle Suriye sınırında kurulacak bir güvenli bölgenin kontrolünün Türkiye'de olması gerektiği ifade edilmektedir. Haberde, Avrupa'nın *“başarı ve güvenliğinin Türkiye'nin fedakarlıklarına borçlu olduğu”* vurgulanmaktadır.¹⁸⁸ *“Türkiye, Suriye güvenli bölgesinin 'bataklıkla' dönüştürülmesine izin vermeyecek”* başlıklı haberde ise, Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın sözleriyle Türkiye'nin Suriye'nin Kuzey Irak'a benzer bir bataklıkla dönüşmesine izin vermeyeceği aktarılmakta, Türkiye'nin Suriye'nin toprak bütünlüğünde *“gözü olmadığı”*, sınırdaki terör örgütlerini uzaklaştırmak için bir güvenli bölgenin esas alındığı öne çıkarılmaktadır. Ayrıca ABD'nin Türkiye'ye lojistik destek vermesi halinde Türkiye'nin IŞİD de dahil tüm terör gruplarını temizleyeceğini aktardığı bildirilmektedir.¹⁸⁹ *“Türkiye sınırlarını koruma kararlılığını güçlendiriyor”* başlıklı haberde, Türkiye'nin yaptığı operasyonlarla ABD ve AB'nin terör örgütü olarak tanıdığı PKK'nin Suriye kolu olan YPG ile IŞİD'in Türkiye sınırından temizlenmesi amaçlandığı dile getirilmektedir.¹⁹⁰ Bir başka haberde ise Suriye'deki Türkmenlerin de Türkiye'nin YPG'ye yönelik operasyonlara destek verdiğine değinilmektedir. Operasyonların Suriye'deki unsurlar tarafından da desteklendiği, bölgedeki Kürt, Türk ve Arapları sömüren YPG'ye yönelik operasyonların uygun bir cevap olacağına dikkat çekilmektedir.¹⁹¹ Erdoğan'ın görüşlerine yer verilen haberde Türkiye'nin Suriye sınırının

¹⁸⁶ <https://www.trtworld.com/turkey/turkey-s-operation-in-afrin-five-things-you-need-to-know-14469>

¹⁸⁷ <https://www.trtworld.com/magazine/what-made-turkey-s-anti-terror-operation-in-syria-swifter-than-expected-30621>

¹⁸⁸ <https://www.trtworld.com/turkey/safe-zone-on-syria-border-must-be-under-turkey-s-control-erdogan-24453>

¹⁸⁹ <https://www.trtworld.com/turkey/turkey-won-t-let-syria-safe-zone-be-turned-into-swamp-23486>

¹⁹⁰ <https://www.trtworld.com/turkey/turkey-strengthens-resolve-to-protect-its-borders-22930>

¹⁹¹ <https://www.trtworld.com/middle-east/syria-s-turkmen-express-support-for-ankara-s-operation-against-ypg-22860>

“PKK’ye bağlı YPG” terör örgütünden temizlenene kadar operasyonların devam edeceği belirtilmektedir.¹⁹² “Özetle Barış Pınarı Harekâtı” başlıklı haberde Türkiye’nin Barış Pınarı Harekâtıyla Suriye sınırının “YPG/PKK’li teröristlerden temizlemeyi amaçladığı” ve bunun gerçekleştirildiği aktarılmaktadır. Operasyonda YPG’nin Türkiye’nin dile getirdiği noktaya çekilmesi ile yapılan anlaşmanın Suriyeli mültecilerin anavatanlarına güvenli ve gönüllü bir şekilde dönmelerini de sağlayacağı öne çıkarılmaktadır. Harekatta, PKK/YPG terörist grubunun ortadan kaldırılması ve Türkiye-Suriye sınırında 30 kilometrelik bir güvenli bölgenin oluşturulmasının öngörüldüğü bildirilmektedir.¹⁹³ Operasyonların niteliği ve amacını öne çıkaran haberlerde YPG’nin Türkiye’nin küresel alanda terör örgütü olarak tanınan PKK’nin Suriye kolu olduğuna fazlaca vurgu yapılmakta, dolayısıyla operasyonların Suriye’yi işgal etmek, sivil unsurlara zarar vermek gibi bir amaçtan ziyade terör operasyonu olduğu yönünde uluslararası bir kamuoyu oluşturulmak istendiği gözlenmektedir. “Uluslararası uzmanlar Türkiye’nin operasyonunu değerlendiriyor” başlıklı haberde Türkiye’deki pek çok uzmanın “küresel güçlerin Türkiye’nin ulusal güvenlik endişelerini göz ardı ettiği”, Suriye operasyonlarının haksız bir şekilde eleştirildiğini aktardığı görüşler öne çıkarılmaktadır. Batı medyasının da Türkiye’nin endişelerini görmezden geldiği aktarılmakta, dünyada hiçbir ülkenin kendi sınırında “ayrılıkçı gruplara müsamaha göstermeyeceği” Sabahattin Zaim Üniversitesi İslam ve Küresel İlişkiler Merkezi Direktörü Profesör Sami Al-Arian’ın sözleriyle öne çıkarılmaktadır. Chatham House’da Orta Doğu Programı Yardımcı Üyesi olan Maha Azzam’ın da Türk ve Suriye halkının çıkarları için doğru hamleler yaptığını ifade ettiği görüşlere değinilmekte, Katar Üniversitesi Çağdaş Tarih Profesörü Mahjoob Zweiri’nin Barış Pınarı Harekâtı’nın “kaçınılmaz” olduğunu vurguladığı cümlelere dikkat çekilmektedir.¹⁹⁴ Haberde, Türkiye’nin operasyonlarının yalnızca Türkiye tarafından değil Ortadoğulu siyaset bilimciler tarafından da meşru ve haklı bulunduğu belirtilerek operasyonlara uluslararası bir desteğin de olduğu öne çıkarılmaktadır.

Türkiye’nin Suriye’de yaptığı operasyonlarda bölge halkının durumunu, görüşlerini ele alan haberlere bakıldığında, “Afrinliler, Türk güçlerini kucak açarak karşılıyor” başlıklı haberde YPG terör grubunun Afrin’den temizlendikten sonra bölge halkının Türk askerlerini ve Özgür Suriye Ordusu’nu selamladığı, destek verdiği, konukseverlik gösterdiği bildirilmektedir.¹⁹⁵ Afrin halkının da operasyon sebebiyle duyduğu memnuniyete atıfta

¹⁹² <https://www.trtworld.com/turkey/turkey-determined-to-eliminate-terror-groups-along-its-borders-erdogan-16046>

¹⁹³ <https://www.trtworld.com/turkey/operation-peace-spring-in-a-nutshell-30779>

¹⁹⁴ <https://www.trtworld.com/magazine/international-experts-weigh-in-on-turkey-s-operation-30810>

¹⁹⁵ <https://www.trtworld.com/mea/syria-s-afrin-residents-welcome-turkish-forces-with-open-arms-16014>

bulunulmakta, operasyonun bölge halkı için de gerekli olduğu izlenimi sunulmaktadır. “*Türkiye, Özgür Suriye Ordusu, Afrin’de beş köyü daha temizledi*” başlıklı haberde Türk ordusunun Afrin’de stratejik birçok noktayı ele geçirdiği, Zeytin Dalı Harekatı ile 5 köyün daha YPG/PKK, IŞİD’den temizlediği, operasyonlarda sivil unsurlara zarar vermemek için azami özen gösterildiği ifade edilmektedir.¹⁹⁶ “*YPG’nin yerinden ettiği aileler Suriye’de yeniden birleşmeyi bekliyor*” başlıklı haberde Zeytin Dalı Harekatı’nın IŞİD, YPG/PKK’den kaçan insanların yaşadıkları bölgelere yeniden dönmesi için düzenlendiği, bölge halkının uzun bir süredir geri dönmeyi beklediği vurgulanmaktadır.¹⁹⁷ “*Türkiye, Afrin’de sağlık hizmetlerini iyileştirmek istiyor*” başlıklı haberde YPG terör örgütünün Afrin’de kontrolü sağladığı altı yıllık süreçte bölge halkının sağlık hizmeti sorunları yaşadığı, ücretli tedavi olduğu, Türkiye’nin verdiği destek ile sağlık hizmetlerinin iyileştirildiği, bedava hizmetlerin sağlandığı öne çıkarılmakta, Türkiye’nin operasyonlarının bölge halkının da yararına olduğu mesajı verilmektedir.¹⁹⁸ Suriye’nin kuzeybatısında yer alan bir köyün vatandaşlarının görüşlerine yer verilen haberde YPG’nin operasyonlardan kaçarken söz konusu köy çevresinde “*mayın ve bubi tuzakları*” döşediği söylenmekte, köylülerin bu tuzaklar ve mayınların riskiyle karşı karşıya kaldığına işaret edilmektedir. YPG’nin bölge halkına da zarar verdiği vurgusunun yapıldığı bu haberde mayınlar sebebiyle 2 Türk askeri olmak üzere 13 kişinin hayatını kaybettiği bildirilmektedir. YPG tehlikesine bölge halkı gözünden bakıldığı görülmekte, YPG’nin bu faaliyetleri aktarılacak yapılan operasyonların Suriye’nin de güvenliğini sağlamaya yönelik olduğu öne çıkarılmaktadır.¹⁹⁹ Suriye sakinlerine yer verilen bir diğer haberde Tel Rıfat bölgesindeki vatandaşların gösteri düzenleyerek Türkiye’den “*Zeytin Dalı Harekatı’na Tel Rıfat bölgesini de dahil etmesini istediği*” aktarılmaktadır.²⁰⁰ Haberde, operasyonlara getirilen küresel eleştirilere bir cevap verildiği düşünülmekte, bölge halkı tarafından operasyonun genişletilmesini istediği aktarılacak operasyonların meşru ve sorun çözücü yanına vurgu yapıldığı öngörülmektedir. “*Türk ordusu sivil kayıpları önlemek için dikkatlice Afrin’e doğru ilerliyor*” başlıklı haberde Türk ordusu ve ÖSO’nun Zeytin Dalı Harekatı sırasında “*sivil unsurlara zarar vermemek*” için büyük bir hassasiyet gösterdiği, nöbet tuttuğu vurgulanmaktadır.²⁰¹ “*YPG, çocukları savaşa zorlamaya devam ediyor*” başlıklı haberde Zeytin Dalı Harekatı sırasında YPG’nin savaşmaları için çocukları zorladığı ifade edilmekte, insan

¹⁹⁶ <https://www.trtworld.com/turkey/turkey-free-syrian-army-clear-five-more-villages-in-syria-s-afrin-15660>

¹⁹⁷ <https://www.trtworld.com/mea/families-displaced-by-the-ypg-wait-to-be-reunited-in-syria-15548>

¹⁹⁸ <https://www.trtworld.com/middle-east/turkey-seeks-to-improve-healthcare-in-syria-s-afrin-23454>

¹⁹⁹ <https://www.trtworld.com/turkey/turkey-says-france-sending-troops-to-syria-would-be-invasion--16380>

²⁰⁰ <https://www.trtworld.com/mea/residents-of-syria-s-tel-rifaat-demand-turkey-to-free-their-town-like-afrin-16196>

²⁰¹ <https://www.trtworld.com/middle-east/turkish-army-carefully-advances-towards-afrin-to-avoid-civilian-casualties-15035>

hakları örgütlerinin de çocuk asker kullanımını insan hakları ihlali açısından eleştirdiği görülmektedir.²⁰² Suriye'nin operasyon bölgelerindeki vatandaşlarının Türkiye'ye destek söylemlerinin, YPG'nin bölge halkına zarar verdiğinin haberlerde dile getirilmesi, yapılan operasyonların ne denli gerekli ve meşru olduğu uluslararası kamuoyuna aktarılmaktadır. Operasyona eleştiriler getiren AB başta olmak üzere küresel alana gerekçe hem Türkiye hem de bölge halkının çıkarlarının gerçekleşmesi açısından gerekçeler sunulmaktadır. Ayrıca Türkiye'nin bölge halkının huzurlu bir yaşam sürmesi için de çaba sarf ettiği aktararak operasyondaki tek hedefin terör örgütü olduğu, sivil unsurların korunarak insani bir trajedinin yaşanmaması için bir uğraş verildiği ifade edilmekte, insan hakları ihlalleri açısından gelebilecek uluslararası bir eleştirinin bertaraf edilmesinin amaçlandığı düşünülmektedir. *"Türkiye'den 340.000'den fazla Suriyeli eve döndü – Türkiye Dışişleri Bakanlığı"* başlıklı haberde Mevlüt Çavuşoğlu'nun sözlerine yer verilerek Türkiye'nin Suriye'ye yönelik yaptığı Fırat Kalkanı, Zeytin Dalı gibi hareketlerin bölgeyi teröristlerden temizlediği ve bu bölgelere sığınmacı dönüşünün de mümkün olduğu belirtilmektedir. Haberde operasyonların ardından teröristlerden temizlenen bölgelere 346 bin sığınmacının geri döndüğü aktarılmaktadır. Türkiye'nin, Suriye'nin kuzeyine yaptığı hareketlerle bölgeyi PKK/YPG ve IŞİD'den kurtararak şiddetten kaçan sığınmacıların evlerine geri dönmesini sağladığı öne çıkarılmaktadır.²⁰³ *"Yaklaşık 312.000 Suriyeli, Türkiye'nin operasyonlarından sonra evlerine dönüyor"* başlıklı haberde Türkiye'nin Suriyeli sığınmacıları için 32 milyar dolar harcadığı vurgulanmakta, Suriye'ye düzenlenen operasyonlarla birlikte 300 binden fazla sığınmacının geri döndüğü aktarılmaktadır.²⁰⁴ Bu haberlerle birlikte Türkiye'nin AB ile yaşadığı sığınmacı krizine de atıfta bulunulduğu düşünülmektedir. Sığınmacıların AB ülkelerine geçişini engelleyen Türkiye'nin yaptığı operasyonlarla daha fazla sığınmacının Türkiye'ye göç etmesini de durdurarak AB'nin yaşayacağı bir sığınmacı krizine de izin vermediği öne çıkarılmaktadır. Bu açıdan bakıldığında operasyonların AB'nin sığınmacı göçü konusunda da güvenliğini sağladığına işaret edilmektedir.

3.2.7.6.2. Ahlaki Yargılarda Bulunma

Suriye'ye yapılan operasyonlar hakkında uluslararası alanda Türkiye aleyhinde propagandalar yürütüldüğünü aktaran haberler bulunmaktadır. *"Türkiye'ye karşı propaganda savaşı başarısız olmaya mahkumdur"* başlıklı haberde Türkiye'nin Suriye'de düzenlediği operasyonlara getirilen eleştirilerin *"herhangi bir dayanağı olmadığı"*, sınır boyunca *"PKK*

²⁰² <https://www.trtworld.com/mea/ypg-continues-to-force-children-to-fight-in-war-15000>

²⁰³ <https://www.trtworld.com/turkey/over-340-000-syrians-returned-home-from-turkey-turkish-fm-29231>

²⁰⁴ <https://www.trtworld.com/turkey/nearly-312-000-syrians-return-home-after-turkish-operations-24268>

bağlantılı terör unsurlarının tehdit edici varlığı” ve ABD’nin bu unsurlara mühimmat sağlamasının ardından Türkiye’nin askeri müdahaleden başka seçeneği kalmadığına vurgu yapılmaktadır. Ayrıca Suriye’ye düzenlenen operasyonun uluslararası hukuka uygun olduğu aktarılırken 1998 yılında imzalanan Adana Pakti’na²⁰⁵ atıfta bulunmaktadır. Haber metninde söz konusu Barış Pınarı Harekatı’nın terörist tehditlerin kaynağını etkisiz hale getirmeyi hedefleyen meşru bir operasyon olduğu, normalleşme ve sığınmacıların gönüllü dönüşü için bir fırsat yarattığı öne çıkarılmaktadır. Haberde Türkiye’nin operasyonuna yönelik Ortadoğu ülkelerinin yürüttüğü karşı propagandanın başarıya ulaşmayacağı aktarılmakta, bu karşı propagandanın Türk atasözü olan “it ürür kervan yürür” ifadesiyle sert bir şekilde eleştirildiği görülmektedir.²⁰⁶ “Cumhurbaşkanı Erdoğan, küresel Türkiye karşıtı propagandanın başarılı olmayacağını söylüyor” başlıklı haberde Türkiye’nin Suriye’de yürüttüğü Zeytin Dalı Harekatı’na yönelik Türkiye aleyhinde yalanlara dayalı küresel propagandaya işaret edilerek Erdoğan’ın ifadeleriyle bu propagandanın başarılı olamayacağını altı çizilmektedir. YPG/PKK destekçilerinin “fotoğraf manipülasyonu ve yanlış beyanlarla” Türkiye’yi karalama kampanyasına katıldığı belirtilmekte, Türkiye’nin sivillere zarar vermediği aktarılmaktadır. Ayrıca haberde operasyonun BM’nin ilgili maddeleri çerçevesinde uluslararası hukuka ve meşru savunma hakkına uygun bir şekilde gerçekleştirildiğine vurgu yapılmaktadır.²⁰⁷ Sözü edilen haberlerle birlikte, operasyonlara ilişkin oluşturulmaya çalışılan uluslararası algıların Türkiye’yi karalamayı amaçladığı, gerçeği yansıtmayan argümanların bulunduğu aktarılacak operasyonların Türkiye’nin dile getirdiği gibi meşru, insan haklarına, sivillere saygılı bir şekilde gerçekleştirildiğine vurgu yapılmaktadır.

“Türk ve ABD savunma şefleri Suriye güvenli bölgesini tartışıyor” başlıklı haberde ABD’ye “PKK/YPG/PYD terör grubuna yardım sağlamayı durdurma çağrısında” bulunduğu ifade edilmekte, Suriye sınırında “bir terör koridoru kurulmasına” izin verilmeyeceği açıklanmaktadır. PKK’nın 30 yılda yaklaşık 40 bin kişinin ölümünden sorumlu, YPG/PYD’nin PKK’nın Suriye kolu olduğu ve Türkiye’nin yürüttüğü Zeytin Dalı Harekatı’nın YPG terör örgütünü etkisiz hale getirmek için yapıldığının altı çizilmektedir.²⁰⁸

²⁰⁵ Türkiye ile Suriye arasında imzalanan bu pakt, Suriye’nin “kendi sınırları içerisinde meydana gelip Türkiye’nin güvenliği ve düzenini tehlikeye sokmayı hedef alan herhangi bir faaliyete izin vermeyeceği” temeline dayanmaktadır. Adana Pakti, genel itibarıyla Suriye’nin, “kendi sınırları içerisinde PKK’ya silah yardımı, lojistik, finansal destek sağlanmasına ve PKK’nın propaganda yapmasına müsaade etmeyeceğini” ifade eden bir anlaşma olarak karşımıza çıkmaktadır (Şen, 2019).

²⁰⁶ <https://www.trtworld.com/opinion/the-propaganda-war-against-turkey-is-doomed-to-fail-30526>

²⁰⁷ <https://www.trtworld.com/turkey/global-anti-turkey-propaganda-will-not-succeed-says-president-erdogan-15462>

²⁰⁸ <https://www.trtworld.com/turkey/turkish-us-defense-chiefs-discuss-syria-safe-zone-30333>

“YPG / PKK yandaşları Frankfurt'ta camiye zarar verdi” başlıklı haberde Türkiye'nin Suriye'ye yönelik terör operasyonlarına YPG/PKK destekçilerinin Almanya'da şiddetli protestolar yaptığı, bir camiye zarar verdiği dile getirilmektedir. Dönemin Almanya İçişleri Bakanlığı sözcüsü Johannes Dimroth'un saldırıları kınadığı, ceza gerektiren eylemler olduğuna dair görüşleri aktarılmaktadır.²⁰⁹ “Türkiye, Fransa'nın Suriye operasyonu konusundaki kararı üzerine elçi çağırıyor” başlıklı haberde, Fransa Ulusal Meclisi'nin Barış Pınarı Harekatı'nı kınayan kararı kabul etmesinin ardından Türkiye'nin verdiği tepki ele alınmakta, Fransa'nın YPG'den yana olduğunu gösterdiği ve Fransız büyükelçinin de dışişleri bakanlığına çağrıldığı öne çıkarılmaktadır. Haberde, Türkiye'nin “sınırlarını güvence altına almak”, “sığınmacıların güvenli bir şekilde yurtlarına geri dönmesini sağlamak”, “teröristleri ortadan kaldırmak” için Barış Pınarı Harekatı'nı başlattığına vurgu yapılmakta, Fransa'nın bu operasyonu kınamasının yersiz olduğu mesajı verilmektedir.²¹⁰ Haberlerde Fransa'nın Türkiye aleyhinde aldığı kararların haksız ve gayri meşru olduğuna vurgu yapılarak eleştirilmekte, diğer yandan da Almanya'nın Türkiye'nin terör ile mücadele konusundaki desteklerini ilettiği ifadeler öne çıkarılarak operasyonların haklılığına işaret edilmektedir. Özellikle operasyonlar konusunda AB ülkelerinden gelen insan hakları ihlali uyarıları, kınamalar gibi durumlar karşısında Türkiye'nin operasyonların sınır güvenliği, terörle mücadele ve bölge halkının huzuru açısından icra edildiğini aktardığı ifadelerin AB'nin ikna edilmesini amaçladığı düşünülmektedir.

Operasyonlara yönelik Türk siyasetinin tavırlarının ele alındığı haberlerde, “Türkiye'deki ana muhalefet partileri Suriye'deki operasyona 'tam destek'” başlıklı haberde Türkiye'nin Suriye'ye yönelik operasyonunda muhalif partilerinin de desteğini aldığı aktarılmaktadır. MHP'nin lideri Devlet Bahçeli'nin operasyonların “milli bir dava” olduğunu dile getirdiği, CHP Sözcüsü Bülent Tezcan'ın ise “ana stratejinin terörle mücadele” olduğunu aktardığı görüşlere yer verilmektedir.²¹¹ “Türkiye'nin Suriye saldırısı muhalefet partileri tarafından nasıl karşılanıyor” başlıklı haberde İyi Parti ve CHP gibi muhalefet partilerinin de Suriye operasyonlarına destek verdiği, Türk ordusunun Suriye'deki görev süresinin uzatılmasına onay verdikleri, YPG'nin Kuzey Suriye'deki varlığından endişe duydukları ifade edilmektedir. AK Parti'yi çok sert eleştiren bu iki partinin Suriye konusunda hükümete tam destek verdiği öne çıkarılmaktadır.²¹² Haberlerde, küresel anlamda eleştiri alan operasyonlara

²⁰⁹ <https://www.trtworld.com/europe/ypg-pkk-supporters-vandalise-mosque-in-frankfurt-14566>

²¹⁰ <https://www.trtworld.com/turkey/turkey-summons-envoy-over-french-resolution-on-syria-operation-31012>

²¹¹ <https://www.trtworld.com/turkey/main-opposition-parties-in-turkey-fully-support-operation-in-syria-14468>

²¹² <https://www.trtworld.com/turkey/how-turkey-s-syria-offensive-is-being-received-by-opposition-parties-30487>

Türk muhalefet partilerinin de destek verdiği aktarılarak iç kamuoyunda da operasyonların meşru ve ulusal güvenlik sorunlarını çözücü olduğu izlenimi uluslararası alana sunulmaktadır. Kamu diplomasisinde önemli bir aktör olan iç kitlenin operasyonlar konusunda hükümetle hemfikir olmasının uluslararası alana aktarılması küresel kitleyi de ikna etme açısından önem taşımaktadır.

3.2.7.6.3. Çözüm Önerileri Sunma

TRT World, Türkiye'nin YPG'ye yönelik operasyonlarını hem Türkiye'nin hem de bölge halkının güvenliği açısından sorun çözücü olduğunu öne çıkarmakta, YPG'nin tüm bölgeyi tehdit ettiğini aktarmaktadır. Operasyonlara ilişkin başka ülkelerle yaşanan gelişmelere yönelik haberler incelendiğinde, *“Suriye'deki miyopik ABD politikası Türkiye'yi başka bir operasyon yapmaya zorluyor”* başlıklı haberde Türkiye'nin ABD'nin Suriye politikasına yönelik eleştirileri göze çarpmakta, ABD'nin Suriye'de sadece IŞİD'i hedef alan bakış açısı ve IŞİD'e karşı YPG'ye destek vermesi tenkit edilmektedir. Haberde ABD'nin YPG'ye yaptığı yardımla IŞİD'in daha fazla bölgeyi ele geçirdiği ve Suriye rejimiyle ilişkilerini geliştirdiği aktarılmakta, ABD'nin destek verdiği YPG'nin *“uluslararası alanda tanınan terör örgütü PKK'nin bir bileşeni olduğu”* vurgulanmaktadır. ABD'nin YPG'ye olan bu yaklaşımının Türkiye'nin bir operasyon başlatmasını zorunlu kıldığı ve Erdoğan'ın ifadeleriyle bu operasyonun da kısa bir süre içinde başlayacağı aktarılmaktadır.²¹³ Başka bir haberde, yine Erdoğan'ın Fırat'ın doğusunda bir harekat başlatarak *“terör yuvalarını”* kökten temizleyeceğini aktardığı görüşler yer almaktadır.²¹⁴ Dönemin Başbakan Yardımcısı Bekir Bozdağ'ın görüşlerinin yer verildiği haberde de Afrin gibi Tel Rıfat bölgesinden de YPG/PKK terör örgütünün temizleneceğine değinilmekte, Türkiye'nin müttefik ülkelerin YPG unsurlarını eğitmemesi gerektiğinin altı çizilmektedir.²¹⁵ *“Türkiye, ABD ile plan gerçekleşmezse Suriye'nin Münbiç'i YPG'den temizleyecek”* başlıklı haberde ABD'nin Türkiye ile YPG'nin Münbiç'ten çıkarılması konusunda anlaşmazsa Türkiye'nin bu konuda tek başına adım atarak *“PKK bağlantılı YPG'ye”* operasyon başlatacağı ifade edilmektedir.²¹⁶

“ABD'nin YPG'ye desteği Suriye'nin geleceğini tehdit ediyor – Çavuşoğlu” başlıklı haberde Dışişleri Bakanı Çavuşoğlu'nun görüşlerine yer verilmekte, ABD'nin YPG'yi destekleme kararının *“büyük bir hata olacağı”* aktarılmaktadır. ABD'nin YPG'ye destek

²¹³ <https://www.trtworld.com/opinion/myopic-us-policy-in-syria-is-forcing-turkey-to-conduct-another-operation-22471>

²¹⁴ <https://www.trtworld.com/turkey/erdogan-hints-at-new-syria-operation-in-east-of-euphrates-20838>

²¹⁵ <https://www.trtworld.com/turkey/turkey-says-syria-s-tel-rifaat-will-be-cleared-of-pkk-ypg-terrorists-16494>

²¹⁶ <https://www.trtworld.com/turkey/turkey-to-clear-syria-s-manbij-from-ypg-if-plan-with-us-not-realised-16125>

vermesi, IŞİD terörünü “*ortadan kaldırmak için başka bir terör örgütü ile iş birliği yapmak*” olarak nitelendirilmektedir. Ayrıca PKK/YPG’nin Suriye Kürtlerinin temsilcisi olmadığı ifade edilmekte, rakip gruplar ve binlerce Suriyeli Kürt vatandaşın ülkelerini terk etmeye zorladığı öne çıkarılmaktadır.²¹⁷ “*Türkiye, Kuzey Suriye konusunda ABD ile anlaşmaya varıyor*” başlıklı haberde Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanı Fahrettin Altun’un ifadelerine yer verilmekte, ABD’nin Kuzey Suriye konusunda Türkiye ile anlaşmasını “*doğru olanın yapıldığı*” şeklinde yorumlanmaktadır. Anlaşma ile ABD’nin Türkiye’nin “*meşru güvenlik endişelerini*” anladığı, ABD’nin bu konuda attığı adımların memnuniyet verici olduğuna işaret edilmektedir. Operasyonların, Türkiye’nin sığınmacıların geri dönerek barış içinde yaşayacakları bir güvenlik koridoru oluşturma amacıyla olduğu aktarılmaktadır.²¹⁸ “*NATO başkanı, Türkiye’nin ülkeler arasında 'Avrupa'yı güvende tutmanın anahtarı' olduğunu söyledi*” başlıklı haberde NATO Genel Sekreteri Stoltenberg’in ifadeleriyle Türkiye kadar terörist saldırıya uğrayan başka bir ülke olmadığı dile getirilmekte, Almanya Dışişleri Bakanı Heiko Maas’ın Türkiye’nin bölgedeki önemine dikkat çeken ifadeleri göze çarpmaktadır. Metinde operasyonların “*terörist grupları ortadan kaldırmak*” için yapıldığına vurgu yapılmakta, ABD’nin Suriye operasyonları konusunda Türkiye ile anlaşmazlık yaşasa da NATO’nun önemli bir ortağı olduğunu dile getirdiği açıklamalara değinilmektedir.²¹⁹

“*Türkiye, Fransa’nın Suriye’ye asker göndermesinin 'işgal' olacağını söylüyor*” başlıklı haberde Fransa’nın YPG terör örgütü ile görüşme sonrasında Suriye’ye asker göndermesi eleştirilmekte, bu adımın gayri meşru, felaket bir adım olacağı dönemin Türkiye Savunma Bakanı Nurettin Canikli’nin ifadeleriyle aktarılmaktadır. ABD ve Fransa’nın terör grupları konusunda farklı tavırlar sergilediği, YPG terör örgütü ile yakın ilişkiler içinde oluşu eleştirilmektedir.²²⁰ “*Almanya, Türkiye’nin terörle mücadelede kilit ortağı olduğunu söyledi*” başlıklı haberde, Almanya’nın aşırı sol muhalefet partisi Die Linke’nin Türkiye’nin Suriye’deki politikaları, operasyonlarına yönelik eleştiriler, Türkiye’ye silah satışının yasaklanması gibi görüşlerine Almanya İçişleri Bakanı Thomas de Maiziere’nin ifadeleri ile karşılık verilmektedir. Maiziere’nin Türkiye’nin fazlaca teröre maruz kaldığı ve terör mağduru olduğu sözleri öne çıkarılarak Türkiye’nin Almanya’nın ve NATO’nun önemli bir ortağı olduğuna dikkat çekilmektedir. Haberde, Türkiye’nin Suriye’de AB ve ABD’nin terör örgütü olarak tanıdığı PKK’nın kolu olan terörist gruplara karşı verdiği mücadelenin Avrupa güvenliği

²¹⁷ <https://www.trtworld.com/turkey/us-support-of-the-ypg-threatens-syria-s-future-cavusoglu-15280>

²¹⁸ <https://www.trtworld.com/turkey/turkey-hails-agreement-with-us-over-northern-syria-30647>

²¹⁹ <https://www.trtworld.com/turkey/nato-chief-says-turkey-among-countries-key-to-keeping-europe-safe-31216>

²²⁰ <https://www.trtworld.com/turkey/turkey-says-france-sending-troops-to-syria-would-be-invasion--16380>

açısından da önemli olduğuna dönemin başbakanı Binali Yıldırım'ın cümleleriyle vurgu yapılmaktadır. Türkiye'nin Suriye'deki bölge halkına baskı ve zulümde bulunan YPG'ye karşı mücadele ederek bölge halkının da güvenliğini korumayı ve göç etmek zorunda kaldıkları yurtlarına yeniden yerleşmelerini amaçladığına işaret edilmektedir.²²¹

3.2.7.6.4. Değerlendirme

TRT World'ün terör temelli sorunlarda yer verdiği haberlerin içinden toplamda 119 haber metni analiz edilmiştir. Bu haberlerden 51 tanesi 15 Temmuz sürecine, 32 tanesi PKK Terör Örgütü ve HDP'ye yapılan operasyonlara, 36 tanesi ise YPG terör örgütüne yapılan operasyonlara ilişkin haber metinleridir. TRT World, haber üretimi konusunda diğer ajanslardan aldığı haberleri kendi bünyesinde hazırladığı haberlerle derleyerek okurlarına aktarmakta, AFP, AP, Reuters ve Anadolu Ajansı gibi haber ajanslarını haber kaynağı olarak kullanmaktadır. Haber kaynaklarının dağılımına bakıldığında ise TRT World ve diğer kaynakların ürettiği içeriklerin harmanlanarak birlikte yer aldığı haber metinlerinin fazlalığı dikkat çekmektedir. Bunun yanı sıra yalnızca kendi profesyonellerinin oluşturduğu haber içeriklerinin de belirli bir oranda olduğu göze çarpmaktadır.

Tablo 4 Terör Temelli Sorunlara İlişkin Haberlerin Sayısı ve Kaynakların Dağılımı

Konu	15 Temmuz Darbe Girişimi	PKK Terör Örgütü ve HDP'ye Yönelik Operasyonlar	YPG Terör Örgütüne Yönelik Operasyonlar	
Haber Sayısı	51	32	36	
TRT World	19	7	12	
TRT World ve Ajanslar (Derleme)	22	13	12	
Anadolu Ajansı	9	11	10	
Reuters, AFP	1 (Reuters)	1 (AFP)	2 (AFP)	Toplam
Toplam	51	32	36	119

Türkiye'nin AB sürecinde yaşadığı terör temelli sorunları AB'nin yayın organı Euronews tarafından eleştirilmektedir. TRT World, ürettiği haber içeriklerinde Türk Hükümeti'nin sesi olurken Euronews, TRT World'ün yer vermediği konu ve eleştirilere değinmekte, 15 Temmuz Darbe Girişimi'nin ardından yaşanan adli süreçler sert bir dille

²²¹ <https://www.trtworld.com/turkey/germany-says-turkey-key-partner-in-fight-against-terrorism-15268>

eleştirilmektedir. Öyle ki Euronews, darbe girişimi sonrası alınan tedbirler ve olağanüstü halin, “*muhalefete yönelik baskıları artırdığı*”²²², süreçte “*herhangi bir dayanak gösterilmeksizin gazetecilerin tutuklandığı*”, “*derin insan hakları ihlalleri*”, “*ifade özgürlüğü ihlali*” yaşandığı²²³, “*yargının bağımsız ve tarafsız olmadığı*”²²⁴, Türkiye’nin “*otoriter bir yönetime, otokrasiye kaydığı*”²²⁵, olası idam cezasının geri gelmesi ile AB ile gerilen ilişkileri tamamen bitireceği²²⁶ yönünde bir genel haber çerçevesi çizmektedir. Euronews, haberlerinde AB yetkililerinin Türkiye’deki tedbirleri eleştiren demeçlerine yer vermekte, TRT World’ün darbe girişimine yönelik adli adımları gerekçelendiren söylemlerinin yerine yaşanan demokratik ve hukuki sorunlara vurgu yapmaktadır. Esasında, Euronews’in haberleri doğrultusunda AB’nin Türkiye’deki tedbirlere bakış açısını görmek mümkündür. TRT World, ürettiği içeriklerle AB ve küresel alanı alınan tedbirler yönünde bir kamuoyu oluşturma amacıyla bir habercilik anlayışında bulunduğu görülmektedir. Ancak Türkiye’de demokrasi ve insan hakları konusundaki ihlallerin yaşandığı yalnızca AB tarafından değil Türk muhalefeti ve halkı tarafından da dile getirilmektedir. Özellikle CHP’nin, darbe girişimi sonrası alınan tedbirler için “*sivil bir darbe*” ifadesini kullandığı saptanmaktadır. CHP Genel Başkanı Kılıçdaroğlu, Türkiye’de her an herkesin tutuklanabileceği, kimsenin korkudan konuşamadığı bir ortam olduğunu iletmektedir (DW Türkçe, 2017). 15 Temmuz sonrasında yaşananlara ilişkin İnsan Hakları Derneği (İHD) açıklamalarda bulunmuştur. Girişim sonrası yaşanan adli süreçlerde insan hakları ihlallerine değinilmekte, tutukluların kötü muamele ile karşı karşıya kaldığı, intiharlar yaşandığı ileri sürülmektedir (İHD, 2016). CHP İstanbul Milletvekili Sezgin Tanrıku da darbe girişimi sonrası atılan adli adımları eleştirmekte, hak ihlalleri yaşandığına dikkat çekmektedir. Cezaevinde tutuklu bulunan 15 darbe girişimi failinin intihar sonucu hayatını kaybettiği, gözaltında bulunanların işkence ve kötü muameleyle maruz kaldığı, akademisyenlerin görevden alındığı ifade edilmektedir (Bianet, 2016). Ayrıca CHP Lideri Kemal Kılıçdaroğlu CHP Milletvekili Enis Berberoğlu’nun Mit Tırları davasında hapis cezasına çarptırılmasının ardından bir “adalet yürüyüşü” başlatmıştır. Kılıçdaroğlu, yürüyüşün başlatılma sebebi olarak 15 Temmuz Darbe Girişimi sonrasında yaşana gelişmeleri de işaret etmektedir. Kılıçdaroğlu, darbe girişimi sonrası atılan adımların ve olağanüstü halin FETÖ ile

²²² <https://www.euronews.com/2018/09/16/turkey-s-erdogan-build-more-prisons-post-coup-purge-persists-n909486>

²²³ <https://www.euronews.com/2018/03/20/european-human-rights-court-condemns-turkey-over-jailed-journalists>

²²⁴ <https://www.euronews.com/2017/07/18/anger-over-turkeys-detention-of-amnesty-activists>

²²⁵ <https://www.euronews.com/2017/10/26/terror-charges-turkish-court-orders-release-of-eight-activists>, <https://www.euronews.com/2018/03/15/can-europe-maintain-relations-with-autocratic-turkey-view>

²²⁶ <https://www.euronews.com/2016/07/18/how-will-turkey-s-failed-coup-affect-isil-nato-and-the-refugee-crisis>

mücadeleden muhalefet ile mücadeleye dönüştüğünü dile getirmektedir (Hürriyet, 2017). Adalet yürüyüşüne toplumun çeşitli kesimlerden katılım olduğu görülmektedir. Sanat, edebiyat ve medya dünyasından Genco Erkal, Zülfü Livaneli, Metin Uca, Nebil Özgentürk, Sunay Akın, Nasuh Mahruki, Melike Demirağ, Emre Kongar gibi isimlerin yanı sıra dönemin HDP Eşbaşkanı Serpil Kemalbay ve HDP’li milletvekillerinin (Evrensel, 2017) yürüyüşe dahil olması (Sözcü, 2017) yürüyüşün toplumun farklı kesimlerine sirayet ettiği, farklı kesimlerde de karşılık bulduğunu göstermektedir.

Türkiye’nin cumhurbaşkanlığı hükümet sistemine geçişi de hem referandum hem de ardından yapılan seçim sürecinde oldukça fazla tartışmaya neden olmuştur. Türk muhalefeti ile AB, sistemin demokratik anlamda büyük sorunlar doğuracağına işaret ederken Ak Parti iktidarı daha güçlü bir yönetim ve demokrasi anlayışını sağlayacağını savunmuştur. Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemine geçişin ardından AB’nin yanı sıra Türk muhalefetine de sistemin “tek adam” yönetimine evrileceğini ifade ettiği söylemler de dikkat çekmektedir (BirGün, 2017). 2021 yılı itibariyle gelinen noktada, cumhurbaşkanlığı sisteminin demokrasi ve hukuk açısından Türkiye’yi geriye götürdüğü yönünde açıklamalar, raporlar dikkat çekmektedir. CHP Genel Başkan Yardımcısı Gamze Akkuş İlgezdi’nin hazırladığı rapora göre, cumhurbaşkanlığı sistemine geçtikten sonra anayasa mahkemesine yapılan bireysel başvuruların yüksek oranda arttığına vurgu yapılarak bunun Türkiye’yi otoriterleştirdiğini ve hak ihlallerinin giderek arttığını gösterdiği ifade edilmektedir. Anayasa Mahkemesi’ne yapılan bireysel başvurular hakkında sayısal verilere değinilen raporda bireylerin “adil yargılama, ayrımcılık yasağı, kişi hürriyeti ve güvenliği, yaşam hakkı, ifade özgürlüğü, toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkı, işkence ve kötü muamele” gibi temel insan hakları konusunda ihlal başvurusu yaptığına vurgu yapılmaktadır (Gazete Duvar, 2020). Ayrıca muhalefet partisi mensupları yeni sistemin başkanının tarafsızlıktan uzak, sistemin tek adam yönetimini esas kıldığı, ülkeyi tecritleştirdiği yönünde eleştirilerde bulunmaktadır (DW Türkçe, 2019). Muhalefet partileri CHP ile İyi Parti, sistemin sorunlu olduğunu dile getirmekte ve güçlendirilmiş bir parlamenter sistem önerisinde bulunmaktadır (Selvi, 2021). Ayrıca dünya basın özgürlüğü sıralamasında başkanlık sisteminin hayata geçtiği 2018 yılı itibariyle 157. sıraya kadar gerileyen Türkiye’nin 2020 yılında 154. sırada yer aldığı görülmektedir (Amerika’nın Sesi, 2020). 180 ülke arasından 154. sırada yer alması Türkiye’de ifade ve haber alma özgürlüğünün giderek kısıtlandığına işaret etmektedir.

Yeni sistemin her alanda olumsuz sonuçlar doğurduğunu ifade eden muhalefet partileri 20 Mart 2021 tarihinde Merkez Bankası Başkanı Naci Ağbal’ın cumhurbaşkanı kararnamesiyle görevden alınmasını ve Türkiye’nin İstanbul Sözleşmesi’nden çekilmesini sert bir dille eleştirmektedir. Demokratik yönetimlerde kurumların bağımsızlığına dikkat çekilmekte,

mevcut sistemin keyfiliğine, denetimsizliğine vurgu yapılmaktadır (Sözcü, 2021). Görev süresi 4 yıl olmasına rağmen 2019-2021 yılları arasında Recep Tayyip Erdoğan'ın ataması ile 4 farklı Merkez Bankası başkanının görev yaptığını söylemek gerekmektedir. Özellikle son yapılan başkan değişikliğinin ardından Türk lirası %10-15 arasında değer kaybı yaşamıştır. Sistemin, kurumların özerkliğini sorgulatar bir duruma getirdiği düşünülmektedir. Kadına yönelik şiddetin önlenmesi amacıyla hazırlanan ve Avrupa Konseyi'ne üye Türkiye'nin ilk imzacısı olduğu İstanbul Sözleşmesi'nden Türkiye'nin çekilmesini içeren kararname de büyük bir tepki toplamıştır. Muhalefet partileri, sözleşmeden ayrılmanın kadın hakları konusunda, kadına yönelik şiddetin önlenmesinde Türkiye'yi oldukça geriye götüreceğini aktarmış, mecliste dört partinin oylamasıyla kabul edilen bir sözleşmenin tek bir kişinin imzası ile yürürlükten kaldırılmasını tenkit etmiştir. Meclisin onayladığı bir sözleşmenin millet iradesine karşı çıkılarak usulsüzce ortadan kaldırıldığına işaret edilmektedir (Medyascope, 2021).

HDP'ye yönelik adli adımların HDP dışındaki muhalefet partilerin eleştirisini almıştır. CHP Yerel Yönetimlerden Sorumlu Genel Başkan Yardımcısı Seyit Torun HDP'li belediyelere kayyum atanması ile ilgili "halk iradesinin yok sayıldığı" yönünde eleştirilerde bulunmaktadır. Sol Parti de açıklama yaparak belediyelere kayyum atanmasını kınamış, seçme ve seçilme hakkının gasp edildiğine işaret etmiştir (BirGün, 2020). İyi Parti Milletvekili Aytun Çıray, HDP'li belediyeler ile ilgili olarak bu görevden alınmaların ciddi şekilde sorgulanması, terörizm suçu ile ilgili mahkeme kararının ve bu durumun zararlarının topluma iyi anlatılması gerektiğinin altı çizmiştir. DEVA Partisi (Demokrasi ve Atılım Partisi) Genel Başkanı Ali Babacan ise, kayyumların Türk demokrasisini derinden etkileyeceğini ifade etmektedir (DW Türkçe, 2020c).

Türkiye ile AB arasındaki terör temelli sorunlarda toplumsal muhalefetin de eleştirilerde bulunması Türkiye'nin yaşanan bu durumları uluslararası alana Türkiye lehinde anlatmasını, kendi gerekçelerinin kabul görmesini zorlaştırmaktadır. Çünkü kamu diplomasisinde uluslararası alana ülkenin kendi tezlerini aktarma ve onları ikna etme başarısı öncelikle iç kamuoyunu ikna etmekten geçmektedir. İç kitle, kamu diplomasisinin önemli ayaklarından ve hedeflerinden birini oluşturmaktadır. Uluslararası alana aktarılan ne varsa ülkenin büyük bir kısmının mutabık kaldığı durumlar olmalıdır. Ülkelerin destek sağlamak amacıyla kendi vatandaşlarını bilgilendirmek için yapılan girişimler ile vatandaşların dış politika faaliyetlerinde ve uluslararası çıkarlarının korunmasında önemli bir katılımcı oldukları "dahili kamu diplomasisi" kavramı ile aktarılmaktadır (Tyler vd, 2012: 5). Zaharna ise dahili kamu diplomasisinin uluslararası alanda ulusal marka bilinci, pozitif ortaklık, imaj ve kimlik, yerel/diaspora denklemi, hasım stratejik paydaşlar ve politika bandının genişletilmesi gibi roller

üstlendiğine dikkat çekmektedir (2013). Bu doğrultuda iç kitlenin, kampanya mesajlarının tutarlılığı ve mesajların dış kamuoyuna ulaştırılmasında olumlu bir rol oynadığı ifade edilmektedir. Ayrıca ülkelerin eylemlerine dönük olumsuz yöndeki iç kamunun kamu diplomasisi mesajlarının muğlaklaşmasına ve hedeflenen sonuçtan uzaklaşmasına yol açabildiği belirtilmektedir (Kavoğlu, 2018: 117). TRT World'ün demokrasi konusunda AB'yi Türkiye lehinde ikna etme anlamında iç kamunun büyük oranda desteğini alamadığı düşünülmektedir. Türkiye'de demokrasi ve özgürlükler konusunda toplumsal bir muhalefet olduğu, demokratik sorunları sürekli dile getirdiği görülmektedir. Bu bağlamda, demokrasi konusundaki sorunlarda TRT'nin kamu diplomasisi enstrümanı olarak öncelikle iç kitlenin ikna edilmesi ve Türkiye'nin bütüncül bir ses vermesini sağlama görevi olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. İç kitlenin demokrasi uygulamalarına ikna olması için TRT'nin Türkiye'ye yayın yapan organlarının rasyonel gerekçelendirme yapması gerekmektedir. Nitekim Leonard ve diğerlerinin (2002) kamu diplomasisi için çizdiği günlük iletişim, stratejik iletişim ve uzun süreli ilişkiler iletişim metodunda halkla doğrudan bağlantı kurmanın araçlarından bir medya olarak gösterilmektedir. Ayrıca TRT World söz konusu gelişmelerde yalnızca Türk Hükümeti'nin görüşlerini dile getirmiş, muhalefet partilerinin görüşlerini ya da muhalif görüşlere kulaklarını tıkamıştır. TRT World, muhalefet partilerinin Suriye'ye yönelik operasyonlar gibi destek verdiği konularda çok nadir olarak muhalefet partilerine yer verirken, eleştirilerin dile getirildiği görüşleri dikkate almamıştır. Bu durum kamu diplomasisi açısından ülkenin tek sesli olması gerektiği durumdan oldukça farklıdır. TRT World, muhalif görüşleri haberlerine yansıtarak demokrasi ve çoğulculuk mesajını küresel alana iletebilir. Toplumun tamamının sesi olmayı, dile getirilen sorunların giderilmesi için ön ayak olarak demokrasi açısından Türkiye'nin prestijini arttırabilir. Öyle ki Nye, günlük demokratik siyasetin yumuşak gücün ana unsuru olduğunu dile getirmektedir (2017: 25). TRT World'ün, muhalif görüşleri dile getirmemesi o görüşlerin yok olduğu anlamına gelmemektedir. Avrupa ülkelerinin Türkiye'de yayın yapan BBC Türkçe, DW Türkçe, Independent Türkçe Euronews, Reuters gibi haber organları Türkiye'de yaşanan gelişmeleri haberleştirmekte, Avrupa'nın bu gelişmelerden haberdar olmasını sağlamaktadır. Bu sebeple TRT World'ün sağlıklı bir kamu diplomasisi yürütmesi için toplumun paydaşlarını öne çıkaran çoğulcu bir anlayışı benimsemesi TRT World'e de küresel bir güven kazandırabilir. Diğer türlü TRT World'ün küresel alanda propagandist bir görünüm kazanması zor olmayacaktır.

SONUÇ

Küreselleşen dünyada iletişim olanaklarının gelişmesi ile toplumların birbirleri ile iletişim kurması kolaylaşmış, bu dönüşüm zaman ve mekân fark etmeksizin bireylerin etkileşim sağlamasını mümkün kılmıştır. Bu durum, medya kanalları ile devletlerin diğer ülke vatandaşlarına ulaşabilir olmasını sağlamıştır. Özellikle geleneksel diplomasinin yerini kamu diplomasisine bıraktığı bu süreçte devletlerin diğer ülkelerin vatandaşlarıyla kurduğu iletişim daha da önemli bir konuma gelmiştir.

Türkiye'nin 60 yılı aşkın bir süredir tam üyelik için girişimlerde bulunduğu Avrupa Birliği sürecinde iletişim önemli bir yer teşkil etmekte, ilişkilerde yaşanan sorunların çözümü için diyalog kanalları açık tutulmaktadır. Bu diyalog kanallarının yanı sıra diğer ülkelerin kamuoyları ile iletişim kurularak AB'nin karar verici organlarını Türkiye lehinde etkilemek mümkün olabilmektedir. Kamu diplomasisi olarak adlandırılan bu süreçte hedef ülkelerdeki kamuoylarını etkileyecek birçok enstrüman devreye girmektedir. Medyanın başını çektiği birçok enstrüman uluslararası alanda faaliyet göstermekte, ülkelerin küresel alandaki imajına katkı sağlamaktadır. Medya kanalları, oluşturdukları içeriklerle yaşanan gelişmeler hakkında bilgi sağlamakta, mevcut sorunları belirli bir çerçevede ele almaktadır. Bir kamu yayıncısı olan TRT'nin 2015 yılında yayın hayatına başlayan uluslararası haber organı TRT World, uluslararası alanda yaşanan gelişmeleri küresel alana aktarmaktadır. TRT World, Türkiye'nin dahil olduğu birçok uluslararası konuda haber üretimi gerçekleştirmekte, küresel kamuoyunu bilgilendirmektedir. Bu doğrultuda TRT World, Türkiye'nin AB ile yaşadığı sorunlara ilişkin de haberler üretmekte, sorunların nedenlerine ve sonuçlarına dikkat çekmektedir.

Bu çalışmada, Türkiye'nin AB üyelik sürecinde uyguladığı kamu diplomasisi sürecinde bir araç olarak medyanın rolü incelenmektedir. Çalışmada, Avrupa Birliği ile Türkiye ilişkileri ele alınmakta, kamu diplomasisi ve medyanın önemine değinilerek Türkiye'nin AB üyelik sürecindeki medya eksenli kamu diplomasisi TRT World örneği üzerinden analiz edilmektedir. Bu çalışmada, 60 yılı aşkın bir süredir AB'ye tam üyelik için çaba gösteren Türkiye'nin uluslararası medya alanındaki atılımı olan TRT World'ün AB ile yaşanan sorunları nasıl dile getirdiği araştırılmaktadır. TRT World'ün AB ile Türkiye arasında yaşanan sığınmacı, Kıbrıs, Doğu Akdeniz yetki alanları ve terör gibi sorunları ne yönde işlediği, haber içerikleri ile sorunları nasıl çerçevelediği ve ne tür bir söylem geliştirdiği irdelenmektedir. Bu çalışma ile Türkiye'nin AB'ye üyelik sürecinde medyanın kamu diplomasisi açısından yüklendiği işlevin ortaya çıkarılması amaçlanmaktadır. Medyanın kamu diplomasisi sürecindeki rolüne ilişkin tespitler, Türkiye'nin uluslararası medya açısından küresel alandaki çabalarını aktarmakta, bu

gücünü artırma ve AB'ye tam üyelik açısından önemli noktaları dile getirebilmektedir. Ele alınan sorunlar özelinde fazla sayıda habere yer verildiğinden dolayı haberler amaçlı örneklem ile seçilmiş, toplamda 229 (terör 119, sığınmacı 37, Kıbrıs 37, Doğu Akdeniz 36) haber metni analize tabi tutulmuştur. Haber metinleri çerçeveleme analizi ile ele alınmakta, TRT World'ün haberleri nasıl işlediği, haberlerin hangi yönlerini öne çıkardığı tespit edilmeye çalışılmaktadır. Dolayısıyla çalışmada, TRT World'ün Türkiye-AB ilişkilerinin neresinde bulunduğu, ilişkilerin olumlu veya olumsuz ilerleme sürecinde ürettiği söylemlerle nasıl bir tavır sergilediği, bu süreçte özerkliğini koruyup koruyamadığı kamu diplomasisi bağlamında değerlendirilmektedir.

Haber içeriklerine kamu diplomasisi açısından bakıldığında TRT World'ün Türkiye'nin dış politikası ile uyumlu bir habercilik anlayışı izlediği görülmektedir. Haber metinlerinde Türkiye'nin AB ile ilişkilerinde yaşadığı sorunlar noktasında TRT World'ün Türkiye'nin adımlarını savunarak kamu diplomasisinin “savunuculuk” ilkesini (Cull, 2008b: 32) yerine getirdiği düşünülmektedir. Haberlerin çerçevelenmesi Türk yetkililerin söz konusu sorunlar nezdinde çizdiği perspektif ile çok büyük oranda paralellik göstermektedir. Bu anlamda TRT World'ün Denis McQuail'in ifade ettiği; medyanın ulusal yanının bulunduğu, kendi toplumundaki baskı ve seslere yanıt verdiği, aktör ve kurumların belirlediği ulusal çıkarı yansıtarak ona hizmet ettiği yönündeki görüşünü (1983: 55, 58, 59, 79, 93, 111) doğrular niteliktedir. Çalışma neticesinde Türkiye'nin AB ile yaşadığı söz konusu sorunları temel alan haber metinlerinde Mark Leonard'ın ileri sürdüğü kamu diplomasisi yöntemlerinden biri olan “haber yönetiminin” uygulandığı düşünülmektedir. Devletlerin, kendileri hakkında ülke içinde üretilen haberlerin içeriğini, zamanlamasını ve verilmek istenen mesajı yönetme işlevini yüklenmesi olarak tanımlanan haber yönetimi (Leonard vd, 2002: 73, 93, 103) sürecinin TRT World'ün haberlerinde de uygulandığı düşünülmekte, metinlerin belirli bir çerçeve ve stratejik iletişim doğrultusunda oluşturulduğu öngörülmektedir. Haberlerde sorunların Türk Hükümeti'nin bakış açısıyla tanımlanarak çözümün Türkiye'nin sunduğu öneriler ile gerçekleşeceğine dem vurulmakta, Türkiye'nin önemli gördüğü noktalar öne çıkarılmaktadır. Bu açıdan bakıldığında, bazı yönlerin öne çıkarılması, bazı noktaların görmezden gelinmesi yalnızca haber yönetiminde değil Entman'ın tanımladığı haberde çerçeveleme teorisinde (1993) de kendisine yer bulmaktadır. TRT World'ün haber yönetimi ile beraber çerçevelemeyi ve hedef kamuoyunun bu metinleri nasıl değerlendirmesi gerektiğini belirlemeyi (Entman, 1993) amaç edinen bir süreci yürüttüğü tespit edilmektedir. Devletlerin seçkin sınıfı ile medya organlarının bireylere ulaşmak ve kamuoyu oluşumunu şekillendiren çerçeveleri tanımlamak için verdiği mücadelenin (Gilboa, 2008: 63) bir örneğini de TRT World göstermektedir.

Nitekim TRT World, haber metinlerinde ürettiği söylemlerle AB kamuoyu ve siyasilerini sorunların AB kaynaklı olduğuna ikna etmeye çalışmakta, Türkiye'nin sorunların çözümünde yapıcı bir tutumda bulunduğu izlenimini yaratma çabasıdır. Ayrıca devletlerin kamu diplomasisi amacıyla uluslararası haber ağlarında yer alarak küresel kamuoyunda olumlu bir etki yaratma ve ülkenin küresel alanda nasıl algılandığını yönetme (Ekşi, 2018: 175) girişiminde TRT World'ün, Türkiye açısından önemli bir yeri teşkil ettiği varsayılmaktadır. AB üyeliği sürecindeki sorunlarda TRT World tarafından çizilen çerçeveleme ile birlikte oluşturulan haber söylemlerinin kamu diplomasisinin teorik altyapısı olan konstrüktivist yaklaşımda olduğu gibi inşacı bir süreci (Walt, 1998) temsil ettiğinin altını çizmek gerekmektedir. Haber metinlerinde üretilen söylemler hem AB halklarını bilgilendirmekte hem de uluslararası haber kuruluşlarına haber üretimi açısından kaynaklık etmektedir. Türkiye, AB kamuoyunda bir yumuşak güç oluşturmayı, AB ülkelerindeki kamuoylarını kendi lehinde harekete geçirmeyi amaçlarken bu alanda merkezi bir görev üstlenen medyayı (Thussu, 2014; Nye, 2017) kullanmakta, TRT World, ürettiği haber içerikleri ile Türkiye'nin gelişmelere bakış açısını küresel alana yaymaktadır. Bu tespitler, çalışmanın ana hipotezi olan "Türkiye'nin Avrupa Birliği ile ilişkilerindeki anlaşmazlıklarda Türkiye'nin savlarının Avrupa Birliği kamuoyuna aktarılmasında bir kamu diplomasisi enstrümanı olarak TRT World, önemli bir misyon üstlenmektedir" ifadesini de doğrulamaktadır. Yapılan çalışma sonucunda elde edilen bulgulara TRT World'ün, Türkiye ile AB arasında temel problem teşkil eden konularda Türkiye'nin savlarını açık, sarı ve net bir şekilde ortaya koyduğu gözlenmektedir.

Çalışmada haber metinlerine söz konusu sorunlar üzerinden bakıldığında, sığınmacı sorununu temel alan haberlerde TRT World'de Türkiye'nin sığınmacı krizine ilişkin insani ve müşfik yaklaşımları ağır basmaktadır. Türkiye'nin Suriyeli sığınmacılar konusunda en fazla fedakarlığı gösteren, en çok sığınmacıya ev sahipliği yapan ülke olduğu vurgusu yapılmaktadır. Türkiye'nin, Suriye'nin istikrarlı olduğu dönemde komşularla sıfır sorun anlayışı ile hareket ettiğine, Suriye'de iç savaşın başlaması ile Suriye Rejimine karşı çıkarak insani bir diplomasi anlayışına geçiş yaptığının vurgu yapan Ekşi, Türkiye'nin Suriye konusunda bugüne kadar izlemiş olduğu diplomasi anlayışındaki değişime dikkat çekmektedir. Suriyeli sığınmacıların Türkiye'de yaşamasına imkân sağlayan politikalar ile insani bir diplomasi stratejisi izlenerek bu yönde bir çerçeveleme yapıldığı öne çıkarılmaktadır (2018: 162). İlk etapta TRT World'ün Suriye'nin iç savaşa sürüklenmesi sonrası yaşanan göç dalgası ile literatüre yerleşmiş olan göç diplomasisi (Adamson ve Tsourapas, 2019: 114) kavramını fiilen yürüttüğünü söylemek yanlış olamayacaktır. Haberlerde, siyasilerin de açıklamalarıyla AB ülkeleri başta olmak üzere diğer ülkelerin sığınmacı konusuna duyarsız kaldığı dile getirilmekte, AB'nin geri kabul anlaşması

ile taahhüt ettiği sözleri yerine getirmediği aktarılmaktadır. Dolayısıyla, AB'nin verdiği sözleri tutmamasına ve İdlib'ten yeni bir göç dalgası ile karşı karşıya kalılabileceğine işaret edilmekte, Türkiye'nin sığınmacıların ayrılması için sınır kapılarını açtığı yönündeki söylemlere dikkat çekilmektedir. Burada, Türkiye'nin sınır kapılarını neden açtığına yönelik üretilen haberlerin sayısının oldukça az olduğu görülmektedir. Sığınmacılar ile ilgili haberlerde genelde Türkiye'nin sürecin başından beri büyük bir fedakârlık gösterdiği yönünde bir kamu diplomasisi süreci yürütülmektedir. Kıbrıs ile ilgili üretilen haberlere bakıldığında Türkiye'nin geçmişten bugüne kadar gelen Kıbrıs politikasına uyumlu bir sürecin yürütüldüğü görülmektedir. Kıbrıs Türklerinin adanın eşit yurttaşı olarak eşit haklara sahip olacağı bir yönetim anlayışı ile sorunun çözülmesi yönünde açıklamalar ve haberlere yer verilmektedir. KKTC'nin AB nezdinde tanınmaması ve Annan Planı'nı kabul etmediği halde GKRY'nin AB'ye dahil edilmesi eleştirilmektedir. Kıbrıs konusu ile bağlantılı olan Doğu Akdeniz yetki alanları sorununda Türkiye'nin KKTC'nin haklarını koruyan ve bu hakları sürekli dile getiren söylemler öne çıkmaktadır. Kıbrıs'ın uluslararası alanda tanınmıyor oluşu sebebiyle Doğu Akdeniz'de kendi yetki alanlarındaki hidrokarbon yataklarının tamamında GKRY'nin hak iddiasında bulunması eleştirilmekte, GKRY'nin tek taraflı hareket ettiğine işaret edilmektedir. Bu sebeple Türkiye'nin KKTC'nin yetki alanlarında sondaj çalışmalarına başlaması AB ve ABD'nin eleştirilerine neden olmakta, Türkiye'nin adımlarının tahrik edici olduğu belirtilmektedir. Haberlerde ise KKTC'nin sondaj haklarına vurgu yapılarak tek taraflı eleştirilerin kabul edilmediği yönünde bir tez aktarılmaktadır. Türkiye'nin AB tarafından son dönemde oldukça eleştirilen terör temelli sorunlarda TRT World, sorunları demokratik sorunlar olarak görmemiş, özellikle Suriye ve HDP'ye yönelik olan eylemlerin terör sebebiyle gerçekleştirildiğine vurgu yapmıştır. Suriye'ye yönelik operasyonların Suriye'nin kuzeyinde yuvalanan YPG terör örgütünün varlığı ve tehdidine karşı yapıldığı, bu oluşumun Türkiye'nin sınır güvenliğinin yanı sıra Suriye'nin kuzeyindeki halklara da zarar verdiğine dikkat çekilmektedir. Demokrasi ekseninde 15 Temmuz süreci sonrası yaşanan gelişmelerle, yeni hükümet sistemi ile HDP'ye yönelik adımlar AB tarafından çok sıkça eleştirilmekte, Türkiye'deki temel hakların kısıtlandığının, hukukun üstünlüğünün zarar gördüğünün ve bu durumların AB-Türkiye ilişkilerini olumsuz etkilediğinin altı çizilmektedir. Türkiye'nin demokratik hukuk devletinden giderek uzaklaştığı bildirilmektedir. TRT World de bu eleştirileri bertaraf etmek adına bu alandaki adımların hukuki çerçevede gerçekleştiğine AB başta olmak üzere uluslararası alanı ikna etmeye çalışmak için terör sebebiyle yapıldığı yönünde söylemler üretmektedir. TRT World'ün, yeni hükümet sisteminin ise daha demokratik bir toplum yaratacağı yönünde imaj yaratmak adına sistemi olumlayan söylemleri öne çıkardığı

tespit edilmektedir. TRT World'ün AB sürecinde yaşanan sorunlarda Türkiye'nin tezlerini aktararak bu tezlerin kabul görmesi yönünde söylemsel çabalar harcadığını söylemek yanlış olmayacaktır. Ancak terör temelli sorunlar başta olmak üzere TRT World'ün AB'ye yönelik kamu diplomasisi sürecinde propagandaya kayan haber söylemlerini dile getirmek gerekmektedir. Demokrasi konusunda son yıllarda yaşanan gerilemeler, adalet sistemine duyulan güvensizlik iç kamuoyunda da sıkça dile getirilmekte, bu konularda olumsuz bir gidiş olduğuna sürekli vurgu yapılmaktadır. TRT World de terör sorunlarında, sığınmacılar ile ilgili yapılan anlaşmada AB'nin sözlerini yerine getirmediği yönündeki iddialarda araştırma kısmında da değinildiği gibi gerçeklikten uzak görüşleri aktarmaktadır. Türkiye'nin basın özgürlüğü sıralamasında 180 ülke arasından 153. sırada yer alması (Independent Türkçe, 2021), AİHM'de en fazla dosyası olan ülke olması esasında yaşanan gerilemeleri doğrular niteliktedir. Başkanlık sisteminin ardından kurumların özerkliği konusunda sorunlar yaşandığı düşünülmektedir. TRT World'ün bu tür bir yaklaşımı benimsemesi TRT World'ün prestij kaybetmesine, yapacağı haberlerinde de inandırıcılık sorunu doğurmasına neden olabilmektedir. Uluslararası yayıncılıkta güvenilirlik önemli bir noktayı teşkil etmekte, güven duyulmayan bir medya kuruluşunun kamu diplomasisi, yumuşak güç kaynaklarını etkin bir şekilde iletme işlevini yerine getirememektedir (Nye, 2008). TRT World'ün bu habercilik politikaları, Türkiye'nin demokrasiye olan bakış açısını küresel alana yansıtmaktadır. Nitekim Nye'nin (2017) de belirttiği gibi demokrasi anlayışı ülkelerin yumuşak güç kaynaklarının içerisinde yer almakta, bu anlayış diğer ülkelerin açısından bir cazibe unsuru olarak görülmektedir. Cull'a göre (2008b) uluslararası yayıncılık yapan kuruluşlara yönelik hükümet müdahaleleri medyanın kamu diplomasisindeki rolünü baltalamaktadır. TRT World, haberlerde genellikle Ak Parti iktidarının söylemlerine yer vermekte, olayın AB tarafını ve de Türkiye'deki muhalefetin görüşlerini göz ardı etmektedir. Elswah ve Howard'ın TRT World üzerine yönelik kaleme aldığı çalışmada eski TRT World çalışanları ile yaptığı görüşmeler neticesinde TRT World'ün Türk muhalefetine yer vermediği, haber üretim sürecinde editoryal bağımsızlığın olmadığı, haberlerin Ak Parti iktidarı tarafından belirlendiği tespit edilmektedir (2021: 8-9). Ayrıca 15 Temmuz Darbe Girişimi'nin ardından Türkiye'de baskıcı bir dönemin başladığı (Elswah ve Howard, 2021: 12), bu durumdan medyanın da çok etkilendiği vurgulanmakta, Türk kamu diplomasisinin iç siyasetten etkilenecek daha otoriter yaklaşıma kaydırıldığı ifade edilmektedir (Uysal ve Schroeder, 2019). Bu ifadeler hem Türk kamu diplomasisine hem de Türk demokrasisine yönelik olumsuz bakışı artırabilmektedir. Bu sebeple TRT World'ün bir parti yayıncısı izleniminden (Elswah ve Howard, 2021) ziyade bir kamu yayıncısı, güçlü bir kamu diplomasisi aracı olmak için demokratik adımlarda bulunması gerekmektedir. Bir söylem

birliği oluşturmanın kamu diplomasisi açısından önemli olduğu kabul edilse de çoğulculuk, çok seslilik propagandist olmayan bir tutum, Türkiye'nin demokrasi anlayışına zenginlik sağlamaktadır. Ayrıca Türkiye'deki muhalefete yer vermek, ulusal kamuoyunun de ikna edilmesini sağlamaktadır. Kamu diplomasisinin önemli bir aktörü lan ulusal kamuoyu ikna edilmeden dış kitlenin Türkiye'nin politikalarına olumlu cevap vermesi mümkün görünmemektedir.

TRT World'n Türkiye'nin AB yeliği sürecinde ürettiği haberlerle üyelik sürecine demokratik bir çerçevede olumlu bir katkı sağlaması önemli bir kazanım olarak karşımıza çıkmaktadır. Belirtildiği zere TRT World, haber üretimi sürecinde bazı sorunlar yaşamaktadır. TRT World'n güçlü, demokratik ve saygın bir haber kuruluşu olması, Türkiye'nin uluslararası alandaki imajına katkı sağlaması için birtakım unsurların yerine getirilmesi gerektiği düşünülmektedir. Bu unsurlar şunlardır:

- TRT World'n habercilik anlayışının BBC'yi örnek alarak çok sesli ve daha objektif bir yayıncılık ile demokrasi ve basın özgürlüğünün çekiciliğini kullanması önem arz etmektedir. TRT World'n saygın bir haber kuruluşu olarak kendisini kanıtlaması ile ürettiği haberlerin değerı artacak, haberlere duyulan güven yükselecektir. Daha güçlü bir yayın organı ile Türkiye'nin küresel konulardaki tezleri daha yüksek sesle aktarılabilir, bu tezlerin kabul görmesi güçlenecektir. Nitekim, Devran da yaptığı çalışmada, TRT World'n kamu yayıncısı olmasına rağmen profesyonel bir ekip tarafından yönetilmesi ve editoryal bağımsızlığın yasal bir çerçevede güvence altına alınması gerektiğinin altını çizmektedir. Bu editoryal bağımsızlık sağlanmadığında Türkiye'deki hükümet değişikliklerinde TRT World'n de habercilik politikasının değişebileceği, bu durumun da TRT World'n hedef kitle nezdinde itibar kaybetmesine neden olabileceğine vurgu yapılmaktadır (2015: 283, 293).
- TRT World'n izlenme ve görünürlük açısından daha iyi bir seviyeye gelmesi için çeşitli tanıtımlar yapılmalıdır. Ipsos'un 2020 yılı için yaptığı bir araştırmada (BroadcastPro, 2020) Kıta Avrupa'sında en çok izlenen uluslararası haber organının Euronews olduğu belirtilmekte, Euronews'i CNN International ve BBC World News'in takip ettiği aktarılmaktadır. Ayrıca Euronews'in güvenirlik oranı oldukça yüksek bulunmaktadır. TRT World ise bu araştırmada kendisine yer bulamamaktadır. TRT World'n de Avrupa'da görünürlüğünü ve izlenirliğini arttıracak adımların atılması, bu yönde bir habercilik politikasının izlenmesi gerekmektedir. TRT World ev sahipliğinde küresel medya günleri, tecbe paylaşımları ve küresel sorunların giderilmesi yönünde girişimlerde bulunulması

TRT World'ün de daha görünür olmasını sağlayabilecektir. TRT World Forum olarak düzenlenen organizasyonlar oldukça önemli görülmekte, bu tür organizasyonların arttırılması, daha geniş coğrafyayı ya da konuları kapsayan bir anlayışla yapılması TRT World ve Türkiye'nin marka değerine katkılar sunabilecektir.

- TRT World, Türkiye'nin AB konusunda yaşadığı sorunlarda Türkiye'nin tezlerini aktarırken bu tezler çoğunlukla siyasi yetkili ya da bürokratların görüşleri üzerinden aktarılmaktadır. Bu anlamda, etkili bir kamu diplomasisi süreci yürütmek için sivil unsurlara daha çok yer verilmesi gerekmektedir. Uzmanlar, akademisyenler, aktivistler, halklar gibi sivil unsurların Türkiye lehinde yaptığı açıklama ve gerekçeler kamu diplomasisinin halktan halka olan niteliğini öne çıkarmakta, hedef kamuoyunu ikna etme konusunda daha etkili olmaktadır.
- TRT World, AB ile yaşanan sorunlarda sorunların sebebini, gerekçelerini ve taraflarını net bir şekilde açıklamalı, sorundan uzaklaşan başka konuları gündeme getiren açıklamalara odaklanmak söz konusu sorun üzerindeki kamu diplomasisi sürecine fayda sağlamamaktadır.
- TRT World, Türk dış politikası konusundaki hemen her konuda Türkiye muhalefeti ve diğer tarafların görüşlerine yer vermelidir. Türkiye'nin toplumsal muhalefatinin görüşlerinin haberlere sirayet etmesi hem daha kapsayıcı bir dış politika anlayışına hem de hükümetin politikalarının gözden geçirilmesini sağlayarak daha başarılı bir siyaset izlenmesine olanak tanıyabilecektir. Ayrıca bu anlayış TRT World'ün iç kitle nezdinde de kabul ve saygı görmesine katkı yapacaktır.
- TRT World'ün haber üretim sürecinde genellikle Türkiye merkezli ve küresel haber ajanslarının haberlerini kendi muhabirlerinin elde ettiği bilgilerle harmanlayan oldukça fazla haber metinleri göze çarpmaktadır. Bunun yanı sıra yalnızca TRT World'ün ya da haber ajanslarının ürettiği haberler de bulunmaktadır. Ancak Türkiye'nin TRT World aracılığıyla sesini küresel alana duyurması, Türk tarafının söylemlerinin dünya kamuoyuna aktarılması için TRT World'ün kendi ürettiği haberlere ihtiyaç duyulmaktadır. Bünyesinde barındırdığı ekibinin hazırlayacağı kendine özgü haberlerin sayısının arttırılması ile TRT World, diğer küresel yayın kuruluşlarından farklılaşabilecek, kendine özgü geliştirdiği habercilik politikasını küresel alana yansıtabilecektir.
- Son olarak TRT World'ün özellikle sorunların gerginlik düzeyine geldiği durumlarda üretilen haber içerikleri ile söz konusu sorunları artırarak tarafları tahrik

edecek, gerilimi tırmandıracak söylemlerden kaçınması gerekmektedir. Bu tür söylemler bir savaş haberciliğine evrilme sürecini beraberinde getirebilmekte, taraflar arasındaki diyaloga zarar verebilmektedir. Dolayısıyla TRT World, gerilimi azaltacak söylemlerle yumuşak gücü öne çıkarmalı, sorunların medya diplomasisi ile çözülmesinde aracılık etmelidir.

- Türkiye'nin kamu diplomasisi-medya ekseninde AB nezdindeki ilişkilerinin incelenmesi noktasında ileriki çalışmalarda örneklem olarak Anadolu Ajansı'nın da dahil edildiği daha geniş bir perspektifin ele alınmasının söz konusu alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ayrıca TRT World ya da Anadolu Ajansı yetkilileri ile yapılacak görüşmelerle haber metinlerinin yanı sıra editoryal oluşumun nasıl şekillendiği, haber metinlerine nasıl yansıdığı da ortaya çıkartılabilecektir. Bunun yanı sıra, TRT World'ün haber içeriklerinin AB kamuoyunda nasıl algılandığını ölçmek amacıyla AB halklarında bir anket çalışması yürütülerek etki araştırması yapılabilir.

KAYNAKÇA

- 14122 Sayılı Resmî Gazete (1972). “24. 12. 1963 tarih ve 359 sayılı Türkiye Radyo Televizyon Kurumu Kanununun bazı maddelerinin değiştirilmesi ve bu kanuna ek ve ek geçici maddeler ilâvesi hakkında Kanun”.
https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc055/kanuntbmmc055/kanuntbmmc05501568.pdf (erişim tarihi: 10.11.2020).
- 25029 Sayılı Resmî Gazete (2003). “4628 Sayılı Kanun’un 4. Maddesi ile 3093 Sayılı Türkiye Radyo-Televizyon Kurumu Gelirleri Kanunu 3. Maddesine ilişkin Yasa”.
<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2003/02/20030223.htm#7> (erişim tarihi: 10.11.2020).
- 27640 Sayılı Resmî Gazete (2010). “Dışişleri Bakanlığının Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun”. <http://www.mfa.gov.tr/data/bakanlik/mevzuat-2013.pdf> (erişim tarihi: 22.11.2020).
- 278478 Sayılı Resmî Gazete (2010). “Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü’nün Kurulmasına İlişkin Başbakanlık Genelgesi”.
<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2010/01/20100130-19.htm> (erişim tarihi: 18.11.2020).
- 29756 Sayılı Resmî Gazete (2016). “Türkiye Maarif Vakfı Kanunu”.
<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/06/20160628-17.htm> (erişim tarihi: 25.11.2020).
- 30291 Sayılı Resmî Gazete (1984). “3093 Sayılı Türkiye Radyo-Televizyon Kurumu Gelirleri Kanunu Uyarınca Radyo, Televizyon, Video ve Birleşik Cihazlar ile Bunların Dışında Kalan Radyo ve Televizyon Yayınlarını Almaya Yarayan Her Türlü Cihazdan Alınacak Bandrol Ücretlerine İlişkin Karar”.
<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2015/07/20150709-3-1.pdf> (erişim tarihi: 10.11.2020).
- 30488 Sayılı Resmî Gazete (2018). “İletişim Başkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi”. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/07/20180724-10.pdf> (erişim tarihi: 19.11.2020).
- A Haber (2020). “Türkiye’de eğitim aldı Somali’de Adalet Bakanı oldu”.
<https://www.ahaber.com.tr/gundem/2020/10/19/turkiyede-egitim-aldi-somalide-adalet-bakani-oldu> (erişim tarihi: 21.11.2020).

- AB Genel Sekreterliği, (2007). *Avrupa Birliği Uyum Yasa Paketleri*, Avrupa Birliği Başkanlığı, Ankara.
- AB Konseyi (2005). *Negotiating Framework*. Avrupa Birliği, Brüksel.
- AB Merkez Bankası (t.y.). “Institutions and bodies: European Central Bank (ECB)”. https://europa.eu/european-union/about-eu/institutions-bodies/european-central-bank_en (erişim tarihi: 3.12.2019)
- AB Resmî Gazetesi (2014). Agreement: Between the European Union and the Republic of Turkey on the readmission of persons residing without authorisation. L 134/3.
- AB Sayıştay (t.y.). “Institutions and bodies: European Court of Auditors (ECA)”. https://europa.eu/european-union/about-eu/institutions-bodies/european-court-auditors_en (erişim Tarihi: 4.12.2019)
- AB Yasaları Resmî Sitesi (t.y.) “Glossary of Summaries: European Comission”. https://eur-lex.europa.eu/summary/glossary/european_commission.html (erişim tarihi: 7.11.2019).
- AB’yi Öğren (2016). “Öğrenciler AB’yi Öğreniyor Projesi”. <http://abyiogren.meb.gov.tr/> (erişim tarihi: 25.11.2020).
- Adamson, F. B. ve Tsourapas, G. (2019). “Migration Diplomacy in World Politics”. *International Studies Perspectives*, 20(2): 113–28.
- AET (1957). “Treaty establishing the European Economic Community”. Erişim: https://www.ab.gov.tr/files/ardb/evt/1_avrupa_birligi/1_3_antlasmalar/1_3_1_kurucu_antlasmalar/1957_treaty_establishing_eec.pdf (erişim tarihi: 19.05.2021).
- AFAD (t.y.). “Hakkında”. <https://www.afad.gov.tr/afad-hakkinda> (erişim tarihi: 23.11.2020).
- AFAD (t.y.). <https://www.afad.gov.tr/yarim-kampanyalarimiz-mazlumlara-umut-oluyor> (erişim tarihi: 23.11.2020).
- Akarcalı, S. (2003). *Radyo ve Televizyonda Türk Dış Yayınları*. İmaj Yayınları, Ankara.
- Akçadağ, E. (2011). “Avrupa Birliği Sürecinde Kamu Diplomasisi Faaliyetlerinde Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü”. *Politika Dergisi*, 24: 1-25.
- Akçadağ, E. (2013). “Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi”. H. Çomak ve C. Sancaktar (Eds.), *Türk Dış Politikasında Yeni Yönelimler: İki Kutuplu Sistem Sonrası Türk Dış Politikası*. Beta Yayınları, İstanbul, 57-77.
- Akgün, M., Perçinoğlu, G. ve Gündoğar, S. S. (2010). *Orta Doğu’da Türkiye Algısı*. Dış Politika Analiz Serisi, TESEV Yayınları, İstanbul.
- Akner, N. (2004). “11 Eylül Saldırıları ve Amerikan Medyası: Yurtseverlik Akımının Öteki Kavramına Etkisi ve Medyanın Tarafgirliği”. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 20: 133-142.

- AKPM. (2006). *2006 Ordinary Season (Fourth Part)*. Council of Europe Publishing, Brüksel.
- Aksu, F. (2013). “Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanları Sorunu ve Türkiye-AB İlişkileri”, S. H. Başeren (hızl.), *Doğu Akdeniz’de Hukuk ve Siyaset*. A.Ü.S.B.F. Yayınları, Ankara, 159-196.
- Aktoprak, E. (2004). “Stratejik Derinlik: Türkiye'nin Uluslararası Konumu”. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 1(3): 175-185.
- Al-Jazeera Türk (2015). “Türkiye-AB İlişkileri: Sorularla geri kabul ve vize muafiyeti”. <http://www.aljazeera.com.tr/haber/sorularla-geri-kabul-ve-vize-muafiyeti> (erişim tarihi: 24.02.2021).
- Altındağ, N. (2016). “Türk Milliyetçiliğinin Siyasallaşması ve Batı/Batılılaşma Algısı”. *AÇÜ Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(2): 43-64.
- Amerika’nın Sesi (2017). “Türkiye Başkanlık Sistemine Geçerse Üyelik Süreci Yeniden Değerlendirilecek”. <https://www.amerikaninsesi.com/a/turkiye-baskanlik-sistemine-gecerse-uyelik-sureci-yeniden-degerlendirilecek/3737231.html> (erişim tarihi: 06.05.2021).
- Amerika’nın Sesi (2020). “Türkiye Basın Özgürlüğünde 180 Ülke Arasında 154. Sırada”. <https://www.amerikaninsesi.com/a/turkiye-basin-ozgurlugunde-180-ulke-arasinda-154-sirada-/5383486.html> (erişim Tarihi: 06.05.2021).
- Anadolu Ajansı Yurt dışı bürolar. (t.y.). “Yurt dışı bürolar”. <https://www.aa.com.tr/tr/p/yurt-disi-burolar> (erişim tarihi: 10.11.2020).
- Anadolu Ajansı Tarihçe (t.y.). “Tarihçe: Kuruluşundan Bugüne Anadolu Ajansı”. <https://www.aa.com.tr/tr/p/tarihce> (erişim tarihi: 10.11.2020).
- Anadolu Ajansı (2012). “AA Haber Akademisi'nde yeni dönem”. <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/aa-haber-akademisinde-yeni-donem/300964> (erişim tarihi: 27.02. 2020).
- Anadolu Ajansı (2014). “Türkiye insani yardım için dünyanın her yerinde”. <https://www.aa.com.tr/tr/yasam/turkiye-insani-yardim-icin-dunyanin-her-yerinde/145821> (erişim tarihi: 23.11.2020).
- Anadolu Ajansı. (2015). “TRT World'un temel ilkesi 'insan' olacak”. <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/trtworludun-temel-ilkesi-insan-olacak-/457936> (erişim tarihi: 10.11.2020).
- Anadolu Ajansı (2017). “AB göçmen mutabakatında sözlerini tutmadı”. <https://www.aa.com.tr/tr/analiz-haber/ab-gocmen-mutabakatinda-sozlerini-tutmadi/775348> (erişim tarihi: 24.07.2020).

- Anadolu Ajansı (2018). “Cumhurbaşkanı Erdoğan: O çok sevdiğiniz teröristler silahlarını size çevirecekler”. <https://www.aa.com.tr/tr/gunun-basliklari/cumhurbaskani-erdogan-o-cok-sevdiginiz-teroristler-silahlarini-size-cevirecekler/1317473> (erişim tarihi: 05.05.2021).
- Anadolu Ajansı (2019a). “YÖK Başkanı Prof. Dr. Saraç: Türkiye'de 182 ülkeden öğrenci üniversite eğitimi alıyor”. <https://www.aa.com.tr/tr/egitim/yok-baskani-prof-dr-sarac-turkiyede-182-ulkeden-ogrenci-universite-egitimi-aliyor/1491543> (erişim tarihi: 25.11.2020.).
- Anadolu Ajansı, (2019b). “ABD'den sonra en fazla dizi ihraç eden ülke Türkiye”. <https://www.aa.com.tr/tr/kultur-sanat/abdden-sonra-en-fazla-dizi-ihrac-eden-ulke-turkiye/1641524> (erişim tarihi: 11.11.2020).
- Anadolu Ajansı. (2020a). “İngiltere'de Brexit yasa tasarısı kabul edildi”. Erişim: <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/ingilterede-brexit-yasa-tasarisi-kabul-edildi/1698099> (erişim tarihi: 11.01.2020).
- Anadolu Ajansı (2020b). “Türkiye-Libya arasındaki deniz yetki alanları anlaşması, Doğu Akdeniz'de dengeleri değiştirdi”. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/turkiye-libya-arasindaki-deniz-yetki-alanlari-anlasmasi-dogu-akdenizde-dengeleri-degistirdi/2057661> (erişim tarihi: 11.03.2021).
- Anadolu Ajansı (2020c). “Doğu Akdeniz'de AB ve NATO'nun arabuluculuğu çözüme giden yolu açabilir mi?” <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/dogu-akdenizde-ab-ve-natonun-arabuluculugu-cozume-giden-yolu-acabilir-mi/1998350> (erişim tarihi: 11.03.2021).
- Anadolu Ajansı (2020d). “Suriye'de 2020'ye Bahar Kalkanı Harekâtı damgasını vurdu”. 29.12.2020. <https://www.aa.com.tr/tr/bahar-kalkani-harekati/suriyede-2020ye-bahar-kalkani-harekati-damgasini-vurdu/2092130> (erişim tarihi: 07.05.2021).
- Anadolu Ajansı (2021a). AB Liderler Zirvesi ve AB-Türkiye ilişkilerinin geleceği. <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/ab-liderler-zirvesi-ve-ab-turkiye-iliskilerinin-gelecegi/2192556> (erişim tarihi: 22.05.2021).
- Anadolu Ajansı (2021b). “Türkiye'den Avrupa Parlamentosu'nun Türkiye raporuna tepki”. <https://www.aa.com.tr/tr/politika/turkiyeden-avrupa-parlamentosunun-turkiye-raporuna-tepki/2247637> (erişim tarihi: 22.05.2021).
- Anaz, N. ve Özşahin, M. C. (2015). “Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü: Türk Dış Politikasında Kamu Diplomasisinin Rolü ve İşlevi”. M. Şahin ve B. S. Çevik (Eds.), *Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi*. Nobel Yayınları, Ankara, 501-518.

- Anholt, S. (2007). *Competitive Identity: The New Brand Management for Nations, Cities and Regions*. Palgrave Macmillan, New York.
- Anholt, S. (2009). *Places: Identity, Image and Reputation*. Palgrave Macmillan, New York.
- Arguilla, J. ve D. Ronfeldt. (1999). *The emergence of noopolitik: Toward an American information strategy*. National Defense Research Institute, RAND, Santa Monica, California.
- Arı, T. (2013). *Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika*. MKM Yayıncılık, İstanbul.
- Arık, E. (2013). “İrak’tan Suriye’ye İliştirilmiş Gazetecilik”. *Akdeniz İletişim Dergisi*, 19: 60-77.
- Armaoğlu, F. (2017). *20. Yüzyıl Siyasi Tarih: 1914-1995*. Timaş Yayınları, İstanbul.
- Armaoğlu, F. (2019). *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi: 1914-1995*. Kronik Kitap Yayınları, İstanbul.
- Armitage, R. L. ve Nye, J. S. (2007). *CSIS Commision on Soft Power: A Smarter More Secure America*. The CSIS Press, Washington D.C.
- Arndt, R. (2006). *The first resort of kings. American cultural diplomacy in the twentieth century*. Potomac Books, Washington, DC.
- Arslan, A. (2004). “Türkiye’nin Modernleşme Sürecinde Atatürk, Türk Ordusu ve Türk Askeri Elitleri”. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 1(1): 1-28.
- Atabek, N. (2002). “Kamuoyu, Medya ve Demokrasi”. *Kurgu Dergisi*, 19, 223-238.
- Atabek, N. (2012). “Kamuoyunun Oluşumu”. F. Uztuğ ve Y. Özgün (Eds.), *Siyasal İletişim*. Anadolu Üniversitesi Yayını, Eskişehir, 98-122.
- Atiker, E. (2001). “Sivil Toplum İçin Toplumsal Yapı”. *İGİD Profesyonel Dergisi* 9, İzmir Genç İş Adamları Derneği Yayını, İzmir.
- Avrupa Adalet Divanı (t.y.). “Institutions and bodies: Court of Justice of the European Union (CJEU)”. https://europa.eu/european-union/about-eu/institutions-bodies/court-justice_en (erişim tarihi: 3 Aralık 2019).
- Avrupa Birliği Başkanlığı (2009). “Devlet Bakanı Egemen Bağış Başmüzakereci Oldu”. <https://ab.gov.tr/42268.html> (erişim tarihi: 24.03.2020).
- Avrupa Birliği Başkanlığı (2011). “Katma Protokol”. <https://www.ab.gov.tr/119.html> (erişim tarihi: 15 Şubat 2020).
- Avrupa Birliği Başkanlığı (2013). *Türkiye-AB Vize Muafiyeti Süreci ve Geri Kabul Anlaşması Hakkında Temel Sorular ve Yanıtları*. AB Başkanlığı, Ankara.
- Avrupa Birliği Başkanlığı (2016). *18 Mart 2016 Tarihli Türkiye-AB Zirvesi Bildirisi*. Ankara.
- Avrupa Birliği Başkanlığı (2017). “AB Bakanı Ömer Çelik Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi Halk Oylamasıyla İlgili Basın Toplantısı Düzenledi”. <https://www.ab.gov.tr/ab->

[bakani-omer-celik-cumhurbaskanligi-hukumet-sistemi-halk-oylamasini-degerlendirdi_50723.html](https://www.ab.gov.tr/ab-bakani-omer-celik-cumhurbaskanligi-hukumet-sistemi-halk-oylamasini-degerlendirdi_50723.html) (erişim tarihi: 06.05.2021).

Avrupa Birliği Başkanlığı (2018) “AB Bakanı Ömer Çelik’in Zeytin Dalı Harekatı'na İlişkin Değerlendirmeleri”. https://www.ab.gov.tr/ab-bakani-omer-celikin-zeytin-dali-harekatina-iliskin-degerlendirmeleri_51097.html (erişim tarihi: 08.05.2021).

Avrupa Birliği Başkanlığı (2019a). “Avrupa Birliğinin Genişlemesi”. Erişim: https://www.ab.gov.tr/avrupa-birliginin-genislemesi_109.html (erişim tarihi: 02.11.2020).

Avrupa Birliği Başkanlığı (2019b). “Ulusal Programlar”. Erişim: https://www.ab.gov.tr/ulusal-programlar_46225.html (erişim tarihi: 03.11.2020).

Avrupa Birliği Başkanlığı (2019c). “Katılım Müzakereleri”. https://www.ab.gov.tr/katilim-muzakereleri_37.html (erişim tarihi: 05.03.2020).

Avrupa Birliği Başkanlığı (2020). “AB ile İlişkiler / Türkiye-AB İlişkilerinin Tarihçesi”. https://www.ab.gov.tr/111_en.html (erişim tarihi: 14 Şubat 2020).

Avrupa Birliği Konseyi (2019). <https://www.consilium.europa.eu/en/council-eu/#> (erişim tarihi: 1 Aralık 2019).

Avrupa Birliği Konseyi (2020). “10-11 Aralık 2020 tarihli Konsey toplantısı sonuçları”. <https://www.avrupa.info.tr/tr/eeas-news/avrupa-konseyi-toplanti-sonuclari-10-11-aralik-2020-10537> (erişim tarihi: 22.05.2021).

Avrupa Dış İlişkiler Hizmet Birimi (2016). “Remarks by High Representative/Vice-President Federica Mogherini on EU-Turkey relations at the plenary session of the European Parliament”. https://eeas.europa.eu/generic-warning-system-taxonomy/404/15566/remarks-high-representativevice-president-federica-mogherini-eu-turkey-relations-plenary_en (erişim tarihi: 26.07.2020).

Avrupa Dış İlişkiler Hizmet Birimi. (2017). “Statement by Federica Mogherini and Johannes Hahn a year after a coup attempt in Turkey”. https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/29890/statement-federica-mogherini-and-johannes-hahn-year-after-coup-attempt-turkey_en (erişim tarihi: 26.07.2020).

Avrupa Dış İlişkiler Servisi (t.y.). “Institutions and bodies: European External Action Service”. https://europa.eu/european-union/about-eu/institutions-bodies/eeas_en (erişim Tarihi, 4 Aralık 2019).

- Avrupa Info (2019). “Genişleme ile İstikrar ve Ortaklık Sürecine İlişkin Konsey Kararları: Türkiye”. <https://www.avrupa.info.tr/sites/default/files/2019-06/rev-Council%20Conclusions-18%20June%202019-TR.pdf> (erişim tarihi: 6.12.2020).
- Avrupa Komisyonu (t.y.). “[Institutions and bodies](https://europa.eu/european-union/about-eu/institutions-bodies/european-commission_en): European Commission”. https://europa.eu/european-union/about-eu/institutions-bodies/european-commission_en (erişim tarihi: 12.05.2019).
- Avrupa Komisyonu (2004). *Türkiye’nin Katılım Yönünde İlerlemesi Hakkında 2004 Yılı Düzenli Raporu*. Avrupa Birliği, Brüksel.
- Avrupa Komisyonu (2005). *Türkiye 2005 İlerleme Raporu*, Avrupa Birliği, Brüksel.
- Avrupa Komisyonu (2006). *Türkiye 2006 İlerleme Raporu*, Avrupa Birliği, Brüksel.
- Avrupa Komisyonu (2007). *Türkiye 2007 İlerleme Raporu*, Avrupa Birliği, Brüksel.
- Avrupa Komisyonu (2009). *Türkiye 2009 İlerleme Raporu*, Avrupa Birliği, Brüksel.
- Avrupa Komisyonu (2010). *Türkiye 2010 İlerleme Raporu*, Avrupa Birliği, Brüksel.
- Avrupa Komisyonu (2014). *Komisyon Çalışma Dokümanı: 2014 Türkiye Raporu*. Avrupa Birliği, Brüksel.
- Avrupa Komisyonu. (2016a). “Accession criteria”. https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/policy/glossary/terms/accession-criteria_en (erişim tarihi: 30.10.2019).
- Avrupa Komisyonu (2016b). “Conditions for membership”. https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/policy/conditions-membership_en (erişim tarihi: 30.10.2019).
- Avrupa Komisyonu. (2016c). “Steps towards joining”. https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/policy/steps-towards-joining_en (erişim tarihi: 01.11.2019).
- Avrupa Komisyonu (2016d). *Komisyon Çalışma Dokümanı: 2016 Türkiye Raporu*. Avrupa Birliği, Brüksel.
- Avrupa Komisyonu (2018). *Komisyon Çalışma Dokümanı: 2018 Türkiye Raporu*. Avrupa Birliği, Strazburg.
- Avrupa Komisyonu. (2019a). “Candidate countries and potential candidates”. <https://ec.europa.eu/environment/enlarg/candidates.htm> (erişim tarihi: 02.01.2020).
- Avrupa Komisyonu (2019b). *Komisyon Çalışma Dokümanı: 2019 Türkiye Raporu*. Avrupa Birliği, Brüksel.
- Avrupa Komisyonu (2020). *Komisyon Çalışma Dokümanı: 2020 Türkiye Raporu*. Avrupa Birliği, Brüksel.

- Avrupa Konseyi (t.y.). “[Institutions and bodies](https://europa.eu/european-union/about-eu/institutions-bodies/european-council_en): European Council”.
https://europa.eu/european-union/about-eu/institutions-bodies/european-council_en
 (erişim tarihi: 2.12.2019).
- Avrupa Parlamentosu (2019). “[Institutions and bodies](https://europa.eu/european-union/about-eu/institutions-bodies/european-parliament_en): European Parliament”.
https://europa.eu/european-union/about-eu/institutions-bodies/european-parliament_en
 (erişim tarihi: 3.11.2019).
- Avrupa Parlamentosu. (1999). “Helsinki European Council 10 And 11 December 1999 Presidency Conclusions”. https://www.europarl.europa.eu/summits/hel1_en.htm
 (erişim tarihi, 24.02.2020).
- Avrupa Seçimleri. (2019). “2019 European Election Results”. <https://www.european-elections.eu/election-results> (erişim tarihi: 04.01.2020).
- Avrupa Topluluğu Resmî Gazetesi. (1979). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=OJ:L:1979:291:TOC> (erişim tarihi: 01.11.2020).
- Avrupa Veri Koruma Denetmeni (t.y.). “[Institutions and bodies](https://europa.eu/european-union/about-eu/institutions-bodies/european-data-protection-supervisor_en): European Data Protection Supervisor (EDPS)”.
https://europa.eu/european-union/about-eu/institutions-bodies/european-data-protection-supervisor_en (erişim tarihi: 2.12.2019).
- Avrupa Yatırım Bankası (t.y.). “[Institutions and bodies](https://europa.eu/european-union/about-eu/institutions-bodies/european-investment-bank_en): European Investment Bank”.
https://europa.eu/european-union/about-eu/institutions-bodies/european-investment-bank_en (erişim tarihi: 5.12.2019).
- Aybey, A. (2004). “Turkey And The European Union Relations: A Historical Assessment”.
Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi, 4(1): 19-38.
- Aydemir, E. (2016). *Dış Politikada Yumuşak Güç ve Medya*. Kalkedon Yayınları, İstanbul.
- Aydemir, E. (2018). *Kamu Diplomasisi: Ülkeler, Avrupa Birliği, Kurumlar, Uygulamalar*. Kalkedon Yayınları, İstanbul.
- Aydın, M. (2004). “Uluslararası İlişkilerin “Gerçekçi” Teorisi: Kökeni, Kapsamı, Kritiği”.
Uluslararası İlişkiler, 1(1): 33-60.
- Aydınlık (2019). “Brexit süreci ve 12 Aralık genel seçimi”. <https://www.aydinlik.com.tr/brexit-sureci-ve-12-aralik-genel-secimi-ozgurluk-meydani-kasim-2019> (erişim tarihi: 11.01.2020).
- Aykın, S.M. ve Korkmaz, A. (2014). “Türkiye ve Üye Ülkelerin AB-2020 Stratejisi Göstergeleri Açısından Kümeleneşmesi”. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 9(1): 7- 20.
- Aziz, A. (2013). *Televizyon ve Radyo Yayıncılığı* (6.Baskı). Hiperlink Yayınları, İstanbul.
- Aziz, A. (2017). *Siyasal İletişim*. Nobel Yayıncılık, Ankara.

- Azrak, A. Ü. (1988). *Avrupa Topluluklarında İdari Yargının Genel Esasları*. İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, İstanbul.
- Ba, A. (2011). "Public Diplomacy and Civil Society". M. H. Özev (Ed.), *Public Diplomacy in the OIC Countries*, Tasam Yayınları, İstanbul, 43-46.
- Bahar, H. İ. (2013). *Çözüm Süreci. Ankara Strateji Enstitüsü, Rapor No: 2013-2*. Ankara Strateji Enstitüsü Yayınları, Ankara.
- Balcı, A. Cicioğlu, F. ve Küçükboz, D. (2019). "Türkiye'nin Ekseni Kayıyor mu? Bir Literatür Değerlendirmesi". *Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, 11(20): 66-81.
- Baldwin, D. A. (2002). "Power and international relations". W. Carlsnaes, T. Risse and B. A. Simmons (Eds.), *Handbook of International Relations*. SAGE, London, 177-189.
- Barber, P. (1979). *Diplomacy: The World of the Honest Spy*. Longwood, London.
- Barchard, D. (1998). *Turkey and the European Union*, Centre for European Reform, London.
- Barıtcı F. ve Aydeniz, H. (2019). "Kamu Diplomasisi Aracı Olarak Medya: TRT World Örneği". *Erciyes İletişim Dergisi*, 6(2): 1551-1576.
- Başar, H. (2011). *Türkiye'nin Kamu Diplomasisi: Bir Örnek Çalışma TRT*. Yüksek Lisans Tezi, T.C. Beykent Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı Uluslararası İlişkiler Bilim Dalı, İstanbul.
- Baun, M.J. (1995). The Maastricht Treaty as High Politics: Germany, France, and European Integration. *Political Science Quarterly*, 110(4): 605-624.
- Baun, M.J. (2000). *A Wider Europe: The Process and Politics of European Union Enlargement*. Rowman and Littlefield Publishers, Oxford.
- Baykal, S. (2001). "Katılım Ortaklığı Belgesi: Türkiye-AB İlişkilerinde Yeni Bir Dönemeç". *Mülkiye Dergisi*, 25(226): 201-224.
- Baykal, S. (2013). "AB Hukukunun Temel İlkeleri Çerçevesinde AB'ye Katılım". *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, 12(1): 1-30.
- Baykal, S. ve T. Arat. (2017). "AB'yle İlişkiler". B. Oran (Ed.), *Türk Dış Politikası Cilt III (2001-2012)*. İletişim Yayınları, İstanbul, 337-399.
- BBC (1928). *BBC Year-Book-1928*. BBC, London.
- BBC (2013). "Russian news agency RIA Novosti closed down". <https://www.bbc.com/news/world-europe-25299116> (erişim tarihi: 9.11.2020).
- BBC (t.y.). "The BBC is the world's leading public service broadcaster". <https://www.bbc.com/aboutthebbc> (erişim tarihi: 7.11.2020).
- BBC World Service (t.y.). "BBC World Service". <https://www.bbc.com/aboutthebbc/whatwedo/worldservice> (erişim tarihi: 7.11.2020).

- BBC Türkçe (2021a). “AB Zirvesi’nden Türkiye ile gümrük birliği ve göç mutabakatı kararı çıkacak mı?”. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-56519027> (erişim tarihi: 22.05.2021).
- BBC Türkçe (2021b). “HDP'ye açılan kapatma davası için AB ve ABD'den tepki: "Çok sesliliğin bitirilmesine doğru pişmanlık duymadan ilerleniyor". <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-56444455> (erişim tarihi: 07.05.2021).
- Bektaş, A. (2002). *Siyasal Propaganda*. Bağlam Yayınları, İstanbul.
- Belge, M. (2007). “Batılılaşma: Türkiye ve Rusya içinde Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce”. T. Bora ve M. Gültekingil (Eds.), *Cilt 3: Modernleşme ve Batıcılık*, İletişim Yayınları, İstanbul, 43-55.
- Belmonte, L. (2008). *Selling the American way: U.S. propaganda and the Cold War*. University of Pennsylvania Press, Philadelphia.
- Berkes, N. (2007). *Batıcılık, Ulusçuluk ve Toplumsal Devrimler*. Kaynak Yayınları, İstanbul.
- Berkes, N. (2019). *Türkiye’de Çağdaşlaşma*. Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Berridge, G. R. (2010). *Diplomacy: Theory and practice*. Palgrave MacMillan, New York.
- Bianet (2016). “Tanrıkulu 15 Temmuz Sonrası Hak İhlallerini Açıkladı”. <https://bianet.org/bianet/insan-haklari/179866-tanrikulu-15-temmuz-sonrasi-hak-ihlallerini-acikladi> (erişim tarihi: 11.05.2021).
- Bidder, B. (2013). “Putin's Weapon in the War of Images”. <https://www.spiegel.de/international/business/putin-fights-war-of-images-and-propaganda-with-russia-today-channel-a-916162.html> (erişim tarihi: 9.11.2020).
- Bila, F. (1999). “Ecevit Nasıl İkna Oldu?” Milliyet Gazetesi, 11 Aralık 1999.
- Bilici, N. (2013). *Avrupa Birliği ve Türkiye*. Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- Bingöl, O. (2013). “Somali’de Barış ve Kalkınma Sürecinde Türkiye’nin Rolü”. *Gazi Akademik Bakış Dergisi*, 7(13): 81-106.
- Biresselioğlu, M.E. (2019). Clashing Interests in the Eastern Mediterranean. *Insight Turkey*, 21(4): 115-134.
- BirGün (2017). “Kılıçdaroğlu: Tek adam yönetimi memleketleri felakete sürükledi”. <https://www.birgun.net/haber/kilicdaroglu-tek-adam-yonetimi-memleketleri-felakete-surukledi-154549> (erişim tarihi: 06.05.2021).
- BirGün (2018). “Erasmus ile Türkiye'ye gelen öğrenci sayısı yarı yarıya azaldı”. <https://www.birgun.net/haber/erasmus-ile-turkiye-ye-gelen-ogrenci-sayisi-yari-yariya-azaldi-202768> (erişim tarihi: 25.11.2020).

- BirGün (2020). “410 günde 65 HDP’li belediyeden 51’ine el konuldu: 5 belediyeye daha kayyum”. <https://www.birgun.net/haber/410-gunde-65-hdp-li-belediyeden-51-ine-el-konuldu-5-belediyeye-daha-kayyum-301126> (erişim tarihi: 12.05.2021).
- Boschele, F. A. ve Ay, A. (2016). “Çokkültürlülük Bağlamında Türkiye’de Çokkültürcü Medya ve TRT Kürdi”. *İnsan&İnsan*, 3(9): 36-52.
- Bostancı, M. (2012). *Kamu Diplomasisinde Medyanın Rolü ve Önemi*. Anahtar Kitaplar Yayınevi, İstanbul.
- Bound, K., Briggs, R., Holden, J. ve Jones, S. (2007). *Cultural diplomacy*. Demos, London.
- Bourne, P. (1978). “A Partnership for International Health Care”. *Public Health Reports*, 93(2): 114–123.
- Boutros-Ghali, B. (1992). “An Agenda for Peace”. *International Relations*, 11(3): 201–218.
- Bouwen, P. (2004). “Exchanging access goods for access: A comparative study of business lobbying in the European Union institutions”. *European Journal of Political Research*, 43: 337–369.
- Bozdağlıoğlu, Y. ve Özen, Ç. (2004). “Liberalizmden Neoliberalizme Güç Olgusu ve Sistemik Bağımlılık”. *Uluslararası İlişkiler*, 1(4): 59-79.
- Bozer, A. (2005). “3 Ekim 2005 AB-Türkiye Müzakere Çerçevesi Belgesi”. *Çankaya Üniversitesi Gündem Dergisi*, 23: 3-6.
- Bozkır, V. (2013). “Kamu Diplomasisinin Alanları ve Çerçevesi”. A. Yalçınkaya ve Y. Özgen (Eds.), *Kamu Diplomasisi*. Bahçeşehir Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 31-50.
- Bozkurt, V. (2001). *Avrupa Birliği ve Türkiye*. Vipış Yayınları, Bursa.
- Bölgeler Komitesi (t.y.). “Institutions and bodies: European Committee of the Regions (CoR)”. https://europa.eu/european-union/about-eu/institutions-bodies/european-committee-regions_en (erişim tarihi: 5.12.2019).
- BroadcastPro (2020). “Euronews is top international news channel in Continental Europe: Ipsos”. <https://www.broadcastprome.com/news/euronews-is-top-international-news-channel-in-continental-europe-ipsos/> (erişim tarihi: 5.1.2022).
- Budak, E. (2018a). “Discourse in News and Peace Journalism: The Case of Shooting Down of the Russian Attack Aircraft”. *Global Media Journal*, 9: 53-74.
- Budak, E. (2018b). “Türkiye’de Yayın Yapan Uluslararası Haber Organları Üzerine Ekonomi-Politik Bir İnceleme”. *Pesa Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4: 344-357.
- Budak, E. (2019). “Diplomasinin Dönüşen Yüzü: Türkiye’de Dijital Diplomasi”. E. Arslan, T. Tapur ve C. Aladağ (Eds.), *Sosyal Bilimler Araştırmaları*. Çizgi Kitabevi, Konya, 178-184.

- Bulmer, S. J. (1996). "The European Council and The Council of the European Union: Shapers of a European Confederation. Publius". *The Journal of Federalism*, 26(4): 17–42.
- Bush, G. W. (2001). Bush gives update on war against terrorism. <https://edition.cnn.com/2001/US/10/11/gen.bush.transcript/> (erişim tarihi: 10.04.2020).
- Büyükgöze, H. (2016). "Bir Etki Aracı Olarak Türk Yükseköğretiminin 'Yumuşak Güç' Bağlamında İncelenmesi". *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 6(1): 41-49.
- Campbell, B. (2013). "Roma Dünyasında Diplomasi (Yaklaşık M.Ö. 500-M.S. 235)". *Uluslararası Hakemli Disiplinlerarası Tarih Dergisi Tarih Okulu*, XIV (Çev. R. Özman), 201-224.
- Canbolat, İ. S. (2006). *Avrupa Birliği ve Türkiye: Uluslararası Sistemle Ortaklık*. Alfa Aktüel Yayınları, İstanbul.
- Canbolat, İ. S. (2014). *Avrupa Birliği ve Türkiye: Uluslararası Sistemle Ortaklık*. Alfa Aktüel Yayınları, İstanbul.
- Cankara, Y. (2016). "Doğu Akdeniz'in Artan Petropolitik Önemi ve Türkiye'nin Kuzey Kıbrıs Siyaseti". *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 47: 18-35.
- Cansuyu Derneği (t.y.). Amacımız. <https://cansuyu.org.tr/tr/icerik/1508/82/amacimiz> (erişim tarihi: 24.11.2020).
- Carr, E. H. (1981). *The Twenty Years' Crisis 1919-1939*. Macmillan, London.
- Carrubba, C. J., Gabel, M. ve Hankla, C. (2008). "Judicial Behavior under Political Constraints: Evidence from the European Court of Justice". *American Political Science Review*, 102(04): 435–452.
- Caşın, M.H, Özgöker, U ve Çolak, H. (2007). *Küreselleşmenin Avrupa Birliği Ortak Güvenlik ve Savunma Politikasına Etkisi: Avrupa Birliği*. Nokta Kitap, İstanbul.
- CCTV. (2010). "Homepage". <http://www.cctv.com> (erişim tarihi: 22.07.2020).
- Ceyhan, A. (1991). *Avrupa Topluluğu Terimleri Sözlüğü*, Afa Yayınları, İstanbul.
- Ceylan, F. A. (2018). *Doğu Akdeniz Enerji Keşiflerinin Bölgeyi Jeopolitik ve Jeostratejik Açıdan Değiştirme Potansiyeli*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Chadvick, V. (2016). "Austrian Chancellor: Turkey's EU Accession Talks a 'Diplomatic Friction'". <https://www.politico.eu/article/austria-turkey-eu-talks-news-fiction-kern-christian-kern-europe-membership-erdogan-migration/> (erişim tarihi: 05.05.2021).
- China Daily. (2011). Investment in media to present true picture of China. http://www.chinadaily.com.cn/china/2011-01/04/content_11789006.htm (erişim tarihi: 9.11.2020).

- Chomsky, N. (1997). What Makes Mainstream Media Mainstream. <https://chomsky.info/199710/> / (erişim tarihi: 03.12.2020).
- Chong, D. ve Druckman, J. N. (2007). "Framing Theory". *Annual Review of Political Science*, 10: 103-126.
- Christiansen, T. (1996). "Second Thoughts on Europe's "Third Level": The European Union's Committee of the Regions. Publius". *The Journal of Federalism*, 26(1): 93–116.
- Clark, J. (1996). *Kalkınmanın Demokratikleşmesinde Gönüllü Kuruluşların Rolü*. (Çev. S. Ural), Türkiye Çevre Vakfı Yayınları, Ankara.
- Clark, T. (2004) *Sanat ve Propaganda Kitle Kültürü Çağında Politik İmge*. (Çev. E. Hoşsucu), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- CNN. (t.y.). "CNN News Group". http://edition.cnn.com/services/opk/cnn25/cnn_newsgroup.htm#:~:text=CNN%20International%20is%20the%20world's,a%20network%20of%2038%20satellites. (erişim tarihi: 06.11.2020).
- Cohen, B. C. (1970). *The Press and Foreign Policy*. Princeton University Press, Princeton.
- Cone, S. (1999). "Presuming A Right to Deceive". *Journalism History*, 24(4): 148-156.
- Critchlow, J. (2004) "Public Diplomacy during the Cold War: The Record and its Implications". *Journal of Cold War Studies*, 6(1): 75–89.
- Cuilenburg, J. (2010). "Medya ve Demokrasi", *Televizyon Haberciliğinde Etik*. B. Çaplı ve H. Tuncel (drl). Fersa Matbaacılık, Ankara, 99-124.
- Cull, N.J. (2008a). "The Public Diplomacy of the Modern Olympic Games and China's Soft Power Strategy". M. Price ve D. Dayan (Eds.), *Owning the olympics: Narratives of the New China*. University of Michigan Press, Ann Arbor, 117–144.
- Cull, N. J. (2008b). Public Diplomacy: Taxonomies and Histories. *The Annals Of The American Academy*. AAPSS, 616, 31-54.
- Cull, N. J. (2009a). *Public Diplomacy: Lessons From the Past*. Figueroa Press, Los Angeles.
- Cull, N. J. (2009b). "Public Diplomacy Before Gullion". N. Snow ve P. M. Taylor (Eds.), *Handbook of Public Diplomacy*, Routledge, New York, 19-23.
- Cull, N. J. (2010a). "Film as public diplomacy: the USIA's Cold War at twenty-four frames per second". K. A. Osgood ve B. C. Etheridge, (Eds), *The United States and Public Diplomacy: New Directions in Cultural and International History*. Brill, Leiden 257–284.
- Cull, N. J. (2010b). Public Diplomacy: Seven Lessons for its Future from its Past. *Place Branding and Public Diplomacy* 6: 11-17.

- Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı. (2019a). “Kamu Diplomasisi Aracı Olarak Türk Dizileri Çalıştayı düzenlendi”.
https://www.iletisim.gov.tr/turkce/yerel_basin/detay/kamu-diplomasisi-araci-olarak-turk-dizileri-calistayi-duzenlendi (erişim tarihi: 11.11.2020).
- Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı (2019b). “Cumhurbaşkanı Erdoğan Barış Pınarı Harekatı’nın başladığını bildirdi”.
<https://www.iletisim.gov.tr/turkce/haberler/detay/cumhurbaskani-erdogan-baris-pinari-harekatinin-basladigini-bildirdi> (erişim tarihi: 08.05.2021).
- Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı (2020a). “İletişim Başkanlığı’na yeni görev”.
<https://www.iletisim.gov.tr/turkce/haberler/detay/iletisim-baskanligina-yeni-gorev> (erişim tarihi: 19.11.2020).
- Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı (2020b). “Kamu Diplomasisi Koordinasyon Kurulu ilk toplantısını gerçekleştirdi”. <https://www.iletisim.gov.tr/turkce/duyurular/detay/kamu-diplomasisi-koordinasyon-kurulu-ilk-toplantisini-gerceklestirdi-1> (erişim tarihi: 19.11.2020).
- Cumhuriyet (2019). “Erdoğan’dan ilk 'kayyim' açıklaması”.
<https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/erdogandan-ilk-kayyim-aciklamasi-1546992> (erişim tarihi: 07.05.2021).
- Cumhuriyet (2020). “Türkiye Maarif Vakfı, hedeflerin uzağında”.
<https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/turkiye-maarif-vakfi-hedeflerin-uzaginda-1722253> (erişim tarihi: 25.11.2020).
- Curtin, A. P. ve Gaither, T. K. (2007). *International Public Relations: Negotiating Culture, Identity and Power*. Sage Publications, California.
- Çakmak, H. (2007). *Türkiye Avrupa Birliği İlişkileri*. Platin Yayınları, Ankara.
- Çalış, Ş. H. (2006). *Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri: Kimlik Arayışı, Politik Aktörler ve Değişim*. Nobel Yayınları, Ankara.
- Çalışkan, Ö. (2009). “An Analysis On The Alignment Process Of Turkey To The Eu’s FTAs Under The Customs Union And Current Challenges”. *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 27(1): 1-23.
- Çarıkçı, E. (2008). “AB ile Müzakereler ve Beklentiler”. *Çankaya Üniversitesi Gündem Dergisi*, 29: 55-62.
- Çavuş, T. (2012). “Dış Politikada Yumuşak Güç Kavramı ve Türkiye’nin Yumuşak Güç Kullanımı”. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2(2): 23-37.

- Çayhan, E. (1997). *Dünden Bugüne Türkiye–Avrupa Birliği İlişkileri ve Siyasal Partilerin Konuya Bakışı*. Boyut Kitapları, İstanbul.
- Çayhan, E. (2003). “Kuruluşundan Günümüze Avrupa Birliği”. M. Ş. Erdem ve S. M. Aykın (Eds.), *Avrupa Birliği ve Türkiye*. Ezgi Kitabevi Yayınları, Bursa, 43-57.
- Çelik, İ. (2005). *AB Anayasası ve İlgili Mevzuat*. Savaş Yayınları, İstanbul.
- Çelik, V. ve Çelebi, İ. (2020). The Cyprus Issue In The Period From Establishment Of Cyprus Republic In 1960 To The 2004 Annan Plan. *Ekonomi İşletme Siyaset ve Uluslararası İlişkiler Dergisi (JEBPIR)*, 6(2): 168-193.
- Çetinsaya, G. (2020). “Diplomasi: Tarihsel Giriş”. A.R. Usul ve İ. Yaylacı (Eds.), *Dönüşen Diplomasi ve Türkiye: Aktörler, Alanlar ve Araçlar*. Küre Yayınları, İstanbul, 15-45.
- Çevik, B. S. (2014). “Uluslararası Halkla ilişkilerde İnsani Yardımlar: Kamu Diplomasisi Boyutu”. *Stratejik Düşünce Enstitüsü*, Ankara.
- Çiğdem, A. (2007). “Batılılaşma, Modernite ve Modernizasyon”. T. Bora ve M. Gültekingil (Eds.), *Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce Cilt 3: Modernleşme ve Batıcılık*, İletişim Yayınları, İstanbul, 68-73.
- Çomak, H. (2002). “Yeni Dünya Düzeni Çerçevesinde ve Helsinki Zirvesi Sonrasında Türkiye-AB İlişkileri”. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi (Connectist)*, 2(12): 427-442.
- Dabrowski, M. ve Myachenkova, Y. (2018). “The Western Balkans on the road to the European Union”. *Policy Contribution*, 4, 1-23.
- Dağdelen, M. K. (2015). “Türk Kızılayı: Bir İnsani Diplomasi Aktörü”. M. Şahin ve B. S. Çevik (Eds.), *Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi*. Nobel Yayınları, Ankara, 215-239.
- Dağı, İ. D. (2005). “Avrupa Birliği ve Türkiye: Nedenler ve Sonuçlar Üzerine”. E. Yazıcı (Ed.), *Avrupa Birliği Sürecinde Türkiye*. Çelik-iş Yayınları, Ankara, 45-72.
- Dahl, R. A. (1957). “The Concept of Power”. *Behavioral Science*, 2: 201-215.
- Dalar, M. Ayhan, V. ve Ataman, M. (2010). “Fransa’daki Türkiye Algısı: Türk Dış Politikası ve AB’ye Tam Üyelik Süreci Bağlamında Bir Analiz”. *Ortadoğu Analiz*, 2(22): 82-89.
- Dalar, M. Ayhan, V. ve Ataman, M. (2012). “Almanya’daki Türkiye Algısı: Saha Araştırmasına Dayalı Bir Analiz”. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 18: 33-47.
- Darıcı, B. ve Özdal, B. (2017). “Enformasyon Savaşı Bağlamında Rusya Federasyonu-Türkiye İlişkilerinin Analizi”. *İstanbul gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(1): 19-40.
- Dartan, M. (2000). “The Economic Cooperation Organization”. *Marmara Avrupa Araştırmalar Dergisi*, 8(1-2): 205-266.

- Davutoğlu, A. (2010). *Satratejik Derinlik: Türkiye'nin Uluslararası Konumu*. Küre Yayınları, İstanbul.
- De Grauwe, P. (2006). "What Have we Learnt about Monetary Integration since the Maastricht Treaty?" *JCMS: Journal of Common Market Studies*, 44(4): 711–730.
- Dedman, G.J. (1996). *The origins and development of the European Union 1945–95: A history of European integration*. Routledge, London.
- Demir, F. (2019). *Avrupa Birliği İstihdam ve Eğitim Politikaları*. Hiper Yayınları, İstanbul.
- Demir, N. (2005). Avrupa Birliği Türkiye İlişkilerinde Kıbrıs Sorunu. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(1), 347-367.
- Demir, S. ve Varlık, A. B. (2013) "Realist ve Liberal Teorilerde Güç Anlayışı". H. Çomak ve C. Sancaktar (Eds.), *Uluslararası İlişkilerde Teorik Tartışmalar*, Beta Yayınları, İstanbul.
- Demir, V. (2012). *Kamu Diplomasisi ve Yumuşak Güç*. BETA Yayınları, İstanbul.
- Denktaş, R. (2001). Önsöz, "Avrupa Birliği Kısacasında Kıbrıs Meselesi", İ. K. Ülger ve E. Efegil, Ahsen Yayıncılık, Ankara.
- Derian, J. D. (1987). "Mediating estrangement: a theory for diplomacy". *Review of International Studies*, 13(2): 91.
- Derin, M. (2019). "Kuzey Makedonya'da İsim Tartışmaları ve Prespa Anlaşması". *Meriç Uluslararası Sosyal ve Stratejik Araştırmalar Dergisi*, 3 (8): 239-260.
- DW (2016). "AB Komisyonu: Geri Kabul Anlaşması yürürlükte". <https://www.dw.com/tr/ab-komisyonu-geri-kabul-anla%C5%9Fmas%C4%B1-y%C3%BCr%C3%BCrl%C3%BCkte/a-19299023#:~:text=T%C3%BCrkiye%20ile%20AB%20aras%C4%B1daki%20m%C3%BCltesi%20mutabakat%C4%B1%20%C3%A7er%C3%A7evesinde%2C%20mart%20ay%C4%B1ndan%20bu,s%C4%B1%C4%9F%C4%B1nmac%C4%B1lar%20T%C3%BCrkiye'ye%20geri%20g%C3%B6nderiliyor> (erişim tarihi: 24.02.2021).
- DPT (2000). *Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri Özel İhtisas Komisyonu Raporu*, Devlet Planlama Teşkilatı, Ankara.
- DPT (2005). *Türkiye İçin Müzakere Çerçeve Belgesi ve İlgili Diğer Belgeler*. Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı Avrupa Birliği ile İlişkiler Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Devran, Y. (2015). "Yeni Türkiye'nin Küresel Sesi TRT World: Fırsatlar ve Güçlükler". *e-Journal Of Intermedia*, 2(2): 281–294.
- d'Hooghe, I. (2015). *China's Public Diplomacy*. Brill, Leiden.

- Diplomasi Akademisi (t.y.). “Hakkımızda”. <http://diab.mfa.gov.tr/hakkimizda.tr.mfa> (erişim tarihi: 22.11.2020).
- Dodd, C. (2010). *The History and Politics of the Cyprus Conflict*. Palgrave MacMillan, Newyork.
- Doğan, S. ve Soyyiğit Kaya, Y. (2011). “Gümrük Birliği Sonrasında (1996-2009) Türkiye’nin Avrupa Birliği ile Dış Ticaretinin Ülke ve Fasil Bazlı Yoğunlaşma Analizi”. *İstanbul Üniversitesi Ekonometri ve İstatistik*, 14: 1–18.
- Doğan, Y. (2014). TRT ve AA Türkiye'nin dünyaya açılan yüzü. <https://www.aa.com.tr/tr/politika/trt-ve-aa-turkiyenin-dunyaya-acilan-yuzu/123481> (erişim tarihi: 11.10.2020).
- Dorfman, A. ve Mattelart, A. (1977), *Emperyalist Kültür Sanayi ve Walt Disney: Vakvak Amca Nasıl Okunmalı?* (Çev. A. Aksoy), Gözlem Yayınları, İstanbul.
- Doster, B. (2018). “Atatürk ve Kamu Diplomasisi”. A. N. Yılmaz ve G. Kılıçoğlu (Eds.), *Yumuşak Güç ve Kamu Diplomasisi Üzerine Akademik Analizler: Türkiye ve Dünyadan Örnekler*. Nobel Yayınları, Ankara, 1-10.
- Dura, C, Atik, A ve Dumrul, C. (2015). *Avrupa Birliği, Gümrük Birliği ve Türkiye*. Nobel Yayınevi, Ankara.
- Dünya (2020). Dışişleri Bakan Yardımcısı Kaymakcı: 6 kriteri yerine getirerek AB’ye baskı yapabiliriz. <https://www.dunya.com/ekonomi/disisleri-bakan-yardimcisi-kaymakci-6-kriteri-yerine-getirerek-abye-baski-yapabiliriz-haberi-478535> (erişim tarihi: 1.8.2020).
- DW (t.y.) <https://www.dw.com/en/about-dw/profile/s-30688> (erişim tarihi: 8.11.2020).
- DW (2003). CNN à la Francaise. [CNN à la Francaise | Europe | News and current affairs from around the continent | DW | 03.10.2003](http://www.cnn.com/2003/10/03/europe/cnn.france/index.html) (erişim tarihi: 22.07.2020).
- DW Türkçe (2016). AB'den Türkiye'ye: Çözüm sürecine geri dönün. <https://www.dw.com/tr/abden-t%C3%BCrkiyeye-%C3%A7%C3%B6z%C3%BCm-s%C3%BCrecine-geri-d%C3%B6n%C3%BCn/a-19160249> (erişim tarihi: 06.05.2021).
- DW Türkçe (2017). Kılıçdaroğlu: 20 Temmuz sivil darbe tarihidir. <https://www.dw.com/tr/k%C4%B1l%C4%B1%C3%A7daro%C4%9Flu-20-temmuz-sivil-darbe-tarihidir/a-37074721> (erişim tarihi: 11.05.2021).
- DW Türkçe (2018). Erdoğan: İdam parlamentodan geçerse onaylarım. <https://www.dw.com/tr/erdo%C4%9Fan-idam-parlamentodan-ge%C3%A7erse-onaylar%C4%B1m/a-44917547> (erişim tarihi: 05.05.2021).
- DW Türkçe (2019a). “Ankara-AB hattındaki mülteci anlaşması nasıl ilerleyecek?”. <https://www.dw.com/tr/ankara-ab-hatt%C4%B1daki-m%C3%BClteci->

- [anla%C5%9Fmas%C4%B1-nas%C4%B1-ilerleyecek/a-47958813](https://www.dw.com/tr/anla%C5%9Fmas%C4%B1-nas%C4%B1-ilerleyecek/a-47958813) (erişim tarihi:1.5.2020).
- DW Türkçe (2019b). “Muhalefet Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi’ne yükleniyor”. <https://www.dw.com/tr/muhalefet-cumhurba%C5%9Fkanl%C4%B1%C4%9F%C4%B1-h%C3%BCk%C3%BCmet-sistemine-y%C3%BCkleniyor/a-49447487> (erişim tarihi: 12.05.2021).
- DW Türkçe (2020c). “Muhalefetten iktidara kayyum tepkisi: Sandık gaspediliyor”. <https://www.dw.com/tr/muhalefetten-iktidara-kayyum-tepkisi-sand%C4%B1k-gaspediliyor/a-53525445> (erişim tarihi: 12.05.2021).
- DW Türkçe (2020a). “AB’de kritik Doğu Akdeniz ve Türkiye diplomasisi”. <https://www.dw.com/tr/abde-kritik-do%C4%9Fu-akdeniz-ve-t%C3%BCrkiye-diplomasisi/a-54559740> (erişim tarihi: 11.03.2021).
- DW Türkçe (2020b). “AB’den Türkiye’ye aşamalı yaptırım kararı”. <https://www.dw.com/tr/abden-t%C3%BCrkiyeye-a%C5%9Famal%C4%B1-yapt%C4%B1r%C4%B1m-karar%C4%B1/a-55901377> (erişim tarihi: 11.03.2021).
- DW Türkçe (2021). Anayasa Mahkemesi HDP’nin kapatılması iddianamesini iade kararını yayımladı. <https://www.dw.com/tr/anayasa-mahkemesi-hdpnin-kapat%C4%B1lmas%C4%B1-iddianamesini-iade-karar%C4%B1n%C4%B1-yay%C4%B1mlad%C4%B1/a-57217633> (erişim tarihi: 06.05.2021).
- Eastwood, B. M. (2007). “A Note on the New Face of Citizen Diplomacy: Education City and American Universities in the Middle East”. *American Foreign Policy Interests*, 29(6): 443–449.
- Eban, A. (1998). *Diplomacy for the next century*. Yale University Press, New Haven.
- Elsawah, M. ve Howard, P. N. (2021) (Baskıda). “Where news could not inspire change: TRT World as a party broadcaster”. *Journalism*, 1-17.
- Ekonomik ve Sosyal Komite (t.y.). “[Institutions and bodies](https://europa.eu/european-union/about-eu/institutions-bodies/european-economic-social-committee_en): European Economic and Social Committee (EESC)”. https://europa.eu/european-union/about-eu/institutions-bodies/european-economic-social-committee_en (erişim tarihi: 5 Aralık 2019).
- Ekşi, M. (2015). “Kültürel Diplomasi ve Yunus Emre Enstitüsü”. M. Şahin ve B. S. Çevik (Eds.). *Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi*. Nobel Yayınları, Ankara, 345-361.
- Ekşi, M. (2017). “Türkiye’nin Türk Dünyasına Yönelik Kamu Diplomasisi: Yeni Araç ve Mekanizmalar”. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 17(1): 9-19.
- Ekşi, M. (2018a). *Kamu Diplomasisi ve AK Parti Dönemi Türk Dış Politikası*. Siyasal Kitabevi, Ankara.

- Ekşi, M. (2018b). “Türk Dış Politikasının Ultimo Ratiosu: Yumuşak Güçten Sert Güce Türkiye’nin Suriye Politikası”. *Karadeniz Araştırmaları Dergisi*, 15(60): 71-99.
- Ekşi, M. (2020). “Kamu Diplomasisi”. A. R. Usul ve İ. Yaylacı (Eds.), *Dönüşen Diplomasi ve Türkiye: Aktörler, Alanlar ve Araçlar*. Küre Yayınları, İstanbul, 289-320.
- Entman, R.M. (1993). “Framing: Toward clarification of a fractured paradigm”. *Journal of Communication* 43: 51-58.
- Entman, R. M. (2007). “Framing Bias: Media in the Distribution of Power”. *Journal of Communications*, 57(1): 163–173.
- Entman, R. M. (2008). “Theorizing Mediated Public Diplomacy: The U.S. Case”. *The International Journal of Press/Politics*, 13(2): 87–102.
- Entman, R. M. (2010) “Media framing biases and political power: Explaining slant in news of campaign 2008”. *Journalism*, 11(4): 389–408.
- Erdağ, R. (2015). “Türkiye’nin Kalkınma Yardımları ve TİKA”. Mehmet Şahin ve B. Senem Çevik (ed.), *Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi*. Nobel Yayınları, Ankara, 241-261.
- Erdem, M. Ş. ve Uysal Oğuz, C. (2003). “Ekonomik ve Politik Bütünleşme Teorileri ve Avrupa Birliği”. M. Ş. Erdem ve S. M. Aykın (Eds.), *Avrupa Birliği ve Türkiye*. Ezgi Kitabevi Yayınları, Bursa, 3-17.
- Erdinç, Z. (2007). “Uluslararası Para Fonu -Türkiye İlişkilerinin Gelişimi ve 19.Stand-By Anlaşması”. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18: 99-117.
- Eren, E. (2017). “Sivil Toplumun Dış Politika İnşasındaki Rolü: Türk Kamu Diplomasisi Örneği”. *Ekonomi, Politika & Finans Araştırmaları Dergisi*, 2(1): 36-49.
- Eren, İ. (2015). “TRT World’ün Temel İlkesi İnsan olacak”. <http://aa.com.tr/tr/turkiye/trtWorldun-temel-ilkesi-insan-olacak-/457936> (erişim tarihi: 12.09.2020).
- Eren, İ. (2017). TRT World Dünyanın Her Yerinden İzlenebilecek. Erişim: 2 Ekim 2017, Anadolu Ajansı: <http://aa.com.tr/tr/turkiye/trt-world-dunyanin-her-yerinden-izlenebilecek/768176>
- Erhan, Ç. ve Arat, T. (2002). “AET’yle İlişkiler”. B. Oran (Ed.), *Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşı’ndan Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar Cilt I: 1919-1980*. İletişim Yayınları, İstanbul, 83-101.
- Erşan, M. (2006). “Mustafa Kemal Atatürk’ün Batılılaşma Hakkındaki Düşünceleri”. *AKÜ Sosyal Bilimler Dergisi* 8(3): 39-50.

- Ertekin, B. A. (2012): “Uluslararası Sistemde Görsel- İşitsel Medyanın Kamu Diplomasisi ve Kamuoyu Yaratmadaki Önemi: TRT’nin Türkçe Dışında Yayın Yapan Kanalları Üzerine Bir İnceleme”. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 11: 323-354.
- Esen, E. (2009). “Ortaklıktan Üyeliğe Türkiye-Avrupa Birliği Tartışmaları”. E. Esen ve N. İyikan (Eds.), *Türkiye-AB İlişkileri Nereye Gidiyor: Müzakereler, Reformlar ve Demokrasi*. Phoenix Yayınları, Ankara, 57-106.
- Euronews (t.y.). “Hakkında”. <https://tr.euronews.com/about> (erişim tarihi: 8.11.2020).
- Euronews Hizmetler (t.y.). <https://tr.euronews.com/services-ue> (erişim tarihi: 8.11.2020).
- Euronews Türkçe (2019). AB: Türkiye'deki mülteciler için 6 milyar euronun tamamı tahsis edildi. <https://tr.euronews.com/2019/12/10/ab-turkiye-deki-multeciler-icin-6-milyar-euronun-tamam-tahsis-edildi> (erişim tarihi: 27.07.2020).
- Euronews Türkçe (2020). 31 Mart seçimlerinde 65 yerel yönetimi kazanan HDP'nin elinde 6 belediye kaldı. <https://tr.euronews.com/2020/10/02/31-mart-secimlerinde-65-yerel-yonetimi-kazanan-hdp-nin-elinde-6-belediye-kald> (erişim tarihi: 06.05.2021).
- Euronews Türkçe (2021a). AB’nin Türkiye ile tam üyelik müzakerelerini resmen askıya almasını talep eden rapor oylanıyor. Erişim: <https://tr.euronews.com/2021/05/18/ab-nin-turkiye-ile-tam-uyelik-muzakerelerini-resmen-ask-ya-almas-n-talep-eden-rapor-oylan-> (erişim tarihi: 22.05.2021).
- Euronews Türkçe (2021b). Çavuşoğlu: Somut adımların belirlenmesi için AB ile yol haritası oluşturmakta mutabık kaldık. <https://tr.euronews.com/2021/01/22/cavusoglu-somut-admlar-n-belirlenmesi-icin-ab-ile-yol-haritas-olusturmakta-mutab-k-kald-k> (erişim tarihi: 8.3.2021).
- European Union Treaty of Amsterdam. (1997). https://europa.eu/european-union/sites/europaeu/files/docs/body/treaty_of_amsterdam_en.pdf (erişim tarihi: 7.12.2019).
- Evrensel (2017). HDP Adalet yürüyüşüne katıldı: Herkes için adalet. <https://www.evrensel.net/haber/325336/hdp-adalet-yuruyusune-katildi-herkes-icin-adalet> (erişim tarihi: 12.05.2021).
- Evrensel (2020). Mülteci mutabakatında Türkiye'ye 6 milyar avroluk mali destek aktarıldı. <https://www.evrensel.net/haber/421448/multeci-mutabakatinda-turkiyeye-6-milyar-avroluk-mali-destek-aktarildi> (erişim tarihi: 8.3.2021).
- Ezell, D. (2012). *Beyond Cairo: US Engagement with the Muslim World*. Palgrave Macmillan, New York.

- Fahmy, S. ve Johnson, T. J. (2005). "How we Performed: Embedded Journalists' Attitudes and Perceptions Towards Covering the Iraq War". *Journalism & Mass Communication Quarterly*, 82(2): 301–317.
- Fijałkowski, L. (2011). "China's 'soft power' in Africa?". *Journal of Contemporary African Studies*, 29(2): 223-232.
- Finkel, D. (2006). U.S. station seeks ear of Iran's youths. Washington Post, June 5 2006. <https://www.washingtonpost.com/archive/politics/2006/06/05/us-station-seeks-ear-of-irans-youths-span-classbankheadradio-farda-goes-easy-on-the-news-heavy-on-pop-music-to-capture-vast-under-30-audience-span/1c55ed0f-a123-408b-9eb4-4709e7e1cde8/> (erişim tarihi: 6.11.2020).
- Fitzpatrick, K. R. (2004). "US Public Diplomacy". *Vital Speeches of the Day*, 70(13): 412–417.
- Fitzpatrick, K., Fullerton J. ve Kendrick A. (2013). "Public Relations and Public Diplomacy: Conceptual and Practical Connections". *Public Relations Journal*, 7(4): 1-21.
- Fletcher, C. (2015). *Diplomacy in Renaissance Rome: The Rise of the Resident Ambassador*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Fletcher, T. (2012). "Our Man in Beirut Strips Down to 140 Characters. World Today". <http://www.chathamhouse.org/publications/twt/archive/view/187839>. (erişim tarihi: 7.11.2020).
- Fominykh, A. (2016). "Russia's Public Diplomacy in Central Asia and the Caucasus: The Role of the Universities". *The Hague Journal of Diplomacy*, 12: 1-30.
- Fortner, R. S. (1993). *International Communication: History, Conflict, and Control of the Global Metropolis*. Wadsworth, Belmont, CA.
- France 24 (t.y.). Who are we? <https://www.france24.com/en/about-us> (erişim tarihi: 8.11.2020).
- Gallarotti, G. M. (2011). "Soft power: what it is, why it's important, and the conditions for its effective use". *Journal of Political Power*, 4(1): 25–47.
- Gallarotti, G. M. (2015). "Smart Power: Definitions, Importance, and Effectiveness". *Journal of Strategic Studies*, 38(3): 245–281.
- Gamson, W. A. ve Modigliani, A. (1989). "Media Discourse and Public Opinion on Nuclear Power: A Constructionist Approach". *American Journal of Sociology*, 95(1): 1–37.
- Garrett, G., Kelemen, R. D. ve Schulz, H. (1998). "The European Court of Justice". *National Governments, and Legal Integration in the European Union. International Organization*, 52(01): 149–176.

- Gavilán, N. M. T. (2011). "Framing the news: from political conflict to peace: How the Framing Theory and Political Context Model Can Enhance The Peace Journalism Model". *Journal of Latin American Communication Research*, 1(2): 48-61.
- Gazete Duvar (2020). "Başkanlık sistemi hak ihlallerini artırdı: AYM'ye haftada bin 573 başvuru". <https://www.gazeteduvar.com.tr/politika/2020/07/13/baskanlik-sistemi-hak-ihlallerini-artirdi-aymye-haftada-bin-573-basvuru> (erişim tarihi: 06.05.2021).
- Geçer, E. (2013). *Türkiye Medyasını Anlamak Demokratik Bir Yapı Mümkün mü?* İletişim Yayınları, İstanbul.
- Géraud, A. ve Pertinax. (1945). "Diplomacy, Old and New". *Foreign Affairs*, 23(2): 256-270.
- Gilboa, E. (1998). "Media Diplomacy". *Harvard International Journal of Press/Politics*, 3(3): 56-75.
- Gilboa, E. (2000). "Mass communication and diplomacy: A theoretical framework". *Communication Theory*, 10(3): 275-309.
- Gilboa, E. (2002). "Global Communication and Foreign Policy." *Journal of Communication* 52: 731-748.
- Gilboa, E. (2005). "The CNN effect: The search for a communication theory of international relations". *Political Communication* 22(1): 27-44.
- Gilboa, E. (2008). "Searching for a Theory of Public Diplomacy". *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 616(1): 55-77.
- Gitlin, T. (1980). *The whole world is watching*. University of California Press, Berkeley, Los Angeles.
- Global İnsani Yardım Raporu (2013). *Global Humanitarian Assistance Report, 2012*.
- Global İnsani Yardım Raporu (2019). *Global Humanitarian Assistance Report, 2018*.
- Goffman, E. (1986). *Frame analysis: An essay on the organization of experience*. Northeastern University Press, Boston.
- Gonesh, A. ve Melissen, J. (2005). *Public Diplomacy: Improving Practice*. The Hague, Netherlands Institute of International Relations Clingendael. Clingendael Diplomacy Papers, Netherland.
- Göçek, M. F. (1999). *Burjuvazinin Yükselişi, İmparatorluğun Çöküşü: Osmanlı Batılılaşması ve Toplumsal Değişme*. (Çev. İ. Yıldız), Ayraç Yayınevi, Ankara.
- Gönlübol, M. (1968). *Milletlerarası Siyasi Teşkilatlanma*. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.
- Gözen, R. (2008). "Türkiye-AB İlişkileri: Asimetrik Konumlar ve Algılamalar Süreci". Kolektif, *Türk Dış Politikası*, Gökkuşbu Yayınları, İstanbul, 207-225.

- Grieco, J. M. (1995). "The Maastricht Treaty, Economic and Monetary Union and the neo-realist research programme". *Review of International Studies*, 21: 21-40.
- Grieco, J. M. (1996). "State interests and institutional rule trajectories: A neorealist interpretation of the Maastricht treaty and European economic and monetary union". *Security Studies*, 5(3): 261-306.
- Gümrükçü, H. (2002). *Türkiye ve Avrupa Birliği İlişkilerinin Unutulan Yönleri, Dünyü ve Bugünü*. Avrupa Türkiye Araştırmaları Enstitüsü Yayınları, İstanbul.
- Güner, A. (2020). "Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin (Kıbrıs Cumhuriyeti'nin) Avrupa Birliği Üyeliğinin Kıbrıs Sorununa Etkisi", *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları*, 37: 95-118.
- Güngör, N. (2013). *İletişim: Kuramlar ve Yaklaşımlar*. Siyasal Kitabevi, Ankara.
- Gürkaynak, M. (2004). *Avrupa'da Savunma ve Güvenlik*. Asil Yayınları, Ankara.
- Haber7 (2006). "Avrupa Birliği'nden şok açıklama". <http://www.haber7.com/siyaset/haber/187574-avrupa-birliginden-sok-aciklama> (erişim tarihi: 25.03.2020).
- Habertürk (2014). "Türk'ün vicdanı dünyanın zirvesinde". <https://www.haberturk.com/yasam/haber/989281-turkun-vicdani-dunyanin-zirvesinde> (erişim tarihi: 23.11.2020).
- Hatip, E. (2018). Avrupa Birliği Karar Alma Mekanizmalarında Kıbrıs Sorunu ve Sürecin Sonu Annan Belgesi (1990-2004). *KUSAD*: 1(1) 74-98.
- Hatipler, M. (2011). "Türkiye- Ab Gümrük Birliği Antlaşması ve Antlaşmanın Türkiye Ekonomisine Etkileri". *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(1): 14-32.
- Henderson, W.O. (2006). *The Genesis of Common Market*. Routledge, London.
- Herman, E. ve Chomsky, N. (2012), *Rızanın İmalatı: Kitle Medyasının Ekonomi Politikası*. (Çev. E. Abadoğlu), Bgst Yayınları, İstanbul.
- Hincu, R. (2013). "The EU as a model of soft power in the Eastern neighbourhood". *EURINT 2013 Conference Proceedings*. 15-17 May 2013 University of Iași, Romania, 79-91.
- Hobikoğlu, E. H. (2007). "Gümrük Birliklerinin Ekonomik Etkileri ve Türkiye Ekonomisi: Gümrük Birliği Yansımaları". *Sosyal Bilimler Dergisi*, 1: 65-82.
- Hocking, B. (1999) "Catalytic Diplomacy: Beyond 'Newness' and 'Decline'". J. Melissen (Eds.), *Innovation in Diplomatic Practice*, Macmillan, London, 21-42.
- Hovet, T. J. (1963). "United Nations Diplomacy". *Journal of International Affairs*, 17(1): 29-41.
- Huntington, S. (2005). *Medeniyetler Çatışması ve Dünya Düzeninin Yeniden Kurulması*. Okuyan Us Yayınları, İstanbul.

- Hürriyet (2000). “Belge skandalı”. <https://www.hurriyet.com.tr/dunya/belge-skandali-39205574> (erişim tarihi: 29.03.2020).
- Hürriyet (2002). “Dışişleri: Kopenhag Zirvesi'nin Kıbrıs kararı kabul edilemez”. <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/disisleri-kopenhag-zirvesinin-kibris-karari-kabul-edilemez-116497> (erişim tarihi: 15.02.2020).
- Hürriyet (2007). “Filistinli ve İsraili iş adamları eskiden aynı otoyola binmezlerdi, Peres’le fotoğraf çektiler”. <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/filistinli-ve-israilli-isadamlari-eskiden-ayni-otoya-binmezlerdi-peres-le-fotograf-cektirdiler-7228533> (erişim tarihi: 24.11.2020).
- Hürriyet (2011). “Başbakan, yeni kabineyi açıkladı”. <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/basbakan-yeni-kabineyi-acikladi-18184739> (erişim tarihi: 26.03.2020).
- Hürriyet (2017). “Kılıçdaroğlu: Adalet Yürüyüşü'nü bu yüzden yaptık”. <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/kilicdaroglu-adalet-yuruyusunu-bu-yuzden-yaptik-40523780> (erişim tarihi: 11.05.2021).
- Hürriyet (2018). “AB'den Zeytin Dalı harekâtı için ilk yorum”. <https://www.hurriyet.com.tr/dunya/ab-zeytin-dali-harekati-konusunda-sessizligini-bozdu-40718536> (erişim tarihi: 08.05.2021).
- Hürriyet (2019a). “Somali Türkiye ile ayağa kalkıyor”. <https://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/somali-turkiye-ile-ayaga-kalkiyor-41070433> (erişim tarihi: 23.11.2020).
- Hürriyet (2019b). “Barış Pınarı Harekâtı nedir? Neden 'Barış Pınarı' adı verildi?”. <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/baris-pinari-harekati-nedir-neden-baris-pinari-adi-verildi-41348561> (erişim tarihi: 08.05.2021).
- Independent Türkçe (2021). “2021 Basın Özgürlüğü Endeksi açıklandı, Türkiye 180 ülke içinde 153. Sırada”. <https://www.indyturk.com/node/347606/haber/2021-bas%C4%B1n-%C3%B6zg%C3%BCrl%C3%BC%C4%9F%C3%BC-endeksi-a%C3%A7%C4%B1kland%C4%B1-t%C3%BCrkiye-180-%C3%BClke-i%C3%A7inde-153-s%C4%B1rada> (erişim tarihi: 08.09.2021).
- Inghelram, J. (2000). “The European Court of Auditors: Current Legal Issues”. *Common Market Law Review*, 37 (1): 129–146.
- Izadi, F. (2009) “U.S. International Broadcasting: The Case of Iran”. *The Journal of Arts Management, Law, and Society*, 39(2): 132-148.

- İHD (2016). “15 Temmuz Darbe Kalkışması ve OHAL Sürecinde Yaşanan Hak İhlalleri Bilançosu”. <https://www.ihd.org.tr/15-temmuz-darbe-kalkismasi-ve-ohal-surecinde-yasanan-hak-ihlalleri-bilancosu/> (erişim tarihi: 11.05.2021).
- İHH (t.y.). “Hakkımızda”. <https://www.ihh.org.tr/hakkimizda> (erişim tarihi: 08.12.2020).
- İKV (t.y.). “1999-2005 Dönemi Adaylık Süreci”. https://www.ikv.org.tr/ikv.asp?ust_id=36&id=446 (erişim tarihi: 21.05.2021).
- İKV Hakkımızda (t.y.). “İktisadi Kalkınma Vakfı: Özel Sektörün AB Konusundaki İhtisas Kuruluşu”. https://www.ikv.org.tr/ikv.asp?ust_id=2&id=10 (erişim tarihi: 25.11.2020).
- İKV (2000). “Amsterdam Antlaşması: Bütünleştirilmiş Haliyle Avrupa Birliği Kurucu Antlaşmaları”. İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları, İstanbul.
- İKV (2020). “AB Genişlemesi”. https://www.ikv.org.tr/ikv.asp?ust_id=32&id=281 (erişim tarihi: 30.10.2019)
- İKV (2021). “Müzakere Sürecinde Hangi Aşamadayız?”. https://www.ikv.org.tr/ikv.asp?ust_id=41&id=371 (erişim tarihi: 21.05.2021).
- İnceoğlu, S. (2002). “Kişi Güvenliği, İfade Özgürlüğü, Siyasi Partiler Açısından Kopenhag siyasi Kriterleri ve 2001 Anayasa Değişiklikleri”. *Marmara Üniversitesi Avrupa Topluluğu Enstitüsü Avrupa Araştırmaları Dergisi*, 10(1): 1-22.
- İnceoğlu, Y. G. (2000). *Uluslararası Medya*. Beta Yayınları, İstanbul.
- İskit, T. (2012). *Diplomasi Tarihi, Teorisi, Kurumları ve Uygulaması*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Jahn, D. ve Storsved, A. (1995). “Legitimacy through referendum? The nearly successful domino-strategy of the EU-referendums in Austria, Finland, Sweden and Norway”. *West European Politics*, 18: 18–37.
- Jijun, R. (2016). “Evolving Media Interactions between China and Africa”. X. Zhang, H. Wasserman ve W. Mano (Eds.), *China’s Media and Soft Power in Africa: Promotion and Perceptions, Preface*. Palgrave Macmillan, New York, 47-62.
- Johns, M. (2003). “Do as I Say, Not as I Do: The European Union, Eastern Europe and Minority Rights”. *East European Politics and Societies*, 17(4): 682–699.
- Kahraman, H. B. (2007). “Bir Zihniyet, Kurum ve Kimlik Kurucusu Olarak Batılılaşma”. (T. Bora ve M. Gültekinil (Eds.), *Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce Cilt 3: Modernleşme ve Batıcılık*. İletişim Yayınları, İstanbul, 125-140.
- Kalaycı, İ, Kaya, M. ve Çokgüngör, H. Ö. (2019). “Atatürk Döneminde Ağır Sanayi Sorunsalı”. *Adam Akademi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(2): 307-328.

- Kalaycı, İ. (2008). “Atatürk’ün Kalkınma Modeli: Devletçi İktisat Politikası Boyutu”. *Ekonomik Yaklaşım*, 19: 227-249.
- Kalaycıoğlu, E. ve Sarıbay, A. Y. (2007). “Tanzimat: Modernleşme Arayışı ve Politik Değişme”. E. Kalaycıoğlu ve A. Y. Sarıbay (Eds.), *Türkiye’de Politik Değişim ve Modernleşme*. Alfa Akademi, İstanbul, 3-28.
- Kalın, İ. (2011). “Soft Power and Public Diplomacy”. *Perceptions*, 16(1), 5-23.
- Kalın, İ. (2012a). “Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi”. A. Özkan ve T. Ersoy Öztürk (Eds.), *Kamu Diplomasisi*. Tasam Yayınları, İstanbul, 145-160.
- Kalın, İ. (2012b). “AA Türkiye'nin hikayesini dünyaya anlatıyor”. <https://www.aa.com.tr/tr/kurumsal-haberler/aa-turkiyenin-hikayesini-dunyaya-anlatiyor/352326> (erişim tarihi: 10.11.2020).
- Kaliber, A. (2007). “Türk Modernleşmesini Sorunsallaştıran Üç Ana Paradigma Üzerine”. (Eds. T. Bora ve M. Gültekingil (Eds.), *Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce Cilt 3: Modernleşme ve Batıcılık*. İletişim Yayınları, İstanbul, 107-124.
- Kant, I. (1996). “Perpetual Peace”. *Uluslararası İlişkiler ve Siyaset Teorisi Üzerine Bir Derleme*. H. Williams, M. Wright ve T. Evans (drl.), T. Erdal ve F. Durmuş (hızl.), Siyasal Kitabevi, Ankara, 165-179.
- Kapani, M. (2017). *Politika Bilimine Giriş*. BB101 Yayınları, Ankara.
- Kapucu, D. (2020). “1974 Kıbrıs Hava Harekâtı”. *Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi (UTAD)*, 4(2): 82-104.
- Karakaş, C. (2007). “Üye Olmadan Entegrasyon Mümkün mü? Türkiye’nin AB Üyeliğinin Hukuki Dayanakları ve Tam Üyelik Alternatifleri”. *Uluslararası İlişkiler*, 4(16): 23-49.
- Karl, P. A. (1982). “Media Diplomacy”. *Proceedings of the Academy of Political Science The Communications Revolution in Politics*, 34(4): 143-152.
- Karluk, R. (1998). *Avrupa Birliği ve Türkiye*. Beta Yayınları, İstanbul.
- Karluk, R. (2014). *Avrupa Birliği: Kuruluşu, Gelişmesi, Genişlemesi, Kurumları*. Beta Yayınları, İstanbul.
- Karluk, R. (2017). Türkiye’nin Avrupa Birliği Üyeliği ve Kıbrıs Sorunu. *International Conference On Eurasian Economies*. İstanbul, 10-12 July 2017, 509-519.
- Kavoğlu, S. (2018). *Türk Kamu Diplomasisi: Halkla İlişkiler Eksenli Model Arayışları*. Eğitim Yayınevi, Konya.
- Kaya, R. (1999). “Medya, Toplum, Siyaset”. K. Alemdar (Ed.), *Medya Gücü ve Demokratik Kurumlar*, Afa Yayınları, İstanbul.
- Kaya, R. (2016). *İktidar Yumağı: Medya Sermaye Devlet*. İmge Kitabevi, Ankara.

- Kaya, Ş. (2007). *Uluslararası Deniz Hukuku Kapsamında Doğu Akdeniz Sorunları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kazancıgil, A. (2007). “Türkiye’de Modern Devletin Oluşumu ve Kemalizm”. E. Kalaycıoğlu ve A. Y. Sarıbay (Eds.). *Türkiye’de Politik Değişim ve Modernleşme*. Alfa Akademi, İstanbul, 171-192.
- Kearn, D. (2011). “The hard truths about soft power”. *Journal of Political Power*, 4(1): 65-85.
- Kennedy, P. (1998). *Büyük Güçlerin Yükseliş ve Çöküşleri*. (Çev. B. Karanakçı), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara.
- Kentel, F. (1991). “Demokrasi, Kamuoyu ve Siyasal İletişime Dair”. *Birikim Dergisi*, 30: 39-44.
- Keohane, R. O. ve Nye, J. S. (1998). “Power and Interdependence In the Information Age”. *Foreign Affairs*, 77(5): 81-94.
- Keyman, F. (2005). *Küreselleşme ve Türkiye'nin Kültürel Ekonomisi: Aktörler, Söylemler ve Stratejiler*. Osmanlı Bankası Arşiv ve Araştırma Merkezi.
- Khatib, L. ve Dodds, K. (2009). “Geopolitics, Public Diplomacy and Soft Power”. *Middle East Journal of Culture and Communication*, 2(1): 5–12.
- Kılıç, E. A. (2015). “Bir Kamu Diplomasisi Aracı Olarak TRT Kurumu”. M. Şahin ve B. S. Çevik (Eds.). *Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi*. Nobel Yayınları, Ankara, 367-390.
- Kılıç, R. (2002). *Türkiye-AB İlişkileri ve Gümrük Birliği: Ekonomik Entegrasyon Teorisi, Gümrük Birlikleri Teorisi*. Siyasal Kitabevi, Ankara.
- Kınık, K. ve Aslan, H. K. (2020). “İnsani Diplomasi”. A. R. Usul ve İ. Yaylacı (Eds.), *Dönüşen Diplomasi ve Türkiye: Aktörler, Alanlar ve Araçlar*. Küre Yayınları, İstanbul, 353-393.
- Kissinger, H. (2000). *Diplomasi*, (Çev. İ. H. Kurt), Türkiye İş Bankası Yayınları, Ankara.
- Kissinger, H. (2002). *Diplomasi*, (Çev. İ. H. Kurt), Türkiye İş Bankası Yayınları, Ankara.
- Köksoy, E. (2014). “Kamu Diplomasisi ve Halkla İlişkiler İlişkisi: Kuramsal Bir Değerlendirme”. *Marmara İletişim Dergisi*, 22: 211-231.
- Köksoy, E. (2015). “Kamu Diplomasisi Perspektifinden Ulus Markalaması”. *Akdeniz İletişim Dergisi*, 23: 42-61.
- Kreppel, A. ve Tsebelis, G. (1999). “Coalition formation in the European Parliament”. *Comparative Political Studies* 32(8): 933–966.
- Krige, J. (2008). “The Peaceful Atom as Political Weapon: Euratom and American Foreign Policy in the Late 1950s”. *Historical Studies in the Natural Sciences*, 38(1): 5–44.

- Krugler, D. F. (2000). *The Voice of America and The Domestic Propaganda Battles 1945-1953*. University of Missouri Press, Columbia, London.
- Kumbaracı, S. (2003). “Avrupa Birliği’nde Kurumsal Yapı ve Karar Alma Süreci”. Ş. Erdem ve S. M. Aykın (Eds.), *Avrupa Birliği ve Türkiye*, Ezgi Kitabevi, Bursa, 57-96.
- Kurtoğlu, R. (2019). *Hollywood Sineması ve Bilinçaltı Operasyonları*. Destek Yayınları, İstanbul.
- Küçük, M. (2009) “Uluslararası İlişkiler Kuramında Konstrüktivist Dönüşü Anlamak”, *Ege Akademik Bakış*, 9(2): 771-795.
- Laffan, B. (1999). “Becoming a “Living Institution”: The Evolution of the European Court of Auditors”. *JCMS: Journal of Common Market Studies*, 37(2): 251–268.
- Lainela, S. (2000) “Baltic accession to the European Union”. *Journal of Baltic Studies*, 31(2): 204-216.
- Lang, K. (2010). “İletişim Araştırmaları: Kökenleri ve Gelişimi”. (Çev. E. Mutlu), *Kitle İletişim Kuramları*. E. Mutlu (Ed.), Ütopya Yayınevi, Ankara, 27-41.
- Larson, J. F. (1986). “Television and U.S. Foreign Policy: The Case of the Iran Hostage Crisis”. *Journal of Communication* 36: 108-130.
- Laursen, F. (2012). “The 1965 Merger Treaty: The First Reform of the Founding European Community Treaties”. Laursen F. (Ed.), *Designing the European Union*. Palgrave Studies in European Union Politics. Palgrave Macmillan, London, 77-97.
- Lazarsfeld, P., Berelson, B. ve Gaudet, H. (1948). *The People’s Choice: How The Voter Makes up His Mind in a Presidential Campaign*. Columbia University Press, New York.
- Leonard, M. ve Small, A. (2005). *Norwegian Public Diplomacy*, The Foreign Center, London.
- Leonard, M., Stead, C. ve Smewing, C. (2002). *Public Diplomacy*. Foreign Policy Centre, London.
- Lewis, D. (2001), *Civil Society in non-Western contexts: Reflections on the ‘usefulness’ of a concept*. London School of Economics and Political Science (LSE) Civil Society Working Paper.
- Li, S. (2013). Propagating China to the World: “Public Diplomacy through the Media” Strategy in the Age of Globalization, <http://www.gnovisjournal.org/2013/04/26/propagating-china-to-the-world-chinas-public-diplomacy-through-media-strategy-in-the-age-of-globalization/> (erişim tarihi: 9.11.2020).
- Lindahl, R. (1983). “Analyses Of International Propaganda Broadcasts”. *Communication Research*, 10(3): 375–402.

- Livingston, S. (1997). "Clarifying The Cnn Effect: An Examination of Media Effects According to Type of Military Intervention". Harvard University The Joan Shorenstein Center, Research Paper R-18.
- Ljungman, J. (2016), *A study of the relation between propaganda and soft power*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Uppsala University, Sweden.
- Lodge, J. ve Herman, V. (1980). "The Economic and Social Committee in EEC decision making". *International Organization*, 34: 265-284.
- Loughlin, J. (1996). "Representing regions in Europe: The committee of the regions". *Regional & Federal Studies*, 6(2): 147–165.
- Lukes, S. (2005). *Power: A Radical View*. Palgrave Macmillan, London.
- MacBride Komisyonu. (1980). *Many Voices, One World: Towards a new more just and more efficient world information and communication order*. Kogan Page, London, Unipub New York, Unesco, Paris, UNESCO.
- Magnette, P. (2003). "Between parliamentary control and the rule of law: the political role of the Ombudsman in the European Union". *Journal of European Public Policy*, 10(5): 677-694.
- Manisalı, E. (1995). *Gümrük Birliği'nin Ekonomik ve Siyasal Bedeli*, Bağlam Yayıncılık, İstanbul.
- Manisalı, E. (2003). *Avrupa Çıkmazı İçyüzü ve Perde Arkasıyla Türkiye Avrupa Birliği İlişkileri*. Otopsi Yayınları, İstanbul.
- Mardin, Ş. (2018). *Türk Modernleşmesi: Makaleler 4*. M. Türköne ve T. Önder (drl.). İletişim Yayınları, İstanbul.
- Mark, S. L. (2010). Rethinking cultural diplomacy: The cultural diplomacy of New Zealand, the Canadian Federation and Quebec. *Political Science*, 62(1): 62–83.
- Marktler, T. (2006). "The Power of the Copenhagen Criteria". *The Croatian Yearbook of European Law and Policy*. University of Zagreb Faculty of Law, 343-363.
- Mattingly, G. (1955). *Renaissance Diplomacy*. Dover Publications, New York.
- Mattli, W., & Slaughter, A.-M. (1998). "Revisiting the European Court of Justice". *International Organization*, 52(01): 177–209.
- Mcaullife, A. (2015). "BBC vs RT: Media wars, diplomacy and owning the message". <https://www.lowyinstitute.org/the-interpreter/bbc-vs-rt-media-wars-diplomacy-and-owning-message> (erişim tarihi: 9.3.2021).
- McCombs, M. E. ve Shaw, D. L. (1972). "The Agenda-Setting Function of Mass Media". *Public Opinion Quarterly*, 36(2): 176-187.

- McKenzie, R. T. (1958). "Parties, Pressure Groups And The British Political Process". *The Political Quarterly*, 29(1): 5–16.
- McQuail, D. (1983). *Mass Communication Theory: An Introduction*. (First ed), Sage, California.
- MEB (2018). "76 ülkeye bin 224 burslu öğrenci gönderilecek". <http://www.meb.gov.tr/76-ulkeye-bin-224-burslu-ogrenci-gonderilecek/haber/16922/tr> (erişim tarihi: 25.11.2020).
- MEB Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü (2020). <http://abdigm.meb.gov.tr/www/gorevlerimiz/icerik/18> (erişim tarihi: 25.11.2020).
- Medyascope (2020). "İdlib'de 33 askerin hayatını kaybetmesi: Yüzlerce mülteci Edirne'den sınırı geçmeye başladı, Ege sahillerinde mülteciler Yunanistan'a geçmek için toplandı". <https://medyascope.tv/2020/02/28/idlibte-33-askerin-hayatini-kaybetmesi-yuzlerce-multeci-edirnedenden-siniri-gecmeye-basladi-ege-sahillerinde-multeciler-yunanistana-gecmek-icin-toplandi/> (erişim tarihi: 23.07.2020).
- Medyascope (2021). "Türkiye, Cumhurbaşkanı kararı ile İstanbul Sözleşmesi'nden ayrıldı – Muhalefet partilerinin kadın kolları kararı Medyascope'a değerlendirdi". <https://medyascope.tv/2021/03/22/turkiye-cumhurbaskani-karari-ile-istanbul-sozlesmesinden-ayrildi-muhalefet-partilerinin-kadin-kollari-karari-medyascopea-degerlendirdi/> (erişim tarihi: 12.05.2021).
- Melissen, J. (2005). "The New Public Diplomacy: Between Theory and Practice". J. Melissen (Ed.), *The New Public Diplomacy Soft Powerin International Relations*. Palgrave Macmillan, New York, 3-27.
- Milliyet (2013). "TOBB, Filistin'in ilk Organize Sanayi Bölgesi'ni kuruyor". <https://www.milliyet.com.tr/yazarlar/meral-tamer/tobb-filistin-in-ilk-organize-sanayi-bolgesi-ni-kuruyor-1794765> (erişim tarihi: 24.11.2020).
- Monocle Magazine (2016). "TRT World: Tough Talks". *Monocle Magazine*, 93(10): 95-97.
- Mor, H. (2008). "Kıbrıs Sorununun Türkiye-AB İlişkilerine Endekslenme Süreci". *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 12(1-2): 983-1026.
- Mor, H. (2010). "Avrupa (Birliği) Bütünleşme Süreci ve Sorunları". *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 14(1): 499-541.
- Moravcsik, A. (1991). "Negotiating the Single European Act: national interests and conventional statecraft in the European Community". *International Organization*, 45(01): 19-56.
- Moravcsik, A. ve Nicolaïdis, K. (1998). "Federal Ideals and Constitutional Realities in the Amsterdam Treaty". *Journal of Common Market Studies*, 36: 13-38.

- Morgenthau, H. J. (1948). *Politics Among Nations: The Struggle For Power and Peace*. Alfred A. Knopf, New York.
- Mosley, J. D. (1973). *Envoys and Diplomacy in Ancient Greece*. *Historia: Zeitschrift für alte Geschichte, Einzelschriften, Heft 22*. Franz Steiner Verlag, Wiesbaden.
- Mutlu, E. (1998). *İletişim Sözlüğü*. Ark Yayınevi, Ankara.
- Müderrişoğlu, O. (2006). “Kayıt dışı ile Mücadelede Oy Kaygısını Bir Kenara Bırakın”. https://www.sabah.com.tr/yazarlar/muderrisoglu/2006/02/27/_kayitdisi_ile_mucadeled_e_oy_kaygisini_bir_kenara (erişim tarihi: 24.11.2020).
- Münir, M. (2011). “AB bakanlığı var, AB yok”. <https://www.milliyet.com.tr/yazarlar/metin-munir/ab-bakanligi-var-ab-yok-1409346> (erişim tarihi: 26.03.2020).
- MÜSİAD (t.y.). “MÜSİAD’la Tanışın”. <https://www.musiad.org.tr/icerik/musiadla-tanisin-2> (erişim tarihi: 11.10.2020).
- Nas, Ç. (2015). “Türkiye-AB İlişkilerinde Geri Kabul ve Vize Serbestliği: Hareketliliğin Yönetimi”. *Marmara Avrupa Araştırmaları Dergisi*, 23(2): 169-186.
- Nas, Ç. (2016). *İKV Değerlendirme Notu: Darbe Girişimi Sonrasında Türkiye-AB İlişkileri: Türkiye’nin AB’li Geleceği Açısından Çıkarımlar*. (Rapor No: 188), 1-10. İktisadi Kalkınma Vakfı, İstanbul.
- Naurin, D. (2009). “Most Common When Least Important: Deliberation in the European Union Council of Ministers”. *British Journal Political Science* 40: 31–50.
- Negrine, R. (1996). *The Communication of Politics*. Sage, London.
- Nicholas, S. (2003). “Brushing up your empire: Dominion and colonial propaganda on the BBC’s home service, 1939-45”. *The journal of Imperial and Commonwealth History*, 31(2): 207-230.
- Nicolson, H. (1942). *Diplomacy*. Oxford University Press, London.
- Nisbet, E. C., Nisbet, M. C., Scheufele, D. A. ve Shanahan, J. E. (2004). “Public Diplomacy, Television News, and Muslim Opinion”. *Harvard International Journal of Press/Politics*, 9(2): 11–37.
- Noelle-Neumann, E. (2014). “Suskunluk Sarmalı Kuramının Medyayı Anlamaya Katkısı”. (Çev. E. Mutlu), *Kitle İletişim Kuramları*, E. Mutlu (drl). Ütopya Yayınevi, Ankara, 273-281.
- NTV (2016). “HDP’ye terör operasyonu... Figen Yüksekdağ ve Selahattin Demirtaş tutuklandı”. https://www.ntv.com.tr/turkiye/selahattin-demirtas-ve-figen-yuksekdag-tutuklandi,jSanh0QoGUC4skT1K_Leaw (erişim tarihi: 06.05.2021).

- NTV (2021). “HDP'ye kapatma davasına ilişkin Meclis Başkanı Şentop'tan açıklama”. <https://www.ntv.com.tr/turkiye/hdpye-kapatma-davasina-iliskin-meclis-baskani-sentoptan-aciklama,NbqOKGt1akaPLODpmUXWfA> (erişim tarihi: 07.05.2021).
- Nye, J. S. (1990). “Soft Power”. *Foreign Policy*, (80): 153-171.
- Nye, J. S. (2004a). “Soft Power and American Foreign Policy”. *Political Science Quarterly*, 119(2): 255–270.
- Nye, J. S. (2004b). *Soft Power: The Means to Success in World Politics*. Public Affairs Books, New York.
- Nye, J. S. (2008). “Public Diplomacy and Soft Power”. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, 616(1): 94–109.
- Nye, J. (2009). “Get smart: Combining hard and soft power”. *Foreign Affairs*, 88(4): 160-163.
- Nye, J. S. (2010a). “The New Public Diplomacy”. <https://www.project-syndicate.org/commentary/the-new-public-diplomacy?barrier=accesspaylog> (erişim tarihi: 7.10.2020).
- Nye, J. (2010b). “TED Talks-Joseph Nye on Global Power Shifts”. http://www.ted.com/talks/joseph_nye_on_global_power_shifts.html (erişim tarihi: 07.12.2020).
- Nye, J. (2012). “Why China is weak on soft power”. <http://www.nytimes.com/2012/01/18/opinion/why-china-is-weak-on-soft-power.html> (erişim tarihi: 07.10.2020).
- Nye, J. S. (2017). *Yumuşak Güç*. BB101 Yayıncılık, Ankara.
- Oğur, Y. (2021). “İşte Çözüm Süreci'nin kronolojisi”. <https://odatv4.com/iste-cozum-surecinin-kronolojisi-1108151200.html> (erişim tarihi: 06.05.2021).
- Oğuzlar, G.Ö. (2006). “Avrupa Anayasası”. *TBB Dergisi*, 65: 173-188.
- Oğuzlu, T. (2012). “NATO’nun Dönüşümü ve Geleceği”. *Ortadoğu Analiz Dergisi*, 4(40): 8-18.
- Ojomo, O. ve Olomojobi, O. (2012). “International Broadcasting, National Security and the Public’s Right to Know”. *Benin Mediacom Journal*, 5: 43-53.
- Okur, M. A. (2013). “Küresel Siyaset”. M. Türköne (Ed.), *Siyaset*. Etkileşim Yayınları, İstanbul, 543-578.
- Oltheten, E., Pinteris, G. ve Sougiannis, T. (2003). “Greece in the European Union: policy lessons from two decades of membership”. *The Quarterly Review of Economics and Finance*, 43(5): 774–806.

- Ombudsman (t.y.). “[Institutions and bodies: Ombudsman](https://europa.eu/european-union/about-eu/institutions-bodies/european-ombudsman_en)”. https://europa.eu/european-union/about-eu/institutions-bodies/european-ombudsman_en (erişim tarihi: 5.12.2019)
- Ortaylı, İ. (2007). “Tanzimat Adamı ve Tanzimat Toplumu”. E. Kalaycıoğlu ve A. Y. Sarıbay (Eds.), *Türkiye’de Politik Değişim ve Modernleşme*. Alfa Akademi, İstanbul, 73-95.
- Ozankaya, Ö. (1984). *Temel Toplumbilim Terimleri Sözlüğü*. Savaş Yayınları, Ankara.
- Öksüz, O. (2007). “Kamuoyu Oluşum Sürecinde Basın-Siyaset Etkileşiminin Etik Açısından Değerlendirilmesi: Kıbrıs Müzakerelerinin Hürriyet Gazetesinde Sunumu”. *Selçuk İletişim Dergisi*, 5(1): 66-81.
- Öksüz, O. (2008). *Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne Üyelik Sürecinde Resmi Söylem Karşısında Sivil Toplum Söylemi: 1990 Sonrasına Eleştirel Bir Bakış*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Önal, B. (2018). “Türkiye’nin Orta Asya’da Uyguladığı Kamu ve Kültür Diplomasisi Politikaları”. A. N. Yılmaz ve G. Kılıçoğlu (Eds.), *Yumuşak Güç ve Kamu Diplomasisi Üzerine Akademik Analizler: Türkiye ve Dünyadan Örnekler*. Nobel Yayınları, Ankara, 41-95.
- Önalp, E. (2010). *Geçmişten Günümüze Kıbrıs*. Berikan Yayınevi, Ankara.
- Öniş, Z. (2003) “Domestic Politics, International Norms and Challenges to the State: Turkey-EU Relations in the post-Helsinki Era”. *Turkish Studies*, 4(1): 9-34.
- Öymen, O. (2017). *Silahlı Savaş Bir Mücadele Sanatı Olarak Diplomasi*, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Özalp, G. ve Yinanç, B. (1999). “İlk Hedef Avrupa”. *Milliyet Gazetesi*, 12 Aralık 1999.
- Özçetin, B. ve Baybars-Hawks, B. (2018). “Framing the Russian Aircraft Crisis: News Discourse in Turkey’s Polarized Media Environment”. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 15(57): 33-47.
- Özer, M. A. (2007). “Temel Belgeler Eşliğinde Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri”. *Sayıştay Dergisi*, 18(66-67): 67-98.
- Özer, M. A. (2009). “Avrupa Birliğine Tam Üyelik Eşliğinde Türkiye”. *Yönetim ve Ekonomi*, 16(1): 89-105.
- Özgen, C. (2013). “Balkanlar’da Güvenliğe Yönelik Bir Tehdit: Yunanistan-Makedonya Anlaşmazlığı”. *Uludağ Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 14: 327-345.
- Özgüven, A. (1982). *Ortak Pazar Tarım Politikası ve Türkiye*. Bursa Üniversitesi Yayınları, Bursa.

- Özkan, A. (2012). *Kamu Diplomasisi. İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi Ders Notları*. AUZEF Yayınları, İstanbul.
- Özkan, A. (2013). “Ülke markası inşasında kamu diplomasisinin rolü ve Türkiye’nin kamu diplomasisi imkanları”. *European Conference of Social Science Research*, 19-21 Haziran 2013, İstanbul, 68-69.
- Özkan, A. (2015). *21. Yüzyılın Stratejik Vizyonu Kamu Diplomasisi ve Türkiye’nin Kamu Diplomasisi İmkânları*. (TASAM, Stratejik Rapor No:70), TASAM, İstanbul, 1-29.
- Özkan, A. (2017). “Medyanın Kamu Diplomasisi Rolü”. <http://www.kamudiplomasisi.org/makaleler/makaleler/99-medyan-kamu-diplomasisi-rolue%20> (erişim tarihi: 03.11.2020).
- Özkan, B. (2015). “Türk İş Kuruluşlarının Kamu Diplomasisindeki Rolü”. M. Şahin ve B. S. Çevik (Eds.), *Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi*. Nobel Yayınları, Ankara, 265-291.
- Palabıyık, M.S. ve Yıldız, A. (2006). *Avrupa Birliği*. ODTÜ Yayıncılık, Ankara.
- Pamment, J. (2016). *British Public Diplomacy & Soft Power Diplomatic Influence & Digital Disruption*. Palgrave Macmillan (Springer), Cham, Switzerland.
- Parsi, V. (2008). “İtalyanlara göre Türkiye’nin imaj sorunu var”. www.arsiv.ntvmsnbc.com/news/465830.asp (erişim tarihi: 5 Ekim 2020).
- Patton, M. Q. (2014). *Qualitative research and evaluation methods*. Thousand Oaks, Sage, California
- Payne, J. G. (2009). “Reflections on Public Diplomacy: People to People Communication.” *American Behavioural Scientist* 53 (4): 579–606.
- Peterson, P. (2002). “Public Diplomacy and the War on Terrorism”. *Foreign Affairs*, 81(5):74–94.
- Pipes, D. (1990). *Greater Syria: The History of an Ambition*. Oxford University Press, Londra.
- Polonska-Kimunguyi, E. ve Kimunguyi, P. (2012). “From the European identity and media imperialism to public diplomacy: The changing rationale behind Euronews”. *Journal of European Television History and Culture*, 1(2): 105–117.
- Powers, S. M. ve Youmans, W. (2012). “A New Purpose for International Broadcasting, Subsidizing Deliberative Technologies in Non-transitioning States”. *Journal of Public Deliberation*, 8(1): 1-14.

- Pozzato, V. (2014). "Opinion of the European Data Protection Supervisor: Interplay Between Data Protection and Competition Law". *Journal of European Competition Law & Practice*, 5(7): 468–470.
- Public Diplomacy Alumni Association (2008). "What Is Public Diplomacy?" <http://www.publicdiplomacy.org/1.htm> (erişim tarihi: 11.10.2020).
- Puddington, A. (2000). *Broadcasting freedom: The Cold War triumph of Radio Free Europe and Radio Liberty*. University Press of Kentucky, Lexington.
- Ramaprasad, J. (1983). "Media Diplomacy: in Search of a Definition". *International Communication Gazette*, 31(1): 69–78.
- Rasmussen, S. B. (2010). "The Messages and Practices of the European Union's Public Diplomacy". *The Hague Journal of Diplomacy*, 5(3): 263–287.
- Raube, K. (2012). "The European External Action Service and the European Parliament". *The Hague Journal of Diplomacy*, 7(1): 65–80.
- Rawnsley, G. D. (1995). *Media diplomacy: Monitored broadcasting and foreign policy. Discussion Papers in Diplomacy*. Centre for the Study of Diplomacy, University of Leicester, Leicester, UK.
- Rawnsley, G. D. (1996). *Radio Diplomacy and Propaganda: The BBC and VOA in International Politics, 1954–64*. St Martin's, New York.
- Rawnsley, G. D. (2012) "Approaches to soft power and public diplomacy in China and Taiwan". *Journal of International Communication*, 18(2): 121-135.
- Rawnsley, G. D. (2017). "Soft Power Rich, Public Diplomacy Poor: An Assessment of Taiwan's External Communications". *The China Quarterly*, 232: 982–1001.
- Reçber, K. (2004). "Kopenhag Zirvesi Sonuç Bildirgesi'nin Türkiye Cumhuriyeti-Avrupa Birliği İlişkileri İtibarıyla Değerlendirilmesi". *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 34: 59-78.
- Reese, S. D. (2008). "Prologue—Framing Public Life: A Bridging Model for Media Research". Reese S. D, Gandy O, and Grant A. E, (Eds.), *Framing Public Life*. Lawrence Erlbaum, Mahwah, New Jersey, 7-31.
- Reuters (2016). "Death penalty would prevent Turkish EU membership: German Foreign Minister". <http://www.reuters.com/article/us-turkey-security-germany-steinmeier-idUSKCN0ZY1PI> (erişim tarihi: 05.05.2021).
- RIA Novosti, (t.y.) <https://www.facebook.com/RIAnovosti/> (erişim tarihi: 9.11.2020).
- Riggins, J. (1998). *A Strategic Assesment of Public Diplomacy*. USAF.

- Riordan, S. (2005). "Dialogue-based Public Diplomacy: a new foreign policy paradigm?" J. Melissen (Ed.), *The New Public Diplomacy Soft Power in International Relations*. Palgrave Macmillan, New York, 180-195.
- Roberts, W. R. (2006). "The Evolution of Diplomacy". *Mediterranean Quarterly*, 17(3): 55–64.
- Robinson, N. (2009). "The European Investment Bank: The EU's Neglected Institution". *JCMS: Journal of Common Market Studies*, 47(3): 651–673.
- Rousseau, J. J. (1996). Extract of the Abbe de Saint Pierre's Project for Perpetual Peace, C.E. *Uluslararası İlişkiler ve Siyaset Teorisi Üzerine Bir Derleme*. H. Williams, M. Wright ve T. Evans (drl.), T. Erdal ve F. Durmuş (hızl.), Siyasal Kitabevi, Ankara, 141-156.
- Royo, S. ve Manuel, P. C. (2003). "Some Lessons from the Fifteenth Anniversary of the Accession of Portugal and Spain to the European Union". *South European Society and Politics*, 8(1-2): 1-30.
- Russia Beyond The Headlines. (t.y.). "About Us". <https://www.rbth.com/about> (erişim tarihi: 9.11.2020).
- Russia Today (t.y.). "About RT". <https://www.rt.com/about-us/> (erişim tarihi: 9.11.2020).
- Sabah (2019). "Türkiye'de eğitim gördüler, ülkelerinde bakan oldular". <https://www.sabah.com.tr/gundem/2019/07/03/turkiyede-egitim-gorduler-ulkelerinde-bakan-oldular> (erişim tarihi: 21.11.2020).
- Sadigova, İ. (2014). *Kamu Diplomasisinin Ülke Markası Oluşumundaki Rolü: Rusya Örneği*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Salem, P. (2011). *Arap Dünyasında Türkiye'nin İmajı*. TESEV Yayınları, İstanbul.
- Saliji, T. (2018). *Avrupa Birliği Geri Kabul Anlaşmaları: Türkiye Örneği*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Sambrook, R. (2010). *Are Foreign Correspondents Redundant? The Changing Face of International News*. Reuters Institute for the Study of Journalism, Oxford.
- Samuel-Azran, T. (2013). Al-Jazeera, Qatar, and New Tactics in State-Sponsored Media Diplomacy. *American Behavioral Scientist*, 57(9): 1293–1311.
- Sancak, K. (2019). "Uluslararası Terörle Mücadelede Yumuşak Güç ve Kamu Diplomasisi Bağlamında Medyanın Önemi". *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 33(1): 359-371.

- Sancar, G. A. (2012). *Uluslararası Halkla İlişkiler Yöntemi Olarak Kamu Diplomasisi: Türkiye İçin Bir Model Önerisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Sancar, G. A. (2015). Kamu Diplomasisinde Medyanın Önemi: Anadolu Ajansı Örneği. M. Şahin ve B. S. Çevik (Eds.). *Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi*, Nobel Yayınları, Ankara, 441-464.
- Sayın, Y. (2016). “Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne Katılım Müzakereleri ve Müzakere Fasılları”. *Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 19(2): 41-62.
- Scheufele, D. A. (2000). “Agenda-setting, priming, and framing revisited: Another look at cognitive effects of political communication”. *Mass Communication and Society*, 3(2-3): 297–316.
- Scheufele, D. A. ve Tewksbury, D. (2007). “Framing, Agenda Setting, and Priming: The Evolution of Three Media Effects Models”. *Journal of Communication*, 57(1): 9–20.
- Schildhaus, A. (1989). “1992 and the Single European Act”. *The International Lawyer*, 23(2): 549-555.
- Scott, D. (1961). *Russian Political Institutions*. Allen & Unwin, New York.
- Scott-Smith, G. (2009). “Exchange Programs and Public Diplomacy”. N. Snow ve P. Taylor (Eds.), *Routledge Handbook of Public Diplomacy*, Routledge, New York, 50-55.
- Seib, P. (2008). *The Al Jazeera Effect*, Dulles, Potomac, Virginia.
- Seib, P. (2009). “Public Diplomacy and Journalism: Parallels, Ethical Issues and Practical Concerns”. *American Behavioral Scientist*, 52(5): 772-786.
- Seib, P. (2010) Transnational Journalism, Public Diplomacy, And Virtual States. *Journalism Studies*, 11(5): 734-744.
- Selvi, A. (2021). “Muhalefetin sistem önerisi”. <https://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/abdulkadir-selvi/muhalefetin-sistem-onerisi-41723357> (erişim tarihi: 12.05.2021).
- Sheafer, T. ve Gabay, I. (2009). “Mediated Public Diplomacy: A Strategic Contest over International Agenda Building and Frame Building”. *Political Communication*, 26(4): 447-467.
- Shils, E. (1991). “The Virtue of Civil Society”. *Government and Opposition*, 26(1): 3–20.
- Simons, G. (2018) “The Role of Russian NGOs in New Public Diplomacy”. *Journal of Political Marketing*, 17(2): 137-160.

- Smith, M. E. (2013) “The European External Action Service and the security–development nexus: organizing for effectiveness or incoherence?”. *Journal of European Public Policy*, 20(9): 1299-1315.
- Smits, R. (1996). “The European Central Bank: Institutional Aspects”. *International and Comparative Law Quarterly*, 45(02): 319–342.
- Snow, C. (2006), “Public diplomacy practitioners: a changing cast of characters”. *Journal of Business Strategy*, 27(3): 18-21.
- Snow, N. (2004a) “How to Build an Effective US Public Diplomacy”. *Vital Speeches of the Day*, 70(12): 369–375.
- Snow, N. (2009). “Rethinking Public Diplomacy”. N. Snow ve P. M. Taylor (Eds.), *Handbook of Public Diplomacy*. Routledge, New York, 3-11.
- Söğütlü, İ. (2010). “Jön Türkler ve Türkiye’nin Batılılaşması”. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1): 1-28.
- Sözcü (2017). “Adalet Yürüyüşü’ne Genco Erkal ile birlikte ünlü isimler de katılıyor”. <https://www.sozcu.com.tr/hayatim/kultur-sanat-haberleri/adalet-yuruyusune-genco-erkal-ile-birlikte-unlu-isimler-de-katiliyor/> (erişim tarihi: 12.05.2021).
- Sözcü (2019a). “Türkiye’nin dizi ihracatı yıllık 350 milyon dolara ulaştı”. <https://www.sozcu.com.tr/2019/ekonomi/turkiyenin-dizi-ihracati-yillik-350-milyon-dolara-ulasti-5499361/> (erişim tarihi: 11.11.2020).
- Sözcü (2019b). “Barış Pınarı Harekâtı nedir? Suriye sınırı ötesi operasyon başladı!”. https://www.sozcu.com.tr/2019/gundem/baris-pinari-harekati-nedir-suriye-siniri-otesi-operasyon-basladi-5380054/?utm_source=dahafazla_haber&utm_medium=free&utm_campaign=dahafazlahaber (erişim tarihi: 08.05.2021).
- Sözcü (2019c). “Erdoğan: Sözler tutulmadı Barış Pınarı Harekâtı devam edecek”. <https://www.sozcu.com.tr/2019/gundem/erdogan-sozler-tutulmadi-baris-pinari-harekati-devam-edecek-5439399/> (erişim tarihi: 08.05.2021).
- Sözcü (2021). “Naci Ağbal’ın görevden alınmasına tepkiler: Ekonomik intihar”. <https://www.sozcu.com.tr/2021/ekonomi/naci-agbalin-gorevden-alinmasina-tepkiler-6324921/> (erişim tarihi: 12.05.2021).
- Sputnik News (t.y.). “Hakkımızda”. <https://tr.sputniknews.com/docs/about/hakkimizda.html> (erişim tarihi: 9.11.2020)
- Stenton, Z. (1989). *The Blue Book of British broadcasting: A Handbook for Professional Bodies and Students of Broadcasting*. Tellex Monitors Ltd, London.

- Sun, H. H. (2008). "International political marketing: a case study of United States soft power and public diplomacy". *Journal of Public Affairs*, 8(3): 165–183.
- Sun, W. (2010). "Mission impossible? Soft power, communication capacity, and globalisation of Chinese media". *International Journal of Communication*. 4: 54–72.
- Sun, W. (2014). "Foreign or Chinese: reconfiguring the symbolic space of Chinese media". *International Journal of Communication*, 8: 1894–1911.
- Sun, W. (2015) "Slow boat from China: public discourses behind the 'going global' media policy". *International Journal of Cultural Policy*, 21(4): 400-418.
- Swaan, D. (1992). "The single market and beyond—an overview". D. Swaan (Ed.), *The single European market and beyond: A study of the wider implications of the Single European Act*. Routledge, New York, 2-22.
- Szondi, G. (2008). *Public Diplomacy and Nation Branding: Conceptual Similarities and Differences*. Discussion Papers in Diplomacy. Netherlands Institute of International Relations, Clingendael.
- T24 (2016). AİHM, DTP'nin kapatılması davasında Türkiye'yi mahkûm etti. <https://t24.com.tr/haber/aihm-dtpnin-kapatilmasi-davasinda-turkiyeyi-mahkum-etti,323913> (erişim tarihi: 06.05.2021).
- Tallberg, J. (2008). "Bargaining power in the European Council". *Journal of Common Market Studies*, 46(3): 685–708.
- Tankard, J., Hendrickson, L., Silberman, J., Bliss, K., ve Ghanem, S. (1991). *Media frames: Approaches to conceptualization and measurement*. Paper presented to the Association for Education in Journalism and Mass Communication, Boston.
- Taras, R. (2013). *Russia's Identity in International Relations: Images, Perceptions, Misperceptions*. Routledge, New York.
- Taylor, P. M. (2003). *Munitions of the Mind. A History of Propaganda from The Ancient World to The Present Era*. Manchester University Press, Manchester.
- TDK (t.y.). "Kamuoyu". <https://sozluk.gov.tr/> (erişim tarihi: 02.11.2020).
- Tekeli, İ. İlkin, S. (2000). *Türkiye ve Avrupa Birliği, Ulus Devletini Aşma Çabasındaki Avrupa'ya Türkiye'nin Yaklaşımı*. Ümit Yayıncılık, Ankara.
- Temiz, D. (2009). "Gümrük Birliği ile Birlikte Türkiye'nin Dış Ticaretinde Yapısal Değişimler Oldu Mu?". *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, 8(1): 115-138.
- Tepeli, E. ve Aydın, A. (2015). "Avrupa Birliği ve Türkiye-Avrupa Birliği İlişkilerinin Gelişme Trendi". *Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 5(1): 29-44.

- Tezel, Y. S. (1996). *Türkiye Avrupa Birliği İlişkileri ve Gümrük Birliği*. İmaj Yayıncılık, Ankara.
- The International Red Cross And Red Crescent Movement (2015). Syria Crisis: Humanitarian Situation, Needs And Response. <https://www.icrc.org/en/document/syria-crisis-humanitarian-situation-needs-and-response> (erişim tarihi: 23.11.2020).
- Throntveit, T. (2011). “The Fable of the Fourteen Points: Woodrow Wilson and National Self-Determination”. *Diplomatic History*, 35(3): 445–481.
- Thussu, D. K. (2000). *International Communication: Continuity and Change*. Arnold, New York.
- Thussu, D. (2014). “De-Americanizing Soft Power Discourse?” http://uscpublicdiplomacy.org/sites/uscpublicdiplomacy.org/files/useruploads/u20150/CPDPerspectives2_2014_SoftPower.pdf. (erişim tarihi: 16.08.2021).
- TİKA (t.y.). “Hakkımızda/Tarihçe”. <https://www.tika.gov.tr/tr/sayfa/hakkimizda-14649>, <https://www.tika.gov.tr/tr/sayfa/tarihce-222> (erişim tarihi: 19.11.2020).
- TİKA (2013). *TİKA Dünyası Dergisi*, 3 (3).
- TİKA (2019). *TİKA 2019 Raporu*. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Strateji Geliştirme Dairesi Başkanlığı, Ankara.
- TİKA (2020). *2020 Yılı Kurumsal Mali Durum ve Beklentiler Raporu*. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Strateji Geliştirme Dairesi Başkanlığı, Ankara.
- TOBB (t.y.). “Özetle TOBB”. <https://www.tobb.org.tr/ozetleTOBB/ozetletobb.pdf> (erişim tarihi: 10.12.2020).
- Tokgöz, O. (1981). *Temel Gazetecilik*. Ankara Üniversitesi SBF Basın Yayın Yüksekokulu Basımevi, Ankara.
- Tonus, Ö. ve Karluk, R. (2004). “Avrupa Birliği’nin Genişleme Perspektifinde Türkiye’nin Yeri”. *Türkiye İktisat Kongresi*, 05-09 Mayıs 2009, İzmir.
- Tr Dergisi. (t.y.). “TRT World Yükseliyor”. <http://trdergisi.com/trt-world-yukseliyor/> (erişim tarihi: 10.11.2020).
- TRT (2011). *2011 Faaliyet Raporu*. Türkiye Radyo Televizyon Kurumu, Ankara.
- TRT (2012). *2012 Faaliyet Raporu*. Türkiye Radyo Televizyon Kurumu, Ankara.
- TRT (2016). *2016 Faaliyet Raporu*. Türkiye Radyo Televizyon Kurumu, Ankara.
- TRT (t.y.). “Tarihçe”. <https://www.trt.net.tr/Kurumsal/Tarihce.aspx> (erişim tarihi: 10.11.2020).
- TRT Avaz (t.y.). “Hakkımızda”. <https://www.trtavaz.com.tr/hakkimizda> (erişim tarihi: 10.11.2020).

- TRT Haber (2017a). “TRT World, Megogo’dan Seyredilebilecek”. <http://www.trthaber.com/haber/turkiye/trt-world-megogodan-seyredilebilecek-306375.html> (erişim tarihi: 17.5.2020).
- TRT Haber (2017b). “TRT Genel Müdürü İbrahim Eren, Yurt Dışında Eğitim Gören Öğrencilerle Buluştu”. <http://www.trthaber.com/videolar/trt-genel-muduru-ibrahimeren-yurt-disinda-egitim-goren-ogrencilerle-bulustu-34640.html> (erişim tarihi: 10.11.2020).
- TRT Haber (2021). “Afrin'e Zeytin Dalı”. <https://www.trthaber.com/haber/gundem/afrine-zeytin-dali-567111.html> (erişim tarihi: 08.05.2021).
- TRT Televizyon Tanıtım (t.y.). <http://www.trt.net.tr/Kurumsal/TelevizyonTanitim.aspx> (erişim tarihi: 10.11.2020).
- TRT World (t.y.). “Our Story”. <https://www.trtworld.com/about> (erişim tarihi: 10.11.2020).
- Tuch, H. N. (1990). *Communicating with the World: US Public Diplomacy Overseas*. George Town University, Washington DC.
- Tuncer, H. (2009). *Diplomasinin Evrimi: Gizli Diplomasiden Küresel Diplomasiye*. Kaynak Yayınları, İstanbul.
- Tuncer, H. (2012). *Kıbrıs Sarmalı: Nasıl Bir Çözüm?* Kaynak Yayınları, İstanbul.
- Tuncer, H. (2015). *Özal’ın Dış Politikası (1983-1989)*. Kaynak Yayınları, İstanbul.
- Turan, N.S. (2004). “Osmanlı Diplomasisinde Batı İmgisinin Değişimi ve Elçilerin Etkisi (18. ve 19. Yüzyıllar)”. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(2): 57-86.
- Turan, Y. ve Karanfil, A. (2017). “Türk Dış Politikasında Yumuşak Güç Unsuru ve T.C. Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü Örneği”. *Uluslararası Politik Araştırmalar Dergisi*, 3(1): 17-32.
- Türk Kızılay (2019). *Türk Kızılay 2019 Faaliyet Raporu*. Türk Kızılay, Ankara.
- Türk Kızılay (t.y.). “Kurumsal”. <https://www.kizilay.org.tr/Kurumsal> (erişim tarihi: 23.11.2020).
- Türkiye Dışişleri Bakanlığı (2004). “TC Dışişleri Bakanlığı'nın GKRY'nin AB üyeliği ile ilgili Açıklaması”. http://www.mfa.gov.tr/tc-disisleri-bakanligi_nin-gkry_nin-ab-uyeligi-ile-ilgili-aciklamasi-1-mayis-2004_tr.mfa (erişim tarihi: 26.07.2020).
- Türkiye Dışişleri Bakanlığı (2011). “Türkiye-AB Gümrük Birliği”. <http://www.mfa.gov.tr/turkiye-ab-gumruk-birligi.tr.mfa> (erişim tarihi: 23.02.2020).
- Türkiye Dışişleri Bakanlığı (2021). “Türkiye ile Avrupa Ekonomik Topluluğu Arasında bir Ortaklık Yaratan Anlaşma (Ankara Anlaşması)”. <http://www.mfa.gov.tr/turkiye-ile->

[avrupa-ekonomik-toplulugu-arasinda-bir-ortaklik-yaratan-anlasma- ankara-anlasmasi -12-eylul-1963-.tr.mfa](#) (erişim tarihi: 14 Şubat 2020).

Türkiye İçişleri Bakanlığı (2019). *Belediyelerdeki Kayyum Sistemi ve Mevcut Durum Raporu*. İçişleri Bakanlığı, Ankara.

Türkiye Maarif Vakfı (2018). *Türkiye Maarif Vakfı 2018 Tanıtım Kataloğu*. Türkiye Maarif Vakfı, Ankara.

Türkiye Maarif Vakfı (t.y.). “Dünyada Türkiye Maarif Vakfı”. <https://turkiyemaarif.org/page/553-dunyada-maarif-16> (erişim tarihi: 11.09.2020).

Türkiye Mezunları (2019). “Türkiye Bursları İle Okuyup Ülkesinde Eyalet Bakanı Oldu”. <https://www.turkiyemezunlari.gov.tr/haberler/1265/turkiye-burslari-ile-okuyup-ulkesinde-eyalet-bakani-oldu/> (erişim tarihi: 21.11.2020).

Türkiye’nin Sesi Radyosu (t.y.). <https://www.turkiyeninsesiradyosu.com/?r=site/content&id=32> (erişim tarihi: 10.11.2020).

Türkkan, E. (2003). “Avrupa Birliği’nin Dayandığı Temeller”. Ş. Erdem ve S. M. Aykın (Eds.), *Avrupa Birliği ve Türkiye*, Ezgi Kitabevi, Bursa, 23-43.

TÜSİAD (2019). “TÜSİAD Başkanı Kaslowski Brüksel’de AB Temsilcileri ile Bir Araya Geldi”. <https://tusiad.org/tr/basin-bultenleri/item/10461-tusiad-bruksel-i-ziyaret-ediyor> (erişim tarihi: 24.11.2020).

TÜSİAD (t.y.). “Hakkında”. <https://tusiad.org/tr/tusiad/hakkinda> (erişim tarihi: 24.11.2020).

TV A (2017). *TRT World Expands Global Reach With Foxtel*. Erişim: 20 Aralık 2017, Television Asia: <https://tva.onscreenasia.com/2017/09/trt-world-expands-global-reach-foxtel/> (erişim tarihi: 22.07.2020).

Tyler, M.C., Abbasov, A., Gibson, N. ve Teo, F. (2012). *Domestic Public Diplomacy*. Discussion Paper: International Experience, Australian Institute of International Affairs.

Tzu, S. (2017). *Savaş Sanatı*. İndigo Kitap, İstanbul.

Ulusal Ajans (t.y.). www.ulusalajans.gov.tr (erişim tarihi: 25.11.2020).

United Nations (2003). *Basic Facts About the United Nations*. UN Publications, New York.

Universities of Australia. (2012). “Australia in the Asian Century”. <http://asiancentury.dpmc.gov.au/sites/default/files/public-submissions/universities-australia.pdf> (erişim tarihi: 7.6.2020).

USGS (2010). “Natural Gas Potential Assessed in Eastern Mediterranean”. <https://www.usgs.gov/news/natural-gas-potential-assessed-eastern-mediterranean> (erişim tarihi: 10.3.2021).

- Uttaro, R. A. (1982), "The Voices Of America In International Radio Propaganda". *Law and Contemporary Problems*. 45(4): 103-122.
- Uysal, C. (2001). "Türkiye-Avrupa Birliği İlişkilerinin Tarihsel Süreci ve Son Gelişmeler". *Akdeniz İİBF Dergisi* 1: 140-153.
- Uysal N. ve Schroeder, J. (2019). "Turkey's Twitter public diplomacy: Towards a "new" cult of personality". *Public Relations Review* 45(5): 1-11.
- Ülgen, S. ve Zahariadis, Y. (2004). "The Future Of Turkish-Eu Trade Relations Deepening vs Widening". *Turkish Policy Quarterly*, 3(4): 17-59.
- Ülger, İ. K. (2007). *Avrupa Birliği'nin ABC'si*. Sinemis Yayınları, Ankara.
- Ünal Erzen, M. (2014). *Kamu Diplomasisi*. Derin Yayınları, İstanbul.
- Van Rooy, A. (1998). *Civil Society and the Aid Industry*. Earthscan, London.
- Van Schendelen, M. P. C. M. (1996). "The Council Decides: Does the Council Decide?". *JCMS: Journal of Common Market Studies*, 34 (4): 531-548.
- Varoğlu, A. (2013). "Kamu Diplomasisinde Kavramsal ve Kuramsal Süreç". A. Yalçinkaya ve Y. Özgen (Eds.), *Kamu Diplomasisi*. Bahçeşehir Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1-29.
- Vatansever, M. (2010). Kıbrıs Sorununun Tarihi Gelişimi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 12: 1487-1530.
- Vaughan, R. (1979). *Twentieth Century Europe: Paths to Unity*. Croom Helm, London.
- Vickers, R. (2004). "The New Public Diplomacy: Britain and Canada Compared". *The British Journal of Politics and International Relations*, 6(2): 182-194.
- Vincent, D. M. (1993). *Worldnet: Propaganda and public diplomacy*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. University of Southern Mississippi, Mass Communication and Journalism.
- Voice of America. (t.y.). "VOA Mission" <https://www.insidevoa.com/p/5831.html> (erişim tarihi: 05.11.2020).
- Vural Yılmaz, D. (2017). "Geleceğin diplomatik inşası: kamu diplomasisi aracı olarak Türk yükseköğretimi". *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(57): 138-150.
- Vural, A. M. (2004). "Embedded-iliştirilmiş Gazeteciliğin Etik Çerçeve Değerlendirilmesi". *Communication in the Millenium: A Dialogue Between Turkish and American Scholars Sempozyumu II*, 17 Mart 2004, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi, İstanbul.
- Walt, S. M. (1998), "Uluslararası İlişkiler: Bir Dünya Binbir Kuram". (Çev. B. Çalı), *Foreign Policy (Türkiye Baskısı)*, 1: 14-29.
- Wang, J. (2006). "Public diplomacy and global business". *Journal Of Business Strategy*, 27(3): 41-49.

- Wanta, W. Golan, G. ve Lee, C. (2004). Agenda setting and international news: Media influence on public perceptions of foreign nations. *Journalism and Mass Communication Quarterly* 81 (2): 364-77.
- Webber, J. (2004). "U.S. Hegemony and International Organizations". *Political Science Quarterly*, 119(1): 180-182.
- Welsh, B. ve Farrington, D. (2004). "Surveillance for Crime Prevention in Public Space: Results and Police Choices in Britain and America". *Criminology and Public Policy*, 3(3): 497-526.
- Wendt, A. (2003). *Social Theory of International Politics*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Wikipedia (2020). "Anadolu Ajansı". https://tr.wikipedia.org/wiki/Anadolu_Ajans%C4%B1 (erişim tarihi: 10.11.2020).
- Williams, A. (2009). "The U.S. Military and Public Diplomacy". P. Seib (Ed.), *Toward a New Public Diplomacy: Redirecting U.S. Foreign Policy*. Palgrave Macmillan, New York, 217-238.
- Wilson, E. J. (2008). "Hard Power, Soft Power, Smart Power". *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, 616(1): 110–124.
- Wilson, W. (1918). *Woodrow Wilson's Fourteen Points*, Woodrow Wilson Foundation, New York.
- Wolf, C. J. ve Rosen, B. (2004). *Public Diplomacy: How to Think About and Improve It*. RAND Corporation, California.
- Wood, J. (2011). *History of International Broadcasting*. Institution of Engineering and Technology, London, United Kingdom.
- Wu, Y. (2012). *The rise of China's state-led media dynasty in Africa*. Occasional Paper, 117, South African Institute of International Affairs, Johannesburg.
- Wu, Y.-S. (2016). "China's media and public diplomacy approach in Africa: illustrations from South Africa". *Chinese Journal of Communication*, 9(1): 81–97.
- Yağcı, M. (2018). "Rethinking Soft Power in Light of China's Belt and Road Initiative". *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 15(57): 67-78.
- Yağmurlu, A. (2007). "Halkla İlişkiler Yöntemi Olarak Kamu Diplomasisi". *İletişim Araştırmaları*, 5(1): 9-38.
- Yalçıntaş, İ. (2013). "Sivil Toplum Kuruluşları ve Kamu Diplomasisi". A. Yalçınkaya ve Y. Özgen (Eds.), *Kamu Diplomasisi*. Bahçeşehir Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 211-229.

- Yanardağoglu, E. (2014). “Uluslararası İletişim ve Kamu Diplomasisi: BBC Dünya Servisi Haber Merkezi Örneği”. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 38: 116-132.
- Yanqiu, Z. (2014). “Understand China’s Media in Africa from the perspective of Constructive Journalism, China and Africa Media”. *Communications and Public Diplomacy Conference*. 11 September 2014, Beijing.
- Yaşar, A.A. (2018). “Avrupa Birliği Müktesebatı Fasılların Bloke Edilmesi – Süreç ve Sebepler”. <http://icil.org.tr/avrupa-birligi-muktesebati-fasillarin-bloke-edilmesi-surec-ve-sebepler/> (erişim tarihi: 07.03.2020).
- Yavuz, U. G. (2012). “Savaş fotoğrafı tarihinde dijitalleşme süreci ve fotoğrafik etkisi”. *The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication*, 2(2).
- Yaycı, C. (2012). “Doğu Akdeniz’de Yetki Alanlarının Paylaşılması Sorunu ve Türkiye”. *Bilge Strateji*, 4(6): 1-70.
- Yaycı, C. (2019). *Münhasır Ekonomik Bölge*. Deniz Kuvvetleri Komutanlığı, İstanbul.
- Yaylagül, L. (2010), *Kitle İletişim Kuramları: Egemen ve Eleştirel Yaklaşımlar*, Dipnot Yayınları, Ankara.
- Yazgıç, S.K. (2005). *Avrupa Birliği*. İnsan Yayınları, İstanbul.
- Yeni Şafak (2019). “AB sözünü tutmadı Türkiye anlaşmayı askıya aldı”. <https://www.yenisafak.com/dunya/ab-sozunu-tutmadi-turkiye-anlasmayi-askiya-aldi-3499777> (erişim tarihi: 25.07.2020).
- Yerlikaya, T. (2020). “Otonomi arayışları ve Batı’da Türkiye’nin negatif temsili”. <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/otonomi-arayislari-ve-batida-turkiye-nin-negatif-temsili/2005674> (erişim tarihi: 20.11.2020).
- Yeryüzü Doktorları (t.y.). <https://www.yyd.org.tr/>, <https://www.yyd.org.tr/tarihce-2/> (erişim tarihi: 24.11.2020).
- Yeryüzü Doktorları (t.y.). “Yeryüzü Doktorları Tanıtım Kitapçığı”. <https://www.yyd.org.tr/wp-content/uploads/2020/07/yyd-genel-tan%C4%B1t%C4%B1m-web.pdf> (erişim tarihi: 29.10.2020).
- Yıldırım, G. (2014). *Uluslararası Halkla İlişkiler Perspektifinden Kamu Diplomasisi: ‘Türkiye’de Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü Örneği Çerçevesinde Kültürel Diplomasi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yıldırım, G. (2015). *Kültürel Diplomasi Ekseninde Uluslararası Halkla İlişkiler Perspektifinden Kamu Diplomasisi*. Beta Yayınları, İstanbul.

- Yıldırım, R. (2008). “Mehmetçik: Gazeteciden Embedded Gazeteciye”. http://www.sendika.org/yazi.php?yazi_no=21124 (erişim tarihi: 05.09.2020).
- Yılmaz, A. N. (2018). “Kültür ve Sanatın Ulusal Tanınırlığının Pozitifleştirilmesinde Bir Araç Olarak Kullanılması: Türkiye’nin Kültürel Yumuşak Güç Potansiyeli”. A. N. Yılmaz ve G. Kılıçoğlu (Eds.). *Yumuşak Güç ve Kamu Diplomasisi Üzerine Akademik Analizler: Türkiye ve Dünyadan Örnekler*. Nobel Yayınları, Ankara, 11-39.
- Yılmaz, A. N. ve Kılıçoğlu, G. (2017). “Avrupa Birliği’nin Yumuşak Güç Kullanımı ve Diğer Ülkeler Üzerinde Olumlu Etkisi”. *Bartın Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 8(15): 83-118.
- Yokuş, S. (2003). “Avrupa Birliği Ne Uyumda Siyasi Kriterler Doğrultusunda Türkiye’de Anayasal ve Yasal Dönüşüm Çabaları”. *İÜHFM*, 61(1-2): 185-254.
- YÖK İstatistik (2018). “Değişim Programlarına Katılan Öğrenci Sayısı, 2018-2019”. <https://istatistik.yok.gov.tr/> (erişim tarihi: 25.11.2020).
- YÖK İstatistik (2019). “Değişim Programlarına Katılan Öğrenci Sayısı, 2018-2019”. <https://istatistik.yok.gov.tr/> (erişim tarihi: 25.11.2020).
- YTB (t.y). “Başkanlığımız”. <https://www.ytb.gov.tr/kurumsal/baskanligimiz-2> (erişim tarihi: 21.11.2020).
- YTB (2012). “Neonazi Irkçı Terör Saldırıları”. *Artı90 Dergisi*, Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı Yayını 1, Ankara.
- YTB (2018). *2018 İdare Faaliyet Raporu*. Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, Ankara.
- YTB (2019). *2019 Faaliyet Raporu*. Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, Ankara.
- Yunus Emre Bülteni (2013). “Yunus Emre Bülteni”. 16, Yunus Emre Enstitüsü, Ankara.
- Yunus Emre Enstitüsü (2017). *2017 Faaliyet Raporu*. Yunus Emre Enstitüsü, Ankara.
- Yunus Emre Enstitüsü (2018). *2018 Faaliyet Raporu*. Yunus Emre Enstitüsü, Ankara.
- Yunus Emre Enstitüsü (t.y.). “Yunus Emre Enstitüsü/Vizyon-Misyon”. <https://www.yee.org.tr/tr/kurumsal/yunus-emre-enstitusu>, <https://www.yee.org.tr/tr/kurumsal/vizyon-misyon> (erişim tarihi: 2.8.2020).
- Yurtdışı Tanıtım ve Kültür İşleri (t.y.). “Ülkemizin Yurtdışında Tanıtımı”. <http://www.mfa.gov.tr/ulkemizin--yurtdisinda-tanitimi.tr.mfa>, <http://www.mfa.gov.tr/uluslararasi-kuruluslarla-kulturel-iliskilerimiz.tr.mfa> (erişim tarihi: 22.11.2020).

- Yükseköğretim ve Yurt Dışı Eğitim Genel Müdürlüğü (2019). “Yurt Dışı Okullarımız”. <http://yyegm.meb.gov.tr/www/yurt-disi-okullarimiz/icerik/366> (erişim tarihi: 25.11.2020).
- Zaharna, R.S. (2013). “Culture Posts: Five Critical Roles Of The Domestic Publics In PD”. <https://uscpublicdiplomacy.org/blog/culture-posts-five-critical-roles-domestic-publics-pd> (erişim tarihi: 13.05.2021).
- Zeff, E. E. (2003). “Negotiating in the European Council: A Model European Union Format for Individual Classes”. *International Studies Perspectives*, 4(3): 265–274.
- Zhang, J. ve Swartz, B. C. (2009). “Toward a Model of NGO Media Diplomacy in the Internet Age: Case Study of Washington Profile”. *Public Relations Review* 35: 47–55.
- Zhang, X, Wasserman H. ve Mano, W. (2016). *China’s Media and Soft Power in Africa: Promotion and Perceptions, Preface*. Palgrave Macmillan, New York.
- Zhong, Y. (2001). “The other Edge of Commercialisation: Enhancing CCTV’s Propaganda”. *Media International Australia Incorporating Culture and Policy*, 100(1): 167–179.

Ö Z G E Ç M İ Ş

Adı ve SOYADI	Emrah BUDAK
Doğum Yeri - Tarihi	
EĞİTİM DURUMU	
Mezun Olduğu Lise	Demir-Çelik Anadolu Lisesi
Lisans Diploması	Akdeniz Üniversitesi Gazetecilik Bölümü (2008-2013)
Tezsiz Yüksek Lisans Diploması	
Proje Konusu	
Yüksek Lisans Diploması	Akdeniz Üniversitesi Gazetecilik Anabilim Dalı (2014-2016)
Tez/ Dönem Projesi Konusu	6-7 Ekim Olaylarının Yazılı Basında Sunumu
Doktora Diploması	
Tez/Dönem Projesi Konusu	
Yabancı Dil / Diller	İngilizce/İyi
BİLİMSEL FAALİYETLER	
İŞ DENEYİMİ	
Stajlar	
Projeler	
Çalıştığı Kurumlar	Arş. Gör. Haliç Üniversitesi İşletme Fakültesi, HİT ABD (2015-2016) Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Gazetecilik ABD (2016-2022)
E-Posta	